

Tesi doctoral

ON TAMBÉ VIVIM

CAP A UNA REDEFINICIÓ DE L'HABITABILITAT DES DE LA DIVERSITAT

Joaquim Arcas-Abella

Universitat Politècnica de Catalunya · BarcelonaTech · 2013

Tesi doctoral

ON TAMBÉ VIVIM

**CAP A UNA REDEFINICIÓ
DE L'HABITABILITAT
DES DE LA DIVERSITAT**

Joaquim Arcas-Abella
Universitat Politècnica de Catalunya · BarcelonaTech
2013

Per i gràcies a l'avi...

Tesi doctoral

ON TAMBÉ VIVIM
CAP A UNA REDEFINICIÓ
DE L'HABITABILITAT
DES DE LA DIVERSITAT

Joaquim Arcas-Abella

Director de la tesi
Albert Cuchí Burgos

Filiació acadèmica
Àmbits de recerca en l'energia i el medi ambient a l'arquitectura
Departament de Construccions Arquitectòniques I
Universitat Politècnica de Catalunya · BarcelonaTech

2013

ON TAMBÉ VIVIM AGRAÏMENTS

Els primer agraïment els vull dedicar al director d'aquesta tesi doctoral, l'Albert Cuchí; perquè va ser ell el primer en oferir-me una visió radicalment diferent del món aviat farà una dècada, i perquè va ser ell també el primer en possibilitar amb la seva dedicació que des d'aleshores la sostenibilitat hagi estat el meu camp de treball.

Així mateix, també vull agrair a un ampli conjunt de persones, institucions i departaments la seva col·laboració inestimable: A l'Agència de Gestió d'Ajuts Universitaris i de Recerca de la Generalitat de Catalunya (AGAUR) pel suport econòmic rebut per aquesta recerca. A la llarga relació de residències d'estudiants consultades, a la Federació d'Entitats Excursionistes de Catalunya (FEEC), a l'Institut Nacional de Estadística (INE), a l'Institut d'Estadística de Catalunya (Idescat) –i, concretament, al Josep Anton Sánchez-, a la Dirección General de la Guardia Civil, a Instituto de Vivienda, Infraestructura y Equipamiento de la Defensa (INVIED), al Departament de Benestar Social i Família, al Departament d'Ensenyament, al Consell Català de l'Esport, a l'Agència Catalana de la Joventut, a la Direcció General d'Afers religiosos –i, específicament, al Marcel·li Joan-, i a la Direcció General de Serveis penitenciaris –i, singularment, al Goyo Martínez-, per la seva ajuda en la recerca d'informació esquivada. A l'Escola d'Arquitectura del Vallès (ETSAV) per haver-me ofert la formació en arquitectura i haver-me acollit posteriorment en la fase de doctorat, i, especialment, a la Lluïsa Amat, a la Glòria Ramoneda i al Juan Antonio Roman de la Biblioteca per la seva paciència infinita per atendre els in comptables dubtes i qüestions sorgides en els últims anys. Als companys i amics del programa de doctorat i del grup de recerca, i, amb principal atenció, a l'Anna Pagès per saber-ne ja una mica més de tot plegat i compartir-ho amb mi. Als membres del tribunal i experts externs, a la Magda Mària, al Gerardo Pisarello, a la Maria Lluïsa Marsal-Llacuna, i, especialment, al Toni Vilà, per guiar-me en certs trams i per tenir el valor d'enfrontar-se a un document de més de 400 pàgines -i sense cap fotografia- i saber-ne treure alguna idea clara sobre com tirar endavant.

Per acabar, vull oferir els meus agraïments a les persones més pròximes, als amics i a la família que, tot i no ser arquitectes ni saber massa bé a què he dedicat tantes hores, han recolzat per tots els mitjans possibles, a vegades sense ni saber-ho, aquest projecte de recerca. Una forta abraçada a l'Assumpció, al Francesc –des d'on ens vegi-, al Joan, al Josep, a l'Oriol, al Ramon, i a les dues Tereses.

A la fi, el meu últim agraïment el vull dedicar al Mauri, perquè entre jocs i rialles ha fet donar un tomb més a la vida i m'ha donat l'impuls necessari per acabar aquesta tesi, i a la Marina, perquè aquest és el resultat d'un projecte, un temps i un treball compartit, perquè *jo ja sé dos o tres coses i ella ja en sap quatre o cinc* i les comparteix amb mi, i perquè, certament, és ella qui ho fa tot possible i real cada dia des de fa anys.

Un sincer moltes gràcies!

Sant Cugat del Vallès, 23 d'abril de 2013

ON TAMBÉ VIVIM

RESUM

L'imperatiu ecològic i, ara ja, social de reducció de l'impacte ambiental del model de vida industrial suposa un repte transformador per a la societat actual, un repte que només podrà ésser abordat des de l'activació de canvis profunds en tots els sectors productius.

En el cas del sector de l'edificació, la conjugació de la demanda de les condicions que permeten la reproducció social amb la restricció progressiva del flux disponible de recursos i de la capacitat emissiva de residus contaminants, fa necessària una redefinició de la mateixa utilitat del sector: l'habitabilitat. Doncs qualsevol actuació orientada a l'augment d'eficiència d'un procés ha d'iniciar-se forçosament per la pròpia reconsideració de la seva finalitat social, de la utilitat que té l'encàrrec de proporcionar.

En l'actualitat el concepte d'habitabilitat que emana de la normativa vigent en matèria d'habitatge representa una barrera a l'acoblament de la demanda de sostenibilitat al sector de l'edificació; en aquest context sorgeix l'objectiu de la tesi: Contribuir a la redefinició de l'habitabilitat mitjançant la prospecció i l'anàlisi de la diversitat de models d'habitabilitat actualment reconeguts a Catalunya a nivell social i legislatiu.

En primera instància, la detecció, anàlisi i valoració quantitativa i qualitativa del conjunt d'opcions d'habitabilitat disponibles per a la societat obra la porta a una reconsideració essencial respecte el subjecte de l'habitabilitat. A través d'aquesta tasca s'evidencia que l'habitabilitat no és una propietat identificable només amb l'habitatge sinó que cal ampliar aquesta noció a un extens ventall de models alternatius: allotjaments militars; allotjaments turístics; instal·lacions juvenils; institucions religioses; refugis; residències d'estudiants; sense llar; serveis hospitalaris; serveis penitenciaris; i serveis socials. Models que presenten notables diferències respecte l'habitatge i que necessàriament cal incloure dins del marc de l'habitabilitat.

En segona instància, l'estudi detallat dels tres sectors que disposen d'un major protagonisme a Catalunya i que disposen d'una major riquesa des del punt de vista de la regulació de les seves condicions d'habitabilitat -els allotjaments turístics, els serveis socials i els serveis penitenciaris-, permet aprofundir en la base conceptual sobre la que s'articulen aquests models. El resultat d'aquesta tasca proporciona certes alternatives respecte l'enfocament de l'habitabilitat: els allotjaments turístics s'articulen sobre un model basat en la *progressivitat*, en una habitabilitat que presenta graus o nivells diferents; els serveis socials són l'exemple de la voluntat d'*adequació* de les respostes generades a la diversitat de perfils socials existents en l'actualitat; els serveis penitenciaris es consagren com la via per transposar els drets fonamentals i ciutadans a l'hàbitat, convertint-se en un referent de *completesa* funcional.

Finalment, la comparativa d'aquests tres sectors amb l'habitatge propicia una doble exploració de les possibilitats de redefinició de l'habitabilitat. Per una banda, es posa en qüestió la consideració actual de l'habitabilitat com una qualitat sorgida de les propietats de certs espais mitjançant una aproximació basada en les funcions que ha de facilitar als diferents perfils socials existents a la societat i en l'ampli ventall de satisfactors avui en dia disponibles. Per l'altra, es valoren els mecanismes legislatius de definició de l'habitabilitat desenvolupats en aquests tres sectors com a possibles opcions alternatives al procediment vigent.

DONDE TAMBIÉN VIVIMOS

RESUMEN

El imperativo ecológico y, ahora ya, social de reducción del impacto ambiental del modelo de vida industrial supone un reto transformador para la sociedad actual, un reto que sólo podrá ser abordado desde la activación de cambios profundos en todos los sectores productivos. En el caso del sector de la edificación, la conjugación de la demanda de las condiciones que permiten la reproducción social con la restricción progresiva del flujo disponible de recursos y la capacidad emisiva de residuos contaminantes, hace necesaria una redefinición de la misma utilidad del sector: la habitabilidad. Pues cualquier actuación orientada al aumento de eficiencia de un proceso debe iniciarse forzosamente por la propia reconsideración de su finalidad social, de la utilidad que tiene el encargo de proporcionar.

En la actualidad el concepto de habitabilidad que emana de la normativa vigente en materia de vivienda representa una barrera al acoplamiento de la demanda de sostenibilidad al sector de la edificación; en este contexto surge el objetivo de la tesis: Contribuir al a redefinición de la habitabilidad mediante la prospección y análisis de la diversidad de modelos de habitabilidad actualmente reconocidos en Cataluña a nivel social y legislativo.

En primera instancia, la detección, análisis y valoración cuantitativa y cualitativa del conjunto de opciones de habitabilidad disponibles para la sociedad abre la puerta a una reconsideración esencial respecto al sujeto de la habitabilidad. A través de esta tarea se evidencia que la habitabilidad no es una propiedad identificable sólo con la vivienda sino que es necesario ampliar esta noción a un extenso abanico de modelos alternativos: alojamientos militares; alojamientos turísticos; instalaciones juveniles; instituciones religiosas; refugios; residencias de estudiantes; sin hogar; servicios hospitalarios; servicios penitenciarios; y servicios sociales. Modelos que presentan notables diferencias respecto la vivienda y que necesariamente deben incluirse dentro del marco de la habitabilidad.

En segunda instancia, el estudio detallado de los tres sectores que disponen de un mayor protagonismo en Cataluña y que disponen de una mayor riqueza desde el punto de vista de la regulación de sus condiciones de habitabilidad –los alojamientos turísticos, los servicios sociales y los servicios penitenciarios-, permite profundizar en la base conceptual sobre la que se articulan estos modelos. El resultado de esta tarea proporciona ciertas alternativas respecto el enfoque de la habitabilidad: los alojamientos turísticos se articulan sobre un modelos basado en la progresividad, en una habitabilidad que presenta grados o niveles diferentes; los servicios sociales son el ejemplo de la voluntad de adecuación de las respuestas generadas a la diversidad de perfiles sociales existentes en la actualidad; los servicios penitenciarios se consagran como la vía para transponer los derechos fundamentales y ciudadanos al hábitat, convirtiéndose en un referente de completitud funcional.

Finalmente, la comparativa de estos tres sectores con la vivienda propicia una doble exploración de las posibilidad de redefinición de la habitabilidad. Por un lado, se pone en cuestión la consideración actual de la habitabilidad como una cualidad surgida de las propiedades de ciertos espacios mediante una aproximación basada en las funciones que debe facilitar a los diferentes perfiles existentes en la sociedad y al amplio abanico de satisfactores hoy en día disponibles. Por el otro, se valoran los mecanismos legislativos de definición de la habitabilidad desarrollados en estos tres sectores como posibles opciones alternativas al procedimiento vigente.

WHERE WE ALSO LIVE

ABSTRACT

The ecological –and yet social– imperative of the reduction of environmental impact represents a challenge for today’s society and for the industrial lifestyle. This challenge can only be faced through the activation of deep changes in all the productive sectors.

Regarding the construction sector, two phenomena must be observed: the demand of conditions that allow social reproduction, and the progressive reduction of the available resources’ flow and the polluting waste’s emission. Since any action addressing an increase in the efficiency of a process must start reconsidering its own purpose, the utility that it provides, these causes make necessary a redefinition of the usefulness of this sector –i.e., the inhabitability.

The concept of inhabitability that gives off from current housing regulations represents a barrier, which hinders the attachment of the demand of sustainability to the building sector. In this context the goal of this thesis appears: Contributing to the redefinition of inhabitability through the prospection and analysis of the diverse models currently recognized in Catalonia, at social and legislative level.

Firstly, the detection, analysis and assessment –quantitatively and qualitatively– of all the inhabitability options available to the society opens the door to an essential reconsideration of the inhabitability subject. Through this task it is made clear that inhabitability is not a property identifiable only with housing, but that this notion must be expanded to a wide range of alternative models: military residences; touristic residences; youth residences; religious residences; shelters; student residences; homeless residences; hospital services; penitentiaries; and local services. These models present important differences compared to housing, and they necessarily must be included in the inhabitability frame.

Secondly, three sectors will be studied to allow going in depth into the conceptual basis on top of which these models are put together. These three sectors are the wealthiest –from the point of view of the regulation of their inhabitability conditions– and the most prominent in Catalonia: the touristic residences, the social services and the penitentiary services. The result of this task provides some alternatives to the focus of inhabitability: The touristic residences are organized around a model based on *gradualism*, an inhabitability that presents different degrees or levels. The social services are an example of the *adaptation* will of the responses to the current diversity of social profiles. The penitentiary services are established as the way to transpose the fundamental rights to habitat, becoming a reference of functional *completeness*.

Finally, the comparison of these three sectors with housing contributes to a double exploration of the redefinition possibilities of inhabitability. On one hand, the current consideration of inhabitability, as a quality arisen from the properties of certain spaces, is questioned through an approximation based on the functions that it must provide to the different social profiles, which exist in the society and in the wide range of satisfiers available nowadays. On the other hand, the legislative mechanisms to define inhabitability, developed in these three sectors, are valued as possible alternative options to the current procedure.

ON TAMBÉ VIVIM PARAULES CLAU

Habitabilitat; sostenibilitat; normativa; sector de l'habitatge; allotjaments turístics; serveis socials; serveis penitenciaris

DONDE TAMBIÉN VIVIMOS PALABRAS CLAVE

Habitabilidad; sostenibilidad; normativa; sector de la vivienda; alojamientos turísticos; servicios sociales; servicios penitenciarios

WHERE WE ALSO LIVE KEYWORDS

Habitability; sustainability; legislation; housing sector, touristic residences, social services; penitentiary services

ON TAMBÉ VIVIM

SUMARI I ÍNDEXS DE LA TESI DOCTORAL

SUMARI

SUMARI I ÍNDEXS DE LA TESI DOCTORAL	i
SUMARI	i
ÍNDIX DE FIGURES	ix
ÍNDIX DE TAULES	x
ÍNDIX DE TAULES COMPLEMENTÀRIES	xi
ÍNDIX D'ABREVIATURES	xiii
Capítol 1.	
INTRODUCCIÓ	1
SUMARI I RESUM DEL CAPÍTOL	2
1.1 MARC GENERAL	3
1.2 JUSTIFICACIÓ	4
1.2.1 JUSTIFICACIÓ DE LA NECESIDAD DE REDEFINIR EL CONCEPTO DE HABITABILIDAD	4
1.2.1.1 CRISIS AMBIENTAL Y CONDICIONANTES DESDE LA SOSTENIBILIDAD	4
1.2.1.2 SOBRE EL CONCEPTO DE HABITABILIDAD	6
1.2.2 RAÍCES TEÓRICAS: EL PROCESO QUE MEDIA ENTRE NECESIDADES Y RECURSOS	8
1.2.2.1 SOBRE NECESIDADES Y SU PROCESO DE SATISFACCIÓN	8
■ La definición de las necesidades básicas	
■ La descripción del proceso de satisfacción de necesidades	
1.2.2.2 SOBRE RECURSOS Y SU PAPEL COMO FACTOR LIMITANTE	15
1.2.3 CAMINOS POR ANDAR:	
LOS LÍMITES Y LAS TENSIONES INTERNAS DEL CONCEPTO DE HABITABILIDAD	18
1.2.4 CONCLUSIONES	24
1.3 OBJECTIUS	25
1.4 PROCÉS METODOLÒGIC I ESTRUCTURA DEL DOCUMENT	26
■ La diversitat d'habitabilitats a Catalunya	
■ Alternatives normatives a la concepció de l'habitabilitat	

Capítol 2.	
LA DIVERSITAT D'HABITABILITATS A CATALUNYA.....	29
SUMARI I RESUM DEL CAPÍTOL	30
2.1 L'HABITATGE ÉS L'ÚNICA UNITAT HABITABLE?.....	31
2.1.1 EL SIGNIFICAT VIGENT.....	31
2.1.2 ELS LÍMITS DEL CONCEPTE.....	33
2.2 PROSPECTIVA DE MODELS D'HABITABILITAT	41
2.2.1 ALLOTJAMENTS MILITARS.....	42
■ Introducció històrica	
■ Característiques actuals del model	
■ Valoració quantitativa	
■ Circumstàncies legislatives	
2.2.2 ALLOTJAMENTS TURÍSTICS.....	49
■ Introducció històrica	
■ Característiques actuals del model	
■ Valoració quantitativa	
■ Circumstàncies legislatives	
2.2.3 INSTAL·LACIONS JUVENILS	57
■ Introducció històrica	
■ Característiques actuals del model	
■ Valoració quantitativa	
■ Circumstàncies legislatives	
2.2.4 INSTITUCIONS RELIGIOSES	63
■ Introducció històrica	
■ Característiques actuals del model	
■ Valoració quantitativa	
■ Circumstàncies legislatives	
2.2.5 REFUGIS.....	66
■ Introducció històrica	
■ Característiques actuals del model	
■ Valoració quantitativa	
■ Circumstàncies legislatives	
2.2.6 RESIDÈNCIES D'ESTUDIANTS	69
■ Introducció històrica	
■ Característiques actuals del model	
■ Valoració quantitativa	
■ Circumstàncies legislatives	
2.2.7 SERVEIS HOSPITALARIS	72
■ Introducció històrica	
■ Característiques actuals del model	
■ Valoració quantitativa	
■ Circumstàncies legislatives	
2.2.8 SERVEIS PENITENCIARIS	75
■ Introducció històrica	
■ Característiques actuals del model	
■ Valoració quantitativa	
■ Circumstàncies legislatives	
2.2.9 SERVEIS SOCIALS.....	83
■ Introducció històrica	
■ Característiques actuals del model	
■ Valoració quantitativa	
■ Circumstàncies legislatives	
2.3 CENS D'HABITABILITAT	92

2.3.1	PLANTEJAMENT INICIAL	92
2.3.1.1	NECESSITAT DEL CENS.....	92
2.3.1.2	OBJECTIUS I ÀMBITS DEL CENS	93
	■ Objectius	
	■ Àmbit poblacional	
	■ Àmbit geogràfic	
	■ Àmbit temporal	
2.3.2	FONTS ADOPTADES I METODOLOGIA DE CàLCUL	94
2.3.2.1	CONSIDERACIONS METODOLÒGIQUES GENERALS	94
2.3.2.2	CENS D'ALLOTJAMENTS ALTERNATIUS	96
2.3.2.3	CENS D'HABITATGES	100
2.3.3	RESULTATS DEL CENS	105
2.3.3.1	CENS D'ALLOTJAMENTS ALTERNATIUS	105
2.3.3.2	CENS D'HABITATGES	108
2.3.3.3	CENS D'HABITABILITAT	110
2.4	DEFINICIÓ DEL CAMP D'ESTUDI DE LA RECERCA	112
	■ Presència a Catalunya	
	■ Marc normatiu	
	■ Definició del camp d'estudi	

Capítol 3.

ALLOTJAMENTS TURÍSTICS..... 117

SUMARI I RESUM DEL CAPÍTOL 118

3.1 CAMP NORMATIU D'ALLOTJAMENTS TURÍSTICS 119

3.1.1 ÍNDEX NORMATIU 119

3.1.2 RESSENYA NORMATIVA 121

- Decret 55/1982, de 4 de febrer, sobre ordenació de la pràctica del càmping i dels establiments dedicats a aquest fi
- Ordre de 14 d'abril de 1982, establint la normativa per a la instal·lació, obertura, classificació i funcionament dels establiments dedicats a la pràctica del càmping
- Decret 365/1983, de 4 d'agost, pel qual es crea la modalitat d'allotjament turístic "Residència-Casa de Pagès"
- Ordre de 6 d'octubre de 1983, per la qual s'estableix la normativa per a l'obertura i funcionament de les residències-cases de pagès
- Decret 93/1986, de 20 de març, pel qual s'estableixen els requisits mínims d'infraestructura en els allotjaments turístics
- Ordre d'11 de juliol de 1986, per la qual s'estableixen els requisits per a la instal·lació i el funcionament dels càmpings
- Decret 176/1987, de 9 d'abril, pel qual s'estableixen normes sobre l'ordenació i la classificació dels establiments d'allotjament turístic sotmesos al règim d'hoteleria
- Ordre de 6 d'octubre de 1987, per la qual s'estableixen els requisits tècnics i els serveis mínims exigibles als establiments hotelers en els seus diferents grups, modalitats, categories i especialitats
- Decret 193/1989, de 17 de juliol, pel qual s'estableixen les normes sobre l'ordenació i la classificació dels apartaments turístics
- Decret 100/1990, de 20 de març, pel qual es fixen els requisits tècnics mínims dels apartaments turístics.
- Decret 214/1995, de 27 de juny, pel qual es regula la modalitat d'allotjament turístic anomenada residència-casa de pagès
- Decret 163/1998, de 8 de juliol, d'apartaments turístics
- Llei 13/2002, de 21 de juny, de turisme de Catalunya
- Ordre TIC/313/2003, de 8 de juliol, per la qual es modifica l'Ordre de 6 d'octubre de 1987 per la qual s'estableixen els requisits tècnics i els serveis mínims exigibles als establiments hotelers en els seus diferents grups, modalitats, categories i especialitats
- Decret 313/2006, de 25 de juliol, que regula els establiments de turisme rural
- Decret 183/2010, de 23 de novembre, d'establiments d'allotjament turístic

3.1.3 EVOLUCIÓ NORMATIVA 124

- Procés legislatiu
- Contingut de la normativa

3.2	CATÀLEG DE MODELS D'HABITABILITAT D'ALLOTJAMENTS TURÍSTICS	126
3.2.1	ÍNDEX DE MODELS D'HABITABILITAT	126
3.2.1.1	MODELS ACTUALS.....	126
3.2.1.2	CONFORMACIÓ TEMPORAL DELS MODELS	128
3.2.1.3	REGULACIÓ DE LES CONDICIONS DELS MODELS.....	129
3.2.2	RESSENYA DELS MODELS D'HABITABILITAT	129
3.2.2.1	CÀMPINGS	129
	■ Càmping	
3.2.2.2	ESTABLIMENTS HOTELERS	130
	■ Hostal o pensió	
	■ Hotel	
	■ Hotel-Apartament	
3.2.2.3	APARTAMENTS TURÍSTICS	130
	■ Apartament turístic	
3.2.2.4	ESTABLIMENTS RURALS	130
	■ Masia o Casa de poble compartida	
	■ Masoveria o Casa de poble independent	
3.2.3	PRESENCIA A CATALUNYA.....	131
3.3	DIALÈCTICA: LA PROGRESSIVITAT	133
	■ Cap a una habitabilitat progressiva	

Capítol 4.

SERVEIS SOCIALS..... 143

SUMARI I RESUM DEL CAPÍTOL 144

4.1 CAMP NORMATIU DE SERVEIS SOCIALS 145

4.1.1 ÍNDEX NORMATIU 145

4.1.2 RESSENYA NORMATIVA 146

- Decret 27/1987, de 29 de gener, d'ordenació dels Serveis Socials de Catalunya
- Ordre de 15 de juliol de 1987, de desplegament de les normes d'autorització administrativa de serveis i establiments de serveis socials i de funcionament del Registre d'Entitats, Serveis i Establiments Socials, fixades al Decret 27/1987, de 29 de gener
- Ordre de 5 d'abril de 1993, per la qual es modifica l'Ordre de 15 de juliol de 1987, de desplegament de les normes d'autorització administrativa de serveis i establiments de serveis socials i de funcionament del Registre d'entitats, serveis i establiments socials, fixades al Decret 27/1987, de 29 de gener
- Ordre de 19 de novembre de 1993, per la qual es modifica l'Ordre de 15 de juliol de 1987, de desplegament de les normes d'autorització administrativa de serveis i establiments de serveis socials i de funcionament del Registre d'entitats, serveis i establiments socials, fixades al Decret 27/1987, de 29 de gener
- Llei 4/1994, de 20 d'abril, d'administració institucional, de descentralització, de desconcentració i de coordinació del sistema català de serveis socials
- Decret Legislatiu 17/1994, de 16 de novembre, pel qual s'aprova la refosa de les lleis 12/1983, de 14 de juliol, 26/1985, de 27 de desembre, i 4/1994, de 20 d'abril, en matèria d'assistència i serveis socials
- Decret 284/1996, de 23 de juliol, de regulació del Sistema Català de Serveis Socials
- Decret 176/2000, de 15 de maig, de modificació del Decret 284/1996, de 23 de juliol, de regulació del Sistema Català de Serveis Socials
- Decret 27/2003, de 21 de gener, de l'atenció social primària
- Decret 271/2003, de 4 de novembre, dels serveis d'acolliment residencial per a persones amb discapacitat
- Decret 318/2006, de 25 de juliol, dels serveis d'acolliment residencial per a persones amb discapacitat
- Llei 12/2007, d'11 d'octubre, de serveis socials
- Decret 151/2008, de 29 de juliol, pel qual s'aprova la Cartera de Serveis Socials 2008-2009
- Decret 142/2010, d'11 d'octubre, pel qual s'aprova la Cartera de Serveis Socials 2010-2011

4.1.3 EVOLUCIÓ NORMATIVA 151

- Procés legislatiu
- Contingut de la normativa

4.2	CATÀLEG DE MODELS D'HABILITAT DE SERVEIS SOCIALS	153
4.2.1	ÍNDEX DE MODELS D'HABILITAT	153
4.2.1.1	MODELS ACTUALS.....	153
	■ Serveis socials bàsics	
	■ Serveis socials especialitzats	
4.2.1.2	CONFORMACIÓ TEMPORAL.....	156
4.2.1.3	REGULACIÓ DE LES CONDICIONS	157
4.2.2	RESSENYA DELS MODELS D'HABILITAT.....	159
4.2.2.1	SERVEIS RESIDENCIALS D'ESTADA LIMITADA.....	159
	■ Servei d'acolliment residencial d'urgència	
	■ Servei de residència temporal per a persones adultes en situació d'exclusió social	
4.2.2.2	INFÀNCIA, ADOLESCÈNCIA I JOVENTUT	159
	■ Servei de centre d'acolliment	
	■ Servei de centre residencial d'acció educativa (CRAE)	
	■ Servei de centre residencial d'educació intensiva (CREI)	
	■ Servei de pis assistit per a joves de setze a divuit anys	
	■ Servei de pis assistit per a joves majors de divuit anys	
	■ Servei de residència o pisos per a persones joves vinculades a programes d'inserció laboral	
4.2.2.3	PERSONES GRANS AMB DEPENDÈNCIA O RISC SOCIAL	160
	■ Servei de llar residència per a gent gran de caràcter temporal o permanent	
	■ Servei de residència assistida per a gent gran de caràcter temporal o permanent	
	■ Servei d'habitatge tutelat per a gent gran de caràcter temporal o permanent	
4.2.2.4	PERSONES AMB DISCAPACITAT INTEL·LECTUAL	161
	■ Servei de llar amb suport per a persones amb discapacitat intel·lectual amb necessitat de suport intermitent	
	■ Servei de llar residència temporal o permanent per a persones amb discapacitat intel·lectual	
	■ Servei de centre residencial temporal o permanent per a persones amb discapacitat intel·lectual	
4.2.2.5	PERSONES AMB DISCAPACITAT FÍSICA	161
	■ Servei de llar amb suport per a persones amb discapacitat física amb necessitat de suport intermitent	
	■ Servei de llar residència temporal o permanent per a persones amb discapacitat física	
	■ Servei de centre residencial temporal o permanent per a persones amb discapacitat física	
4.2.2.6	PERSONES AMB PROBLEMÀTICA SOCIAL DERIVADA DE MALALTIA MENTAL.....	162
	■ Servei de llar amb suport temporal o permanent per a persones amb problemàtica social derivada de malaltia mental	
	■ Servei de llar residència temporal o permanent per a persones amb problemàtica social derivada de malaltia mental	
	■ Servei de residència assistida temporal o permanent per a persones amb problemàtica social derivada de malaltia mental	
4.2.2.7	PERSONES AMB DROGODEPENDÈNCIES.....	163
	■ Servei de pis amb suport per a persones amb drogodependències	
	■ Servei de comunitat terapèutica per a persones amb drogodependències	
4.2.2.8	PERSONES AFECTADES PEL VIH/SIDA.....	163
	■ Servei temporal de llar amb suport per a persones afectades pel virus VIH/SIDA	
	■ Servei temporal de llar residència per a persones afectades pel virus VIH/SIDA	
4.2.2.9	DONES EN SITUACIÓ DE VIOLÈNCIA MASCLISTA I ELS SEUS FILLS I FILLES.....	163
	■ Servei d'atenció i acolliment d'urgències	
	■ Serveis d'acolliment i recuperació	
	■ Servei de pis amb suport	
	■ Servei de pis pont	
4.2.3	PRESÈNCIA A CATALUNYA.....	164
4.3	DIALÈCTICA: L'ADEQUACIÓ	167
4.3.1	L'HABITATGE I L'ADEQUACIÓ	167
	■ La legislació d'habitatge enfront la diversitat	
	■ Una visió crítica de l'estàndard normatiu	
4.3.2	ELS SERVEIS SOCIALS I L'ADEQUACIÓ	175
	■ Cap a una habilitat adequada	

Capítol 5.	
SERVEIS PENITENCIARIS	187
SUMARI I RESUM DEL CAPÍTOL	188
5.1 CAMP NORMATIU DE SERVEIS PENITENCIARIS.....	189
5.1.1 ÍNDEX NORMATIU	189
5.1.2 RESSENYA NORMATIVA	190
■ Ley Orgánica 1/1979, de 26 de septiembre, General Penitenciaria.	
■ Real Decreto 1201/1981, de 8 de mayo, por el que se aprueba el Reglamento Penitenciario.	
■ Llei 11/1985, de 13 de juny, de protecció de menors.	
■ Real Decreto 190/1996, de 9 de febrero, por el que se aprueba el Reglamento Penitenciario.	
■ Ley Orgánica 5/2000, de 12 de enero, reguladora de la responsabilidad penal de los menores.	
■ Llei 27/2001, de 31 de desembre, de justícia juvenil.	
■ Real Decreto 1774/2004, de 30 de julio, por el que se aprueba el Reglamento de la Ley Orgánica 5/2000, de 12 de enero, reguladora de la responsabilidad penal de los menores.	
■ Decret 329/2006, de 5 de setembre, pel qual s'aprova el Reglament d'organització i funcionament dels serveis d'execució penal a Catalunya.	
5.1.3 EVOLUCIÓ NORMATIVA	193
■ Procés legislatiu	
■ Contingut de la normativa	
5.2 CATÀLEG DE MODELS D'HABILITAT DE SERVEIS PENITENCIARIS.....	195
5.2.1 ÍNDEX DE MODELS D'HABILITAT	195
5.2.1.1 MODELS ACTUALS.....	195
■ Establiments ordinaris	
■ Establiments especials	
■ Justícia juvenil	
5.2.1.2 CONFORMACIÓ TEMPORAL.....	197
5.2.1.3 REGULACIÓ DE LES CONDICIONS	199
5.2.2 RESSENYA DELS MODELS D'HABILITAT.....	200
5.2.2.1 ESTABLIMENTS ORDINARIS DE RÈGIM TANCAT.....	200
■ Centres o mòduls de règim tancat	
■ Departaments especials	
5.2.2.2 ESTABLIMENTS ORDINARIS DE RÈGIM ORDINARI.....	200
■ Establiments de règim ordinari	
■ Unitats de mares	
■ Unitats o departaments mixtos	
5.2.2.3 ESTABLIMENTS ORDINARIS DE RÈGIM OBERT	201
■ Seccions obertes	
■ Centres oberts o Centres d'Inserció Social	
■ Unitats dependents	
■ Unitats extrapenitenciàries	
5.2.2.4 ESTABLIMENTS ESPECIALS	201
■ Centres, unitats o dependències hospitalàries	
■ Centres, unitats o dependències psiquiàtriques	
■ Centres, unitats o dependències d'atenció socio sanitària	
5.2.2.5 JUSTÍCIA JUVENIL	202
■ Centres educatius	
5.2.3 PRESÈNCIA A CATALUNYA.....	202
5.3 DIALÈCTICA: LA COMPLETESA	205
5.3.1 L'ESCALA FUNCIONAL DE L'HABITATGE ADEQUAT.....	205
5.3.2 L'ESCALA FUNCIONAL DELS SERVEIS PENITENCIARIS	211
■ Cap a una habilitat completa	

Capítol 6.	
UNA REVISIÓ CONSTRUCTIVA DEL CONCEPTE D'HABITABILITAT.....	225
SUMARI I RESUM DEL CAPÍTOL	226
6.1 SOBRE L'ESCALA FUNCIONAL	227
6.1.1 UNA POLIFONIA FUNCIONAL.....	227
6.1.1.1 ALLOTJAMENTS TURÍSTICS.....	227
■ Funcions físiques	
■ Funcions socials	
■ Funcions instrumentals	
■ Funcions transversals	
6.1.1.2 SERVEIS SOCIALS	230
■ Funcions físiques	
■ Funcions socials	
■ Funcions instrumentals	
■ Funcions transversals	
6.1.1.3 SERVEIS PENITENCIARIS	234
■ Funcions físiques	
■ Funcions socials	
■ Funcions instrumentals	
■ Funcions transversals	
6.1.2 MÍNIM COMÚ MÚLTIPLE: LES FUNCIONS TRONCALS.....	237
6.1.3 MÀXIM COMÚ DIVISOR: LES FUNCIONS POSSIBLES.....	239
6.2 SOBRE ELS SATISFACTORS.....	246
6.2.1 LA UNITAT HABITACIÓ	246
6.2.2 LA UNITAT HABITATGE.....	249
6.2.3 LA UNITAT IMMOBLE	252
■ L'esfera íntima	
■ L'esfera col·lectiva	
■ L'esfera aliena	
6.2.4 LA UNITAT VEÏNAT	259
6.3 SOBRE ELS MECANISMES NORMATIUS DE REGULACIÓ	262
■ Funcions o satisfactors?	
■ Objectes construïts o models de gestió?	
 Capítol 7.	
CONCLUSIONS	267
SUMARI I RESUM DEL CAPÍTOL	268
7.1 CONCLUSIONS GENERALS	269
7.2 LÍNIES DE RECERCA A DESENVOLUPAR.....	277
 BIBLIOGRAFIA	 279
SUMARI DEL CAPÍTOL	280
BIBLIOGRAFIA GENERAL	281
BIBLIOGRAFIA NORMATIVA.....	295

Annex 1.	
DOCUMENTS D'ANÀLISI	305
SUMARI DEL CAPÍTOL	306
A1.1 ALLOTJAMENTS TURÍSTICS.....	307
A1.1.1 SUMARI NORMATIU	307
A1.1.1.1 ESTAT ESPANYOL	307
A1.1.1.2 COMUNITAT AUTÒNOMA DE CATALUNYA	307
A1.1.2 ANÀLISI DE LA NORMATIVA	309
A1.1.3 ANÀLISI DELS MODELS D'HABITABILITAT	315
A1.1.3.1 CÀMPINGS	315
A1.1.3.2 ESTABLIMENTS HOTELERS	316
A1.1.3.3 APARTAMENTS TURÍSTICS	319
A1.1.3.4 ESTABLIMENTS RURALS	320
A1.2 SERVEIS SOCIALS	323
A1.2.1 SUMARI NORMATIU	323
A1.2.1.1 ESTAT ESPANYOL	323
A1.2.1.2 COMUNITAT AUTÒNOMA DE CATALUNYA	323
A1.2.2 ANÀLISI DE LA NORMATIVA	324
A1.2.3 ANÀLISI DELS MODELS D'HABITABILITAT	333
A1.2.3.1 SERVEIS RESIDENCIALS D'ESTADA LIMITADA.....	333
A1.2.3.2 INFÀNCIA, ADOLESCÈNCIA I JOVENTUT	335
A1.2.3.3 PERSONES GRANS AMB DEPENDÈNCIA O RISC SOCIAL	341
A1.2.3.4 PERSONES AMB DISCAPACITAT INTEL·LECTUAL	344
A1.2.3.5 PERSONES AMB DISCAPACITAT FÍSICA	348
A1.2.3.6 PERSONES AMB PROBLEMÀTICA SOCIAL DERIVADA DE MALALTIA MENTAL.....	351
A1.2.3.7 PERSONES AMB DROGODEPENDÈNCIES.....	354
A1.2.3.8 PERSONES AFECTADES PEL VIH/SIDA.....	356
A1.2.3.9 DONES EN SITUACIÓ DE VIOLÈNCIA MASCLISTA I ELS SEUS FILLS I FILLES.....	358
A1.3 SERVEIS PENITENCIARIS.....	362
A1.3.1 SUMARI NORMATIU	362
A1.3.1.1 ESTAT ESPANYOL	362
A1.3.1.2 COMUNITAT AUTÒNOMA DE CATALUNYA	363
A1.3.2 ANÀLISI DE LA NORMATIVA	363
A1.3.3 ANÀLISI DELS MODELS D'HABITABILITAT	368
A1.3.3.1 ESTABLIMENTS ORDINARIS DE RÈGIM TANCAT.....	368
A1.3.3.2 ESTABLIMENTS ORDINARIS DE RÈGIM ORDINARI.....	370
A1.3.3.3 ESTABLIMENTS ORDINARIS DE RÈGIM OBERT	373
A1.3.3.4 ESTABLIMENTS ESPECIALS	378
A1.3.3.5 JUSTÍCIA JUVENIL	381
 Annex 2.	
TAULES COMPLEMENTÀRIES	383
SUMARI.....	384
A2.1 LA DIVERSITAT D'HABITABILITATS A CATALUNYA	385
A2.2 ALLOTJAMENTS TURÍSTICS.....	396
A2.3 SERVEIS SOCIALS	399
A2.4 SERVEIS PENITENCIARIS.....	402
A2.5 UNA REVISIÓ CONSTRUCTIVA DEL CONCEPTE D'HABITABILITAT	405

ÍNDIX DE FIGURES

Capítol 1. INTRODUCCIÓ

Figura 1.1. Metabolismo circular, metabolismo lineal	4
Figura 1.2. Teorías de las necesidades	10
Figura 1.3. Comparativa de los esquemas conceptuales de satisfacción de necesidades	15
Figura 1.4. Eficiencia global aplicada al proceso de satisfacción de necesidades	18

Capítol 2. LA DIVERSITAT D'HABITABILITATS A CATALUNYA

Figura 2.1. Cens d'habitabilitat. Distribució de la població segons superfície mitjana d'habitatge per persona.....	103
Figura 2.2. Cens d'habitabilitat. Distribució d'unitats, places i estades dels allotjaments alternatius.....	105
Figura 2.3. Cens d'habitabilitat. Distribució d'unitats, usuaris i estades dels habitatges	109
Figura 2.4. Cens d'habitabilitat. Distribució d'unitats, places i estades en l'escenari baix	110

Capítol 3. ALLOTJAMENTS TURÍSTICS

Figura 3.1. Allotjaments turístics. Distribució d'unitats, places i estades dins dels allotjaments alternatius.....	131
Figura 3.2. Allotjaments turístics. Estades anuals potencials versus estades anuals efectivament consumides	131

Capítol 4. SERVEIS SOCIALS

Figura 4.1. Serveis socials. Distribució d'unitats, places i estades dins dels allotjaments alternatius.....	164
Figura 4.2. Serveis socials. Estades anuals potencials versus estades anuals efectivament consumides	165
Figura 4.3. Planta clau.....	172
Figura 4.4. Planta Klein	173

Capítol 5. SERVEIS PENITENCIARIS

Figura 5.1. Serveis penitenciaris. Distribució d'unitats, places i estades dins dels allotjaments alternatius.....	202
Figura 5.2. Serveis penitenciaris. Estades anuals potencials versus estades anuals efectivament consumides	203

Capítol 6. UNA REVISIÓ CONSTRUCTIVA DEL CONCEPTE D'HABITABILITAT

Figura 6.1. Distribució de superfície de les estances segons diferents modalitats habitables	250
Figura 6.2. Sistema de reproducció social.....	256
Figura 6.3. Tres escenarios de trabajo.....	257

ÍNDIX DE TAULES

Capítol 2. LA DIVERSITAT D'HABITABILITATS A CATALUNYA

Taula 2.1. Cens d'habitabilitat. Metodologia de càlcul de les unitats d'anàlisi	96
Taula 2.2. Cens d'habitabilitat. Dades principals dels allotjaments alternatius.....	106
Taula 2.3. Cens d'habitabilitat. Dades principals de l'habitatge.....	108
Taula 2.4. Cens d'habitabilitat. Dades principals	111

Capítol 3. ALLOTJAMENTS TURÍSTICS

Taula 3.1. Allotjaments turístics. Organigrama de modalitats.....	127
Taula 3.2. Allotjaments turístics. Regulació de les modalitats.....	128
Taula 3.3. Allotjaments turístics. Regulació de les condicions de les modalitats	129
Taula 3.4. Allotjaments turístics. Dades detallades del sector	132
Taula 3.5. Allotjaments turístics. Variacions segons categories de Càmping	135
Taula 3.6. Allotjaments turístics. Variacions segons categories d'Hotel	138
Taula 3.7. Allotjaments turístics. Variacions segons categories d'Hotel-Apartament.....	139

Capítol 4. SERVEIS SOCIALS

Taula 4.1. Serveis socials. Organigrama de modalitats	155
Taula 4.2. Serveis socials. Regulació de les modalitats	157
Taula 4.3. Serveis socials. Regulació de les condicions de les modalitats.....	158
Taula 4.4. Serveis socials. Dades detallades del sector	166
Taula 4.5. Habitatge. Diversitat d'unitats familiars	168
Taula 4.6. Serveis socials. Destinatari.....	180

Capítol 5. SERVEIS PENITENCIARIS

Taula 5.1. Serveis penitenciaris. Organigrama de modalitats.....	196
Taula 5.2. Serveis penitenciaris. Regulació de les modalitats	198
Taula 5.3. Serveis penitenciaris. Regulació de les condicions de les modalitats	199
Taula 5.4. Serveis penitenciaris. Dades detallades del sector	204
Taula 5.5. Habitatge. Funcions.....	207
Taula 5.6. Serveis penitenciaris. Funcions.....	221

ÍNDEX DE TAULES COMPLEMENTÀRIES

>> El conjunt de taules complementàries es troben recollides a l'Annex 2 d'aquest document.

Capítol 2. LA DIVERSITAT D'HABITABILITATS A CATALUNYA

Taula complementària 2.1. Ús del temps. Participació i durada mitjana de les activitats diàries detallades.....	385
Taula complementària 2.2. Habitatges militars. Dades principals del sector.....	386
Taula complementària 2.3. <i>Pabellones</i> de la Guardia Civil. Dades principals del sector.....	386
Taula complementària 2.4. Allotjaments turístics. Dades principals del sector.....	387
Taula complementària 2.5. Instal·lacions juvenils. Dades principals del sector.....	387
Taula complementària 2.6. Institucions religioses. Dades principals del sector.....	388
Taula complementària 2.7. Refugis. Dades principals del sector.....	388
Taula complementària 2.8. Residències d'estudiants. Dades principals del sector.....	389
Taula complementària 2.9. Serveis penitenciaris. Dades principals del sector.....	389
Taula complementària 2.10. Serveis socials. Dades principals del sector.....	390
Taula complementària 2.11. Censo de Población y Viviendas 2001. Dades principals segons tipus de col·lectiu.....	391
Taula complementària 2.12. Cens d'habitabilitat. Distribució d'habitatges segons ús, superfície i dimensió de la llar.....	391
Taula complementària 2.13. Cens d'habitabilitat. Estimació de l'estàndard normatiu de superfície mitjana d'habitatge per persona.....	392
Taula complementària 2.14. Cens d'habitabilitat. Places potencials de l'escenari alt (12m ² /persona).....	392
Taula complementària 2.15. Cens d'habitabilitat. Distribució de la població segons superfície mitjana per persona.....	393
Taula complementària 2.16. Cens d'habitabilitat. Places potencials de l'escenari baix (24m ² /persona).....	393
Taula complementària 2.17. Cens d'habitabilitat. Població resident en habitatges.....	394
Taula complementària 2.18. Cens d'habitabilitat. Distribució de la població segons superfície de l'habitatge i dimensió de la llar.....	394
Taula complementària 2.19. Cens d'habitabilitat. Ús de les segones residències.....	394
Taula complementària 2.20. Cens d'habitabilitat. Estadets anuals als habitatges principals.....	395
Taula complementària 2.21. Cens d'habitabilitat. Estadets anuals als habitatges secundaris.....	395

Capítol 3. ALLOTJAMENTS TURÍSTICS

Taula complementària 3.1. Allotjaments turístics. Període de vigència de la normativa	396
Taula complementària 3.2. Allotjaments turístics. Nombre de modalitats regulades	397
Taula complementària 3.3. Allotjaments turístics. Contingut de la normativa	398

Capítol 4. SERVEIS SOCIALS

Taula complementària 4.1. Serveis socials. Període de vigència de la normativa.....	399
Taula complementària 4.2. Serveis socials. Nombre de modalitats regulades.....	400
Taula complementària 4.3. Serveis socials. Contingut de la normativa.....	401
Taula complementària 4.4. Serveis socials. Condicions regulades	401

Capítol 5. SERVEIS PENITENCIARIS

Taula complementària 5.1. Serveis penitenciaris. Període de vigència de la normativa	402
Taula complementària 5.2. Serveis penitenciaris. Nombre de modalitats regulades.....	403
Taula complementària 5.3. Serveis penitenciaris. Contingut de la normativa	404

Capítol 6. UNA REVISIÓ CONSTRUCTIVA DEL CONCEPTE D'HABITABILITAT

Taula complementària 6.1. Allotjaments turístics. Funcions reconegudes segons modalitat.....	405
Taula complementària 6.2. Serveis socials. Funcions reconegudes segons modalitat.....	406
Taula complementària 6.3. Serveis penitenciaris. Funcions reconegudes segons modalitat.....	407
Taula complementària 6.4. Habitabilitat. Funcions troncal.....	408
Taula complementària 6.5. Habitabilitat. Funcions possibles	409
Taula complementària 6.6. Serveis socials. Funcions reconegudes directament.....	410
Taula complementària 6.7. Serveis socials. Funcions reconegudes a través de satisfactors.....	411

ÍNDIX D'ABREVIATURES

Idescat: Institut d'Estadística de Catalunya

IEC: Institut d'Estudis Catalans

INE: Instituto Nacional de Estadística

IPCC: Panel Integubernamental del Cambio Climático

RAE: Real Academia Española

Capítol 1.

INTRODUCCIÓ

INTRODUCCIÓ

SUMARI I RESUM DEL CAPÍTOL

SUMARI I RESUM DEL CAPÍTOL	2
1.1 MARC GENERAL	3
1.2 JUSTIFICACIÓ	4
1.2.1 JUSTIFICACIÓN DE LA NECESIDAD DE REDEFINIR EL CONCEPTO DE HABITABILIDAD	4
1.2.1.1 CRISIS AMBIENTAL Y CONDICIONANTES DESDE LA SOSTENIBILIDAD	4
1.2.1.2 SOBRE EL CONCEPTO DE HABITABILIDAD.....	6
1.2.2 RAÍCES TEÓRICAS: EL PROCESO QUE MEDIA ENTRE NECESIDADES Y RECURSOS	8
1.2.2.1 SOBRE NECESIDADES Y SU PROCESO DE SATISFACCIÓN	8
1.2.2.2 SOBRE RECURSOS Y SU PAPEL COMO FACTOR LIMITANTE	15
1.2.3 CAMINOS POR ANDAR: LOS LÍMITES Y LAS TENSIONES INTERNAS DEL CONCEPTO DE HABITABILIDAD	18
1.2.4 CONCLUSIONES	24
1.3 OBJECTIUS	25
1.4 PROCÉS METODOLÒGIC I ESTRUCTURA DEL DOCUMENT	26

En aquest capítol s'introdueix el tema de la tesi, es planteja el marc conceptual de la recerca, es justifica el seu interès i es fixen els objectius generals i específics. En segona instància, es detalla el procés metodològic, tot vinculant-lo amb l'estructuració de la tesi.

INTRODUCCIÓ

1.1 MARC GENERAL

L'imperatiu ecològic i, ara ja, social de reducció de l'impacte ambiental del model de vida industrial suposa un repte transformador per a la societat actual, un repte que només podrà ésser abordat des de l'activació de canvis profunds en tots els sectors productius.

En el cas del sector de l'edificació, la conjugació de la demanda de les condicions que permeten la reproducció social amb la restricció progressiva del flux disponible de recursos i de la capacitat emissiva de residus contaminants, comportarà necessàriament una redefinició de la mateixa noció d'habitabilitat, doncs qualsevol actuació orientada a l'augment d'eficiència d'un procés ha d'iniciar-se forçosament per la pròpia reconsideració de la seva finalitat social, de la utilitat que té l'encàrrec de proporcionar.

L'articulació d'una nova concepció de l'habitabilitat és, com ja indicaven l'*Estrategia Española de Medio Ambiente Urbano*¹ i el document *Sobre una estratègia para dirigir al sector de la edificación hacia la eficiencia en la emisión de gases de efecto invernadero (GEI)*², el primer pas vers l'assoliment de la demanda de sostenibilitat en el sector de la edificació.

La recerca que es presenta en aquest document s'emmarca en aquest context, i té la finalitat d'esdevenir una baula més d'aquest procés de redefinició mitjançant l'estudi prospectiu de la diversitat de models d'habitabilitat alternatius a l'habitatge presents avui en dia, especialment dels models vinculats al sector turístic, als serveis socials i al serveis penitenciaris. En el ben entès que la redefinició d'un concepte passa inevitablement pel coneixement de les seves múltiples materialitzacions, i per les estratègies alternatives que aquestes adopten.

¹ Naredo i Cuchí 2007

² Cuchí i Pagès 2007

INTRODUCCIÓ

1.2 JUSTIFICACIÓ

- » Aquest punt està extret íntegrament de l'article *Aproximación a una habitabilidad articulada desde la sostenibilidad. Raíces teóricas y caminos por andar*³ desenvolupat en el marc de la recerca sobre l'habitabilitat endegada en el grup de recerca sota la direcció del professor Albert Cuchí Burgos.

1.2.1 JUSTIFICACIÓN DE LA NECESIDAD DE REDEFINIR EL CONCEPTO DE HABITABILIDAD

1.2.1.1 CRISIS AMBIENTAL Y CONDICIONANTES DESDE LA SOSTENIBILIDAD

La crisis ambiental actual a la que debe hacer frente la humanidad tiene su origen en el cambio de sistema productivo acontecido con el inicio de la revolución industrial: el paso de sociedades orgánicas a minerales⁴.

Históricamente el metabolismo social había operado de forma circular⁵. Mediante la gestión de la biosfera las sociedades orgánicas se abastecían de los recursos materiales y energéticos precisos para su supervivencia, procurando un retorno adecuado de los residuos que permitiera una restitución de los nutrientes necesarios para la conservación de la capacidad productiva del medio, a saber, el proceso por el cual la biosfera -mediante el flujo de energía solar- podía reconvertir los residuos de nuevo en recursos.

Sin embargo, a partir de la segunda mitad del siglo XVIII, las sociedades occidentales iniciaron la explotación de una nueva base de recursos hasta entonces prácticamente inaccesible, la litosfera. Los abundantes recursos extraídos de este depósito natural permitieron un cambio fundamental en el sistema productivo: abandonar el tradicional metabolismo circular -reintegrador de los residuos al sistema- y adoptar un metabolismo lineal, a saber, un sistema que expelle los residuos generados en los procesos de producción y consumo a la biosfera sin necesidad de asegurar su asimilación, pues al haber perdido su condición de fuente principal de recursos, ya no es necesario salvaguardar su productividad.

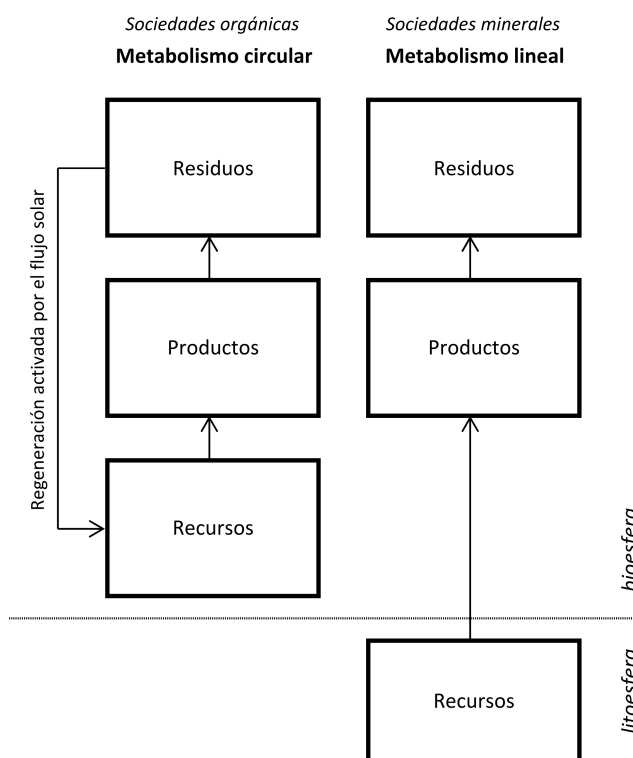

Figura 1.1 Metabolismo circular, metabolismo lineal

Font: Casals-Tres, Arcas-Abella i Cuchí 2013

³ Casals-Tres, Arcas-Abella i Cuchí 2013

⁴ Wrigley, E. A., 1992. p. 110

⁵ Fischer-Kowalski, M., 1998; Fischer-Kowalski, M. y Hüttler, W., 1998.

El cambio de sistema productivo tuvo y sigue teniendo un efecto directo sobre la biosfera y actualmente sobre todo el medio, a causa de los impactos de los nuevos residuos generados por las sociedades industriales. El creciente volumen de residuos acumulados en el medio desde el inicio de la revolución industrial supone ya una amenaza para los sistemas naturales que sustentan la vida.

La constatación científica y la percepción social de la profunda crisis ambiental generada a raíz del metabolismo lineal del sistema productivo industrial, dio lugar a una reacción social enfocada a mitigar dicho efecto: La demanda de sostenibilidad.

Las acciones sociales generadas desde esa demanda tienen en común una fuerte orientación hacia la progresiva restricción de la capacidad emisora de residuos contaminantes, con especial énfasis en los gases de efecto invernadero, pues sus efectos sobre el medio suponen la principal problemática global socialmente asumida: el cambio climático.

Entre los compromisos internacionales adquiridos en esa cuestión destaca el *Protocolo de Kyoto* formulado en 1997, por ser el primer acuerdo jurídicamente vinculante. En la actualidad, aunque no se dispone de un acuerdo que prolongue e intensifique las obligaciones contraídas en Kyoto, se ha marcado como objetivo ambiental no superar en más de 2°C el aumento de la temperatura promedio global respecto a los niveles preindustriales⁶. Según el cuarto informe de evaluación del Panel Intergubernamental del Cambio Climático, alcanzar este objetivo conlleva reducir entre un 50% y un 85% las emisiones de CO₂ del año 2000 en el horizonte de 2050. Para los países desarrollados, en aplicación del reparto del esfuerzo de mitigación acordado en la Convención Marco de las Naciones Unidas sobre el Cambio Climático, esta exigencia se eleva hasta una reducción de entre el 80% y el 95% de sus emisiones⁷.

Las crecientes restricciones sociales a la capacidad emisiva de las actividades humanas afectarán de forma significativa al sector de la edificación, por cuanto es uno de los sectores que más contribuye al cambio climático. En el año 2004 se estimaba que únicamente las emisiones asociadas al uso de energía en los edificios suponían el 33% de las emisiones totales de CO₂, y las previsiones para el año 2030 indican que, a pesar de las medidas de reducción iniciadas en ciertas regiones, sus emisiones van a aumentar entre un 30% y un 80%⁸.

Ante estas perspectivas, la edificación se enfrenta a un reto ineludible: ¿cómo conjugar el compromiso social de generar las condiciones adecuadas para alojar las actividades humanas con el deber de reducir el impacto ambiental global asociado a su creación, uso y mantenimiento?, a saber ¿cómo seguir generando habitabilidad en un contexto que necesariamente se encaminará hacia la sostenibilidad?

En este sentido, dado que el ciclo de vida de la edificación acarrea importantes insumos materiales y energéticos y genera ingentes emisiones contaminantes, deviene imprescindible que dicha edificación proporcione la habitabilidad socialmente necesaria que garantice su utilidad, pues en un contexto de sostenibilidad toda actividad debe orientarse al cumplimiento de la función social que se le otorga. Del mismo modo que sin satisfacer necesidades no tiene sentido el desarrollo –como bien indica el informe *Nuestro futuro común*⁹-, sin habitabilidad no tiene sentido la edificación, por

⁶ NNUU, 2010a. p. 2.

⁷ IPCC, 2007. p. 776

⁸ Barker, T. [et al.], 2007. p. 54

⁹ CMMAD, 1988. p. 67-70

cuanto esta representa, y ha representado siempre, su función social básica¹⁰. Esta condición implica un primer cambio fundamental: el sector de la edificación deberá abandonar su tradicional función de constructor de edificios para redefinirse como *“el conjunto de las actividades destinadas a producir y mantener la habitabilidad necesaria para acoger las actividades sociales”*¹¹.

En consecuencia, desde la responsabilidad de responder a los retos impuestos por la condición de sostenibilidad a la edificación, deviene ineludible acometer una revisión de su misma utilidad social, es decir, redefinir la habitabilidad socialmente demandada para ajustarla a un escenario progresivamente más restrictivo en el uso de la energía. Ello es necesario pues *“cualquier actuación para aumentar la eficiencia de un proceso pasa en primer lugar por redefinir y redimensionar su finalidad -su utilidad- para ajustar al máximo los recursos empleados en obtenerla”*¹².

Esta condición emana de la propia definición de edificación sostenible: la habitabilidad, como utilidad básica que proporciona la edificación, debe estar enfocada a satisfacer las necesidades básicas mediante el uso eficiente de los recursos disponibles, pues este es el único fin que justifica social y ambientalmente su existencia.

1.2.1.2 SOBRE EL CONCEPTO DE HABITABILIDAD

Actualmente el concepto de habitabilidad dispone de todo un abanico de acepciones¹³ formado a partir de las aportaciones procedentes de diferentes ámbitos, aportaciones que frecuentemente presentan discrepancias en cuanto al enfoque del concepto y su escala de aplicación.

Entre las definiciones y precisiones más recientes formuladas desde el ámbito académico y científico cabe hacer referencia a las realizadas por M. E. Castro (1999), A. M. Landázuri y J. S. Mercado (2004), P. Jirón [et al.] (2004), F. Colavidas y J. Salas (2005), S. Enciso (2005), J. M. Naredo y A. Cuchí (2007), R. Valladares [et al.] (2008), A. Cuchí (2010) A. E. Espinoza y G. Gómez-Azpeitia (2010), J. Arcas-Abella [et al.] (2011), y M. Casals-Tres [et al.] (2011).

Sin embargo, como recuerda Jirón [et al.]¹⁴, en los países de habla hispana la definición aceptada actualmente y de uso más extendido del término habitabilidad es la que dicta la Real Academia Española: *“Cualidad de habitable, y en particular la que, con arreglo a determinadas normas legales, tiene un local o una vivienda”*¹⁵. Y, en este sentido, los dos rasgos principales que fundamentan el concepto de habitabilidad actual son: que es un concepto *normativo* y que se reconoce principalmente sobre la *vivienda*¹⁶. Características que ya habían sido parcialmente detectadas por R. Veenhoven¹⁷, R. D’Alençon [et al.]¹⁸, y A. E. Espinoza y G. Gómez-Azpeitia¹⁹.

Desde esta perspectiva, puede afirmarse que el concepto operativo de habitabilidad –aquél que efectivamente tiene influencia sobre la realidad- se encuentra definido en la actualidad desde el ámbito gubernamental. En España, por ejemplo, está fundamentado en el conjunto de normativas estatales, regionales y municipales destinadas a garantizar el derecho constitucional a disfrutar de una vivienda digna y adecuada, enunciándose como una propiedad aplicable a una edificación que

¹⁰ Arcas-Abella, J. [et al.], 2011. p. 76

¹¹ Cuchí, A. [et al.], 2010. p. 20

¹² Cuchí, A. y Pagès, A., 2007. p. 57-58

¹³ Zulaica, L. y Celemín, J. P., 2008. p. 130

¹⁴ Jirón, P. [et al.], 2004. p. 14

¹⁵ RAE, 2001.

¹⁶ Arcas-Abella, J. [et al.], 2011. p. 79

¹⁷ Veenhoven, R., 2000. p. 5

¹⁸ D’Alençon, R. [et al.], 2008. p. 372

¹⁹ Espinoza, A. E. y Gómez-Azpeitia, G., 2010. p. 65

observa una serie de parámetros mínimos dictados por la legislación vigente en cada ámbito geográfico del país. La habitabilidad es pues –y en sintonía con la definición de la RAE- un concepto normativo que se articula desde las cualidades que emanan de las condiciones de los espacios y las características materiales de una vivienda.

La concepción normativa de la habitabilidad puede entrañar, no obstante, una serie de características que se oponen al proceso de redefinición de una habitabilidad sostenible y que deben ser detectadas y radicalmente alteradas²⁰:

- a) Una habitabilidad expresada sobre condiciones materiales.
La habitabilidad se expresa directamente desde la definición de requerimientos sobre parámetros constructivos –sobre espacios, equipamientos, instalaciones y suministros-, sin una ordenación explícita de las necesidades básicas a cubrir.
- b) Una habitabilidad identificada con un limitado abanico de modelos de vivienda.
La habitabilidad se encuentra identificada con un limitado abanico de modelos de vivienda destinados no sólo a albergar a un perfil restringido de habitantes, sino a responder a un intervalo concreto de convivencia.
- c) Una habitabilidad recluida a la escala doméstica.
La habitabilidad se expresa únicamente sobre la vivienda, adoptando la escala del domicilio como marco de aplicación de sus exigencias sin tener en cuenta que las distintas funciones domésticas están supeditadas a factores que escapan de dicha escala.
- d) Una habitabilidad planteada sin considerar los recursos y residuos implicados.
La habitabilidad se define con independencia de los recursos y residuos implicados en su consecución y mantenimiento en el tiempo, aunque determina su ordenación y gestión.

De la combinación de estas cuatro características resulta un escenario en el que difícilmente se hace posible la consideración de la sostenibilidad, puesto que ni el foco se encuentra centrado en las necesidades de las personas y las consecuencias ambientales, ni se dispone de la escala espacial ni social adecuada para abordar estos aspectos.

La aproximación a un concepto de habitabilidad coherente con la edificación sostenible debe iniciarse consecuentemente desde el replanteamiento de los principios implícitos en la concepción vigente que emana de la legislación y, en este sentido, enunciarse desde la consideración de la satisfacción de las necesidades humanas de las personas y desde la necesaria nueva relación con el medio para obtener los recursos para hacerlo.

Por ello, deviene imprescindible proceder primero a una aproximación al estado del saber de estas dos cuestiones claves: las necesidades y los recursos. Con el fin de verificar que relación guardan entre sí y con respecto al concepto de habitabilidad que se propone redefinir.

²⁰ Arcas-Abella, J. [et al.], 2011. p. 80-82

1.2.2 RAÍCES TEÓRICAS: EL PROCESO QUE MEDIA ENTRE NECESIDADES Y RECURSOS

1.2.2.1 SOBRE NECESIDADES Y SU PROCESO DE SATISFACCIÓN

El debate histórico sobre la definición del concepto de necesidad, dada su centralidad en el proceso de desarrollo humano, ha sido alimentado desde todos los frentes del saber humano; generado un amplio espectro de perspectivas, muchas de ellas opuestas, sobre un único término. No en vano, autores como K. Marx, J. M. Keynes, B. Malinowski, A. Maslow, P.-H. Chombart de Lauwe, I. Illich, J. Baudrillard, entre otros han aportado sus propias visiones sobre la definición de necesidad y sus implicaciones sociales.

A pesar de la abundancia de aportaciones a la cuestión, es posible establecer una primera división respecto a dos ejes según la universalidad-relatividad y la objetividad-subjetividad del enfoque²¹:

- a) La perspectiva relativista-objetiva engloba un importante conjunto de teorías que argumentan que las necesidades, a pesar de su carácter socialmente relativo –en función del momento histórico, la cultura o el grupo social-, pueden ser determinadas con independencia de los deseos o preferencias individuales, esto es, de forma objetiva²².

Entre los exponentes más significativos destaca la visión de las necesidades del marxismo. Consideraba K. Marx que el modo de producción de la vida material condicionaba el proceso de vida social, política e intelectual, y con ello creaba un sistema de necesidades propio. Posteriormente A. Heller enfatizaba este extremo afirmando que *“la estructura de las necesidades es una estructura orgánica inherente a la formación social en su conjunto”*²³. Por ello, las necesidades en las sociedades capitalistas no podían ser consideradas universales, pero sí objetivas.

- b) La perspectiva relativista-subjetiva se basa en la afirmación que las necesidades sólo pueden ser identificadas por el sujeto que las experimenta y, por lo tanto, él es el único agente autorizado para establecer lo correcto para sus intereses²⁴.

Esta visión es la propia de la economía neoclásica y del pensamiento liberal: *“la necesidad es la simple manifestación (en el comportamiento de demanda y consumo) de los estados mentales (subjetivos) del comprador, la necesidad es el deseo de disponer de un bien que tiene utilidad para producir, conservar o aumentar las condiciones de vida”*²⁵.

Bajo esta argumentación las necesidades toman un carácter aporético para la economía dejando paso al concepto de deseo o preferencia, preferencia manifestada –en teoría libremente por el consumidor mediante la elección de los bienes y servicios ofertados por el mercado. Sin embargo *“esto plantea problemas si, como tempranamente advirtió Veblen, las necesidades y los gustos se ven alterados y generalmente incentivados por el propio sistema económico, arrastrando a los individuos a un “estado de insatisfacción crónica” (y creciente, si la meta de las necesidades aumenta más deprisa que los medios -renta y consumo- que se ofrecen para colmarlas)”*²⁶.

²¹ Aguiar, F., 1996. p. 136

²² Op. cit. p. 137

²³ Heller, A., 1986. p. 116

²⁴ Álvarez, S., 2001. p. 21-22

²⁵ Alonso, L. E., 1986. p. 27

²⁶ Naredo, J. M., 2008. p. 40

- c) La perspectiva universalista-objetiva, oponiéndose a los enfoques relativistas, defiende la viabilidad de una teoría de las necesidades humanas de carácter normativo: *“hay algo objetivo y universal en relación a la necesidad humana: «objetivo», por cuanto su especificidad teórica y empírica es independiente de las preferencias individuales, y «universal», en tanto su concepto de lo que constituye un perjuicio grave es el mismo para todos”*²⁷.

Frente a la posición relativista, en primer lugar es posible sostener que previamente a la afirmación que *“lo que es moralmente bueno o malo no puede ser establecido definitivamente sino que depende”*, debe alcanzarse el prerrequisito de la existencia humana del individuo sujeto a la moral y, en consecuencia, la satisfacción de ciertas necesidades básicas del ser humano²⁸.

*“La supervivencia física y la autonomía personal son condiciones previas de toda opción individual en cualquier cultura, constituyen las necesidades humanas más elementales: aquellas que han de ser satisfechas en cierta medida antes de que los agentes puedan participar de manera efectiva en su forma de vida con el fin de alcanzar cualquier otro objetivo que crean valioso”*²⁹.

En segundo lugar los universalistas argumentan que *“si las necesidades son subjetivas y relativas a una cultura o grupos determinados, ¿en qué medida podremos hablar del derecho a la satisfacción de las mismas, por un lado, y de la obligación de satisfacerlas, por el otro?”*³⁰. Llevado al extremo el razonamiento relativista no sería posible establecer un acuerdo para la definición de los Derechos Humanos, y, en particular, tampoco sería posible una definición del bienestar social, dado que las prácticas estatales orientadas a este fin deben estar fundamentadas a partir del diseño de un concepto operativo de necesidad³¹.

*“El nivel de precariedad física y social en el que se encuentra buena parte de la humanidad ha llevado a afrontar la cuestión de las necesidades en términos de alcanzar un consenso moral sobre una serie de estándares mínimos generales que aseguren de hecho tanto la supervivencia física como la autonomía personal de ese individuo humano tan ponderado teóricamente”*³².

El deber de disponer de un consenso social sobre los niveles mínimos de satisfacción de las necesidades humanas nace de la constatación que ni en el presente ni en el pasado³³ ha existido un mecanismo dentro del sistema productivo que garantizara la supervivencia de todos los miembros de la sociedad. Más bien al contrario, el *mínimo vital antropológico* se ha determinado como el residuo sobrante después de fijar la parte destinada al lujo³⁴.

En última instancia, el proyecto de elaboración de una teoría de las necesidades responde a la voluntad de *“ofrecer las bases filosóficas para una explicación de los principios constitucionales básicos que deberían ser respetados e implementados por los gobiernos de todas las naciones, como mínimo indispensable para cumplir la exigencia de respeto hacia la dignidad humana”*³⁵. O, dicho al revés, como un mecanismo que permita interrogar a las instituciones sociales y políticas sobre su papel en pro de la satisfacción de las necesidades básicas³⁶.

²⁷ Doyal, L. y Gough, I., 1994. p. 77

²⁸ Zimmerling, R., 1990. p. 35

²⁹ Doyal, L. y Gough, I., 1994. p. 82-83

³⁰ Aguiar, F., 1996. p. 140-141

³¹ Alonso, L. E., 1986. p. 26

³² Naredo, J. M., 2008. p. 42

³³ Alonso, L. E., 1986. p. 27

³⁴ Baudrillard, J., 1976. p. 65

³⁵ Nussbaum, M., 1995. p. 5

³⁶ Nussbaum, M., 1998. p. 60

Figura 1.2. Teorías de las necesidades

Font: Casals-Tres, Arcas-Abella i Cuchí 2013 a partir d'Aguiar 1996

Planteadas las tres perspectivas disponibles, cabe descartar las posiciones relativistas por cuanto su enfoque no permite la elaboración de una definición normativa de las necesidades, y con ello, la redefinición de la habitabilidad. Por el contrario, la perspectiva universalista-objetiva es la adecuada para viabilizar los razonamientos nacidos a raíz de la demanda de sostenibilidad, pues, si no se dispone de un límite en la definición de las necesidades, ¿es posible continuar sosteniendo la validez de la definición de desarrollo sostenible alumbrada por el informe *Nuestro futuro común*³⁷?

En este sentido, la defensa social de una concepción universal aboga por la definición de unos niveles mínimos de satisfacción para las necesidades básicas, mientras que la aportación desde la sostenibilidad se encamina a la definición de unos máximos en la degradación ambiental asociada a la satisfacción de las necesidades.

En definitiva y de acuerdo con la argumentación presentada, tanto desde un punto de vista de la ética global y la justicia distributiva como de la conciencia de los límites ambientales, es factible -y hasta preceptivo- disponer de una teoría normativa entorno a la definición de las necesidades humanas básicas universales -a saber, que no dependan de la cultura o condición de la persona sino que sean comunes a la especie humana-, una teoría normativa que deberá permitir posteriormente la construcción de un concepto de habitabilidad coherente con el marco de restricciones ambientales progresivas.

³⁷ CMMAD, 1988. p. 67-70

■ La definición de las necesidades básicas

La formulación de la teoría que establece las necesidades básicas universales viene precedida por un primer acuerdo que sostiene que es posible la detección de unas constantes en tanto a especie humana, es decir, que la vida humana posee ciertos rasgos centrales definitorios.

“La observación histórica y antropológica conduce a descubrir una “consistencia en lo humano”, compartida por todos las personas en cuanto seres humanos. La noción de derechos humanos, reconocidos por y para el conjunto de la humanidad, sólo puede tener un carácter universal en el ámbito de las necesidades humanas. Por consiguiente, éstas son las mismas para el conjunto de aquellos que nos reconocemos como seres humanos, pues no es posible pensar en derechos humanos aplicables sólo a algunos, generando de ese modo la existencia de humanos de primera, segunda o tercera categoría”³⁸.

Si bien es cierto que se han lanzado numerosas objeciones que cuestionan dicha posibilidad basadas en los límites del conocimiento –la verdad depende de la actividad cognitiva-, es posible mantener una posición de *esencialismo internalista* en el sentido defendido por M. Nussbaum³⁹:

“[Uno] podría creer que el más profundo examen de la historia humana y del conocimiento humano desde dentro todavía revela una explicación más o menos determinada del ser humano, una explicación que divida sus propiedades en esenciales y accidentales”⁴⁰.

Alcanzado el consenso sobre la posibilidad de descifrar cierta esencia humana estructural basándose en la observación del elevado grado de convergencia que se da en todas las culturas entorno a la autocomprensión del modo de ser del ser humano⁴¹, es posible formular propuestas para la definición de las necesidades básicas.

Para L. Doyal y I. Gough las necesidades básicas son aquellas que si no son satisfechas pueden ocasionar perjuicios graves objetivos, a saber, limitaciones fundamentales en la búsqueda de cada individuo de su visión particular del bien. En última instancia la objetividad del perjuicio –y por ende, de la necesidad- queda garantizada por medio de su *“no reductibilidad a sentimientos subjetivos contingentes”⁴².*

La frontera trazada por estos autores permite disociar aquellos fines que son universales y aquellos que no, constituyendo un mecanismo de distinción entre necesidades y aspiraciones o deseos: *“La palabra «necesidad» se utiliza (...) en referencia a una categoría específica de objetivos que se cree universalizables. (...) Las necesidades se contraponen habitualmente en este sentido a las «aspiraciones» («wants»), que se describen también como objetivos que se derivan de preferencias particulares del individuo y de su medio cultural. A diferencia de las necesidades, se cree que las aspiraciones varían de persona a persona”⁴³.*

Sin embargo, dentro de la conceptualización universal han existido dudas sobre la validez de sus tesis, sobre todo frente al riesgo de convertir su teoría en un cierto modo de imperialismo conceptual y moral: *“¿Cómo podemos mantener de forma plausible la universalidad de nuestra teoría*

³⁸ Elizalde, A. [et al.], 2006.

³⁹ Álvarez, S., 2001. p. 31

⁴⁰ Nussbaum, M., 1998, p. 50

⁴¹ Álvarez, S., 2001. p. 33

⁴² Doyal, L. y Gough, I., 1994. p. 78; Gough, I., 2007. p. 186

⁴³ Doyal, L. y Gough, I., 1994. p. 67-68

*reconociendo al mismo tiempo que los pueblos y culturas difieren, sin duda, en cuanto a sus convicciones acerca de lo que entraña en la práctica la satisfacción adecuada de las necesidades?*⁴⁴.

La respuesta adoptada por la mayoría de los autores se asienta en que la universalidad de las necesidades se puede enunciar gracias a la distinción entre la propia noción de necesidad y lo que finalmente permite satisfacer dicha necesidad, ya sean los bienes y servicios o sus características.

■ La descripción del proceso de satisfacción de necesidades

La distinción entre necesidad y lo que procura su satisfacción ha estado defendida por múltiples autores, presentando una clasificación de los términos que intervienen en el proceso de satisfacción de necesidades. Entre las más difundidas destacan las obras de A. Sen, M. A. Max-Neef, y L. Doyal y I. Gough.

La aproximación a estas distinciones viene a consolidar la defensa de una teoría de las necesidades no relativas frente a los cuestionamientos de los relativistas que afirmaban que las posiciones universalistas habían empobrecido sobremanera el debate sobre las necesidades y la naturaleza humana⁴⁵.

La primera clasificación fundamental para describir el proceso de satisfacción de necesidades, es la diferenciación entre la necesidad y su proceso de satisfacción. Esta distinción permite, como ya se ha dicho, dotar las necesidades de un carácter universal:

*“Es una distinción fundamental para conjurar el carácter universalizable de las necesidades básicas, comunes a cualquier ser humano independientemente del tiempo o el lugar, con la enorme transformación cultural, tecnológica y social que han experimentado históricamente los distintos modos de satisfacerlas”*⁴⁶.

Es por este motivo que esta distinción ha sido planteada por la gran mayoría de las teorías universalistas. Aunque se pueden encontrar divergencias en la definición de los modos de satisfacer las necesidades, todas ellas defienden la opción de que existe un eslabón intermedio entre las necesidades y los bienes materiales o servicios:

- a) A. Sen (1982), distingue entre capacidades o conjunto de funcionamientos de las personas – asimilable al concepto de necesidad de otros autores⁴⁷-, características de los bienes, y bienes. En un primer ejemplo menciona la bicicleta como un bien –*comodity*– que, a partir de su característica –*characteristics*– de transporte, permite a las personas desarrollar la capacidad –*capacity*– de moverse⁴⁸.

El autor pone de relieve que el foco de atención debe centrarse en las capacidades/necesidades de las personas y se pregunta si estas se concretan mejor en el ámbito de los bienes y servicios, o en el ámbito de las características:

“El trigo, el arroz, las papas, etc., son bienes, mientras que las calorías, proteínas, vitaminas, etc., son características de estos bienes que busca el consumidor. Si cada característica se pudiera

⁴⁴ Op. cit. p. 103

⁴⁵ Aguiar, F., 1996. p. 142

⁴⁶ Tello, E., 2006. p. 70

⁴⁷ Gough, I., 2008. p. 178

⁴⁸ Sen, A., 1983. p. 160

*obtener de un bien único y de ningún otro, entonces sería fácil convertir las necesidades de características en necesidades de bienes. Pero con frecuencia no sucede así, de modo que los requerimientos en términos de características no especifican los requerimientos de bienes. Mientras que las calorías son necesarias para la supervivencia, ni el trigo ni el arroz lo son*⁴⁹.

- b) M. A. Max-Neef (1986) considera que la visión de las necesidades como algo infinito y variable culturalmente es el resultado de un error conceptual, a saber, no diferenciar entre necesidades, satisfactores y bienes económicos. La distinción entre estos tres conceptos permite a este autor afirmar: *“Primero: Las necesidades humanas fundamentales son finitas, pocas y clasificables. Segundo: Las necesidades humanas fundamentales (...) son las mismas en todas las culturas y en todos los períodos históricos. Lo que cambia, a través del tiempo y de las culturas, es la manera o los medios utilizados para la satisfacción de las necesidades. (...) Lo que está culturalmente determinado no son las necesidades humanas fundamentales, sino los satisfactores de esas necesidades*⁵⁰.

Desde este punto de vista, las necesidades devienen universales, mientras que los satisfactores como formas de ser, tener, hacer y estar *“definen la modalidad dominante que una cultura o una sociedad imprimen a las necesidades*⁵¹. Finalmente los bienes económicos, como objetos y artefactos, son la materialización de los satisfactores de necesidades⁵².

*“De la clasificación propuesta se desprende que, por ejemplo, alimentación y abrigo no deben considerarse como necesidades, sino como satisfactores de la necesidad fundamental de subsistencia*⁵³. En este caso, el plato de lentejas –por el que se vendió Esaú- o el sombrero de copa podrían ser los bienes que cerrarían la cadena.

- c) Finalmente L. Doyal y I. Gough (1991), desarrollan el proceso de satisfacción distinguiendo entre necesidades, características de satisfactores –entre los cuales destacan las características de satisfactores universales o necesidades intermedias-, y satisfactores.

*“Mientras que las necesidades individuales básicas de salud física y autonomía son universales, muchos de los bienes y servicios que se requieren para satisfacerlas varían según las culturas. (...) A todos los objetos, actividades y relaciones que satisfacen nuestras necesidades básicas los hemos denominado satisfactores. Las necesidades básicas, entonces, son siempre universales, pero sus satisfactores son con frecuencia relativos*⁵⁴.

Según los autores, entre estos dos términos -necesidades y satisfactores- median las características de satisfactores, entendidas como el *“subconjunto de (...) características totales, que tienen la cualidad de contribuir a la satisfacción de nuestras necesidades básicas en uno o más escenarios culturales*⁵⁵. Realizada esta distinción, prosiguen con la identificación de las características de satisfactores universales, a saber, *“aquellas cualidades de los bienes, servicios, actividades y relaciones que favorecen la salud física y la autonomía humanas en todas las culturas*⁵⁶. A este subconjunto acuerdan llamarlo necesidades intermedias.

⁴⁹ Sen, A., 1982. p. 24

⁵⁰ Max-Neef, M. A. [et al.], 1994. p. 42

⁵¹ Op. cit. p. 50

⁵² Op. cit. p. 51-53

⁵³ Op. cit. p. 41

⁵⁴ Doyal, L. y Gough, I., 1994. p. 200

⁵⁵ Op. cit. p. 201

⁵⁶ Op. cit. p. 201

A modo de ejemplo relatan: “*el aporte diario de calorías para un grupo determinado de personas constituye una característica de casi todos los productos alimenticios cuya relevancia es común a todas las culturas. De manera similar «el estar al abrigo de los elementos» y la «protección contra agentes portadores de gérmenes patógenos» son características comunes que todos los alojamientos poseen (si bien en grados que varían ampliamente)*”⁵⁷.

A partir de las tres estructuras conceptuales surgen los conceptos que nos permiten formular un esquema para poner en relación las necesidades con su modo de satisfacción. Dicho esquema se basaría en la consideración de los siguientes eslabones en el proceso de satisfacción de necesidades:

a) Necesidades

Conjunto estable de fines universales que deben ser alcanzados por parte de las personas para evitar perjuicios graves objetivos. Consecuentemente, las necesidades deben ser distinguidas de los deseos y aspiraciones sociales e individuales. Esta concepción es asimilable a la de *necesidades humanas fundamentales* de M. A. Max-Neef y a la de *necesidades básicas* de L. Doyal y I. Gough.

b) Utilidades

Conjunto variable de características o propiedades de los satisfactores que permiten la satisfacción de una o más necesidades en uno o más escenarios culturales. A pesar de formar una categoría abierta, se puede identificar un subconjunto de utilidades universales, a saber, aquellas que son adecuadas para la satisfacción de ciertas necesidades de todas las personas independientemente de su contexto. Esta definición se encuentra relacionada, por consiguiente, con el término de *características de satisfactores* de L. Doyal y I. Gough y, en menor medida, con el concepto de *características* de A. Sen.

c) Satisfactores

Conjunto altamente variable de condiciones materiales, servicios, actividades y relaciones que de forma conjugada ofrecen las utilidades precisas para la satisfacción de las necesidades. Los satisfactores tienen un carácter contingente, puesto que su conformación depende del momento histórico, del marco cultural, del estrato social y de la situación personal del individuo. Según su naturaleza se pueden distinguir entre materiales e inmateriales, si bien los servicios, actividades y relaciones se sustentan inexorablemente sobre una base material. Paralelamente los satisfactores también pueden ser clasificados en económicos y no económicos, en función de su valoración en el mercado. En cierta medida, esta noción es equiparable a la propuesta por L. Doyal y I. Gough.

⁵⁷ Op. cit. p. 202

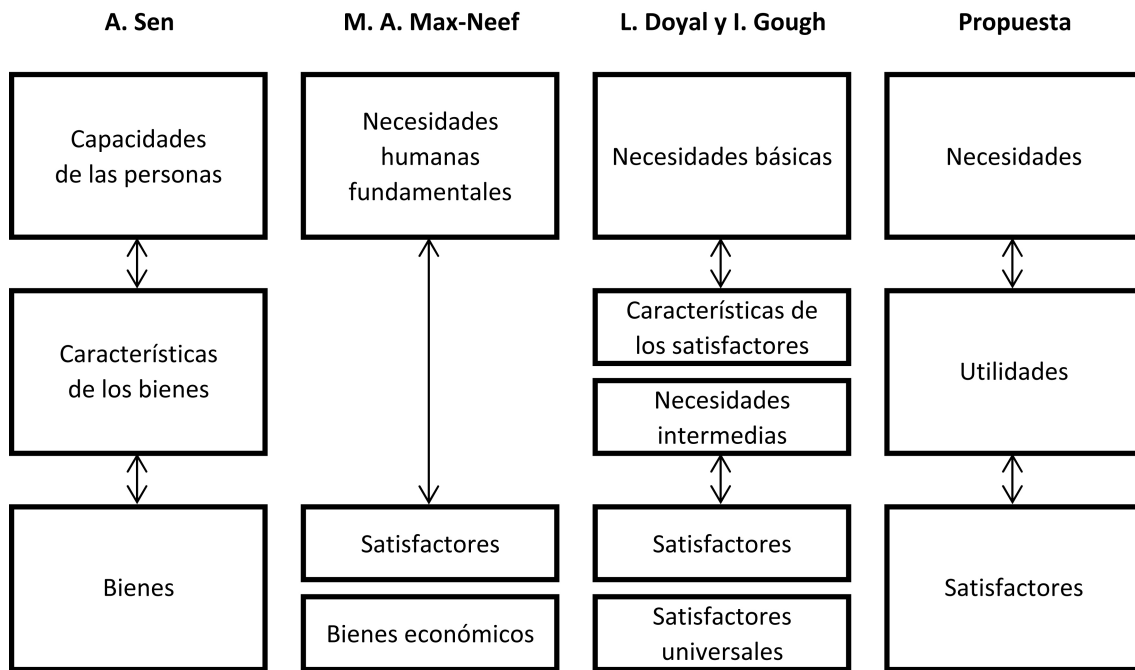

Figura 1.3. Comparativa de los esquemas conceptuales de satisfacción de necesidades

Font: Casals-Tres, Arcas-Abella i Cuchí 2013

La estructuración del proceso de satisfacción de necesidades en base a los tres eslabones expuestos revela, en primera instancia, la elevada diversidad de respuestas posibles ante un mismo conjunto de necesidades básicas. La inexistencia de una relación biunívoca entre necesidades y satisfactores se debe, por un lado, a los distintos grados de variabilidad de cada uno de los eslabones, por el otro, al hecho de que tanto una necesidad puede requerir diversos satisfactores, como un mismo satisfactor atender a múltiples necesidades⁵⁸.

En segunda instancia, la cuestión que se plantea gira entorno al carácter normativo que toda sociedad otorga a ciertos satisfactores. Si los satisfactores son altamente variables, es plausible afirmar que efectivamente existe un proceso de deliberación social por el cual se determinan unos umbrales mínimos en la satisfacción de las necesidades y, más allá, se convierten ciertos satisfactores -y no otros- en objetivos públicos respaldados por la administración.

1.2.2.2 SOBRE RECURSOS Y SU PAPEL COMO FACTOR LIMITANTE

Las condiciones para la reproducción y desarrollo de una sociedad humana se alcanzan a partir de la capacidad de operar sobre el medio físico para obtener aquellas condiciones materiales que permitan la satisfacción de las necesidades y aspiraciones humanas: *“Hemos observado que si un sistema social ha de reproducirse a través del tiempo, sus miembros deben aplicar su capacidad productiva a los recursos naturales de su entorno y al cúmulo de medios de producción para así crear la serie de bienes y servicios que necesitan para sobrevivir como individuos”*⁵⁹.

En este sentido, el grado de satisfacción de las necesidades que permita alcanzar el umbral de la supervivencia, y hasta el umbral del bienestar humano, viene determinado principalmente por la

⁵⁸ Max-Neef, M. A. [et al.], 1994. p. 42

⁵⁹ Doyal, L. y Gough, I., 1994. p. 287

interrelación de dos factores: la actividad humana -o trabajo- y el medio físico. O lo que vendría a ser lo mismo, entre el complejo tecnológico y social, y los sistemas naturales de la biosfera⁶⁰.

A modo simplificado, la relación entre ambas esferas se fundamenta en el proceso por el cual la economía humana convierte materias primas, energía –procedentes del medio- y trabajo –aportación humana- en bienes finales de consumo, infraestructuras y residuos –que son dispersados en el medio-⁶¹.

A nivel físico la reproducción de la especie humana –o el *placer de vivir* en palabras de N. Georgescu-Roegen- se sustenta en el proceso económico unidireccional consistente en transformar la baja entropía contenida en los recursos –estructuras extraordinariamente ordenadas- en alta entropía, a saber, en desechos, desorden irrevocablemente inútil⁶².

Bajo este enfoque se pone de relieve la relación entre medio físico y satisfacción de necesidades: el medio dispone de baja entropía –de utilidades- socialmente reconocibles en forma de recursos. El proceso de producción consiste en la ordenación –en la acumulación de utilidad- de dichos recursos hasta convertirlos en productos y servicios, es decir, en satisfactores que contienen la utilidad adecuada de forma socialmente identificable para satisfacer una determinada necesidad. En suma, el proceso de producción es un proceso -socialmente activado por el trabajo- de acumulación de utilidad que alumbró productos, mientras que el proceso de consumo de los productos es el proceso de consumo de la utilidad, esto es, de desorganización del producto y de la consiguiente transformación de los materiales en residuos.

En este sentido, el medio físico constituye la base sobre la que se asienta la vida en sus múltiples formas desempeñando tres funciones básicas en relación con la supervivencia: fuente esencial de la vida y la biodiversidad, hábitat de todas las especies vivas, proveedor de servicios ecosistémicos que aseguran la regulación global; depósito primigenio de recursos naturales -materias primas y fuentes de energía-; sumidero de calor y residuos⁶³.

El medio físico –al menos en lo tocante a sus dos últimas funciones- será siempre una noción relativa al sistema social y coincidirá con el entorno de accesibilidad –el espacio conocido- que haya podido alcanzar; para la sociedad global actual dichos límites incluyen, como mínimo, la atmósfera, la litosfera, la hidrosfera y, finalmente, la biosfera –formada por la interrelación de todos ellos-⁶⁴.

La finitud del medio físico, hoy ya extendido a la práctica totalidad del globo terráqueo, determina diversos umbrales que no es posible traspasar sin poner en peligro el propio sistema, sin cuestionar su sostenibilidad en el tiempo:

Por un lado, los recursos naturales que la humanidad pueda emplear para sus propósitos, como es sabido, serán sólo los contenidos en dicho medio finito: recursos perpetuos a escala humana; recursos renovables; recursos no renovables pero reciclables; recursos no renovables⁶⁵. Las diferentes tasas de disponibilidad de estos recursos impone un primer límite absoluto, puesto que la condición de sostenibilidad sólo es posible si se observan dos primeras reglas: “*No explotar los recursos renovables por encima de su ritmo de regeneración; no explotar los recursos no renovables a*

⁶⁰ Tello, E., 2006. p. 272

⁶¹ Carpintero, O. y Naredo, J. M., 2004. p. 322

⁶² Georgescu-Roegen, N., 1996. p. 347-355

⁶³ Barceló, A., 1991. p. 46; Riechmann, J., 1995. p. 23; Álvarez, S., 2001. p. 100

⁶⁴ Sánchez, J.-E., 1994. p. 139-140

⁶⁵ Riechmann, J., 1995. p. 24

un ritmo superior al de su substitución por recursos renovables que proporcionen el mismo servicio en el futuro⁶⁶.

Por el otro, el papel de sumidero de residuos que actualmente ejerce el medio físico también impone sus propias restricciones y, en este sentido, es preciso acatar simultáneamente una tercera regla: *“No verter al medio residuos por encima de su capacidad de asimilarlos”*⁶⁷. Esta condición emana de la necesidad de asegurar la viabilidad a largo plazo los servicios ecosistémicos imprescindibles para la vida

En suma, las tres reglas enunciadas pueden sintetizarse en una única condición: Cerrar los ciclos de los materiales implicados en la economía humana mediante el empleo del flujo solar, posibilitando que los residuos se conviertan de nuevo en recursos y evitando el deterioro del capital natural acumulado en el planeta desde el inicio de los tiempos⁶⁸.

En relación a las necesidades, el análisis del mecanismo por el cual las sociedades humanas logran su reproducción alumbra dos aspectos clave:

Por un lado, se pone de relieve el papel del flujo entrópico de materia y energía procedente del medio físico en el proceso de satisfacción de necesidades. La satisfacción de las necesidades humanas se fundamenta en el consumo de la utilidad contenida en los satisfactores, es decir, en el consumo del orden y la pureza –la baja entropía– que el sistema productivo ha podido transferir de los recursos a los productos y servicios generados.

Desde esta perspectiva, el proceso de satisfacción de necesidades categorizado anteriormente cobra un nuevo componente en el extremo de su cadena: Necesidades, utilidades, satisfactores, y *flujo entrópico*. Entendiendo este último término como el conjunto de recursos materiales y energéticos de baja entropía que atraviesa el metabolismo socioeconómico y que se degrada en la fase de consumo de las utilidades de la componente física de los satisfactores, deviniendo residuos⁶⁹.

Por otro lado, la constatación de que la degradación entrópica asociada al desarrollo humano debe ajustarse al caudal de baja entropía de origen solar, a saber, que la disponibilidad de recursos y la capacidad emisiva de residuos es inevitablemente limitada, conlleva el deber de replantear a nivel social el proceso de satisfacción de necesidades bajo una nueva luz, la luz de la sostenibilidad.

*“Uno de los aspectos fundamentales de la deliberación democrática sobre el bienestar consiste en la elección social entre distintos satisfactores posibles para satisfacer necesidades diversas, eliminando situaciones de entropía social en las que se inviertan recursos escasos en suministrar un exceso de satisfactores inadecuados para la carencia que se quiere remediar. Este aspecto adquiere especial relevancia cuando se introduce en la deliberación social el criterio de sostenibilidad ambiental, es decir la consideración de las necesidades de las generaciones futuras”*⁷⁰.

La evaluación de la validez de los distintos sistemas de satisfactores presentes en toda sociedad debería iniciarse desde la consideración de su eficiencia global. En este sentido, la eficiencia global –*overall efficiency*– subsume la acepción actual de eficiencia –relación entre servicios/recursos– en

⁶⁶ Daly, H., 1997. p. 15-23

⁶⁷ Op. cit. p. 15-23

⁶⁸ Naredo, J. M. y Valero, A., 1999. p. 69

⁶⁹ Georgescu-Roegen, N., 1996. p. 347-355

⁷⁰ Tello, E., 2006. p. 76

una perspectiva mayor, deviniendo el cociente entre el grado de satisfacción de las necesidades humanas –*satisfaction*– y el flujo entrópico de materia y energía que atraviesa el sistema socioeconómico –*eco-sacrifice*–⁷¹.

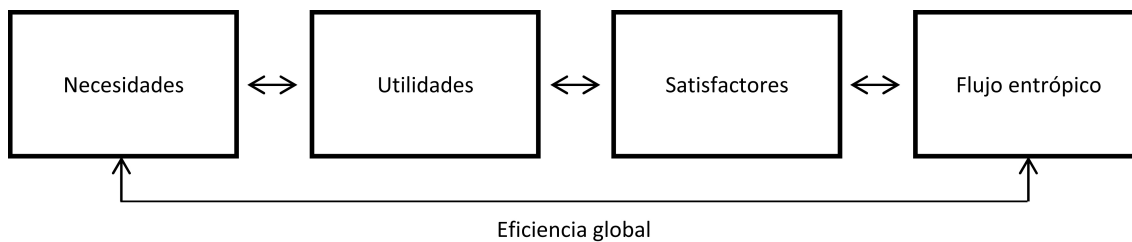

Figura 1.4. Eficiencia global aplicada al proceso de satisfacción de necesidades

Font: Casals-Tres, Arcas-Abella i Cuchí 2013 a partir de Nørgard 2006

1.2.3 CAMINOS POR ANDAR: LOS LÍMITES Y LAS TENSIONES INTERNAS DEL CONCEPTO DE HABITABILIDAD

La perspectiva conceptual planteada en torno al proceso general de satisfacción de las necesidades humanas permite una primera aproximación a la noción de habitabilidad:

La habitabilidad, enunciada como la utilidad socialmente reconocible de la edificación, tiene la finalidad de posibilitar la satisfacción de ciertas necesidades mediante el consumo de recursos y la generación de residuos en la conformación de las utilidades adecuadas para albergar el desarrollo de las actividades sociales.

En cuanto conjugación compleja de utilidades demandadas por las personas y provistas por la edificación, la habitabilidad dispone consecuentemente de un carácter relativo al tiempo histórico y al marco cultural y social en el que se desarrolla. La habitabilidad evoluciona con la sociedad y debe amoldarse a los distintos modos de vida presentes en ella. Asimismo, su configuración está vinculada ineludiblemente a la disponibilidad de recursos y, en el próximo futuro, a las limitaciones sociales a la capacidad emisiva de las actividades involucradas en su generación y mantenimiento.

Esta concepción entronca en ciertos puntos con planteamientos alternativos a la visión normativa vigente, especialmente en lo relativo a la satisfacción de necesidades. Así, para M. E. Castro *“la habitabilidad se interpreta como la capacidad de los espacios construidos para satisfacer necesidades subjetivas y objetivas de individuos que ocupan, usan y habitan esos espacios determinados”*⁷². Para P. Jirón [et al.] *“la habitabilidad está determinada por la relación y adecuación entre el hombre y su entorno y se refiere a como cada una de las escalas territoriales es evaluada según su capacidad de satisfacer las necesidades humanas”*⁷³. Mientras que para A. E. Espinoza y G. Gómez-Azpeitia *“la habitabilidad es una categoría esencial del espacio habitable, llámese lugar o escenario, interior o exterior, de escala urbana o doméstica, que amalgama tanto lo físico como lo psicológico y social, y que no pierde de vista su interacción con los procesos medioambientales”*⁷⁴.

⁷¹ Nørgard, J., 2006. p. 16-17

⁷² Espinoza, A. E. y Gómez-Azpeitia, G., 2010. p. 66

⁷³ Jirón, P. [et al.], 2004. p. 14

⁷⁴ Espinoza, A. E. y Gómez-Azpeitia, G., 2010. p. 67

Sin embargo, su definición queda todavía abierta en muchos sentidos que es preciso clarificar, pues de la capacidad para analizarla y comprenderla depende la capacidad para abordar su necesaria redefinición y, con ello, su viabilidad y su eficiencia en un escenario de progresivas restricciones ambientales. Y, en este sentido, se pueden plantear una serie de preguntas:

En primera instancia, de la aceptación del papel de la habitabilidad como conjunto de utilidades precisas para satisfacer necesidades básicas, surge consecuentemente un primer interrogante: **¿Qué necesidades deben ser satisfechas mediante la habitabilidad?**

A pesar de la centralidad de la cuestión, del análisis de las obras de referencia entorno a la habitabilidad no resulta una respuesta concluyente. La dificultad básica radica en que la habitabilidad no ha sido planteada en términos de necesidades sino más bien en términos de satisfactores, y concretamente, en su dimensión material.

Sin embargo, existen enfoques procedentes de otras disciplinas que permiten una primera aproximación. Entendía P.-H. Chombart de Lauwe que plantearse “¿[cada parte de la vivienda] a qué necesidades responde?” suponía una exigencia para los investigadores de las ciencias humanas, los arquitectos, la administración y los servicios sociales⁷⁵ y, por su parte, había definido una serie de necesidades: de espacio, de acondicionamiento y de apropiación, de independencia de las personas en el interior de la vivienda, de reposo y distracción, de separación de funciones, de bienestar y liberación de las molestias materiales, de intimidad del grupo familiar, etc.⁷⁶.

Al margen de estas aportaciones, la identificación de las necesidades que debe solventar la habitabilidad debe ser emprendida desde el análisis de las condiciones materiales sobre las que se expresa. Así las características formales y funcionales legalmente determinadas sobre la vivienda - el objeto arquitectónico que reconoce la normativa- pueden ofrecer un campo de estudio que aporte conclusiones válidas:

A nivel internacional la vivienda ha sido considerada un elemento esencial para el desarrollo vital de toda persona. Múltiples tratados estiman el derecho a una vivienda digna y adecuada como un derecho fundamental que debe ser alcanzado para permitir el cumplimiento del resto de derechos humanos, y “*en particular en la esfera del trabajo, la salud, la seguridad social, el voto, la privacidad y la educación*”⁷⁷.

Bajo esta premisa las Naciones Unidas ha abordado en numerosos documentos la problemática de la inexistencia de una definición aceptable y reconocida de los elementos comprometidos con el derecho a la vivienda. Entre ellos destacan las indicaciones desarrolladas por la *Observación general n. 4 relativa al derecho a una vivienda adecuada*⁷⁸, posteriormente ampliadas por el *Informe sobre la vivienda adecuada como elemento integrante del derecho a un nivel de vida adecuada*⁷⁹ que concluyen que según el derecho internacional, las personas disfrutan de los siguientes derechos vinculados al derecho a la vivienda: 1. Seguridad de la tenencia; 2. Bienes y servicios públicos; 3. Bienes y servicios ambientales (incluidos la tierra y el agua); 4. Asequibilidad (incluido el acceso a la financiación); 5. Habitabilidad; 6. Accesibilidad (física); 7. Ubicación; 8. Adecuación cultural; 9. Garantía frente a la expoliación; 10. Información, capacidad y creación de capacidad; 11.

⁷⁵ Chombart de Lauwe, P.-H., 1976. p. 121

⁷⁶ Op. cit. p. 119

⁷⁷ NNUU, 2010b. p. 10

⁷⁸ NNUU, 1991.

⁷⁹ NNUU, 2008. p. 6

Participación y posibilidad de expresión; 12. Reasentamiento; 13. Medio ambiente seguro; 14. Seguridad (física) y privacidad.

En cierta medida, los principios apuntados en la definición de la adecuación enuncian un derecho más amplio, el derecho a la ciudad: “*Desarrollado por entidades como la Coalición Internacional para el Hábitat, la Asamblea Mundial de Pobladores y el propio UN-HABITAT, supone una ampliación del tradicional “Derecho a la vivienda” en dos niveles: a) En un sentido físico lo amplía al considerar no sólo la vivienda sino el conjunto de la ciudad como base de habitabilidad; algo que con la tendencia contemporánea de ampliación y crecimiento del perímetro urbano y la ubicación polarizada de equipamientos es cada vez más sustancial. b) En un sentido temático lo ensancha al considerar no sólo la dimensión física sino el conjunto de las actividades sociales y personales que constituyen la vida humana y urbana, subrayando con una intensidad particular su dimensión política*”⁸⁰.

Este enfoque amplio de los determinantes de la vivienda adecuada, viene también respaldado por la Organización Mundial de la Salud. En los *Principios de higiene de la vivienda* consideraba que “*un entorno habitacional adecuado da acceso a los lugares de trabajo y a los servicios esenciales y de otro género que promueven la buena salud*”, y por tanto la mejora de dicho entorno deviene un principio relativo a las necesidades sanitarias de la vivienda. Los elementos descritos como especialmente importantes para la salud se agrupan en: *Servicios de seguridad y de urgencia, servicios sanitarios y sociales, y los servicios culturales y de otro género* (incluyendo medios de comunicación, espacios de juego y recreo, actividades comunitarias o presencia de vegetación)⁸¹.

En conclusión, las aportaciones de las Naciones Unidas permiten sortear las deficiencias del enfoque legislativo de la habitabilidad y dar respuesta a la primera cuestión planteada. La aproximación a la noción de vivienda adecuada permite determinar el marco en el que se desarrollan las necesidades relacionadas con la habitabilidad, puesto que el consenso detectado en los distintos documentos viene a indicar que las necesidades que configuran la demanda de habitabilidad no pueden ser sólo identificadas en el estricto ámbito doméstico -pues incluye aspectos como la accesibilidad a los servicios públicos o al empleo- sino que su determinación deberá emprenderse desde la consideración de un ámbito de estudio de mayor escala.

En línea con estas conclusiones, cabe destacar por un lado las aportaciones realizadas por Instituto de la Vivienda de la Universidad de Chile que ya apuntaban a la necesidad de considerar el sistema habitacional como un sistema de múltiples escalas: la unidad de vivienda, su entorno inmediato, el conjunto habitacional, el barrio y su contexto urbano mayor⁸². Por el otro, las reflexiones de L. Alcalá entorno a que “*la situación habitacional de un hogar está definida por muchos más aspectos que el que puede inferirse del tipo y condiciones de disponibilidad de una vivienda*”, aspectos que pertenecen a la escala urbana y que se relacionan con la posición de la vivienda en la ciudad⁸³.

En segunda instancia, la aproximación a la respuesta a la primera pregunta, conduce inevitablemente a otra cuestión: **¿Es la vivienda el satisfactor de la habitabilidad?**

Desde la óptica actual, la respuesta se referiría efectivamente a la vivienda, por cuanto constituye el bien material, el satisfactor, reconocido por la normativa. Sin embargo, los argumentos expuestos hasta el momento apuntan hacia otra dirección, pues si las necesidades propias de la habitabilidad ya no pueden ser sólo circunscritas a las resueltas en el espacio doméstico, ¿puede la vivienda ser el

⁸⁰ Goycoolea, R. y Paz, M., 2009. p. 171

⁸¹ OMS, 1990.

⁸² Jirón, P. [et al.], 2004. p. 13

⁸³ Alcalá, L. 2007. p. 36, 61.

satisfactor de este conjunto amplio de necesidades? ¿o se debería considerar la escala urbana como el marco adecuado para proveer habitabilidad?

Y, más allá aún, ¿pueden ser entendidos los satisfactores sólo desde su vertiente física? Según los razonamientos expuestos, están conformados por condiciones materiales –como el entramado urbano-, pero también por servicios, actividades y relaciones acontecidos en un marco social concreto. Asimismo su relatividad -su amplio abanico de configuraciones posibles- está vinculada a la sociedad en que se desarrollan, por cuanto son la expresión de los modos culturales que la configuran.

Desde esta perspectiva, el análisis de los satisfactores propios de la habitabilidad cobra una nueva dimensión que se podría sintetizar en palabras de P.-H. Chombart de Lauwe: *“La ciudad es, simultáneamente, un marco material y un complejo social y cultural”*⁸⁴.

Como ya advertía este autor a sus compañeros de disciplina: *“Los hombres ni viven ni al margen del tiempo ni tampoco al margen del medio material. Cualquier investigación que pretende estudiar la vida social separándola de la vida material creemos que está destinada al fracaso”*⁸⁵. Ciertamente es plausible aceptar que esta afirmación leída al revés sigue siendo válida, a saber, que cualquier análisis de la realidad material debe emprenderse conjuntamente con la organización social que la activa. Y eso abre el debate sobre la habitabilidad a una nueva escala, la de la organización social.

El enfoque conjunto del marco físico y social de los satisfactores de la habitabilidad ha sido planteado con anterioridad desde la disciplina sociológica. J. Kemeny integra la vivienda y la estructura social bajo el término *residence*, concepto que le permite analizar conjuntamente los niveles de familia, vivienda y residencia, abarcando dimensiones espaciales que superan el límite físico de la vivienda acogiendo el entorno urbano y la ciudad.

*“These socio-spatial relationships centring on housing can best be described in terms of “residence”, which encompasses both internal dwelling and external locality factors. Residence in the sense of residing in a dwelling in a particular locality therefore focuses on the socio-spatial significance of housing”*⁸⁶.

L. Cortés propone un enfoque análogo, definiendo el concepto de habitar como *“la familia que habita en una vivienda, que a su vez vive en una sociedad”*. Existen, según este autor, cinco planos diferenciados en el concepto sociológico del habitar: espacial, económico, social, político institucional y cultural⁸⁷. Planos que vienen a confirmar que los satisfactores de las necesidades, no solo pueden entenderse desde su vertiente física, sino que se articulan conjuntamente con la dimensión social.

En conclusión, los diferentes argumentos presentados inducen a plantear la satisfacción de las necesidades involucradas en la habitabilidad como una realidad que debe ser entendida más allá de las características físicas de la vivienda, a saber, como una conjugación indivisible y dinámica de la dimensión material y la dimensión social que se desarrolla a escala urbana.

⁸⁴ Chombart de Lauwe, P.-H., 1976. p. 51

⁸⁵ Op. cit. p. 117

⁸⁶ Kemeny, J., 1992. p 156

⁸⁷ Cortés, L., 1995. P 133

En tercera instancia, la consideración de esta dualidad –material y social- en el proceso de satisfacción de necesidades introduce, a su vez, una nueva cuestión: **¿Qué papel desempeñan los recursos –y de forma cada vez más importante, los residuos-, en el proceso de satisfacción de necesidades a lo largo del tiempo?**

La propia naturaleza de los seres humanos, en tanto sustentan su supervivencia en el consumo de la baja entropía –las utilidades- concentrada en productos y servicios, convierte al caudal entrópico disponible en cada momento histórico y para cada sociedad en el factor que tensiona el proceso de satisfacción de necesidades.

En este sentido, si las necesidades son un conjunto no alterable y los recursos socialmente explotables son un factor limitante y variable en el tiempo, todo parece señalar que la necesaria reestructuración del proceso de satisfacción de necesidades debe recaer en los únicos factores maleables del proceso, que no son otros que los satisfactores y la organización social que los instituye. Esta constatación conduce consecuentemente a un nuevo interrogante ¿cómo se modifica el binomio satisfactores-organización social con el cambio del volumen de recursos disponibles? Esta cuestión resulta especialmente pertinente en la tesitura en la que se encuentra la edificación, pues cabe recordar que la habitabilidad deberá ser redefinida para amoldarse a un contexto de progresivas restricciones ambientales, a saber, un contexto justamente contrario al que se ha dado en las últimas décadas.

En una primera aproximación a esta cuestión, surgen indicios acerca de la naturaleza de estos vínculos. Por un lado y aun sin poder determinar con exactitud el conjunto de satisfactores propios de la habitabilidad, es posible examinar algunas transformaciones sucedidas en condiciones materiales indudablemente pertenecientes a dicho grupo, que tienen origen en la modificación de los recursos disponibles.

En el ámbito de la vivienda, es posible detectar profundos cambios acontecidos recientemente en sociedades con un aumento de los recursos disponibles. En relación a las condiciones físicas, el espacio doméstico evoluciona a partir de un aumento en la disponibilidad de espacio, equipos y de flujos materiales. Este mayor espacio y equipamiento de las viviendas ha conducido a una mayor especialización e individualización de las piezas –estudio, dormitorio individual, pasillos,...⁸⁸ a la vez que ha incorporado más funciones y servicios –el trabajo, el ocio, las comunicaciones, o el lavado de la ropa-. Pareciera que, en el ámbito de lo doméstico, existiese una tendencia hacia el aumento de la privacidad en la satisfacción de las necesidades cumplimentadas por la habitabilidad a medida que aumenta la disponibilidad de recursos para definirla.

A nivel urbano, la ciudad ha sufrido también importantes cambios vinculados al desarrollo económico. El acceso a tecnologías para la movilidad como el vehículo particular –altamente costosas a nivel de recursos- ha posibilitado y aún estimulado modelos urbanos basados en la multiplicación y segregación funcional de las actividades que anteriormente se desarrollaban simultáneamente en un mismo espacio. Así, el *urban sprawl* sólo es posible desde el aumento continuado de la explotación de los recursos naturales y de la generación de volúmenes crecientes de sustancias contaminantes. Pareciera que la tendencia anteriormente enunciada para lo doméstico se extendiese también hacia lo urbano y, probablemente, sin que se establezca una barrera clara entre ambos, sino un continuo en el modo de desplazar espacial y socialmente las utilidades.

⁸⁸ Alberdi, I., 1999. p. 300

Por otro lado, también parece factible establecer una relación entre la organización social y la disponibilidad de recursos, pues su existencia queda justificada mediante las teorías de múltiples autores que explican y clasifican las estructuras sociales en función de los modos de gestionar y usar los recursos. Ejemplo de ello es la condición ampliamente consensuada de *familia*, entendida como “*el lugar en el que se reúnen uno o varios salarios, en donde se ponen en común los recursos que cada miembro puede obtener de su trabajo*”⁸⁹. La influencia de los recursos en la organización familiar se revela rotundamente determinante en la obra de C. Levi-Strauss, donde se presenta el intercambio como un hecho fundacional de la familia: “*En el origen de las reglas matrimoniales siempre encontramos un sistema de intercambio. (...) el intercambio, y siempre el intercambio, es lo que surge como base fundamental y común a todas las modalidades de la institución matrimonial*”⁹⁰.

M. Segalen muestra como el tamaño del grupo familiar tiene una clara relación con su capacidad de movilizar recursos, argumentando que la convivencia de muchas personas tiene su origen con las dificultades económicas: “*El desarrollo de este grupo doméstico múltiple o extendido se justifica por los constreñimientos económicos del trabajo industrial: escasez de alquileres, obligación del trabajo de la madre, las dificultades del cuidado de los niños de corta edad muestran que la cohabitación es más una imposición que un deseo. En ausencia de leyes sociales realmente eficaces en caso de enfermedad o de pobreza, el individuo no tenía otra solución que la de volverse hacia sus parientes más cercanos, constituyendo grupos domésticos ampliados en cuyo seno funcionaba una ayuda mutua*”⁹¹.

Paralelamente, desde la antropología y la sociología se explica que la actual diversificación de alternativas familiares ha sido posible en gran medida al desarrollo económico de las últimas décadas. En este sentido I. Alberdi expresa que “*Las sociedades occidentales han pasado del reino de la necesidad al reino de la libertad. El desarrollo económico ha supuesto un avance extraordinario en la mejora de las condiciones de vida de sus poblaciones y ello ha permitido la aparición de otros objetivos vitales y otras alternativas familiares*”⁹². Algunas de estas alternativas familiares con importancia creciente hoy en día son: los grupos monoparentales, los solitarios o las familias recompuestas. Todas ellas son posibles gracias al aumento de la capacidad económica que ha permitido disponer de vivienda propia, consumir bienes y servicios de forma autónoma, y asumir el coste de desplazamiento que supone mantener relaciones a distancia.

En conclusión, y en respuesta a la tercera pregunta, los planteamientos expuestos procedentes de diferentes disciplinas permiten presentar los recursos como condicionantes del proceso de satisfacción de necesidades, bien determinando los límites de la organización material, ya sea en su concreción física o en su disposición geográfica, bien alterando los patrones de estructuración de la sociedad y especialmente de los grupos familiares.

Finalmente, una vez planteados estos múltiples interrogantes, es posible deducir que los factores que intervienen en el proceso de satisfacción de necesidades en el ámbito de la habitabilidad - disponibilidad de recursos, configuración de satisfactores y formación de estructuras sociales- y las relaciones que se establecen entre cada uno de ellos juegan un papel determinante en la reorientación de la habitabilidad hacia la sostenibilidad. Por ello es necesario redefinir la habitabilidad para alcanzar una edificación sostenible. Por ello es pertinente avanzar en la comprensión del entramado que forman dichos factores.

⁸⁹ Segalen, M., 2000. p. 216

⁹⁰ Levi-Strauss, C., 1949. p. 555

⁹¹ Segalen, M., 2000. p. 47

⁹² Alberdi, I., 1999. p 31

1.2.4 CONCLUSIONES

La conversión del actual sistema productivo industrial hacia un modelo sostenible -esto es, que cierra los ciclos materiales de todos los recursos implicados en las actividades humanas- deberá abordarse desde la redefinición de las utilidades precisas para satisfacer las necesidades básicas. Entre ellas, y de forma especialmente profunda y urgente, la generada por el sector de la edificación: la habitabilidad.

La redefinición de la habitabilidad exige, a su vez, su posicionamiento en el proceso general de satisfacción de necesidades relacionadas con el hábitat, entendido desde la óptica de este artículo como el formado por necesidades, utilidades, satisfactores y flujo entrópico.

De la comprensión de este proceso emanan las cuestiones claves a resolver en la aproximación a una nueva definición: ¿Qué necesidades debe considerar? ¿Cómo se articulan las utilidades para ofrecer respuestas socialmente aceptables? ¿Qué dimensiones, qué escala -social, espacial- adopta la organización de los satisfactores?, ¿Qué efectos produce la variación de los recursos disponibles sobre ellas?

La aproximación a estas cuestiones mediante los razonamientos procedentes de diferentes disciplinas, permite hallar unas primeras vías de acercamiento valiosas en la redefinición de la habitabilidad. Sin embargo, esta disparidad de aportaciones alberga importantes vacíos conceptuales que revelan la importancia de desarrollar un enfoque conjunto.

Para abordar estas lagunas es necesario el análisis de los factores propios de la habitabilidad en el entorno de su realidad física y social, y para hacerlo se propone:

Por un lado, la observación de la evolución histórica de la concepción de la habitabilidad, en tanto que proceso vinculado a la variación en la disponibilidad de recursos. Mediante este análisis diacrónico debería ser posible determinar cómo se reestructuran y evolucionan en el tiempo los satisfactores y la organización social en función de los recursos disponibles, entendiendo que este proceso se construye sobre las situaciones que le preceden.

Por otro lado, el estudio de la multiplicidad de conformaciones de la habitabilidad presentes en la sociedad actual, aceptando que, más allá de la vivienda, existen entornos y alojamientos habitables que suponen modelos de gestión de recursos alternativos. Este enfoque sincrónico debería aportar una visión que englobe la diversidad de soluciones vitales que conviven en la actualidad, contribuyendo a demostrar que la habitabilidad no responde a un modelo único, sino que es posible validar socialmente una amplia variedad de configuraciones.

En última instancia, el desarrollo simultáneo de estas dos líneas de investigación debería converger y proporcionar las herramientas y los criterios precisos para evaluar las estrategias de reorientación de la habitabilidad hacia la lógica de la sostenibilidad.

INTRODUCCIÓ

1.3 OBJECTIUS

Atenent al conjunt d'argumentacions exposades fins ara, la tasca desenvolupada durant la recerca que aquest document exposa s'ha guiat envers el següent objectiu marc:

- **Contribuir a la redefinició de l'habitabilitat que exigeix l'acoblament de la demanda de sostenibilitat al sector de l'edificació.**

L'objectiu marc adopta, en aquest sentit, l'apreciació formulada entorn a la incapacitat de la concepció normativa actual d'aquest terme, i es centra en l'aportació de premisses que permetin una redefinició coherent amb l'escenari que inevitablement s'esdevindrà de les limitacions socials a la capacitat d'explotació del medi per part de la societat humana.

Per abordar aquest objectiu marc es proposa, al seu torn, assolir el següent objectiu general:

- **Prospectar i analitzar la diversitat de models d'habitabilitat existents actualment a Catalunya.**

L'objectiu general de la tesi consisteix, doncs, en la identificació i comprensió de tots els models d'habitabilitat presents en la societat catalana que constitueixen una alternativa al model basat en l'habitatge. Entenent que, si bé l'habitatge representa l'estratègia més estesa actualment, aquesta no és la única, ja que està complementada per tot un ventall d'allotjaments alternatius plenament acceptats social i legislativament. Alternatius a l'habitatge perquè generalment aporten solucions per a determinats períodes de la vida o per a situacions personals incompatibles o no considerades en les materialitzacions habitacionals convencionals. I alternatius a l'habitatge perquè representen models de gestió de recursos sovint diametralment oposats a les estratègies adoptades en els patrons de convivència més estesos.

En segona instància, els objectius ressenyats deriven en la formulació d'una sèrie d'objectius específics:

- **Realitzar un cens d'habitabilitat que permeti obtenir una relació prioritzada de models d'habitabilitat alternatius a l'habitatge presents a Catalunya l'any 2.010.**
- **Detectar instruments legislatius que representin alternatives a la concepció actual de l'habitabilitat basada en l'habitatge com a objecte i com a escala.**
- **Determinar la relació de necessitats i/o funcions vinculades a l'habitabilitat.**
- **Determinar els satisfactors vinculats a l'habitabilitat, la seva naturalesa i la seva escala de desenvolupament.**
- **Determinar el paper dels recursos en la conformació de l'habitabilitat.**

INTRODUCCIÓ

1.4 PROCÉS METODOLÒGIC I ESTRUCTURA DEL DOCUMENT

El desenvolupament de la recerca i l'assoliment dels objectius fixats s'ha estructurat en dos grans grups que es despleguen al llarg de cinc capítols, seguint l'esquema que s'exposa a continuació. A aquest bloc central de la recerca el precedeix el capítol 1, que opera a mode d'introducció de la tesi, justificant-ne l'interès, els objectius i la metodologia; i el segueix el capítol 7, que recull ordenadament el conjunt de conclusions que han anat sorgint al llarg del document i especifica les línies de recerca que es poden iniciar des d'aquí. Finalment, la tesi es troba completada per la bibliografia consultada i per dos annexos que contenen informació complementària a la presentada en el cos principal.

■ La diversitat d'habitabilitats a Catalunya

El capítol 2 agrupa la primera fase del treball, on s'aborda la necessària reconsideració de l'habitabilitat com un terme que engloba una realitat molt més ampla i complexa que la concernent a l'habitatge convencional. Per tal d'evidenciar aquesta circumstància, s'han dut a terme les dues tasques interrelacionades entre si que s'indiquen seguidament:

■ Elaboració d'una relació de models d'habitabilitat alternatius a l'habitatge

En aquesta tasca es realitza un rastreig complet de les modalitats presents actualment a Catalunya a través de fonts acadèmiques, estadístiques i legislatives, i es determina la naturalesa de cada una d'elles: l'evolució històrica, la situació actual, la presència a Catalunya i les circumstàncies legislatives. En aquest procés es detecten i analitzen fins a deu sectors diferents: allotjaments militars; allotjaments turístics; instal·lacions juvenils; institucions religioses; refugis; residències d'estudiants; sense sostre; serveis hospitalaris; serveis penitenciaris; i serveis socials. Mentre que un bon nombre es descarten perquè o bé s'han extingit amb el pas del temps o bé representen realitats d'avaluació altament difícil.

■ Elaboració d'un cens d'habitabilitat

Havent delimitat els deu tipus de modalitats d'habitabilitat predominants a Catalunya, es realitza una recerca en profunditat de la informació estadística disponible per a cada una d'elles; sovint fent demandes expresses a òrgans de govern i/o altres institucions privades. Les dades principals de l'estudi són a nivell d'oferta el nombre de centres o unitats, de places i de pernотacions potencials, i a nivell de consum, el nombre d'usuaris i de pernотacions efectives. A partir d'aquesta informació es possible obtenir-ne dues més, la dimensió mitjana de cada modalitat i el seu índex d'ocupació.

En última instància, la informació recopilada en aquesta fase de reconeixement de la diversitat d'habitabilitats de Catalunya permet avançar envers la següent fase de treball, a partir de la tasca de:

■ Delimitació del camp d'estudi de la recerca legislativa

La precisió de les dades obtingudes per a cada una de les modalitats d'habitabilitat, especialment en el camp estadístic i normatiu, ha possibilitat la detecció dels tres sectors que disposen d'un major protagonisme a Catalunya i que comporten una major riquesa des del punt de vista de la regulació de les seves condicions d'habitabilitat: els allotjaments turístics, els serveis socials i els serveis penitenciaris.

■ Alternatives normatives a la concepció de l'habitabilitat

Els capítols 3 a 6 abracen la segona fase del treball, consistent en detectar articulacions normatives de l'habitabilitat que representin alternatives a la concepció vigent que emana de la legislació en matèria d'habitatge. Aquesta tasca s'ha desenvolupat en dues subfases:

■ Anàlisi de la legislació sectorial i dels models d'habitabilitat que emanen d'aquesta

En els capítols 3, 4 i 5 s'estudien respectivament els allotjaments turístics, els serveis socials i els serveis penitenciaris des de la seva vessant normativa. Aquesta tasca ha comprès, al seu torn, diverses etapes: en primer lloc es procedeix a comprendre la realitat normativa de cada un dels sectors, és a dir, quines disposicions els regulen, quines són d'interès en relació a l'habitabilitat, com s'han succeït al llarg del temps, quin ventall de modalitats d'habitabilitat han anat formant, quins continguts contenen, etc. En segon lloc es completa el catàleg de models d'habitabilitat de cada un dels sectors, fent espacial èmfasi en l'estructura que la mateixa legislació proporciona, la conformació progressiva del catàleg al llarg del temps i les característiques de cada model. En aquest sentit, es procedeix a elaborar una anàlisi sistemàtic de cada un dels models fonamentat en la base conceptual presentada en el punt 1.2 –necessitats i funcions, satisfactors, organització social i flux entròpic- i concretat en termes de descripció, destinataris, condicions d'accés, període de permanència, forma de prestació, categories, funcions, cost econòmic i presència a Catalunya. Finalment, fruit de la informació recopilada al llarg de l'anàlisi de la legislació, es destaca un primer aspecte concret de cada sector que resulta d'especial interès envers la redefinició de l'habitabilitat: La *progressivitat* en els allotjaments turístics, l'*adequació* en els serveis socials i la *completesa* en els serveis penitenciaris.

■ Revisió del concepte d'habitabilitat

En el capítol 6 i en base a tots els aprenentatges obtinguts en la fase d'anàlisi de cada un dels sectors objecte d'estudi, s'aborda la reflexió sobre diversos aspectes de l'habitabilitat que emanen del marc conceptual exposat. En primer lloc, s'inicia una aproximació a l'escala funcional de l'habitabilitat a través del reconeixement de totes i cada una de les funcions que es poden realitzar en els models d'habitabilitat estudiats, i de la delimitació d'una frontera doble, per una banda aquelles que són funcions mínimes, i per l'altra aquelles que són funcions possibles; en aquesta tasca, cal apuntar, s'ha estimat convenient incorporar totes les activitats explícites o implícites en la normativa, sense entrar en la discussió sobre quines són necessitats bàsiques i quines no, entenent que l'habitabilitat és una utilitat que concerneix a les funcions socials, a la fi, un grup d'operacions que inclou necessitats i també activitats pròpies dels satisfactors d'aquestes necessitats; no obstant, si que s'ha estimat apropiat distingit entre quatre categories de funcions: les físiques, les socials, les instrumentals i les transversals. En segon lloc, es procedeix a exposar de forma ordenada les divergències entre els satisfactors propis de la normativa d'habitabilitat vigent, i els satisfactors contemplats per les normatives sectorials de turisme, serveis socials i serveis penitenciaris. Aquesta comparativa es desenvolupa seguint una estructura espacial d'escapes progressivament majors -la unitat habitació, la unitat habitatge, la unitat immoble i la unitat veïnal-, i incideix en el qüestionament de la concepció actual i en les possibles vies de redefinició de l'habitabilitat. En tercer lloc, es realitza una aproximació als mecanismes legislatius, entenent que l'habitabilitat no només és el resultat de certs continguts, sinó que també es troba vinculada a l'enfoc normatiu; en aquest sentit, s'aborda el dilema entre l'enunciat de funcions o satisfactors i la capacitat de regular normativament l'habitabilitat durant la fase de residència del seus habitants.

Capítol 2.

**LA DIVERSITAT
D'HABITABILITATS
A CATALUNYA**

LA DIVERSITAT D'HABITABILITATS A CATALUNYA SUMARI I RESUM DEL CAPÍTOL

SUMARI I RESUM DEL CAPÍTOL	30
2.1 L'HABITATGE ÉS L'ÚNICA UNITAT HABITABLE?	31
2.1.1 EL SIGNIFICAT VIGENT	31
2.1.2 ELS LÍMITS DEL CONCEPTE	33
2.2 PROSPECTIVA DE MODELS D'HABITABILITAT	41
2.2.1 ALLOTJAMENTS MILITARS	42
2.2.2 ALLOTJAMENTS TURÍSTICS	49
2.2.3 INSTAL·LACIONS JUVENILS	57
2.2.4 INSTITUCIONS RELIGIOSES	63
2.2.5 REFUGIS	66
2.2.6 RESIDÈNCIES D'ESTUDIANTS	69
2.2.7 SERVEIS HOSPITALARIS	72
2.2.8 SERVEIS PENITENCIARIS	75
2.2.9 SERVEIS SOCIALS	83
2.3 CENS D'HABITABILITAT	92
2.3.1 PLANTEJAMENT INICIAL	92
2.3.1.1 NECESSITAT DEL CENS	92
2.3.1.2 OBJECTIUS I ÀMBITS DEL CENS	93
2.3.2 FONTS ADOPTADES I METODOLOGIA DE CÀLCUL	94
2.3.2.1 CONSIDERACIONS METODOLÒGIQUES GENERALS	94
2.3.2.2 CENS D'ALLOTJAMENTS ALTERNATIUS	96
2.3.2.3 CENS D'HABITATGES	100
2.3.3 RESULTATS DEL CENS	105
2.3.3.1 CENS D'ALLOTJAMENTS ALTERNATIUS	105
2.3.3.2 CENS D'HABITATGES	108
2.3.3.3 CENS D'HABITABILITAT	110
2.4 DEFINICIÓ DEL CAMP D'ESTUDI DE LA RECERCA	112

En aquest capítol es posa en qüestió la concepció normativa vigent que atorga a l'habitatge la sobirania sobre el concepte d'habitabilitat, aportant una reflexió entorn a l'origen d'aquesta noció i la seva semàntica i cercant exemples que permetin una visió amplia de l'habitar. En segona instància, des d'aquesta base conceptual, es presenta per una banda el catàleg de models habitables disponibles a Catalunya, aprofundint en la història i la situació actual de cada un d'ells, i per l'altra un cens d'habitabilitat, on es recull tota la informació estadística sobre aquest ventall d'allotjaments alternatius i es compara amb l'habitatge. En última instància aquesta tasca permet la delimitació del camp d'estudi de la recerca que s'empren en els capítols següents.

LA DIVERSITAT D'HABILITATS A CATALUNYA

2.1 L'HABITATGE ÉS L'ÚNICA UNITAT HABITABLE?

2.1.1 EL SIGNIFICAT VIGENT

L'habitabilitat és un concepte, tal i com s'explica en el Capítol 1, que disposa actualment de múltiples accepcions⁹³ fonamentades en les noves visions aportades des de diverses fonts de l'àmbit acadèmic i científic en els últims 15 anys⁹⁴.

No obstant, es plausible afirmar que per a la majoria de la societat -incloent els professionals que es desenvolupen en l'àmbit de l'arquitectura i l'urbanisme-, la concepció més estesa es la que explicita la Real Academia Española (RAE en endavant) en el seu *Diccionario de la Lengua Española*:

habitabilidad

*1. f. Calidad de habitable, y en particular la que, con arreglo a determinadas normas legales, tiene un local o una vivienda*⁹⁵.

Aquesta definició recull en primera instància el significat principal del terme habitabilitat: *qualitat d'habitable*; significat present també en els principals diccionaris catalans⁹⁶. I, en segon instància, complementa la definició mencionant les dues característiques clau del concepte d'habitabilitat vigent: que es tracta d'un concepte normatiu i que és reconoscible sobre una entitat concreta, l'habitatge. Característiques que, com ja s'ha mencionat anteriorment, ja havien estat parcialment remarcades per altres autors⁹⁷.

En el context espanyol, la influència predominant que exerceix la visió de l'habitabilitat procedent de l'àmbit normatiu es fonamenta, en primer lloc, en el propi ens que l'articula, doncs les formulacions legals disposen d'una fortalesa i una capacitat d'incidència en la realitat, sens dubte, amb major pes específic que les originades en altres àmbits de la societat -com l'acadèmic i el científic-.

En segon lloc, el paper decisiu de la normativa es deu també al paper exercit per la legislació en la difusió del terme a Espanya; en aquest sentit, es pot remarcar l'antiguitat de les primera normativa que hi feia referència concreta⁹⁸: la Orden de 16 de marzo de 1937, del M.^o de Gobernación, por la que se crea la cédula de habitabilidad⁹⁹. Si bé es possible detectar aquest terme en disposicions que daten d'anys anteriors, com la Real orden disponiendo se entiendan cumplidas las condiciones higiénicas que marca el artículo 7.º del Real decreto de 23 de Febrero de 1924 cuando por el respectivo Ayuntamiento se haya concedido la licencia de alquiler, documento de habitabilidad u otro análogo que aquél expida¹⁰⁰, on ja es vincula l'habitabilitat a l'habitatge i al compliment d'unes condicions fixades per l'Administració encaminades, sobretot en els seus inicis, a garantir certes condicions higièniques i a la preservació de la salut pública. A manca d'estudis sobre la seva

⁹³ Zulaica i Celemin 2008, 130

⁹⁴ Castro 1999; Landázuri i Mercado 2004; Jirón et al. 2004; Colavidas i Salas 2005; Enciso 2005; Naredo i Cuchí 2007; Valladares, Chávez i Moreno 2008; Cuchí 2010; Espinoza i Gómez-Azpeitia 2010.; Arcas-Abella, Pagès-Ramon i Casals-Tres 2011.; Casals-Tres, Arcas-Abella i Pagès-Ramon 2011

⁹⁵ RAE 2001

⁹⁶ IEC 2007; Enciclopèdia Catalana 1998

⁹⁷ Veenhoven 2000, 5; D'Alençon et al. 2008, 372; Espinoza i Gómez-Azpeitia 2010, 65

⁹⁸ Casals-Tres 2009

⁹⁹ Espanya 1937

¹⁰⁰ Espanya 1929

aparició en el lèxic comú que aportin major informació, els documents legislatius referits serveixen per posar de relleu el significat arrelat entre la població espanyola del terme habitabilitat.

Aquest extrem és confirmable mitjançant la recerca de les referències disponibles en la premsa de primers de segle XX. A tall d'exemple significatiu, un article publicat a La Vanguardia el 7 de juny de 1.907¹⁰¹ que s'iniciava així:

Las Casas que matan

Con este título ha publicado La Revue dos artículos patentizando los daños que producen las casas que no tienen condiciones de habitabilidad. Matan algunas habitaciones por dos causas: por falta de espacio y por falta de luz. La falta de espacio obliga á respirar, singularmente de noche, un aire saturado de ácido carbónico; la oscuridad que reina en algunos cuartos de un modo perenne es tan perjudicial como el amontonamiento y la promiscuidad. En muchos casos puede decirse que la tuberculosis es una dolencia engendrada por la oscuridad. Permitiendo que existan casas que no tienen condición ninguna para ser habitadas y no obligando á los propietarios á que desinfecten las habitaciones después de ocurrir en ellas una defunción causada por enfermedad infecciosa, las autoridades cometen un verdadero crimen. A nadie, sin embargo, se le ocurre acusarlas. (...).

I que seguidament exposava els casos dels països -*donde los ciudadanos cuidan, ante todo, de su propia vida y exigen que por el dinero que entregan al gobierno, en forma de contribuciones de toda especie, se garantice su seguridad personal y la escrupulosa observación de las reglas de higiene pública*- en els quals l'Estat havia intervingut entre els propietaris i els inquilins, regulant l'ocupació dels habitatges. Finalment l'articulista es preguntava *lo que se ha hecho en el extranjero ¿por qué no se hace aquí?* i afirmava que: *Pasarán muchos años antes de conseguir que cada cual cuide de su propia conservación. Debieran ser las autoridades las que tomaran la iniciativa en materia de reforma tan importante. En primer lugar no se debe permitir que se edifique de nueva planta casas que no reúnan condiciones de habitabilidad; en segundo lugar se debe prohibir que se alquile las habitaciones insanas de las casas existentes.*

El contingut d'aquest article reafirma les característiques exposades del concepte d'habitabilitat que el configuren des dels seus inicis: que és una condició aplicable als habitatges que emana de les exigències legals establertes per l'administració.

En aquest sentit es pronunciaven també altres documents disponibles a les hemeroteques dels diaris nacionals. Per exemple la publicació al diari ABC el 1908 de la part dispositiva del *bando* de l'ajuntament de Madrid referent a la higiene de la ciutat¹⁰², que en el seu punt desè explicitava: *(...) se adoptarán las medidas conducentes á que, en modo alguno, sea alquilada ni habitada ninguna finca de nueva construcción ó que haya sufrido reforma esencial, sin que la Junta técnica de Salubridad é Higiene haya certificado que reúne las condiciones de habitabilidad necesarias (...)*. O el ressò que es feia La Vanguardia el 1910 de una notícia de *La Correspondencia de España* que clamava contra els impostos al lloguer¹⁰³ i que s'iniciava així: *Si aquí hubiéramos tenido alguna vez un Ayuntamiento celoso de sus deberes, las dos terceras partes de las casas hoy existentes en la capital de España no estarían en pie. Porque ninguna de esas casas reúne condiciones de habitabilidad.* En suma, contribucions que reforcen el significat que es donà originalment al terme habitabilitat arran de la visió normativa.

Constatat el sentit inicial del concepte, el repàs històric de la normativa espanyola i, d'ençà les tres últimes dècades, de la normativa catalana, permet afirmar que no s'han produït canvis significatius de visió en relació a la concepció original¹⁰⁴.

¹⁰¹ La Vanguardia 1907

¹⁰² ABC 1908

¹⁰³ La Vanguardia 1910

¹⁰⁴ Casals-Tres 2009

Les darreres disposicions a Catalunya en aquesta matèria, la Llei 18/2007, del 28 de desembre, del dret a l'habitatge¹⁰⁵, el Decret 55/2009, de 7 d'abril, sobre les condicions d'habitabilitat dels habitatges i la cèdula d'habitabilitat¹⁰⁶, i el Decret 141/2012, de 30 d'octubre, pel qual es regulen les condicions mínimes d'habitabilitat dels habitatges i la cèdula d'habitabilitat¹⁰⁷, redunden en la determinació d'una sèrie de condicions aplicables a l'escala de l'habitatge. A tall d'exemple, l'article 22.5 de la mencionada Llei del dret a l'habitatge: *La normativa d'habitabilitat ha de determinar els nivells de qualitat exigibles al parc d'habitatges i el procés gradual que aquest parc ha de seguir per a adaptar les condicions de qualitat originàries a les exigències tecnològiques i de confort de la societat.*

En conclusió, es remarcable que, tot i les aportacions teòriques efectuades en les últimes dècades, el significat del terme habitabilitat amb major presència històrica en la nostra societat és el que recull la RAE, a saber, que es tracta de una propietat que emana de les condicions d'un habitatge que dicta normativament l'administració competent en la matèria.

2.1.2 ELS LÍMITS DEL CONCEPTE

No obstant la preeminència del significat que la normativa concedeix al terme habitabilitat, en el primer capítol ja es remarcava la necessitat de qüestionar l'accepció vigent. Cal redefinir l'habitabilitat en la mesura en que és la utilitat que proporciona l'edificació –i, en termes més amplis, la ciutat– mitjançant una sèrie d'*inputs* –els recursos– i *outputs* –els residus– que progressivament es veuran limitats. Dit d'una altra manera, si es vol incorporar la sostenibilitat a un procés i augmentar la seva eficiència en la satisfacció de les necessitats socials, cal escometre primer la redefinició de la pròpia utilitat del procés, en aquest cas, de l'habitabilitat.

L'aproximació a una nova concepció més ampla que l'actual on sigui possible la incorporació de les condicions derivades de la demanda de sostenibilitat, es pot iniciar des de la pròpia semàntica de la paraula habitabilitat.

habitabilitat

f. [LC] Qualitat d'habitable.

habitable

adj. [LC] Que pot ésser habitat.

habitar

1 1 v. tr. [LC] Viure, estar-se (en una casa, en un poble, etc.). Habitar un esplèndid palau. Els àrabs habitaren Espanya durant segles.

1 2 v. tr. [LC] per ext. L'ós blanc habita les regions polars.

2 1 intr. [LC] Residir, estar-se. Habitem al quart pis. Ell habitava en un palau.

2 2 intr. [LC] per ext. La regió on habiten els ximpanzés.

habitació

1 f. [LC] Acció d'habitar en un indret.

2 1 f. [AQ] [LC] Habitable.

2 2 f. [AQ] [LC] Cambra d'una casa. Al davant hi ha dues habitacions més que poden servir de dormitori.

3 f. [EG] Regió on naturalment es cria una espècie animal o vegetal¹⁰⁸.

¹⁰⁵ Catalunya 2007a

¹⁰⁶ Catalunya 2009a

¹⁰⁷ Catalunya 2012

¹⁰⁸ IEC 2007

La lectura encadenada del significat present al diccionari condueix indefugiblement al concepte d'habitar, fet que comporta l'obertura de de tot un camp nou. Si l'habitabilitat és la qualitat d'habitable i habitable es tot allò que pot ésser habitat, la pregunta que es planteja és: on habitem? A priori, la resposta a aquest interrogant hauria de proporcionar el llistat d'espais o entorns habitables, val a dir, que proporcionen habitabilitat.

Es tracta sens dubte d'una qüestió difícil d'abordar, la normativa espanyola i catalana afirma implícitament que habitem els habitatges, però no és menys cert que també habitem altres espais. La dificultat radica en que està vinculada a un interrogant de major envergadura que ha estat plantejat des de nombrosos àmbits del saber: què significa habitar? i, en relació directa amb aquesta qüestió, quines són les dimensions que acoten l'habitar? o, quines activitats humanes conformen l'habitar?

En una primera aproximació, la lectura del diccionari proporciona algunes aclariments al respecte; habitar es pot definir des de d'altres conceptes com viure, estar-se o residir.

viure

1 1 v. intr. [LC] [MD] *Tenir vida. És impossible de viure sense menjar. Els peixos no poden viure fora de l'aigua. (...).*

2 1 intr. [LC] *Passar la vida de tal o tal manera. Viure feliç. Viure cristianament, santament. Viure en estat de matrimoni. (...).*

3 1 intr. [LC] *Adaptar-se als usos del món, manegar-se en la vida, etc. Aprendre de viure. Saber viure. (...).*

4 1 intr. [LC] *Residir, estar-se. Viure al camp, a ciutat. Viu al carrer de València. Viu a Tortosa. Viu amb el seu germà gran. (...).*

5 1 intr. [LC] *Durar amb vida. El meu avi va viure setanta anys. Viure molts anys, llargs anys. (...).*

6 1 intr. [LC] *Mantenir la vida. Viure del seu treball. Viure de renda. Viure, a despeses, a les costelles, d'algú. Viure del robatori. (...).*

estar

1 1 v. intr. [LC] *No moure's, no allunyar-se, d'un lloc, romandre-hi, durant un espai de temps més o menys llarg. Vam trobar-los sota el pont: estaven allí, armats. Quantes hores hi van haver d'estar? Demà serem a Vic a les vuit: hi estarem quatre hores. Vaig estar un any fora del meu país.*

1 2 intr. pron. [LC] *Habitar, viure, en un lloc. Ell ara s'està al carrer de Provença. El meu germà, el que s'està a París, ara és aquí per uns quants dies. (...).*

residir

1 1 v. intr. [LC] *Habitar permanentment o per un temps considerable en un lloc. El rei resideix a la capital. El fill gran té el seu domicili a Tarragona, però resideix sis mesos a Castelló.*

1 2 v. intr. [LC] *per ext. En ell resideix la suprema autoritat.*

1 3 v. intr. [LC] *Algú, estar-se en el lloc on exerceix una funció. Els bisbes resideixen a llurs diòcesis.*

2 intr. [LC] *Consistir en alguna cosa. El problema de l'empresa resideix en la mala gestió del director¹⁰⁹.*

Com succeeix normalment en el llenguatge, s'acaba incurrent en una lògica circular; la recerca del significat d'una paraula condueix a noves paraules que finalment es refereixen a la paraula inicial objecte d'indagació; en aquest cas, les tres definicions presentades acaben definint-se en alguna de les seves accepcions a partir del concepte d'habitar.

¹⁰⁹ IEC 2007

Tanmateix cal remarcar algunes aportacions, per una banda, la reiteració de la relació de l'habitar amb el lloc, com així ho indiquen algunes de les formulacions citades: *viure al camp, a ciutat; habitar, viure, en un lloc*. Per l'altra, la introducció de una nova dimensió en la definició de l'habitar, el temps. Si en la definició d'estar hi trobem una referència poc útil o massa imprecisa -*no moure's, no allunyar-se, d'un lloc, romandre-hi, durant un espai de temps més o menys llarg*-, en la definició de residir la menció de la dimensió temporal és meridiana: *Habitar permanentment o per un temps considerable en un lloc*. D'aquesta primera aproximació se'n deriven conseqüentment dues conclusions, l'habitar, com a procés de viure, succeeix en la dimensió espacial -en un lloc- i, com a residir, ha de complir certes condicions en relació amb la dimensió temporal, concretament ha de tenir una durada mínima definida socialment -doncs els límits d'una situació d'estabilitat estan vinculats a la pròpia societat-¹¹⁰.

Exhaurida la via semàntica, i tot hi les aportacions que s'hi han pogut detectar, amb les dades disponibles no és possible determinar amb exactitud en què consisteix habitar, doncs les definicions contingudes als diccionaris no especifiquen amb quins processos vitals es relaciona. La pregunta inicial d'on habitem resta de moment sense resposta: Habitem on dormim? Habitem on mengem? Habitem on treballem?

En una segona temptativa es possible referir-se a l'ús real del temps de les persones, això és, al conjunt d'activitats que realitzen diàriament, en un intent d'esbrinar quines accions delimiten el camp possible de l'habitar. Per aquest motiu, es pertinent consultar l'*Enquesta de l'ús del temps*¹¹¹ elaborada per l'Institut d'Estadística de Catalunya (Idescat en endavant), i concretament la informació relativa a participació i durada mitjana de les activitats diàries.

La informació aportada per l'estadística no pot ésser conclouent en cap sentit, però aporta nous elements de judici. Dintre del llistat elaborat per l'Idescat destaca fortament un conjunt d'activitats: les cures personals, consistents en dormir, alimentar-se i hidratar-se, i altres cures personals com la higiene i el vestir. La seva importància es fonamenta en dos sentits, per una banda, constitueixen les activitats més participades dintre de la societat catalana amb un 99,98% de mitjana; certament degut a que es tracta de funcions vitals ineludibles. Per l'altra, consumeixen el major lapse de temps diari, amb una mitjana de 11:33 hores i molt per sobre de la resta d'activitats.

>> Taula complementària 2.1. Ús del temps. Participació i durada mitjana de les activitats diàries detallades (Annex 2.1).

Des del punt de vista de l'ús del temps de la societat a Catalunya, podria establir-se certa relació preferent entre habitar i aquelles activitats relacionades amb les funcions de dormir, nodrir-se i altres cures personals, i per tant, entre els espais on es realitzen aquestes activitats i l'habitabilitat; quedarien en un segon pla altres activitats i altres espais on es duen a terme accions com el treball, l'estudi, l'oci o la mobilitat.

En una tercera aproximació al concepte i donada la vinculació de l'habitar amb el lloc i amb el concepte de residència, es pertinent abordar un escanejat dels llocs on habitem, on vivim, on ens estem, o on residim. En aquest sentit es presenta oportunament la major operació estadística que afronta qualsevol país: el *Censo de Población y Vivienda* elaborat, en el cas espanyol, per l'Instituto Nacional de Estadística (INE en endavant)¹¹².

¹¹⁰ Cortés 1995, 24

¹¹¹ Idescat 2012

¹¹² INE 2001a

Censo de Población

Conjunto de operaciones que consisten en recopilar, resumir, valorar, analizar y publicar los datos de carácter demográfico, cultural, económico y social de todos los habitantes del país y de sus divisiones político-administrativas, referidos a un momento o período dado. Esta operación va dirigida a todas las personas que residen en viviendas, ya sean familiares o colectivas.

La unidad básica del Censo de Población es la persona residente, pero su identificación no se hace individualmente, sino que es preciso considerar sus relaciones de convivencia, por lo que la familia, el hogar y el núcleo familiar aparecen también como unidades básicas adicionales.

Censo de Viviendas

Conjunto de operaciones tendentes a recopilar, resumir, valorar, analizar y publicar los datos relativos a todos los lugares destinados a habitación humana que han sido concebidos como tales, y a enumerar aquellos que no habiendo sido concebidos para este fin tienen sin embargo ese uso.¹¹³

La pròpia definició d'aquestes operacions estadístiques continguda en el *Proyecto Censal* revela la idoneïtat del document en relació a la definició del concepte d'habitabilitat. El *Censo de Viviendas* centra la seva atenció a *todos los lugares destinados a habitación humana*, i, per tant, esdevé en una font de referència de primer ordre, tant pels valors quantitius que aporta l'estadística com per la metodologia empleada.

Vivienda

Recinto estructuralmente separado e independiente que, por la forma en que fue construido, reconstruido, transformado o adaptado, está concebido para ser habitado por personas o, aunque no fuese así, constituye la residencia habitual de alguien en el momento censal. Como excepción, no se consideran viviendas los recintos que, a pesar de estar concebidos inicialmente para habitación humana, en el momento censal están dedicados totalmente a otros fines (por ejemplo, los que estén siendo usados exclusivamente como locales).

Un recinto se considera separado si está rodeado por paredes, muros, tapias, vallas..., se encuentra cubierto por techo, y permite que una persona, o un grupo de personas, se aísle de otras, con el fin de preparar y consumir sus alimentos, dormir y protegerse contra las inclemencias del tiempo y del medio ambiente.

Se considera independiente si tiene acceso directo desde la calle o terreno público o privado, común o particular, o bien desde cualquier escalera, pasillo, corredor..., es decir, siempre que los ocupantes de la vivienda puedan entrar o salir de ella sin pasar por ningún recinto ocupado por otras personas.

En todo caso, se tiene en cuenta la situación actual del recinto-vivienda y no el estado primitivo de construcción, de modo que en las agregaciones o subdivisiones de viviendas se consideran cuantas unidades hayan resultado del proceso de transformación, siempre que cumplan las condiciones anteriormente definidas, e independientemente, por tanto, de su situación inicial de construcción.

Hay dos tipos de viviendas: viviendas colectivas (también conocidas como establecimientos colectivos) y viviendas familiares. A su vez, dentro de las viviendas familiares, hay un subtipo denominado alojamiento. A continuación, se detallan las definiciones de cada uno de estos conceptos.

¹¹³ INE 2001a

Vivienda colectiva

Vivienda destinada a ser habitada por un colectivo, es decir, por un grupo de personas sometidas a una autoridad o régimen común no basados en lazos familiares ni de convivencia. La vivienda colectiva puede ocupar sólo parcialmente un edificio o, más frecuentemente, la totalidad del mismo.

A efectos censales, se incluyen tanto las viviendas colectivas propiamente dichas (conventos, cuarteles, asilos, residencias de estudiantes o de trabajadores, hospitales, prisiones...), como los hoteles, pensiones y establecimientos análogos.

Cuando dentro del establecimiento colectivo existan viviendas de carácter familiar (véase la siguiente definición), normalmente destinadas al personal directivo, administrativo o de servicio del establecimiento, éstas serán censadas aparte, como tales viviendas familiares.

Vivienda familiar

Vivienda destinada a ser habitada por una o varias personas, general pero no necesariamente unidas por parentesco, y que no constituyen un colectivo, según la definición anterior.

Las viviendas familiares se incluyen en el Censo de Viviendas, con independencia de que estén ocupadas o no en el momento censal. No se incluyen, en cambio, los recintos construidos inicialmente para viviendas pero que en la época de los Censos se utilizan exclusivamente para otros fines (viviendas que se han transformado totalmente en oficinas, talleres, almacenes..., que son censadas como locales).

A pesar de no cumplir estrictamente la definición, también se consideran viviendas familiares los alojamientos, que se definen a continuación. Cuando sea necesario distinguir entre vivienda familiar propiamente dicha y alojamiento, a la primera se le añadirá, siguiendo las normas internacionales, el adjetivo convencional.

Alojamiento

Vivienda familiar que presenta la particularidad de ser móvil, semipermanente o improvisada, o bien que no ha sido concebida en un principio con fines residenciales pero, sin embargo, constituye la residencia de una o varias personas en el momento del censo (por tanto, los alojamientos vacíos no se censan).

Los alojamientos pueden ser fijos, como:

- Las viviendas semipermanentes que, aunque son semejantes a las viviendas familiares en algunos aspectos, son utilizadas nada más que durante un tiempo limitado (normalmente menos de 10 años).*
- Determinados recintos destinados a vivienda que se construyen sin ningún pilar y con materiales de desecho (latas, cajas...): chabolas, chozas...*
- Otros recintos, cuyo destino es distinto del de vivienda, y que no han sido reconstruidos ni reformados para ser utilizados con fines residenciales, pero en los que a pesar de eso vive gente en su interior; por ejemplo, los espacios situados en cuadras, pajares, molinos, garajes, almacenes, locales, así como las cuevas y otros refugios naturales que han sido habilitados para vivir en ellos.*

O móviles, es decir, los que han sido construidos para ser transportados o que constituyen un recinto móvil, y sirven de domicilio a una o varias personas, tales como tiendas de campaña, barcos, yates,

*remolques... No se consideran alojamientos móviles los departamentos reservados a viajeros en medios de transporte colectivo (barcos, ferrocarriles...)*¹¹⁴.

Les definicions presentades del *Censo de Población y Vivienda*, formulades sota una denominació o altre com a mínim des de 1.960¹¹⁵, aporten elements que es mouen en la direcció d'algunes de les apreciacions anteriorment mencionades:

En primer lloc, coincidint amb la definició de residir, explicita que l'habitatge és el recinte que *constituye la residencia habitual de alguien*, independentment de si va ésser concebut o no per aquesta funció. De nou sorgeix la vinculació de l'habitar amb l'estabilitat, amb la permanència més o menys continuada; en aquest cas, l'INE considera que la residència habitual està clarament delimitada per l'acte d'empadronament, és a dir, per l'acció legalment obligatòria d'inscriure's al padró del municipi en el qual es resideix habitualment, declarant-se veí d'aquest i comunicant quin és el domicili habitual dintre del mateix¹¹⁶. O el que és el mateix, per l'acció d'una persona d'establir-se legalment en un punt de territori, de fixar-se de cara a l'administració pública en un lloc –el domicili– on se suposa que hi residirà per un lapse de temps considerable i des d'on serà requerit per al compliment dels seus deures, per a l'exercici dels seus drets, per a la localització jurídica, etc¹¹⁷, i des d'on l'administració planificarà les vies per facilitar l'accés als serveis públics¹¹⁸.

En suma, des del punt de vista administratiu i estadístic, la consideració de l'habitatge –el lloc de residència, o el lloc on s'habita– és una qüestió que depèn de l'elecció del propi habitant, doncs, si bé el correcte empadronament és obligatori i està legalment regulat en funció del temps de permanència –*Quien viva en varios municipios deberá inscribirse únicamente en el que habite durante más tiempo al año*¹¹⁹–, la realitat ens indica que hi ha un marge relativament ampli en aquesta elecció –excepció feta de les vulneracions encaminades a falsejar dades en les declaracions de renda–. Fet que converteix l'habitabilitat en un element més vinculat a l'acció d'habitar de les persones que el subjecte físic que les acull.

Tanmateix, les definicions de l'INE també es fan ressò d'una altra realitat: la necessària distinció en el pla espacial de l'habitatge com a recinte, és a dir, com espai físicament delimitat i amb certes característiques funcionals i materials –*recinto estructuralmente separado e independiente*–, i com a lloc, en el sentit de posició en el territori que guarda una relació pròpia i específica amb la resta de recintes o d'espais on es desenvolupa la vida en societat.

En segon lloc, l'INE contribueix a especificar quines funcions es consideren bàsiques per a l'habitació humana: *preparar y consumir sus alimentos, dormir y protegerse contra las inclemencias del tiempo y del medio ambiente*. Sota aquesta definició, es lliga fortament l'habitabilitat en un nucli d'activitats que esdevenen el centre del desenvolupament de la vida en societat; nucli que, per altra banda, es correspon quasi exactament amb el descrit per l'Estadística en l'ús del temps abans mencionada –dormir, nodrir-se, i altres cures personals com la higiene i el vestit–.

En certa mesura, aquestes mesures empíriques de la realitat social que caracteritzen l'habitar mitjançant la focalització en una sèrie de funcions mínimes que succeeixen en l'habitatge,

¹¹⁴ INE 2001a

¹¹⁵ Miranda 1987, 462

¹¹⁶ Espanya 1985, Art. 15-17

¹¹⁷ IEC 2007

¹¹⁸ Solanes 2004, 4

¹¹⁹ Espanya 1985, Art. 16

entronquen amb perspectives sociològiques i antropològiques que consideren la casa com a centre espacial i emocional de les persones i dels grups humans, i la llar, el foc, com a principal element cohesiu.

El esquema espacial del habitar tiene como centro de actividad la vivienda en la que vive el individuo¹²⁰.

Aunque la imagen genealógica de la "casa" haya perdido importancia, (...), la casa sigue siendo un lugar privilegiado, un punto que centra la ordenación del espacio y del mundo. Mircea Eliade ha señalado cómo el espacio se ordena desde puntos centrales, a modo de ombligos, y a partir de ahí ganan sentido las ideas de proximidad y de distancia, de presencia y de ausencia. La casa es un punto central en la ordenación del espacio de la mayoría de los habitantes del fin del siglo XX, y en este espacio privilegiado, casi sacro, se concentra una extraordinaria intensidad afectiva y simbólica. La casa sigue siendo heredera del hogar y el llar aun cuando haya superado la tecnología doméstica del fuego como sistema de calor, preparación de alimentos y defensa¹²¹.

Finalment, la metodologia del *Censo de Población y Vivienda* permet aventurar-se en una primera resolució de la pregunta inicial que es formulava amb la intenció de reconstruir el concepte d'habitabilitat: on habitem?

Efectivament per al *Censo* els llocs destinats a habitació humana es corresponen amb els habitatges, si bé aquesta relació entre l'habitar i l'habitatge no es plenament assimilable amb la que estableix la normativa d'habitabilitat. El motiu radica en la concepció divergent que utilitzen ambdós documents. Per una banda la normativa defineix el concepte d'habitatge com a *tota edificació fixa destinada a residir-hi persones físiques o empedrada amb aquest fi, inclosos els espais i els serveis comuns de l'immoble en què està situat i els annexos que hi són vinculats, si té acreditat el compliment de les condicions d'habitabilitat que fixa aquesta llei i la normativa que la desplegui i compleix la funció social d'aportar a les persones que hi resideixen l'espai, les instal·lacions i els mitjans materials necessaris per a satisfer llurs necessitats personals ordinàries d'habitació¹²²*. Per l'altra, l'estadística estatal amplia el concepte d'habitatge considerant com a tal no només els habitatges descrits normativament –que vindrien a respondre a la categoria d'habitatges familiars convencionals-, sinó també dos tipus més de llocs habitables: els habitatges col·lectius i els allotjaments.

Els habitatges col·lectius son aquells espais destinats a ser habitats per grups sota *una autoridad o régimen común no basados en lazos familiares ni de convivencia*. Des d'aquesta perspectiva s'inclouen dintre del concepte d'habitabilitat llocs de índole molt diversa que l'INE classifica segons les següents categories:

- *Hoteles, pensiones, albergues...*
- *Colegios mayores, residencias de estudiantes.*
- *Residencias de trabajadores.*
- *Internados, academias y escuelas militares, seminarios...*
- *Hospitales generales y especiales de corta estancia.*
- *Hospitales psiquiátricos.*
- *Hospitales de larga estancia.*

¹²⁰ Cortés, L., 1995, p. 139.

¹²¹ Duran, M. A., 1998, 179.

¹²² Comunitat Autònoma de Catalunya, 2007. Art 3. (Llei pel dret a l'habitatge)

- *Asilos o residencias de ancianos.*
- *Instituciones para personas con discapacidades.*
- *Albergues para marginados sociales.*
- *Otras instituciones de asistencia social a la infancia, juventud...*
- *Instituciones religiosas (monasterios, abadías...).*
- *Establecimientos militares (cuarteles...).*
- *Instituciones penitenciarias (cárceles, reformatorios...).*
- *Otro tipo de colectivo.*

Els allotjaments són espais que es caracteritzen per esser mòbils, semipermanents, improvisats o per no haver estat destinats inicialment a habitatge. Si bé l'estadística no estableix categories a la hora de fer el cens, la pròpia definició del concepte distingeix entre:

- *Viviendas semipermanentes* (ocupades per un temps limitat, normalment menys de 10 anys).
- *Chabolas, chozas...*
- *Cuadras, pajares, molinos, garajes, almacenes, locales, así como las cuevas y otros refugios naturales.*
- *Tiendas de campaña, barcos, yates, remolques...*

La visió aportada pel *Censo* consolida un marc conceptual de l'habitabilitat, sens dubte, de major envergadura que l'accepció restringida del terme que emana de la normativa. Des d'aquesta perspectiva, la pregunta de si l'habitatge és la única unitat habitable queda meridianament aclarida. En la societat actual, el recompte sistemàtic dels espais habitables revela que les persones habiten – en el sentit de residir-, un ventall de llocs realment ampli, des de l'habitatge convencional fins a models per a col·lectivitats o espais transitoris. Tots ells són habitables en la mesura que són efectivament habitats, per tant, tots ells conformen el fons d'habitabilitat de la societat. Una altra qüestió és el nivell d'habitabilitat que ofereixen i si aquest és socialment acceptable.

En conclusió es destacable que, davant de la concepció tradicional de l'habitabilitat que imposa barreres en la necessària redefinició cap a la sostenibilitat, es possible detectar alternatives en visions procedents de la pròpia administració, principalment de l'Institut Nacional de Estadística. Quan es posa la mirada en la realitat per conèixer-la, cal adoptar perspectives no excloents i, en aquest procés, reconèixer que l'habitatge no és l'únic espai habitable, sinó que l'habitabilitat és diversa, doncs es possible detectar-la en múltiples models de convivència. Models que al cap i a la fi per ésser realitats objectives formen part del que socialment és acceptable –amb l'excepció de les situacions d'infrahabitatge-, del que socialment es reconeix com una forma vàlida d'habitabilitat, i, per aquest motiu, del que podria denominar-se normatiu en el sentit d'ésser assumit per la ciutadania, encara que la normativa no ho reflecteixi.

LA DIVERSITAT D'HABITABILITATS A CATALUNYA

2.2 PROSPECTIVA DE MODELS D'HABITABILITAT

L'elaboració d'un nou marc conceptual per a l'habitabilitat ha de sostenir-se primerament mitjançant el reconeixement dels espais habitats d'una societat. Espais que, com s'ha exposat, no es corresponen únicament amb l'habitatge, sinó que engloben un ventall ampli de models socialment acceptats –encara que ho siguin per minories- i, en alguns casos, legislativament regulats.

L'objectiu d'aquesta prospectiva és doble, per una banda, disposar d'una informació detallada sobre el fons d'habitabilitat d'una determinada àrea, en aquest cas la catalana: Quins espais serveixen com allotjament a Catalunya? En quina mesura contribueix cada un d'ells a aquesta tasca? Amb quina eficiència? Per l'altra, realitzar una primera aproximació als models habitables que proporcionin dades sobre els seus mecanismes de constitució i de funcionament: Quines funcions determinen les condicions d'un espai com habitable? Quines condicions materials són les mínimes? Quines les més usuals? Quins són els criteris per definir-les?

Per a la confecció d'aquest cens s'han identificat 10 àmbits alternatius a l'habitatge convencional amb la intenció de realitzar un rastreig complet de totes les opcions possibles a Catalunya.

- Allotjaments militars: Habitatges militars i *pabellones* de la Guardia Civil.
- Allotjaments turístics: Establiments hotelers, apartaments turístics, càmpings, i establiments rurals.
- Instal·lacions juvenils: Cases de colònies, albergs de joventut, granges escola, aules de natura, i campaments juvenils.
- Institucions religioses: Monestirs, abadies, priorats i convents.
- Refugis: Refugis alberg, refugis guardats i refugis bivac.
- Residències d'estudiants
- Sense llar: Persones que pernocten en espai públic o intempèrie, persones que pernocten en assentaments, i persones que pernocten en albergs.
- Serveis hospitalaris
- Serveis penitenciaris: Establiments ordinaris de règim tancat, establiments ordinaris de règim ordinari, establiments ordinaris de règim obert, establiments especials, i centres educatius de justícia juvenil.
- Serveis socials: Serveis residencials d'estada limitada, allotjaments per a la infància, adolescència i joventut, allotjaments per a persones grans amb dependència o risc social, allotjaments per a persones amb discapacitat intel·lectual, discapacitat física o malaltia mental, allotjaments per a persones amb drogodependències, allotjaments per a persones afectades pel VIH/SIDA, allotjaments per a dones en situació de violència masclista i els seus fills i filles.

En l'elaboració d'aquest llistat s'ha exclòs deliberadament -i no sense certa recança- dos tipus de models: Per una banda aquells que s'han extingit o liquidat dintre del panorama català, com els fars¹²³, o que representen un sector realment marginal o de molt difícil avaluació, com els residents en vaixells ancorats als ports catalans, els transportistes que fan nit als seus vehicles o els assentaments del poble gitano¹²⁴. Per l'altra, aquells que a la pràctica serveixen d'aixopluc durant la nit, com casernes de bombers, punts de vigilància d'edificis públics o privats, serveis d'emergència,

¹²³ Moré 2010, 437

¹²⁴ Sánchez et al. 2003, 4

espais comercials 24 hores o amb horari nocturn, indústries amb torn de nit, etc. però que no és pot afirmar que estiguin servint a la funció principal del descans nocturn com a alternativa a un habitatge convencional, sinó que simplement acullen una activitat laboral que es desenvolupa en una franja horària en que la majoria de la població es troba dormint.

L'estructuració del catàleg, parcialment influenciada per les categories que observa l'INE, està basada en el motiu que justifica l'existència de cada un dels àmbits, és a dir, en el paper que pren en relació a les circumstàncies personals dels habitants. Es considera adequada aquesta classificació -enfront d'altres possibles: condicions morfològiques dels allotjaments, temps d'estada dels usuaris, etc.- per diverses raons. En primer lloc, per ésser una parcel·lació basada en la persona, fet que entronca amb la necessitat de redefinir l'habitabilitat com una demanda d'aquesta. En segon lloc, perquè la pròpia Administració ha regulat els espais habitables mitjançant aquests mateixa segmentació -per aquells àmbits que disposen de normes-; aspecte que reincideix amb la idea que l'habitabilitat és un terme eminentment normatiu i que facilita l'anàlisi dels diferents models habitables disponibles.

Tanmateix, en el desenvolupament d'aquest ventall s'ha estimat convenient agrupar a nivell qualitatiu l'àmbit de les persones sense llar amb l'àmbit dels serveis socials, entenent que, si bé són dos col·lectius diferenciats, les accions socials en resposta a ambdues situacions es troben tan imbricades que resulta difícil traçar dues trajectòries distintes sense caure en la constant referència mútua, perquè al capdavant la història dels albergs per a les persones sense llar és la història de una de les branques més antigues dels serveis socials¹²⁵, i la situació actual i la legislació aplicable d'ambdós formen una sola realitat complexa. Feta aquesta consideració, el catàleg que es presenta a continuació es redueix finalment a 9 categories, malgrat en el punt 2.3 es recuperarà temporalment l'àmbit dels sense llar a l'hora d'avaluar quantitativament aquesta realitat, atès que l'origen de la informació d'aquest àmbit és manifestament diferent del dels serveis socials.

2.2.1 ALLOTJAMENTS MILITARS

■ Introducció històrica

El desenvolupament de les funcions militars presenta, com una de les seves característiques més rellevants, la mobilitat dels seus integrants al llarg de la seva carrera professional; mobilitat que contribueix a la millor capacitat professional dels militars i, en conseqüència, a una major operativitat de l'organització. En aquest supòsit, dotar d'allotjament al personal militar ha estat una de les necessitats que ha hagut de resoldre inevitablement les Fuerzas Armadas i la Guardia Civil.

Fuerzas Armadas

Els allotjaments destinats al personal vinculat a les institucions de caràcter militar tenen els seus inicis al segle XVIII, quan es va estimar la conveniència de construir casernes per evitar les elevades càrregues que suposava per als ajuntaments i els habitants l'acolliment de les tropes en permanent canvi de destí¹²⁶.

Fins aleshores en els pobles marcats com a llocs de descans en la ruta d'un regiment, els veïns havien d'acollir a les seves cases als soldats, normalment entre 3 i 5, i oferir-los un llit per cada dos, una taula, sal i vinagre -per relaxar els peus de la caminada- i seient prop de la llar. Aquest servei

¹²⁵ Vilà 2011, 46

¹²⁶ Montcada 2003

obligatori podia eludir-se mitjançant el pagament de 1 *real* i 17 *maravedíes* per cada soldat d'infanteria i 2 *reals* per un soldat de cavalleria i el seu animal.

Aquesta situació era especialment urgent a Catalunya, on es trobava aquarterat el 26,8% dels soldats de l'exercit espanyol, proporció molt per sobre de la resta de regions –la segona era Andalusia amb un 6%–.

A meitats del segle XVIII s'emprengué amb força la projecció i construcció de nombroses casernes i l'adaptació d'edificis existents per utilitzar-los per aquest fi, entre ells, edificis destacats com la Universitat de Barcelona i la Llotja. Segons Montcada, a finals de segle es calcula que la Corona espanyola dotava d'habitatge a 100.000 homes, l'equivalent al conjunt de la població de la segona ciutat més gran de l'estat¹²⁷.

Com senyala el mateix autor, les condicions de vida dels soldats en les primeres casernes eren difícils, tant per l'escassetat dels aliments –fins a 1.766 només es repartia un sòl àpat–, com per les instal·lacions: en els dormitoris destinats a 20 soldats es disposava de 10 llits, una taula, dos bancs, un bagul, una ribella i una làmpada d'oli¹²⁸.

La incipient i, en molts casos, insuficient tasca de dotació d'allotjament al personal de l'exercit va rebre un nou impuls a principis del segle XX, amb la creació del Patronato de Casas Militares, per atendre a la *contingencia de que el personal militar no encontrase alojamiento o sólo lo encontrase inadecuado y lejano en relación a exigencias del vigilante servicio militar*¹²⁹. Figura que es va estendre a la resta d'unitats de les Fuerzas Armadas: Patronato de Casas de la Armada y del Patronato de Casas del Ejército del Aire.

Finalitzada la Guerra civil espanyola, la política d'habitatge de l'exercit es va integrar en una política de privilegis vers els soldats de la facció victoriosa. En un moment en que calia fidelitzar els militars i compensar-los pels sacrificis econòmics que haurien de suportar durant tota la dictadura, el règim franquista recompensava a les Fuerzas Armadas en termes d'estatuts social i mitjançant un tipus de salari en espècies o d'avantatges socials situades per sobre de les que rebia la resta de la població: Economats d'alimentació, avantatges en transport, sanitat d'alta qualitat i habitatge militar¹³⁰.

Arribada la transició, la professionalització de les Fuerzas Armadas es va dur a terme equilibrant la situació que s'havia produït fins aleshores: les retribucions salarials adequades a la tasca militar van anar de la mà de la pèrdua progressiva de les remuneracions en espècies, convertint-se en un grup professional amb una assistència social regulada segons les seves particularitats però sense connotacions polítiques o ideològiques¹³¹.

En el cas de l'habitatge, el 1990 el Ministerio de Defensa comandat pel partit socialista va promulgar la unificació dels tres patronats d'habitatge sota un sòl ens, l'Instituto para la Vivienda de las Fuerzas Armadas¹³². La nova institució tenia com objectiu *la cobertura de las necesidades de vivienda del personal militar de carrera en situación de servicio activo*, bé facilitant l'accés a habitatges militars, bé reconeixent compensacions econòmiques de caràcter substitutori.

¹²⁷ Montcada 2003

¹²⁸ Montcada 2003

¹²⁹ Espanya 1928

¹³⁰ Huesca 1994, 276

¹³¹ Huesca 1994, 277

¹³² Espanya 1990

Entre els seus primer encàrrecs figurava l'obligació de classificar els habitatges existents en les categories de recolzament logístic, entenent com a tals les destinades al personal en actiu, i socials, per a personal retirat i vídues de militars, en un intent de racionalitzar l'ús del patrimoni de l'exercit. L'inici d'aquest procés, que comportava el desnonament dels ocupants de nombrosos habitatges –sovint en les situacions més precàries i amb menys possibilitats d'accedir a un nou allotjament-, va obrir unes de les crisis més importants dintre de les Fuerzas Armadas, en vista a les mobilitzacions organitzades i als 22.500 recursos judicials presentats arran d'aquesta situació¹³³.

El 1.999 es va donar una nou canvi d'orientació en la política d'habitatge del Ministerio de Defensa, amb l'aprovació de la Ley 26/1999, de 9 de julio, de medidas de apoyo a la movilidad geográfica de los miembros de las Fuerzas Armadas¹³⁴, s'invertia la tendència predominant: el recolzament a les necessitats d'habitatge per canvi de destí es concretava mitjançant compensacions econòmiques i, en alguns casos singulars, facilitant un habitatge militar. Aquest nou ordre de prioritats va obrir la porta a l'alienació progressiva d'un importantíssim estoc d'habitatges, aproximadament 47.000 unitats en tota Espanya –segons la mateixa llei-. Restaven en mans de l'exèrcit només aquelles *por encontrarse en el interior de instalaciones militares, por razones de seguridad o por necesidades operativas en zonas específicas, se consideren imprescindibles*.

En l'actualitat, l'Instituto para la Vivienda de las Fuerzas Armadas s'ha integrat en l'Instituto de Vivienda, Infraestructura y Equipamiento de la Defensa (Invied)¹³⁵, i continua la seva lenta tasca d'alienació del patrimoni que havien anat acumulant les Fuerzas Armadas amb la intenció de proporcionar habitatges als seus integrants, i, al mateix temps, continuen gestionant les ajudes econòmiques per motius de mobilitat geogràfica i l'adjudicació d'habitatges no alienables en règim d'arrendament especial.

Guardia Civil

El trajecte històric dels allotjaments destinats a la Guardia Civil està vinculat a la pròpia fundació oficial del cos per mitjà del Real Decreto, de 28 de marzo de 1844, creando la Guardia Civil, pel qual es crea un *cuero especial de fuerza armada de Infantería y Caballería*, sota la dependència del Ministerio de la Gobernación i la direcció del mariscal de camp D. Francisco Javier Girón y Ezpeleta, II Duque de Ahumada, i del Real Decreto, de 13 de mayo de 1844, mandando proceder á la organización de la Guardia Civil que deroga l'anterior i estableix unes noves premisses dictades pel Duque de Ahumada¹³⁶.

La pròpia naturalesa del cos, destinat a la protecció de persones i bens en tot el territori espanyol, comportava la necessitat de fer front a l'allotjament dels integrants de la Guardia Civil, com ja reflectien les primeres disposicions reguladores de la institució:

*Art. 19. Los ayuntamientos de los pueblos á que se destinen puestos fijos de la Guardia Civil, les proporcionarán Casas-Cuarteles en que vivir con sus familias, si las tuvieren, dándoseles por el Estado el correspondiente utensilio*¹³⁷.

CAPITULO IV. Del acuartelamiento.

Art. 49. En las poblaciones grandes donde se reúnan más de 50 hombres de Guardia Civil, se facilitará por el ministerio de la Gobernación de la Península una casa-cuartel.

¹³³ Huesca 1994, 283

¹³⁴ Espanya 1999

¹³⁵ Espanya 2010

¹³⁶ Guardia Civil 2012

¹³⁷ Espanya 1844a

*Art. 50. Interin se pueden proporcionar casa-cuarteles en los demás pueblos, se proveerá esta falta, por medio de alojamientos en la forma establecida para las tropas del ejército*¹³⁸.

La implantació del cos va anar acompanyada necessàriament per la constitució de Casas Cuartel en totes les poblacions on estaven destinats els més de 7.000 homes que formaven la Guardia Civil. Així es va procedir, sovint amb mitjans escassos, a la construcció de nous allotjaments i, sobretot, al lloguer i adaptació d'edificacions existents -*viejas estructuras conventuales, alquerias, casas señoriales, de labranza, fabricas de harina, cuarteles, castillos y torreones*¹³⁹-, conformant un patrimoni atípic i molt divers. En aquesta tasca va contribuir enormement la desamortització dels béns de les anomenades *manos muertas*, que va permetre la reconversió de convents en Casas Cuartel¹⁴⁰. Aquestes circumstàncies justifiquen l'absència de un projecte unitari d'habitatge, doncs allà on es destinava una unitat calia adaptar-se a la construcció que s'hi trobés.

Els documents de l'època denoten una especial preocupació per les condicions de les Casas Cuartel, que, si bé havien de ser modestes i procurar per l'estalvi econòmic -*(...) solo debe irse a lo posible, y no á lo mejor, y á procurar el menor gasto, pues así lo exigen las circunstancias del Erario (...)*¹⁴¹-, havien de complir certs requisits en relació a la salubritat, independència entre els membres amb família i els solters, i ubicació dins del municipi.

*(...) es de necesidad que se procuren otras casa para los puestos que aun necesitan mejora en su acuartelamiento, de modo que al terminar se hallen todos acuartelados en edificios salubres, bien situados sobre el mismo camino real, ó muy inmediatos á él, en los puestos de carretera, con las posibles condiciones de defensa, capaces para la fuerza que en ellos se aloje, incluso las familias de los individuos que las tengan, con segregación decorosa para estas, é independientes de todo vecino (...)*¹⁴².

No obstant, l'obertura de noves instal·lacions no sempre va ésser tant precària com als seus inicis; per l'especial configuració del poder o a remolc d'altres reformes, durant els anys 20', principis dels 50' i durant els 60' la Guardia Civil va poder construir allotjaments en base a projectes nous, traçant una certa matriu comuna pels aquarteraments moderns, sobretot, pel que fa a la seva organització interior: *Se está hablando de la casa-cuartel del cuarto de puertas dando entrada a otras habitaciones donde se realiza el quehacer burocrático, gran patio central cerrado por los pabellones en una o dos alturas según el numero de éstos, y un segundo espacio donde se configura el corral con las caballerizas, las letrinas y otros servicios. (...)*¹⁴³.

Tota aquesta tasca va ésser gestionada entre 1.961¹⁴⁴ i 1.997¹⁴⁵ pel Patronato de Casas de la Guardia Civil, un organisme sorgit sota la necessitat d'harmonitzar les característiques dels diferents patronats d'habitatge del Ministerio de la Gobernación i que tenia la finalitat de *proporcionar vivienda en arriendo, o para su venta, al personal del Cuerpo de la Guardia Civil en activo o en la situación de reserva o retirado, al personal militar que prestando servicio en el Cuerpo percibiera sus haberes en el Ministerio del Interior, al personal contratado con carácter fijo y que prestara sus servicios en Centros o Dependencias del Cuerpo, y a las viudas y huérfanos del Cuerpo en tanto conservaran dicha consideración*¹⁴⁶. En el moment de la seva dissolució, a diferència del

¹³⁸ Espanya 1844b

¹³⁹ Solar 1998, 11

¹⁴⁰ Solar 1998, 12

¹⁴¹ Espanya 1848

¹⁴² Espanya 1853

¹⁴³ Solar 1998, 82

¹⁴⁴ Espanya 1961a; Espanya 1961b

¹⁴⁵ Espanya 1996a; Espanya 1997

¹⁴⁶ Cortes Generales. Tribunal de cuentas 2003

succeït en les Fuerzas Armadas, la majoria de bens del Patronat –entre ells, 692 habitatges- va esser adscrits al Ministerio del Interior qualificats com a logístics, mentre que només una petita proporció van ser liquidats.

En l'actualitat, seguint les recomanacions de la Ley Orgánica 2/1986, de 13 de marzo, de Fuerzas y Cuerpos de Seguridad¹⁴⁷, la Guardia Civil continua disposant d'habitatges –tradicionalment denominats *pabellones*- en règim de cessió gratuïta per a bon nombre dels seus integrants. Les motivacions per mantenir tot aquest patrimoni enfilen en bona mesura amb les raons que van donar peu a la seva existència: satisfer la necessitat d'habitatge per a personal sotmès a constant canvis de destí, sovint en poblacions amb manca d'oferta immobiliària adequada; facilitar la localització del personal i disposar, en conseqüència, d'importants mitjans de reacció davant de situacions d'urgència; dificultar possibles accions d'agressió envers als guàrdies civils i les seves famílies, evitant els desplaçaments diaris entre els domicilis i les dependències oficials i proporcionant instal·lacions amb mitjans tècnics i plans de protecció adients¹⁴⁸.

■ Característiques actuals del model

Els allotjaments militars, tant els habitatges militars com els pabellones de la Guardia Civil, prenen actualment forma d'habitatge convencional integrat en un edifici residencial. El motiu de la seva ocupació ve emparat per la professió dels seus usuaris i, entre d'altres factors, per l'alta mobilitat geogràfica que caracteritza la carrera dels integrants de les Fuerzas Armadas i la Guardia Civil.

Les condicions d'habitabilitat d'aquests allotjaments responen a les exigibles a qualsevol habitatge, com així consta en la seva respectiva normativa reguladora: article 25 de l'Orden General número 5, dada en Madrid el día 19 de mayo de 2005, regulación de pabellones oficiales en la Guardia Civil¹⁴⁹; i article 27 del Real Decreto 1286/2010, de 15 de octubre, por el que se aprueba el Estatuto del organismo autónomo Instituto de Vivienda, Infraestructura y Equipamiento de la Defensa¹⁵⁰.

El manteniment d'aquestes condicions d'habitabilitat a llarg del temps correspon a l'òrgan gestor dels habitatges, excepte les petites reparacions derivades del desgast associat a l'ús ordinari de l'allotjament, o les intervencions motivades per ús inadequat o negligent de les instal·lacions per part dels usuaris¹⁵¹.

Donada la naturalesa militar dels cossos que acullen, l'ocupació dels habitatges està especialment reglamentada.

En primer lloc, establint una classificació que distingeix entre habitatges ordinaris –*viviendas militares* i *pabellones de unidad*- i habitatges destinats a l'ocupació de càrrecs concrets, bé per motius de seguretat, bé per motius de representació social –*pabellones de cargo* i *pabellones de representación*-.

En segon lloc, regulant les característiques dels membres que tenen dret a accedir als habitatges: *Podrán habitar en el pabellón el adjudicatario del mismo, su cónyuge o persona con la que forme pareja de hecho estable y los familiares de ambos hasta el segundo grado de parentesc. Para el resto de personas se requerirá, previa solicitud del adjudicatario, autorización escrita del mando que tenga*

¹⁴⁷ Espanya 1986

¹⁴⁸ Espanya 2005

¹⁴⁹ Espanya 2005

¹⁵⁰ Espanya 2010

¹⁵¹ Espanya 2005, Art. 30; Espanya 2010, Art. 21

*facultad para la adjudicación. Dicha autorización se concederá, en el caso de familiares, cuando se acredite la dependencia económica o asistencial*¹⁵².

En tercer lloc, especificant condicions d'ús que s'han de respectar curosament i concretament, mitjançant la prohibició d'utilitzar-la per a finalitats distintes a la domicili habitual, executar obres o causar desperfectes, realitzar activitats *molestas, insalubres, nocivas, peligrosas o ilícitas* a l'interior dels habitatges i en els espais comuns del edifici¹⁵³.

No obstant aquestes estrictes condicions, en el cas de la Guardia Civil, la normativa reflexa també la consideració dels habitatges com a domicilis privats¹⁵⁴, reconeixent els drets constitucionals que confereix aquesta qualificació: (...) *a efectos de protección de la intimidad familiar estas viviendas tendrán la consideración de domicilio privado*¹⁵⁵. Protecció que aixopluga no sols els habitatges ocupats per famílies, sinó també les habitacions individuals ocupades per personal solter dintre d'habitatges compartits amb altres integrants del cos¹⁵⁶.

De fet, la qüestió de la invasió per part del reglament d'esferes pròpies del personal de la Guardia Civil ha estat una constant des de la fundació d'una institució especialment preocupada per l'adoctrinament moral dels seu integrants, com reflecteixen els primers articles de la *Cartilla del guardia civil* redactada pel II Conde de Ahumada, autèntic codi moral del cos:

Previsiones generales la obligación del guardia civil

Art. 1. El honor es la principal divisa del guardia civil; debe, por consiguiente, conservarlo sin mancha. Una vez perdido, no se recobra jamás.

Art. 2. El mayor prestigio y fuerza moral del Cuerpo es su primer elemento; y asegurar la moralidad de sus individuos la base fundamental de la existencia de esta institución.

*Art. 3. El guardia civil por su compostura, aseo, circunspección, buenos modales y reconocida honradez, ha de ser siempre un dechado de moralidad*¹⁵⁷.

Amb el pas de les dècades, la regulació de les activitats dels personal, dins i fora del temps de servei, s'ha vist progressivament lliurada de qüestions morals i d'interferències avui en dia contraries als drets constitucionals, sovint, arran de les queixes formulades pels propis guàrdies civils¹⁵⁸.

■ Valoració quantitativa

L'aproximació al número d'habitatges de les Fuerzas Armadas i de la Guardia Civil i del seu índex d'ocupació resulta difícil per la manca d'una estadística clara al respecte.

Pel que fa als habitatges militars, es possible resseguir l'evolució de l'estoc immobiliari a través dels anuaris estadístics des de 1.960 fins l'any 1.999, moment en el qual es prioritza la facilitació de l'habitatge mitjançant ajudes econòmiques i es procedeix a la liquidació gradual dels habitatges no qualificats com a logístics.

En el moment de màxim desenvolupament dels habitatges militars, al voltant de 1.990, els diferents exercits de les Fuerzas Armadas comptaven amb més de 47.000 unitats d'habitatge a tota Espanya,

¹⁵² Espanya 2005, 22

¹⁵³ Espanya 2005, Art. 24; Espanya 2010, Art. 22

¹⁵⁴ Espanya 2005, Art. 20

¹⁵⁵ Espanya 1988, Art. 1

¹⁵⁶ Espanya 2005, Art. 5

¹⁵⁷ Espanya 1852

¹⁵⁸ Cortes Generales. Defensor del Pueblo 1988, 46

entre els quals, quasi 1.700 a Catalunya. Nou anys més tard, data de la última dada disponible, aquests valors havien descendit sensiblement fins a situar-se en 38.884 i 1.115 habitatges respectivament. Es remarcable que la última estadística també recull el nombre d'habitatges ocupats, fet que permet una estimació de l'índex d'ocupació dels allotjaments de les Fuerzas Armadas: el 1.999, el 83,8% dels habitatges estaven ocupats a nivell estatal, mentre que a Catalunya només ho estaven el 77,6%.

Val a dir que aquestes dades entren en contradicció amb la informació disponible al *Censo de Población y Viviendas* de 2.001, ja que segons aquesta última font a Catalunya hi havia 49 habitatges dedicats a *establecimientos militares* ocupats per un total de 1.049 persones¹⁵⁹.

A partir d'aquest moment la secció dedicada a l'*Asistencia al personal* desapareix dels anuaris estadístics militars deixant en blanc la possibilitat de comptabilitzar els habitatges militars ubicats a Catalunya a través de les publicacions estadístiques.

Malgrat aquesta circumstància, es possible trobar referències posteriors a nivell estatal a la *Memoria de Actividades 2.011* de l'Instituto de Vivienda, Infraestructura y Equipamiento de la Defensa (Invied)¹⁶⁰. Segons es recull en aquest document, el 2.011 l'Institut comptava amb un patrimoni immobiliari format per 12.413 habitatges militars -dels quals només 5.080 qualificats com a *no enajenables*-, fet que suposa una reducció del 72% respecte els valors de 1.999. En el cas català, el mateix document especifica que en l'actualitat les Fuerzas Armadas disposen a Catalunya d'un total de 522 habitatges -184 *no enajenables*-, amb un índex d'ocupació situat al voltant del 75%.

>> Taula complementària 2.2. Habitatges militars. Dades principals del sector (Annex 2.1).

Pel que fa als habitatges de la Guardia Civil, l'obtenció de la informació estadística resulta més difícil ja que les fonts són més escasses. Per una banda, els anuaris estadístics militars proporcionen el número d'habitatges d'aquest cos però per un recorregut menys ampli que per les Fuerzas Armadas: des de 1.963 fins a 1.986. En relació a la dada més recent que conté aquesta font, val a dir que la Guardia Civil comptava amb 36.759 unitats a nivell estatal i amb 3.410 concretament a Catalunya.

Davant la manca d'informació publicada, ha estat necessari realitzar una consulta directe a l'Oficina de Información y Atención al Ciudadano de la Dirección General de la Guardia Civil sobre l'estat dels pabellones a Catalunya. Mitjançant la resposta a aquesta sol·licitud, s'ha pogut esbrinar que el 2.010 hi havia disponibles 2.596 habitatges, tot coneixent també la seva posició geogràfica i l'estat de conservació. Pel que fa al nivell d'ocupació, no es possible determinar amb certesa quin percentatge es trobava habitat en l'any de referència; malgrat aquesta circumstància, el que efectivament es pot estimar es que el 8,5% dels habitatges, per trobar-se en estat deficient o inhabitable, no es trobaven ocupats.

>> Taula complementària 2.3. *Pabellones* de la Guardia Civil. Dades principals del sector (Annex 2.1).

¹⁵⁹ INE 2001a

¹⁶⁰ Ministerio de Defensa. Invied 2011

■ Circumstàncies legislatives

La possibilitat d'analitzar les característiques dels models d'habitabilitat dels allotjaments en base als requeriments normatius és efectivament real, doncs, com s'ha mencionat, ambdós institucions especifiquen en la seva legislació que els habitatges hauran de disposar de les condicions d'habitabilitat pertinents. Si bé es possible remuntar-se a les nombroses instruccions redactades en els anys inicials d'ambos tipus d'allotjaments, donades les característiques actuals, és més adequat centrar-se en les disposicions recents més importants:

- Real Decreto 1751/1990, de 20 de diciembre, por el que se crea el Instituto para la Vivienda de las Fuerzas Armadas, se suprimen el Patronato de Casas Militares del Ejército de Tierra, el Patronato de Casas de la Armada, el Patronato de Casas del Ejército del Aire y se dictan normas en materia de viviendas militares¹⁶¹.
- Orden General número 54, dada en Madrid el día 8 de agosto de 1994, modificada por la Orden General número 6, del día 24 de marzo de 2000. Asunto: Regulación de pabellones en la Guardia Civil¹⁶².
- Ley 26/1999, de 9 de julio, de medidas de apoyo a la movilidad geográfica de los miembros de las Fuerzas Armadas¹⁶³.
- Orden General número 20, dada en Madrid el día 11 de diciembre de 2002 Asunto: Modificación de la Orden General número 54, dada en Madrid el día 8 de agosto de 1994, sobre regulación de pabellones en la Guardia Civil¹⁶⁴.
- Orden General número 5, dada en Madrid el día 19 de mayo de 2005. Asunto: Regulación de pabellones oficiales en la Guardia Civil¹⁶⁵.
- Real Decreto 1286/2010, de 15 de octubre, por el que se aprueba el Estatuto del organismo autónomo Instituto de Vivienda, Infraestructura y Equipamiento de la Defensa¹⁶⁶.

Cal remarcar que la normativa específica d'aquests allotjaments no fa al·lusions ni especifica cap condició concreta més enllà d'aquesta afirmació general que els habitatges hauran de condicions d'habitabilitat, i que es refereix al compliment dels requeriments establerts per la normativa general aplicable a tot el parc immobiliari.

Aquesta circumstància atenua l'interès sobre aquest tipus particular d'allotjaments, ja que a la pràctica les condicions d'habitabilitat no presenten variacions significatives respecte els habitatges destinats a la població en general.

2.2.2 ALLOTJAMENTS TURÍSTICS

■ Introducció històrica

El turisme és un fenomen amb una gènesi de difícil ubicació temporal, els experts en aquesta matèria situen al voltant de l'Edat Mitjana el seu origen, o si més no, la mencionen com el primer període rellevant, donada la proliferació del pelegrinatge. Les regulacions més destacades que es

¹⁶¹ Espanya 1990

¹⁶² Espanya 1994

¹⁶³ Espanya 1999

¹⁶⁴ Espanya 2002

¹⁶⁵ Espanya 2005

¹⁶⁶ Espanya 2010

troben d'ençà aquella època són la Llei dels Reis Catòlics de 1480 i, ja en l'Edat Moderna, la Instrucció de 1794 de Carles IV, totes elles referents a la inspecció i manteniment de fondes, albergs i mesons¹⁶⁷.

Al marge de les motivacions religioses, i ja durant els segles XVIII i XIX, els antecedents al turisme modern se situen en la *Grand Tour* de joves aristocràtics i, a Espanya, en els viatges empresos per il·lustrats animats per un esperit enciclopèdic i romàntics a la recerca de l'exotisme del sud¹⁶⁸.

A Catalunya, terra de pas cap a la resta de la península, aquests viatges queden en un segon pla davant de l'excursionisme, activitat nascuda a finals del segle XIX amb fortes arrels en els ideals patriòtics de la Renaixença.

El excursionismo tiene una gran importancia para el desarrollo del turismo en Catalunya. En primer lugar, porque descubre el país, lo inventaría, lo explica, lo dibuja, lo fotografía... lo pone al alcance de todos. En segundo lugar, porque fomenta el hábito de la excursión en los períodos de ocio, es decir, hace efectiva en Cataluña, por primera vez, la ecuación fundamental de toda actividad turística: desplazamiento por ocio. Y, finalmente, porque incorpora al imaginario colectivo, una zona que después tendrá gran importancia en la configuración turística de Cataluña: Los Pirineos y, específicamente, el Pirineo catalán¹⁶⁹.

Així mateix també es remarcable el paper de l'higienisme en la conformació dels hàbits turístics, doncs una de les pràctiques més elementals per evitar o guarir malalties consistia en l'allunyament temporal dels focus d'infecció, en el canvi d'aires. Les classes aristocràtiques primer i les burgeses després adopten l'estiueig, fet que fomenta, per una banda, l'aparició de segones residències, i per l'altra el desenvolupament d'una incipient estructura turística en els destins més freqüentats, especialment els vinculats a l'aigua termal i al mar¹⁷⁰.

No és fins a principis del segle XX que l'Administració Pública estatal pren consciència de la importància del turisme per a l'economia espanyola. La primera intervenció estatal en el camp turístic data de 1905 amb la creació de la Comisión Nacional de Turismo, òrgan encarregat de fomentar a Espanya, per quants medis estiguessin al seu abast, les excursions artístiques y de lleure del públic estranger i que basava la seva acció en el suport a la iniciativa privada, i sobretot, en la promoció d'actuacions i plans públics exemplars¹⁷¹.

Les funcions que havia de portar a terme la Comisión Nacional de Turismo foren les següents:

- *Formación y divulgación en el extranjero de itinerarios de viajes para visitar los principales monumentos artísticos nacionales, paisajes, etc.*
- *Elaborar estudios y realizar gestiones con compañías de ferrocarriles para que, con tarifas especiales, organizaran viajes por rutas atractivas.*
- *Concertar con diputaciones y ayuntamientos u otras instituciones las mejoras necesarias - alojamientos, servicios relacionados con los viajeros, etc.- para mejorar la hospitalidad de los visitantes extranjeros.*
- *Publicar y difundir en el extranjero nuestros valores artísticos, culturales, históricos, naturales, etc. para despertar la curiosidad y el deseo de conocimiento.*

¹⁶⁷ Martín 2004

¹⁶⁸ Jiménez i Prats 2006, 154

¹⁶⁹ Jiménez i Prats 2006, 154

¹⁷⁰ Jiménez i Prats 2006, 156

¹⁷¹ Flores 2007

- *Otros trabajos que la Comisión considerara oportuno para favorecer la visita de extranjeros a España*¹⁷².

A la Comisión Nacional de Turismo la seguiren i substituïren nombroses institucions: La Comisaría Regia (1911-1927), el Patronato Nacional de Turismo (1928-1936), Servicio Nacional de Turismo (1938), Dirección General de Turismo (1939). D'aquest període data una de les principals mesures públiques: la creació de la Red de Alojamientos Turísticos Propiedad del Estado (1928), formada per Paradors, Albergos de carretera, Hosteries i Refugis de Muntanya.

Si fins aleshores el turisme era un fenomen bàsicament autòcton, a partir de la dècada de 1.950 s'obra una nova etapa, per una banda, s'inicia el boom turístic que cristal·litzarà durant la dècada dels 60, per l'altra, el 19 de juliol de 1951 es crea el Ministerio de Información y Turismo.

Els motius que converteixen Espanya en un dels principals pols internacionals d'atracció turística són les avantatges comparatives que presenta respecte altres destinacions: Bona situació geogràfica, excel·lent climatologia, baix nivell de preus, progressiva obertura cap a l'exterior, etc.¹⁷³. En aquest sentit contribueix fortament també les polítiques emmarcades dintre del *desarrollismo* franquista: plenes facilitats en la ubicació d'hotels i complexos turístics en els indrets verges del territori i estimulació del capital local per a que inverteixi en la indústria turística.

L'esclat del boom turístic -amb les seves substancials aportacions econòmiques al país-, deriven en un augment de la importància política del sector: el 1.962 el ministre Manuel Fraga Iribarne eleva el turisme a rang de subsecretaria, i comencen a apareixer les primeres legislacions que regulen les condicions del sector turístic espanyol, entre elles les que es poden considerar les primeres en regular les condicions d'habitabilitat dels allotjaments turístics

Amb l'arribada de la democràcia i l'aprovació de la Constitució espanyola de 1978, el sector turístic passa a ser una matèria pròpia de les CCAA, ja que no és inclòs en el llistat de matèries en que l'Estat té competències exclusives.

A Catalunya, territori altament vinculat a l'activitat turística, l'administració es marca com objectiu redactar normatives pròpies per a totes les vessants del sector. Normatives que seran revisades i/o ampliades periòdicament -la darrera el 2.010- i que, conjuntament amb altres iniciatives de la Generalitat de Catalunya i del sector turístic català, perseguiran intensament l'objectiu de convertir l'inicial turisme de sol i platja de masses procedents de l'estranger, en un model d'oferta d'alta qualitat diversificat per tot el territori i adreçat a foranis i autòctons.

Així es procedirà a endegar tota una bateria de mesures: la profunda actualització de les instal·lacions i infraestructures turístiques públiques i privades -sobretot de les nascudes arran del boom turístic dels 60 i 70-; la millora de l'oferta amb activitats complementaries a l'allotjament; la integració de la cultura -principalment el patrimoni- i l'esport en la pràctica del turisme; la introducció de noves àrees turístiques com el món rural i Barcelona; la posada en marxa de pols d'atracció -com Port Aventura- i esdeveniments globals -com les Olimpíades de 1.992 o el Fòrum de les Cultures de 2.004-; la protecció del territori català d'alt valor ambiental; etc.¹⁷⁴.

Amb tot, el turisme és avui en dia un sector plenament consolidat a Catalunya que aglutina gran varietat de formes d'ocupació del territori i d'utilització d'infraestructures, tant per part de turistes

¹⁷² Pellejero 1999

¹⁷³ Flores 2007

¹⁷⁴ Jiménez, S.; Prats, Ll., 2006, 157-169.

de la resta de l'estat i l'estranger, com per als propis catalans, i en períodes temporals que abracen des de l'escapada per unes hores fins a estades vacacionals prolongades –fins als extrems de les persones que venen a passar la jubilació–.

■ Característiques actuals del model

Els allotjaments turístics presenten actualment una gran varietat de formes possibles, des de models relativament allunyats de la vida en un habitatge convencional com el càmping o l'hotel, fins a models que certament guarden poques divergències, com l'apartament turístic. No obstant, es possible traçar una clara línia divisòria entre aquests i la resta de modalitats d'habitabilitat emparats per la definició que proporciona la Llei 13/2002, de 12 de juny, de Turisme de Catalunya¹⁷⁵:

Establiments d'allotjament turístic

Concepte: Tenen consideració d'establiment d'allotjament turístic els que, d'una manera habitual i amb caràcter professional, ofereixen als usuaris turístics, mitjançant preu, allotjament temporal que no constitueixi un canvi de residència per a la persona allotjada, d'acord amb les condicions i les característiques que siguin establertes per reglament¹⁷⁶.

Si bé la definició que proporciona la llei catalana és caracteritzada per la seva redundància –els allotjaments turístics ofereixen als usuaris turístics allotjament- i la seva ambigüitat a l'hora de proporcionar les especificitats d'aquests establiments, si que marca clarament la frontera entre els allotjaments turístics i altres formes de residència. En primer lloc, determinant el caràcter professional del servei; en segon lloc, essent destinat a usuaris turístics, i per últim, adjectivant l'allotjament com a temporal, és a dir, com a no permanent.

Sota aquest paraigües conceptual els allotjaments turístics congreguen, com es comentava, un aglomerat de modalitats d'habitabilitat certament disperses: establiments hotelers; apartaments turístics; càmpings; establiments de turisme rural¹⁷⁷. En la seva definició individualitzada són oportunes les conceptualitzacions formulades per la pròpia llei catalana de turisme i per la resta de l'ordenació normativa del sector turístic.

Establiments hotelers

Concepte: Els establiments hotelers són establiments que presten servei d'allotjament als usuaris turístics d'una manera habitual i mitjançant preu, com a establiment únic o com a unitat empresarial d'explotació, tant si disposen de serveis complementaris com si no en disposen. Les condicions de prestació del servei d'allotjament a què es refereix l'apartat 1, que ha d'incloure en tot cas la neteja diària de totes les unitats d'allotjament i la inscripció en el Registre de Turisme de Catalunya, s'han de determinar per reglament¹⁷⁸.

Els hotels i hotels-apartament, presenten una definició molt pròxima a la dels allotjaments turístics amb l'excepció de la menció als serveis complementaris i l'especificació que el règim de funcionament inclou obligatòriament la neteja diària del allotjament. En definicions anteriors trobem més requisits que han de complir els establiments en relació al servei, com és el cas de originària Orden de 19 de junio de 1968¹⁷⁹, en la qual es concreta que amb l'allotjament s'ha de

¹⁷⁵ Catalunya 2002a

¹⁷⁶ Catalunya 2002a, Art. 38

¹⁷⁷ Catalunya 2002a, Art. 39

¹⁷⁸ Catalunya 2002a, Art. 40

¹⁷⁹ Espanya 1968

proporcionar el servei de manutenció. Per altra banda, en la primera norma catalana de l'any 1.987¹⁸⁰ es defineix de forma precisa la diferència entre els hotels i els hotels-apartament: els primers ofereixen el servei d'allotjament en habitacions, mentre que el segon ho fa en apartaments dotats dels elements necessaris per a la conservació, elaboració i consum d'aliments. Així la diferència entre ells rau en condicions espacials i en la capacitat d'albergar varies funcions en la unitat d'allotjament.

Apartaments turístics

Concepte: Els apartaments turístics són edificis o conjunts d'habitatges que s'ofereixen, amb els serveis turístics corresponents, en condicions de disponibilitat immediata i mitjançant preu, a usuaris que desitgen fer-hi una estada de dies, setmanes o mesos, per motius turístics o de vacances¹⁸¹.

Pel que fa als apartaments turístics, la llei catalana menciona la majoria d'aspectes rellevants de totes les concepcions anteriors i que el diferencien d'un habitatge convencional: Disponibilitat, preu, temps i motius de l'estada. Si bé el preu i el temps són aspectes redundants en les definicions de les altres modalitats, en aquest cas, el terme de la immediata disponibilitat –que afecta sobre manera al equipament- i les motivacions de l'estada, son consideracions pròpies aparentment no justificades, doncs en totes les altres modalitats també haurien de ser-hi presents; segurament la proximitat amb l'habitatge obliga a fer aquestes distincions. Per últim, caldria mencionar, com a nota clarament discordant amb la majoria de definicions, les nocions aportades pel Decret 193/1989¹⁸². En aquesta regulació els termes en que descriu els apartaments turístics són clarament espacials: Es considera apartament turístic tota unitat d'allotjament que, integrada en un edifici amb entrada comuna, disposi, com a mínim, de cuina, saló-menjador, un o més dormitoris i un o més banys. Si bé la resta de normes també contempen la regulació d'aquests aspectes, mai ho fan en la definició, sinó en l'apartat concret dedicat a les condicions mínimes dels allotjaments.

Càmping

Concepte: Tenen la consideració de càmping els espais d'ús públic degudament delimitats destinats a la convivència agrupada de persones a l'aire lliure, mitjançant tendes de campanya, caravanes, autocaravanes i altres albergs mòbils o mitjançant bungalows, segons les modalitats que siguin establertes per reglament¹⁸³.

La llei catalana proporciona la majoria de les claus amb les que històricament s'ha definit el càmping, en primer lloc es tracta d'espais, tot i que a vegades també s'ha utilitzat el terme de terrenys, i no de construccions o edificis, en segons lloc, la vida es dona a l'aire lliure –amb totes les implicacions de confort que això implica-, i finalment, l'allotjament es proporciona mitjançant albergs mòbils. Un terme important, que no ve recollit per la definició aquí citada, però que entronca perfectament amb el concepte de temporalitat, és la limitació de temps en les estades en els càmpings; algunes definicions anteriors esmenten el període màxim de permanència dels albergs o dels usuaris en l'establiment. Per últim, aquestes definicions també contempen la necessitat de disposar de certes instal·lacions i serveis mínims que s'estableixin reglamentàriament, i que, com veurem, finalment s'erigeixen com unes de les característiques particulars dels càmpings.

¹⁸⁰ Catalunya 1987a

¹⁸¹ Catalunya 2002a, Art. 43

¹⁸² Catalunya 1989a

¹⁸³ Catalunya 2002a, Art. 46

Establiments de turisme rural

Concepte: Tenen la consideració d'establiment de turisme rural els establiments que presten allotjament als usuaris turístics en habitacions o habitatges rurals, d'una manera habitual i mitjançant preu¹⁸⁴.

La clau per comprendre les característiques dels establiments de turisme rural és difícil d'obtenir en la breu definició aportada per la llei catalana, doncs rau en l'aprofundiment que realitza la normativa del concepte d'habitacions o habitatges rurals. Resseguint el fil normatiu històric d'aquest tipus d'allotjament turístic en sorgeix una definició més completa. El Decret 365/1983 – creador de la modalitat Residència-Casa de Pagès-, marca com a condicions *que l'habitatge estigui ubicat en poblacions amb un nombre no superior a mil habitants, o bé que estigui fora dels nuclis urbans de la població i que el titular de l'habitatge -propietari o llogater- visqui al medi rural i treballi preferentment en el sector agrari¹⁸⁵*. Si bé amb posterioritat aquests criteris es veuen refinats, constitueixen el nucli central de la definició d'aquest tipus d'allotjament. Són establiments ubicats i gestionats des del món rural, circumstància necessària donada la voluntat política que impulsa la seva creació: *assolir els objectius de millora de les rendes de les famílies que viuen al medi rural i de reequilibri territorial de Catalunya¹⁸⁶*.

■ Valoració quantitativa

L'elaboració d'una estadística fiable entorn als allotjaments turístics és una tasca certament factible gràcies a la importància del sector en la societat catalana. El pes de l'activitat turística en l'economia de Catalunya –al voltant del 10,9%¹⁸⁷- dóna peu a una auditoria constant i exhaustiva de les xifres del sector tant per part dels instituts d'estadística com de l'administració competent en aquesta matèria.

» Taula complementària 2.4. Allotjaments turístics. Dades principals del sector (Annex 2.1).

L'anàlisi dels valors revela la importància a Catalunya dels establiments hotelers –48,8% de les places disponibles i 69,6% de les estades anuals- i dels càmpings -40,4% de les places disponibles i 20,7% de les estades anuals- per sobre de les altres dues modalitats, marcant un perfil que es diferencia sensiblement de l'espanyol, on els apartaments turístics prenen més importància dintre del conjunt. Amb tot, el 2010 l'oferta catalana assoleix el valor de 586.533 places en total, o dit d'una altra manera, el sector turístic disposa d'espai per allotjar el 7,8% de la població de Catalunya.

Entrant en detall en cada una de les modalitats, són remarcables diferències significatives tant en relació al propi allotjament com amb l'ocupació que n'efectuen els usuaris turístics. Pel que fa al primer aspecte, val a dir que les diferents modalitats presenten unes dimensions d'explotació ben distintes, en un extrem apartaments turístics i establiments rurals són unitats de dimensions relativament ajustades, molt pròximes a les d'un habitatge convencional, amb una mitjana de 4,5 i 7,8 places/establiment respectivament; l'hotel, en canvi, pren una dimensió molt superior assolint la xifra de 101,3 places/establiment; finalment, el càmping es situa a l'extrem oposat amb unes dimensions dos ordres de magnitud per sobre dels primers, amb 653,8 places/establiment de mitjana a Catalunya. Pel que fa a l'ocupació, dos aspectes són significatius, per una banda, la relativament curta durada de les estades als allotjaments turístics –entre 2,88 i 7,69 dies-, fet que fa

¹⁸⁴ Catalunya 2002a, Art. 49

¹⁸⁵ Catalunya 1983a, Art. 1

¹⁸⁶ Catalunya 1983a, Preàmbul

¹⁸⁷ Duro et al. 2010, 40

bona la definició de la llei catalana; per l'altra, les diferències entre els índex d'ocupació, mentre càmpings i establiments turístics estan ocupats al voltant del 15% de les nits a l'any, els apartaments dupliquen aquest valor i el hotels el tripliquen, amb un mitjana del 43,5%.

■ Circumstàncies legislatives

Novament la importància del turisme a l'Estat Espanyol i a Catalunya és una raó fonamental en la comprensió de les circumstàncies legislatives del sector. Com s'ha mencionat, l'esclat del boom turístic a partir de la dècada de 1.960 que converteixen aquesta activitat en un dels principals motors de l'economia, va motivar un creixement de la importància política del turisme que va portar de la mà una intensa activitat legislativa:

Ordenación de Agencias de Viajes (1962); Ley de Competencias (1963); Ley de zonas y centros de interés turístico (1963); Actividades de Informadores Turísticos (1964); Denominaciones geoturísticas (1964); Seguro Turístico (1964); Estatuto Ordenador de Empresas y Actividades Turísticas (1965); Ordenación de Cafeterías (1965); Ordenación de Restaurantes (1965); Ordenación de Competencias de Turismo (1966); Estatuto de Directores (1967); Ordenación de Ciudades de Vacaciones (1968).

Entre les quals cal destacar, a efectes d'aquest estudi:

- Orden de 14 de junio de 1957 acordada en Consejo de Ministros por la que se regula la Hostelería¹⁸⁸.
- Orden de 28 de junio de 1966 por el que se aprueba la regulación turística de los campamentos de turismo¹⁸⁹.
- Orden de 17 de enero de 1967 por la que se aprueba la ordenación de los apartamentos, bungalows y otros alojamientos similares de carácter turístico¹⁹⁰.
- Orden de 19 de junio de 1968, por la que se dictan normas sobre la clasificación de los establecimientos hoteleros¹⁹¹.
- Decreto 3787/1970, de 19 de diciembre, por el que se dictan normas sobre los requisitos mínimos de infraestructura en los alojamientos turísticos¹⁹².

Aquestes ordres són, en termes de condicions d'habitabilitat, les primeres normes espanyoles que regulen els càmpings, hotels i hotels-apartaments, i apartaments turístics, mentre que el Decreto 3787/1970, les complementa de forma transversal, és a dir, regulant a l'hora els tres tipus d'allotjaments turístics en aspectes com: Aigua potable, electricitat, accessos, aparcament i tractament de residus.

Amb posterioritat a aquesta legislació, tot i la multitud de normativa turística aprovada, només el sector hotelier veu revisades les condicions mínimes que han de complir els seus establiments -Real Decreto 3093/1982, Real Decreto 1634/1983¹⁹³- abans del traspàs parcial de competències a les Comunitat Autònoma a finals dels anys 80'.

¹⁸⁸ Espanya 1957

¹⁸⁹ Espanya 1966

¹⁹⁰ Espanya 1967

¹⁹¹ Espanya 1968

¹⁹² Espanya 1970

¹⁹³ Espanya 1982; Espanya 1983a;

El fet que obra la porta a les CCAA a dictar les seves pròpies legislacions és, com s'ha mencionat, la pròpia Constitució espanyola de 1.978. En l'article 149, en el llistat de matèries en que l'Estat té competències exclusives no inclou al Turisme, si bé si dóna la indicació que el *derecho estatal será, en todo caso, supletorio del derecho de las Comunidades Autónomas*¹⁹⁴, és a dir, que continuarà vigent tot i que cada Comunitat disposi de la seva pròpia normativa turística.

A Catalunya, donat l'important paper del sector turístic en la seva economia, i a diferència d'altres comunitats, l'Administració es dedica a revisar àmpliament la legislació, si bé no amb una urgència excessiva. Així, totes les tipologies d'allotjaments turístics reben un nou redactat de les condicions mínimes que han de complir, tot incorporant la primera modalitat d'establiment rural:

- Ordre de 14 d'abril de 1982, establint la normativa per a la instal·lació, obertura, classificació i funcionament dels establiments dedicats a la pràctica del càmping¹⁹⁵.
- Ordre de 6 d'octubre de 1983, per la qual s'estableix la normativa per a l'obertura i funcionament de les residències-cases de pagès¹⁹⁶.
- Decret 93/1986, de 20 de març, pel qual s'estableixen els requisits mínims d'infraestructura en els allotjaments turístics¹⁹⁷
- Ordre de 6 d'octubre de 1987, per la qual s'estableixen els requisits tècnics i els serveis mínims exigibles als establiments hotelers en els seus diferents grups, modalitats, categories i especialitats¹⁹⁸.
- Decret 100/1990, de 20 de març, pel qual es fixen els requisits tècnics mínims dels apartaments turístics¹⁹⁹.

D'ençà aquesta primera onada reformadora i fins a la darrera revisió del 2.010, les diferents modalitats han viscut sorts diverses.

Els establiments hotelers -hotels i hotels-apartament- han vist revisat íntegrament les seves condicions d'habitabilitat mitjançant l'Ordre TIC/313/2003²⁰⁰, si bé, la disposició concretava tan sols els requeriments tècnics i serveis, restant la resta del marc legal de 1987 intacte a efectes jurídics. Addicionalment s'han dictat condicions opcionals lligades a la introducció del Distintiu de Garantia de Qualitat Ambiental²⁰¹

Els apartaments turístics, de forma similar als establiments hotelers però en aquest cas dictant una norma integral, si que han vist modificades les seves condicions mínimes amb motiu del Decret 163/1998²⁰².

Pel que fa al càmping, la normativa mencionada va ésser vigent molt pocs anys, doncs la va substituir l'Ordre d'11 de juliol de 1986²⁰³. Normativa que, al seu torn, ha estat vigent fins al 2.010, si bé cal tenir en compte que, com en el cas dels establiments hotelers, la possibilitat d'obtenir el

¹⁹⁴ Espanya 1978

¹⁹⁵ Catalunya 1982

¹⁹⁶ Catalunya 1983b

¹⁹⁷ Catalunya 1986a

¹⁹⁸ Catalunya 1987b

¹⁹⁹ Catalunya 1990a

²⁰⁰ Catalunya 2003a

²⁰¹ Catalunya 2000a; Catalunya 2004a; Catalunya 2007b; Catalunya 2011a

²⁰² Catalunya 1998a

²⁰³ Catalunya 1986b

Distintiu de Garantia de Qualitat Ambiental²⁰⁴ ha revertit en una certa actualització de les condicions tècniques d'aquests establiments d'ençà la disposició de 1.986.

En relació als establiments rurals, les condicions inicials aprovades l'any 1.983 han estat revisades a través del Decret 214/1995²⁰⁵, i posteriorment pel Decret 313/2006²⁰⁶. Així mateix, i de forma anàloga a altres modalitats turístiques, es possible detectar canvis arran del Distintiu de Garantia de Qualitat Ambiental²⁰⁷.

Com es mencionava, la totalitat de disposicions que afecten a les diferents modalitats d'allotjaments turístics han estat substituïdes per una única normativa: el Decret 183/2010, de 23 de novembre, d'establiments d'allotjament turístic²⁰⁸. De forma completament innovadora dintre del panorama legislatiu català i estatal iniciat els anys 60', es dicta una normativa integral per a tot el sector dedicat a l'allotjament; la justificació d'aquesta acció la proporciona la mateixa disposició:

*La dispersió i, en alguns casos, obsolescència de la normativa aplicable entorn a establiments d'allotjament obliga a l'Administració turística catalana a iniciar un procés de racionalització, actualització i simplificació normativa. (...). El Programa 9 del PETC exposa clarament que per tal de definir un marc normatiu més favorable a l'activitat turística i el seu desenvolupament coherent a la naturalesa de motor econòmic del país és necessària l'adaptació de les normatives referents a establiments d'allotjament turístic. La conclusió és clara, Catalunya té, en l'actualitat, un marc normatiu complex i insuficient per assolir els reptes de futur del sector.*²⁰⁹

En síntesi, la legislació espanyola i catalana en matèria de condicions d'habitabilitat dels allotjaments turístics compleix ara 40 anys d'història i ha evolucionat d'una forma clara: Per una banda, les condicions han anat augmentat progressivament el seu estàndard mínim en consonància amb el desenvolupament del país; per l'altra, la legislació s'ha anat dispersant en diversos àmbits administratius, de manera que, de les originals reglamentacions extenses, i extremadament concretes, hem passat a normes molt sintètiques que regulen estrictament les condicions tècniques dels establiments, deixant per a altres esferes legislatives la resta d'aspectes –Ordenances municipals, normativa urbanística, Código Técnico de la Edificación,...-.

2.2.3 INSTAL·LACIONS JUVENILS

■ Introducció històrica

(...) ¿qué hacen durante las vacaciones los niños de las escuelas? vagan por las calles, respirando el aire empozoñado de las grandes ciudades, comiendo alimento de la familia, con frecuencia insuficiente y casi siempre adulterado; reemplazando la higiene de la escuela, no siempre buena, por una higiene peor todavía. Mirad a esos pobrecitos seres, enclenques y pálidos, de pecho hundido, estrechos de espalda, flojos de piernas y llenos de tristeza ¿qué les haría falta para reponerse? un mes de aire puro, de correr y jugar, de alimento sano y fuerte; un mes, lejos del inmundo arroyo de su calle, en plena montaña o en el bosque. Nada más sencillo que el asegurarles la felicidad de unas vacaciones regeneradoras, si no a todos, a un cierto número y, por de pronto, a los más necesitados y pobres. No

²⁰⁴ Catalunya 1998b; Catalunya 2002b; Catalunya 2007c; Catalunya 2010a

²⁰⁵ Catalunya, 1995

²⁰⁶ Catalunya 2006a

²⁰⁷ Catalunya 2001a; Catalunya 2004b; Catalunya 2009b; Catalunya 2011b

²⁰⁸ Catalunya 2010b

²⁰⁹ Catalunya 2010b, Preàmbul

*hay sino que escoger un país sano y, a ser posible, pintoresco, una casa donde alguien se encargue, por una retribución muy módica, de albergar y de alimentar una docena de niños, quince o veinte a lo sumo, que formarán siempre allí una especie de colonia, una colonia escolar, bajo la dirección de sus maestros*²¹⁰.

L'origen de les instal·lacions juvenils que avui en dia poblen Catalunya i tants d'altres indrets es pot situar en tot un ventall d'experiències iniciades a partir de mitjans del segle XIX a Europa consistents en fer passar cert temps en ambients rurals a nens procedents de la ciutat. L'estada obeïa tant a la necessitat de millorar l'estat de salut d'una infància que patia les pitjors conseqüències de l'incipient societat industrial, com a la voluntat de posar en pràctica les noves corrents educatives que s'estenien pel continent fonamentades en una concepció integral de l'educació²¹¹. Concretament, l'activitat que tradicionalment s'assenyala com pionera en l'àmbit de les estades de colònies grupals són les que el pastor protestant W. Bióon va engagar a Suïssa el 1.876, quan va dirigir amb l'ajuda de 10 docents l'estada de 68 infants pobres de Zurich a les muntanyes del Cantó d'Appenzel durant 14 dies. Activitat que posteriorment es va reproduir i va donar peu a la publicació de *Les colonias de vacaciones. Mémoire historique et statistique*²¹², de la qual s'ha citat un fragment del pròleg.

A Espanya, les pràctiques vinculades a les colònies de vacances van arribar amb cert retràs i unides a una situació de manca de recursos públics per fer front a un escenari caracteritzat per una pobresa perenne i una pronunciada desprotecció de la infància. En aquest marc, les iniciatives van sorgir de la mà d'accions caritatives i d'agents benefactors, amb especial importància de Las Sociedades Económicas de Amigos del País²¹³.

Entre les primeres experiències a nivell nacional figuren les empreses pel recent creat Museo Pedagógico de Instrucción Primària el 1.887, i a nivell català la impulsada per la Societat Econòmica d'Amics del País de Barcelona el 1.893, consistent en portar 62 nens i 41 nenes a la Garriga, les Corts i Sarrià –quan aquests últims encara eren nuclis independents de Barcelona-²¹⁴.

A Catalunya, malgrat l'inici de les colònies es situa més tard que a la resta de l'Estat, ràpidament es van convertir en una activitat amb un fort arrelament en la societat; els motius d'aquest pujança es deuen a: *l'existència d'una més nombrosa i activa burgesia; la remarcable tradició de l'excursionisme naturalista, etnogràfic, folklòric i científic; un contacte més assidu amb els països europeus, sobretot amb França; una obertura especialment receptiva a les innovacions educatives provinents d'aquests països, i un pensament regeneracionista i nacionalista que difonia la necessitat de la reconstrucció nacional i posava l'accent en els aspectes culturals i educatius*²¹⁵.

Tanmateix, un any abans d'aquesta primera experiència catalana, s'aprovava a nivell espanyol la primera llei relativa a les colònies a través de la Real Orden de 26 de julio de 1892 dictando disposiciones relativas al fomento de las colonias escolares, on es redundava en el caràcter educatiu i de salut de les mateixes: *Las colonias escolares de vacaciones son una obra esencialmente pedagógica y de higiene preventiva a favor de los niños débiles de las escuelas públicas; de los más pobres entre los más débiles; y de los más necesitados entre los más pobres; pues su fin primordial es,*

²¹⁰ Sarcey 1887, 7

²¹¹ Rodríguez 2001, 53-64

²¹² Bióon 1887

²¹³ Granero i Lesmes 2009, 14-15

²¹⁴ Puig i Vila 2005

²¹⁵ Puig i Vila 2005

*ante todo, procurar la salud por medio del ejercicio natural en pleno campo, por la limpieza, el buen alimento y la alegría*²¹⁶.

Des d'aquest inici a Espanya i a Catalunya, s'obren els tres grans períodes que marquen l'evolució de les colònies i totes les modalitats que han sorgit arran d'aquestes: des de finals del segle XIX fins a la Guerra civil espanyola; l'etapa de la dictadura franquista; i el període que s'inicia amb l'adveniment de la democràcia²¹⁷.

Pel que fa al primer, es caracteritzà per una ràpida evolució de l'acceptació de les colònies per a la infància, sobretot de la mà de l'Ajuntament de Barcelona, que prolongà el model implantat per la Societat Econòmica d'Amics del País, tot essent també molt influenciat, sinó directament inspirat en la tasca de la Institución Libre de Enseñanza²¹⁸. Des de les primeres experiències de 1.906 que aplegaren 120 escolars barcelonins es passà als 2.601 del 1.930, en una actuació que es va considerar modèlica a tot l'estat i que s'estengué amb força a altres poblacions catalanes²¹⁹.

Les estades en aquests primers anys de vida de les colònies es caracteritzaven, com s'ha mencionat, per un cura especial de la salut dels infants –proporcionant una bona alimentació, contacte amb la natura i un control mèdic exhaustiu-, i per la promoció d'una educació basada en el preceptes de la Nova Escola, essent una continuació de la tasca desenvolupada durant el curs als centres escolars d'origen. *Durant les estades, els infants feien lectures comentades, confeccionaven notes, participaven en jocs instructius, redactaven diaris, feien exercicis de correspondència, cantaven, feien manualitats... També excursions, que permetien, en la línia pedagògica de l'Escola Activa, estudiar globalment diversos temes: botànica, meteorologia, geografia, història...*²²⁰.

Amb l'arribada de la II República les colònies no van fer més que incrementar-se gracies als fons públics –el 1.935 les colònies de l'Ajuntament de Barcelona assolien la xifra record de 6.850 infants-; al mateix temps l'Administració va intentar millorar els serveis oferts, *estableciéndose un conjunto de instrucciones al profesorado de colonias escolares con la finalidad de unificar los criterios con respecto a las directrices de las actividades, normativa de los ejercicios, baños de sol y mar, instrucciones sanitarias y otras notas sobre meteorología o sobre el Diario de la colonia*²²¹.

Durant aquesta primera etapa, el model de colònies va evolucionar vers una diversificació d'opcions, des de les tradicionals vacances d'estiu, fins a colònies permanents –per a períodes de recuperació-, colònies especials –per a certs col·lectius-, o colònies rurals, marítimes o urbanes.

L'alçament militar de 1.936 i l'inici de la dictadura va marca un punt d'inflexió respecte la tradició desenvolupada fins aleshores; inicialment en forma de paralització de les tandes previstes i després, un cop finalitzada la guerra, introduint tot un nou ideari diametralment oposat a l'esperit inicial d'aquesta activitat.

Los campamentos de verano, con esta denominación, fueron una de las plataformas más importantes de adoctrinamiento y de formación moral, "netamente española"²²², de lo que podríamos llamar políticas de juventud durante el Franquismo. La organización de las actividades recayó, fundamentalmente, en las organizaciones juveniles del régimen; el Frente de Juventudes (FJ) y la

²¹⁶ Espanya 1892

²¹⁷ Trilla 2007

²¹⁸ Pedró 1983, 18. Citat a: Rodríguez 2001, 191

²¹⁹ Lleure 2011

²²⁰ Lleure 2011, 10

²²¹ Rodríguez 2001, 205

²²² Fernández 1991

Sección Femenina del mismo, así como el Sindicato de Estudiantes Universitarios (SEU), creados para la "Formación y el encuadramiento de las fuerzas juveniles" ²²³. (...) Hasta la década de los 50, con la aparición de las entidades privadas de la iglesia católica como organizadoras de actividades extraescolares, no tuvieron competencia²²⁴.

L'Estat franquista, de forma similar a la resta de règims totalitaris, veia l'activitat dels campaments a l'aire lliure com un via òptima per fomentar *el espíritu nacional* dels joves, com un instrument adoctrinador que calia posar al servei de la nova ideologia, vestint-la, a més a més, de tota una iconografia paramilitar apropiada a aquest objectiu: gestualitat marcial, ordre impecable de les formacions, banderes desplegadas al vent i càntics evocadors²²⁵.

A partir de 1.950 i sobretot durant la dècada posterior de 1.960, el ventall de colònies s'amplia a través de les iniciatives de l'Església catòlica, d'empreses i entitats bancàries –com La Seda de Barcelona o La Caixa de Pensions per la Velleja i d'Estalvis- i d'escoles progressistes –com les del moviment de renovació pedagògica Rosa Sensat-; tot reintroduint la preocupació pedagògica i les línies i referents previs al franquisme²²⁶.

Tanmateix, no és fins a la transició democràtica que s'obra el tercer període dins de l'àmbit de les instal·lacions juvenils. Amb la recuperació de l'estat democràtic les colònies passen a ésser una activitat controlada per les CCAA, deslliurades del caràcter adoctrinador franquista i obertes a l'organització per part de tot tipus d'entitats: particulars, empreses, escoles, AMPAS, centres d'esplai, associacions veïnals, etc. És l'època de la consolidació legal i econòmica d'aquesta activitat²²⁷

A Catalunya, la pujança de la demanda d'estades de colònies –especialment per part de les escoles- porta al desenvolupament de tot un marc normatiu orientat a garantir la qualitat dels serveis prestats i a diversificar l'oferta. El 1.992, mitjançant la Llei 38/1991, de 30 de desembre, d'instal·lacions destinades a activitats amb infants i joves, el ventall d'opcions s'amplia fins a les 5 modalitats presents avui en dia: cases de colònies, albergs de joventut, granges escola, aules de natura i campaments juvenils.

■ Característiques actuals del model

En general l'oferta actual d'instal·lacions juvenils ve marcada pel viratge des de l'original organització escolar de les estades vers un model basat en la iniciativa privada, que ofereix un servei complet als infants i joves –i als mestres o professors que els acompanyen en alguns casos-, des de la infraestructura fins al personal i el programa d'activitats.

La proliferación de empresas y entidades prestadoras de servicios de tiempo libre, con nuevos tipos de ofertas de ocio, reflejo de las modas, los cambios sociales y las transformaciones de las necesidades de las familias, han generado una diversificación y especialización de las actividades. Así, el esquema metodológico de los campamentos, tal y como se realizaban hace veinticinco años, se ha ido transformado y ramificado en múltiples fórmulas de tiempo libre educativo con sus diferentes denominaciones: aulas de naturaleza, turismo activo, multiaventura, campus deportivos...²²⁸

²²³ Fernández 1991

²²⁴ Granero i Lesmes 2009, 26

²²⁵ Granero i Lesmes 2009, 27

²²⁶ Lleure 2011, 12

²²⁷ Puig i Vila 2005, 222

²²⁸ Granero i Lesmes 2009, 33

A Catalunya, com s'ha exposat, el ventall normativament reconegut s'estructura en 5 modalitats:

Cases de colònies

S'entén per casa de colònies tota instal·lació que permanentment o temporalment es destini a donar allotjament a grups d'infants o de joves participants en activitats educatives en el temps lliure, culturals i de lleure.

Albergs de joventut

S'entén per alberg de joventut tota instal·lació que permanentment o temporalment es destini a donar allotjament, com a lloc de pas, d'estada o de realització d'una activitat, a joves, en forma individual o col·lectiva, i també, amb determinades condicions, a famílies, adults i grups d'infants.

Granges escola o aules de natura

Entenent per tals les cases de colònies que ofereixen equipaments suficients i adequats per al treball didàctic en el temps lliure amb infants i joves en tècniques agràries i ramaderes, en el coneixement del medi natural i en l'educació ambiental.

Campaments juvenils

Són instal·lacions a l'aire lliure dotades d'uns equipaments bàsics; es destinen exclusivament a la realització d'estades amb grups d'infants i joves, organitzades per entitats o institucions degudament reconegudes²²⁹.

Al marge d'aquesta diversitat basada fonamentalment en el tipus d'instal·lacions, les instal·lacions juvenils presenten en l'actualitat diferents graus d'homogeneïtat en diversos camps que també cal posar en evidència²³⁰:

- Ubicació: Les instal·lacions tradicionalment estan emplaçades en el medi natural, si bé es possible detectar colònies de caire urbà.
- Durada: L'estada es prolonga per un cert nombre de dies, fora del mitjà familiar habitual, prenent un rang que oscil·la en termes generals entre 1 dia i 1 mes.
- Edat: Les instal·lacions juvenils treballen amb un rang d'edats que es mou des dels 6 fins als 17 anys; una classificació habitual dins d'aquests recorregut és la de campament infantil i la de campament juvenil, no obstant resulta difícil establir un patró dominant, doncs sovint depèn de la pròpia activitat.
- Dimensió i caràcter grupal: Principalment les estades en defineixen per la seva component grupal, desmarcant-se del caràcter individual de l'oci i el treball desenvolupat durant l'any pels menors. La dimensió del grup és variable, fet que determina el tipus d'activitats i l'organització de certs aspectes –com l'alimentació o la higiene–, si bé normalment es formen subgrups de 20-30 persones assistits per un/a monitor/a cada 10 menors.
- Temàtica: Ítem també marcat per la diversitat de possibilitats, des de la tradicional acampada o estada en una casa de colònies fins a innombrables variats vinculades a l'esport, la música, els idiomes, l'art, etc.
- Promotors: Normalment els fons per al finançament de les estades provenen de l'Administració pública o de grans empreses y caixes d'estalvis.
- Organitzadors: Camp amb un ampli ventall d'opcions, estructurat segons la finalitat econòmica del servei –amb o sense ànim de lucre–, i el procés de formació del grups –per inscripció individual o adreçant-se a col·lectius ja formats–.

²²⁹ Catalunya 1991, Art. 2

²³⁰ Granero i Lesmes 2009, 33

■ Valoració quantitativa

El seguiment de l'evolució del sector de les instal·lacions juvenils en termes quantitius resulta possible però amb matisos vinculats a l'època històrica que es vulgui conèixer. Per una banda, la valoració de les primeres etapes d'aquest model –fins al final de la II República- cal emprendre-la des de la consulta de fonts bibliogràfiques especialitzades, on es recullen i sintetitzen les dades corresponents a cada una de les iniciatives desenvolupades en aquella època, tals com les de la Societat Econòmica d'Amics del País o les de l'Ajuntament de Barcelona; en aquests reculls sovint la informació es centra en el nombre de nens i nenes atesos, i el destí de cada grup de colònies. Respecte l'etapa franquista, les dades disponibles són, a tenor de les obres consultades, més minses i generals, fent difícil un desglossat per a Catalunya. Finalment, pel que fa a l'etapa democràtica, el control estadístic és més exhaustiu –sobretot a partir de finals dels anys 90-, essent la Direcció General de Joventut de la Generalitat de Catalunya l'encarregada de recopilar la informació relativa al nombre de d'instal·lacions i places de cada una de les modalitat existents avui en dia; tanmateix, en aquesta informació manca un part significativa, doncs es desconeix l'ocupació real d'aquests centres, sobretot degut a que es tracta d'iniciatives privades.

» Taula complementària 2.5. Instal·lacions juvenils. Dades principals del sector (Annex 2.1).

L'anàlisi comparatiu de les diferents opcions d'instal·lacions juvenils posa de manifest la importància a Catalunya de les cases de colònies dins d'aquest sector; no obstant, malgrat aquestes han incorporat 1.537 places entre 2.000 i 2.010 –un 8,5% més-, en la última dècada el seu pes relatiu ha disminuït sensiblement, passant de representar el 71% de les instal·lacions i el 66% de les places a representar el 57% i el 53% respectivament. El descens en el percentatge global es deu principalment a la pujança de la segona força, els albergs de joventut; d'ençà 2.001 aquesta modalitat ha augmentat en un 124% i en un 149% les seves instal·lacions i places respectivament, concentrant el 2.010 el 30% dels centres i el 34% de les places. Pel que fa a la resta d'opcions, la seva evolució ha estat també significativa i de signe contrari, mentre que les granges escola i les aules de natura perdien sobre el 24% de les seves places, els campaments juvenils incrementaven en un 204% la seva oferta; fet que finalment ha propiciat una convergència sobre el 6-7% de les instal·lacions i places totals a Catalunya.

Pel que fa a les dimensions de cada una de les modalitats es detecten dues tendències; per una banda, certa homogeneïtat de valors, situant-se totes en una forquilla d'entre 87 i 123 places per centre el 2.010. Per l'altra, un augment progressiu de les dimensions mitjanes de quasi tots els tipus d'instal·lacions, amb increments d'onze places en les cases de colònies i els albergs de joventut i de 29 places els campaments juvenils entre 2.000 i 2.010.

■ Circumstàncies legislatives

Les instal·lacions juvenils són un sector amb una legislació de certa envergadura, tant per la seva dimensió temporal com geogràfica. En aquest sentit cal recordar que la primera regulació de l'Administració es remunta a finals del segle XIX - Real Orden de 26 de julio de 1892- i que d'ençà la transició democràtica les CCAA han estat les encarregades de legislar en aquesta matèria, essent fins a 19 les que han promulgat normatives al respecte²³¹. Amb tot, a nivell català cal destacar una sèrie de normatives:

²³¹ Granero i Lesmes 2009, 53-62

- Decret 269/1985, de 19 de setembre, sobre l'ordenació de cases de colònies i albergs de joventut²³².
- Ordre de 25 de setembre de 1985, per la qual s'estableix la normativa per a l'obertura i funcionament de Cases de Colònies i Albergs de Joventut²³³.
- Llei 38/1991, de 30 de desembre, d'instal·lacions destinades a activitats amb infants i joves²³⁴.
- Decret 276/1994, de 14 d'octubre, d'aprovació del Reglament d'instal·lacions destinades a activitats de lleure amb infants i joves²³⁵.
- Decret 140/2003, de 10 de juny, d'aprovació del Reglament d'instal·lacions destinades a activitats amb infants i joves²³⁶

En una primera lectura, la legislació catalana d'instal·lacions juvenils presenta un desplegament notori de les condicions d'habitabilitat de totes les modalitats; incidint no només en aspectes d'organització de les activitats i de tramitació de permisos, sinó també facilitant una detallada relació de condicions tècniques exigibles a tota instal·lació.

2.2.4 INSTITUCIONS RELIGIOSES

■ Introducció històrica

L'origen dels allotjaments religiosos es remunta a la vida retirada en cel·les que van iniciar els primers anacoretas o eremites –habitants del desert– poc després de la mort de Crist, tot i que ja es coneixia la seva existència en temps jueus i, de fet, se'n troben a moltes de les religions històriques: hinduisme, budisme, islamisme, etc. La finalitat inicial d'aquest tipus de vida era entregar-se a l'oració i a la penitència, renunciant als bens materials i aïllant-se de la comunitat, en altres paraules, *no ésser part del món*²³⁷.

No va ser fins a cavall del segle III i IV que els anacoretas retirats al desert de Tabaida (Egipte) es van començar a agrupar al voltant d'un *abba* o abat, Sant Antoni, iniciant la primera forma de vida en comunitat. De la mateixa època daten les comunitats fundades per Sant Pancomi i que constitueixen la base del monestirs cenobites moderns, en els sentit de poblats de religiosos cristians, tots del mateix sexe, que vivien de les seves mans i estaven units per uns estatuts que regulaven els seus ideals.

La nova modalitat de vida es va estendre ràpidament cap a occident -on va rebre el nom de monaquisme- prenent noves formes d'organització segons la regla de cada comunitat. Catalunya no en va ser una excepció i durant l'època visigòtica el monaquisme ressorgeix amb força acompanyat de tot un rosari de noves regles.

No obstant, aquesta situació heterogènia finalitzà el segle VI amb la ràpida extensió per tot Europa de la regla de Sant Benet afavorida per la monarquia carolíngia. La regla establia les normes de convivència i regulava la vida en comú dels monjos, en base al vot de pobresa, de castedat i d'obediència a l'abat. En aquest afany, la vida monacal es caracteritzava per la seva estabilitat al

²³² Catalunya 1985a

²³³ Catalunya 1985b

²³⁴ Catalunya 1991

²³⁵ Catalunya 1994a

²³⁶ Catalunya 2003b

²³⁷ Sant Joan 15:19

voltant del monestir, motiu pel qual la regla dictaminava quines edificacions eren necessàries per dotar a la comunitat d'autonomia envers l'entorn, evitant la sortida dels monjos fora del recinte: *El monestir, si pot ser, cal establir-lo de manera que tot el necessari, ço és, l'aigua, el molí, l'hort i altres serveis, estiguin dintre del monestir, per tal que no calgui als monjos rondar al defora, puix que no convé de cap manera per a les seves ànimes*²³⁸.

Encara que la Regla de Sant Benet no contemplava la disposició exacta de les diferents dependències del complex, l'esperit de la regla i algun altre precepte no específicament constructiu van donar peu a l'elaboració del tipus monasterial occidental²³⁹, això és, un cert pla arquitectònic comú –copiat de la *villa* romana d'explotació rural²⁴⁰- que es repetia arreu on es fundava una nova abadia benedictina, amb les adaptacions necessàries que imposava el lloc concret d'implantació. Donat que no es conserven exemples de les primigènies abadies de l'ordre benedictina, la única referència arquitectònica europea que es conserva de monestirs anteriors al segle XIII és el plànol del monestir suís de *Sankt Gallen* que data del segle IX. Destaca aquest plànol per recollir la totalitat de les dependències d'un gran monestir; per ubicar-les a grans trets en la localització que perdurà durant tota l'Edat Mitjana; per contenir solucions acceptades i difoses en endavant -com l'articulació de conjunts d'habitacions en claustres-; per establir un model mesurat i proporcionat a partir de mòduls; i per ser l'evidència de la reflexió de que fou objecte la perfecció dels monestirs²⁴¹.

De l'Edat Mitjana daten les abadies i priorats catalans més antics encara en peus: Ripoll, Sant Cugat del Vallès, Sant Pau del Camp, Sant Benet de Bages, Sant Pere de Roda, etc. I del mateix període però amb dissenys sorgits de l'adaptació del pla benedictí, en destaquen les canòniques agustinianes de Sant Joan de les Abadesses, Lillet, o Cardona, entre d'altres, i els monestirs del Císter construïts a la Catalunya Nova com Poblet i Santes Creus.

Hereva de la regla de Sant Benet però amb modificacions més substancials que les introduïdes per altres ordres, la cartoixa, sorgida de la voluntat de conjugar la vida monacal amb la vida eremítica, també van tenir presència important a Catalunya amb la fundació el segle XII de, l'avui ja en runes, Scala Dei. En particular, es remarcable la disposició arquitectònica que vetllava per l'aïllament del monjo cartoixà en la seva cel·la durant certes hores del dia, a diferència de les estances comunes que caracteritzaven la vida en altres tipus de monestirs –característica que, val a dir, progressivament va anat perdent-se en favor dels dormitoris individuals-.

Finalment a partir del XIII, en un últim estadi de l'evolució monàstica medieval, les ordres mendicants –franciscans i dominics, principalment- van introduir una nova modalitat de vida en comú que lluny de cercar la vida aïllada intentava fer-se present entre els homes allà on fos necessari, integrant-se plenament en la vida de l'època. Així, amb el desenvolupament i consolidació de les ciutats van néixer els primers convents, conjunts arquitectònics de menors dimensions i autonomia que els monestirs i que servien de punt de retorn dels clergues en constant acte de servei cristianitzador. Sant Domenech de Balaguer i Pedralbes són bons exemples de les cases mendicants a Catalunya.

En bona mesura, l'etapa descrita és la de màxima esplendor de la vida monacal a Catalunya; va ésser quan es van desenvolupar major nombre d'ordres, quan es van fundar la major part dels monestirs i convents i quan la comunitat de monjos va ser més nombrosa. Amb l'explosió de la

²³⁸ Sant Benet 550, Cap. 66, 6. Citat a: Pladevall 1978, 25

²³⁹ Martínez 1992, 81

²⁴⁰ Pladevall 1978, 26

²⁴¹ Martínez 1992, 82

Revolució Francesa i l'entrada a l'Edat Contemporània s'inicià un declivi progressiu d'aquest tipus de vida arreu de l'Europa catòlica, a Espanya particularment motivada per l'ocupació napoleònica i accions posteriors dels governs de principis del segle XIX de supressió de les cases d'ordres monacals²⁴².

■ Característiques actuals del model

Els allotjaments religiosos actuals es caracteritzen per mantenir, a grans trets, les mateixes característiques dels segles passats; salvant les millores materials i de confort de les instal·lacions, l'organització de la vida monàstica continua girant sobre els preceptes originaris de cada ordre. Els motius que justifiquen la seva existència venen donats pels tipus de vida que han escollit els seus moradors.

En aquest sentit, el model d'habitabilitat és clarament diferent en funció de si s'analitza la vida en un monestir, marcada pel caràcter aïllat de la comunitat envers l'entorn; o la vida en un convent, que té la voluntat d'integrar-se a la societat per desenvolupar-hi tasques vinculades al cristianisme.

En ambdós casos però, cal remarcar que l'habitabilitat dels allotjaments religiosos no és pot entendre desvinculada de la fèrria influència de les regles que articulen la vida monacal. A diferència d'altres models d'habitabilitat presents a la societat catalana, l'ordenació arquitectònica i funcional dels allotjaments està al servei de l'ordenació de la pròpia vida del religiós; així es desprèn de la lectura de la Regla de Sant Benet: *El espíritu del la regla abunda en orden y rigor, cada acto de la vida debe realizar-se en su momento y en su sitio, bajo la dirección de un guía, el abad. Consecuentemente, el monasterio occidental dispondrá, com iremos viendo, un espacio para cada función, pensado, jeraquizado, acorde tanto con el uso como con el carácter espiritual y simbólico de dicho uso (...)*²⁴³.

■ Valoració quantitativa

L'elaboració d'una estadística més o menys fiable de l'estat de les institucions religioses a Catalunya resulta certament complexa degut a la progressiva debilitat de les comunitats; cal tenir en compte que es tracta de realitats sovint molt primes, caracteritzades pel reduït nombre d'integrants i per l'elevada edat d'aquests.

El fet és que no existeix un recompte oficial disponible al qual referir-se. Així ho assegura tant l'Administració catalana a través de la Direcció General d'Afers Religiosos, com entitats de la pròpia institució catòlica com l'Arquebisbat de Barcelona i la Unió de Religiosos de Catalunya.

Aquesta circumstància condueix inevitablement a fer esment a la tasca realitzada en motiu del *Censo de Población y Viviendas 2001*, i que proporciona fonamentalment dues dades rellevants: l'any 2.001 existien a Catalunya 325 edificis destinats a l'allotjament d'institucions religioses que acollien a un total de 6.691 persones. No es possible determinar cap altra informació més enllà d'aquestes dues xifres, ni desagregació per tipus de comunitats –monestirs, abadies, convents, etc.–, ni nombre de places disponibles, ni, conseqüentment, índex d'ocupació dels immobles.

>> Taula complementària 2.6. Institucions religioses. Dades principals del sector (Annex 2.1).

²⁴² Masoliver 1981, 34

²⁴³ Martínez 1992, 81

■ Circumstàncies legislatives

No obstant la importantíssima tasca reguladora exercida per l'Església catòlica entorn a les característiques de la vida als monestirs i als convents; no es possible detectar a Catalunya cap legislació que afecti particularment als allotjaments religiosos. I així ho testimonien des de la Direcció General d'Afers Religiosos de la Generalitat de Catalunya.

Aquest fet desplaça els allotjaments religiosos fora de l'estricta camp de recerca, ja que no es possible referir-se a un model d'habitabilitat que no estigui regit per unes condicions socialment admeses, en el sentit d'unes normes sorgides del si d'una administració democràticament escollida.

2.2.5 REFUGIS

■ Introducció històrica

Els refugis, de forma similar als allotjaments turístics, deuen el seu naixement a la tradició sorgida a Catalunya a finals del segle XIX de l'excursionisme. Aquesta pràctica, a l'emparament de del moviment de la Renaixença, tenia *la missió de recórrer la terra, la pàtria, per tal de cercar l'essència i la personalitat col·lectiva catalana allà on encara fos possible trobar-la en estat més pur: a la muntanya, contribuint a consolidar la imatge de la muntanya com a origen i espai formador dels trets més representatius del poble català*²⁴⁴.

A partir de la dècada de 1870 es van organitzar a Catalunya les primeres entitats excursionistes –la Societat X, l'Associació Catalanista d'Excursions Científiques, l'Associació d'Excursions Catalana, i el Centre Excursionista de Catalunya–, en alguns casos a imitació dels clubs alpins europeus²⁴⁵; durant els primers 35 anys d'història de la pràctica de l'excursionisme l'aixopluc necessari durant els recorreguts es va resoldre exclusivament aprofitant cabanes de pastors i altres construccions rurals, doncs no és fins a 1909 que es construeix el primer refugi de Catalunya, el xalet-refugi d'Ulldeter del Centre Excursionista de Catalunya. A aquesta primera construcció la seguiren al cap de pocs anys el refugi de la Renclusa i el xalet de la Molina, construïts pel CEC el 1916 i el 1925 respectivament²⁴⁶.

Tanmateix no es fins a la dècada de 1930 que apareix per primera vegada a Catalunya l'objectiu de formar una xarxa de refugis mancomunats de la mà del recent creat Comitè Català de Refugis de la Federació d'Entitats Excursionistes de Catalunya (FEEC). La primera obra col·lectiva va ser el refugi de Vallferrera, inaugurat el 1935. La tasca d'aquesta entitat però es va veure frenada per la Guerra civil, i no es fins a 1946 que es reprèn l'obertura de nous refugis –en aquest cas el Lluís Estasèn, al peu del Pedraforca-. Amb posterioritat a aquesta nova embranzida, i a partir dels anys 50, algunes entitats excursionistes es van implicar en l'edificació o l'aprofitament construccions, va ser el cas de la Unió Excursionista de Catalunya, la Unió Excursionista de Gràcia i el Club Muntanyenc Barcelonès, entre d'altres. A partir d'aquestes dates el nombre de refugis disponibles en terres catalanes comença a créixer ràpidament assolint la xifra de 140 refugis el 2010 i estenent-se per tots els indrets del país, des de totes les zones del Pirineu fins a la Catalunya central, el Montsec, el Montsant, les muntanyes de Prades i els Ports de Tortosa i Beseit.

²⁴⁴ López 1999

²⁴⁵ Roma 2009

²⁴⁶ FEEC 2013

■ Característiques actuals del model

En l'actualitat els refugis mantenen en part el caire auster que els han caracteritzat al llarg de la seva història, si bé existeix un fort debat dins del món de l'excursionisme i els esports de muntanya respecte la conveniència de dotar de major habitabilitat i confortabilitat a les edificacions de cara a assegurar la viabilitat de la xarxa actual.

En termes generals, la funció que desenvolupen els refugis continua essent la mateixa que l'original, donar raser, descans i protecció als excursionistes que realitzen una travessa o ascendeixen a un cim. Així ho reconeix la pròpia legislació en matèria esportiva:

El refugi de muntanya ha de facilitar la pràctica esportiva en uns indrets on la manca d'equipaments o d'altres infraestructures fa difícil aquesta pràctica. Però no s'ha de considerar solament com una construcció aïllada per poder-hi passar la nit, un refugi és un punt de referència, d'informació i molt especialment de seguretat davant les canviants inclemències meteorològiques i ha de tenir un paper important en la sensibilització dels visitants de la zona envers la protecció de l'entorn²⁴⁷.

No obstant, a aquesta funció principal se li han incorporat amb el temps noves opcions fruit de l'accés del públic amateur a la natura:

(...) tothom sap que el món excursionista està canviant i això també es veu reflectit en els refugis de muntanya, on ja no hi veiem solament esforçats alpinistes que preparen una dura ascensió pel dia següent o arriben exhaust després d'una llarga travessia. Avui, a molts refugis s'hi atansen també famílies a la recerca de passar un bonic dia de muntanya i amb la intenció, si més no, d'arribar-se al dia següent fins a un proper llac o pujar a un accessible cim. Podem dir doncs, que amb l'acostament dels refugis al gran públic, aquests compleixen avui una labor social prou important i aquesta, a vegades, nombrosa utilització és la que ens fa repetir una vegada més que hem de conscienciar-nos de que el refugis s'han de respectar; avui hi podem passar una bona jornada de companyonia i alegria, demà, trobar un refugi en bones condicions enmig d'una tempesta, potser ens pot salvar la vida²⁴⁸.

Al fil de la diversificació de l'ús dels refugis a Catalunya, la normativa vigent reconeix tres tipologies diferents:

Refugis bivac

Construcció que té com a finalitat principal servir d'aixopluc a petits grups en la realització de travessies o ascensions. Està permanentment obert sense guarda i només s'hi pot accedir a peu. Disposa de lliteres, emissora d'emergència i material de rescat. Acostumen a tenir de 10 a 20 places.

Refugis guardats

Construcció que té com a finalitat principal assegurar als excursionistes l'allotjament i el menjar per alguns dies. Estan oberts amb guarda un mínim de 100 dies l'any, per a la resta de dies disposen d'una part lliure amb les característiques del refugi bivac i amb la capacitat mínima del 10% de les places totals. Només s'hi pot accedir a peu. Disposen de lliteres amb matalàs i flassada, emissora d'emergència, il·luminació, calefacció, aigua corrent i material de rescat i primers auxilis. La capacitat ideal és d'entre 40 i 50 places.

²⁴⁷ Catalunya 2005, 151

²⁴⁸ Embodas 2001

Refugis alberg o xalet

Edifici de característiques similars al refugi guardat però que té la particularitat de trobar-se a peu de carretera, en una pista transitable o prop de remuntadors o d'un telefèric, etc. Això comporta un equipament més bo i un ús diferenciat. Estan oberts amb guarda un mínim de 180 dies l'any i per les seves característiques pot ser ideal per fer-hi cursos o com a seu de programes de tecnificació. Per això és important que disposin d'espais per fer-hi conferències, projeccions, etc. i si és possible cal complementar els serveis amb una sala de gimnàs o musculació, rocòdrom, etc. Entre 80 i 100 places és el recomanable²⁴⁹.

Les diferències entre els tres tipus de refugis rauen en la seva ubicació i el seu grau d'accessibilitat, en el sistema de gestió –amb guarda o sense–, en les característiques de l'edifici –senzill o complex–, en el nombre de serveis oferts –aigua, energia, banys, àpats, i altres²⁵⁰

■ Valoració quantitativa

Certament l'aproximació als refugis en termes quantitius resulta difícil, en bona mesura degut a la diversitat d'entitats que els gestionen a Catalunya. La FEEC és la que aplega un major nombre d'establiments, amb menys del 14% del total.

En aquest sentit, no es possible establir amb certesa el nombre de refugis presents a Catalunya en l'actualitat, doncs les fonts disponibles no presenten valors comparativament consistents. Per una banda, el Cens d'Equipaments Esportius de Catalunya (CEEC) precisa, a partir d'un estudi de camp de 2.006, que existeixen en territori català 140 refugis en total -29 refugis alberg amb 1.270 places, 72 refugis guardats amb 2.378 places i 39 refugis bivac amb 478 places-. Per l'altra, en el treball del Grup de recerca de Xicoina²⁵¹ es recullen dades procedents de la Unió Excursionista de Catalunya (UEC) i de la Federació d'Entitats Excursionistes de Catalunya (FEEC), que res tenen a veure ni entre elles ni amb les del CEEC. Així, segons la UEC el 2.008 hi havia a Catalunya 70 refugis i segons la FEEC 159 distribuïts en 41 refugis alberg, 48 refugis guardats, 58 refugis bivac i 12 refugis de tipus indeterminat.

>> Taula complementària 2.7. Refugis. Dades principals del sector (Annex 2.1).

Al marge d'aquesta dispersió d'informació sobre l'oferta de refugis, també cal remarcar l'absència de dades relatives a l'ocupació dels mateixos; doncs només la FEEC disposa d'informació significativa al respecte –al concentrar un percentatge significatiu de refugis-.

■ Circumstàncies legislatives

A Catalunya, a diferència d'altres CCAA, els refugis no disposen d'una normativa específica que reguli les seves característiques, essent subjectes només a les normatives sectorials aplicables per les seves característiques i funcionalitats –pràctica esportiva, integració ambiental, gestió d'aigua, residus, etc.-²⁵².

Malgrat aquesta llacuna normativa, és menester ressaltar dos documents especialment rellevants en la definició de les condicions dels refugis per part de l'Administració:

²⁴⁹ Generalitat de Catalunya. Direcció General de l'Esport 1999

²⁵⁰ Xicoina 2008, 18

²⁵¹ Xicoina 2008, 16-18

²⁵² Xicoina 2008, 22

- En primer lloc el Full Tècnic número 13 titulat *Equipaments esportius: El refugis de muntanya, un suport bàsic per a les activitats esportives al medi natural* i publicat per la Direcció General de l'Esport del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya el març de 1.999²⁵³. En aquest document, sense fer referència expressa a cap normativa concreta i sense precisar l'obligatorietat de les instruccions que facilita, es determina quins tipus de refugis es poden diferenciar i quines són les característiques concretes de cada un d'ells, entrant a definir aspectes com la ubicació, el programa funcional, els espais, els equips i bens materials, els serveis, i el sistema de gestió dels mateixos.
- En segon lloc el Pla director d'instal·lacions i equipaments esportius de Catalunya (PIEC) aprovat per via del Decret 95/2005²⁵⁴. En aquest document es contempla els refugis de muntanya com un element integrat en la Xarxa complementària d'equipaments esportius, concretament com a un espai complementari de les àrees d'activitat terrestres. Al marge de les especificacions tècniques generals que el Pla estableix per a tot tipus d'instal·lació esportiva, el refugi rep una especial dedicació en relació a la seva disponibilitat: *Els refugis no són un equipament convencional i, per tant, la seva necessitat no es pot avaluar únicament per una aplicació directa del model oferta i demanda. La necessitat d'un refugi supera àmpliament la necessitat d'una demanda esportiva per recollir també qüestions de seguretat, investigació, estudi i protecció del medi. Per tant, els refugis realitzen diferents funcions entre les quals destaquen: suport a activitats esportives, centre de recerca i salvament i centre de recollida de deixalles que encara inevitablement s'escampen en alguns indrets, una funció sovint poc valorada. Cal recordar també que els refugis són sovint l'únic equipament que es troba en extenses zones deshabitades i que moltes vegades, són bastant freqüentats*²⁵⁵. En aquest sentit, el Pla destaca una metodologia específica en el càlcul de refugis necessaris empleada per la FEEC i basada en les isòcrones.

2.2.6 RESIDÈNCIES D'ESTUDIANTS

■ Introducció històrica

Les residències d'estudiants van néixer originàriament sota la forma exclusiva de col·legis vinculats a la formació de grau superior; centres que poden ser considerats previs a l'origen de les pròpies universitats, i fins hi tot en alguns casos, germen d'aquestes. Els primers establiments que es van fundar daten de l'alta edat mitjana i van sorgir de la mà d'institucions religioses amb l'objectiu de formar el religiosos en el coneixement dels estudis circumscrits a aquestes. Entre les més antigues destaquen el Colegio de la Virgen de la Vega (1166) i el Colegio de Pan y Carbón (1385) fundats a Salamanca, o el Colegio de la Assumpta (1371) creat a Lleida²⁵⁶.

Tanmateix, el col·legi que servint de referent va operar com a punt de partida del sistema col·legial que es va desenvolupar durant els segles posteriors fou un centre espanyol tan antic com els britànics d'Oxford o Cambridge, el Colegio Mayor San Clemente de Bolònia (1365). El seu fundador, el cardenal Gil de Albornoz, va destinar tots els seus béns a la construcció i manteniment d'un col·legi on només s'admetien estudiants espanyols aspirants al grau de doctor per la Universitat de Bolònia.

²⁵³ Generalitat de Catalunya. Direcció General de l'Esport 1999

²⁵⁴ Catalunya 2005

²⁵⁵ Catalunya 2005, 285

²⁵⁶ Serra 1998, 9

El fenomen de la fundació de col·legis al voltant d'una universitat es va estendre durant els segles XV i XVI, apareixen aleshores el que es va denominar col·legis majors, essent aquest terme autoadjudicat sense justificació aparent en un intent de certs col·legis de distingir-se o posicionar-se per sobre de la resta d'institucions d'acollida i formació universitària del regne²⁵⁷. Concretament, existien a Espanya sis col·legis majors: quatre a Salamanca -Colegio de San Bartolomé (1401), Colegio de Cuenca (1500), Colegio de Santiago el Zebedeo (1519) i Colegio de Oviedo (1521)-, un a Valladolid -Colegio de Santa Cruz (1482)- i un altre a Alcalá de Henares -Colegio de San Ildefonso (1499)-. Es tractava d'establiments fundats per clergues d'alt rang que funcionaven de forma vinculada a les universitats, però amb un elevat grau d'autonomia. En els col·legis es proporcionava allotjament als estudiants i, sobretot, una completa formació, sovint impartint certes càtedres que rivalitzaven amb les de les pròpies universitats. Inicialment l'accés als col·legis estava reservat als estudiants de mèrit procedents de les classes més dèbils de la societat, essent la pobresa un requisit indispensable en l'admissió; no obstant, aquest sistema va anar virant amb el temps vers l'elitisme i la monopolització de les places per part de l'aristocràcia, la noblesa i els lletrats de la Corona, convertint-se els col·legials en un grup tancat amb una gran força dins dels jocs de poder del regne²⁵⁸.

El segle XVII el sistema de col·legis majors va entrar en decadència, en bona mesura per la manca d'interès dels joves estudiants d'origen noble per l'estudi i l'aprofitament de la formació universitària²⁵⁹, en bona mesura també pels atacs dels seus detractors progressistes, que rivalitzaven amb els col·legials pel control del poder polític. En aquest sentit, l'expulsió d'Espanya el 1767 d'una de les institucions religioses més fortes de l'època, la Companyia de Jesús, va precedir la dissolució dels col·legis majors decretada el 1798 en el marc de les reformes il·lustrades i més específicament de la reforma de les universitats²⁶⁰.

No és fins a principis del segle XX que els col·legis majors van tornar a irrompre en l'escenari educatiu espanyol; primerament arran de la creació del Colegio Mayor de España a París el 1935, i posteriorment a través de la promulgació del Decreto de 21 de septiembre de 1942 por el que se organizan los Colegios Mayores Universitarios²⁶¹. A partir d'aquest moment es va donar un nou impuls al sector, creant fins a 50 col·legis majors públics i privats²⁶².

Tanmateix aquesta trajectòria ascendent es va veure truncada durant la Transició espanyola, doncs el nou ordre democràtic va alterar les condicions dels col·legis majors. En el marc de la reforma universitària, els col·legis majors van perdre l'autonomia i la capacitat formativa que els havia caracteritzat des dels seus inicis, passant a ésser establiments amb una identitat imprecisa, amb poques funcions més que les d'una mera residència universitària. En certa mesura, a diferència del succeït en altres països europeus –com en el cas dels collage anglesos-, els col·legis majors perdien la seva condició de *col·legi*²⁶³.

■ Característiques actuals del model

En l'actualitat el sector de les residències d'estudiants universitaris s'estructura clarament entre les dues opcions mencionades: els col·legis majors i les residències universitàries. Les diferències entra

²⁵⁷ Carabias 1983, 25

²⁵⁸ Álvarez 1988, 38

²⁵⁹ Álvarez 1988, 41

²⁶⁰ Álvarez 1988, 73-74

²⁶¹ Espanya 1942

²⁶² Serra 1998, 10

²⁶³ Díez 2003, 626

ambdós tipus d'establiments no es troba clarament delimitada per la normativa estatal, però si a la realitat educativa del país.

Col·legis majors

*Los colegios mayores son centros universitarios que, integrados en la Universidad, proporcionan residencia a los estudiantes y promueven la formación cultural y científica de los residentes, proyectando su actividad al servicio de la comunidad universitaria*²⁶⁴.

Residències universitàries

Centres que proporcionen allotjament als membres de la comunitat universitària.

Des del punt de vista formal, i més enllà de les finalitats educatives integrals dels col·legis enfront de les residències, M. Serra identifica altres diferències notables:

- a) *El Colegio Mayor debe cumplir una serie de fines, ofrecer una serie de servicios, tener una organización interna perfectamente estipulada por un Reglamento y realizar una serie de actividades, todo ello bajo la tutoría de una Universidad; en cambio, una Residencia solo debe cumplir con unos mínimo, exigidos como establecimiento que da un servicio determinado.*
- b) *Los Colegios Mayores sólo pueden crearlos las Universidades y entes públicos o privados que estén vinculados a una Universidad por un convenio para garantizar los fines por los que se crean, siendo la máxima autoridad el rector. Todo ello implica, en el caso de los Colegios Mayores, un mínimo de «calidad» en sus servicios. Las Residencias no tienen, necesariamente, estas obligaciones*²⁶⁵.

■ Valoració quantitativa

De forma anàloga a d'altres sectors ja exposats, l'àmbit de les residències universitàries i els col·legis majors presenta un elevat grau d'incertesa en el terreny quantitatiu, doncs no es disposen de dades contrastables a través de diverses fonts.

En primer lloc, el Censo de Población y Vivienda 2.001 proporciona informació relativa a *Colegios mayores, residencias de estudiantes* dins del marc de las *viviendas colectivas*. Aquesta font xifra en 393 establiments el total present a Espanya, i concretament 44 establiments a Catalunya²⁶⁶.

En segon lloc, un estudi sectorial de la consultora Acite realitzat el 2.002 a partir d'informació pròpia i d'informació procedent de Secretaria del Consejo de Colegios Mayores de España, determina en vora 850 els centres disponibles a nivell estatal i en vora 120 el centres ubicats a Catalunya²⁶⁷.

En tercer lloc, la Direcció General de Joventut de la Generalitat de Catalunya compta amb una base de dades de residències d'estudiants i col·legis majors on figuren 109 establiments²⁶⁸.

>> Taula complementària 2.8. Residències d'estudiants. Dades principals del sector (Annex 2.1).

²⁶⁴ Espanya 2001, Disposición adicional quinta

²⁶⁵ Serra 1998, 11

²⁶⁶ INE 2001

²⁶⁷ Acite 2002

²⁶⁸ Generalitat de Catalunya. Direcció General de Joventut 2012

Amb tot, es constata la inconsistència de la informació relativa a aquest tipus d'establiments i la manca de dades significatives més enllà del nombre de centres, com són el nombre de places, el nombre d'estudiants acollits, o el nombre de pernoctacions anuals.

■ Circumstàncies legislatives

El marc normatiu dels col·legis majors i les residències universitàries té una història quasi tan antiga com els propis centres, primerament en forma de jurisdicció eclesiàstica –doncs els primers fundadors van ésser bisbes-, i posteriorment en forma de jurisdicció reial. De naturalesa legal són també el decret de Carlos IV que va ordenar la seva dissolució el 1.798 i el decret que els va restablir en els primers anys de la dictadura franquista: el Decreto de 21 de septiembre de 1942 por el que se organizan los Colegios Mayores Universitarios.

Arribats ja a la normativa recent, en destaquen diverses disposicions:

- Decreto 2780/1973, de 19 de octubre, por el que se regulan los Colegios Mayores Universitarios²⁶⁹.
- Ley Orgánica 11/1983, de 25 de agosto, de Reforma Universitaria²⁷⁰.
- Ley Orgánica 6/2001, de 21 de diciembre, de Universidades²⁷¹.

En aquestes normatives s'atén bàsicament al caràcter universitari dels establiments, definint les seves característiques en relació al vincle que guarden amb les universitats, però obviant la vessant d'allotjament que disposen col·legis majors i residències universitàries.

Adicionalment, la seva construcció s'aixopluga sota la figura d'allotjaments protegits regulats en el Real Decreto 2066/2008, de 12 de diciembre, por el que se regula el Plan Estatal de Vivienda y Rehabilitación 2009-2012²⁷², i la seva adaptació al context català queda regulada en el Decret 13/2010 del Pla pel dret a l'habitatge 2009 – 2012²⁷³.

2.2.7 SERVEIS HOSPITALARIS

■ Introducció històrica

La història dels hospitals és una de les més antigues que es poden relatar en aquest document, atès que va vinculada a la pròpia història de la medicina i la curació de les persones. Més enllà de les pràctiques sanadores d'hindús i egipcis, es considera que els temples grecs van ésser els precursors de l'hospital modern, en la mesura que proveïen refugi als malats. L'origen d'aquesta pràctica es situa al voltant del 4.000 aC, i es verifica amb la fundació i expansió dels temples dedicats a Eusculapi el deu grec de la medicina -el primer el 1.134 aC a Titanes-, sobretot de la mà de Hipòcrates de Kos, el considerat pare de la medicina.

Todo lo que un hombre de genio podría hacer por la medicina interna, sin ningún otro instrumento de precisión que su propia mente abierta y sus despiertos sentidos, él lo obtuvo, y con estas reservas, sus mejores descripciones de la enfermedad son modelos de su clase aún en la actualidad. A él la medicina le debe el arte de la inspección y de la observación clínicas, y es él, por encima de todos, el ejemplar de

²⁶⁹ Espanya 1973

²⁷⁰ Espanya 1983b

²⁷¹ Espanya 2001

²⁷² Espanya 2008

²⁷³ Catalunya 2010d

*esa actitud espiritual, flexible, crítica, bien equilibrada, siempre en busca del error y que es la esencia misma del espíritu científico*²⁷⁴.

Malgrat la cultura grega i romana ja van acollir aquest tipus de proto-hospitals, no va ésser fins a l'adveniment i la difusió del Cristianisme per Europa i l'Orient pròxim a cavall entre el segle IV i el segle V que els hospitals i la pràctica mèdica es van consolidar, mercès a una doctrina basada en la compassió i l'amor. Al primer hospital cristià, fundat a Constantinoble per ordre imperial a la dècada de 330, el seguiren nombroses institucions fins al punt que al voltant de l'any 500 la majoria de les grans ciutats de l'Imperi Romà disposaven d'aquests establiments.

A partir del segle V, en sintonia amb els canvis culturals de l'època, la medicina esdevingué religiosa, concretament, monacal. Els monestirs es van convertir en bastions espirituals i culturals, on s'estudiaven, copiaven i difonien les ensenyances mèdiques de la cultura grega, i s'organitzaren hospitals per a malalts, pobres, viatgers i peregrins, atesos sota el principi de la caritat. Principi especialment ressenyat a la regla de Sant Benet:

*Ante todo y por encima de todo lo demás, ha de cuidarse de los enfermos, de tal manera que se les sirva como a Cristo en persona, porque él mismo dijo: «Estuve enfermo, y me visitasteis»; y: «Lo que hicisteis a uno de estos pequeños, a mí me lo hicisteis»*²⁷⁵.

Arribats al segle XII, l'esdeveniment de les Creuades –i tot el moviment associat a l'ordre hospitalària-, la fundació de les primeres escoles de medicina –i els primers títols d'acreditació de la professió- i, en general, l'extensió de la salut com a un factor d'interès públic, van encetar un nou període marcat per la pèrdua progressiva del pes de les ordres monàstiques en l'exercici de la medicina i l'obertura d'un gran nombre de centres a tota Europa, des dels hospitals del Sant Esperit –impulsats per manament papal-, els de les ordres dels Templaris, del Cavallers Teutons o de Sant Llützer –centrats aquests últims en donar resposta arreu d'Europa a l'expansió de la lepra-, i d'altres institucions d'arrel religiosa –com els Hôtel-Dieu a França-, fins als hospitals municipals, especialment importants a Anglaterra. D'aquesta època destaca a Catalunya la fundació de l'Hospital de la Santa Creu de Barcelona (1.401), com a resultat de la fusió dels 6 petits hospitals existents fins aleshores a la ciutat.

*(...) a partir de mediados de mediados del siglo XV, se produjo una verdadera medicalización de los centros hospitalarios, acorde con los nuevos sistemas de valores vigentes en una transición hacia la modernidad. (...). Esta evolución es el resultado de la progresiva toma de conciencia por parte de las autoridades laicas (municipales, estado) del papel de las instituciones hospitalarias e implica que: los centros pequeños, afectados por dificultades económicas, epidemias, guerras, etc... se verán incapacitados para atender los servicios que reclama la sociedad y, en consecuencia, asistiremos a la creación (o refundición) de los centros hospitalarios: los hospitales generales*²⁷⁶.

Tanmateix, la veritable expansió de l'hospital no es va produir fins a l'inici del segle XX, precedida per l'evolució de la medicina i la infermeria impulsada pels treballs empresos per F. Nightingale sobre la necessitat d'higiene i d'organització meticulosa de les instal·lacions hospitalàries; per C. Long i per W. T. G. Morton sobre les possibilitats d'anestesiari pacients amb èter, i per J. Lister sobre la importància de l'ús d'antisèptics –continuant en certa mesura amb el treball de L. Pasteur-. El desenvolupament exponencial dels coneixements científics i la millora progressiva de les

²⁷⁴ Garrison 1966, 60

²⁷⁵ Sant Benet 550, Cap. 36, 6. Citat a: Gallent 1996, 185

²⁷⁶ Gallent 1996, 187

instal·lacions –inclosa la discussió sobre l'estructura arquitectònica dels establiments, a cavall entre els edificis bloc i el sistema de pavellons-, van convertir l'hospital en un centre de curació –trencant amb la imatge social associada a la mort fins aleshores mantinguda-, obrint la porta a l'extensió generalitzada d'aquest servei arreu.

A Catalunya l'evolució dels establiments penitenciaris va ésser paral·lela a la de la resta de països occidentals, des dels 66 hospitals censats a mitjans del segle XIX es va avançar vers un escenari molt més ampli, nodrit en bona mesura per l'especialització dels centres, pel sorgiment dels hospitals clínics vinculats a universitats, i per l'habilitació d'una xarxa d'hospitals comarcals durant la II República espanyola; hospitals que passaren a formar part de la xarxa d'hospitals del Seguro Obligatorio de Enfermedad durant la dictadura franquista i de la xarxa de la conselleria de salut de la Generalitat de Catalunya un cop restablerta la democràcia.

■ Característiques actuals del model

Avui en dia la majoria d'hospitals a Catalunya formen part d'un sistema públic de salut altament desenvolupat, amb presència a tot el territori català i una elevada accessibilitat per a tota la població, formant el que s'anomena xarxa hospitalària d'utilització pública (XHUP).

El Servei Català de la Salut classifica els hospitals de la XHUP en tres categories atenent les seves característiques:

Hospital general bàsic

És aquell que dona resposta completa als requeriments habituals de la població. Aquests hospitals tenen la tecnologia assistencial necessària per atendre aquelles patologies que no requereixen un grau d'especialització important²⁷⁷.

Hospital de referència

És l'hospital destinat a resoldre pràcticament la totalitat dels problemes de salut susceptibles de curació i millora, llevat d'aquells que requereixen recursos tecnològics d'alt nivell o una pràctica altament especialitzada²⁷⁸.

Hospital d'alta tecnologia

És aquell que disposa de les anomenades supraespecialitats i de noves tecnologies diagnòstico-terapèutiques. Atenen els pacients que no es poden tractar als hospitals de referència²⁷⁹.

Tanmateix, dins d'aquesta classificació es submergeix el que realment és central per aquesta recerca, i és que els hospitals donen allotjament als pacients que requereixen tractaments de certa durada. En aquest sentit, paral·lelament a l'hospitalització convencional han sorgit dins del conjunt d'hospitals catalans altres dos modalitats diferents; per una banda, els hospitals de dia, configurats com a *dispositius dels hospitals de la XHUP que presten atenció mèdica o d'infermeria en un mateix dia per a l'aplicació de determinats procediments diagnòstics o terapèutics reiterats²⁸⁰*, és a dir que funcionen donant solament tractament durant el dia, mentre que a la nit el pacient va a dormir al seu domicili; per l'altra, els hospitals de nit, que operen justament en el sentit contrari, doncs els pacients duen a terme una vida normal i només acudeixen a l'hospital a passar la nit i a rebre les atencions medicosanitàries pertinents.

²⁷⁷ Generalitat de Catalunya. Servei Català de la Salut 2012

²⁷⁸ Generalitat de Catalunya. Servei Català de la Salut 2012

²⁷⁹ Generalitat de Catalunya. Servei Català de la Salut 2012

²⁸⁰ Generalitat de Catalunya. Servei Català de la Salut 2012

■ Valoració quantitativa

L'aproximació a la importància del sector hospitalari dins del conjunt habitacional de Catalunya resulta una tasca relativament assequible gràcies a l'exhaustiva monitorització que realitza el Servei Català de la Salut. Així, són fàcilment accessibles les memòries d'activitats d'aquest ens d'ençà 1.999 i fins a l'actualitat.

Pel que fa a l'any de referència d'aquesta recerca, el 2.010, la memòria relativa a aquest període proporciona la informació bàsica per valorar la seva capacitat i el seu grau d'utilització real. Segons aquest document, a Catalunya es disposava el 2.010 de 64 hospitals integrats a la XHUP, amb una oferta de 14.072 llits. Al mateix temps, es van produir a un total de 755.126 contactes *-es considera contacte cada vegada que un malalt accedeix a un hospital general d'aguts per rebre qualsevol tipus d'assistència*²⁸¹-, amb una mitjana de permanència a l'hospital de 5,0 dies/contacte.

■ Circumstàncies legislatives

El sector sanitari disposa d'un ampli marc regulador, com correspon a un element tant important dins de la societat. A Catalunya, les disposicions més importants aprovades des de la transferència de les competències en aquesta matèria (1.979) a la Generalitat de Catalunya són:

- Llei 12/1983, de 14 de juliol, d'administració institucional de la sanitat i de l'assistència i els Serveis Socials de Catalunya²⁸².
- Llei 15/1990, de 9 de juliol, d'ordenació sanitària de Catalunya²⁸³.
- Llei 18/2009, del 22 d'octubre, de salut pública²⁸⁴.

Tanmateix, la normativa aplicable en matèria d'habitabilitat dels hospitals catalans no pertany a aquesta relació, doncs aquesta condició es troba reglamentada en una disposició de rang estatal: el Real Decreto 1030/2006, de 15 de septiembre, por el que se establece la cartera de servicios comunes del Sistema Nacional de Salud y el procedimiento para su actualización²⁸⁵.

2.2.8 SERVEIS PENITENCIARIS

■ Introducció històrica

L'origen de la presó, com a pena i com a institució, es pot situar en el trànsit de l'Antic règim al Liberalisme, nascuda de la mà del pensament il·lustrat: *a fines del siglo XVIII y comienzos del XIX se sustituye una penalidad suplicial (arte de las sensaciones insoportables sobre el cuerpo), propia del despotismo absoluto, por otra más apropiada a la nueva sociedad contractual, la que extorsiona el tiempo del reo (el castigo pasa a ser una economía de los derechos suspendidos)*²⁸⁶. En el cas espanyol, aquest canvi es manifesta en el moviment codificador que es va iniciar amb la considerada primera llei penitenciària espanyola²⁸⁷: l'Ordenanza de los Presidios navales de 20 de mayo de 1804.

²⁸¹ Generalitat de Catalunya. Servei Català de la Salut 2010

²⁸² Catalunya 1983c

²⁸³ Catalunya 1990b

²⁸⁴ Catalunya 2009c

²⁸⁵ Espanya 2006b

²⁸⁶ Oliver 2010, 5

²⁸⁷ Burgos 1996, 255

Malgrat l'acceptació amb més o menys matisos d'aquesta gènesi, no es pot deixar de revisar tesis amb una ampla repercussió que, més enllà de l'aparició formal de la institució penitenciària, vinculen la presó amb el sistema de *poder microscòpic* exercit per adaptar els homes al mode de producció. En paraules d'un dels seus principals exponents, M. Foucault:

La prisión es menos reciente de lo que se dice cuando se la hace nacer con los nuevos Códigos. La forma-prisión preexiste a utilización sistemática en las leyes penales. Se ha constituido en el exterior del aparato judicial, cuando se elaboraron, a través de todo el cuerpo social, los procedimientos para repartir a los individuos, fijarlos y distribuirlos espacialmente, clasificarlos, obtener de ellos el máximo tiempo y el máximo de fuerzas, educar su cuerpo, codificar su comportamiento continuo, mantenerlos en una visibilidad sin lagunas, formar en trono de ellos todo un aparato de observación, de registro y de notaciones, constituir sobre ellos un saber que se acumula y se centraliza. La forma general de un equipo para volver a los individuos dóciles y útiles, por un trabajo preciso sobre su cuerpo, ha diseñado la institución-prisión, antes que la ley la definiera como la pena por excelencia²⁸⁸.

Aquesta mateixa corrent de pensament relaciona la pena de presó nascuda a l'Edat Contemporània amb uns antecedents desenvolupats a partir del segle XVI a Holanda i Anglaterra: Les cases de reclusió de pidolaires i vagabunds. Segons H. Roldan: *Para Melossi/Pavarini, en estas House of correction o work-houses el trabajo forzoso «estaba dirigido a doblegar la resistencia de la fuerza de trabajo, al hacer aceptar las condiciones que permitían el máximo grado de extracción de plus valor». La casa de trabajo cumplía así un doble fin: producir y habituar a los pobres a la disciplina de la producción²⁸⁹.*

Aquestes experiències basades en el valor correctiu del treball, juntament amb d'altres fenòmens punitius utilitaris, com la mà d'obra per fins militars –condemnes a galeres i a la construcció de fortificacions-, o els treballs forçats en indústries vinculades a la corona i en obres públiques –a les mines d'Almadén o al canal de Isabel II, per exemple-, van anar assentant els fonaments del sistema penitenciari que hauria de substituir les pràctiques punitives basades en el suplici i en l'exposició pública d'aquest, i en les quals, el paper de la presó es limitava a lloc d'acumulació i custòdia de persones a l'espera de rebre sentència. No obstant, cal circumscriure els canvis en el món punitiu i penitenciari en un marc major de transformacions:

El despotismo ilustrado está obsoleto y no sirve a los intereses de las clases que en esos momentos están luchando por controlar el poder; es, por tanto, preciso redefinirlo y dotarlo de un aspecto nuevo. Ya no emanará de la voluntad de Dios, sino que se enraiza en el propio origen de la colectividad, cuando los hombres que se unen lo hacen pactando el respeto general a una serie de convenciones. (...). El derecho a castigar se justifica, lógicamente, a partir de estas premisas. Puesto que la colectividad es necesaria para la vida del hombre, es preciso preservarla de todo ataque y para ello están los castigos, que han de dirigirse hacia los que no respeten aquellas convenciones sobre las que se eleva todo el entramado social. La pena ya no es la "vindicta pública", ni sirve para restaurar la autoridad del soberano, ultrajada por un momento por la desobediencia. Es un instrumento para mantener "el funcionamiento de la colectividad. De merecida pasa a ser útil, con lo que se refuerza su historicidad. Ya no debe ensañarse con el cuerpo del reo, sino que debe ampliar su repertorio para, así, poder ser proporcionada al delito que la ha provocado. Pero, no basta con todo ello; además, quien la recibe ha de estar agradecido, puesto que le ha estado protegiendo hasta el momento de la ejecución. En los

²⁸⁸ Foucault 1978, 233

²⁸⁹ Roldan, 1988, 40

*ilustrados se sugiere un camino hacia la libertad y la felicidad que pasa por la sumisión y el acatamiento de la norma*²⁹⁰.

Amb la Il·lustració i l'esdeveniment de la retenció com a pena i a l'hora com a mesura de salvació –o de transformació tècnica dels individus²⁹¹–, sorgeixen nous models penitenciaris basats en la idea de presó com a aparell disciplinari exhaustiu: *debe ocuparse de todos los aspectos del individuo, de su educación física, de su aptitud para el trabajo, de su conducta cotidiana, de su actitud moral, de sus disposiciones; la prisión, mucho más que la escuela, el taller o el ejército, que implican siempre cierta especialización, es "omnidisciplinaria"*²⁹². Entre els més difosos a Europa, destaquen els models nord-americans –Filadèlfia i Auburn–, i el conegut Panòptic de J. Bentham. La nova ciència penitenciària es marca com objectiu el coneixement profund del condemnat i la posada en marxa dels mecanismes necessaris per a la transformació de seva naturalesa pervertida, mecanismes articulats tant des de la vessant social –disciplina, control de les comunicacions, relació amb l'autoritat penitenciària–, com des de la vessant material, i, concretament, de la morfologia dels edificis.

El moviment codificador de l'estat modern iniciat el segle XIX adopta la nova visió del fenomen punitiu de la Il·lustració, i s'imposa la privació de llibertat com a mesura de pena per excel·lència: *Si las constituciones liberales han proclamado que la libertad es un valor supremo, la privación de la misma será el más importante de los castigos*²⁹³. La retenció dels individus permetia assolir el paradigma de la proporcionalitat entre el delictes i la pena, mitjançant l'introducció del temps com a dimensió modulatòria del càstig. Per a alguns autors, el temps de privació de llibertat era l'equivalent al valor de la infracció comesa –en termes capitalistes– o, el que és el mateix, el temps necessari per pagar el deute derivat del greuge comès; per a d'altres com M. Foucault, el temps s'ajustava al període necessari per a la transformació "*útil*" del recluso en el curso de su pena²⁹⁴.

No obstant l'amplíssima onada conceptual i legislativa de reformulació del sistema penal, i segons P. Oliver, la realitat espanyola distava encara molt de les metes dels il·lustrats:

*Los ideales de corrección e incluso ya de reinserción serían papel mojado. También porque durante mucho tiempo las cárceles públicas seguirán en los mismos edificios, expeliendo enfermedad hacia los barrios limítrofes y hacia toda la ciudad. Allí sería casi imposible verificar los principios de clasificación y aislamiento, o enseñar al preso en la disciplina, moralidad, limpieza, y ejercicio pacífico de los derechos individuales. Ni el panóptico, de tanta celebridad y comentario, ni el higienismo llegarán con fuerza a unas prisiones cada día más hacinadas. La construcción de cárceles modelo responderá más a esas necesidades objetivas de ordenamiento del espacio del castigo que a los fines reformistas que se aireaban. Cada día la población carcelaria es más numerosa en una sociedad que crecía demográficamente y generaba desequilibrios migratorios y de urbanización y proletarización, con conflictividad social evidente*²⁹⁵.

Entrats ja al segle XX, i malgrat la majoritària inadaptació de les infraestructures penitenciàries, nous preceptes van afermant-se en l'entramat penal, i principalment, el sistema progressiu²⁹⁶, que consisteix en millorar la situació del reclus a mesura que li queda menys temps de condemna per complir, a l'hora que es valora positivament el seu comportament, establint una graduació de

²⁹⁰ Fraile 1985

²⁹¹ Foucault 1978, 235

²⁹² Foucault 1978, 238

²⁹³ Oliver 2010, 14

²⁹⁴ Foucault 1978, 247

²⁹⁵ Oliver 2010, 15

²⁹⁶ Roldan 1988, 119

períodes diferents²⁹⁷: *de preparación o cel-lular; industrial y educativo; intermediario; de gracia y recompensa*²⁹⁸. La II República va continuar en la línia dels canvis sobrevingudes pels nous temps, consolidant sistemes classificatoris més exhaustius, i procurant millores en les condicions de vida del pas per la presó.

La Guerra civil espanyola i la imposició de un règim autocràtic marquen un punt d'inflexió respecte els progressos experimentats durant l'etapa anterior i respecte la situació mateixa de les presons, com bé detalla H. Roldan:

*El primero de estos hechos –la guerra en sí misma- acarreó, amén de una reactivación imponente de las condenas capitales, con mayor o menor respaldo legal, una masificación sin precedentes en los establecimientos prisionales. El segundo hecho, por su parte, supuso una nueva ideologización del discurso penitenciario; en lo que respectó, sobre todo, al contenido de la corrección: en lugar de la recuperación social del condenado para una democracia, la redención del mismo para una dictadura. La pretensión recicladora o inocuizadora de la prisión pudo de seguro seguir siendo la misma, pero no los términos y los actos específicos del nuevo proyecto correccional*²⁹⁹.

Durant aquesta etapa cobra especial importància el treball, per una banda com a element *armonizador de la realidad con la ideología de la España de Franco*, per l'altra, i en forma de colònies de treball penal –la més coneguda, el Valle de los Caídos-, com a sortida d'emergència per les masses que poblaven les presons, doncs es calcula que fins 280.000 persones eren retingudes en instal·lacions preparades per 20.000 reclusos³⁰⁰.

No és fins a la dècada de 1.970 que es filtren en el sistema espanyol les teories desenvolupades a Europa sobre el tractament penitenciari basades principalment en l'obra de F. Gramatica: *el Estado no tiene derecho a castigar, sino el deber de socializar, y esta socialización debía procurarse con medidas de defensa preventivas, educativas y curativas, en lugar de con penas*³⁰¹.

La seva consolidació, no obstant, no es produeix fins a l'arribada de la transició democràtica i la redacció de tot un nou marc normatiu pel sistema penitenciari, encapçalat per la mateixa Constitució espanyola de 1978 i materialitzat per la Ley Orgánica 1/1979, de 26 de septiembre, General Penitenciaria³⁰².

Artículo 25.2

*Las penas privativas de libertad y las medidas de seguridad estarán orientadas hacia la reeducación y reinserción social y no podrán consistir en trabajos forzados. El condenado a pena de prisión que estuviere cumpliendo la misma gozará de los derechos fundamentales de este Capítulo, a excepción de los que se vean expresamente limitados por el contenido del fallo condenatorio, el sentido de la pena y la Ley penitenciaria. En todo caso, tendrá derecho a un trabajo remunerado y a los beneficios correspondientes de la Seguridad Social, así como al acceso a la cultura y al desarrollo integral de su personalidad*³⁰³.

El nou marc legal aprovat per la democràcia marca les línies principals del sistema penitenciari actual: La consideració de la reeducació i la reinserció com a finalitat primordial del sistema

²⁹⁷ Cerezo i García 2007, 13

²⁹⁸ Burgos 1996, 258

²⁹⁹ Roldan 1988, 184-185

³⁰⁰ Roldan 1988, 187

³⁰¹ Roldan 1988, 208

³⁰² Espanya 1979

³⁰³ Espanya 1978, Art. 25.2

penitenciari; la conservació de tots els drets inherents a la ciutadania, excepte aquells que hagin estat limitats pel contingut de la sentència de pena –fonamentalment la llibertat, però també altres drets vinculats a aquesta com el dret a l'elecció de residència, a la lliure circulació pel territori nacional o a la intimitat-; el desenvolupament del tractament penitenciari, concebut com el conjunt d'activitats adreçades a la reeducació i la reinserció social dels condemnats, mitjançant la utilització dels mètodes científics adequats; la delimitació de l'aplicació del règim disciplinari dels establiments a garantir la seguretat i aconseguir una convivència ordenada; la pretensió que el penat no sigui exclòs de la societat sinó que en continui formant part.

■ Característiques actuals del model

L'organització de diferents tipus o modalitats d'habilitat dintre del sistema penitenciari espanyol obeeix als propis principis consagrats en la Ley Orgánica 1/1979, de 26 de septiembre, General Penitenciaria, i concretament al sistema de individualització científica i la separació en graus:

Artículo setenta y dos

Uno. Las penas privativas de libertad se ejecutarán según el sistema de individualización científica, separado en grados, el último de los cuales será el de libertad condicional, conforme determina el Código Penal.

Dos. Los grados segundo y tercero se cumplirán respectivamente en establecimientos de régimen ordinario y de régimen abierto. Los clasificados en primer grado serán destinados a los establecimientos de régimen cerrado, de acuerdo con lo previsto en el número 1 del artículo 10 de esta Ley³⁰⁴.

Aquest model penitenciari, hereu del sistema progressiu i característic de l'estat espanyol³⁰⁵, té la finalitat d'afavorir la rehabilitació i reinserció dels reclusos, i està basat en la definició una sèrie progressiva de règims de vida o graus –des del 1r, fins a l'anomenat 4t grau, la llibertat condicional-, que el reclus va assolint en funció de l'evolució del tractament penitenciari observable objectivament. L'aplicació d'aquest sistema es realitza des de criteris de flexibilitat, poden ésser classificat un pres des de l'inici en el 2n o el 3r grau –de fet, el 2n grau és la classificació més usual al ingressar a presó-, i podent avançar cap a la llibertat condicional sense haver de complir uns períodes predeterminats en cada grau.

El resultat de l'aplicació d'aquest sistema, conjuntament amb la condició de separació física del interns segons graus, desemboca en la formalització d'establiments independents per cada un dels règims de vida, tal i com especifica el mencionat article 72: *establecimientos de régimen cerrado* per als presos classificats en 1r grau, *establecimientos de régimen ordinario* per als presos classificats en 2n grau i *establecimientos de régimen abierto* per als presos classificats en 3r grau.

Adicionalment la mateixa llei orgànica observa altres condicions en la formació de les comunitats d'interns en els establiments ordinaris que atenen a qüestions de gènere i edat:

Artículo noveno

Uno. Los establecimientos de cumplimiento son centros destinados a la ejecución de las penas privativas de libertad. Se organizarán separadamente para hombres y mujeres y serán de dos tipos: de régimen ordinario y abierto.

³⁰⁴ Espanya 1979, Art. 72

³⁰⁵ Tamarit i Torres 2009, 27

*Dos. Los jóvenes deberán cumplir separadamente de los adultos en establecimientos distintos o, en todo caso, en departamentos separados. A los efectos de esta Ley, se entiende por jóvenes las personas de uno u otro sexo que no hayan cumplido los veintidós años. Excepcionalmente, y teniendo en cuenta la personalidad del interno, podrán permanecer en centros destinados a jóvenes quienes, habiendo cumplido veintidós años, no hayan alcanzado los veinticinco*³⁰⁶.

Paral·lelament, es dona una 4a categoria dintre dels establiments d'adults penats, els establiments especials, que tenen un caràcter eminentment assistencial i es dediquen a cobrir la franja de població reclusa que presenta agreujants psicofísics: Centres hospitalaris, centres psiquiàtrics i centres de rehabilitació social. Per l'altra, es fixa també la necessitat de disposar d'establiments independents per a presos preventius.

En resum, es pot definir el conjunt d'establiments penals per adults com la suma de 4 tipus principals de modalitats:

Establiments ordinaris de règim tancat

*Els establiments penitenciaris de règim tancat tenen caràcter excepcional a causa de la perillositat intrínseca dels interns que els ocupen. El caràcter prevalent dels principis d'ordre, disciplina i seguretat fa que hi hagi un control de les activitats dels interns, que hi romandran fins que no disminueixin o desapareguin les raons que en van determinar l'ingrés*³⁰⁷.

Establiments ordinaris de règim ordinari

*Aquest tipus d'establiments és el previst en la Llei orgànica general penitenciària com a pas intermedi entre els tancats i els oberts. En aquests centres transcorre la majoria del compliment penitenciari dels presos ordinaris, que constitueixen la major part de la nostra població penitenciària. Els principis de seguretat, ordre i disciplina tenen la seva raó de ser i el seu límit en l'assoliment d'una convivència ordenada*³⁰⁸.

Establiments ordinaris de règim obert

*Les presons obertes es defineixen doctrinalment com aquelles mancades d'obstacles físics contra l'evasió inspirades en el principi d'autoresponsabilitat dels interns. L'ordre i la disciplina són els propis per assolir la convivència normal de tota la col·lectivitat Civil, amb l'absència de controls rígids que contradiguin la confiança que com a principi inspira aquestes institucions*³⁰⁹.

Establiments especials

Els centres especials són, com s'ha dit, aquells on preval el caràcter assistencial i on cal harmonitzar les exigències del tractament amb la finalitat específica de cadascuna de les seves submodalitats.

En vista a conformar un ventall complet, a aquesta sèrie d'establiments cal afegir aquells dedicats a l'atenció dels menors infractors o a l'anomenada justícia juvenil, i que es troben regulats actualment per la Llei 27/2001, de 31 de desembre, de justícia juvenil:

Centres educatius

L'activitat dels centres [per a menors i joves infractors], (...), té com a objectius fonamentals la integració i la reinserció social dels menors i els joves sentenciats a mesures d'internament, mitjançant

³⁰⁶ Espanya 1979, Art. 9

³⁰⁷ Sapena i Torres 2009, 16

³⁰⁸ Sapena i Torres 2009, 18

³⁰⁹ Sapena i Torres 2009, 19

*l'aplicació de programes eminentment educatius, i també la custòdia de tots els menors i els joves internats amb mesures cautelars o definitives*³¹⁰.

■ Valoració quantitativa

L'avaluació del pes dels serveis penitenciaris dintre del fons d'habilitat català s'ha d'iniciar amb les exhaustives estadístiques que facilita el propi Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya en diferents formats: En primer lloc amb l'*Estadística bàsica d'execució penal*³¹¹ –amb dades trimestrals-, en segon lloc amb els *Descriptors estadístics de serveis penitenciaris i rehabilitació*³¹² –amb dades mensuals-, i finalment amb els butlletins de *Dades Setmanals*³¹³. A partir d'aquest conjunt de publicacions periòdiques és possible l'elaboració d'un cens dels serveis penitenciaris a Catalunya l'any 2.010.

No obstant, la variabilitat de les estades a presó, bé en règim preventiu, bé en règim definitiu, fan difícil un seguiment de les pernoctacions anuals que es realitzen en aquest establiments. Una dada il·lustra aquesta situació: 17.888 persones havien estat sotmeses a algun tipus de mesura d'execució penal d'internament durant l'any 2.010, mentre que la població l'últim dia del mateix any ascendia a 10.520 reclusos, xifra, per altra banda, no molt llunyana dels 10.721 reclusos que van acollir de mitjana les presons catalanes. Per aquest motiu, enlloc de pretendre elaborar una estadística a partir de l'estada real a la presó –certament difícil-, s'ha optat per assumir que els valors registrats el desembre de 2.010 són extrapolables a la resta de mesos de l'any, assumint que encara que les persones internes durant aquest any no són les mateixes que ocupen les cel·les en altres moments existeix certa continuïtat en l'ocupació.

>> Taula complementària 2.9. Serveis penitenciaris. Dades principals del sector (Annex 2.1).

La mirada global sobre els serveis penitenciaris posa de relleu el paper fonamental que exerceix l'internament en règim ordinari dintre del sistema penitenciar, doncs el 73,4% de les places i el 77,5% de les estades anuals es concentren en els establiments de règim ordinari. Per darrera aquesta modalitat es situa el règim obert, amb unes xifres força allunyades de les del règim ordinari: el 17,4% de les places i el 16,9% de les estades anuals. El 10% restant es reparteix entre les altres 3 modalitats, amb una certa importància dels establiments de règim tancat dintre d'aquest grup. A nivell general, el 2.010 els serveis penitenciaris disposen de 10.517 places –el 0,14% de la població catalana-, i tenen una taxa d'encarcerats de 140 persones cada 100.000 habitants, fet que els situa per sota de la mitjana espanyola (159) però per sobre dels països del l'entorn com Itàlia (113), Portugal (110) o França (96), i lluny de països nòrdics com Suècia (78) o Dinamarca (71)³¹⁴.

En termes més concrets, els establiments penitenciaris es mouen en tres escales dimensionals, en primer lloc, les unitats que es mouen per desenes de membres, com són les unitats de règim tancat (50), les unitats de mares (24), les unitats dependents (13), els establiments especials (entre 35 i 53) i els centres educatius de justícia juvenil (49); en segon lloc les que superen el centenar, com les seccions obertes (132) i els centres oberts (168); finalment, els centres de règim ordinari amb una mitjana de 700 places, si bé amb una marcada dispersió a la pràctica: en un extrem els centres

³¹⁰ Catalunya 2001b, Art. 15

³¹¹ Generalitat de Catalunya. Departament de Justícia, 2010a

³¹² Generalitat de Catalunya. Departament de Justícia, 2012

³¹³ Generalitat de Catalunya. Departament de Justícia, 2010b

³¹⁴ Generalitat de Catalunya. Departament de Justícia 2010a, 13

generalment antics i que fulminen el límit establert per la Llei orgànica (350)³¹⁵, com el CP d'Homes de Barcelona (1.800), el CP Ponent (1.000), el CP Quatre Camins (1.800), el CP Brians 1 (1.550) i el CP Brians 2 (1.600), en l'altre les presons més modernes com el CP de Joves (350) i els futurs CP de Puig de les Basses, CP Els Plans i el CP Mas d'Enric. A nivell d'ocupació es posa de manifest la -per no dir excessiva- plena ocupació dels centres amb una mitjana que supera lleugerament el 100%, excepció feta de les unitats de règim tancat i els establiments especials, que ronden el 50%. Ocupació plena que de ben segur no té res a veure amb les condicions d'afinament d'èpoques no tan llunyanes en el temps, però que tampoc assoleix una de les condicions explicitades en la Ley Orgànica 1/1979, de 26 de septiembre, General Penitenciaria: *Todos los internos se alojarán en celdas individuales*³¹⁶.

■ Circumstàncies legislatives

El naixement de la presó com a pena i com a institució va lligada, com s'ha mencionat, al frenètic moviment codificador iniciat a principis del segle XIX; d'aquest període daten les primeres disposicions reguladores del sistema penitenciari: l'Ordenanza de los Presidios navales de 20 de mayo de 1804, el Reglamento General de los Presidios (peninsulares) de 1 de mayo de 1807, l'Ordenanza General de Presidios "Civiles" del Reino de 1834, i un llarg etcètera fins arribar a principis del segle XX, a la II República, i a la dictadura franquista. D'aquests períodes no cal esmentar ara més comentaris que els ja realitzats sobre les tendències dominants en cada moment, doncs la base del sistema penitenciari modern es fonamenta principalment sobre el marc legislatiu desenvolupat a partir de la transició democràtica.

A nivell de serveis penitenciaris per adults, es destacable que en l'actualitat es disposa d'un marc general estatal establert per la Ley Orgànica 1/1979, de 26 de septiembre, General Penitenciaria³¹⁷, d'un reglament a nivell estatal aprovat per mitjà del Real Decreto 190/1996, de 9 de febrero, por el que se aprueba el Reglamento Penitenciario³¹⁸ i que en el seu moment va suposar una revisió dels primer reglament de la democràcia del 1.981 -Real Decreto 1201/1981, de 8 de mayo, por el que se aprueba el Reglamento Penitenciario³¹⁹-, i, finalment, d'un reglament aplicable tan sols a Catalunya promogut via el Decret 329/2006, de 5 de setembre, pel qual s'aprova el Reglament d'organització i funcionament dels serveis d'execució penal a Catalunya³²⁰ -en aquest sentit cal recordar que Catalunya és la única Comunitat Autònoma que té traspasades les competències en matèria penitenciària-. Aquestes tres disposicions i certs articles del Reglament de 1.981, conformen les línies principals dels serveis penitenciaris i, en relació a la recerca i com veure'm més endavant, determinen les condicions de les distintes modalitats d'habitabilitat.

A nivell de justícia juvenil, el procés legislatiu que s'ha donat és més complex i en certa mesura invers al dels serveis penitenciaris. S'inicià a Catalunya amb la Llei 11/1985³²¹, 15 anys més tard fou aprovat el marc general estatal per la Ley Orgànica 5/2000³²², seguidament Catalunya s'adaptà a aquest nou escenari mitjançant la Llei 27/2001³²³ i finalment es va desplegar el reglament estatal pel Real Decreto 1774/2004³²⁴.

³¹⁵ Espanya 1979, Art. 12

³¹⁶ Espanya 1979, Art. 19

³¹⁷ Espanya 1979

³¹⁸ Espanya 1996b

³¹⁹ Espanya 1981

³²⁰ Catalunya 2006b

³²¹ Catalunya 1985a

³²² Espanya 2000

³²³ Catalunya 2001b

³²⁴ Espanya 2004

2.2.9 SERVEIS SOCIALS

■ Introducció històrica

Els serveis socials, entesos com a resposta tècnica i organitzada a les necessitats i aspiracions humanes que corresponen a aquesta branca d'actuació³²⁵, assoleixen ja quatre segles d'història que calen esbossar dins del recorregut de la intervenció social.

Malgrat les pràctiques d'ajuda a la satisfacció de necessitats no es corresponent tan sols amb l'oferta per institucions, sinó que són fortament presents en l'ajuda mútua familiar i veïnal, l'esquema habitual presenta com antecedents històrics del serveis socials a la Caritat, a la Beneficència, a l'Assistència Social, a la Seguretat Social i a l'Estat del benestar, si bé, el seu desenvolupament no és llegible com un procés natural d'evolució³²⁶.

A l'Edat Mitjana la presència habitual de la pobresa s'afrontava principalment a través de la caritat d'arrel religiosa³²⁷, encara que existien altres formes de solidaritat com l'ajuda informal, l'activitat comercial, l'actuació voluntària i benèvola i la intervenció estatal³²⁸. Les principals institucions medievals de caritat –els hospitals, la Pia Almoina, i el Bací dels pobres vergonyants³²⁹–, contemplaven en alguns casos i entre d'altres funcions, l'allotjament dels pobres desemparats.

Amb l'arribada del renaixement, la caritat deixa d'esser un fenomen individual per prendre formes més organitzades i impersonals, on el paper de l'administració pública i local guanya terreny a l'eclesiàstic. Així mateix abunden les mesures repressives i de control dels pobres, entre les que destaquen la d'internament, com a mecanisme de reeducació ideològica³³⁰.

Ja en l'Edat Contemporània, i amb l'esclat de la revolució liberal, s'inicia una nova etapa marcada per la debilitació del paper de la protecció gremial i de les institucions eclesiàstiques i aristocràtiques³³¹, i per l'aparició de la Beneficència com a sistema d'intervenció social orientat a *sostener a los sujetos carentes de la ayuda mutua, insolventes ante el mercado y privados del recurso de la acción caritativa*³³². Aquesta institució té el seu origen en l'aprovació de les dues primeres lleis espanyoles en aquesta matèria el 1.822 i el 1.849 -Ley de 23 de enero-6 de febrero de 1822 del establecimiento general de beneficència, i Ley General de Beneficiencia, de 20 de junio de 1849-, i arran de la segona, es caracteritza per centralitzar l'activitat benèfica, per estar dissenyada com una xarxa assistencial completa articulada al voltant de l'internament i l'ajuda domiciliària, per contemplar centres públics i privats organitzats per criteris territorials, i per la participació en els òrgans de govern de representats polítics, eclesiàstics, de les corporacions locals, i dels establiments, entre d'altres³³³. Com a tret característic, cal remarcar que la Beneficència, si bé estava fixada la quantia mínima d'instal·lacions disponibles, no generava drets per als ciutadans³³⁴, i que sovint ha estat molt criticada per la discrecionalitat en l'accés a les prestacions³³⁵.

³²⁵ Vilà 2011

³²⁶ Casado i Guillén 2001, 151

³²⁷ Aleman 1993, 196

³²⁸ Vilà 2011, 41

³²⁹ Vilà 2011, 43

³³⁰ Vilà 2011, 46

³³¹ Casado i Guillén 2001, 164

³³² Casado i Guillén 2001, 168

³³³ Vilà 2011, 53

³³⁴ Aleman 1993, 196

³³⁵ Vilà 2011, 53

No obstant, la revolució protagonitzada pel capitalisme industrial i l'agreujament de les situacions vitals de gran part de la població, ja convertida en classe treballadora, va sobrepassar la capacitat de la Beneficència i va propiciar el sorgiment i/o reforçament d'altres formes d'ajuda mútua: els *montepios*, les caixes d'estalvi obreres i l'acció social empresarial³³⁶.

Dintre d'aquest període i prèviament a la dictadura franquista, també es remarcable per una banda, l'Assistència Social, com a intent de canvi de visió vinculat sobretot a experiències de la Mancomunitat de Catalunya³³⁷ -malgrat posteriorment serà utilitzat en un altre sentit pel franquisme³³⁸-; per l'altra, la Seguretat Social com a resposta pública àmplia a la problemàtica específica de la societat capitalista industrial, i que el 1.883 va prendre a Espanya la forma de *Comisión para el estudio de todas las cuestiones que directamente interesan a la mejora y bienestar de las clases obreras, tanto agrícolas como industriales, y que afectan a las relaciones entre capital y trabajo*, i potser posteriorment la de Instituto de Reformas Sociales (1903) i de Instituto Nacional de Previsión (1908)³³⁹. Per la importància de les tasques d'aquestes institucions, certs autors hi detecten el punt de partida dels serveis socials actuals³⁴⁰.

La Guerra civil espanyola va posar un violent final a la II República i al conjunt de mesures endegades en el camp social fins aleshores, i a l'hora va obrir un llarg període marcat per la penúria generalitzada: *los primeros "veinticinco años de paz" fueron un cuarto de siglo de carencias humanas de tipo material persistentes*³⁴¹. Durant l'etapa franquista les mancances van ésser primerament afrontades per l'ajuda informal, prenent un paper determinant els cercles familiars, d'amics i d'influències. Són remarcables al mateix temps, ajudes procedents d'altres àmbits, moltes d'elles desenvolupades a partir del *desarrollismo*: el sector mercantil, sobretot en la vessant de guarderies infantil i residències de gent gran; la iniciativa social, en forma de mutualisme patronal i d'associacions d'ajuda mútua, com l'Organización Nacional de Ciegos Españoles (ONCE) creada el 1.938 en la *zona nacional*; l'acció benèvola, a través de les funcions de l'obra social de les caixes i de la Creu Roja, i sobretot de la caritat canalitzada a través de l'Església catòlica, i una de les seves principal institucions, Càritas Española, seu de la modernització de l'acció social més enllà de les ajudes materials³⁴².

Pel que fa a l'acció pública del règim franquista, val a dir que, malgrat l'aparositat del conglomerat d'institucions i organismes públics amb competències en matèria social –se'n poden comptar fins a 18-, les mesures desenvolupades foren *totalment insuficients per a cobrir les enormes necessitats d'aquells anys*³⁴³. A destacar dintre d'aquest període són les accions de l'Administració central, el Movimiento, l'organització sindical i les corporacions locals³⁴⁴.

L'inici de la transició va marcar el pas a una nova etapa dintre dels serveis socials caracteritzada per quatre canvis significatius: unificació administrativa, despolitització, descentralització i publicació³⁴⁵. Amb tot, la gestació dels serveis socials moderns es produeix tant per l'entorn social, professional, polític i local, com pel caràcter social de l'estat que proclama del Constitució espanyola de 1.978³⁴⁶. Respecte aquesta última, és remarcable que no aprofundeix en la regulació dels serveis

³³⁶ Vilà 2011, 57

³³⁷ Casado i Guillén 2001, 166

³³⁸ Vilà 2003, 86

³³⁹ Casado i Guillén 2001, 171

³⁴⁰ Aleman 1991, 131; Aleman 1993, 198

³⁴¹ Casado i Guillén 2001, 174

³⁴² Casado i Guillén 2001, 174-177; Vilà 2011, 62-63

³⁴³ Vilà 2011, 64

³⁴⁴ Vilà 2011, 64-67

³⁴⁵ Casado i Guillén 2001, 189

³⁴⁶ Vilà 2011, 71-72

socials, però si que es pronuncia en l'àmbit competencial, doncs no reserva per a l'administració estatal ni l'assistència ni els serveis socials i, en conseqüència, assigna a les CCAA la possibilitat de gestionar aquesta matèria de forma exclusiva.

L'aprovació dels estatuts de les CCAA, tant els de vies ràpides com lentes, fa plenament efectiva la possibilitat de descentralització política dels serveis socials contemplada per la Constitució, ja que la totalitat de CCAA assumeixen estatutàriament les competències exclusives en matèria d'assistència social³⁴⁷.

A Catalunya, com en la resta de CCAA, el traspàs de competències i la posada en marxa de les institucions d'autogovern i, entre elles, de la Direcció General de Serveis Socials l'any 1.980, va propiciar la redacció d'un nou marc normatiu per als serveis socials³⁴⁸ i l'elaboració d'una sèrie de documents estratègics per a l'avaluació i la planificació –principalment el *Mapa de serveis socials de 1.984*³⁴⁹-. El nou model de serveis socials a Catalunya es va erigir sobre el reconeixement dels dret universal de tots els ciutadans a accedir a les prestacions pròpies dels serveis socials –i especialment a aquelles persones o a aquelles famílies que, per raó de dificultats de desenvolupament i d'integració en la societat, de manca d'autonomia personal, de disminucions físiques, psíquiques o sensorials, de problemes familiars o de marginació social, són creditors de l'esforç col·lectiu i solidari³⁵⁰-, i es va articular com un sistema global estructurat en dos nivells -serveis d'atenció primària i especialitzats- i en vuit àrees d'actuació -família i unitats de convivència alternativa; infància i adolescència; vellesa, persones amb disminucions físiques, psíquiques o sensorials; persones drogodependents; persones en situació de discriminació per raons de raça, de sexe, o per qualsevol altra condició o circumstància personal o social; delinqüència; i situacions d'emergència social-. Es donava un pas endavant així respecte la concepció pròpia de la beneficència franquista, i el model català es convertia en la guia per a moltes altres CCAA³⁵¹.

A partir de 1.988, coincidint amb l'inici del tercer govern de Convergència i Unió i la creació del Departament de Benestar Social, s'inicia l'etapa de consolidació dels serveis socials a Catalunya³⁵², etapa marcada, sens dubte, pel trencament del consens polític entorn aquesta matèria que s'havia donat fins aleshores³⁵³. A nivell legislatiu, durant aquest període les noves línies polítiques endegades pel Departament donen lloc a una segona generació de disposicions aprovades l'any 1.994³⁵⁴ en un ambient, com s'ha dit, certament enfrontat. Les noves regulacions del sistema de serveis socials van actualitzar les tipologies dels serveis en els establiments, tot incorporant noves prestacions, però a l'hora es caracteritzaven per poder *produir un efecte fossilitzador d'una estructura de per si ja molt reglamentarista, compartimentada i rígida, quan les tendències actuals apunten vers el contrari: la flexibilitat, la polivalència i l'adaptabilitat dels serveis a les necessitats individuals i social tan canviants*³⁵⁵. A nivell quantitatiu, s'observa un notable creixement –encara que desigual- dels recursos humans i materials, tant al nivell d'atenció primària com l'especialitzada, que remet a la consolidació d'una xarxa mixta públicoprivada amb una important presència de la iniciativa mercantil³⁵⁶.

³⁴⁷ Casado i Guillén 2001, 214

³⁴⁸ Catalunya 1985b

³⁴⁹ Catalunya 1984

³⁵⁰ Catalunya 1985b, Art. 2

³⁵¹ Pelegrí 2010, 72

³⁵² Vilà 2003, 363

³⁵³ Pelegrí 2010, 46

³⁵⁴ Catalunya 1994b; Catalunya 1994c

³⁵⁵ Vilà 2003, 436

³⁵⁶ Vilà 2003, 442-447

La última legislatura de Jordi Pujol al capdavant de la Generalitat de Catalunya, entre 1.999 i 2.003, la política en matèria de serveis socials (...) *es caracteritza especialment per dos trets diferencials que s'impulsen des de la mateixa Conselleria: d'una banda, per la prioritat que es dona a la família i que va des dels gestos més o menys simbòlics fins a accions que es poden considerar elements d'una política familiarista. (...). I, de l'altra, també es caracteritza pel gir en la relació amb les entitats privades, especialment les d'iniciativa social, per tal de fomentar una major implicació d'aquestes en la prestació de serveis socials, el que s'anomena oficialment «gestió indirecta» i que altres tenen per una «privatització encoberta»³⁵⁷.*

Finalment, el període encetat arran del primer govern tripartit i que avarca fins a la tardor de 2.010 i que s'ha vingut a denominar com *l'etapa garantista*³⁵⁸ està marcat pel canvi originat per l'aprovació de una sèrie de nous marcs reguladors³⁵⁹, principalment l'Estatut d'autonomia de Catalunya³⁶⁰ de 2.006, la Llei de prestacions socials de caràcter econòmic³⁶¹ i la Ley de dependència³⁶² de rang estatal del mateix any, i la nova Llei catalana de serveis socials aprovada el 2.007³⁶³. Amb tot, es redunda en la disponibilitat d'un dret subjectiu als serveis socials amb més garanties de les que es tenien prèviament³⁶⁴, doncs cal remarcar que l'anterior marc aprovat el 1.994, tot i les declaracions a favor del dret als serveis socials, acabava supeditant per via reglamentaria l'accés a les prestacions a l'existència de recursos disponibles³⁶⁵.

Article 1. Objecte

- 1. Aquesta llei regula i ordena el sistema de serveis socials amb la finalitat de garantir-hi l'accés universal per a fer efectiva la justícia social i promoure el benestar del conjunt de la població.*
- 2. En el marc del que estableix l'apartat 1, també és objecte d'aquesta llei aconseguir que els serveis socials es prestin amb els requisits i els estàndards de qualitat òptims necessaris per a garantir la dignitat i la qualitat de vida de les persones.*

Article 24. La Cartera de serveis socials

- 4. Les prestacions garantides són exigibles com a dret subjectiu d'acord amb el que estableix la Cartera de serveis socials, que ha d'incloure, almenys, la necessitat d'una valoració professional prèvia i d'una prova objectiva que n'acrediti la necessitat³⁶⁶.*

L'instrument que acompanya la Llei de serveis socials i que ha d'esdevenir la garantia en la satisfacció del dret subjectiu és la *Cartera de serveis socials*, per quan és el document que recull l'índex de tipologies de prestacions i les seves característiques, entre elles, de si es tracta de prestacions garantides o no garantides. En termes d'abast dels serveis, val a dir que la *Cartera* ve a consolidar la xarxa de prestacions realment àmplia que ja anticipava la llei que la precedia.

En l'actualitat doncs, els serveis socials a Catalunya, i dintre d'aquests, les prestacions que ofereixen allotjament a les persones, són una realitat fortament arrelada, tant pel dret d'accés consolidat en els últims anys, com per la diversitat de circumstàncies contemplades i l'especificitat d'estratègies desplegades per l'administració catalana arreu del territori.

³⁵⁷ Pelegrí 2010, 195-196

³⁵⁸ Pelegrí 2010, 207

³⁵⁹ Vilà 2011, 153

³⁶⁰ Catalunya 2006c

³⁶¹ Catalunya 2006d

³⁶² Espanya 2006a

³⁶³ Catalunya 2007d

³⁶⁴ Pelegrí 2010, 207

³⁶⁵ Vilà 2003, 410

³⁶⁶ Catalunya 2007d

■ Característiques actuals del model

La comprensió de les característiques del conjunt de models d'habilitats que engloben els serveis socials a Catalunya s'ha d'iniciar per la lectura de la finalitat mateixa d'aquest sector i que avui en dia es troba recollida a la Llei 12/2007, d'11 d'octubre, de serveis socials:

Article 3. Finalitat dels serveis socials

1. *Els serveis socials tenen com a finalitat assegurar el dret de les persones a viure dignament durant totes les etapes de la vida mitjançant la cobertura de llurs necessitats personals bàsiques i de les necessitats socials, en el marc de la justícia social i del benestar de les persones.*
2. *Són necessitats socials, als efectes del que estableix l'apartat 1, les que repercuteixen en l'autonomia personal i el suport a la dependència, en una millor qualitat de vida personal, familiar i de grup, en les relacions interpersonals i socials i en el benestar de la col·lectivitat. Les necessitats personals bàsiques són les pròpies de la subsistència i la qualitat de vida de cada persona.*
3. *Els serveis socials s'adrecen especialment a la prevenció de situacions de risc, a la compensació de dèficits de suport social i econòmic i de situacions de vulnerabilitat i de dependència i a la promoció d'actituds i capacitats de les persones com a principals protagonistes de llur vida.*
4. *La finalitat dels serveis socials s'aconsegueix mitjançant les actuacions, els programes transversals, els projectes comunitaris i les prestacions de serveis, econòmiques i tecnològiques que estableixi la Cartera de serveis socials³⁶⁷.*

La perspectiva que aporta la legislació situa a l'habilitat com un terme clau dintre del paper que tenen la intenció de desenvolupar els serveis socials, en el ben entès que aquests s'orienten a assegurar *la cobertura de llurs necessitats personals bàsiques i de les necessitats socials* i que l'habilitat és la utilitat que, en molts casos, es precisa per satisfer les necessitats humanes. No obstant, quines són aquestes necessitats? A. Vilà delimita aquesta discussió:

En concret, els serveis socials tenen per objecte la cobertura de necessitats i també, encara que per qüestions de prioritització amb menys intensitat, de les aspiracions. Però no totes, ni tan sols d'una part, ja que, d'una banda, només inclou les no cobertes: "Su objeto no son, pues, las necesidades y aspiraciones humanas en general, sino las carencias de su cobertura o realización" [Casado i Guillén 2002, 136]; cal recordar que la majoria de necessitats són satisfetes pels mateixos subjectes (autoprovisió) i que, d'altra banda, en relació amb les carències que es poden presentar, no els corresponen tampoc les que són responsabilitat d'altres àmbits, com la salut, l'educació, el treball, les assegurances i subsidis de renda o l'habitatge. (...)³⁶⁸.

Realitzat aquesta primer aclariment –cobertura de les carències no vinculades a altres àmbits-, l'esbós de les diferents prestacions dels serveis socials que es relacionen amb l'habilitat cal abordar-lo des de la identificació del conjunt de circumstàncies que la llei ve a anomenar com a situacions de risc, vulnerabilitat o dependència, i que, en suma, són les persones o col·lectius destinataris als quals s'adrecen prioritàriament els serveis socials:

Article 7. Situacions amb necessitat d'atenció especial

Són destinataris dels serveis socials, especialment, les persones que estiguin en alguna o algunes de les situacions següents:

- a) *Discapacitat física, psíquica o sensorial.*
- b) *Malalties mentals i malalties cròniques.*

³⁶⁷ Catalunya 2007d, Art. 3

³⁶⁸ Vilà 2003, 50-51

- c) *Necessitat social, com les relacionades amb la manca d'habitatge o amb la desestructuració familiar.*
- d) *Drogodependències i altres addiccions.*
- e) *Violència i delinqüència juvenils.*
- f) *Exclusió i aïllament socials.*
- g) *Vulnerabilitat, risc o dificultat social per a la gent gran, la infància i l'adolescència.*
- h) *Violència masclista i les diverses manifestacions de violència familiar.*
- i) *Discriminació per raó de sexe, lloc de procedència, discapacitat, malaltia, ètnia, cultura o religió o per qualsevol altra raó.*
- j) *Problemes de convivència i de cohesió social.*
- k) *El fet d'haver estat víctima de delictes violents, un mateix o els familiars.*
- l) *Sotmetiment a mesures d'execució penal, propi o dels familiars.*
- m) *Condicions laborals precàries, desocupació i pobresa.*
- n) *Urgències socials.*
- o) *Emergències socials per catàstrofes.*
- p) *Petició d'asil³⁶⁹.*

Finalment, d'aquesta llista de situacions d'especial atenció per part dels serveis socials, en resulta un ampli catàleg de prestacions –contingut a la mateixa llei catalana i desenvolupat posteriorment per la *Cartera de serveis socials*- estructurat en prestacions de serveis, prestacions econòmiques i prestacions tecnològiques. Entre les agrupades al primer àmbit es detectable el subconjunt de serveis que ofereixen allotjament dintre del seu programa de funcions, i que per tant, concorren en les condicions per ser considerades models d'habitabilitat.

Serveis residencials d'estada limitada

Es tracta d'un *servei social bàsic d'acolliment residencial que supleix temporalment la llar familiar en casos puntuals d'atenció social urgent³⁷⁰* que es desenvolupa generalment en un centre residencial i que té la finalitat de cobrir les necessitats bàsiques d'allotjament dels seus usuaris.

Infància, adolescència i joventut

Dintre d'aquest àmbit, i entre d'altres prestacions, es consideren diferents tipologies d'allotjament, principalment en centres o pisos assistits, que tenen l'objectiu d'acollir els infants i joves tutelats per l'Administració de la Generalitat de Catalunya, tot oferint els serveis de guarda i educació.

Persones grans amb dependència o risc social

Es tracta de serveis residencials per a persones grans que per situació de dependència o risc social no poden romandre al seu habitatge i requereixen d'un nou espai d'allotjament, bé sigui en forma d'habitatge o residència i amb diferents graus d'assistència o supervisió en les activitats de la vida diària.

Persones amb discapacitat intel·lectual, discapacitat física o problemàtica social derivada de malaltia mental

Es tracta de serveis residencials independents adreçats a persones amb discapacitat intel·lectual, discapacitat física o amb problemàtica social derivada de malaltia mental, que ofereixen un entorn substitutiu de la pròpia llar per motiu de les pròpies circumstàncies de dependència o risc social de la persona. En funció del grau de suport requerit, es contempen des d'habitatges integrats en un

³⁶⁹ Catalunya 2007d, Art. 7

³⁷⁰ Generalitat de Catalunya. Departament d'Acció Social i Ciutadania 2010, 138

entorn comunitari amb assistència intermitent, fins a establiments residencials que ofereixen un suport extens i generalitzat als seus usuaris.

Persones amb drogodependències

Es tracta de serveis residencials de suport als processos de tractament, rehabilitació i d'inserció social de persones amb drogodependències, desenvolupats bé en un pis amb suport individualitzat, bé en un establiment residencial comunitari autogestionat.

Persones afectades pel VIH/SIDA

Es tracta de serveis residencials per a persones afectades pel VIH o malalties de sida en situació de vulnerabilitat social de suport als processos terapèutics i de reinserció social, oferts en format de llar amb suport o llar residència amb diferents graus d'intensitat.

Dones en situació de violència masclista i els seus fills i filles

Es tracta de serveis residencials per a dones en situació de violència masclista i els seus fills i filles que abracen tot el procés de recuperació implícit en aquestes circumstàncies, des d'un allotjament d'urgència i un espai de protecció, fins a un pis amb suport on facilitar la plena reintegració sociolaboral.

■ **Valoració quantitativa**

El seguiment de la presència dels serveis socials resulta una tasca possible avui en dia gràcies principalment al *Mapa de Serveis Socials a Catalunya* elaborat anualment per la Generalitat de Catalunya. El seu origen es situa en el marc d'uns serveis socials recentment traspassats a la Generalitat de Catalunya, i en l'extens estudi elaborat entre 1.981 i 1.984 per indicació del Decret 290/1980, d'11 de desembre, per a l'elaboració del Mapa de Serveis Socials de Catalunya.

Article segon.

1. *El Mapa de Serveis Socials de Catalunya haurà d'incloure un recompte i valoració de les instal·lacions de Serveis Socials existents, l'avaluació qualitativa i quantitativa dels recursos humans i físics dedicats a aquest àmbit d'actuació, i una anàlisi de la situació jurídic-administrativa i de l'estructura econòmica dels Serveis Socials a Catalunya.*
2. *Constarà, igualment, d'un projecte d'ordenació dels Serveis Socials en el territori, que assenyali el planejament i distribució dels Serveis Socials bàsics, destinats al conjunt de la població de cada àrea territorial, i de Serveis Socials Especialitzats, destinats a sectors específics.*
3. *Inclourà també la proposta de les línies generals d'estructura i organització dels Serveis Socials de Catalunya i la seva instrumentació jurídic-administrativa.*
4. *Constarà també d'una avaluació dels elements a emprar en el desenvolupament de les propostes esmentades³⁷¹.*

Les dades contingudes a l'edició de 2.010, juntament amb les procedents d'altres fonts administratives permeten l'elaboració d'una estadística relativament acurada de l'estat de l'oferta i la demanda a Catalunya dels diferents serveis residencials, si bé és remarcable l'absència significativa d'informació, sobretot en relació als serveis per a persones amb drogodependències, les afectades pel VIH/SIDA i les que estan en situació de violència masclista.

» Taula complementària 2.10. Serveis socials. Dades principals del sector (Annex 2.1).

³⁷¹ Catalunya 1980, Art. 2

La valoració comparativa dels diferents serveis residencials de l'àmbit dels serveis socials subratlla en primer terme la importància dels establiments adreçats a les persones grans: Amb aproximadament 63.000 places i 30.000 usuaris –el 2,43% de la població amb 65 anys o més-, vora el 82% de l'oferta de places i el 74% de les pernoctacions en concentren en aquests serveis. Com a característica particular i a diferència del que succeeix en la resta de les prestacions de serveis socials, és remarcable la presència significativa de l'oferta mercantil, ja que aproximadament la meitat de les places procedeixen del sector privat no finançat. En segon terme, prenen rellevància els serveis per a persones amb discapacitat intel·lectual, discapacitat física o problemàtica social derivada de malaltia mental, que agrupen al voltant del 10% de les places i el 17% de les pernoctacions anuals. La resta d'establiments es situen per sota del llindar del 4% de les places. En conjunt l'oferta de serveis socials a Catalunya es situa per sobre de les 76.000 places, equivalent a l'1% de la població de 2.010.

Més enllà d'aquestes xifres generals, la comparativa també revela altres aspectes dels propis serveis. Per una banda, la dimensió dels establiments es situa en una forquilla relativament ajustada que es mou entre les 5,1 places/establiment dels pisos, passant per les 15,9 places/establiment de les llars residència, i fins les 44,9 places/establiments de les residències. Cas a part són els habitatges tutelats per a gent gran, ja que l'estadística retorna un valor de 62,8 places/establiment, fet que ve a indicar que aquest valor no és aplicable a cada domicili sinó als immobles que es formen com a resultat de l'agrupació d'un conjunt d'habitatges tutelats. Per l'altra banda, també s'observen diferències relatives a l'índex d'ocupació, mentre que els serveis públics garantits es situen per sobre del 75% -fins a l'extrem de la sobreocupació que presenten els establiments per infants i joves-, els establiments per gent gran –la meitat de pagament integral- tenen un índex d'ocupació del 50%.

■ Circumstàncies legislatives

Si bé es possible referir-se a legislacions temporalment molt allunyades i remuntar-se a l'origen de les reglamentacions relacionades amb els serveis socials -com les mencionades Ley de 23 de enero-6 de febrero de 1822 del establecimiento general de beneficencia i Ley General de Beneficencia, de 20 de junio de 1849-, presenta major interès centrar-se en les disposicions dictades d'ençà la transició democràtica i el restabliment de la Generalitat de Catalunya, entenent que els serveis socials actuals es deuen principalment a les línies marcades a partir d'aquest moment.

De l'estudi comparatiu de legislació pertanyent a aquest període, en resulta un escenari molt diversificat, doncs actualment es troben vigents normatives aprovades en un gran ventall de moments, des de finals de la dècada dels 80 fins al mateix 2.010.

Si més no, en destaca certa regularitat en les revisions, afectant principalment a les normatives generals, és a dir, aquelles que estableixen el marc dels serveis socials a Catalunya. En aquest sentit es poden detectar 3 moments històrics:

- **1983 – 1987.** L'entrada en vigor del primer Estatut d'autonomia de Catalunya (1979), que donava les competències exclusives en el terreny de l'assistència i serveis socials a la Generalitat (Art. 9.25), i la posterior aprovació del traspàs de serveis de l'Estat (1980 i 1981), van donar pas a l'aprovació del primer marc general dels serveis socials a Catalunya, constituït per la Llei 12/1983, de 14 de juliol, d'administració institucional de la sanitat i de l'assistència i els Serveis Socials de

Catalunya³⁷², la Llei 26/1985, de 27 de desembre, de Serveis Socials³⁷³ i, finalment, el Decret 27\1987, de 29 de gener, d'ordenació dels serveis socials de Catalunya³⁷⁴.

- **1994 - 1996.** Mitjançant la Llei 4/1994, d'administració institucional, de descentralització, de desconcentració i de coordinació del sistema català de serveis socials³⁷⁵ i la disposició que la desplega, el Decret 284/1996, de 23 de juliol, de regulació del Sistema Català de Serveis Socials³⁷⁶, es procedeix a una primera revisió parcial dels aspectes regulats per la Llei 26/1985³⁷⁷, que té com objectiu donar cobertura legal a les noves iniciatives sorgides. La parcialitat de les instruccions dictades per la Llei 4/1994 aconsellen la seva refosa amb les lleis anteriors, fet que es dur a terme a través del Decret Legislatiu 17/1994, de 16 de novembre, pel qual s'aprova la refosa de les lleis 12/1983, de 14 de juliol, 26/1985, de 27 de desembre, i 4/1994, de 20 d'abril, en matèria d'assistència i serveis socials³⁷⁸.
- **2007.** Arran de l'aprovació del segon Estatut d'autonomia de Catalunya (2006), es detecta la necessitat d'elaborar un nou marc legislatiu. La Llei 12/2007, d'11 d'octubre, de serveis socials³⁷⁹ es marca com a objectiu millorar i consolidar el Sistema Català de Serveis Socials perquè doni resposta a les necessitats actuals.

El resultat d'aquest procés aboca a una situació caracteritzada per una marcada joventut de les línies principals dels serveis socials, escenari que es veu reforçat per la recentment aprovada *Cartera de serveis socials 2010-2011* –document clau en la definició de les característiques funcionals de les diferents modalitats–; en contraposició, les condicions materials de la majoria de les prestacions es troben actualment definides per les 3 normatives més antigues de l'ordenament jurídic –l'Ordre de 15 de juliol de 1987³⁸⁰, l'Ordre de 5 d'abril de 1993³⁸¹ i l'Ordre de 19 de novembre de 1993³⁸²–.

³⁷² Catalunya 1983c

³⁷³ Catalunya 1985b

³⁷⁴ Catalunya 1987c

³⁷⁵ Catalunya 1994b

³⁷⁶ Catalunya 1996

³⁷⁷ Catalunya 1985b

³⁷⁸ Catalunya 1994c

³⁷⁹ Catalunya 2007d

³⁸⁰ Catalunya 1987d

³⁸¹ Catalunya 1993a

³⁸² Catalunya 1993b

LA DIVERSITAT D'HABITABILITATS A CATALUNYA

2.3 CENS D'HABITABILITAT

2.3.1 PLANTEJAMENT INICIAL

2.3.1.1 NECESSITAT DEL CENS

La necessitat de disposar d'uns cens d'habitabilitat, d'una base de dades global de l'habitabilitat neix de la mateixa raó d'ésser del projecte de recerca; la necessitat d'elaborar-ho respon a la inexistència d'un recull estadístic d'aquestes característiques.

Certament l'estudi conceptualment més pròxim al cens proposat és el *Censo de Población y Viviendas 2001*, en aquest sentit cal recordar que aquest estudi és una dels fonaments sobre els que s'assenta una habitabilitat diversificada -com es veia en el punt 2.1.2-.

No obstant, aquesta informació presenta dos inconvenients. Per una banda, es tracta d'una informació amb més de 12 anys d'antiguitat, fet que la situa en un punt força llunyà de la realitat actual, màxim si es considera la dinàmica de creixement de sectors com el residencial o el turístic durant la primera dècada del segle XXI.

Si bé es cert que aquest impediment serà salvable quan es publiquin els resultats del *Censo de Población y Vivienda 2011*, la metodologia pròpia d'aquest estudi implica, per altra banda, una nova barrera a l'assimilació de les dades proporcionades pel *Censo* com a vàlides pel cens proposat.

» Taula complementària 2.11. Censo de Población y Viviendas 2001. Dades principals segons tipus de col·lectiu (Annex 2.1).

L'observació de les dades facilitades pel *Censo* generen en primera instància certa estranyesa per la poca envergadura d'algunes d'elles. A nivell de número d'habitats: només 202 habitatges en *hoteles, pensiones, albergues...*? només 6 habitatges en *instituciones penitenciarias*? A nivell de número de persones: només 12.995 persones vivint en *asilos o residencias de ancianos*? només 260 persones recloses en institucions penitenciaries? Essent aquest interrogants només alguns dels mencionables.

La resposta a aquestes qüestions es troba en primer lloc, en que la unitat *viviendas* que contempla el *Censo* no respon amb exactitud a la concepció aplicable als domicilis convencionals, sinó que més aviat es refereix a *edificis*. La mateixa definició de *vivienda colectiva* que facilita el *Censo* així ho admet: *Son viviendas o edificios destinados a ser habitados por un grupo de personas que no constituyen familia, sometidas a una autoridad o régimen común, o unidas por objetivos o intereses personales comunes*. Això ha de ser necessàriament així ja que sinó no tindria sentit que existissin en la categoria de *viviendas* amb *20 o más viviendas*, 15 hotels o pensions, 2 col·legis majors, 3 residències de treballadors, etc. És més lògic que la unitat habitatges, en el cas dels habitatges col·lectius, és refereixi a edificis i entendre conseqüentment que l'any 2001 hi havia a Catalunya 15 immobles destinats a hotels que allotjaven 20 o més habitatges en el seu si, i que en total hi havia 202 establiments.

Tanmateix les dades recopilades pel *Censo* presenten un elevat grau d'imprecisió, degut a que aquesta és una variable secundària d'una estadística centrada en investigar població i habitatges

familiars. Així ho demostra una ràpida comparació entre els establiments hotelers censats (202) i els que recull l'estadística oficial de turisme (2.577) per l'any 2.001.

En segon lloc, i en relació a l'ocupació, cal posar de relleu que el *Censo* és una estadística i que en cap cas constitueix un registre administratiu, *por ello, en el caso de los establecimientos colectivos, sólo están censadas aquellas personas que voluntariamente accedieron a ser censadas, en este caso "empadronadas", y que se consideraban "residentes habituales" en dicho colectivo en un "entorno" de la fecha de referencia censal (el 1 de noviembre de 2001)*³⁸³. Aquesta qüestió redunda en la inviabilitat d'utilitzar el Censo com una font apte per al cens d'habitabilitat, doncs les dades relatives a l'ocupació estan lligades a la voluntat dels residents o usuaris dels habitatges col·lectius i no a l'ocupació real d'aquests establiments.

2.3.1.2 OBJECTIUS I ÀMBITS DEL CENS

La redefinició de l'habitabilitat passa inexorablement pel desmuntatge conceptual de la noció normativa actual i per la comprensió de l'abast real del terme; en aquest sentit, el rastreig de la realitat catalana constitueix una primera font d'informació que cal abordar amb certa sistematització.

■ Objectius

Es marca l'objectiu de recopilar informació relativa als 10 camps presentats -allotjaments militars; allotjaments turístics; instal·lacions juvenils; institucions religioses; refugis; residències d'estudiants; sense llar; serveis hospitalaris; serveis penitenciaris; i serveis socials- i a la del sector residencial convencional, que respongui a les següents preguntes:

Oferta

- Quants centres, establiments o unitats existien a Catalunya l'any 2010?
- Quantes places proporcionaven aquest centres?
- Quantes pernотacions o estades anuals proporcionaven aquest centres?

Consum

- Quantes persones, habitants o usuaris van pernотar-hi?
- Quantes nits de mitjana van pernотar-hi?
- Quantes pernотacions o estades anuals s'hi van produir?

Ocupació

- Quin índex d'ocupació van presentar?

Adicionalment la contestació d'aquests interrogants permet també abordar altres aspectes de cada modalitat d'habitabilitat, principalment, l'escala de cada un d'ells, a saber, quina dimensió programàtica -quantes places els integren- i quina dimensió social -quantes persones hi viuen-.

Les unitats d'anàlisi que es deriven d'aquestes qüestions són en conseqüència i respectivament: Centres –o establiments o unitats-, places, estades ofertades/model·any, persones usuàries, estades

³⁸³ INE 2012

realitzades/persona·any, estades realitzades/model·any, % de pernoctacions realitzades respecte pernoctacions ofertades, places/centre.

■ Àmbit poblacional

Es considera dintre del camp d'estudi el conjunt de la població empadronada a Catalunya (7.512.381 persones) i el conjunt de persones que essent residents habituals en altres territoris van pernoctar a Catalunya durant algun moment de l'any de referència.

■ Àmbit geogràfic

Es considera principalment l'activitat d'allotjament desenvolupada a dintre dels límits administratius de Catalunya, no obstant, també serà d'interès conèixer aquelles pernoctacions realitzades per persones empadronades a Catalunya fora d'aquesta CCAA.

■ Àmbit temporal

Es considera com a període de referència l'activitat d'allotjament desenvolupada durant l'any 2.010, si bé per causes de manca d'informació, en certes modalitats es recorre a dades procedents d'altres anys pròxims.

2.3.2 FONTS ADOPTADES I METODOLOGIA DE CÀLCUL

2.3.2.1 CONSIDERACIONS METODOLÒGIQUES GENERALS

El Cens d'habitabilitat es presenta bàsicament com una operació de recollida, sistematització i comparació d'informació procedent de molts àmbits diferents, i no requereix, en principi, un procés complex de manipulació de les dades obtingudes més enllà de les necessàries en cada àmbit per convertir la informació original al format que es precisa. Aquesta afirmació és vàlida per a la majoria de les unitats d'anàlisi: Centres –o establiments o unitats-, places, persones usuàries, estades realitzades/persona·any, estades realitzades/model·any, places/centre. En els punts 2.3.2. i 2.3.3. es precisa més informació sobre el procés metodològic seguit per cada un del sector estudiats.

No obstant, cal apuntar una consideració inicial transversal respecte les dues unitats que resten:

Donat que un dels objectius de l'estudi és estimar l'eficiència en l'ús que es dona dels espais habitables a Catalunya en forma de percentatge d'estades anuals que es realitzen enfront les estades anuals potencials que pot oferir el parc català, cal entrar a valorar quin és aquest potencial, especialment en el cas d'allotjaments que resten tancats una part significativa de l'any. Les estades anuals que potencialment ofereix un allotjament són les que l'establiment està obert o són tots els dies de l'any?

Sovint en les estadístiques que es realitzen el sector turístic –principal exponent de les circumstàncies que es discuteixen-, l'ocupació es determina posant en relació les pernoctacions anuals amb les pernoctacions que es podrien realitzar si els establiments estiguessin plens durant tots els dies que aquests estan oberts. No es tenen en compte, per tant, les temporades en les quals, per manca de un volum suficient de clients, els establiments resten tancats al públic.

Tanmateix i observant la qüestió des de la vessant dels recursos, per una banda es necessari admetre que, si bé els edificis estan tancats arran d'una decisió social, els recursos invertits en la construcció dels edificis resten igualment allà disponibles encara que ningú en faci ús. És a dir, que una part significativa dels recursos precisos per proporcionar habitabilitat s'estan consumint –en el sentit que es van apropant encara que més lentament però inexorablement al final de la seva vida útil- encara que la utilitat que se n'extregui sigui zero. En termes d'A. Pagès-Ramon, el *fons de servei*³⁸⁴, entès com el conjunt de materials duradors que formen un edifici i que aporten o tenen el potencial d'aportar un servei -en aquest cas, la utilitat d'habitabilitat-, està permanentment disponible durant tots els dies de l'any independentment de que es faci efectiu o no el seu potencial d'allotjar persones.

Per altra banda, també és cert que una altra part dels recursos necessaris per proveir habitabilitat, els *fluxos materials no duradors*³⁸⁵, no són empleats –s'estalvien- quan un establiment està buit per tancament. Efectivament quan un hotel, una residència, o un habitatge militar no està ocupat, una fracció significativa de fluxos d'entrada com l'aigua, l'energia elèctrica, el combustible en forma de gas o gasoil, els béns consumibles, i dels fluxos de sortida com les aigües negres, els gasos de combustió, els residus sòlids urbans, deixen de circular a través de l'allotjament.

L'opció de restringir la utilització d'un establiment va lligada habitualment a la manca d'un volum suficient d'usuaris disposats ha allotjar-s'hi que justifiqui el cost econòmic –que es deriva dels subministres i del personal- de mantenir les instal·lacions en funcionament. Si bé d'entrada aquesta opció implica un desaprofitament dels recursos invertits en el fons de servei, per altra banda també significa l'anul·lació de part de l'oferta d'allotjament i, en conseqüència, la concentració de la població en la resta dels allotjaments, en una operació que a priori comporta un augment de l'eficiència en l'ús dels fluxos materials no duradors. Per posar un exemple, si en un municipi que disposa de 4 hotels de 100 places s'hi desplacen 80 persones a fer turisme, en principi ha de resultar menys costós en recursos proporcionar habitabilitat per aquestes persones en 1 sol hotel – i que els altres 3 restin tancats-, que ocupar al 20% tots 4 establiments.

Al marge d'aquestes consideracions sobre l'eficiència, el cert és que des de la perspectiva dels recursos es plantegen dues opcions sobre què es valora a l'hora de calcular un percentatge d'estades anuals que es realitzen enfront les estades anuals potencials que pot oferir el parc català.

Si les estades anuals potencials es corresponen amb la totalitat de nits de l'any, l'índex d'ocupació esdevé un reflex de l'eficiència en l'ús del parc construït en termes de fons de servei, és a dir, de materials immobilitzats en edificis. Aquesta opció no considera o no podria ser aplicable, per tant, als fluxos materials no duradors necessaris per proporcionar habitabilitat.

Si les estades anuals potencials es corresponen amb les nits que els allotjaments estan oberts, l'índex d'ocupació s'orienta a mesurar l'eficiència en l'ús dels recursos implicats en proveir habitabilitat –el fons de servei i els fluxos materials no duradors- durant els períodes que un allotjament està obert al públic. Aquesta opció no té en compte, en conseqüència, la part dels recursos que estan retinguts a l'edifici durant tot l'any i més enllà dels dies que l'establiment està en funcionament.

Davant d'aquesta disjuntiva s'ha optat per la primera possibilitat, a saber, que l'oferta en forma de estades anuals es correspongui amb totes les nits de l'any. Diversos motius recolzen aquesta

³⁸⁴ Pagès-Ramon 2012, 97-100

³⁸⁵ Pagès-Ramon 2012, 97-100

decisió, en primer lloc, perquè el primer índex d'ocupació representa una mesura de més fàcil comprensió: l'any 2.010 a Catalunya un X% de la totalitat de les pernoctacions que es podrien haver realitzat en els llits dels hospitals catalans es van fer efectives; en segon lloc, perquè donada la parcialitat dels dos índex plantejats, el primer resulta conceptualment i metodològicament més clar, doncs abraça completament un dels sectors de recursos –el fons de servei- i es desentén de l'altre – els fluxos materials no duradors-, mentre que el segon avalua només una part de cada un d'ells –deixa fora tots els recursos implicats en les fases de tancament dels establiments-; en tercer lloc, perquè el nombre d'allotjaments que observen una política de tancament al públic –i que es la que origina aquest deliberació- és percentualment reduït dintre del fons d'habitabilitat català, ja que bàsicament el concepte de temporada és aplicable només als allotjaments turístics.

A la fi, el cens d'habitabilitat presenta una llista d'unitats d'anàlisi que s'avaluen en termes generals segons els següents criteris (Taula 2.1):

Cens d'habitabilitat

Metodologia de càlcul de les unitats d'anàlisi

Oferta			Consum			Ocupació
Centres o unitats	Places	Estades anuals	Usuaris	Estada mitjana	Estades anuals	Índex
Allotjaments alternatius						
Obtenció directe o indirecte	Obtenció directe o indirecte	Estimació (Places × 365)	Obtenció directe o indirecte	Càlcul (Estades anuals ÷ usuaris) ò estimació (365)	Obtenció directe o indirecte ò estimació (Usuaris × 365)	Càlcul (Estades anuals consumides ÷ Estades anuals ofertades) (a)
Habitatge						
Obtenció directe o indirecte	Estimació en funció de la superfície	Estimació (Places × 365)	Obtenció directe o indirecte	Càlcul (Estades anuals ÷ usuaris)	Estimació en funció de l'ús	Càlcul (Estades anuals consumides ÷ Estades anuals ofertades) (b)
Notes	(a) Més informació al punt 2.3.2.2 Cens d'allotjaments alternatius					
	(b) Més informació al punt 2.3.2.3. Cens d'habitatges					

Taula 2.1. Cens d'habitabilitat. Metodologia de càlcul de les unitats d'anàlisi

2.3.2.2 CENS D'ALLOTJAMENTS ALTERNATIUS

L'elaboració d'una estadística entorn els allotjaments alternatius es planteja necessàriament com una recopilació i harmonització de dades procedents de molts àmbits diferents, doncs no és possible abordar metodologies pròpies d'un cens pròpiament dit, en el sentit d'un rastreig sistemàtic i temporalment definit del conjunt real d'allotjaments –com així va succeir amb motiu del Censo de 2.001-.

Acceptada aquesta condició insalvable, la fiabilitat del cens d'habitabilitat dependrà del grau de rigor de la font, de l'exhaustivitat de les dades –disposició de la informació de totes les modalitats- i de la coincidència o no amb el període determinat per a l'estudi (2.010).

Allotjaments militars

En relació a les Fuerzas Armadas la *Memoria de actividades 2011*³⁸⁶ de l'Invied proporciona informació detallada sobre els habitatges militars existents a Catalunya l'any 2.011, tant del total com dels ocupats. Malgrat el distanciament temporal, es considera vàlida la informació facilitada.

³⁸⁶ Ministerio de Defensa. Invied, 2011

Per al càlcul de les places potencials, s'ha utilitzat el mateix índex empleat per al sector de l'habitatge que posteriorment s'explica, en la seva vessant baixa. Pel que fa al consum real, no es disposa de dades respecte el nombre total d'ocupants, i per aquest motiu s'ha estimat que les famílies que habiten en aquests allotjaments tenen la composició –distribució en número de membres de la llar– descrita pel *Censo de Población y Viviendas 2001* referent a l'ocupació professional 00 – *Fuerzas Armadas* de la *Clasificación Nacional de Ocupaciones 1994* (CNO-94) i que de mitjana valora en 3,03 persones per llar. Finalment l'índex d'ocupació s'ha estimat amb una estada mitjana de 345 dies/any, considerant que el perfil d'ocupació d'aquests habitatges guarda certa similitud amb la dels habitatges convencionals.

En relació a la Guàrdia Civil, la principal font d'informació ha estat la pròpia Direcció General de la Guardia Civil, que ha facilitat sota consulta expressa una taula de nombre de pabellones a Catalunya l'any 2.010 segons província i estat de conservació de l'immoble. El càlcul de les places potencials s'ha realitzat segons la mateixa metodologia utilitzada pels habitatges militars. Per determinar el nivell d'ocupació dels habitatges, i davant la manca d'informació, s'ha estimat que es trobaven habitats només aquells que el seu estat de conservació ho permetés –excloent els habitatges en estat deficient o inhabitable–, per llars amb una composició idèntica a la descrita pel *Censo de Población y Viviendas 2001* referent a l'ocupació professional 521 –*guardias civiles* de la CNO-94 i que de mitjana valora en 3,15 persones per llar. En última instància, el càlcul de l'índex d'ocupació s'ha realitzat seguint el criteri utilitzat pels habitatges militars, és a dir, que es troben ocupats una mitjana de dies a l'any similar als habitatges convencionals, concretament 345 dies/any.

Allotjaments turístics

La importància del sector turístic en l'economia catalana el converteix en una activitat perfectament monitoritzada per l'administració. Només l'Idescat elabora una sèrie llarga de documents relacionats amb el turisme: *Indicadors de conjuntura econòmica*, *Informes de conjuntura econòmica*, *Indicadors d'estructura econòmica*, *Despesa turística*, *Enquesta anual de serveis*, *Enquesta de clima empresarial*, *Estimació de població estacional*, etc. Pel cas que ens ocupa, es suficient consultar l'anuari del sector que elabora la Direcció General de Turisme del Departament d'Empresa i Ocupació amb dades de l'Idescat entre d'altres fonts: *Catalunya Turística en Xifres 2010*³⁸⁷. Aquest document facilita les dades requerides pel cens en els àmbits de l'oferta i la demanda per a l'any d'estudi i, per tant, es pot assegurar la seva fiabilitat. Tanmateix, cal apuntar certa llacuna que s'ha complimentat amb dades procedents de l'INE: l'oferta de apartaments turístics.

Instal·lacions juvenils

Pel que fa a l'oferta d'instal·lacions juvenils a Catalunya, l'Idescat³⁸⁸ recopila les dades que facilita el Departament de Benestar Social i Família per totes les modalitats en termes d'establiments i de places, fet que permet obtenir un registre plenament fiable. Pel que fa al consum però l'administració no disposa de dades ni d'usuaris ni de pernотacions, ja que la majoria d'instal·lacions són de caràcter privat; fet que impossibilita la valoració de les instal·lacions juvenils des d'aquesta perspectiva. Tot i això, la necessitat de poder valorar conjuntament tots els 10 àmbits estudiats porta a realitzar una aproximació a les pernотacions que s'efectuen en instal·lacions juvenils; en aquest sentit, s'ha estimat que anualment aquests allotjaments acullen persones durant 100 dies.

³⁸⁷ Generalitat de Catalunya. Direcció General de Turisme, 2010

³⁸⁸ Idescat 2010

Institucions religioses

Com s'apuntava anteriorment, les comunitats religioses a Catalunya són de difícil avaluació per la feblesa de la majoria de les congregacions que perviuen avui en dia i per la manca d'una estadística oficial que perfili aquestes situacions. Fins l'extrem que no es possible disposar de cap informació global d'aquesta realitat fins més enllà de la proporcionada *pel Censo de Población y Viviendas 2.001*. Davant d'aquesta llacuna, i donada la rellevància del sector dins de l'àmbit d'allotjaments alternatius a l'habitatge –per història i per volum–, s'ha considerat necessari incloure'l en el Cens d'habitabilitat, encara que sigui fent ús de dades relativament allunyades en el temps. Així, mitjançant la informació de l'INE, s'ha pogut determinar el nombre de centres destinats a institucions religioses i el nombre de persones que els ocupen. Per al càlcul de les pernoctacions anuals, s'ha estimat una permanència intensiva als centres, a saber, del total de nits anuals. Pel que fa al nombre de places i del càlcul derivat d'ocupació, la informació disponible no ha ofert cap possibilitat d'avaluació. Malgrat aquesta circumstància, per al càlcul del pes relatiu de cada un dels àmbits objecte d'estudi s'ha estimat que les institucions religioses compten amb com a mínim un nombre de places equivalent al nombre de persones que hi resideixen.

Refugis

Principalment el procés d'avaluació s'ha enfocat des de dues fonts; en primer lloc, el *Cens d'Equipaments Esportius de Catalunya* facilita un llistat de refugis i la seva capacitat segons es tracti de refugis alberg, refugis guardats i refugis bivac, a partir d'un estudi de camp realitzat l'any 2.006³⁸⁹, fet que permet definir amb certa exactitud l'oferta existent a Catalunya; en segon lloc, i en vistes a determinar el consum real, s'ha pogut comptar només amb la informació proporcionada per la Federació d'Entitats Excursionistes de Catalunya (FEEC), òrgan que gestiona 12 refugis guardats amb un total de 496 places (21%). Les estadístiques d'ocupació d'aquests refugis s'han extrapolat a la resta de refugis guardats i als refugis alberg de forma directa, mentre que per als refugis bivac, per ésser una modalitat amb menys prestacions i de més difícil accés, s'ha estimat que en farien ús el 50% de les ocasions.

Residències d'estudiants

Es tracta d'un camp amb poca informació disponible donat que la majoria de residències són d'iniciativa privada; no obstant, la Direcció General de Joventut compta amb una base de dades de residències d'estudiants i col·legis majors on figuren 109 establiments³⁹⁰. Per determinar el conjunt de dades requerides pel cens, i davant de l'absència total d'informació a les estadístiques de l'administració i de l'Idescat, s'ha hagut de recorre a una enquesta directa a les residències. S'han obtingut dades de 21 establiments, és a dir, del 19,3% del total existent a Catalunya. La mostra s'ha considerat suficientment àmplia per extrapolat les dades d'aquest subconjunt a la resta de residències amb una excepció; per al càlcul de les mitjanes s'ha exclòs deliberadament la informació relativa a la Vila Universitària de la Universitat Autònoma de Catalunya, per ésser un cas excepcional que disposa d'una dimensió 17 vegades superior a la mitjana de la resta d'establiments analitzats. Així, mitjançant les dades de 21 residències i l'extrapolació de la informació de 20 residències a les 88 restants, s'ha pogut estimar el nombre de places totals que oferta el sector, el nombre de persones que en van fer ús el 2.010, l'estada mitjana de cada persona, el nombre de pernoctacions anuals totals i l'índex d'ocupació.

³⁸⁹ Generalitat de Catalunya. Secretaria General de l'Esport 2012

³⁹⁰ Generalitat de Catalunya. Direcció General de Joventut 2012

Sense llar

En el cas de les persones sense llar el cens s'ha elaborat a partir de dues fonts d'informació. Per una banda l'*Encuesta sobre las personas sin hogar 2.010*³⁹¹ realitzada per l'INE als centres d'acollida facilita el nombre de centres d'allotjament i la seva capacitat, així com el nombre de persones que hi van pernoctar cert dia de l'any. Per completar aquesta informació vers les persones que viuen a l'espai públic o la intempèrie i les instal·lades en assentaments, s'ha estimat a partir de les dades procedents de l'estudi *Diagnosi 2.011, La situació de les persones sense llar a Barcelona el 8 de novembre de 2011 i l'evolució dels serveis residencials*³⁹², que per cada persona que pernocta en un alberg 0,67 ho fan al carrer i 0,55 en un assentament, donant per vàlid el supòsit que les circumstàncies de Barcelona són extrapolables a la resta de Catalunya. Aquesta valoració s'ha dut a terme per davant d'altres fonts d'informació més antigues, com un estudi del Departament de Benestar Social de l'any 2.001 que, segons Arrels Fundació, xifra en 8.043 les persones sense llar a Catalunya³⁹³.

Serveis hospitalaris

Per a l'elaboració del cens dels serveis hospitalaris s'ha comptat amb la informació del Servei Català de la Salut continguda a la *Memòria del CatSalut 2.010*³⁹⁴, i concretament amb les dades relatives als recursos i a l'activitat: Nombre de centres, nombre de llits, nombre de contactes d'hospitalització convencional i estada mitjana. Aquesta font proporciona doncs dades fiables i suficients per respondre als objectius del cens d'habitabilitat.

Serveis penitenciaris

El procés d'elaboració del cens d'habitabilitat en el cas dels serveis penitenciaris ha hagut de fer front a dues dificultats. Per una banda, a la dispersió i en certa mesura a la manca d'informació relativa al conjunt de modalitat penitenciàries; com ja s'apuntava al punt 2.2.1.4, s'ha hagut de consultar i harmonitzar les dades procedents de diverses fonts: l'*Estadística bàsica d'execució penal*³⁹⁵ –amb dades semestrals-, els *Descriptors estadístics de serveis penitenciaris i rehabilitació*³⁹⁶ –amb dades mensuals-, i els butlletins de *Dades Setmanals*³⁹⁷. I malgrat la multitud de fonts i l'exhaustivitat d'algunes d'elles, certs aspectes han hagut de resoldre's mitjançant el contacte directe amb el Departament de Justícia. Per l'altra banda, i donada la diversitat d'estades a presó, s'ha hagut de suposar que la població reclusa registrada al desembre de 2.010 és equivalent a la de la resta de l'any, emparats per la poca distància que guarda el nombre de presos d'aquest mes (10.520) amb la mitjana anual (10.721).

Serveis socials

La recollida de dades de l'àmplia varietat de modalitats de serveis socials s'ha iniciat per la consulta de l'edició de 2.010 del *Mapa de Serveis Socials a Catalunya*³⁹⁸ elaborat pel Departament de Benestar Social i Família, fet que ha facilitat la majoria de les dades necessàries. La resta de la informació finalment disponible –es poden observar buits importants en els àmbits de les persones amb drogodependències, les afectades pel VIH/SIDA i les que estan en situació de violència masclista-, s'ha obtingut directament del Departament, amb l'excepció de la relativa a la demanda de residències per a persones grans, que s'ha hagut de complimentar amb dades de 2.008 recollides

³⁹¹ INE 2010

³⁹² Sales 2011

³⁹³ Arrels Fundació 2012

³⁹⁴ Generalitat de Catalunya. Servei Català de la Salut 2010

³⁹⁵ Generalitat de Catalunya. Departament de Justícia, 2010a

³⁹⁶ Generalitat de Catalunya. Departament de Justícia, 2012

³⁹⁷ Generalitat de Catalunya. Departament de Justícia, 2010b

³⁹⁸ Generalitat de Catalunya. Departament de Benestar Social i Família, 2010

al document *Las personas mayores en España, Informe 2008*³⁹⁹ de l'Imsero. Finalment cal apuntar que, excepte per a les residències d'estada limitada, la informació proporcionada per les fonts citades atenyia principalment a l'oferta –centres i places- i a la demanda d'usuaris, sense especificar l'estada mitjana de les persones als establiments; en aquest cas i donat el caràcter de residència més o menys estable de les modalitats considerades, s'ha estimat una estada continua durant tot l'any.

2.3.2.3 CENS D'HABITATGES

En el cas del sector residencial, l'elaboració d'una estadística amb un elevat grau de precisió resulta en bona mesura difícil degut a la manca d'informació sobre certes vessants del sector, sobretot en relació als aspectes lligats a l'ocupació de les mateixes. Cal recordar en aquest sentit que l'estadística més completa disponible actualment sobre el parc construït i les persones i unitats de convivència que l'habiten és el *Censo de Población y Vivienda 2.001*, estadística que es distancia força de l'any de referència pel cens d'habitabilitat (2.010) i que no recull un període marcat pel boom immobiliari.

Tanmateix, mitjançant altres fonts estadístiques oficials s'ha procedit a valorar el sector residencial de la forma més acurada possible, en alguns casos fent ús d'estimacions que cal deixar remarcades.

Oferta

L'objectiu d'aquest apartat és valorar el sector residencial convencional en la vessant de l'oferta: unitats i places disponibles.

En primer lloc, s'han obtingut les dades d'habitatges totals i d'habitatges principals i no principals de Catalunya l'any 2.010 de l'estadística que elabora el Ministerio de Fomento⁴⁰⁰ per a períodes anuals i CCAA. Fet que proporciona a aquestes dades bàsiques de partida una elevada fiabilitat. S'ha pres aquesta font per davant d'altres menys recents i amb menys informació com l'*Enquesta demogràfica 2.007*⁴⁰¹ de l'Idescat. No obstant, la necessitat de distingir entre habitatges secundaris i buits ha introduït un primer factor d'incertesa, doncs davant l'absència d'informació recent ha calgut utilitzar la proporció facilitada pel *Censo de Población y Vivienda 2.001*. Malgrat aquesta distribució és realment una hipòtesi de treball, l'estudi d'A. Pagès-Ramon avala aquesta opció com a una possibilitat plausible⁴⁰².

En segon lloc, s'ha profunditzat en el coneixement d'aquest parc a partir de la distinció en dos eixos: Superfície útil de l'habitatge i dimensió de la llar. No havent dades disponibles per a l'any de referència, s'ha emprat per als habitatges principals la distribució que facilita l'*Enquesta demogràfica 2.007*. S'ha prioritzat la utilització d'aquesta font davant del *Censo de Población y Viviendas 2.001*, malgrat no proporciona dades tant precises com aquest, perquè l'extrapolació de les dades del *Censo* dona lloc a inconsistències en el procés posterior de càlcul del consum.

Pel que fa als habitatges secundaris i buits, s'ha discriminat només per superfície útil de l'habitatge –doncs aquests habitatges no els hi es aplicable d'entrada una dimensió de la llar-, estimant que serà proporcionalment idèntica a la dels habitatges principals. Aquesta consideració és realitzada davant l'absència de millors dades disponibles, doncs cap estadística recull aquesta informació, ni tan sols el *Censo de Población y Viviendas 2.001*.

³⁹⁹ Imsero 2008

⁴⁰⁰ Ministerio de Fomento 2012

⁴⁰¹ Idescat 2007

⁴⁰² Pagès-Ramon 2012, 176

» Taula complementària 2.12. Cens d'habitabilitat. Distribució d'habitatges segons ús, superfície i dimensió de la llar (Annex 2.1).

Havent determinat el volum del parc residencial català, a saber, l'oferta en termes de nombre d'habitatges principals, secundaris i buits, en tercer lloc, s'ha procedit a valorar l'oferta en terme de places; qüestió necessària per poder comparar els resultats del sector residencial convencional amb els propis dels allotjaments alternatius. Per a realitzar aquesta valoració cal relacionar algun aspecte quantitatiu de l'habitatge amb el nombre de persones que potencialment poden utilitzar-lo. Davant de les dues opcions possibles, superfície útil i habitacions, s'ha escollit la primera per estar millor referenciada en la normativa d'habitabilitat i en les estadístiques disponibles. La qüestió que es planteja doncs és: quina superfície útil mínima és necessària per cada habitant?

Donada la dificultat per definir una xifra inequívoca es proposa establir una forquilla definida per dos escenaris extrems: en el límit inferior el valor resultant d'analitzar la normativa d'habitabilitat, com a lllindar infranquejable reglamentàriament definit; en el límit superior el valor resultant d'avaluar l'ocupació real de la majoria dels habitatges del parc construït català, com a reflex del que socialment és habitual.

En una primera aproximació al lllindar normatiu es pot fer referència a les circumstàncies a Catalunya entorn a la qüestió de l'ocupació màxima. En primera instància, cal ressenyar l'article 4 del recentment aprovat Decret 141/2012, de 30 d'octubre, pel qual es regulen les condicions mínimes d'habitabilitat dels habitatges i la cèdula d'habitabilitat:

Article 4. Estàndard de superfície per persona i lllindar màxim d'ocupació dels habitatges.

4.1 Amb la finalitat de determinar l'existència dels supòsits de sobreocupació que preveu la Llei del dret a l'habitatge, es fixa el nombre màxim d'ocupants per habitatge en funció del nombre d'habitacions i de la superfície d'aquestes, amb aplicació dels paràmetres següents:

1 persona per habitació ≥ 5 m²

2 persones per habitació ≥ 8 m²

3 persones per habitació ≥ 12 m²

2 persones en habitatges sense habitacions i únicament amb espai d'ús comú (E, M, E-M o E-M-C).

Aquest estàndard determina el lllindar màxim d'ocupació d'un habitatge i el seu incompliment té els efectes que es deriven de la Llei del dret a l'habitatge. Se n'exceptuen les unitats de convivència vinculades per llaços de parentiu, si l'excés d'ocupació no comporta incompliments manifestos de les condicions exigibles de salubritat i higiene ni genera problemes greus de convivència amb l'entorn.

Als efectes d'aquest Decret, s'entén que hi ha parentiu entre els cònjuges, les persones lligades per relació de consanguinitat i afinitat fins al quart grau o per adopció, i les que compleixin les condicions previstes en la regulació de la convivència estable en parella⁴⁰³.

Les consideracions d'aquest article, centrades al voltant del nombre i la superfície de les habitacions, converteixen aquests sistema de mesura en inaplicable en el càlcul de l'oferta de places del parc residencial català, doncs les estadístiques disponibles no recullen informació relativa a aquests paràmetres.

En segona instància, es pot recular a la normativa anterior i citar l'article 4 del Decret 55/2009, de 7 d'abril, sobre les condicions d'habitabilitat dels habitatges i la cèdula d'habitabilitat:

⁴⁰³ Catalunya 2012, Art. 4

Article 4. Estàndard de superfície per persona i llinar màxim d'ocupació dels habitatges.

De conformitat amb el que preveu la Llei 18/2007, de 28 de desembre, del dret a l'habitatge, la sobreocupació constitueix una utilització anòmala dels habitatges i un incompliment de la funció social de la propietat. A i de determinar l'existència dels supòsits de sobreocupació que preveuen els articles 5.2.c) i 41.1.b) en relació amb l'article 3.e) de la Llei esmentada, es fixa un estàndard mínim de superfície en els habitatges que resulta de l'aplicació dels paràmetres següents:

SU = Superfície útil mínima en m².

N = Nombre de persones del programa.

<i>N</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>	<i>8</i>	<i>9</i>	<i>N</i>
<i>SU</i>	<i>20</i>	<i>30</i>	<i>40</i>	<i>48</i>	<i>56</i>	<i>64</i>	<i>72</i>	<i>80</i>	<i>8+8N</i>

Aquest estàndard mínim, en funció del nombre de persones, determina el seu llinar màxim d'ocupació, i el seu incompliment té els efectes que es deriven de la Llei 18/2007, de 28 de desembre, del dret a l'habitatge. Se n'exceptuen les unitats de convivència vinculades per llaços de parentiu, si l'excés d'ocupació no comporta incompliments manifestos de les condicions exigibles de salubritat i higiene ni genera problemes greus de convivència amb l'entorn. Als efectes d'aquest Decret, s'entén que existeix parentiu entre els cònjuges, les persones lligades per relació de consanguinitat i afinitat fins al quart grau o per adopció, i les que compleixin les condicions previstes en la regulació de la convivència estable en parella⁴⁰⁴.

Tanmateix aquest article, com el de la normativa vigent, fa referència explícita a que es tracta d'una mesura de prevenció de la sobreocupació, i realment l'estàndard mínim de superfície per persona, que gira al voltant dels 10m²/per, és extremadament ajustat. En aquest sentit, la mateixa normativa el desmenteix quan assigna superfície a les peces mínimes de l'habitatge, fet pel qual es descartable aquest valor com a adequat per al cens d'habitabilitat.

Alternativament es proposa utilitzar un valor de major concents i que sigui el resultat d'avaluar els habitatges resultants de compondre el programa mínim exigible per a cada dimensió de la llar. L'estudi de M. Casals-Tres fixa en aproximadament 12m²/per la superfície útil mínima que de mitjana estableixen les diferents normatives d'habitabilitat vigents a Espanya l'any 2.011⁴⁰⁵.

» Taula complementària 2.13. Cens d'habitabilitat. Estimació de l'estàndard normatiu de superfície mitjana d'habitatge per persona (Annex 2.1).

El resultat d'aplicar aquesta ràtio al conjunt de diferents tipus d'habitatges dóna lloc a l'escenari alt, això és, a una hipòtesi de places màximes disponibles al parc residencial català, entenent aquestes com el potencial d'ocupació si tots els habitatges estiguessin ocupats al 100% dintre dels límits fixats normativament.

» Taula complementària 2.14. Cens d'habitabilitat. Places potencials de l'escenari alt (12m²/persona) (Annex 2.1).

Pel que fa l'escenari baix, s'ha marcat com objectiu determinar l'oferta de places a partir de la definició d'una xifra que s'apropés en la mesura del possible a la ràtio de la majoria de la població, deixant fora les situacions extremes, és a dir, les de sobreocupació reglamentària i les de ús menys intens dels habitatges. L'anàlisi de la distribució de la població en funció de la superfície útil per càpita revela que en la franja de 12m²/per a 35m²/per es concentra el 54,4% de la població catalana; aquest conjunt disposa de mitjana de aproximadament 24m²/per.

⁴⁰⁴ Catalunya 2009a, Art. 4

⁴⁰⁵ Casals-Tres 2011

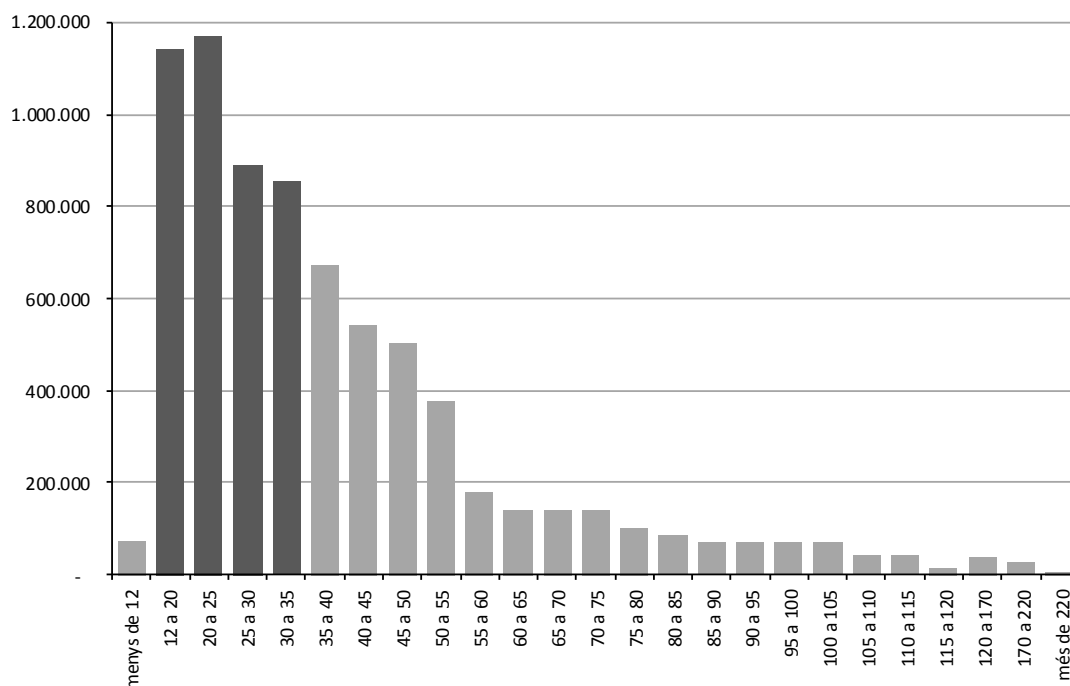

Figura 2.1. Cens d'habitabilitat. Distribució de la població segons superfície mitjana d'habitatge per persona

Font: Elaboració pròpia a partir de dades dels Ministerio de Fomento, l'Idescat i l'INE

- » Taula complementària 2.15. Cens d'habitabilitat. Distribució de la població segons superfície mitjana per persona (Annex 2.1).

De l'adopció d'aquesta ràtio en sorgeix l'escenari baix, el que vindria a ésser una hipòtesi de potencial de places disponibles en unes circumstàncies d'ocupació pròximes a la realitat majoritària a Catalunya.

- » Taula complementària 2.16. Cens d'habitabilitat. Places potencials de l'escenari baix (24m²/persona) (Annex 2.1).

Consum

L'objectiu d'aquest apartat és la valoració del sector residencial convencional en la vessant del consum: usuaris, estada mitjana anual i estades anuals.

La valoració del consum d'habitatge a Catalunya el 2010 s'ha iniciat a partir del càlcul de la població que resideix en habitatges convencionals. Aquesta operació consisteix per una banda en sumar al padró municipal aquelles persones que essent residents habituals d'altres indrets l'any de referència es trobaven efectivament a Catalunya. Aquests desplaçaments estacionals poden tenir diverses motivacions, principalment de caràcter residencial, laboral, turístic i formatiu; malauradament cap font d'informació recull actualment aquestes dades, amb l'excepció de les referents als estudiants universitaris subjectes a programes de mobilitat que avalua el Departament d'Economia i Coneixement. Per altra banda, en restar del padró municipal aquelles persones que o bé es trobaven fora del territori català, o bé residien, segons el cens d'allotjaments alternatius realitzat, de forma més o menys permanent en aquests models. Pel que fa al primer cas, la situació és semblant a la de persones residents a Catalunya no empadronades, és a dir, de manca important de dades més enllà de la mobilitat interuniversitària. Pel que fa al segon, els sectors poblacionals que s'han considerat han estat: personal militar i de la Guardia Civil, religiosos, usuaris dels serveis socials d'estada permanent i persones sense llar. En aquesta llista es podria haver afegit també les persones preses de forma permanent durant l'any 2010, però no es disposen de dades que

clarifiquin quin percentatge de la població reclusa estava condemnada per períodes superiors als 12 mesos en l'any de referència.

» Taula complementària 2.17. Cens d'habitabilitat. Població resident en habitatges (Annex 2.1).

En segon lloc, s'ha procedit a distribuir la població que s'ha estimat que residia el 2010 en un habitatge en una matriu formada pels dos eixos ja utilitzat pel cas dels habitatges: Superfície útil de l'habitatge i dimensió de la llar. Aquesta informació permet disposar d'una visió més precisa del perfil d'ocupació i a l'hora és necessària, com es veurà, per poder determinar el consum de segones residències.

» Taula complementària 2.18. Cens d'habitabilitat. Distribució de la població segons superfície de l'habitatge i dimensió de la llar (Annex 2.1).

En tercer lloc, s'ha afrontat la qüestió de quantificar els usuaris que fan ús de l'habitatge secundari ubicat en territori català, i dels usuaris catalans que disposen de segones residències fora d'aquest àmbit geogràfic. Per al càlcul s'ha recopilat informació procedent de dues fonts; per una banda, l'*Enquesta demogràfica 2.007* facilita el nombre d'habitatges familiars principals -segons superfície útil- que disposen de segona residència; per l'altra l'*Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població 2.011*⁴⁰⁶ precisa la zona on es localitza la segona residència. La informació relativa d'aquestes enquestes s'ha aplicat al nombre de llars a Catalunya el 2010. La conversió de nombre de llars a nombre de persones s'ha realitzat mitjançant l'ocupació mitjana dels habitatges segons la seva superfície. Finalment, i donada la significativa diferència entre nombre d'habitatges secundaris (576.435) i nombre de llars residents a Catalunya amb segones residències (341.590), s'ha considerat necessari abordar la presència de persones foranies en aquests habitatges. En aquest sentit, s'ha estimat que el 25% del parc no utilitzat per catalans com a segona residència és en realitat terceres residències amb un ús marginal (63.327), mentre que la resta del parc s'ha considerat disponible per a persones de fora de Catalunya amb un perfil d'ocupació de segones residències idèntic al dels catalans (259.799).

» Taula complementària 2.19. Cens d'habitabilitat. Ús de les segones residències (Annex 2.1).

Pel que fa a les estades anuals als habitatges principals, el càlcul s'ha basat en restar a les estades anuals del conjunt de la població resident en habitatges convencionals les pernoctacions que aquestes persones realitzen en altres allotjaments temporals: habitatges secundaris dintre i fora de Catalunya, establiments turístics dintre i fora de Catalunya, establiments penitenciaris, serveis socials temporals, instal·lacions juvenils, refugis, residències d'estudiants i serveis hospitalaris. Queden fora d'aquesta operació, per trobar-se fora de l'àmbit d'estudi i per no disposar de dades suficients, pernoctacions eventuais que es realitzen en altres àmbits, com vaixells-habitatge, campaments del poble romaní, vaixells de càrrega o pesquers, camions en ruta i altres estades per motius professionals.

» Taula complementària 2.20. Cens d'habitabilitat. Estades anuals als habitatges principals (Annex 2.1).

Per aquesta valoració primer ha estat necessari disposar de la informació relativa als allotjaments alternatius estudiats en el cens d'habitabilitat i de les estades anuals dels catalans en els habitatges secundaris.

⁴⁰⁶ Idescat 2011

El segon aspecte s'ha abordat mitjançant les úniques dades disponibles sobre temps d'estada i que són les facilitades pel *Censo de Población y Viviendas 2.001*. Amb la informació procedent d'aquesta font s'ha pogut estimar quants dies a l'any de mitjana la població catalana pernocta en les segones residències. Aquest mateix perfil d'ocupació s'ha aplicat per a les persones foranies que disposen de una segona residència a Catalunya.

>> Taula complementària 2.21. Cens d'habitabilitat. Estadades anuals als habitatges secundaris (Annex 2.1).

Ocupació

Finalment a partir dels valors calculats en els dos punts precedents s'ha procedit a estimar l'ocupació mitjana dels habitatges principals i secundaris ubicats a Catalunya, i que és el resultat de dividir les estadades anuals efectivament realitzades en cada un d'ells entre les estadades ofertades o potencials.

2.3.3 RESULTATS DEL CENS

2.3.3.1 CENS D'ALLOTJAMENTS ALTERNATIUS

El resultat final de la indagació en tots els camps referenciats alternatius a l'habitatge proporciona la informació detallada a la Taula 2.2.

A nivell general els allotjaments alternatius a l'habitatge representen una realitat més que palpable a Catalunya tant pel que fa a oferta, com al consum. En relació al primer camp, cal destacar que en conjunt proporcionen aproximadament 759.435 places, xifra que vindria a suposar una capacitat d'allotjament equivalent al 10,1% de la població empadronada en aquest territori. Aquest és la dada més representativa a nivell de oferta, doncs el nombre de centres o unitats (21.887), no resulta especialment rellevant donada l'elevada ràtio de places per centre de la majoria d'aquest tipus d'allotjaments, i que de mitjana ronda les 34,7 places/centre.

En relació al segon camp, és especialment important el volum d'usuaris que han residit en aquests allotjaments en algun moment de l'any, 20.110.124 persones, si bé la distribució segons origen revela que aproximadament 13,8 milions corresponien a persones de fora de Catalunya que hi van pernoctar el 2.010 per motius turístics. El pes significatiu que exerceix aquest sector dins dels fons d'habitabilitat alternatiu a l'habitatge afecta també a les estadades anuals, doncs el baix índex de pernoctacions realitzades en aquests establiments influeix decisivament en la mitjana de tot aquest àmbit, que se situa en 5,0 estadades/usuari-any. D'aquí l'explicació de perquè els 20,1 milions d'usuaris d'allotjaments no residencials en conjunt amb prou feines superen els 100,4 milions de pernoctacions anuals.

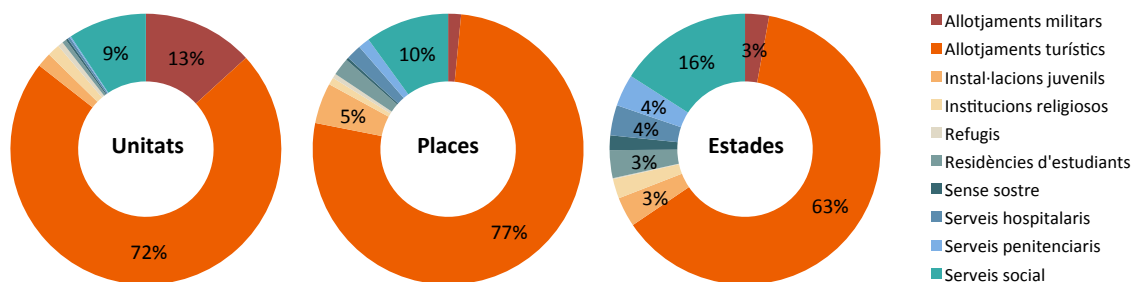

Figura 2.2. Cens d'habitabilitat. Distribució d'unitats, places i estadades dels allotjaments alternatius

Font: Elaboració pròpia / Nota: Els sectors amb un percentatge inferior al 3% no disposen de rètol numèric

Cens d'habitabilitat

Dades principals dels allotjaments alternatius

	Oferta			Consum			Ocupació
	Centres o unitats	Places	Estades anuals (miles)	Usuaris	Estada mitjan	Estades anuals (miles)	Índex
Allotjaments militars							(1)
Habitatges militars	522	4.249	1.551	1.183	345	408	26,3%
Pabellons Guardia civil	2.375	19.334	7.057	7.475	345	2.579	36,5%
Subtotal	2.897	23.583	8.608	8.658	345	2.987	34,7%
Institucions religioses							(3)
Subtotal	325	-	-	6.691	365	2.442	-
Allotjaments turístics							(2)
Establiments hotelers	2.825	286.249	104.481	15.780.000	2,9	45.484	43,5%
Apartaments turístics	10.619	47.772	17.437	707.861	7,7	5.446	31,2%
Càmpings	362	236.667	86.383	2.470.000	5,5	13.542	15,7%
Establiments rurals	2.029	15.845	5.783	299.000	3,0	902	15,6%
Subtotal	15.835	586.533	214.085	19.256.861	3	65.374	30,5%
Serveis penitenciaris							(4)
Establiments ord. de règim tancat	11	544	199	231	365	84	42,5%
Establiments ord. de règim ordinari	11	7.723	2.819	8.453	365	3.085	109,5%
Establiments ord. de règim obert	23	1.835	670	1.848	365	675	100,7%
Establiments especials	3	123	45	68	365	25	55,6%
Justícia juvenil	6	292	107	305	365	111	104,5%
Subtotal	34	10.517	3.839	10.905	365	3.980	103,7%
Serveis social							(5)
Serveis residencials d'estada	41	1.151	420	9.483	33,6	319	75,9%
Infància, adolescència i joventut	200	2.909	1.062	3.091	365	1.128	106,3%
Persones grans amb dependència o	1.271	62.966	22.983	33.829	365	12.348	53,7%
Persones amb discapacitat	447	8.252	3.012	7.742	365	2.826	93,8%
Persones amb drogodependències	70	1.282	468	-	-	-	-
Persones afectades pel VIH/SIDA	-	-	-	-	-	-	-
Dones en situació de violència	17	88	32	209	-	-	-
Subtotal	2.046	76.648	27.977	54.354	-	16.620	55,5%
Instal·lacions juvenils							(6)
Cases de colònies	217	19.523	0	-	-	-	-
Albers de joventut	114	12.583	0	-	-	-	-
Granges escola	17	1.718	467.930	-	-	-	-
Aules de natura	11	735	0	-	-	-	-
Campaments juvenils	21	2.593	0	-	-	-	-
Subtotal	380	37.152	13.560	-	-	-	-
Refugis							(7)
Refugis alberg	29	1.270	464	-	-	41	8,8%
Refugis guardats	72	2.378	868	-	-	76	8,8%
Refugis bivac	39	478	174	-	-	8	4,4%
Subtotal	140	4.126	1.506	-	-	125	8,3%
Residències d'estudiants							(8)
Subtotal	109	16.161	5.899	12.514	277	3.470	58,8%
Sense sostre							(9)
Espai públic o intempèrie	-	-	-	1.505	365	549	-
Assentaments	-	-	-	1.249	365	456	-
Albergs per a persones sense llar	57	2.422	884	2.260	365	825	93,3%
Subtotal	57	2.422	884	5.014	365	1.830	-
Serveis hospitalaris							(10)
Subtotal	64	14.072	5.136	755.126	5,0	3.776	73,5%
Allotjaments alternatius							
Subtotal	21.887	771.214	281.493	20.110.124	0,0	100.479	35,7%

Unitats Centres; places; estades/any; usuaris/any; estades/usuaris-any; estades/any; %.

Notes 123 Valors estimats o calculats a partir de les dades originals

Fonts (1) Invied, Memoria de actividades 2011; Direcció General de la Guardia Civil

(2) Direcció General de Turisme, Departament d'Empresa i Ocupació. Catalunya Turística en Xifres 2010; INE, Encuesta de Ocupación de Apartamentos Turísticos 2010

(3) INE, Censo de Población y Viviendas 2001

(4) Departament de Justícia, Estadística bàsica. Execució penal. Des 2010; Descriptors estadístics de serveis penitenciaris i rehabilitació; Dades setmanals 29-12-10; El model de rehabilitació a les presons catalanes; Dades no publicades

(5) Departament de Benestar social i família, Mapa de serveis socials 2010; Dades del departament no publicades; Idescat, Anuari 2010; Imsero, Las personas mayores en España, Informe 2008

(6) Idescat, Instal·lacions juvenils. 2010

(7) Departament de la Presidència, Secretaria General de l'esport, Cens d'Equipaments Esportius de Catalunya; Federació d'Entitats Excursionistes de Catalunya (FEEC), dades de l'entitat no publicades

(8) Direcció General de Joventut, base de dades de residències d'estudiants i col·legis majors de Catalunya; Dades de 21 residències no publicades

(9) INE, Encuesta sobre las personas sin hogar 2010; Sales, A., Diagnosi 2.011, La situació de les persones sense llar a Barcelona el 8 de novembre de 2011 i l'evolució dels serveis residencials

(10) Servei Català de la Salut, Memòria del CatSalut 2010

Taula 2.2. Cens d'habitabilitat. Dades principals dels allotjaments alternatius

A nivell d'importància de cada un dels 10 àmbits alternatius a l'habitatge convencional, en les dades generals presentades (Figura 2.2) ja s'entreveu la primera conclusió: Els allotjaments turístics són, amb diferència, el sector més destacat dins del mercat d'allotjaments alternatius. Si s'inclouen les previsions relatives a les institucions religioses i a les instal·lacions juvenils mencionades en la metodologia de càlcul, el sector turístic congrega el 72,3% dels centres o unitats, el 77,2% de les places disponibles, i el 65,1% de les estades anuals. Pel que fa als usuaris, tot hi la manca de dades referents a altres àmbits –i a la incapacitat per estimar-les-, la xifra és prou categòrica com per ésser també enunciada: el sector turístic concentra el 95,8% dels usuaris dels allotjaments alternatius a l'habitatge a Catalunya. Les variacions que sorgeixen entre els tres primers valors responen a les característiques pròpies del sector; per una banda es tracta d'establiments que amb 37 places/centre concentren un nombre de places superior a la mitjana de la resta d'àmbits –sobretot els hotels i càmpings-, i d'aquí que el percentatge de centres o unitats sigui inferior al percentatge de nombre de places; per l'altra el nombre de pernoctacions anuals per usuari (3,4 estades/usuari·any) és sensiblement inferior al de la resta, i d'aquí que el percentatge d'estades anuals també sigui inferior al de places disponibles.

En segon terme es situen clarament els serveis socials amb el 9,3% dels centres, el 10,1% de les places, i el 16,5% de les estades anuals. La importància d'aquest sector pel que fa a les pernoctacions anuals revela la naturalesa distint d'aquest respecte el turístic, mentre que aquest últim es caracteritza per la fugacitat de l'estada, els serveis socials constitueixen un exemple de modalitats d'estades prolongades, quan no definitives.

Darrera d'aquests dos àmbits, les diferències apreciables entre els vuit sectors restants no són prou significatives per destacar-ne algun. En relació al nombre de centres o unitats, els allotjaments militars es presenten com el sector amb més presència (13,2%), inclús per davant dels serveis socials i lluny de la resta. En relació al nombre de places disponibles, les instal·lacions juvenils es situen com a tercera força (4,9%), seguides per un quart grup format per les residències d'estudiants (2,1%), els serveis hospitalaris (1,9%), els allotjaments militars (1,6%) i els serveis penitenciaris (1,4%). En relació al nombre d'usuaris, els serveis hospitalaris prenen avantatge respecte la resta (3,8%), avançant en aquest cas als serveis socials (0,3%). Finalment, en relació al nombre d'estades anuals, els serveis penitenciaris són el sector més notori (4%), si bé no massa distanciat dels serveis hospitalaris (3,8%) o les residències d'estudiants (3,5%). En la part baixa de l'estadística es situen en la majoria dels camps els refugis i el sector de la gent sense llar.

A nivell de dimensió dels establiments, el rang possible abraça des de modalitats fonamentalment idèntiques al l'habitatge convencional, com els allotjaments militars (4,1 places/unitat), els apartaments turístics (4,5 places/unitat), o els serveis de pisos adreçats a dones en situació de violència masclista (5,2 places/unitat), fins a models massius com els establiments penitenciaris de règim ordinari (702,1 places/unitat), els càmpings (653,8 places/unitat), els hospitals (219,3 places/unitat), les residències d'estudiants (148,3 places/unitat), els hotels (101,3 places/unitat) o les instal·lacions juvenils (97,8 places/unitat). Pel camí es situen tot un ventall de allotjaments residencials que oscil·len entre els 12 i els 50 residents. Malgrat la preeminència dels establiments col·lectius, aquestes xifres amaguen realitats més fines, embegudes en molts casos en certes categories, que es corresponen a modalitats basades en habitatges, com seria el cas de pisos assistits per a joves, o llars amb suport per a gent gran i altres col·lectius dependents.

A nivell d'ocupació, en la part baixa es destacable el 30,5% corresponent al sector turístic, percentatge que cal matisar acuradament, doncs res té a veure l'ocupació dels establiments hotelers (43,5%) amb el de càmpings i establiments rurals (15,7% i 15,6% respectivament). No obstant, la baixa ocupació que presenta en conjunt el sector turístic, donada la seva importància dins del global, esdevé finalment determinant en l'ocupació mitjana dels allotjaments alternatius a

l'habitatge (36,2%). Si s'excloués al turisme d'aquest càlcul, el percentatge mitjà de la resta d'allotjaments ascendiria fins al 55,6%, valor que inclou des d'àmbits altament aprofitats com els serveis per a la infància, l'adolescència i la joventut (106,3%), el conjunt dels serveis penitenciaris (103,7%), els serveis per a persones amb discapacitat (93,8%), els albergs per a persones sense llar (93,3%), els serveis d'estada limitada (75,9%), els serveis hospitalaris (73,5%) o els allotjaments militars (69,3%), fins a excepcions marcadament desocupades com els refugis (8,3%), passant per modalitats amb ocupacions mitjanes com les residències d'estudiants (58,8%) o els serveis residencials per a persones grans (53,7%). En perspectiva, es observable una lleugera tendència a maximitzar l'ocupació d'aquells models d'habitabilitat de finançament públic, com la majoria de serveis socials, els serveis penitenciaris i els serveis hospitalaris, mentre que les modalitats on l'usuari ha de satisfer un import per realitzar l'estada presenten percentatges d'ocupació menors. Amb tot però, no deixa de ser globalment una porció de l'habitabilitat on no és pot afirmar que l'eficiència en el seu ús sigui actualment una realitat, doncs com es comentava només el 36,2% de les estades potencials realitzables en aquests allotjaments es fan efectives al cap de l'any. Aquest percentatge, cal recordar, significa que els recursos invertits en el *fons de servei* -conjunt de materials duradors que formen un edifici i que aporten o tenen el potencial d'aportar un servei- només són emprats durant poc més d'una terç del temps compres dins de la seva vida útil. Pel que fa als *fluxos materials no duradors*, el percentatge d'ocupació no permet aproximar-se a cap valor d'eficiència, ja que es desconeix el nombre de dies que els establiments estudiats han consumit aquesta fracció de recursos sense estar satisfent la necessitat d'allotjament.

2.3.3.2 CENS D'HABITATGES

Pel que fa al sector de l'habitatge, la metodologia descrita proporciona les següents dades d'oferta, consum i ocupació (Taula 2.3):

Cens d'habitabilitat

Dades principals de l'habitatge

	Oferta			Usuaris	Consum		Ocupació
	Unitats	Places	Estades anuals (miles)		Estada mitja	Estades anuals (miles)	Índex
Escenari alt							
Habitatges principals	2.887.895	23.508.723	8.580.684	7.449.158	0,3	2.554.583	29,8%
Habitatges secundaris	576.435	4.692.432	1.712.738	1.347.787	74,3	100.196	5,9%
Habitatges buits	507.007	4.127.255	1.506.448	0	0	0	0,0%
Subtotal	3.971.337	32.328.409	11.799.869	7.449.158	0,4	2.654.779	22,5%
Escenari baix							
Habitatges principals	2.887.895	11.766.194	4.294.661	7.449.158	0,3	2.554.583	59,5%
Habitatges secundaris	576.435	2.349.759	857.662	1.347.787	0,1	100.196	11,7%
Habitatges buits	507.007	2.066.743	754.361	0	0	0	0,0%
Subtotal	3.971.337	16.182.696	5.906.684	7.449.158	0,4	2.654.779	44,9%
Unitats	Centres; places; miles estades/any; usuaris/any; miles estades/usuaris-any; estades/any; %.						
Notes	123	Valors calculats a partir de les dades originals					
Fonts	Ministerio de Fomento, Estimación del parque de viviendas, serie 2010 Idescat, Enquesta demogràfica 2007 INE, Censo de Población y Viviendas 2001 Cens d'allotjaments alternatius						

Taula 2.3. Cens d'habitabilitat. Dades principals de l'habitatge

El primer valor a destacar és el còmput total d'unitats d'habitatge disponible a Catalunya l'any 2.010: 3.971.337 unitats. És a dir, un habitatge per cada 1,88 persones residents en aquest sector. A aquesta xifra caldria afegir-li el que l'INE denomina *alojamientos*, recintes mòbils o no previstos

com habitatge però que efectivament serveixen a aquest fi⁴⁰⁷, i que per l'any de referència ascendien fins 34.069 unitats.

La distribució d'aquest total segons l'ús que li donen els seus usuaris (Figura 2.3), remarca la tendència observada a Espanya d'ençà la dècada de 1.950, a saber, el progressiu augment del parc no principal d'habitatge⁴⁰⁸. Concretament a Catalunya, l'any 2.010 el parc d'habitatge principal suposava el 73% del total, mentre que els habitatges secundaris i buits comptabilitzaven un 14% i 13% respectivament. Xifres, per altra banda, significativament allunyades dels percentatges d'habitatge principal estimats per als principals països de la Unió Europea –Alemanya, 84,2%; França, 83%⁴⁰⁹–.

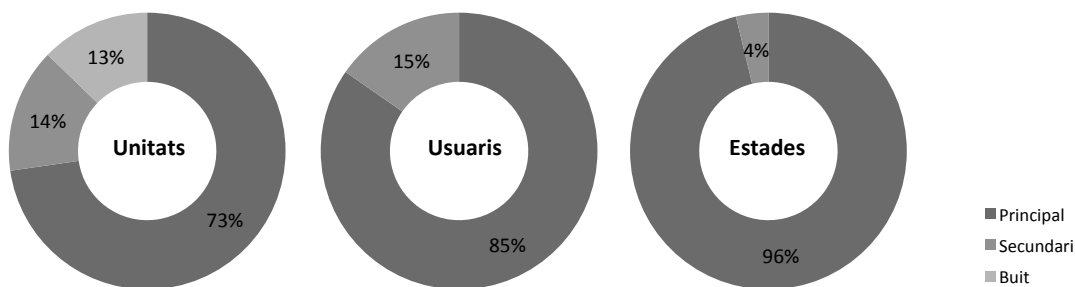

Figura 2.3. Cens d'habilitat. Distribució d'unitats, usuaris i estades dels habitatges

Font: Elaboració pròpia

El sobredimensionament del parc residencial català es fa palès quan es valora les places i pernoctacions potencials d'aquest parc i es compara amb l'ús efectiu que se'n dona. En un escenari estricte, en el qual les places que ofereix un habitatge es calculen en funció de l'estàndard normatiu –escenari alt: 12m²/persona-, l'índex d'ocupació es situa aproximadament en el 22,5%, essent lleugerament superior el dels habitatges principals amb un 29,8% i marcadament inferior el dels habitatges secundaris amb un 5,9%. En un escenari més ajustat a la realitat, en el qual les places es valoren atenent les condicions de la majoria de la població catalana –escenari baix: 24m²/persona-, l'índex d'ocupació del parc residencial es duplica assolint un valor global del 44,9%, i concretament de 59,5% pels habitatges principals i de 11,7% pels habitatges secundaris. El que aquestes dades signifiquen és que, mentre que actualment el sector de l'habitatge acull vora 7,5 milions de persones, la capacitat màxima real del parc –aprofitant no sòls tots els habitatges, sinó totes les places de cada un d'aquests- es situa en una forquilla que va des dels 16,2 milions als 32,3 milions de persones. Encara que, òbviament, aquest és un càlcul força allunyat d'una realitat que presentaria in comptables impediments importants, fins hi tot estructurals, davant l'ocupació intensiva, no per això deixa d'ésser un indicatiu de fins a quin punt es disposa a Catalunya d'un sector de l'habitatge infrautilitzat, o dit al revés, fins a quin punt s'han invertit recursos en un fons de servei altament ineficient, que proporciona un nivell d'utilitat molt per sota de les seves possibilitats. Des d'aquesta perspectiva es redunda inevitablement en l'apreciació que el patrimoni construït constitueix o haurà de constituir la font principal d'habilitat, intervenint en les seves condicions materials i d'ocupació per obtenir tota la utilitat fins ara desaprofitada.

⁴⁰⁷ INE 2001a, 23

⁴⁰⁸ Observatorio de la Sostenibilidad en España 2009, 168

⁴⁰⁹ Rodríguez 2004

2.3.3.3 CENS D'HABITABILITAT

La comparativa del sector de l'habitatge amb el sector d'allotjaments alternatius reafirma l'evidència que l'habitatge constitueix el model d'habitabilitat amb major presència a Catalunya, si més no, a nivell d'oferta. El 99,5% de les unitats i entre el 95,5% i el 97,7% de les places –en funció de l'escenari considerat- corresponen a aquest sector.

Tanmateix, aquestes dades també permeten afirmar que els allotjaments alternatius són una realitat, potser minoritària a nivell d'oferta, però en cap cas residual. En l'escenari baix –on els habitatges ofereixen una plaça per cada 24m²-, els allotjaments alternatius assoleixen, amb un 4,5%, un percentatge de participació al fons d'habitabilitat significatiu.

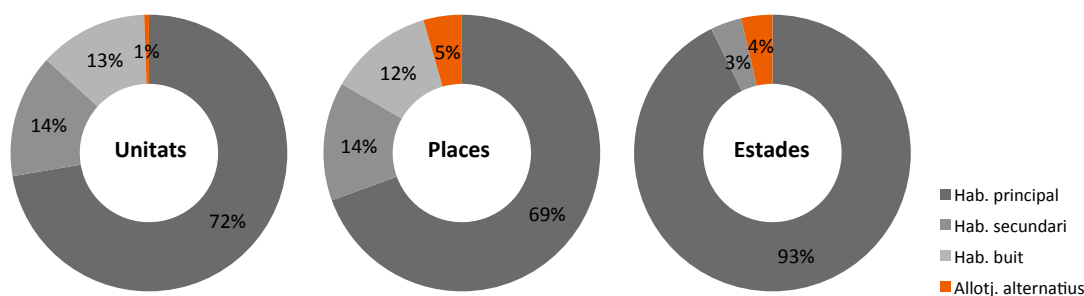

Figura 2.4. Cens d'habitabilitat. Distribució d'unitats, places i estades en l'escenari baix

Font: Elaboració pròpia

Aquesta valoració és pot reforçar si es revisa l'àmbit del consum real, doncs el nombre de persones usuàries estiva l'argumentació vers el costat d'aquests allotjaments. La comparativa entre ambos àmbits posa de manifest que el nombre d'usuaris és netament superior al de l'habitatge: 20,1 milions davant 7,4 milions. Si es descompta d'aquest total d'usuaris d'allotjaments alternatius el nombre de persones estrangeres (13.792.930), i el nombre de persones empadronades a Catalunya que previsiblement van residir d'una forma permanent en aquests establiments durant l'any 2.010 (65.025), s'obté que 6.252.169 persones residents habituals en habitatges van fer ús en algun moment de l'any d'un allotjament alternatiu a Catalunya, és a dir, el 83,9% de la població catalana. Si a més a més aquest valor s'opera amb el total de pernотacions que van realitzar aquestes persones durant l'any 2.010 en aquests establiments, es dedueix que de mitjana l'estada fora de l'habitatge es va prolongar durant 15 dies. Amb tot i en aquest sentit, es vindria a confirmar l'elevat grau d'acceptació social d'aquests entorns habitables, encara que només sigui per estades transitòries.

Finalment, en termes d'ocupació, es pot interpretar el resultat del cens en dos sentits oposats. Si es cospa l'escenari alt de places d'habitatge, l'índex d'ocupació d'aquests es situa per sota del dels allotjaments alternatius: 22,5% versus 36,2%. I per tant els allotjaments alternatius es presenten com a solucions més eficients. En canvi, si s'observa l'escenari baix de places d'habitatge, l'índex d'ocupació d'aquests supera el del dels allotjaments alternatius: 44,9% versus 36,2%. Suscitant la reflexió contrària respecte l'eficiència. Amb tot però, valguin les apreciacions exposades en els punts anteriors, tant si es tracta d'allotjaments alternatius –i, especialment el sector més important dins d'aquest conjunt, els allotjaments turístics-, com si es tracta d'habitatge, l'eficiència en l'aprofitament de la utilitat que proporciona el fons de servei del parc edificat és marcadament millorable, doncs a Catalunya en termes generals es situa al voltant d'un terç de la seva màxima potencialitat.

Cens d'habitabilitat

Dades principals

	Oferta			Consum			Ocupació
	Centres o unitats	Places	Estades anuals (miles)	Usuaris	Estada mitjana	Estades anuals (miles)	Índex
Allotjaments alternatius							
Allotjaments militars	2.897	11.803	4.308	8.658	345	2.987	69,3%
Allotjaments turístics	15.835	586.533	214.085	19.256.861	3,4	65.374	30,5%
Instal·lacions juvenils	380	37.152	13.560	-	-	-	-
Institucions religioses	325	-	-	6.691	365	2.442	-
Refugis	140	4.126	1.506	-	-	125	-
Residències d'estudiants	109	16.161	5.899	12.514	277,3	3.470	58,8%
Sense sostre	57	2.422	884	5.014	365	1.830	-
Serveis hospitalaris	64	14.072	5.136	755.126	5,0	3.776	73,5%
Serveis penitenciaris	34	10.517	3.839	10.905	365	3.980	103,7%
Serveis social	2.046	76.648	27.977	54.354	-	16.620	55,5%
Subtotal	21.887	759.435	277.194	20.110.124	5,0	100.479	36,2%
Habitatge							
Principal - Escenari alt	2.887.895	23.508.723	8.580.684	7.449.158	342,9	2.554.583	29,8%
Secundari - Escenari alt	576.435	4.692.432	1.712.738	1.347.787	74,3	100.196	5,9%
Buit - Escenari alt	507.007	4.127.255	1.506.448	0	0	0	0,0%
Subtotal - Escenari alt	3.971.337	32.328.409	11.799.869	7.449.158	356,4	2.654.779	22,5%
Principal - Escenari baix	2.887.895	11.766.194	4.294.661	7.449.158	342,9	2.554.583	59,5%
Secundari - Escenari baix	576.435	2.349.759	857.662	1.347.787	74,3	100.196	11,7%
Buit - Escenari baix	507.007	2.066.743	754.361	0	0	0	0,0%
Subtotal - Escenari baix	3.971.337	16.182.696	5.906.684	7.449.158	356,4	2.654.779	44,9%
Fons d'habitabilitat							
Allotjaments alternatius	21.887	759.435	277.194	20.110.124	5,0	100.479	36,2%
Habitatge - Escenari alt	3.971.337	32.328.409	11.799.869	7.449.158	356,4	2.654.779	22,5%
Total - Escenari alt	3.993.224	33.087.844	12.077.063	21.242.088	129,7	2.755.258	22,8%
Allotjaments alternatius	21.887	759.435	277.194	20.110.124	5,0	100.479	36,2%
Habitatge - Escenari baix	3.971.337	16.182.696	5.906.684	7.449.158	356,4	2.654.779	44,9%
Total - Escenari baix	3.993.224	16.942.131	6.183.878	21.242.088	129,7	2.755.258	44,6%
Unitats	Centres; places; miles estades/any; usuaris/any; estades/usuaris·any; miles estades/any; %.						

Taula 2.4. Cens d'habitabilitat. Dades principals

LA DIVERSITAT D'HABITABILITATS A CATALUNYA

2.4 DEFINICIÓ DEL CAMP D'ESTUDI DE LA RECERCA

El desplegament del ventall de modalitats d'habitabilitat present a l'àmbit geogràfic fins ara dut a terme permet realitzar una aproximació a la definició del camp d'estudi de la recerca, entenent com a tal la selecció dels sectors o àmbits que seran analitzats en pro d'una redefinició de l'habitabilitat.

Aquest cribratge consisteix en valorar la idoneïtat de cada un dels 10 sectors detectats - allotjaments militars; allotjaments turístics; instal·lacions juvenils; institucions religioses; refugis; residències d'estudiants; sense llar; serveis hospitalaris; serveis penitenciaris; i serveis socials- des de dues perspectives clarament definides, la seva presència a Catalunya i el seu marc normatiu, i procedir a restringir el camp a un total de 3 àmbits, com a xifra suficient en termes d'amplitud i raonable dins del temps disponible per realitzar la recerca.

■ Presència a Catalunya

Aquest criteri de selecció es fonamenta en la necessitat de sustentar la redefinició de l'habitabilitat en base a modalitats d'habitabilitat que disposin de la màxima presència possible en la societat. La solidesa de l'argumentació desenvolupada arran de l'anàlisi d'una modalitat d'habitabilitat està vinculada a l'acceptació social d'aquest, en conseqüència, el pes de cada sector en el fons d'habitabilitat -bé per usuaris que hi concorren, bé per pernoctacions efectuades- és un factor determinant en l'elecció de quines modalitats seran objecte d'anàlisi.

El Cens d'habitabilitat aporta en aquest sentit informació essencial per realitzar la selecció; les dades que s'han pogut obtenir de cada un dels 10 sectors permeten realitzar una llista prioritzada segons diferents criteris:

<u>Places disponibles</u>	<u>Usuaris</u>	<u>Estades anuals</u>
1. Allotjaments turístics	1. Allotjaments turístics	1. Allotjaments turístics
2. Serveis socials	2. Serveis hospitalaris	2. Serveis socials
3. Instal·lacions juvenils	3. Serveis socials	3. Serveis penitenciaris
4. Residències d'estudiants	4. Residències d'estudiants	4. Serveis hospitalaris
5. Serveis hospitalaris	5. Serveis penitenciaris	5. Residències d'estudiants
6. Allotjaments militars	6. Allotjaments militars	6. Allotjaments militars
7. Serveis penitenciaris	7. Institucions religioses	7. Institucions religioses
8. Refugis	8. Sense llar	8. Sense llar
9. Sense llar		9. Refugis
SD. Allotjaments religiosos	SD. Instal·lacions juvenils	SD. Instal·lacions juvenils
	SD. Refugis	

A la llum d'aquesta informació, malgrat la manca de dades (SD), dos àmbits queden clarament senyalats com a prioritaris: Els allotjaments turístics i els serveis socials. El primer concentra el 77,2% de les places, el 95,8% dels usuaris i el 65,1% de les pernoctacions anuals, mentre que el segon, el 10,1% de les places, el 0,3% dels usuaris i el 16,5% de les pernoctacions anuals que s'efectuen en els allotjaments alternatius a l'habitatge.

La tercera plaça disponible és des del punt de vista quantitatiu més difícil d'atorgar, doncs cap sector es desmarca clarament de la resta. Atenent les places serien les instal·lacions juvenils (4,9%) o les residències d'estudiants (2,1%), segons els usuaris serien els serveis hospitalaris (3,8%) o les

residències d'estudiants (0,06%) i en funció de les pernoctacions serien els serveis penitenciaris (4,0%) o els serveis hospitalaris (3,8%). A priori, quatre àmbits es postulen com a possibles des del punt de vista quantitatiu. Tanmateix, l'absència de dades fidedignes sobre el consum real de les instal·lacions juvenils aconsella descartar-lo com a possible àmbit objecte d'estudi, resultant finalment l'elecció acotada a tres: residències d'estudiants, serveis hospitalaris, i serveis penitenciaris.

■ Marc normatiu

Aquest criteri de selecció respon a una premissa ja identificada en la introducció d'aquest document: l'habitabilitat és un concepte fonamentalment normatiu, en el sentit que la seva articulació està vinculada als preceptes fixats per la normativa sobre qualitat dels habitatges. Des d'aquest punt de partida, la capacitat de redefinició del concepte està consegüentment supeditada a la naturalesa legislativa dels elements d'anàlisi, en altres paraules, a que les modalitats estudiades es sustentin en un marc normatiu promogut per l'Administració. Si una modalitat disposa d'una normativa que emana de l'Administració –com a òrgan democràticament escollit per la ciutadania-, el seu contingut és legítimament extrapolable en termes d'habitabilitat per quan la font d'origen és la mateixa..

Des d'aquesta perspectiva els dos primers àmbits seleccionats, els allotjaments turístics i els serveis socials, es presenten com uns àmbits idonis, doncs ambdós disposen d'un marc normatiu consolidat, àmpliament extens i de llarga tradició a l'Estat Espanyol i a Catalunya. Sigui suficient mencionar que tant el sector turístic com l'àmbit dels serveis socials estan regulats per un llei sectorial pròpia –la Llei 13/2002, de 21 de juny, de turisme de Catalunya⁴¹⁰, i la Llei 12/2007, d'11 d'octubre, de serveis socials⁴¹¹- i per múltiples decrets de desenvolupament –entre els quals destaquen el Decret 183/2010, de 23 de novembre, d'establiments d'allotjament turístic⁴¹², i el Decret 142/2010, d'11 d'octubre, pel qual s'aprova la Cartera de Serveis Socials 2010-2011⁴¹³-. En aquest sentit, es reforça positivament l'elecció efectuada.

Pel que fa al tercer àmbit, cal posar de relleu el context legislatiu dels tres sectors candidats en vista a realitzar el descart més encertat, de manera que el sector finalment seleccionat compleixi amb els dos criteris marcats.

Residències d'estudiants

Les residències d'estudiants universitàries es troben regulades per la Ley Orgánica 6/2001, de 21 de diciembre, de Universidades:

Disposición adicional quinta. De los colegios mayores y residencias universitarias.

1. Los colegios mayores son centros universitarios que, integrados en la Universidad, proporcionan residencia a los estudiantes y promueven la formación cultural y científica de los residentes, proyectando su actividad al servicio de la comunidad universitaria⁴¹⁴.

I actualment es construeixen sota la figura d'allotjaments protegits regulats en el Real Decreto 2066/2008, de 12 de diciembre, por el que se regula el Plan Estatal de Vivienda y Rehabilitación

⁴¹⁰ Catalunya 2002a

⁴¹¹ Catalunya 2007d

⁴¹² Catalunya 2010b

⁴¹³ Catalunya 2010c

⁴¹⁴ Espanya 2001a

2009-2012⁴¹⁵, concretament en els seus articles 6, 35, 36 i 37. La seva adaptació al context català queda regulada en el Decret 13/2010 del Pla pel dret a l'habitatge 2009 – 2012⁴¹⁶, específicament als articles 40, 41, 47. No obstant, la lectura d'aquestes disposicions no aporta informació útil en la definició del model des del punt de vista de l'habitabilitat. De fet, segons J. Viquer, *la intervención administrativa sobre la actividad de colegios mayores y residencias se ha centrado en su vertiente universitaria, obviando que, en realidad, el grueso de la actividad desarrollada por estos centros consiste en la prestación material de servicios de residenciales a estudiantes, profesores y personal investigador. (...) estas circunstancias se reflejan en una falta de normativa específica que regule las residencias como establecimientos de hospedaje*⁴¹⁷.

Serveis hospitalaris

Els serveis hospitalaris, com a integrants del Sistema Nacional de Salud, es troben regulats per un ampli ventall legislatiu que respon a l'elevada complexitat del sector. Malgrat aquest dens context normatiu, es possible referir-se amb certa concreció als aspectes relacionats amb l'habitabilitat dels hospitals en la vessant dels usuaris, ja que es troben recollits en el Real Decreto 1030/2006, de 15 de septiembre, por el que se establece la cartera de servicios comunes del Sistema Nacional de Salud y el procedimiento para su actualización:

ANEXO III. Cartera de servicios comunes de atención especializada

3. Hospitalización en régimen de internamiento

Comprende la asistencia médica, quirúrgica, obstétrica y pediátrica o la realización de tratamientos o procedimientos diagnósticos, a pacientes que requieren cuidados continuados que precisan su internamiento, incluyendo:

3.1 Indicación y realización de exámenes y procedimientos diagnósticos, incluido el examen neonatal.

3.2 Indicación, realización y seguimiento de los tratamientos o procedimientos terapéuticos o intervenciones quirúrgicas que necesite el paciente, independientemente de que su necesidad venga o no causada por el motivo de su internamiento.

3.3 Medicación, gases medicinales, transfusiones, curas, material fungible y otros productos sanitarios que sean precisos.

3.4 Cuidados de enfermería necesarios para la adecuada atención del paciente.

3.5 Implantes y otras ortoprótesis y su oportuna renovación.

3.6 Cuidados intensivos o de reanimación, según proceda.

3.7 Tratamiento de las posibles complicaciones que puedan presentarse durante el proceso asistencial.

3.8 Tratamientos de rehabilitación, cuando proceda.

3.9 Nutrición parenteral o enteral.

3.10 Alimentación, según la dieta prescrita.

3.11 Servicios hoteleros básicos directamente relacionados con la propia hospitalización.

3.12 Información al alta con instrucciones para el correcto seguimiento del tratamiento y establecimiento de los mecanismos que aseguren la continuidad y la seguridad de la atención y de los cuidados.

*El acceso a la asistencia especializada en régimen de hospitalización se realiza por indicación del facultativo especialista o a través de los servicios de urgencia hospitalaria, cuando el paciente necesite previsiblemente cuidados especiales y continuados, no susceptibles de ser prestados de forma ambulatoria o a domicilio.*⁴¹⁸

⁴¹⁵ Espanya 2008

⁴¹⁶ Catalunya 2010d

⁴¹⁷ Viquer 2011, 158

⁴¹⁸ Espanya 2006b, Anexo III.3

En els punts 3.10 i 3.11 del fragment citat s'especifiquen sumàriament el paper que exerceix l'hospital en relació a l'habitabilitat: Alimentació i serveis hotelers bàsics. No obstant, no es possible detectar cap altre document legislatiu que desenvolupi els preceptes enunciats, ni a nivell de funcions, ni a nivell de condicions materials.

Serveis penitenciaris

Els serveis penitenciaris disposen també d'un ampli context legislatiu que arrenca, com ja s'ha mencionat, a principis del segle XIX. En l'actualitat i a nivell català, les disposicions principals del sector són la Ley Orgánica 1/1979, de 26 de septiembre, General Penitenciaria⁴¹⁹, el Real Decreto 190/1996, de 9 de febrero, por el que se aprueba el Reglamento Penitenciario⁴²⁰, i el Decret 329/2006, de 5 de setembre, pel qual s'aprova el Reglament d'organització i funcionament dels serveis d'execució penal a Catalunya⁴²¹. D'aquest context es desprèn l'articulació de totes les múltiples vessants dels serveis penitenciaris, entre elles, nombroses precisions sobre les característiques relatives a l'habitabilitat dels establiments penitenciaris. De fet, el mateix terme habitabilitat ja surt recollit en el propi reglament estatal, si bé amb un significat relativament reduït:

Artículo 14. Habitabilidad.

- 1. Las celdas y dormitorios colectivos deben contar con el espacio, luz, ventilación natural y mobiliario suficientes para hacerlos habitables, así como de servicios higiénicos.*
- 2. Todo interno dispondrá de la ropa necesaria para su cama y uso personal y de un lugar adecuado para guardar sus pertenencias, aunque se encuentre compartiendo celda con otros.*
- 3. La Administración velará para que en la distribución de los espacios y en la ornamentación de los edificios se cumplan los criterios generales de habitabilidad y comodidad⁴²².*

En conjunt, els serveis penitenciaris representen un ric escenari normatiu en quan a determinació de les condicions d'habitabilitat de les distintes modalitats penitenciàries, tant a nivell de funcions i serveis com de condicions de les cel·les i els equipaments col·lectius.

■ Definició del camp d'estudi

A la vista de l'argumentació presentada el camp d'estudi de la present recerca queda configurat pels 3 sectors següents:

- Allotjaments turístics
- Serveis socials
- Serveis penitenciaris

Els dos primers per respondre, com s'ha exposat, de forma destacadament positiva als criteris de presència a Catalunya i de marc legislatiu adequat en termes d'habitabilitat. El tercer, per ésser uns dels sectors destacats dintre del fons d'habitabilitat de Catalunya –especialment en la vessant de les pernoctacions-, i per disposar d'un marc regulador apropiat per a l'anàlisi de les condicions d'habitabilitat dels establiments, doncs conté de forma extensa especificacions al voltant de les condicions de vida dels presos.

⁴¹⁹ Espanya 1979

⁴²⁰ Espanya 1996b

⁴²¹ Catalunya 2006b

⁴²² Espanya 1996b, Art. 14

Capítol 3.

ALLOTJAMENTS TURÍSTICS

ALLOTJAMENTS TURÍSTICS

SUMARI I RESUM DEL CAPÍTOL

SUMARI I RESUM DEL CAPÍTOL	118
3.1 CAMP NORMATIU D'ALLOTJAMENTS TURÍSTICS	119
3.1.1 ÍNDEX NORMATIU	119
3.1.2 RESSENYA NORMATIVA	121
3.1.3 EVOLUCIÓ NORMATIVA	124
3.2 CATÀLEG DE MODELS D'HABITABILITAT D'ALLOTJAMENTS TURÍSTICS	126
3.2.1 ÍNDEX DE MODELS D'HABITABILITAT	126
3.2.1.1 MODELS ACTUALS	126
3.2.1.2 CONFORMACIÓ TEMPORAL	128
3.2.1.3 REGULACIÓ DE LES CONDICIONS	129
3.2.2 RESSENYA DELS MODELS D'HABITABILITAT	129
3.2.2.1 CÀMPINGS	129
3.2.2.2 ESTABLIMENTS HOTELERS	130
3.2.2.3 APARTAMENTS TURÍSTICS	130
3.2.2.4 ESTABLIMENTS RURALS	130
3.2.3 PRESÈNCIA A CATALUNYA	131
3.3 DIALÈCTICA: LA PROGRESSIVITAT	133

En aquest capítol s'analitza la legislació en matèria d'allotjaments turístics des del punt de vista de l'habitabilitat. En el punt 3.1 es presenta la legislació d'aquest sector, es procedeix a la selecció de disposicions que seran objecte d'estudi i se'n fa una primera anàlisi des del punt de vista de la seva evolució històrica, els models d'habitabilitat que regulen i els continguts específics que contenen. En el punt 3.2 es tracten en detall les diferents modalitats habitables del sector turístic, justificant l'elecció de cada una d'elles, el seu recorregut temporal, la normativa que els hi són d'aplicació, i finalment, proporcionant una síntesi de la informació obtinguda durant la recerca que es presenta posteriorment a l'Annex 1.1. En el punt 3.3 s'avança una primera discussió sobre la característica més singular dels allotjaments turístics des del punt de vista de l'habitabilitat: la progressivitat.

ALLOTJAMENTS TURÍSTICS

3.1 CAMP NORMATIU D'ALLOTJAMENTS TURÍSTICS

3.1.1 ÍNDEX NORMATIU

El sector turístic conforma un àmbit normatiu de grans dimensions tant a nivell estatal com autonòmic, dimensió que guarda consonància amb la complexitat del mateix i amb la importància d'aquesta d'activitat dintre de l'economia espanyola i catalana. Com a valors indicatius, la cerca del terme *turisme* dintre de les bases de dades de legislació oficials respon amb 1.941 entrades pel cas del BOE i amb 433 disposicions en el cas del DOGC.

Dintre d'aquest conjunt normatiu s'han examinat les disposicions principals del sector, i sobretot aquelles que es relacionen amb la vessant de l'habitabilitat dels allotjaments. La llista completa està formada per 62 disposicions distribuïdes de la següent manera: A nivell estatal, 5 Reales Decretos, 1 Decreto, i 9 Ordenes; a nivell autonòmic català, 1 Llei, 26 Decrets, 8 Ordres, i 12 Resolucions.

» Sumari normatiu d'allotjaments turístics (Annex 1.1.1).

Amb posteritat a aquest primer cribratge general, s'ha definit una segona llista formada per 20 normatives susceptibles d'ésser analitzades; els criteris de selecció s'han basat en dues consideracions, en primer lloc, s'han deixat fora de l'àmbit d'estudi totes les normatives estatals, tant les predemocràtiques com les democràtiques, ja que la Generalitat de Catalunya disposa de competències exclusives en matèria de turisme des de 1.978⁴²³; en segon lloc, s'han destriat aquelles disposicions accessòries respecte de les que vertebraven el sector.

La lectura atenta d'aquest conjunt ha derivat finalment en la subdivisió en dues categories, aquelles disposicions d'estudi indispensable (15), i aquelles que tot hi tenir certa rellevància han estat desestimades com objecte d'estudi en profunditat donada la manca d'informació útil en la definició dels models d'habitabilitat (5). En aquesta selecció s'ha descartat l'estudi d'un cas particular d'allotjament, l'habitatge turístic, entenent que tot hi ésser un model orientat a la prestació de serveis turístics, la seva naturalesa d'habitatge el priva de disposar d'unes característiques pròpies que el facin esdevenir d'interès.

Normativa objecte d'estudi

- Decret 55/1982, de 4 de febrer, sobre ordenació de la pràctica del càmping i dels establiments dedicats a aquest fi⁴²⁴.
- Ordre de 14 d'abril de 1982, establint la normativa per a la instal·lació, obertura, classificació i funcionament dels establiments dedicats a la pràctica del càmping⁴²⁵.
- Decret 365/1983, de 4 d'agost, pel qual es crea la modalitat d'allotjament turístic "Residència-Casa de Pagès"⁴²⁶.
- Ordre de 6 d'octubre de 1983, per la qual s'estableix la normativa per a l'obertura i funcionament de les residències-cases de pagès⁴²⁷.

⁴²³ Catalunya 1978a; Catalunya 1978b

⁴²⁴ Catalunya 1982b

⁴²⁵ Catalunya 1982a

⁴²⁶ Catalunya 1983a

⁴²⁷ Catalunya 1983b

- Decret 93/1986, de 20 de març, pel qual s'estableixen els requisits mínims d'infraestructura en els allotjaments turístics⁴²⁸.
- Ordre d'11 de juliol de 1986, per la qual s'estableixen els requisits per a la instal·lació i el funcionament dels càmpings⁴²⁹.
- Decret 176/1987, de 9 d'abril, pel qual s'estableixen normes sobre l'ordenació i la classificació dels establiments d'allotjament turístic sotmesos al règim d'hoteleria⁴³⁰.
- Ordre de 6 d'octubre de 1987, per la qual s'estableixen els requisits tècnics i els serveis mínims exigibles als establiments hotelers en els seus diferents grups, modalitats, categories i especialitats⁴³¹.
- Decret 193/1989, de 17 de juliol, pel qual s'estableixen les normes sobre l'ordenació i la classificació dels apartaments turístics⁴³².
- Decret 100/1990, de 20 de març, pel qual es fixen els requisits tècnics mínims dels apartaments turístics⁴³³.
- Decret 214/1995, de 27 de juny, pel qual es regula la modalitat d'allotjament turístic anomenada residència-casa de pagès⁴³⁴.
- Decret 163/1998, de 8 de juliol, d'apartaments turístics⁴³⁵.
- Llei 13/2002, de 21 de juny, de turisme de Catalunya⁴³⁶.
- Ordre TIC/313/2003, de 8 de juliol, per la qual es modifica l'Ordre de 6 d'octubre de 1987 per la qual s'estableixen els requisits tècnics i els serveis mínims exigibles als establiments hotelers en els seus diferents grups, modalitats, categories i especialitats⁴³⁷.
- Decret 313/2006, de 25 de juliol, que regula els establiments de turisme rural⁴³⁸.
- Decret 183/2010, de 23 de novembre, d'establiments d'allotjament turístic⁴³⁹.

Normativa desestimada

- Decret 53/1994, de 8 de febrer, sobre el règim de preus, reserves i serveis complementaris en establiments d'allotjament turístic⁴⁴⁰.
- Resolució de 30 de novembre de 1998, per la qual s'estableixen els criteris ambientals per a l'atorgament del distintiu de garantia de qualitat ambiental als càmpings⁴⁴¹.
- Resolució de 9 de maig de 2000, per la qual s'estableixen els criteris ambientals per a l'atorgament del distintiu de garantia de qualitat ambiental als establiments hotelers⁴⁴².
- Resolució de 28 de febrer de 2001, per la qual s'estableixen els criteris ambientals per a l'atorgament del distintiu de garantia de qualitat ambiental a les residències-casa de pagès⁴⁴³.
- Decret 164/2010, de 9 de novembre, de regulació dels habitatges d'ús turístic⁴⁴⁴.

⁴²⁸ Catalunya 1986a

⁴²⁹ Catalunya 1986b

⁴³⁰ Catalunya 1987a

⁴³¹ Catalunya 1987b

⁴³² Catalunya 1989a

⁴³³ Catalunya 1990a

⁴³⁴ Catalunya 1995

⁴³⁵ Catalunya 1998a

⁴³⁶ Catalunya 2002a

⁴³⁷ Catalunya 2003a

⁴³⁸ Catalunya 2006a

⁴³⁹ Catalunya 2010b

⁴⁴⁰ Catalunya 1994d

⁴⁴¹ Catalunya 1998b

⁴⁴² Catalunya 2000a

⁴⁴³ Catalunya 2001a

⁴⁴⁴ Catalunya 2010e

3.1.2 RESSENYA NORMATIVA

- **Decret 55/1982, de 4 de febrer, sobre ordenació de la pràctica del càmping i dels establiments dedicats a aquest fi**

Ordena la pràctica del càmping i els establiments dedicats a aquest fi, pronunciant-se sobre la definició de càmping i de lliure acampada, les competències del Departament de Comerç i Turisme, el procés d'autorització d'instal·lació i obertura d'un establiment. Període i àmbit de vigència: Disposició derogada, vigent des de 1982 fins a 2010 a la Comunitat Autònoma de Catalunya. Referència: D 55/1982.

- **Ordre de 14 d'abril de 1982, establint la normativa per a la instal·lació, obertura, classificació i funcionament dels establiments dedicats a la pràctica del càmping**

Desenvolupa el Decret 55/1982 regulant d'una manera més detallada tant els requisits i els serveis mínims exigibles als establiments de càmping, en les seves diferents categories i modalitats, com les característiques de llur funcionament, deures del personal envers la clientela i drets i deures dels usuaris. Període i àmbit de vigència: Disposició derogada, vigent des de 1982 fins a 1986 a la Comunitat Autònoma de Catalunya. Referència: O 14-04-1982.

- **Decret 365/1983, de 4 d'agost, pel qual es crea la modalitat d'allotjament turístic "Residència-Casa de Pagès"**

Crea la modalitat d'allotjament turístic Residència-Casa de Pagès, establint certes condicions sobre la seva ubicació i circumstàncies del propietari, i regulant les competències del Departament de Comerç i Turisme i del Departament d'Agricultura, Ramaderia i Pesca. Període i àmbit de vigència: Disposició derogada, vigent des de 1983 fins a 2006 a la Comunitat Autònoma de Catalunya. Referència: D 365/1983.

- **Ordre de 6 d'octubre de 1983, per la qual s'estableix la normativa per a l'obertura i funcionament de les residències-cases de pagès**

Desplega el Decret 365/1983 regulant més àmpliament els requisits i els serveis mínims exigibles a la modalitat turística Residència-Cases de Pagès i les seves característiques de funcionament. Període i àmbit de vigència: Disposició amb articles modificats i/o derogats, vigent des de 1983 a la Comunitat Autònoma de Catalunya. Referència: O 06-10-1983.

- **Decret 93/1986, de 20 de març, pel qual s'estableixen els requisits mínims d'infraestructura en els allotjaments turístics**

Estableix uns serveis bàsics comuns a tots els establiments d'allotjaments turístics, dictant les condicions mínimes que ha de disposar el subministrament d'aigua potable, el subministrament d'energia elèctrica, l'evacuació d'aigües residuals, la recollida i tractament de deixalles i els estacionaments, així com donant indicacions respecte les mesures tendents a la supressió de les barreres arquitectòniques. Període i àmbit de vigència: Disposició derogada, vigent des de 1986 fins a 2008 a la Comunitat Autònoma de Catalunya. Referència: D 93/1986.

■ **Ordre d'11 de juliol de 1986, per la qual s'estableixen els requisits per a la instal·lació i el funcionament dels càmpings**

Substitueix definitivament l'Ordre de 14 d'abril de 1982 establint unes noves condicions per als establiments dedicats a la pràctica del càmping. La disposició aborda la regulació dels requisits i els serveis mínims exigibles als establiments de càmping, en les seves diferents categories i modalitats, així com les característiques de funcionament, els deures del personal envers els usuaris, i els drets i deures d'aquests. Període i àmbit de vigència: Disposició derogada, vigent des de 1986 fins a 2010 a la Comunitat Autònoma de Catalunya. Referència: O 11-07-1986.

■ **Decret 176/1987, de 9 d'abril, pel qual s'estableixen normes sobre l'ordenació i la classificació dels establiments d'allotjament turístic sotmesos al règim d'hoteleria**

Modifica la vigent ordenació per a l'autorització i classificació dels allotjaments turístics sotmesos al règim d'hoteleria en la línia marcada per altres països de la Comunitat Europea, afavorint el confort dels equipaments i la qualitat dels serveis que es presten en els establiments hotelers. La disposició dicta en relació a l'estructuració dels establiments en grups i modalitats, a les normes de classificació en categories i a les normes d'obertura. Període i àmbit de vigència: Disposició derogada, vigent des de 1987 fins a 2010 a la Comunitat Autònoma de Catalunya. Referència: D 176/1987.

■ **Ordre de 6 d'octubre de 1987, per la qual s'estableixen els requisits tècnics i els serveis mínims exigibles als establiments hotelers en els seus diferents grups, modalitats, categories i especialitats**

Desenvolupa el Decret 176/1987 en relació als requisits i els serveis mínims exigibles als establiments hotelers en les seves diferents grups, modalitats, categories i especialitzacions possibles. Període i àmbit de vigència: Disposició derogada, vigent des de 1987 fins a 2010 a la Comunitat Autònoma de Catalunya. Referència: O 06-10-1987.

■ **Decret 193/1989, de 17 de juliol, pel qual s'estableixen les normes sobre l'ordenació i la classificació dels apartaments turístics**

Ordena i classifica els apartaments turístics definint les diferents qualificacions i categories possibles, i els serveis mínims inclosos en la prestació, i regulant el procés d'obtenció de l'autorització d'obertura. Període i àmbit de vigència: Disposició derogada, vigent des de 1989 fins a 1998 a la Comunitat Autònoma de Catalunya. Referència: D 193/1989

■ **Decret 100/1990, de 20 de març, pel qual es fixen els requisits tècnics mínims dels apartaments turístics**

Desplega el Decret 193/1989 fixant les condicions i els requisits mínims que han de reunir els apartaments turístics en les seves diferents modalitats i categories, així com el règim d'infraccions. Període i àmbit de vigència: Disposició derogada, vigent des de 1990 fins a 1998 a la Comunitat Autònoma de Catalunya. Referència: D 100/1990.

■ **Decret 214/1995, de 27 de juny, pel qual es regula la modalitat d'allotjament turístic anomenada residència-casa de pagès**

Redefineix les condicions de la modalitat turística Residència-Casa de Pagès establertes per l'anterior Ordre de 6 d'octubre de 1983, dictant una nova ordenació en tres grups i les seves

característiques, les normes d'obertura, els requisits tècnics i els serveis complementaris dels establiments, les normes comunes de funcionament i el règim sancionador. Període i àmbit de vigència: Disposició derogada, vigent des de 1995 fins a 2006 a la Comunitat Autònoma de Catalunya. Referència: D 214/1995.

■ **Decret 163/1998, de 8 de juliol, d'apartaments turístics**

Estableix una nova regulació que té per objecte ordenar la comercialització dels apartaments turístics, establir els seus requisits i els de les empreses que els exploten, substituint el Decret 193/1989 i el Decret 100/1990. La disposició defineix la modalitat d'apartament turístic i les seves característiques tècniques i funcionals en funció del seu tipus i es pronuncia sobre les empreses explotadores d'aquests. Període i àmbit de vigència: Disposició derogada, vigent des de 1998 fins a 2010 a la Comunitat Autònoma de Catalunya. Referència: D 163/1998.

■ **Llei 13/2002, de 21 de juny, de turisme de Catalunya**

Defineix el marc general d'ordenació del sector turístic a Catalunya, fent incís en: l'objecte i l'àmbit d'aplicació de la Llei, les definicions dels conceptes que s'hi utilitzen i les finalitats que han de perseguir l'Administració i els subjectes turístics en l'activitat que desenvolupen; els recursos turístics, la seva classificació i la definició dels mecanismes per a promoure'ls; els subjectes turístics, la seva definició, classificació i els seus drets i deures essencials; les competències i l'organització de les administracions turístiques; i, finalment, l'exercici de les potestats inspectores i sancionadores de les administracions. Període i àmbit de vigència: Disposició amb articles modificats i/o derogats, vigent des de 2002 a la Comunitat Autònoma de Catalunya. Referència: Ll 13/2002.

■ **Ordre TIC/313/2003, de 8 de juliol, per la qual es modifica l'Ordre de 6 d'octubre de 1987 per la qual s'estableixen els requisits tècnics i els serveis mínims exigibles als establiments hotelers en els seus diferents grups, modalitats, categories i especialitats**

Redefineix els requisits tècnics i funcionals exigits als establiments turístics dictats per l'Ordre de 6 d'octubre de 1987, en vista a actualitzar-los i dotar de major flexibilitat segons el criteri i l'especialitat de cada establiment. Període i àmbit de vigència: Disposició derogada, vigent des de 2003 fins a 2010 a la Comunitat Autònoma de Catalunya. Referència: O TIC/313/2003.

■ **Decret 313/2006, de 25 de juliol, que regula els establiments de turisme rural**

Estableix un nou marc d'ordenació dels establiments de turisme rural, derogant el Decret 365/1983 i el Decret 214/1995. La disposició defineix les característiques bàsiques dels allotjaments rurals, els diferents grups i modalitats possibles i els seus requisits tècnics, els serveis, les normes per a l'obertura, les normes comunes de funcionament i el règim sancionador. Període i àmbit de vigència: Disposició derogada, vigent des de 2006 fins a 2010 a la Comunitat Autònoma de Catalunya. Referència: D 313/2006.

■ **Decret 183/2010, de 23 de novembre, d'establiments d'allotjament turístic**

Redefineix el marc normatiu dels allotjaments turístics a Catalunya amb la voluntat d'iniciar un procés de racionalització, sistematització i actualització de la normativa, abordant, per primera vegada, de forma conjunta tots els tipus d'establiments possibles que fins al moment disposaven de normes específiques. El Decret disposa de una primera part on es tracta la regulació transversal

dels elements comuns que caracteritzen el servei d'allotjament turístic, determinant la naturalesa dels serveis turístics d'allotjament, els mecanismes i garanties respecte de la seva comercialització, els sistemes i processos de control de l'activitat, així com els instruments de coordinació de les administracions a aquest efecte. En la segona part es dicta la regulació tècnica específica que correspon a cada grup i modalitat d'allotjament turístic. Període i àmbit de vigència: Disposició vigent des de 2010 a la Comunitat Autònoma de Catalunya. Referència: D 183/2010.

» Anàlisi de la normativa d'allotjaments turístics (Annex 1.1.2).

3.1.3 EVOLUCIÓ NORMATIVA

■ Procés legislatiu

Vigència de les disposicions

La normativa del sector turístic, com ja s'avançava al punt 2.2.2, ha estat marcada tradicionalment a Catalunya i Espanya per la dispersió, és a dir, per l'aprovació de disposicions específiques per cada una de les branques dels allotjaments turístics -establiments hotelers, càmpings, apartaments turístics, i allotjaments rurals- que seguien el seu propi ritme de revisions.

D'ençà les primeres normatives estatals aprovades a partir de la segona meitat de la dècada dels 60', es van anar succeint nombroses disposicions més, tant en l'etapa franquista com un cop assumides les competències per part de la Generalitat de Catalunya restaurada, disposicions que podien afectar a una sola modalitat d'allotjament, o bé regular cert aspecte de forma transversal.

Aquesta opció, que havia desembocat en una situació altament complexa i de difícil operativitat, s'ha vist radicalment alterada amb l'aprovació del Decret 183/2010, de 23 de novembre, d'establiments d'allotjament turístic. Amb aquest decret es marca un canvi de tendència i es procedeix a la regulació unitària de totes les modalitats turístiques. El resultat d'aquesta operació és que fins a 7 disposicions relacionades amb els allotjaments turístics queden derogades per donar pas a una única normativa de desplegament de la Llei 13/2002, de 21 de juny, de turisme de Catalunya.

» Taula complementària 3.1. Allotjaments turístics. Període de vigència de la normativa (Annex 2.2).

Formació del catàleg de modalitats

El ventall de modalitats d'allotjaments turístics a Catalunya d'ençà del traspàs de competències a la Generalitat de Catalunya el 1.978 ha estat format principalment pels models consolidats durant l'etapa predemocràtica: Càmpings, establiments hotelers -en les seves tres opcions, hostals, hotels i hotels-apartament- i apartaments turístics. El desenvolupament vers un escenari més diversificat ha estat pràcticament nul, a les cinc modalitats heretades se li va sumar de bon inici els allotjaments rurals compartits (1.983) i posteriorment la variant d'allotjament rural independent (1.995). En aquest sentit, és remarcable la continuïtat durant els darrers 35 anys del catàleg de models d'habitabilitat d'allotjaments turístics a Catalunya.

» Taula complementària 3.2. Allotjaments turístics. Nombre de modalitats regulades (Annex 2.2).

Nota a part mereix la diversificació embeguda dins de cada una d'aquestes branques, sense dubte d'una complexitat notòria degut a l'entrecruament de dos variables, la categoria i l'especialitat. La primera fa referència, com posteriorment es detalla, als diferents graus que resulten de les

condicions dels establiments i els serveis que ofereixen als seus usuaris; la segona a la tipologia de demanda a la qual s'enfoca –per exemple, hotel balneari, hotel esportiu, hotel comercial, hotel d'aeroport, etc.-. Si bé aquesta última ja no és vigent en l'actualitat, el cert és que els allotjaments turístics han presentat històricament un elevat grau d'especialització de la seva oferta, generant tot un ventall d'opcions adreçades a públic divers i en situacions geogràfiques diferents.

■ **Contingut de la normativa**

A nivell de definició del sector i de les diferents modalitats, cal destacar que fins a l'aprovació relativament recent de la Llei 13/2002 no s'ha disposat a Catalunya d'una descripció pròpia global del paper del turisme i les seves diferents modalitats d'allotjament. Les normatives que la precedeixen i la majoria que la succeeixen tenen caràcter parcial, i s'enfoquen només a la regulació d'alguna de les modalitats turístiques. L'excepció la marca el Decret 183/2010 que, com es comentava, empen una acció reguladora global i homogènia, incidint a l'hora sobre totes les modalitats.

Paral·lelament i a nivell de continguts específics, es remarcable la completesa que presenten les normatives adreçades als càmpings, juntament amb les de caràcter general, on s'aborda la determinació de les diferents modalitats i categories, i sobre els destinataris, el dret i les condicions d'accés i, els drets i deures dels mateixos. Per contra, la resta de disposicions referents a les altres modalitats pràcticament no es pronuncien més enllà de les modalitats i categories.

Per últim, cal observar que la majoria de disposicions analitzades, si bé no ofereixen especificacions sobre els aspectes que s'acaben de comentar, si que ho fan sobre les condicions funcionals i materials dels allotjaments que són objecte de regulació; fet que subratlla una preocupació especial per la definició i/o revisió d'aquesta vessant de les modalitats dintre del panorama legislatiu català.

>> Taula complementària 3.3. Allotjaments turístics. Contingut de la normativa (Annex 2.2).

ALLOTJAMENTS TURÍSTICS

3.2 CATÀLEG DE MODELS D'HABITABILITAT D'ALLOTJAMENTS TURÍSTICS

3.2.1 ÍNDEX DE MODELS D'HABITABILITAT

3.2.1.1 MODELS ACTUALS

La conformació d'un índex de models d'habitabilitat s'ha d'abordar des de la comprensió dels diferents eixos continguts a la legislació que modulen el fraccionament progressiu dels allotjaments turístics en modalitats cada vegada més específiques.

La visualització d'aquest arbre de models i les lògiques que guien la seva ramificació (Taula 3.1) permet en primer lloc distingir 4 graus diferents de classificació que atenen, principalment, a raonaments vinculats a les característiques del model d'habitabilitat:

- **Àmbit.** Es refereix a les grans diferències estructurals.
- **Grup.** En el cas dels establiments hotelers està referit a termes qualitius de l'allotjament –hostal vs. hotel-, i en el cas dels establiments rurals està referit a la professió del titular de l'allotjament –pagès vs. altres-.
- **Modalitat.** En el cas dels establiments hotelers es relaciona amb l'oferta d'espais i serveis de l'allotjament –hotel vs. hotel-apartament-, i en el cas dels establiments rurals considera tant la situació urbanística –masia vs. casa de poble- com la relació que s'estableix entre els titulars i els usuaris turístics –masia vs. masoveria-.
- **Categoria:** En tots els models contempla diferències de caràcter qualitatiu a nivell d'espais i serveis.

En l'elecció del que finalment es considerarà un model d'habitabilitat cal observar la premissa que les condicions de vida presentin divergències significatives respecte les altres possibilitats del seu entorn. En aquest sentit s'han estimat dues apreciacions pel cas del sector turístic, per una banda s'han descartat les diferències observades per l'eix de categoria, considerant que l'oferta d'habitabilitat d'un hotel d'una categoria concreta no dista suficient de l'oferta dels establiments de la resta de categories; per l'altra s'ha reagrupat els establiments rurals en funció de la relació que s'estableix entre el titular i l'usuari –allotjament compartit o independent-, atenent a que aquesta condició és més rellevant de cara al model d'habitabilitat que l'origen de les rendes del titular.

Havent examinat totes aquestes qüestions, finalment s'ha resolt distingir entre 7 models d'habitabilitat organitzats en 4 àmbits:

Càmpings

- Càmping

Establiments hotelers

- Hostal o pensió
- Hotel
- Hotel-Apartament

Apartaments turístics

- Apartament turístics

Establiments rurals

- Masia o Casa de poble compartida
- Masoveria o Casa de poble independent

Allotjaments turístics

Organigrama de modalitats d'allotjament

Àmbit	Grup	Modalitat	Categoria	
Càmpings			Luxe ****	■ T.1.1
			Primera ***	■ T.1.1
			Segona **	■ T.1.1
			Tercera *	■ T.1.1
Establiments hotelers	Hostals i pensions			■ T.2.1
				■ T.2.1
	Hotels	Hotels	Gran luxe	■ T.2.2
			Cinc estrelles	■ T.2.2
			Quatre estrelles superior	■ T.2.2
			Quatre estrelles	■ T.2.2
			Tres estrelles	■ T.2.2
			Dos estrelles	■ T.2.2
			Una estrella	■ T.2.2
	Hotels apartament	Hotels apartament	Gran luxe	■ T.2.3
			Cinc estrelles	■ T.2.3
			Quatre estrelles superior	■ T.2.3
			Quatre estrelles	■ T.2.3
			Tres estrelles	■ T.2.3
	Balnearis	Balnearis	Dos estrelles	■ T.2.3
			Una estrella	■ T.2.3
Apartaments turístics		Gran luxe	■ T.3.1	
		Cinc estrelles	■ T.3.1	
		Quatre estrelles superior	■ T.3.1	
		Quatre estrelles	■ T.3.1	
		Tres estrelles	■ T.3.1	
		Dos estrelles	■ T.3.1	
		Una estrella	■ T.3.1	
Establiments de turisme rural	Cases de pagès o establiments d'agroturisme	Masia	■ T.4.1	
		Masoveria	■ T.4.2	
		Casa de poble compartida	■ T.4.1	
		Casa de poble independent	■ T.4.2	
	Allotjaments rurals	Allotjaments rurals	Masia	■ T.4.1
			Masoveria	■ T.4.2
			Casa de poble compartida	■ T.4.1
			Casa de poble independent	■ T.4.2

- Llegenda**
- Càmpings
 - Establiments hotelers
 - Apartaments turístics
 - Establiments rurals

Fons Generalitat de Catalunya

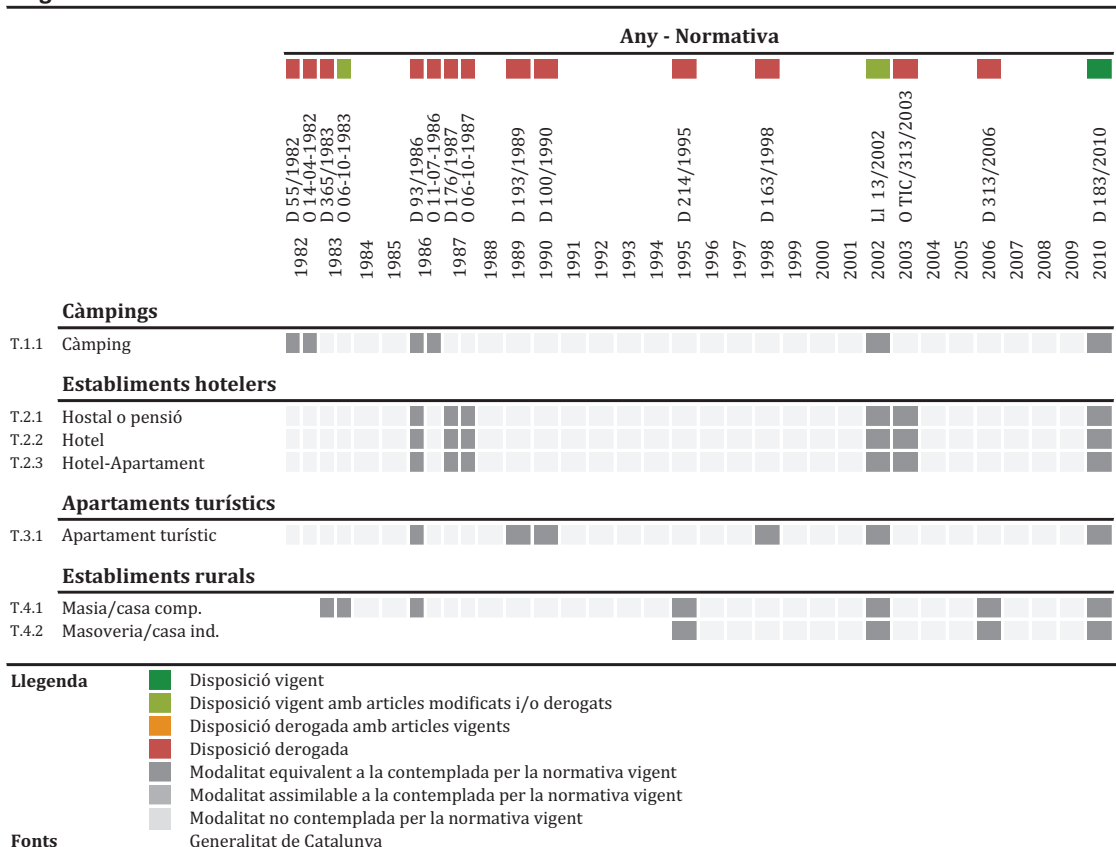
Taula 3.1. Allotjaments turístics. Organigrama de modalitats

3.2.1.2 CONFORMACIÓ TEMPORAL

L'anàlisi de la regulació dels models d'habitabilitat enunciats d'ençà el traspàs de competències en matèria de turisme a la Generalitat de Catalunya l'any 1.978 i fins a l'actualitat, posa de manifest diverses qüestions (Taula 3.2).

Allotjaments turístics

Regulació de les modalitats

Taula 3.2. Allotjaments turístics. Regulació de les modalitats

En primer lloc, i com ja s'anunciava en punts anteriors, que la pràctica totalitat d'allotjaments turístics existents en l'actualitat a Catalunya tenen el seu origen normatiu en l'etapa franquista, concretament el càmping el 1.966, l'apartament turístic el 1.967 i els establiments hotelers el 1.968. Pel que fa als establiments rurals, es tracta de la única modalitat creada pel govern català i data de 1.983.

En segon lloc que, una vegada assumides les competències, el govern català no va mostrar una preocupació urgent per modificar les condicions heretades de l'etapa predemocràtica, doncs fins al 1.987 no va completar el conjunt de normativa pròpia de totes les modalitats d'allotjaments turístics.

En tercer lloc que no es possible definir un patró de renovació normativa doncs cada modalitat segueix el seu propi ritme regulador, amb normatives aprovades en anys distints i períodes de vigència diferents. Dintre d'aquesta dispersió, no obstant, es possible marcar 3 excepcions derivades de disposicions que incideixen sobre totes les modalitats: el Decret 93/1986, de 20 de març, pel qual s'estableixen els requisits mínims d'infraestructura en els allotjaments turístics; la Llei 13/2002, de 21 de juny, de turisme de Catalunya; i el Decret 183/2010, de 23 de novembre, d'establiments d'allotjament turístic. Es de preveure, en aquest sentit, que la nova visió global

instaurada pel Decret 183/2010 marqui un canvi de tendència i que en endavant les revisions a les condicions del allotjaments turístics s'empregui de forma homogènia.

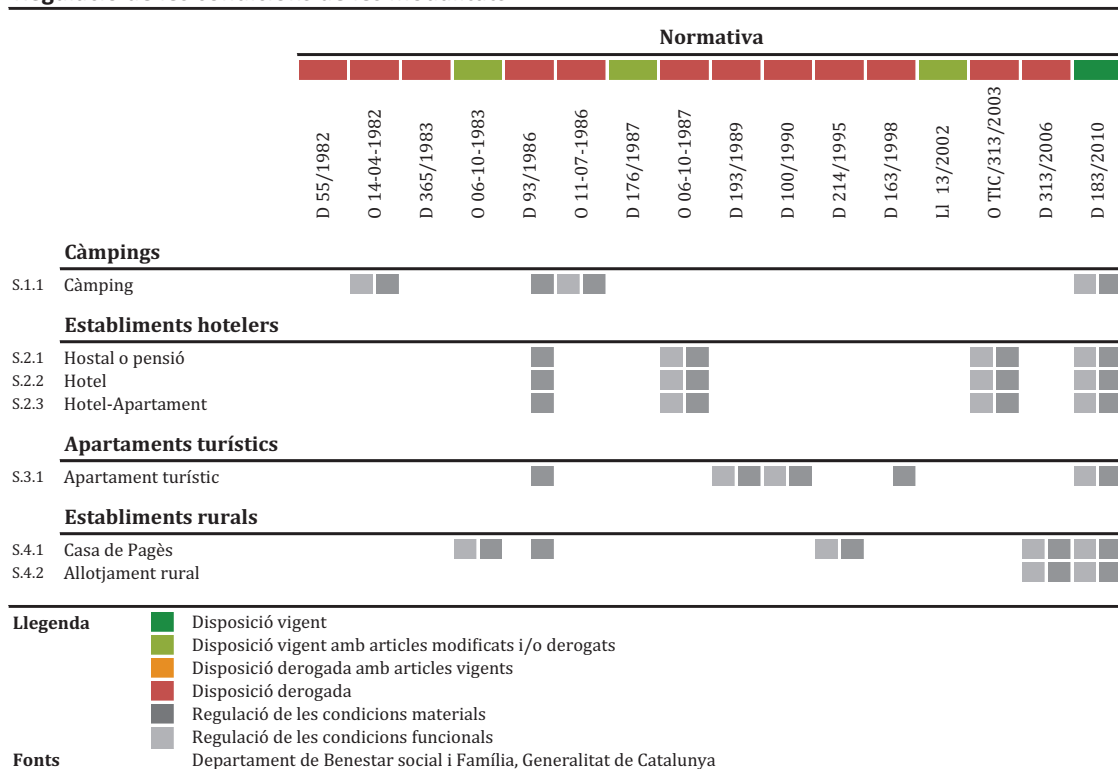
3.2.1.3 REGULACIÓ DE LES CONDICIONS

Fins a l'aprovació del recent Decret 183/2010 la regulació de les característiques de cada model d'habitabilitat calia cercar-la en les disposicions específicament referides a aquest model, sovint essent necessari el compliment de condicions detallades en més d'una disposició (Taula 3.3).

Paral·lelament a aquesta qüestió també es destacable que, a diferència d'altres sectors estudiats, la regulació de les condicions funcionals i materials dels allotjaments turístics ha anat pràcticament sempre de la mà, procedint al dictat simultani d'ambdues en quasi la totalitat de les normatives estudiades. Fet que denota la importància que prenen les dues vessants de condicions en l'àmbit turístic.

Allotjaments turístics

Regulació de les condicions de les modalitats

Taula 3.3. Allotjaments turístics. Regulació de les condicions de les modalitats

3.2.2 RESSENYA DELS MODELS D'HABITABILITAT

3.2.2.1 CÀMPINGS

■ Càmping

Establiment destinat a la convivència temporal i agrupada de persones a l'aire lliure per motius turístics, mitjançant tendes de campanya, caravanes, autocaravanes i altres albergs mòbils o mitjançant bungalows, en espais d'ús públic subdividits en unitats d'acampada, equipats amb certes instal·lacions col·lectives i serveis mínims, i degudament delimitats. Referència: T.1.1 Càmping.

3.2.2.2 ESTABLIMENTS HOTELERS

■ **Hostal o pensió**

Establiment adreçat a usuaris turístics que presta de forma habitual el servei d'allotjament temporal en habitacions en règim de lloguer i amb o sense altres serveis de caràcter complementari, però que, tant per la dimensió de l'establiment com per l'estructura, característiques i tipologia dels serveis, no arriben als nivells exigits reglamentàriament per al Grup Hotels. Referència: T.2.1 Hostal.

■ **Hotel**

Establiment que ofereix als usuaris turístics de forma habitual i mitjançant preu el servei d'allotjament temporal en habitacions amb servei de neteja diària i amb o sense altres serveis de caràcter complementari. Referència: T.2.2 Hotel.

■ **Hotel-Apartament**

Establiment que ofereix als usuaris turístics de forma habitual i mitjançant preu el servei d'allotjament temporal en apartaments dotats, com a mínim, amb l'equip necessari per a la conservació, elaboració i consum d'aliments i amb servei de neteja diària, i amb o sense altres serveis de caràcter complementari. Referència: T.2.3 Hotel-Apartament.

3.2.2.3 APARTAMENTS TURÍSTICS

■ **Apartament turístic**

Establiment adreçat a usuaris turístics que ofereix en condicions d'immediata disponibilitat i mitjançant preu unitats d'allotjament per estades de dies, setmanes o mesos. Referència: T.3.1 Apartament turístic.

3.2.2.4 ESTABLIMENTS RURALS

■ **Masia o Casa de poble compartida**

Habitatge unifamiliar integrat en edificacions preexistents anteriors a 1950 que respecten la tipologia arquitectònica de la zona, i situat bé en el si d'una explotació agrícola, ramadera o forestal o bé dins de nuclis de població de menys de 1.000 habitants, que comparteix el titular amb els usuaris turístics i on es presta de forma habitual i mitjançant preu el servei d'allotjament en règim d'habitacions i, com a mínim, d'esmorzar. Referència: T.4.1 Masia/casa comp.

■ **Masoveria o Casa de poble independent**

Habitatge unifamiliar integrat en edificacions preexistents anteriors a 1950 que respecten la tipologia arquitectònica de la zona, i situat bé en el si d'una explotació agrícola, ramadera o forestal o bé dins de nuclis de població de menys de 1.000 habitants, on es presta als usuaris turístics de forma habitual i mitjançant preu el servei d'allotjament en règim de casa sencera. Referència: T.4.2 Masoveria/casa ind.

» Anàlisi dels models d'habitabilitat d'allotjaments turístics (Annex 1.1.3).

3.2.3 PRESENCIA A CATALUNYA

El sector turístic és el principal proveïdor d’habitabilitat dintre del fragment d’allotjaments alternatius a l’habitatge. Les xifres així ho certifiquen (Figura 3.1): 15.835 establiments o unitats (72,3%), 586.533 places (77,2%) i 65.373.612 estades anuals (65,1%).

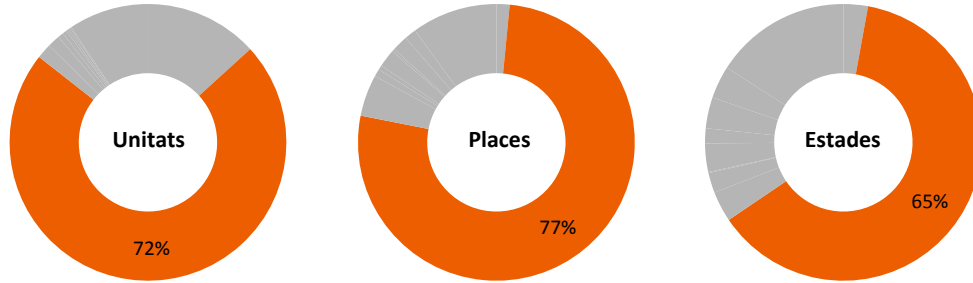

Figura 3.1. Allotjaments turístics. Distribució d’unitats, places i estades dins dels allotjaments alternatius

Font: Elaboració pròpia

Dintre d’aquest conjunt, i reprenent el fil del Cens d’habitabilitat, la presència de cada una de les modalitats turístiques és ben diferent (Figura 3.2). Al capdavant es situen els establiments hotelers, especialment gràcies a l’oferta d’hotels i hotels-apartaments, que conjuntament sumen el 48,8% de l’oferta amb 286.247 places. Els càmpings segueixen de prop als establiments hotelers amb el 40,4% de l’oferta, mentre que apartaments turístics i establiments de turisme rural es situen percentualment molt per sota, amb el 8,1% i el 2,7% respectivament. Aquesta distribució s’accentua si s’avalua l’ús real dels allotjaments, doncs les places dels establiments hotelers, ja de per si nombroses, tenen el major índex d’ocupació del sector (43,5%). Aquesta circumstància converteix als establiments hotelers en l’allotjament del 69,6% de les pernoctacions anuals que registra el sector, mentre que el càmping modera el seu pes fins al 20,7%.

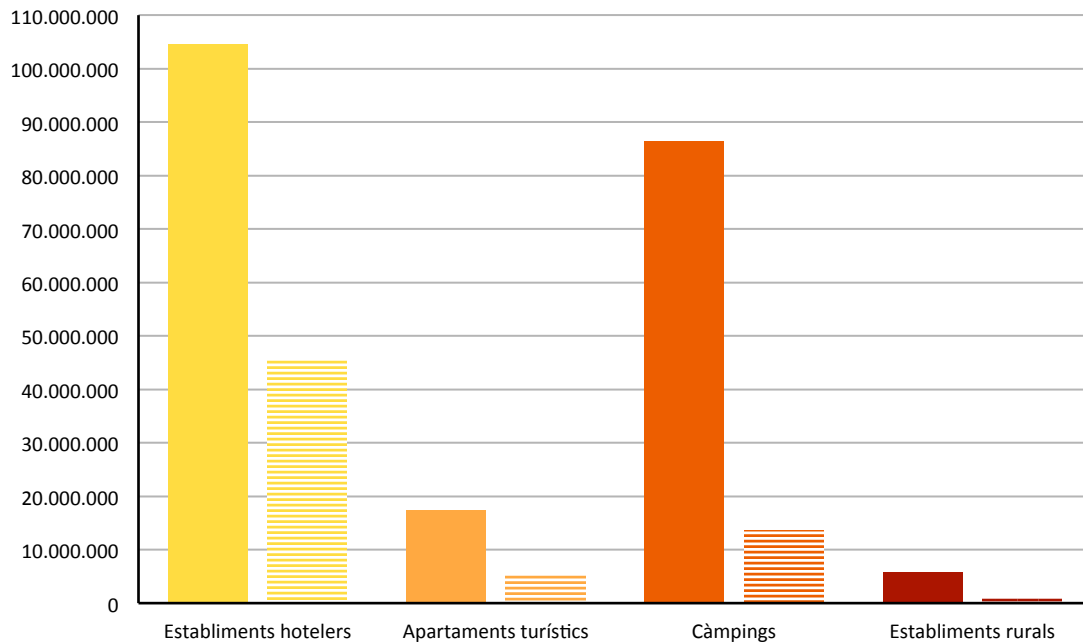

Figura 3.2. Allotjaments turístics. Estades anuals potencials versus estades anuals efectivament consumides

Font: Elaboració pròpia

En termes de forma de prestació, el sector turístic s'inclina vers els allotjaments col·lectius, és a dir, per aquells que presenten una oferta d'habitabilitat marcada per l'existència destacada d'espais o serveis compartits amb la resta d'usuaris de l'allotjament. Així, establiments hotelers i càmpings concentren el 89,3% de l'oferta de places, mentre que la resta pertanyen a la suma de apartaments turístics i establiments rurals. En contrast amb aquesta situació els establiments hotelers només representen el 20,1% dels centres o unitats que disposa el sector turístic, fet que es deu a la remarcable diferència existent entre el nombre de places que de mitjana ofereix cada modalitat.

Allotjaments turístics

Dades detallades del sector

	Oferta			Consum			Ocupació	
	Centres o unitats	Places	Estades anuals (miles)	Usuaris	Estada mitjana	Estades anuals (miles)	Índex	
Càmpings								
T.1.1	Càmping	362	236.667	86.383,5	2.470.000	5,48	13.542,0	15,68% (1)
	Subtotal	362	236.667	86.383,5	2.470.000	5,48	13.542,0	15,68% (1)
Establiments hotelers								
T.2.1	Hostal o pensió	1.130	31.165	11.375,2	1.150.000	2,18	2.510,0	22,07% (1)
T.2.2	Hotel	1.695	255.784	93.361,2	14.630.000	2,94	42.974,0	46,03% (1)
T.2.3	Hotel-Apartament							(1)
	Subtotal	2.825	286.249	104.480,9	15.780.000	2,88	45.484,0	43,53%
Apartaments turístics								
T.3.1	Apartament turístic	10.619	47.772	17.436,8	707.861	7,69	5.445,6	31,23% (2)
	Subtotal	10.619	47.772	17.436,8	707.861	7,69	5.445,6	31,23%
Establiments de turisme rural								
T.4.1	Masia/casa comp.	2.029	15.845	5.783,4	299.000	3,02	902,0	15,60% (1)
T.4.2	Masoveria/casa ind.							
	Subtotal	2.029	15.845	5.783,4	299.000	3,02	902,0	15,60%
Unitats	Centres; places; miles estades/any; usuaris/any; estades/usuaris-any; miles estades/any; %.							
Notes	123	Valors corresponents a dos o més models						
	123	Valors calculats a partir de les dades originals						
	-	L'índex d'ocupació s'ha calculat considerant que els establiments podrien donar allotjament durant tots els dies de l'any, independentment de si estan oberts o no tota la temporada.						
Fonts	(1)	Direcció General de Turisme, Departament d'Empresa i Ocupació. Catalunya Turística en Xifres 2010						
	(2)	INE. Encuesta de Ocupación de Apartamentos Turísticos 2010						

Taula 3.4. Allotjaments turístics. Dades detallades del sector

3.3 ALLOTJAMENTS TURÍSTICS DIALÈCTICA: LA PROGRESSIVITAT

La revisió del sector turístic des del punt de vista de l'habitabilitat que proporcionen els allotjaments contemplats per la normativa obre noves portes a l'hora de concebre aquest terme i els mecanismes orientats a la seva regulació, doncs planteja estratègies divergents a les traçades per la normativa vigent d'habitabilitat dels habitatges.

En primera instància l'anàlisi realitzada permet aproximar-se a una característica que li és particularment pròpia, doncs no es present o ho es més dèbilment en la resta de modalitats d'habitabilitat disponibles per a la societat: l'habitabilitat progressiva.

Aquesta característica, ja observada en l'organigrama de modalitats presentat en el punt 3.2.1 a través de la classificació en categories, forma part del codi genètic dels allotjaments turístics espanyols. Així es desprèn de la lectura de les primeres normatives aprovades pel sector turístic de regulació dels seus allotjaments.

- Orden de 14 de junio de 1957 acordada en Consejo de Ministros por la que se regula la Hostelería:
Artículo 6. Los establecimientos hoteleros se clasificarán dentro de los grupos y categorías siguientes, en atención a la calidad de los servicios que estén en condiciones de prestar al público:
 - I. 1.º Hoteles de lujo; primera «A»; primera «B»; segunda y tercera. 2.º Pensiones de lujo; de primera, segunda y tercera clase. 3.º Casas de huéspedes y posadas.
 - II. Hoteles en balnearios: de lujo, de primera «A»; de primera «B»; de segunda y tercera.
 - III. Alojamientos no dotados de comedor, clasificados en la categorías señaladas en los números 1.º y 2.º del grupo I.
 - IV. Alojamientos eventuales en casas particulares⁴⁴⁵.

- Orden de 28 de junio de 1966 por el que se aprueba la regulación turística de los campamentos de turismo:
Artículo 11. 1. Los campamentos públicos se clasificarán en atención a sus instalaciones y servicios en las categorías de «lujo», «primera», «segunda» y «tercera», cuyos distintivos serán, respectivamente, «L», «1.ª», «2.ª» y «3.ª» dentro de una silueta frontal de tienda de campaña⁴⁴⁶.

- Orden de 17 de enero de 1967 por la que se aprueba la ordenación de los apartamentos, bungalows y otros alojamientos similares de carácter turístico:
Artículo 12. Uno. Los alojamientos turísticos comprendidos en la presente Ordenación se clasificarán en atención a sus instalaciones y servicios, en las categorías de «lujo», «primera», «segunda» y «tercera»⁴⁴⁷.

- Orden de 19 de junio de 1968, por la que se dictan normas sobre la clasificación de los establecimientos hoteleros:
Artículo 1. Los establecimientos hoteleros se clasificarán, en atención a sus características y a la calidad de las instalaciones y servicios que ofrezcan, en los siguientes grupos y categorías:
Grupo 1.º Hoteles, de cinco, cuatro, tres, dos y una estrellas.

⁴⁴⁵ Espanya 1957, Art. 6

⁴⁴⁶ Espanya 1966, Art. 11

⁴⁴⁷ Espanya 1967, Art. 12

Grupo 2.º Hostales y Pensiones de tres, dos y una estrellas.

Grupo 3.º Fondas

*Grupo 4.º Hoteles-apartamentos, de cuatro, tres y una estrellas*⁴⁴⁸.

Generalment el to d'aquestes primeres regulacions contrasta fortament amb el llenguatge empleat per les disposicions més recents, doncs presenta una absència quasi total de concreció objectiva de les característiques dels elements subjectes a regulació. Serveixi d'exemple el següent fragment de l'Orden de 14 de junio de 1957:

*Artículo 7.º Para que un establecimiento de hospedaje pueda ser clasificado como hotel de lujo será indispensable que el inmueble que ocupe tenga espaciosa entrada, gran vestíbulo, escalera principal en congruencia con el vestíbulo, corredores amplios y accesos cómodos a los distintos servicios; los materiales empleados en la construcción del edificios serán de primerísima calidad; (...) dispondrá de ascensores modernos por su rapidez y perfecta instalación (...). El suelo de la planta noble y habitaciones deberá ser de materiales que, por su riqueza o por la ambientación que puedan prestar al mobiliario, justifiquen la categoría de lujo; además, siempre que el clima y la época del año lo requieran, habrá de estar cubierto por alfombras de calidad adecuada a la clasificación. (...)*⁴⁴⁹.

Més enllà d'aquest canvi de terminologia i de parametrització de la regulació, el cert és que la condició de progressivitat intrínseca al sector turístic, s'ha mantingut inalterable en les successives disposicions que han rellevat amb el temps a les normatives inaugurals, tant a nivell espanyol com català i per a totes les modalitats d'allotjament turístic, fins a la darrera norma aprovada, el Decret 183/2010, de 23 de novembre, d'establiments d'allotjament turístic.

Càmpings

Article 51. Categories

*Els càmpings es classifiquen d'acord amb les seves edificacions, instal·lacions i serveis en les categories de "luxe ****", "primera ***", "segona **" i "tercera **", i els seus corresponents distintius "L" "1a", "2a" o "3a", estan publicats al web del departament competent en matèria de turisme. Aquest indicatiu s'ha de trobar situat de manera molt visible a l'accés del càmping i a l'entrada de la recepció*⁴⁵⁰.

En el càmping la distinció de categories s'evidencia mitjançant dues estratègies diferents (Taula 3.5); per una banda, a nivell d'espai individual i compartit el canvi en la Unitat d'Acampada afecta fonamentalment al seu paràmetre principal: la seva superfície. Fins al punt que entre les categories extremes el canvi equival al 100%, de 45 a 90m². És clar que malgrat el cost de construcció i manteniment per m² de superfície de càmping no es comparable al d'altres allotjaments turístics, un canvi d'aquesta magnitud suposa una transformació radical del balanç econòmic de l'establiment, doncs per a la mateixa superfície en un càmping de luxe s'hi poden allotjar la meitat de clients que en un de tercera. Val a dir que addicionalment i per a les màximes categories s'exigeixen més condicions, en primer lloc, més ombra projectada per arbrat, fet que afecta directament a les condicions ambientals de la parcel·la, doncs l'ombra incideix en el nivell lumínic i el confort tèrmic. En segon lloc, la millora de les condicions passa per un apropament dels fluxs a la unitat particular, en el cas de l'electricitat dotant a la parcel·la d'endolls, i en el de l'aigua, disposant de preses més pròximes a l'espai compartit –de 80 a 35m-.

⁴⁴⁸ Espanya 1968, Art. 1

⁴⁴⁹ Espanya 1957, Art. 7

⁴⁵⁰ Catalunya 2010b, Art. 51

Per l'altra banda i en relació a l'àmbit col·lectiu, els progressos més significatius es concreten a nivell d'instal·lacions i serveis. En primer lloc, els equips dels serveis higiènics, safaretjos i aigüeres guanyen en qualitat i quantitat per nombre d'unitat d'acampada; en segon lloc, les instal·lacions col·lectives augmenten la seva presència, tot hi que amb una progressió poc homogènia -luxe, 7; primera, 5; segona, 1; tercera, 0-; en tercer lloc, els serveis que ofereix el càmping i el personal que l'atén també varien, fins a l'extrem que el càmping de luxe disposa de 6 serveis inexistent en els establiments de tercera. A aquestes circumstàncies caldria afegir una ampliació de l'horari d'atenció al campista de 4h -de 9 a 20h passa a de 8 a 23h-.

Allotjaments turístics

Variacions segons categories de Càmping

		Categoria			
		luxe****	primera***	segona**	tercera*
Escala individual					
■ Unitat d'acampada: 90m2	■ Unitat d'acampada: 70m2	■ Unitat d'acampada: 60m2	■ Unitat d'acampada: 45m2		
■ Endolls: 100%u	■ Endolls: 35%u	-	-		
■ Ombra natural: 50%u	■ Ombra natural: 35%u	■ Ombra natural: 25%u	■		
Escala col·lectiva					
■ Lavabos: 1/6u	■ Lavabos: 1/10u	■ Lavabos: 1/14u	■ Lavabos: 1/17u		
■ Dutxes: 1/10u; 1,5m2	■ Dutxes: 1/14u; 1,3m2	■ Dutxes: 1/17u; 1,2m2	■ Dutxes: 1/20u		
■ Evacuatoris: 1/7u	■ Evacuatoris: 1/10u	■ Evacuatoris: 1/12u	■ Evacuatoris: 1/14u		
■ Accessoris: Miralls, prestatges, tovallolers, penjadors, endolls	■ Accessoris: Miralls, prestatges, tovallolers, penjadors, endolls	■ Accessoris: Miralls, prestatges, endolls (1/14u)	■ Accessoris: Miralls, prestatges, endolls (1/20u)		
■ Safareig: 1/20u	■ Safareig: 1/30u	■ Safareig: 1/45u	■ Safareig: 1/45u		
■ Aigüeres: 1/20u	■ Aigüeres: 1/30u	■ Aigüeres: 1/35u	■ Aigüeres: 1/35u		
■ Preses d'aigua pot.: 35m	■ Preses d'aigua pot.: 50m	■ Preses d'aigua pot.: 60m	■ Preses d'aigua pot.: 80m		
■ Sala de reunió amb TV	-	-	-		
■ Sala amb jocs de taula	■ Disponibilitat jocs de taula	-	-		
■ Sala de cures i de 1r auxiliis	■ Sala de cures	-	-		
■ Supermercat o queviures	■ Supermercat o queviures	■ Queviures	-		
■ Parc infantil	■ Parc infantil	-	-		
■ Piscines infants i adults	■ Piscines infants i adults	-	-		
■ Instal·lació d'esport	■ Zona d'esports	-	-		
■ Servei telefònic	■ Servei telefònic	-	-		
■ Servei bugaderia i planxa	-	-	-		
■ Servei de rentat de cotxes	-	-	-		
■ Servei de seguretat diürna i vigilància nocturna	■ Servei de vigilància: 24h	■ Servei de vigilància: 9-20h	■ Servei de vigilància: 9-20h		
■ Servei de premsa i internet	■ Servei de premsa i internet	-	-		
■ Recepcionistes: 8-23h	■ Recepcionistes: 9-21h	■ Recepcionistes: 9-20h	■ Recepcionistes: 9-20h		
■ Guardes: 24h	-	-	-		
Unitats	u: unitats d'acampada; m: metres; h: hores				
Llegenda	■ Nivell mínim de prestacions ■ Nivell intermig baix de prestacions ■ Nivell intermig alt de prestacions ■ Nivell màxim de prestacions				
Fonts	Generalitat de Catalunya				

Taula 3.5. Allotjaments turístics. Variacions segons categories de Càmping

En general, l'ascens de categoria o la millora de les condicions d'habitabilitat s'aconsegueix mitjançant dues vies divergents; per una banda millorant les condicions per satisfer les necessitats dels campistes mitjançant la dotació de més superfície i millors condicions ambientals -en la unitat d'acampada-, i de més i millors equips -en les instal·lacions de higiene personal i neteja-. Per l'altra, ampliant el ventall de prestacions dels establiments, bé en forma d'instal·lacions -com les sales de reunió, televisió, jocs, espais infantils i d'esport i lleure-, bé en forma de serveis -com el servei telefònic, de bugaderia i planxa, de rentat de cotxes, de premsa i internet-.

Establiments hotelers

Article 34. Identificació

1. Els establiments del "grup hotels" s'identifiquen amb les lletres H (hotel), HA (hotels apartament). Els balnearis s'identifiquen amb la lletra H i amb un símbol propi complementari.

2. Els hotels i hotels apartament es classifiquen en set categories, que són identificades per estrelles (una estrella o bàsic, dues estrelles, tres estrelles, quatre estrelles, quatre estrelles superior, cinc estrelles i "GL" o gran luxe).

3. Els establiments del "grup d'hostals o pensions" es classifiquen en una categoria única identificada per una P o una HS⁴⁵¹.

Els establiments hotelers estan regulats per una normativa amb una progressió més extensa que el càmping, ja que considera fins a 7 categories possibles, però guarda certes similituds en els mecanismes d'increment d'habitabilitat.

En el cas dels hotels (Taula 3.6) i pel que fa a l'àmbit particular, l'habitació presenta primerament canvis significatius a nivell superficial, doncs l'espai de dormitori varia entre 6 i 10m² la individual (+67%) i entre 11 i 16m² la doble (+45%) i l'espai de bany entre 2,5m² i 4m² el petit (+60%) i entre 3,5 i 5m² el gran (+43%). Al mateix temps canvia també la proporció de cada una d'ells, de manera que per a un hotel, per exemple de 100 habitacions, la superfície global d'espai privat dels clients passa de 1.000m² -125 places distribuïdes en 25 habitacions dobles amb bany gran i 75 habitacions individuals amb bany petit-, a 1.950 m² -175 places distribuïdes en 75 habitacions dobles amb bany gran i 25 habitacions individuals amb bany petit-, és a dir, un augment del 95% en termes absoluts o del 39% si es calcula per àrea per client (de 8 a 11'1m²/plaça).

Tanmateix, aquest increment en termes de superfície cal considerar-lo conjuntament amb altres progressions; la unitat individual millora les seves prestacions a través de la presència de climatització –és a dir, oferint la possibilitat de millorant les condicions ambientals- i d'altres equips –televisió, minibar i assecador de cabells-, i productes –productes d'higiene, barnús i sabatilles-, i finalment a través de la prestació de major nombre o qualitat de serveis –bar, menjador, o preparació de l'habitació per dormir-.

A nivell d'instal·lacions comunes i de forma anàloga a l'esdevingut en l'espai particular, les millores contemplades per la normativa en l'ascens de categoria es centren en l'increment substancial de la superfície mínima d'aquests espais -de 1 a 2'5m²/plaça de vestíbuls, salons, menjador, sales privades, gimnàs, etc., i de 0 a 2,5m²/plaça de espai de bar-, i l'augment dels serveis prestats per l'establiment als seus usuaris –menjador, internet, estètica i perruqueria, bugaderia, porter, grum i aparcament-.

En el cas dels hotels-apartament (Taula 3.7), la diferenciació en graus o categories s'expressa en fonamentalment en els mateixos termes que en l'hotel, si bé inclou en el sistema de progressivitat un dels elements que el fan característic, l'estar menjador, i presenta lleugeres modificacions de les superfícies de les estances.

La conclusió principal és que un hotel de més categoria és, per una banda i segons el que la normativa dicta, un establiment més gran en termes superficials que un de menys. Valgui com a justificació les següents xifres: Pel mateix exemple anterior d'un hotel de 100 habitacions, la totalitat de la superfície útil d'habitacions –dormitori i bany- i d'espais comuns varia de 1.125m² a 2825m² (+151%) entre l'hotel d'una estrella i el de gran luxe.

Per altra banda, un hotel amb una classificació més elevada també és un establiment que presta major nombre de serveis i que està equipat amb més i millors equips i productes. I és en aquesta

⁴⁵¹ Catalunya 2010b, Art. 34

vessant que s'han esmerçat més esforços en la darrera normativa aprovada, com el mateix preàmbul enuncia:

Respecte els establiments hotelers, la novetat més destacada és la introducció de paràmetres de qualitat del servei en la categorització dels establiments més enllà dels purament mètrics o quantitativs. Així doncs, s'introdueixen criteris de serveis de caire prestacional, mobiliari i equipaments de les habitacions, accés a serveis complementaris, serveis de restauració, serveis de telecomunicacions, etc. Així mateix s'introdueixen elements de flexibilitat en la rígida mètrica de les superfícies exigides per tal de facilitar la rehabilitació d'edificis, la conservació del patrimoni històric i artístic i una adequada adaptació a l'heterogeneïtat del producte en clau territorial⁴⁵².

S'ha de mencionar en relació a aquest enunciat que la normativa introdueix a l'Annex II un mecanisme d'ascens en la classificació basat en la disponibilitat de cert nombre de prestacions addicionals que res tenen que veure amb la superfície; es tractaria de prestacions considerades en categories superiors i d'altres inèdites: dos tipus de coixins per dormir, servei de planxa de roba a l'habitació, bany amb hidromassatge, pica doble, evacuador separat de la zona de bany, servei de gimnàs, piscina, sauna, spa, premsa, d'animació, mèdic, cangur o guarderia infantil, etc.

En conjunt en destaca la voluntat del recent aprovat Decret 183/2010 de vincular el nivell d'habitabilitat a quelcom més enllà de la mera superfície dels espais, trencant amb una dinàmica fortament enraigada en la regulació dels establiments turístics⁴⁵³, i fundant una nova concepció basada en la consideració de la qualitat dels serveis prestats i l'extensió del ventall d'aquests.

Al mateix temps, s'entreveu una altra qüestió que també resulta substancial de cara a l'habitabilitat, i és que en general l'ascens de categoria es basa en dos tipus d'estratègies; per una banda en la incorporació de millors condicions materials a l'espai privat de l'habitació per a la realització d'aquelles funcions que necessàriament han de realitzar les persones, és a dir, en l'accés al control privat d'aquestes condicions, en l'accés a una major intimitat; i per l'altra en la prestació d'un ventall més ampli de serveis orientats a les funcions que es poden delegar. Així, per exemple, la higiene és fa progressivament més còmoda a través del guany de superfície de l'espai de bany o l'agregació de una banyera amb prestacions i certs productes, o l'accés a les telecomunicacions es fa arribar a l'habitació –televisió i internet–; mentre que el tractament de la roba es fa possible mitjançant un servei de bugaderia, o l'acció de preparar el menjar es presta a través del servei de menjador. Fet que dona mesura de la tendència que vincula l'increment de poder adquisitiu amb un doble moviment; per una banda, l'aproximació de les funcions finals a l'esfera íntima, i per l'altra, l'exportació de les funcions instrumentals a l'esfera dels serveis. Apuntant, amb tot, certa relació entre els recursos disponibles i el nivell de privacitat desitjat per a la realització de cada funció.

⁴⁵² Catalunya 2010b, Preàmbul

⁴⁵³ Arcas-Abella 2009, 40

Allotjaments turístics

Variacions segons categories d'Hotel

	Categoria					
	gran luxe	cinc estrelles	quatre estrelles	tres estrelles	dues estrelles	una estrella
Escala individual						
■ Habitació individual: 10m2	■ Habitació individual: 10m2	■ Habitació individual: 9m2	■ Habitació individual: 8m2	■ Habitació individual: 7m2	■ Habitació individual: 6m2	■ Habitació individual: 6m2
■ Habitació doble: 16,5m2; 75%	■ Habitació doble: 16m2; 75%	■ Habitació doble: 15m2; 75%	■ Habitació doble: 14m2; 75%	■ Habitació doble: 13m2; 50%	■ Habitació doble: 11m2; 25%	■ Habitació doble: 11m2; 25%
■ Habitació familiar: 25m2	■ Habitació familiar: 25m2	■ Habitació familiar: 23,5m2	■ Habitació familiar: 22m2	■ Habitació familiar: 20,5m2	■ Habitació familiar: 17,5m2	■ Habitació familiar: 17,5m2
■ Amplada mínima zona llit: 2,9m	■ Amplada mínima zona llit: 2,8m	■ Amplada mínima zona llit: 2,7m	■ Amplada mínima zona llit: 2,6m	■ Amplada mínima zona llit: 2,6m	■ Amplada mínima zona llit: 2,6m	■ Amplada mínima zona llit: 2,6m
■ Bany gran: 5m2; 75%	■ Bany gran: 5m2; 75%	■ Bany gran: 4,5m2; 75%	■ Bany gran: 4m2; 75%	■ Bany gran: 3,5m2; 50%	■ Bany gran: 3,5m2; 75%	■ Bany gran: 3,5m2; 75%
■ Bany petit: 4m2; 25%	■ Bany petit: 4m2; 25%	■ Bany petit: 3,5m2; 25%	■ Bany petit: 3m2; 25%	■ Bany petit: 3m2; 50%	■ Bany petit: 2,5m2; 75%	■ Bany petit: 2,5m2; 75%
■ Bany familiar: 6m2	■ Bany familiar: 6m2	■ Bany familiar: 5,5m2	■ Bany familiar: 5m2	■ Bany familiar: 4,5m2	■ Bany familiar: 4,5m2	■ Bany familiar: 4,5m2
■ Climatització	■ Climatització	■ Climatització	■ Climatització	-	-	-
■ Televisió canals internacionals	■ Televisió canals internacionals	■ Televisió	■ Televisió	-	-	-
■ Minibar	■ Minibar	-	-	-	-	-
■ Productes higiene: Sabó mans i dutxa, raspall, pasta de dents, mocadors, estris afeitat, colònia, llimes, kit cosir, netejador sabates	■ Productes higiene: Sabó mans i dutxa, raspall, pasta de dents, mocadors, estris afeitat, colònia, llimes, kit cosir, netejador sabates	■ Productes higiene: Sabó mans i dutxa	■ Productes higiene: Sabó mans i dutxa	-	-	-
■ Assecador cabells	■ Assecador cabells	-	-	-	-	-
■ Barnús i sabatilles	-	-	-	-	-	-
■ Servei habitacions: 24h	■ Servei habitacions: 24h	■ Servei habitacions: 12h	-	-	-	-
■ Servei de bar	■ Servei de bar	■ Servei de bar	■ Servei de bar	-	-	-
■ Servei menjador	-	-	-	-	-	-
■ Servei caixa forta	■ Servei caixa forta	■ Servei caixa forta	■ Servei caixa forta	-	-	-
■ Preparació hab. per dormir	■ Preparació hab. per dormir	-	-	-	-	-
Escala col·lectiva						
■ Ascensor PB+1	■ Ascensor PB+1	■ Ascensor PB+2	■ Ascensor PB+2	■ Ascensor PB+3	■ Ascensor PB+3	■ Ascensor PB+3
■ Zones comunes: 2,5m2	■ Zones comunes: 2,5m2	■ Zones comunes: 2m2	■ Zones comunes: 1,5m2	■ Zones comunes: 1,2m2	■ Zones comunes: 1m2	■ Zones comunes: 1m2
■ Bar: 2,5m2	■ Bar: 2,5m2	-	-	-	-	-
■ Servei menjador	■ Servei menjador	-	-	-	-	-
■ Accés internet	■ Accés internet	■ Accés internet	-	-	-	-
■ Servei estètica i/o perruqueria	-	-	-	-	-	-
■ Servei bugaderia	■ Servei bugaderia	■ Servei bugaderia	-	-	-	-
■ Servei porter	-	-	-	-	-	-
■ Servei grum	-	-	-	-	-	-
■ Servei aparcament	-	-	-	-	-	-
Unitats	m2: metres quadrats; %: percentatge d'habitacions					
Llegenda	<ul style="list-style-type: none"> ■ Nivell mínim de prestacions ■ Nivell intermig baix de prestacions ■ Nivell intermig de prestacions ■ Nivell intermig alt de prestacions ■ Nivell màxim de prestacions 					
Fons	Generalitat de Catalunya					

Taula 3.6. Allotjaments turístics. Variacions segons categories d'Hotel

Allotjaments turístics

Variacions segons categories d'Hotel-Apartament

	Categoria					
	gran luxe	cinc estrelles	quatre estrelles	tres estrelles	dues estrelles	una estrella
Escala individual						
■ Habitació individual: 10m2	■ Habitació individual: 10m2	■ Habitació individual: 9m2	■ Habitació individual: 8m2	■ Habitació individual: 7m2	■ Habitació individual: 6m2	
■ Habitació doble: 13m2	■ Habitació doble: 13m2	■ Habitació doble: 11m2	■ Habitació doble: 11m2	■ Habitació doble: 10m2	■ Habitació doble: 10m2	
■ Amplada mínima zona llit: 2,9m	■ Amplada mínima zona llit: 2,8m	■ Amplada mínima zona llit: 2,7m	■ Amplada mínima zona llit: 2,6m	■ Amplada mínima zona llit: 2,6m	■ Amplada mínima zona llit: 2,6m	
■ Bany gran: 5m2	■ Bany gran: 5m2	■ Bany gran: 4,5m2	■ Bany gran: 4m2	■ Bany gran: 3,5m2	■ Bany gran: 3,5m2	
■ Bany petit: 4m2	■ Bany petit: 4m2	■ Bany petit: 3,5m2	■ Bany petit: 3m2	■ Bany petit: 3m2	■ Bany petit: 2,5m2	
■ Estar menjador ap.: 15m2	■ Estar menjador ap.: 12m2	■ Estar menjador ap.: 11m2	■ Estar menjador ap.: 10m2	■ Estar menjador ap.: 9m2	■ Estar menjador ap.: 9m2	
■ Estar menjador est.: 25m2	■ Estar menjador est.: 25m2	■ Estar menjador est.: 23m2	■ Estar menjador est.: 21m2	■ Estar menjador est.: 19m2	■ Estar menjador est.: 19m2	
■ Climatització	■ Climatització	■ Climatització	■ Climatització			
■ Televisió canals internacionals	■ Televisió canals internacionals	■ Televisió				
■ Minibar	■ Minibar					
■ Productes higiene: Sabó mans i dutxa, raspall, pasta de dents, mocadors, estris afeitat, colònia, llimes, kit cosir, netejador sabates	■ Productes higiene: Sabó mans i dutxa					
■ Assecador cabells	■ Assecador cabells					
■ Barnús i sabatilles						
■ Servei habitacions: 12h						
■ Servei esmorzars						
■ Servei de bar	■ Servei de bar					
■ Servei menjador						
■ Servei caixa forta	■ Servei caixa forta					
■ Preparació hab. per dormir						
Escala col·lectiva						
■ Ascensor PB+1	■ Ascensor PB+1	■ Ascensor PB+2	■ Ascensor PB+2	■ Ascensor PB+3	■ Ascensor PB+3	
■ Zones comunes: 2,5m2	■ Zones comunes: 2,5m2	■ Zones comunes: 2m2	■ Zones comunes: 2m2	■ Zones comunes: 1m2	■ Zones comunes: 1m2	
■ Accés internet	■ Accés internet	■ Accés internet				
■ Servei estètica i/o perruqueria						
■ Servei bugaderia	■ Servei bugaderia					
■ Servei porter						
■ Servei grum						
■ Servei aparcament						
Unitats	m2: metres quadrats; %: percentatge d'habitacions					
Llegenda	<ul style="list-style-type: none"> ■ Nivell mínim de prestacions ■ Nivell intermig baix de prestacions ■ Nivell intermig de prestacions ■ Nivell intermig alt de prestacions ■ Nivell màxim de prestacions 					
Fonts	Generalitat de Catalunya					

Taula 3.7. Allotjaments turístics. Variacions segons categories d'Hotel-Apartament

Apartament turístic

Article 38. Definició i règim jurídic

2. Els apartaments turístics es classifiquen d'acord amb les categories previstes per als hotels apartament amb l'excepció de l'obligatorietat de disposar de salons, zones comunes i serveis sanitaris en espais comuns⁴⁵⁴.

L'apartament turístic representa un cas singular dintre del sector turístic en relació a la regulació de les seves categories. Entre 1.967 i 1.997 la normativa estatal i catalana contemplava aquest allotjament com una infraestructura turística subjecte a la classificació d'acord a les seves instal·lacions, equips i serveis. No obstant, el Decret 163/1998, de 8 de juliol, d'apartaments turístics, va trencar amb aquesta concepció i els apartaments turístics van passar a ésser un *habitatge que s'ofereix en condicions d'immediata disponibilitat i mitjançant preu a les persones usuàries que, per motius de vacances o turístics, efectuen una estada per dies, setmanes o mesos, desvinculat, per tant, del sistema de classificació*. La Llei 13/2002 de turisme de Catalunya va venir a confirmar aquesta nova visió promoguda 4 anys abans. Finalment però, l'entrada en vigor de la Llei 18/2007, de 28 de desembre, del dret a l'habitatge, va modificar novament aquesta situació, establint una dicotomia entre habitatges d'una banda, i establiments d'allotjament turístic de l'altra; per això, els apartaments turístics van ser definits de nou pel Decret 106/2008, de 6 de maig, de mesures per a l'eliminació de tràmits i la simplificació de procediments per facilitar l'activitat econòmica, com edificis i conjunts continus formats per unitats d'allotjament, i no per habitatges. En aquest marc, el recent Decret 183/2010 recupera el sistema de classificació dels apartaments turístics, malgrat a diferència de normes precedents, el vincula al mecanisme previst per als hotels-apartament.

Establiments rurals

A diferència de la resta de modalitats turístiques, els establiments rurals no presenten distincions basades en les característiques de les instal·lacions i serveis que representin una progressió en la prestació. Motiu pel qual no es possible deduir-ne cap consideració en els termes que s'ha fet pels altres casos.

■ Cap a una habitabilitat progressiva

Els establiments turístics són l'exemple i la mesura utilitzable en la defensa d'una concepció de l'habitabilitat progressiva, d'una habitabilitat que presenta graus, d'una habitabilitat que es diversa en la seva materialització i en la quantitat i qualitat dels satisfactors que ofereix, en definitiva, d'una habitabilitat més adaptada o adaptable als requeriments distints propis de cada persona, però també d'una habitabilitat més fàcilment expressable o recuperable d'un parc residencial existent sovint amb característiques difícilment interpretables des dels rígids condicionants de la normativa d'habitabilitat vigent.

No tiene el mismo grado de habitabilidad una habitación de menos de 12 m2, abierta a un patio interior, dotada de dos enchufes de 10 amperios y un radiador de calefacción, cuya puerta -con un pestillo interior- da a un pasillo que comunica con otras habitaciones, baño, aseo, cocina y un recibidor con cerradura que abre a un rellano de vecinos, que una habitación de 15 m2 abierta a fachada, con un baño completo únicamente accesible desde ella, con línea telefónica, conexión de antena de TV e Internet por fibra óptica, climatizador con regulación individual, aislada térmica y acústicamente no sólo del exterior sino de las habitaciones vecinas, y con su propio contrato de suministro de energía y comunicaciones, a la que se accede mediante una puerta de seguridad con

⁴⁵⁴ Catalunya 2010b, Art. 38

control individual, saliendo a través de la cual se dispone de una serie de servicios comunes -salones, lavandería, restaurante, etc.- atendidos por profesionales. En una y otra son aceptables habitabilidades bien diferentes en función que la dotación que disponen y su relación con el exterior permiten grados de privacidad bien distintos.

Los diferentes modos de habitar deben quedar reconocidos por la articulación de esos grados de privacidad, desde la habitación en una vivienda compartida -o en un hotel- hasta la viabilidad de la residencia temporal en un refugio -o en un camping en un periodo de vacaciones- pasando, claro está, por el reconocimiento de la vivienda más tradicional. Modos de vivir diferentes que deben quedar recogidos por la nueva habitabilidad. La riqueza de una normativa de habitabilidad expresada de ese modo puede verificarse en la recuperación de edificios tradicionales para usos generados por los nuevos modos de vivir urbano y que hoy, con las actuales normativas de habitabilidad, resultan inaccesibles o de muy difícil encaje normativo. También debe permitir la reinterpretación de los inmuebles existentes, su adaptación a las nuevas necesidades sociales y la verificación de las posibilidades de conformar nuevas unidades domésticas⁴⁵⁵.

En aquest sentit, els establiments turístics subscriuen tota una política de progressivitat basada no només en la variació dels paràmetres quantitius –més o menys superfície-, sinó en la consideració d'aquelles prestacions que completen el model d'habitabilitat en termes de necessitats. Una política que caldria analitzar profundament en termes de privacitat –quina direcció pren cada funció amb la variació del nivell d'habitabilitat- i extrapolar al camp general de l'habitabilitat, alliberant-la dels seus vincles amb la capacitat adquisitiva dels usuaris i ancorant-la a una realitat social formada per persones que demanen condicions d'habitabilitat certament distintes fruit de les seves pròpies característiques vitals.

Si els hotels –finalment establiments en el que es resideix pocs o cap dia a l'any- es classifiquen en 7 categories a tenor de les seves instal·lacions, equips i serveis, com és possible que els habitatges – principal allotjament de qualsevol persona- no disposin de cap mecanisme de categorització? Doncs no és cert que no tots els habitatges són aptes per a tothom? No com a mínim per a qualsevol infant –si no disposa d'una d'escola pròxima-, per a qualsevol persona gran –si no disposa de serveis públics com el CAP o el casal-, per a qualsevol persona amb alguna problemàtica de mobilitat –si l'habitatge o el barri no són accessibles-. I, al mateix temps, no es cert també que no totes les persones, ni tan sols una mateixa persona durant tota la seva vida requereix les mateixes prestacions? Els joves segurament no viuen seguint el mateix patró que els adults, i encara els adults ho fan diferentment segons la seva situació formativa o laboral, segons els llaços que hagin establert amb altres persones –amics, família, etc.-. Si l'habitatge ha de donar cobertura a un ventall de circumstàncies extremadament més ampli que els establiments turístics, no seria convenient – fins hi tot preceptiu- disposar d'una habitabilitat progressiva?

⁴⁵⁵ Naredo i Cuchí 2007, 105

Capítol 4.

SERVEIS SOCIALS

SERVEIS SOCIALS

SUMARI I RESUM DEL CAPÍTOL

SUMARI I RESUM DEL CAPÍTOL	144
4.1 CAMP NORMATIU DE SERVEIS SOCIALS	145
4.1.1 ÍNDEX NORMATIU.....	145
4.1.2 RESSENYA NORMATIVA	146
4.1.3 EVOLUCIÓ NORMATIVA.....	151
4.2 CATÀLEG DE MODELS D'HABITABILITAT DE SERVEIS SOCIALS	153
4.2.1 ÍNDEX DE MODELS D'HABITABILITAT	153
4.2.1.1 MODELS ACTUALS	153
4.2.1.2 CONFORMACIÓ TEMPORAL	156
4.2.1.3 REGULACIÓ DE LES CONDICIONS	158
4.2.2 RESSENYA DELS MODELS D'HABITABILITAT.....	159
4.2.2.1 SERVEIS RESIDENCIALS D'ESTADA LIMITADA	159
4.2.2.2 INFÀNCIA, ADOLESCÈNCIA I JOVENTUT	159
4.2.2.3 PERSONES GRANS AMB DEPENDÈNCIA O RISC SOCIAL.....	160
4.2.2.4 PERSONES AMB DISCAPACITAT INTEL·LECTUAL.....	161
4.2.2.5 PERSONES AMB DISCAPACITAT FÍSICA	161
4.2.2.6 PERSONES AMB PROBLEMÀTICA SOCIAL DERIVADA DE MALALTIA MENTAL ...	162
4.2.2.7 PERSONES AMB DROGODEPENDÈNCIES	163
4.2.2.8 PERSONES AFECTADES PEL VIH/SIDA	163
4.2.2.9 DONES EN SITUACIÓ DE VIOLÈNCIA MASCLISTA I ELS SEUS FILLS I FILLES	163
4.2.3 PRESÈNCIA A CATALUNYA	164
4.3 DIALÈCTICA: L'ADEQUACIÓ	167
4.3.1 L'HABITATGE I L'ADEQUACIÓ	167
4.3.2 ELS SERVEIS SOCIALS I L'ADEQUACIÓ	175

En aquest capítol s'analitza la legislació en matèria de serveis socials des del punt de vista de l'habitabilitat. En el punt 4.1 es presenta la legislació d'aquest sector, es procedeix a la selecció de disposicions que seran objecte d'estudi i se'n fa una primera anàlisi des del punt de vista de la seva evolució històrica, els models d'habitabilitat que regulen i els continguts específics que contenen. En el punt 4.2 es tracten en detall les diferents modalitats habitables de l'àmbit dels serveis socials, justificant l'elecció de cada una d'elles, el seu recorregut temporal, la normativa que els hi són d'aplicació, i finalment, proporcionant una síntesi de la informació obtinguda durant la recerca que es presenta posteriorment a l'Annex 1.2. En el punt 4.3 s'avança una primera discussió sobre la característica més singular dels allotjaments de serveis socials des del punt de vista de l'habitabilitat: l'adequació.

SERVEIS SOCIALS

4.1 CAMP NORMATIU DE SERVEIS SOCIALS

4.1.1 ÍNDEX NORMATIU

L'àmbit dels serveis socials ha desplegat un elevat nombre de disposicions. Utilitzant el mateix barem que en el cas del turisme, és significativa la xifra de respostes que donen els cercadors del BOE i del DOGC: 1.586 entrades si es cerca *asistencia social* en el primer –*servéis sociales* no figura en la relació de matèries-, i 491 disposicions si es cerca *servéis sociales* en el segon.

Dintre d'aquest gran volum legislatiu, s'ha delimitat i revisat un conjunt format per les disposicions troncales del sector que agrupa fins a 30 documents distribuïts de la següent manera: A nivell estatal, 2 Leyes Orgánicas, 1 Ley, i 4 Reales Decretos; a nivell autonòmic català, 1 Estatut d'autonomia, 4 Lleis, 12 Decrets, i 5 Ordres.

» Sumari normatiu de serveis socials (Annex 1.2.1)

D'aquesta primera lectura n'ha derivat una segona selecció del subconjunt de normatives que enumeren les diferents modalitats de serveis socials que proporcionen habitabilitat als seus usuaris i que, en alguns casos, contenen especificacions sobre les condicions funcionals i materials que han de reunir cada una d'elles. Aquest subconjunt, format per 18 disposicions i que constitueix el camp d'estudi de la present recerca, no està integrat per cap normativa procedent de l'escala estatal doncs, com en el cas del turisme, els serveis socials són una matèria traspasada a la Generalitat de Catalunya en virtut del Real Decreto 1949/1980⁴⁵⁶.

Finalment, l'anàlisi amb major detenció de les disposicions detectades en la fase anterior ha permès descartar una sèrie de normatives de l'àmbit de serveis socials (4) que tot hi tenir certa rellevància no es consideren necessàries per assolir als objectius que es marca la recerca.

Normativa objecte d'estudi

- Decret 27/1987, de 29 de gener, d'ordenació dels Serveis Socials de Catalunya⁴⁵⁷.
- Ordre de 15 de juliol de 1987, de desplegament de les normes d'autorització administrativa de serveis i establiments de serveis socials i de funcionament del Registre d'Entitats, Serveis i Establiments Socials, fixades al Decret 27/1987, de 29 de gener⁴⁵⁸.
- Ordre de 5 d'abril de 1993, per la qual es modifica l'Ordre de 15 de juliol de 1987, de desplegament de les normes d'autorització administrativa de serveis i establiments de serveis socials i de funcionament del Registre d'entitats, serveis i establiments socials, fixades al Decret 27/1987, de 29 de gener⁴⁵⁹.
- Ordre de 19 de novembre de 1993, per la qual es modifica l'Ordre de 15 de juliol de 1987, de desplegament de les normes d'autorització administrativa de serveis i establiments de serveis socials i de funcionament del Registre d'entitats, serveis i establiments socials, fixades al Decret 27/1987, de 29 de gener⁴⁶⁰.

⁴⁵⁶ Espanya 1980

⁴⁵⁷ Catalunya 1987c

⁴⁵⁸ Catalunya 1987d

⁴⁵⁹ Catalunya 1993a

⁴⁶⁰ Catalunya 1993b

- Llei 4/1994, de 20 d'abril, d'administració institucional, de descentralització, de desconcentració i de coordinació del sistema català de serveis socials⁴⁶¹.
- Decret Legislatiu 17/1994, de 16 de novembre, pel qual s'aprova la refosa de les lleis 12/1983, de 14 de juliol, 26/1985, de 27 de desembre, i 4/1994, de 20 d'abril, en matèria d'assistència i serveis socials⁴⁶².
- Decret 284/1996, de 23 de juliol, de regulació del Sistema Català de Serveis Socials⁴⁶³.
- Decret 176/2000, de 15 de maig, de modificació del Decret 284/1996, de 23 de juliol, de regulació del Sistema Català de Serveis Socials⁴⁶⁴.
- Decret 27/2003, de 21 de gener, de l'atenció social primària⁴⁶⁵.
- Decret 271/2003, de 4 de novembre, dels serveis d'acolliment residencial per a persones amb discapacitat⁴⁶⁶.
- Decret 318/2006, de 25 de juliol, dels serveis d'acolliment residencial per a persones amb discapacitat⁴⁶⁷.
- Llei 12/2007, d'11 d'octubre, de serveis socials⁴⁶⁸.
- Decret 151/2008, de 29 de juliol, pel qual s'aprova la Cartera de Serveis Socials 2008-2009⁴⁶⁹.
- Decret 142/2010, d'11 d'octubre, pel qual s'aprova la Cartera de Serveis Socials 2010-2011⁴⁷⁰.

Normativa desestimada

- Llei 12/1983, de 14 de juliol, d'administració institucional de la sanitat i de l'assistència i els Serveis Socials de Catalunya⁴⁷¹.
- Llei 26/1985, de 27 de desembre, de Serveis Socials⁴⁷².
- Acord GOV/156/2010, de 3 d'agost, pel qual s'aprova el Pla Estratègic de Serveis Socials 2010-2013⁴⁷³.
- Ordre ASC/471/2010, de 28 de setembre, per la qual es regulen les prestacions i els i les professionals de l'assistència personal a Catalunya⁴⁷⁴.

4.1.2 RESSENYA NORMATIVA

■ Decret 27/1987, de 29 de gener, d'ordenació dels Serveis Socials de Catalunya

Defineix i ordena les entitats, serveis i establiments de serveis socials, i desenvolupa aspectes com: règim d'autoritzacions, registre, avaluació, inspecció, règim jurídic, drets dels usuaris i procediment sancionador. Crea i estructura el Registre d'Entitats, Serveis i Establiments Socials. Període i àmbit de vigència: Disposició derogada, vigent des de 1.987 fins a 1.996 a la Comunitat Autònoma de Catalunya. Referència: D 27/1987.

⁴⁶¹ Catalunya 1994b

⁴⁶² Catalunya 1994c

⁴⁶³ Catalunya 1996

⁴⁶⁴ Catalunya 2000b

⁴⁶⁵ Catalunya 2003c

⁴⁶⁶ Catalunya 2003d

⁴⁶⁷ Catalunya 2006e

⁴⁶⁸ Catalunya 2007d

⁴⁶⁹ Catalunya 2008

⁴⁷⁰ Catalunya 2010c

⁴⁷¹ Catalunya 1983c

⁴⁷² Catalunya 1985d

⁴⁷³ Catalunya 2010f

⁴⁷⁴ Catalunya 2010g

- **Ordre de 15 de juliol de 1987, de desplegament de les normes d'autorització administrativa de serveis i establiments de serveis socials i de funcionament del Registre d'Entitats, Serveis i Establiments Socials, fixades al Decret 27/1987, de 29 de gener**

Regula el procediment de l'autorització administrativa que requereixen els serveis i establiments de serveis socials per tal de ser oberts al públic, per modificar-ne l'estructura funcional o la capacitat assistencial, per trasllat d'ubicació, per canvi de titularitat i pel cessament temporal o definitiu del funcionament.

Estableix un índex de tipologia de serveis i establiments socials i determina les condicions funcionals per a cada un d'ells (Annex 1). Redactat modificat parcialment per l'Ordre de 5 d'abril de 1993.

Estableix les condicions materials mínimes que han de reunir els serveis i establiments socials per ser autoritzats (Annex 2). Redactat modificat parcialment per l'Ordre de 19 de novembre de 1993.

Període i àmbit de vigència: Disposició amb certs articles modificats i/o derogats, vigent des de 1.987 a la Comunitat Autònoma de Catalunya. Referència: O 15-07-1987.

- **Ordre de 5 d'abril de 1993, per la qual es modifica l'Ordre de 15 de juliol de 1987, de desplegament de les normes d'autorització administrativa de serveis i establiments de serveis socials i de funcionament del Registre d'entitats, serveis i establiments socials, fixades al Decret 27/1987, de 29 de gener**

Introdueix una nova subsecció dedicada als habitatges tutelats dins la Secció de serveis socials d'acolliment residencial; com també la seva definició i condicions específiques a nivell funcional i material dins l'Annex 1 de l'Ordre de 15 de juliol de 1987. Període i àmbit de vigència: Disposició vigent des de 1.993 a la Comunitat Autònoma de Catalunya. Referència: O 05-04-1993.

- **Ordre de 19 de novembre de 1993, per la qual es modifica l'Ordre de 15 de juliol de 1987, de desplegament de les normes d'autorització administrativa de serveis i establiments de serveis socials i de funcionament del Registre d'entitats, serveis i establiments socials, fixades al Decret 27/1987, de 29 de gener**

Modifica el punt 5.2.4 de l'Annex 2 de l'Ordre de 15 de juliol de 1987 referent a les condicions materials mínimes dels espais dormitoris. Període i àmbit de vigència: Disposició vigent des de 1.993 a la Comunitat Autònoma de Catalunya. Referència: O 19-11-1993.

- **Llei 4/1994, de 20 d'abril, d'administració institucional, de descentralització, de desconcentració i de coordinació del sistema català de serveis socials**

Crea el Sistema Català de Serveis Socials i la Xarxa Bàsica de Serveis Socials de Responsabilitat Pública, la qual integra els diferents serveis i establiments que les administracions públiques de Catalunya han de mantenir obligatòriament a disposició dels ciutadans.

Estableix la distribució funcional dels serveis socials en nivells d'atenció (un primer nivell de serveis socials d'atenció primària, un segon nivell de serveis socials especialitzats i un tercer nivell de serveis socials especialitzats d'abast superior i major especificitat) i sectoritza els serveis socials en àmbits territorials d'actuació (Àrea bàsica de serveis socials, Sector comarcal de serveis socials, Sector regional de serveis socials, Àmbit territorial de Catalunya).

Reordena l'administració institucional dels serveis socials i regula la coordinació, la col·laboració i la cooperació en la programació i la gestió d'aquests serveis entre les diferents institucions públiques i privades de la Xarxa Bàsica.

Període i àmbit de vigència: Disposició derogada, vigent des de 1.994 fins a 2.007 a la Comunitat Autònoma de Catalunya. Referència: L1 4/1994.

■ **Decret Legislatiu 17/1994, de 16 de novembre, pel qual s'aprova la refosa de les lleis 12/1983, de 14 de juliol, 26/1985, de 27 de desembre, i 4/1994, de 20 d'abril, en matèria d'assistència i serveis socials**

Refon els redactats de la Llei 12/1983, la Llei 26/1985 i la Llei 4/1994, definint els objectius, els principis rectors i els drets d'accés dels usuaris, estructurant funcionalment i territorialment el Sistema Català de Serveis Socials (estructura, àrees d'actuació, nivells d'atenció i sectorització), definint la Xarxa Bàsica de Serveis Socials de Responsabilitat Pública, determinant a quines administracions públiques de Catalunya els en pertoca la titularitat, la gestió i el finançament, i definint la coordinació del Sistema Català de Serveis Socials. Període i àmbit de vigència: Disposició derogada, vigent des de 1.994 fins a 2.007 a la Comunitat Autònoma de Catalunya. Referència: DL 17/1994.

■ **Decret 284/1996, de 23 de juliol, de regulació del Sistema Català de Serveis Socials**

Desplega el Decret Legislatiu 17/1994, derogant l'anterior marc normatiu dictat pel Decret 27/1987 i establint un nou marc reglamentari per Sistema Català de Serveis Socials.

Regula els nivells d'atenció social del Sistema, el concepte d'entitat de servei social, els drets i obligacions dels usuaris, la tipologia de serveis i establiments socials i les prestacions econòmiques, les obligacions de les entitats de serveis socials i el règim general de preus.

Regula la Xarxa Bàsica de Serveis Socials de Responsabilitat Pública, el règim de col·laboració amb la iniciativa privada i la planificació pública en matèria de serveis socials.

Actualitza les condicions funcionals i la tipologia dels serveis i establiments socials (Annex). Redactat modificat pel Decret 176/2000.

Període i àmbit de vigència: Disposició amb certs articles modificats i/o derogats, vigent des de 1.996 a la Comunitat Autònoma de Catalunya. Referència: D 284/1996.

■ **Decret 176/2000, de 15 de maig, de modificació del Decret 284/1996, de 23 de juliol, de regulació del Sistema Català de Serveis Socials**

Modifica el Decret 284/1996 en relació a la definició d'entitats i establiments socials, els drets dels usuaris, la llibertat d'ingrés en establiment residencial, l'autorització dels serveis i establiments privats, les obligacions de les entitats titulars de serveis socials, el personal, la qualificació de les entitats de serveis socials, el règim general de preus, el registre d'entitats, serveis i establiments socials, i el procediment sancionador. Així mateix modifica certes tipologies de serveis socials contingudes a l'annex del decret citat. Període i àmbit de vigència: Disposició vigent des de 2.000 a la Comunitat Autònoma de Catalunya. Referència: D 176/2000.

■ **Decret 27/2003, de 21 de gener, de l'atenció social primària**

Regula l'atenció social primària dins el marc establert pel Decret legislatiu 17/1994 i la seva normativa de desplegament, establint els principis bàsics d'actuació, l'àmbit territorial d'actuació, les competències de les administracions públiques catalanes, els conceptes de persones destinatàries, estat de necessitat i criteris d'accés als serveis socials, els drets i les obligacions de les persones destinatàries, les tipologies de serveis socials d'atenció primària, la coordinació, cooperació i col·laboració en l'àmbit de l'atenció social primària, i els recursos humans, mitjans materials i finançament. Període i àmbit de vigència: Disposició vigent des de 2.003 a la Comunitat Autònoma de Catalunya. Referència: D 27/2003.

■ **Decret 271/2003, de 4 de novembre, dels serveis d'acolliment residencial per a persones amb discapacitat**

Estableix i regula el suport que es presta en els serveis d'acolliment residencial per a persones amb discapacitat dels habitatges amb serveis comuns per a persones amb disminució i dels serveis de centres residencials per a persones amb disminució del Sistema Català de Serveis Socials i de la Xarxa Bàsica de Serveis Socials de Responsabilitat Pública en relació a: Persones usuàries, intensitat del servei, drets i accés als serveis (àrees de valoració), condicions funcionals i materials dels serveis. Període i àmbit de vigència: Disposició derogada, vigent des de 2.003 fins a 2.006 a la Comunitat Autònoma de Catalunya. Referència: D 271/2003.

■ **Decret 318/2006, de 25 de juliol, dels serveis d'acolliment residencial per a persones amb discapacitat**

Normativa que deroga el Decret 271/2003, i estableix un nou marc per al suport que es presta en els serveis d'acolliment residencial per a persones amb discapacitat dels habitatges amb serveis comuns per a persones amb disminució i dels serveis de centres residencials per a persones amb disminució del Sistema Català de Serveis Socials i de la Xarxa Bàsica de Serveis Socials de Responsabilitat Pública en relació a: Persones usuàries, intensitat del servei, drets i accés als serveis (àrees de valoració), condicions funcionals i materials dels serveis.

Respecte el decret derogat, presenta canvis principalment en: l'eina de valoració de la discapacitat, la definició dels i de les professionals d'atenció directa, i el conjunt de condicions materials i funcionals dels equipaments.

Període i àmbit de vigència: Disposició vigent des de 2.006 a la Comunitat Autònoma de Catalunya. Referència: D 318/2006.

■ **Llei 12/2007, d'11 d'octubre, de serveis socials**

Regula i ordena el sistema de serveis socials, derogant l'anterior marc normatiu fixat pel Decret Legislatiu 17/1994:

Defineix els objectius i les finalitats dels serveis socials, desenvolupa els principis rectoris, i estableix les situacions amb necessitat d'atenció, i els drets i els deures dels usuaris dels serveis socials.

Regula el sistema de serveis socials de responsabilitat pública i n'ordena l'estructura, les funcions i les prestacions. Introdueix la Cartera de serveis socials com a instrument per a assegurar l'accés a les prestacions garantides del sistema de serveis socials i inclou un catàleg de serveis que ha de constituir la guia per elaborar-la.

Estableix el règim competencial i organitzatiu regulant les competències de les administracions públiques, l'organització territorial dels serveis, la planificació dels serveis socials, la coordinació i la col·laboració interadministratives, i el paper dels professionals en els serveis socials.

Regula la participació cívica en tots els nivells dels serveis socials, el finançament, el paper de la iniciativa privada social i mercantil, la formació i la recerca, la qualitat dels serveis, i la inspecció, el control i el règim sancionador.

Període i àmbit de vigència: Disposició vigent des de 2.007 a la Comunitat Autònoma de Catalunya.
Referència: L1 12/2007.

■ **Decret 151/2008, de 29 de juliol, pel qual s'aprova la Cartera de Serveis Socials 2008-2009**

Defineix, per a cada prestació de la Xarxa de Serveis Socials d'Atenció Pública, el seu tipus, la població a què va destinada, l'establiment o l'equip professional que l'ha de gestionar, els perfils i les ràtios de professionals de l'equip, els estàndards de qualitat i els criteris d'accés, així com, per a les prestacions de servei no gratuïtes, el cost de referència, el mòdul social i el copagament. Període i àmbit de vigència: Disposició derogada, vigent des de 2.008 fins a 2.010 a la Comunitat Autònoma de Catalunya. Referència: D 151/2008.

■ **Decret 142/2010, d'11 d'octubre, pel qual s'aprova la Cartera de Serveis Socials 2010-2011**

Determina el conjunt de prestacions de serveis, econòmiques i tecnològiques de la Xarxa de Serveis Socials d'Atenció Pública, i indica els objectius a assolir al final del període 2010-2011. La cartera té com a destinataris les persones que es troben en situacions amb necessitat d'atenció especial, com són, entre d'altres, les persones amb dependència o discapacitat, malaltia mental, amb drogodependència i amb altres addiccions, la violència i delinqüència juvenil, o les sotmeses a mesures d'execució penal, vulnerabilitat, risc o dificultat social per a la gent gran, la infància i l'adolescència, exclusió o urgència social, les víctimes de violència masclista, discriminació o pobresa.

Defineix, per a cada prestació, la garantia, la descripció, l'objecte, les funcions, la tipologia, la població destinatària, l'establiment o equip professional que l'ha de gestionar, els perfils i les ràtios de professionals de l'equip, els estàndards de qualitat i els criteris d'accés, així com, per les prestacions de servei no gratuïtes, el cost de referència, el mòdul social i el copagament.

Període i àmbit de vigència: Disposició vigent des de 2.010 a la Comunitat Autònoma de Catalunya.
Referència: D 142/2010.

» Anàlisi de la normativa de serveis socials (Annex 1.2.2)

4.1.3 EVOLUCIÓ NORMATIVA

■ Procés legislatiu

Vigència de les disposicions

Dintre del conjunt normatiu que s'ha delimitat es poden distingir diversos estats de vigència, en funció de si el redactat continua vigent íntegrament, ha estat modificat i/o derogat parcialment, o si ha estat derogat en la seva totalitat.

Com ja s'avançava en el punt 2.2.1.5, l'escenari legislatiu en l'àmbit dels serveis socials és molt diversificat, essent vigents normatives aprovades en una gran varietat de moments històrics. No obstant, cal remarcar novament certa sistemàtica en la revisió del marc general de l'àmbit, que s'articula a grans trets en 3 moments de canvi que guarden relació amb el progrés esdevingut dintre del món dels serveis socials i la pròpia administració catalana. En primer lloc, el període que abraça des de 1.983 fins a 1.987 i que constitueix la fase de fonamentació de l'àmbit dels serveis socials recentment traspassat a la Generalitat de Catalunya. En segon lloc, les revisions aprovades entre 1.994 i 1.996 i que venen a consolidar la tasca desenvolupada pel govern des de finals dels 80. En tercer lloc, l'etapa que s'obre a partir de 2.007 amb l'aprovació de la Llei 12/2007, i que es caracteritza per la visió garantista dels serveis socials.

» Taula complementària 4.1. Serveis socials. Període de vigència de la normativa (Annex 2.3)

Formació del catàleg de modalitats

S'observa una clara tendència a la diversificació i a l'especialització de les modalitats de serveis socials, abraçant progressivament ventalls majors de perfils d'usuari i, al mateix temps, subdividint serveis en modalitats més específiques. Un dada és suficient per il·lustrar aquest procés: dels 7 models que enuncitava el Decret 27/1987, s'ha evolucionat fins als 31 que contempla la Cartera de Serveis Socials 2010-2011.

Es poden distingir 3 etapes en l'evolució del catàleg de modalitats certament relacionades amb el progrés de la pròpia legislació:

- **1987 - 1995.** Es tracta d'una primera fase de concreció dels serveis, passant de modalitats genèriques que donaven allotjament a diferents perfils d'usuari a una major definició. El nombre de modalitats augmenta de 7 a 11.
- **1996 - 2006.** El Decret 284/1996 obra una segona fase on es disposa de 18 modalitats distintes clarament identificades que, en bona mesura, són la base de les modalitats actuals.
- **2007 - Actualitat.** La Llei 12/2007 assenta un nou marc normatiu caracteritzat per l'extrema especialització dels serveis on es contempen fins a 31 modalitats d'allotjament orientades tant a perfils anteriorment ja reconeguts com a nous col·lectius –persones amb malaltia mental, o afectades pel VIH/SIDA-.

» Taula complementària 4.2. Serveis socials. Nombre de modalitats regulades (Annex 2.3).

■ Contingut de la normativa

La necessitat de fer front al que es podria anomenar *fundació* dels serveis socials a Catalunya en el sentit modern del terme, va ser abordada de bon inici amb el desplegament de un nou marc legislatiu per aquest sector. I així ho reflexa el contingut de les dues primeres disposicions aprovades l'any 1.987, que concreten conjuntament la definició de les entitats i estructures

bàsiques del sector i les característiques de les diferents tipologies que integren el primer ventall de prestacions de serveis socials.

Amb posterioritat a aquesta fase fundacional, l'anàlisi de continguts ve a reafirmar l'esdevenir general ja descrit, i que sintèticament es pot esquematitzar en moments de reformulació del model de serveis socials situats al voltant de 1.994-1.996 i 2.007 -actualitzacions que aporten les seves pròpies definicions- que marquen punts d'inflexió entre períodes de baixa producció legislativa només alterats per l'aprovació de disposicions que contemplen petites modificacions o incideixen sobre determinades prestacions –com les adreçades a persones grans o persones amb discapacitat- i que es focalitzen en la redefinició de les condicions d'aquestes.

» Taula complementària 4.3. Serveis socials. Contingut de la normativa (Annex 2.3).

Tanmateix, cal fer esment en l'àmbit dels serveis socials d'unes circumstàncies que són característiques d'aquest: es possible detectar certa regularitat en la metodologia per definir les condicions de les prestacions contemplades, a saber, que es possible resseguir el fil cronològic de l'aparició dels aspectes que les successives disposicions van dictant sobre cada prestació.

En aquest sentit, conjuntament a l'evolució cap a un mapa de serveis socials d'elevat grau d'especialització, la normativa ha seguit -o ha hagut de seguir- un camí paral·lel, tendint progressivament cap a una major concreció en la definició de cada modalitat.

» Taula complementària 4.4. Serveis socials. Condicions regulades (Annex 2.3).

En aquesta evolució es poden detectar 2 períodes clarament marcats:

- **1987 – 2007.** Durant els primers 20 anys de vida del serveis socials a Catalunya, les normatives vigents en aquest període s'ocupen de definir cada modalitat des de 5 aspectes claus: descripció, serveis, destinataris, personal i, a partir de 1.996, objectiu.
- **2008 – Actualitat.** A partir de l'aprovació de la primera *Cartera de serveis socials*, i coincidint amb l'explosió de modalitats provocada per la Llei 12/2007, la legislació es marca com objectiu la definició exhaustiva de cada modalitat, incorporant als aspectes ja comentats fins a 7 criteris més: Garantia de la prestació, tipologia de la prestació, edat població destinatària, forma de prestació, ràtios de professionals, estàndards de qualitat, i criteris d'accés - normativa reguladora.

Aquesta regularitat en la utilització d'un patró per definir cada model és una circumstància només observada en el sector dels serveis socials, que parla favorablement de l'esforç dels agents legisladors per mantenir certa coherència en l'esdevenir normatiu.

Al marge d'aquest procés, es de destacar novament el paper poc actiu que s'observa en relació a les condicions materials. Si les condicions funcionals es caracteritzen per la seva constant ampliació i revisió, les condicions materials, en canvi, han restat inalterades d'ençà la seva primera promulgació el 1.987, excepció feta de les característiques de les modalitats destinades a persones amb disminució, que han estat revisades el 2.003 i el 2.006.

En conclusió, es remarcable la voluntat d'actualització permanent dels serveis ofertats, sobretot en relació a les condicions funcionals dels mateixos –la més recent, realitzada el 2.010-, mentre que les condicions materials de la majoria de modalitats no han sofert alteracions en els últims 25 anys.

SERVEIS SOCIALS

4.2 CATÀLEG DE MODELS D'HABITABILITAT DE SERVEIS SOCIALS

4.2.1 ÍNDEX DE MODELS D'HABITABILITAT

4.2.1.1 MODELS ACTUALS

La elaboració de un llistat classificat de models d'habitabilitat de serveis socials s'ha d'iniciar des del traçat del mapa de les prestacions de serveis d'allotjament que contempla la Cartera de Serveis socials 2.010-2.011, com a document que determina el conjunt de prestacions de serveis, econòmiques i tecnològiques de la Xarxa de Serveis Socials d'Atenció Pública.

En el cas dels serveis socials (Taula 4.1), la legislació estructura el ventall de prestacions des de una òptica fonamentalment lligada a les condicions i especificitats dels usuaris dels allotjaments ofertats, distingint fins a 4 tipus d'eixos de classificació:

- **Nivell.** Es refereix al grau de proximitat i de tecnificació i especificitat dels serveis socials envers l'usuari i l'entorn familiar i social.
- **Àmbit d'actuació i subàmbit d'actuació.** Distingeix el col·lectiu objectiu de cada una de les branques de prestacions.
- **Prestació i subprestació.** Especifica els serveis concrets atenent a les condicions d'aquests i, en certs casos, a les característiques dels usuaris.
- **Categoria.** Detalla diferències en el grau d'atenció o suport a la persona usuària del servei d'allotjament.

Havent observat diferències significatives respecte les tres primeres lògiques de classificació, s'ha estimat oportú considerar com a model d'habitabilitat totes les prestacions enunciades per la *Cartera de serveis socials 2.010-2.011* fins al nivell de subprestació, descartant, per tant, l'eix de categoria com a element de cribratge.

Així finalment, en l'àmbit dels serveis socials a Catalunya, el catàleg de models que s'oferten a la població està constituït per 28 modalitats organitzades en 9 àmbits i 2 nivells:

- **Serveis socials bàsics**

- **Serveis residencials d'estada limitada**

- Servei d'acolliment residencial d'urgència
 - Servei de residència temporal per a persones adultes en situació d'exclusió social

- **Serveis socials especialitzats**

- **Infància, adolescència i joventut**

- Servei de centre d'acolliment
 - Servei de centre residencial d'acció educativa (CRAE)
 - Servei de centre residencial d'educació intensiva (CREI)
 - Servei de pis assistit per a joves de setze a divuit anys
 - Servei de pis assistit per a joves majors de divuit anys

- Servei de residència o pisos per a persones joves vinculades a programes d'inserció laboral

Persones grans amb dependència o risc social

- Servei de llar residència per a gent gran de caràcter temporal o permanent
- Servei de residència assistida per a gent gran de caràcter temporal o permanent
- Servei d'habitatge tutelat per a gent gran de caràcter temporal o permanent

Persones amb discapacitat intel·lectual

- Servei de llar amb suport per a persones amb discapacitat intel·lectual amb necessitat de suport intermitent
- Servei de llar residència temporal o permanent per a persones amb discapacitat intel·lectual
- Servei de centre residencial temporal o permanent per a persones amb discapacitat intel·lectual

Persones amb discapacitat física

- Servei de llar amb suport per a persones amb discapacitat física amb necessitat de suport intermitent
- Servei de llar residència temporal o permanent per a persones amb discapacitat física
- Servei de centre residencial temporal o permanent per a persones amb discapacitat física

Persones amb problemàtica social derivada de malaltia mental

- Servei de llar amb suport temporal o permanent per a persones amb problemàtica social derivada de malaltia mental
- Servei de llar residència temporal o permanent per a persones amb problemàtica social derivada de malaltia mental
- Servei de residència assistida temporal o permanent per a persones amb problemàtica social derivada de malaltia mental

Persones amb drogodependències

- Servei de pis amb suport per a persones amb drogodependències
- Servei de comunitat terapèutica per a persones amb drogodependències

Persones afectades pel VIH/SIDA

- Servei temporal de llar amb suport per a persones afectades pel virus VIH/SIDA
- Servei temporal de llar residència per a persones afectades pel virus VIH/SIDA

Dones en situació de violència masclista i els seus fills i filles

- Servei d'atenció i acolliment d'urgències
- Serveis d'acolliment i recuperació
- Servei de pis amb suport
- Servei de pis pont

Serveis socials

Organigrama de modalitats d'allotjament

Nivell	Àmbit d'actuació	Subàmbit d'actuació	Prestació	Subprestació	Categoria		
Serveis socials bàsics	Serveis residencials d'estada limitada		Servei d'acolliment residencial d'urgència		S.1.1		
			Servei de resid. temp. per a persones adul. en situació d'exclusió social		S.1.2		
Serveis socials especialitzats	Infància, adolescència i joventut		Servei de centre d'acolliment		S.2.1		
		Serveis residencials d'acció educativa	Servei de centre residencial d'acció educativa		S.2.2		
			Servei de centre residencial d'educació intensiva		S.2.3		
			Servei de pis assistit per a joves de setze a divuit anys		S.2.4		
			Servei de pis assistit per a joves majors de divuit anys		S.2.5		
			Servei de pisos per joves vinculades a programes d'inserció laboral		S.2.6		
		Persones grans amb dependència o risc social		Serveis de centres residencial	Servei de llar resid. de caràcter temp. o perm.		S.3.1
	Servei de resid. ass. de caràcter temp. o perm.				S.3.2		
			Servei d'habitatge tutelat de caràcter temp. o perm.		S.3.3		
	Persones amb discapacitat	Discapacitat intel·lectual	Serveis d'acolliment residencial	Servei de llar amb suport intermitent		S.4.1	
				Serveis de llar residència temp. o perm.	Sup. intermitent		S.4.2
					Sup. limitat		S.4.2
					Sup. limitat (t.c.)		S.4.2
					Sup. extens		S.4.2
					Sup. extens (t.c.)		S.4.2
		Sup. generalitzat			S.4.2		
		Discapacitat física	Serveis d'acolliment residencial	Serveis de centre residencial temp. o perm.	Sup. extens		S.4.3
					Sup. extens (t.c.)		S.4.3
					Sup. generalitzat		S.4.3
				Servei de llar amb suport intermitent	Sup. extens		S.4.3
					Sup. generalitzat (p.s.)		S.4.3
	Persones amb problemàtica social derivada de malaltia mental	Serveis d'habitatges	Servei de llar amb suport temp. o perm.	Sup. intermitent		S.5.1	
				Sup. limitat		S.5.2	
			Serveis de llar residència temp. o perm.	Sup. extens		S.5.3	
				Sup. generalitzat		S.5.3	
	Persones amb drogodependències i/o altres addiccions	Serveis de reinserció	Serveis de pis amb suport	Baixa intensitat		S.7.1	
				Alta intensitat		S.7.1	
			Servei de comunitat terapèutica	Baixa intensitat		S.7.2	
				Mitja intensitat		S.7.2	
Alta intensitat					S.7.2		
Persones afectades pel virus VIH/SIDA	Serveis de reinserció	Serveis temp. de llar amb suport	Baixa intensitat		S.8.1		
			Alta intensitat		S.8.1		
		Servei temp. de llar residència		S.8.2			
Dones en situació de violència masclista i els seus fills i filles		Servei d'atenció i acolliment d'urgències		S.9.1			
	Serveis d'acolliment residencial	Serveis d'acolliment i recuperació		S.9.2			
		Servei de pis amb suport		S.9.3			
		Servei de pis pont		S.9.4			

Llegenda

- Serveis residencials d'estada limitada
- Infància, adolescència i joventut
- Persones grans amb dependència o risc social
- Persones amb discapacitat intel·lectual
- Persones amb discapacitat física
- Persones amb problemàtica social derivada de malaltia mental
- Persones amb drogodependències
- Persones afectades pel VIH/SIDA
- Dones en situació de violència masclista i els seus fills i filles

Fons Generalitat de Catalunya

Taula 4.1. Serveis socials. Organigrama de modalitats

4.2.1.2 CONFORMACIÓ TEMPORAL

El catàleg actual de models es el resultat d'una evolució gradual des dels 7 models enunciats pel Decret 27/1987 fins als 31 de la *Cartera de Serveis Socials 2.010-2.011*. Com ja s'ha mencionat, aquest procés és fruit de dues operacions que han succeït simultàniament: per una banda, la incorporació de nous serveis, bé per usuaris ja contemplats, bé per nous perfils; per l'altra, la subdivisió de modalitats existents en serveis més especialitzats (Taula 4.2).

L'esquematització del procés d'ampliació del catàleg permet detectar que es pot estructurar en 3 fases:

- **1.987 – 1.995.** Primera etapa de desenvolupament del reduït catàleg de serveis socials. La disposició que inicia el període, el Decret 27/1987, enuncïava només tres tipus d'establiments residencials -Residències d'Estada Limitada, Llars-Residència i Residències Assistides- dirigits a *tots els ciutadans i col·lectius, especialment a les persones amb dificultats de desenvolupament, d'integració social o que tinguin manca d'autonomia personal, disminucions físiques, psíquiques o sensorials, o especial problemàtica familiar*⁴⁷⁵. Des d'aquest primer estadi limitat i imprecís, s'evoluciona progressivament fins a les 11 modalitats contemplades per la Llei 4/1994, modalitats ja clarament ubicades en una estructura de 3 nivells d'atenció -Atenció primària, Atenció especialitzada, i Atenció especialitzada d'abast superior- i en 4 àrees d'actuació - Atenció a la família, a la infància i la l'adolescència, Atenció a persones amb disminució, Atenció a la gent gran, i Atenció a toxicòmans-.
- **1.996 – 2.006.** El Decret 284/1996 obra una segona fase del catàleg de serveis, disposant en el seu annex per primera vegada d'un *Índex de la tipologia dels serveis socials del Sistema Català de Serveis Socials*⁴⁷⁶ on s'especifiquen les característiques de tots els serveis oferts, entre ells, 18 modalitats d'allotjament que majoritàriament encara perduren en el catàleg actual. El creixement respecte les disposicions de 1.994 es deu tant a l'aparició de noves modalitats -Pisos assistits per a joves i Llars-residències-, com a l'especialització de certs serveis.
- **2.007 – Actualitat.** La Llei 12/2007 presenta un *Catàleg classificat de serveis i prestacions del Sistema Català de Serveis Socials* en el seu annex⁴⁷⁷, que ha de servir de guia en l'elaboració posterior de la recent creada *Cartera de serveis socials*, instrument que té per objecte la determinació del conjunt de prestacions de la Xarxa de Serveis Socials d'Atenció Pública. Aquest Catàleg i les posteriors Carteres 2.008-2.009 i 2.010-2.011, inclouen fins a 31 modalitats residencials, estructurades en 2 nivells d'atenció -Serveis socials bàsics i Serveis socials especialitzats-, i 9 àmbits específics -Serveis residencials d'estada limitada; Infància, adolescència i joventut; Persones grans amb dependència o risc social; Persones amb discapacitat intel·lectual; Persones amb discapacitat física; Persones amb problemàtica social derivada de malaltia mental; Persones amb drogodependències; Persones afectades pel VIH/SIDA; i Dones en situació de violència masclista i els seus fills i filles-.

A tenor de l'extens catàleg vigent, cal destacar la capacitat desplegada per la legislació de serveis socials per afinar progressivament la definició de prestacions, en un procés d'ajustament de les condicions de cada modalitat a una col·lectiu extremadament concret.

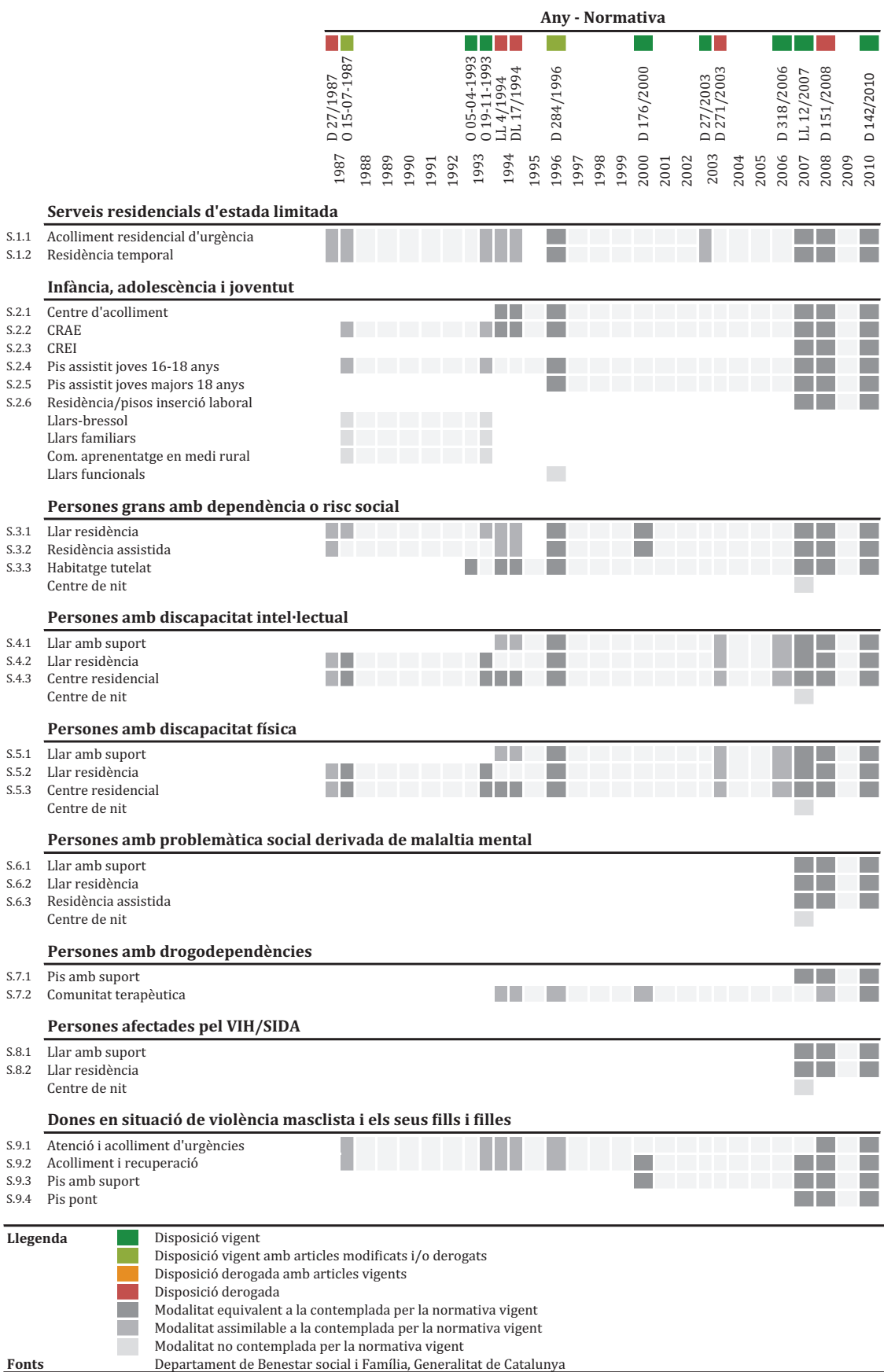
⁴⁷⁵ Catalunya 1987c, Art. 3

⁴⁷⁶ Catalunya 1996, Annex

⁴⁷⁷ Catalunya 2007d, Annex

Serveis socials

Regulació de les modalitats

Taula 4.2. Serveis socials. Regulació de les modalitats

4.2.1.3 REGULACIÓ DE LES CONDICIONS

Les característiques dels models continguts a la *Cartera de serveis socials 2.010-2.011*, que conformen el camp d'estudi de la present recerca, no es troben definides en únic document, sinó que cal resseguir el fil històric de la normativa per tal de detectar el conjunt d'especificacions que ha de complir cada modalitat (Taula 4.3).

Serveis socials

Regulació de les condicions de les modalitats

		Normativa													
		D 27/1987	O 15-07-1987	O 05-04-1993	O 19-11-1993	LL 4/1994	DL 17/1994	D 284/1996	D 176/2000	D 27/2003	D 271/2003	D 318/2006	LL 12/2007	D 151/2008	D 142/2010
Serveis residencials d'estada limitada															
S.1.1	Acolliment residencial d'urgència		■	■	■			■		■					■
S.1.2	Residència temporal		■	■	■			■		■					■
Infància, adolescència i joventut															
S.2.1	Centre d'acolliment		■	■	■			■							■
S.2.2	CRAE		■	■	■			■							■
S.2.3	CREI														■
S.2.4	Pis assistit joves 16-18 anys		■	■	■			■							■
S.2.5	Pis assistit joves majors 18 anys							■							■
S.2.6	Residència/pisos inserció laboral														■
Persones grans amb dependència o risc social															
S.3.1	Llar residència		■	■	■			■	■						■
S.3.2	Residència assistida							■	■						■
S.3.3	Habitatge tutelat			■	■			■							■
Persones amb discapacitat intel·lectual															
S.4.1	Llar amb suport							■			■	■	■		■
S.4.2	Llar residència		■	■	■			■			■	■	■		■
S.4.3	Centre residencial		■	■	■			■			■	■	■		■
Persones amb discapacitat física															
S.5.1	Llar amb suport							■			■	■	■		■
S.5.2	Llar residència		■	■	■			■			■	■	■		■
S.5.3	Centre residencial		■	■	■			■			■	■	■		■
Persones amb problemàtica social derivada de malaltia mental															
S.6.1	Llar amb suport														■
S.6.2	Llar residència														■
S.6.3	Residència assistida														■
Persones amb drogodependències															
S.7.1	Pis amb suport														■
S.7.2	Comunitat terapèutica							■	■						■
Persones afectades pel VIH/SIDA															
S.8.1	Llar amb suport														■
S.8.2	Llar residència														■
Dones en situació de violència masclista i els seus fills i filles															
S.9.1	Atenció i acolliment d'urgències		■	■	■			■	■						■
S.9.2	Acolliment i recuperació		■	■	■			■	■						■
S.9.3	Pis amb suport														■
S.9.4	Pis pont														■

- Llegenda**
- Disposició vigent
 - Disposició vigent amb articles modificats i/o derogats
 - Disposició derogada amb articles vigents
 - Disposició derogada
 - Regulació de les condicions materials
 - Regulació de les condicions funcionals

Fonts Departament de Benestar social i Família, Generalitat de Catalunya

Taula 4.3. Serveis socials. Regulació de les condicions de les modalitats

L'anàlisi específica de la regulació de les condicions funcionals i materials de cada model al llarg dels últims 25 anys novament posa de relleu dues actituds contraposades:

Per una banda, ha existit una especial preocupació dels legisladors per concretar i revisar cíclicament les condicions funcionals de cada modalitat a mesura que el catàleg de modalitats de serveis socials s'anava desenvolupant -1.987, 1.996, 2.003, 2.006 i 2.010-.

Per l'altra, no s'ha considerat necessari redefinir les condicions materials al llarg del temps, restant avui vigents per a la majoria de modalitats les fixades originàriament l'any 1.987 i 1.993. Fet que provoca que fins a 15 de les 31 modalitats actuals estiguin regulades per unes normatives que van ésser aprovades amb anterioritat a la creació de les pròpies modalitats. Tanmateix cal assenyalar que, de forma excepcional, les modalitats destinades a persones amb disminució si que disposen d'una normativa relativament recent (2.006) que s'ocupa de definir les condicions materials.

4.2.2 RESSENYA DELS MODELS D'HABITABILITAT

4.2.2.1 SERVEIS RESIDENCIALS D'ESTADA LIMITADA

■ Servei d'acolliment residencial d'urgència

Servei d'acolliment residencial temporal adreçat a la població general que en casos puntuals i d'urgència supleix la llar familiar oferint cobertura a les necessitats bàsiques d'allotjament. Referència: S.1.1 Acolliment residencial d'urgència.

■ Servei de residència temporal per a persones adultes en situació d'exclusió social

Servei d'acolliment residencial temporal i de suport a persones adultes en situació d'exclusió social que no disposen de condicions sociofamiliars i d'atenció per romandre al seu habitatge o que no en disposen que té per objecte facilitar un entorn favorable, procurant el benestar de les persones ateses, i promoure la integració social, tot mantenint el màxim grau d'autonomia. Referència: S.1.2 Residència temporal.

4.2.2.2 INFÀNCIA, ADOLESCÈNCIA I JOVENTUT

■ Servei de centre d'acolliment

Servei residencial d'estada limitada i d'atenció immediata per a infants i adolescents que han de ser separats del seu nucli familiar mentre es realitza el diagnòstic de la situació de desemparament i es determina la mesura que cal aplicar. Referència: S.2.1 Centre d'acolliment.

■ Servei de centre residencial d'acció educativa (CRAE)

Servei d'acolliment residencial temporal per a menors de zero a divuit anys sota mesura de tutela o guarda administrativa mentre no poden retornar amb la seva família o en cas que no tinguin una família d'acollida, que ofereix un recurs alternatiu a un medi familiar inexistent, deteriorat o amb greus dificultats per cobrir les seves necessitats bàsiques i que té per objectiu donar resposta a situacions i necessitats educatives i assistencials que requereixen una especialització tècnica en la seva guarda i educació alternativa a la seva família d'origen. Referència: S.2.2 CRAE.

■ **Servei de centre residencial d'educació intensiva (CREI)**

Servei residencial d'acolliment d'estada limitada adreçat a adolescents d'entre dotze i divuit anys tutelats per l'Administració de la Generalitat de Catalunya que presenten alteracions conductuals, que té com a objectiu cobrir les necessitats assistencials i proporcionar sistemes d'educació intensiva mitjançant una especialització tècnica alternativa en la seva cura i atenció. Referència: S.2.3 CREI.

■ **Servei de pis assistit per a joves de setze a divuit anys**

Servei d'habitatge de caràcter assistencial i educatiu per a joves entre 16 i 18 anys amb mesura d'acolliment simple en institució, per a qui es considera necessari iniciar un procés de desinternament progressiu per assolir la majoria d'edat amb la capacitat suficient per obtenir la integració social, tot i oferint guarda, educació i preparació per a la vida autònoma i mantenint-se la tutela i control per part de l'entitat pública de protecció de menors. Referència: S.2.4 Pis assistit joves 16-18 anys.

■ **Servei de pis assistit per a joves majors de divuit anys**

Servei d'habitatge per a joves entre 18 i 21 anys extutelats i sense recursos propis ni familiars que en arribar a la majoria d'edat surten de les institucions on han estat acollits, que proporciona les eines que necessiten per obrir-se camí en els àmbits social i laboral. Referència: S.2.5 Pis assistit joves majors 18 anys.

■ **Servei de residència o pisos per a persones joves vinculades a programes d'inserció laboral**

Servei residencial per a per a persones treballadores de 16 a 18 anys tutelades per l'Administració de la Generalitat de Catalunya i per persones de 18 a 20 anys extutelades, que pretén donar resposta a situacions i necessitats assistencials, educatives i laborals que requereixen una especialització tècnica en la inserció laboral dels joves tutelats i extutelats amb l'objectiu de facilitar la seva autonomia i reforçar la seva independència per tal de finalitzar amb èxit el seu procés d'integració social. Referència: S.2.6 Residència/pisos inserció laboral.

4.2.2.3 PERSONES GRANS AMB DEPENDÈNCIA O RISC SOCIAL

■ **Servei de llar residència per a gent gran de caràcter temporal o permanent**

Servei d'acolliment residencial de caràcter temporal o permanent per a persones grans amb un grau d'autonomia suficient per a les activitats de la vida diària però que requereixen un determinat nivell d'organització i suport personal, que té l'objectiu principal de facilitar un entorn substitutori de la llar. Referència: S.3.1 Llar residència.

■ **Servei de residència assistida per a gent gran de caràcter temporal o permanent**

Servei d'acolliment residencial i d'assistència integral de caràcter permanent o temporal per a persones grans amb dependències que no tenen un grau d'autonomia suficient per realitzar les activitats de la vida diària, que necessiten supervisió constant i que tenen una situació sociofamiliar que requereix la substitució de la llar, que té per objecte facilitar un entorn adequat i adaptat a les necessitats d'assistència i afavorir la recuperació i el manteniment del màxim grau d'autonomia personal i social. Referència: S.3.2 Residència assistida.

■ **Servei d'habitatge tutelat per a gent gran de caràcter temporal o permanent**

Servei d'acolliment alternatiu per a persones grans autònomes, les circumstàncies sociofamiliars de les quals no els permeten romandre a la pròpia llar, que s'ofereix en conjunts d'habitatges, reduïts o complets, en número variable i amb estances d'ús comú i sense barreres arquitectòniques, on els residents comparteixen tasques i despeses i, optativament, poden viure amb els cònjuges o parelles i amb les persones que en depenguin. L'objectiu d'aquest servei és dotar a les persones grans d'un habitatge adequat i practicable que faciliti la màxima independència personal, constitueix el domicili habitual i afavoreixi la vida comunitària i la integració social. Referència: S.3.3 Habitatge tutelat.

4.2.2.4 PERSONES AMB DISCAPACITAT INTEL·LECTUAL

■ **Servei de llar amb suport per a persones amb discapacitat intel·lectual amb necessitat de suport intermitent**

Servei d'acolliment alternatiu adreçat a persones amb discapacitat intel·lectual d'entre 18 i 65 anys amb un bon grau d'autonomia personal però que necessiten un suport intermitent quan les seves circumstàncies personals, socials i familiars ho fan aconsellable, que es desenvolupa en un habitatge ordinari, integrat a l'entorn comunitari, que constitueix el domicili habitual de les persones usuàries, i que pretén afavorir la màxima independència, autonomia personal i social. Referència: S.4.1 Llar amb suport.

■ **Servei de llar residència temporal o permanent per a persones amb discapacitat intel·lectual**

Servei d'acolliment residencial, de caràcter temporal o permanent, adreçat a persones amb un grau de discapacitat intel·lectual igual o superior al 33% amb necessitat de suport, que necessiten la provisió d'un servei substitutori de la llar pel fet de ser impossible o desaconsellable viure a la pròpia llar, i que té per objecte afavorir i potenciar les habilitats d'autonomia personal, de la llar, oci, lleure i la vida comunitària dels usuaris. Referència: S.4.2 Llar residència.

■ **Servei de centre residencial temporal o permanent per a persones amb discapacitat intel·lectual**

Servei d'acolliment residencial d'atenció ininterrompuda durant les 24 hores del dia, de caràcter temporal o permanent, adreçat a persones amb discapacitat intel·lectual amb necessitat de suport extens o generalitzat que necessiten la provisió d'un servei substitutori de la llar pel fet de ser impossible o desaconsellable viure a la pròpia llar, que té la funció de facilitar un entorn adequat i adaptat a les necessitats del usuaris i potenciar el desenvolupament autònom de les aptituds bàsiques de la vida diària i instrumentals. Referència: S.4.3 Centre residencial.

4.2.2.5 PERSONES AMB DISCAPACITAT FÍSICA

■ **Servei de llar amb suport per a persones amb discapacitat física amb necessitat de suport intermitent**

Servei d'acolliment alternatiu adreçat a persones amb discapacitat física d'entre 18 i 65 anys amb un bon grau d'autonomia personal però que necessiten un suport intermitent quan les seves circumstàncies personals, socials i familiars ho fan aconsellable, que es desenvolupa en un habitatge ordinari, integrat a l'entorn comunitari, que constitueix el domicili habitual de les

persones usuàries, i que pretén afavorir la màxima independència, autonomia personal i social. Referència: S.5.1 Llar amb suport.

- **Servei de llar residència temporal o permanent per a persones amb discapacitat física**

Servei d'acolliment residencial, de caràcter temporal o permanent, adreçat a persones amb un grau de discapacitat física igual o superior al 33% amb necessitat de suport, que necessiten la provisió d'un servei substitutori de la llar pel fet de ser impossible o desaconsellable viure a la pròpia llar, i que té per objecte afavorir i potenciar les habilitats d'autonomia personal, de la llar, oci, lleure i la vida comunitària dels usuaris. Referència: S.5.2 Llar residència.

- **Servei de centre residencial temporal o permanent per a persones amb discapacitat física**

Servei d'acolliment residencial d'atenció ininterrompuda durant les 24 hores del dia, de caràcter temporal o permanent, adreçat a persones amb discapacitat física amb necessitat de suport extens o generalitzat que necessiten la provisió d'un servei substitutori de la llar pel fet de ser impossible o desaconsellable viure a la pròpia llar, que té la funció de facilitar un entorn adequat i adaptat a les necessitats del usuari i potenciar el desenvolupament autònom de les aptituds bàsiques de la vida diària i instrumentals. Referència: S.5.3 Centre residencial.

4.2.2.6 PERSONES AMB PROBLEMÀTICA SOCIAL DERIVADA DE MALALTIA MENTAL

- **Servei de llar amb suport temporal o permanent per a persones amb problemàtica social derivada de malaltia mental**

Servei d'acolliment alternatiu adreçat a persones amb malaltia mental amb un bon grau d'autonomia personal però que necessiten un suport extern eventual en el procés d'inclusió social, que es desenvolupa en un habitatge ordinari integrat en una comunitat de propietaris i que constitueix el domicili habitual de les persones usuàries, i té per objecte facilitar un entorn substitutiu a la llar adequat i adaptat a les necessitats d'assistència de la persona que permeti potenciar l'autonomia personal i social, afavorint la integració a la vida comunitària i la integració social en un entorn normalitzat. Referència: S.6.1 Llar amb suport.

- **Servei de llar residència temporal o permanent per a persones amb problemàtica social derivada de malaltia mental**

Servei d'acolliment residencial d'atenció permanent i flexible durant les 24 hores del dia, de caràcter temporal o permanent, adreçat a persones amb malaltia mental de llarga evolució i problemàtica social greu, que ofereix suport d'un equip multidisciplinari de professionals i té la finalitat de facilitar un entorn substitutiu de la llar adequat i adaptat a les necessitats d'assistència de la persona que permeti potenciar l'autonomia personal i social, afavorint la integració a la vida comunitària. Referència: S.6.2 Llar residència.

- **Servei de residència assistida temporal o permanent per a persones amb problemàtica social derivada de malaltia mental**

Servei d'acolliment residencial d'atenció ininterrompuda durant les 24 hores del dia, de caràcter temporal o permanent, adreçat a persones amb malaltia mental de llarga evolució, problemàtica social i en situació de dependència, que ofereix un major suport d'atenció psiquiàtrica i de salut i té

la finalitat de facilitar un entorn substitutiu a llar adequat i adaptat a les necessitats d'assistència integral de la persona que permeti potenciar l'autonomia personal i social, afavorint la integració a la vida comunitària. Referència: S.6.3 Residència assistida.

4.2.2.7 PERSONES AMB DROGODEPENDÈNCIES

■ Servei de pis amb suport per a persones amb drogodependències

Servei d'acolliment alternatiu adreçat a persones amb drogodependències que es desenvolupa en un habitatge ordinari i que dóna suport als processos de tractament, rehabilitació i d'inserció social, i ofereix atenció integral de les persones mitjançant plans individuals de tractament amb diferents graus d'intensitat, segons la situació de les persones usuàries, amb l'objectiu de promoure la seva reincorporació al medi familiar i/o a l'entorn social. Referència: S.7.1 Llar amb suport.

■ Servei de comunitat terapèutica per a persones amb drogodependències

Servei d'acolliment residencial amb caràcter transitori adreçat a persones amb dependència de l'alcohol i d'altres drogodependents que, procurant un règim d'autogestió com a eina socialitzadora, proporciona acolliment, cura i vida comunitària amb l'objectiu d'aconseguir una millora en el control i extinció de la drogodependència i de facilitar la seva integració social durant el procés de rehabilitació. Referència: S.7.2 Comunitat terapèutica.

4.2.2.8 PERSONES AFECTADES PEL VIH/SIDA

■ Servei temporal de llar amb suport per a persones afectades pel virus VIH/SIDA

Servei d'acolliment alternatiu per a persones afectades del VIH i malalties de sida amb risc social que es desenvolupa en un habitatge ordinari i que dóna suport als processos de tractament, rehabilitació i d'inserció social, i ofereix atenció integral i una rehabilitació personal individualitzada, amb la finalitat de facilitar i promoure la seva reincorporació a l'entorn social. Referència: S.8.1 Llar amb suport.

■ Servei temporal de llar residència per a persones afectades pel virus VIH/SIDA

Servei d'acolliment residencial d'atenció a persones infectades pel VIH i malalties de sida, no terminals, que es trobin en situació de vulnerabilitat social, que substitueix la llar i garanteix el seguiment i la intervenció professional àmplia, intensiva i integral en el seu procés terapèutic, amb l'objectiu de millorar la qualitat de vida i la salut de les persones usuàries i de potenciar la inserció sociolaboral en la mesura que sigui possible. Referència: S.8.2 Llar residència.

4.2.2.9 DONES EN SITUACIÓ DE VIOLÈNCIA MASCLISTA I ELS SEUS FILLS I FILLES

■ Servei d'atenció i acolliment d'urgències

Servei d'acolliment residencial temporal, de curta durada, per a dones que estan o han estat sotmeses a situacions de violència masclista i, si és el cas, a llurs filles i fills, amb l'objectiu d'oferir un espai d'acollida i seguretat confortable, que respecti la seva intimitat, i de garantir la seva seguretat personal i facilitar recursos personals i socials que permetin una resolució de la situació de crisi. Referència: S.9.1 Atenció i acolliment d'urgències.

■ Serveis d'acolliment i recuperació

Servei d'acolliment residencial temporal per a dones en situació de violència masclista i, si és el cas, a llurs filles i fills dependents, que requereixen un espai de protecció a causa de la situació de risc, que ofereix atenció integral per a possibilitar el procés de recuperació i reparació, tot vetllant per llur autonomia. Referència: S.9.2 Acolliment i recuperació.

■ Servei de pis amb suport

Servei d'acolliment temporal per a dones en situació de violència masclista i a llurs filles i fills a càrrec, que han hagut d'abandonar el domicili familiar i que disposen de recursos personals i econòmics per fer front a aquesta situació però amb el suport personal, psicològic i jurídic de professionals del servei. Referència: S.9.3 Pis amb suport.

■ Servei de pis pont

Servei d'acolliment temporal per a dones en situació de violència masclista i a llurs filles i fills a càrrec de continuació del procés iniciat als serveis d'acolliment amb l'objectiu de continuar el pla de treball i facilitar la plena integració sociolaboral, mitjançant un suport personal, psicològic, mèdic, social, jurídic i de lleure, dut a terme per professionals especialitzats. Referència: S.9.4 Pis pont.

>> Anàlisi dels models d'habitabilitat de serveis socials (Annex 1.2.3).

4.2.3 PRESENCIA A CATALUNYA

En conjunt les prestacions d'allotjament de serveis socials conformen un sector amb una presència destacada dintre del mercat d'allotjaments alternatius a l'habitatge, amb aproximadament 2.046 centres o unitats (9,3%), 76.648 places (10,1%) i 16.620.451 estades anuals (16,5%).

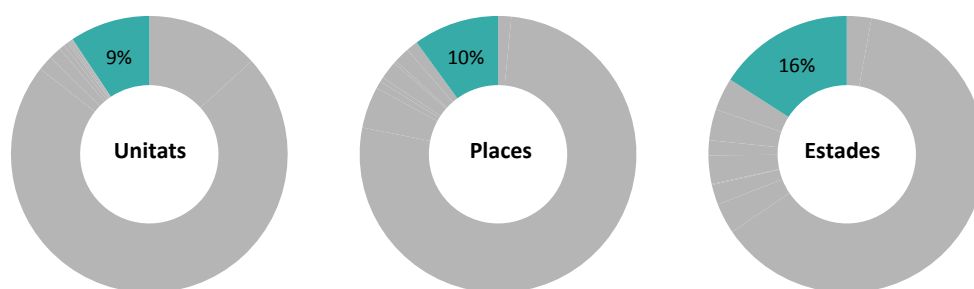

Figura 4.1. Serveis socials. Distribució d'unitats, places i estades dins dels allotjaments alternatius

Font: Elaboració pròpia

Tanmateix, com ja s'avançava en el Cens d'habitabilitat, l'oferta de prestacions de serveis socials no presenta una distribució uniforme, sinó que està clarament polaritzada per la preponderància dels allotjaments per a persones grans amb dependència o risc social, concretament per les modalitats residencials –llar residència i residència assistida-. Aquestes dues modalitats, amb 60.205 places, concentren aproximadament el 78,5% de l'oferta. En un segon grup de models rellevants es situarien respectivament en funció de l'oferta de places: els serveis per a persones amb discapacitat intel·lectual amb el 8,2% (6.296 places), els serveis per la infància, l'adolescència i la joventut amb el 3,8% (2.909 places), els serveis per a persones amb problemàtica social derivada de malaltia mental amb el 1,9% (1.455 places), els serveis per persones amb drogodependències amb el 1,7%

(1.282 places), i els serveis residencials d'estada limitada amb el 1,5% (1.151 places). Finalment, les prestacions amb una presència inferior a l'1% del total dels serveis socials serien les adreçades a persones amb discapacitat física amb el 0,7% (505 places) i a dones en situació de violència masclista amb el 0,1% (88 places). En aquest *ranking* restaria per ubicar els serveis d'allotjament per a persones afectades pel virus VIH/SIDA, però l'Administració catalana no disposa de dades al respecte.

Atenent a l'ús efectiu en forma de pernотacions anuals que s'efectuen en cada un d'aquestes branques de prestacions la distribució varia sensiblement. Per efecte del menor índex d'ocupació que presenten els serveis per a persones grans amb dependència o risc social –vora el 54%- respecte la resta de prestacions –vora el 95%-, el percentatge d'estades anuals en aquests serveis descendeix fins el 74,3%, mentre que els altres allotjaments augmenten entre 0,5 i 5 punts percentuals la seva participació en les estades anuals (Figura 4.2).

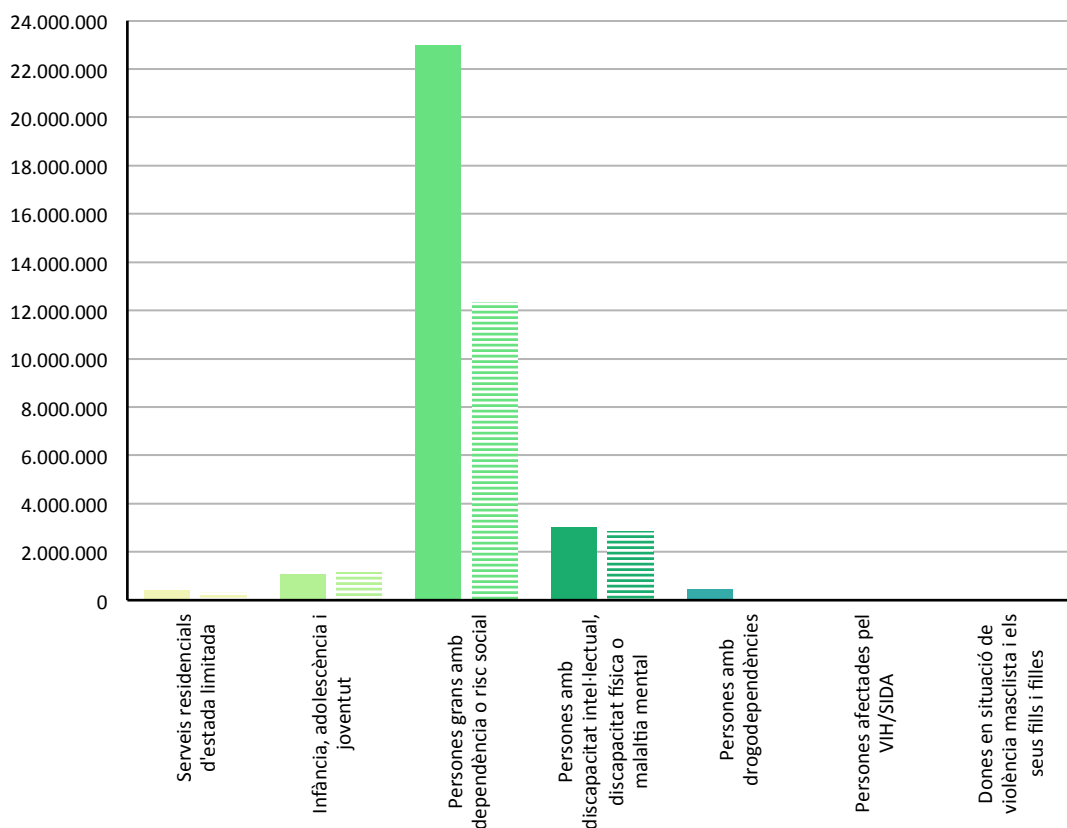

Figura 4.2. Serveis socials. Estades anuals potencials versus estades anuals efectivament consumides

Font: Elaboració pròpia

Des de la perspectiva de la forma de prestació, el repartiment de recursos d'allotjament també està marcadament decantat, en aquest cas cap al model residencial; mentre que les prestacions en forma d'establiment residencial -centre d'acolliment, llar residència, residència assistida, etc.- agrupen 1.789 centres (87,4%) i 72.800 places (95,0%), les prestacions en forma d'habitatge -pis assistit, pis d'inserció, habitatge tutelat, pis o llar amb suport, pis pont, etc.- sumen 257 unitats (12,6%) i 3.848 places (5,0%).

Serveis socials

Dades detallades del sector

	Oferta			Consum			Ocupació	
	Centres o unitats	Places	Estades anuals	Usuaris	Estada mitjana	Estades anuals	Índex	
Serveis residencials d'estada limitada								
S.1.1	Acolliment residencial d'urgència	-	-	5.417	22,49	121,8	-	(1/2)
S.1.2	Residència temporal	-	-	4.066	48,43	196,9	-	(1/2)
	Subtotal	41	1.151	9.483	33,61	318,7	75,87%	(1/2)
Infància, adolescència i joventut								
S.2.1	Centre d'acolliment	22	585	213,5	673	365	245,6	115,04% (1) (a)
S.2.2	CRAE	101	1.898	692,8	2.009	365	733,3	105,85% (1) (a)
S.2.3	CREI	3	78	28,5	-	-	-	(1)
S.2.4	Pis assistit joves 16-18 anys	-	-	-	-	-	-	-
S.2.5	Pis assistit joves majors 18 anys	74	348	127,0	326	365	119,0	93,68% (1)
S.2.6	Residència/pisos inserció laboral	-	-	-	-	-	-	-
	Subtotal	200	2.909	1.061,8	3.008	365	1.097,9	
	Subtotal estimat	200	2.909	1.061,8	3	365	1.128,2	106,25% (d)
Persones grans amb dependència o risc social								
S.3.1	Llar residència	1.227	60.205	21.974,8	30.132	365	10.998,2	0,05% (1/2/4) (b)
S.3.2	Residència assistida	-	-	-	-	-	-	-
S.3.3	Habitatge tutelat	44	2.761	1.007,8	-	-	-	(1)
	Subtotal	1.271	62.966	22.982,6	30.132	365	10.998,2	
	Subtotal estimat	1.271	62.966	22.982,6	30	365	10.998,2	47,85% (d)
Persones amb discapacitat intel·lectual								
S.4.1	Llar amb suport	5	23	8,4	23	365	8,4	100% (1/2)
S.4.2	Llar residència	217	2.943	1.074,2	2.857	365	1.042,8	97,07% (1/3) (c)
S.4.3	Centre residencial	81	3.330	1.215,5	-	-	-	(3)
	Subtotal	303	6.296	2.298,0	2.880	365	1.051,2	
	Subtotal estimat	303	6.296	2.298,0	6	365	2.231,3	97,10% (d)
Persones amb discapacitat física								
S.5.1	Llar amb suport	1	3	1,1	3	365	1,1	100% (1/2)
S.5.2	Llar residència	5	30	11,0	29	365	10,6	97,07% (1/3) (c)
S.5.3	Centre residencial	19	468	170,8	-	-	-	(3)
	Subtotal	25	501	182,9	32	365	11,7	
	Subtotal estimat	25	501	182,9	0	365	178,0	97,34% (d)
Persones amb problemàtica social derivada de malaltia mental								
S.6.1	Llar amb suport	84	335	122,3	189	365	69,0	56,42% (1)
S.6.2	Llar residència	35	1.120	408,8	952	365	347,5	85,00% (1)
S.6.3	Residència assistida	-	-	-	-	-	-	-
	Subtotal	119	1.455	531,1	1.141	365	416,5	78,42%
Persones amb drogodependències								
S.7.1	Pis amb suport	32	290	105,9	-	-	-	(1)
S.7.2	Comunitat terapèutica	38	992	362,1	-	-	-	(1)
	Subtotal	70	1.282	467,9	-	-	-	
Persones afectades pel VIH/SIDA								
S.8.1	Llar amb suport	-	-	-	-	-	-	-
S.8.2	Llar residència	-	-	-	-	-	-	-
	Subtotal	-	-	-	-	-	-	
Dones en situació de violència masclista i els seus fills i filles								
S.9.1	Atenció i acolliment d'urgències	-	-	-	-	-	-	-
S.9.2	Acolliment i recuperació	6	50	18,3	145	-	-	(1)
S.9.3	Pis amb suport	-	-	-	-	-	-	-
S.9.4	Pis pont	11	38	13,9	64	-	-	(1)
	Subtotal	17	88	32,1	209	-	-	
Unitats	Centres; places; milers estades/any; usuaris/any; estades/usuaris-any; milers estades/any; %.							
Notes	123	Valors corresponents a dos o més prestacions de la Cartera de serveis socials						
	123	Valors calculats a partir de les dades originals						
	-	L'índex d'ocupació s'ha calculat considerant que els establiments podrien donar allotjament durant tots els dies de l'any, independentment de si estan oberts o no tota la temporada.						
	(a)	Valor d'ocupació >100% donat que s'ha estimat una estada mitja probablement superior a la real						
	(b)	Valors de consum i ocupació de gener de 2008						
	(c)	Valors estimats a partir de la repartició ponderada de la demanda de discapacitats intel·lectuals i/o físics						
	(d)	Valors subtotals obtinguts a partir de l'estimació de les dades no disponibles						
Fonts	(1)	Departament de Benestar social i família, Mapa de serveis socials 2010.						
	(2)	Departament de Benestar social i família, dades del departament no publicades						
	(3)	Institut d'Estadística de Catalunya, Anuari 2010.						
	(4)	Imsero. Las personas mayores en España, Informe 2008.						

Taula 4.4. Serveis socials. Dades detallades del sector

SERVEIS SOCIALS

4.3 DIALÈCTICA: L'ADEQUACIÓ

Com a resultat de l'anàlisi realitzada de la legislació en matèria de serveis socials, es pot avançar en primera instància la discussió entorn una característica clau de l'habitabilitat especialment ressenyada i desenvolupada en aquest sector: l'adequació. En el sentit de la generació de respostes específiques a la varietat de perfils socials que en aquests allotjaments es congreguen.

4.3.1 L'HABITATGE I L'ADEQUACIÓ

L'habitatge constitueix el principal mecanisme de proveïment d'allotjament dintre de les societats occidentals, és en aquest sentit que sovint es parla de la *necessitat d'habitatge*, entenent com a tal un bé material central en el desenvolupament de la vida de tota persona. Les xifres així ho confirmen, vora 7,45 milions de persones -el 99,2% de la població empadronada a Catalunya el 2.010- resideixen en un habitatge convencional.

La pregunta que cal plantejar sobre aquesta situació és si l'habitatge és capaç de satisfer la diversitat social que es troba immersa en aquest ampli ventall poblacional. Si es focalitza la mirada sobre tres aspectes significatius com l'edat dels habitants, la dimensió i l'estructura de la llar, el *Censo de Población y Vivienda 2.001* ja dona mesura d'aquesta diversitat (Taula 4.5).

L'evolució des de patrons familiars més definits i perdurables vers unitats més dinàmiques ha estat un dels eixos centrals de la recerca sociològica i antropològica. Des d'aquesta disciplina s'expliquen en profunditat les lògiques d'aquesta transformació progressiva. M. Segalen ofereix una visió sintètica d'aquests canvis:

L'augment de llibertat que acompanya la democràcia, l'alliberament de les dones, sobretot gràcies a l'accés al treball remunerat, han transformat extraordinàriament el paisatge familiar en el curs d'aquests darrers trenta anys. Actualment, la gent es casa relativament poc i força més tard, els divorcis proliferen a l'igual que les recomposicions familiars, els fills neixen més tard i en menor nombre. Aquest és el paisatge europeu relatiu a l'estructura de les parelles. A més, reapareix en l'escena social i familiar una nova dimensió que teníem una mica oblidada durant els anys setanta del segle xx, la de les generacions. (...). Certament, des de finals dels anys vuitanta, amb el perllongament de la vida, les generacions, en comptes de succeir-se, han hagut de coexistir en l'escena social i familiar, i són molt més visibles. Sociòlegs i economistes han pres consciència dels lligams molt importants que les uneixen: transferències de béns, intercanvis de serveis, múltiples formes d'ajuda mútua formen part del paisatge familiar en les societats modernes. Sota el terme ambigu de solidaritat, es redescobreix el parentiu⁴⁷⁸.

M. Eleb, també des de la sociologia però posant ja la mirada sobre la interacció entre les persones i l'habitatge, concreta una sèrie de factors de canvi:

¿Cuáles son las evoluciones destacables en las sociedades en las últimas décadas?

a. *Ha aumentado la longevidad y esto plantea algunas veces el problema de la cohabitación entre varias generaciones.*

⁴⁷⁸ Segalen 2008, 10

- b. Los jóvenes adultos se emancipan tarde, debido a la crisis económica pero también a la mayor tolerancia de los padres en la vida sexual de sus hijos. Los jóvenes abandonan cada vez más tarde el domicilio paterno.
- c. La cohabitación juvenil o prematrimonial se ha convertido en algo corriente.
- d. El descenso del número de matrimonios conlleva un retraso en la adquisición de una vivienda. Se observa también un descenso de la natalidad y las viviendas para grandes familias se han convertido en la excepción.
- e. Los divorcios y las familias con un solo tutor han aumentado y esto estructura de manera diferente la demanda de vivienda y la relación con la propiedad.
- f. En las grandes ciudades, los miembros de una misma familia viven a ritmos diferentes en un mismo espacio⁴⁷⁹.

Habitatge
Diversitat d'unitats familiars

Tamaño	Estructura	Edad					
		0-14	15-29	30-44	45-59	60-74	75 o más
1 persona	Un adulto de 16 años o más	0	54.437	106.195	76.801	123.092	124.099
2 personas	Un adulto con un menor	28.504	6.477	21.383	4.328	576	178
	Dos adultos de 16 a 64 años	0	199.329	205.349	164.628	68.730	0
	Dos adultos, uno al menos de 65 años o más	0	8.388	28.287	33.268	331.118	194.601
3 personas	Un adulto con dos menores	26.415	2.571	11.608	1.233	90	32
	Dos adultos con un menor	186.400	71.965	279.508	44.055	5.229	1.476
	Dos adultos de 35 años o más y uno de 16 a 34 años	0	163.925	75.017	225.796	121.895	11.459
	Otro hogar de tres adultos	0	66.799	62.026	55.542	88.495	55.143
4 personas	Un adulto con tres menores	5.505	494	1.593	134	11	3
	Dos adultos con dos menores	315.428	31.080	286.468	24.559	1.286	399
	Dos adultos de 35 años o más, uno de 16 a 34 años y un menor	67.002	91.211	84.021	74.877	5.112	1.073
	Otro hogar de tres adultos con un menor	15.324	14.985	19.883	7.065	5.889	3.566
	Dos adultos de 35 años o más y dos de 16 a 34 años	0	276.029	54.209	231.244	38.951	2.859
	Otro hogar de cuatro adultos	0	43.693	38.545	40.436	41.529	27.493
5 personas	Un adulto con cuatro o más menores	1.605	136	305	36	4	2
o más	Dos adultos con tres o más menores	74.209	6.248	41.148	3.769	223	66
	Dos adultos de 35 años o más, uno de 16 a 34 años con dos o más menores	31.560	17.102	23.034	9.207	1.651	472
	Otro hogar de tres adultos, con dos o más menores	27.074	7.945	20.349	3.555	4.066	2.785
	Dos adultos de 35 años o más, dos de 16 a 34 años, con uno más menores	31.580	55.940	23.494	35.036	4.384	633
	Otro hogar de cuatro adultos, con uno o más menores	27.650	19.540	29.858	12.359	13.419	7.764
	Cinco o más adultos, con o sin menores	33.254	238.362	86.726	138.335	44.903	36.175

Unitats Persones
Llegenda ■ Valor major
 ■ 25% del valor major

Fonts INE, Censo de Población y Vivienda 2001

Taula 4.5. Habitatge. Diversitat d'unitats familiars
⁴⁷⁹ Eleb 1995, 46

■ La legislació d'habitatge enfront la diversitat

La qüestió no es planteja en va, doncs és d'especial importància des del punt de vista legislatiu. Cal recordar que el concepte d'adequació es un pilar fonamental en l'àmbit de l'habitatge, i que a nivell internacional es troba explícitament desenvolupat per les Nacions Unides (NNUU) arran de l'article 25 de la *Declaració Universal dels Drets humans*⁴⁸⁰ –a la *Observación general n. 4 relativa al derecho a una vivienda adecuada*⁴⁸¹ i posteriorment a l'*Informe del Relator Especial sobre la vivienda adecuada* de 2.003 i 2.008⁴⁸²–, i que a nivell nacional, es troba present en la pròpia Constitució espanyola de 1.978:

Artículo 47.

*Todos los españoles tienen derecho a disfrutar de una vivienda digna y adecuada. Los poderes públicos promoverán las condiciones necesarias y establecerán las normas pertinentes para hacer efectivo este derecho, regulando la utilización del suelo de acuerdo con el interés general para impedir la especulación. La comunidad participará en las plusvalías que genere la acción urbanística de los entes públicos*⁴⁸³.

L'adequació de l'habitatge als seus habitants és també una qüestió de primer ordre per a la legislació catalana en matèria d'habitatge, doncs així ho consagra la llei general del sector. El primer article de la Llei 18/2007, del 28 de desembre, del dret a l'habitatge, especifica:

Article 1. Objecte

*L'objecte d'aquesta llei és regular el dret a l'habitatge, entès com el dret de tota persona a accedir a un habitatge digne que sigui adequat, en les diverses etapes de la vida de cadascú, a la situació familiar, econòmica i social i a la capacitat funcional. (...)*⁴⁸⁴.

No obstant, cal fixar-se en el desenvolupament reglamentari d'aquesta llei per verificar si l'objectiu marcat des de l'àmbit general es tradueix en accions efectives més enllà de l'accés a l'habitatge en termes quantitius. I, en aquest sentit, és pertinent fer una revisió de les normatives d'habitabilitat aprovades amb posteritat a la Llei del dret a l'habitatge de 2.007.

En primer lloc cal analitzar el decret aprovat en el mateix clima polític que la Llei, el Decret 55/2009, de 7 d'abril, sobre les condicions d'habitabilitat dels habitatges i la cèdula d'habitabilitat. En la cerca de referències als habitants i a les seves característiques es pot llegir al preàmbul i a l'annex 1:

Pel que fa al primer annex [Annex 1. Condicions d'habitabilitat dels habitatges de nova construcció], cal destacar el seu objectiu d'adaptar el model d'habitatge que sorgeix de les normatives vigents a la realitat de les llars actuals. (...) en aquest Decret es dona un pas endavant en aquest sentit i s'introdueixen, entre d'altres novetats, el foment de tipologies flexibles i adaptables a diferents maneres d'habitar, l'ús universal de l'habitatge dels col·lectius amb dificultats de mobilitat temporal o permanent o el foment de l'eficiència energètica dels habitatges. (...). Com a elements diferencials més significatius respecte de les normatives existents, es pot destacar la potenciació de la flexibilitat i la indiferenciació d'espai de les estances de l'habitatge, específicament de les habitacions d'ús individual, la llibertat en la compartimentació, la garantia d'accessibilitat, el reconeixement de dotacions

⁴⁸⁰ NNUU 1948, Art. 25

⁴⁸¹ NNUU 1991

⁴⁸² NNUU 2003; NNUU 2008

⁴⁸³ Espanya 1978, Art. 47

⁴⁸⁴ Catalunya 2007a, Art. 1

necessàries, com ara l'emmagatzematge o el rentat de roba, i el foment dels espais intermedis amb l'exterior⁴⁸⁵.

Apartat 1. Definicions

A l'efecte del que preveu aquest annex, s'entén com a:

Habitatge practicable: l'habitatge que, sense ajustar-se a tots els requeriments de l'habitatge adaptat, permet, a les persones amb mobilitat reduïda, l'accés i la utilització de manera autònoma dels espais d'ús comú, les habitacions, la dotació higiènica mínima i l'equip de cuina en les condicions definides a l'apartat 3.4.

Habitatge flexible: l'habitatge concebut de manera que faciliti la seva adaptabilitat a les necessitats canviants dels seus ocupants i que resti obert a la intervenció dels usuaris en la seva compartimentació.

Apartat 3. Condicions d'habitabilitat exigibles als habitatges

3.3 Compartimentació

1. La compartimentació de l'habitatge serà lliure, amb l'única limitació que els espais destinats a les habitacions puguin independitzar-se i que els destinats a cambres higièniques siguin recintes independents.

2. La compartimentació de l'habitatge podrà ser concebuda amb criteris de flexibilitat, sempre que es mantinguin inalterables, de conformitat amb el projecte tècnic original: l'equip de cuina i les cambres higièniques, els elements que tinguin una funció estructural o siguin elements comuns a l'edifici i els que conformin el tancament amb l'exterior. (...).

3.4 Accessibilitat

1. Els habitatges han de ser, com a mínim, practicables, i han de complir les condicions següents (...)⁴⁸⁶.

En suma, i havent recollit tots els escassos fragments que fan menció d'alguna o altra manera als habitants que han d'allotjar els habitatges regulats per la norma, es destacable tant l'èmfasi que es posa en la voluntat d'adaptar *el model d'habitatge a la realitat de les llars actuals*, com la manca de mesures efectives per aconseguir-ho. Podria dir-se que dintre de la diversitat de perfils personals i d'unitats de convivència, el Decret es posiciona només a favor d'un col·lectiu específic, el de les persones amb mobilitat reduïda, mentre que la resta de circumstàncies vitals queden exposades a la possibilitat que la compartimentació de l'habitatge pugui ser concebuda amb criteris de flexibilitat.

Qüestió a banda és si les mesures dictades en relació a les condicions materials de l'habitatge –com la superfície de les habitacions i el reconeixement de certes dotacions necessàries–, són encertades en la millora de l'adequació d'aquest davant de la diversitat de modes de viure, o tant sols repercuteixen en una millora generalitzada de les prestacions de l'habitatge. I més enllà, cal preguntar-se si la flexibilitat d'un habitatge, en cas d'aconseguir-se –extrem encara per demostrar–, representa una mesura capaç de convertir aquest en apropiat per tota la disparitat de col·lectius avui en dia presents a la societat; dit d'una altra manera, si és sensat plantejar-se la possibilitat d'assolir un *habitatge universal*, apte per a tothom, o pel contrari s'ha d'emprendre la via de l'especialització, de la generació de múltiples respostes precises.

Fet aquest incís, en segon lloc també es pot procedir a l'anàlisi de la normativa vigent, el Decret 141/2012, de 30 d'octubre, pel qual es regulen les condicions mínimes d'habitabilitat dels habitatges i la cèdula d'habitabilitat; normativa aprovada per un altre signe polític i sota la

⁴⁸⁵ Catalunya 2009a, Preàmbul

⁴⁸⁶ Catalunya 2009a, Annex 1

justificació de que *la problemàtica existent entorn a l'habitatge i les dificultats en què es troba el sector fan aconsellable regular noves condicions d'habitabilitat que permetin flexibilitzar i adequar els nivells exigibles al context actual (...)*⁴⁸⁷.

En aquest cas, les indicacions relatives a les característiques de les persones que han de residir en els habitatges són idèntiques paraula per paraula a les contingudes a l'annex 1 del decret anterior, contràriament no es fa menció al preàmbul del Decret a l'objectiu d'aconseguir una millora en l'adaptació del model d'habitatge sorgit de la normativa a les condicions de les llars actuals. Paral·lelament també desapareixen algunes mesures empreses per la normativa anterior que es justificaven des d'aquesta òptica, com l'augment de la superfície de les habitacions –el Decret 55/2009 fixava el mínim en 8-10 m², mentre que el Decret 141/2012 el rebaixa a 6m²–, la inclusió d'espai d'emmagatzematge de forma addicional a la superfície útil de les estances –el nou Decret permet que aquesta superfície sigui imputable a efectes de superfície mínima de l'habitació–, i la inclusió d'un espai reservat a la rentadora de la roba –que el nou Decret no contempla–.

Amb tot, es remarcable com la legislació catalana, i sobretot l'encarregada de desplegar el marc general traçat per la Llei del dret a l'habitatge, òbvia d'una manera que podria qualificar-se de persistent la consideració dels destinataris i les seves característiques. Enlloc d'enunciar la finalitat última de l'objecte de regulació, allotjar la diversitat social actual, s'enfoca a la definició d'una sèrie de característiques materials sense explicar el perquè d'aquestes condicions.

Es notori com en la vessant material la normativa aplica tota la capacitat coercitiva que li atorga la seva naturalesa legal, mentre que per aconseguir un objectiu tant remarcat en les justificacions com el d'aconseguir uns habitatges adequats a les persones i als col·lectius que formen la societat catalana, es fa ús només de mesures de *foment*. Mesures que a la pràctica es limiten a enunciar possibilitats ambigües, gens concretes, amb un potencial d'explotació vinculat a la voluntat del promotor o arquitecte *-la compartimentació de l'habitatge podrà ser concebuda amb criteris de flexibilitat-*.

■ Una visió crítica de l'estàndard normatiu

Per altra banda, també caldria preguntar-se si la pretesa flexibilitat de l'habitatge consagrada en els dos decrets revisats, no xoca frontalment amb la rigidesa d'algunes condicions fixades per la mateixa normativa, sobretot en relació a la superfície de cada una de les peces del programa. En aquest sentit cal posar sobre la taula el paper que juga en el repartiment superficial, en definitiva, en la formació d'espais predeterminats, l'estructura habitacional tradicional vinculada a la família nuclear, estructura caracteritzada pel protagonisme de la sala comú dintre de la casa, i de l'habitació doble –de matrimoni– dintre del conjunt d'estances privades.

Objecte d'aquestes reflexions crítiques són els treballs d'investigació d'alguns arquitectes que cal revisar, encara que sigui breument, per entendre el paper de la normativa vers la consolidació de certs esquemes habitacionals dintre del mercat residencial.

En relació a la distribució habitual dels habitatges construïts darrerament a Catalunya, es pot citar un dels nombrosos treballs de X. Monteys dedicats a l'arquitectura domèstica i que enfoca encertadament la qüestió de la distribució i la superfície de les peces:

⁴⁸⁷ Catalunya 2012, Preàmbul

Distribució és un terme massa estret!

El conjunt dels habitatges construïts a Catalunya els darrers anys sembla el resultat d'una aplicació correcta de la normativa vigent i de les directrius que tant els promotors públics com privats estableixen en nom d'un client hipotètic, que sempre és interpretat de la manera més reaccionària i vulgar. (...).

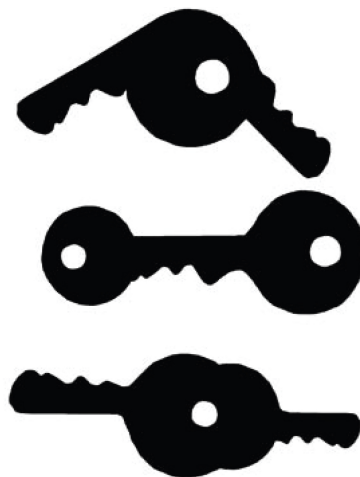
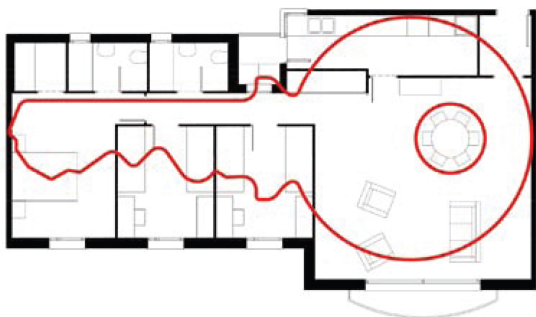

Figura 4.3. Planta clau

Font: Monteys, Callís i Puigjaner 2006, 58

La planta "clau"

Aquesta distribució estandarditzada la podríem assimilar al perfil d'una clau de butxaca. La clau té una part plana que prenem amb els dits, que sol estar foradada per a poder-la penjar d'un clauer, i una tija que és on hi ha les dents que fan de cada clau una peça única. La nostra distribució té una sala d'estar menjador, de la qual surt un passadís on s'arranglen les habitacions, la primera de les quals és la cuina. Aquesta forma estàndard permet distingir entre el que sovint anomenem zona de dia i zona de nit, la sala menjador i les habitacions, respectivament. L'èxit d'aquest esquema és que representa a la perfecció la família. És jerarquia en estat pur. Doncs bé, els exemples que ens interessin donarien lloc a claus impossibles. Claus que traduïdes a distribucions correspondrien a formes distintes de sales i agrupacions diverses de les habitacions en relació amb la sala menjador.

La planta "Klein"

(...). En aquest esquema Klein compara dues plantes d'habitatges, una de convencional i una de funcional. L'habitatge de l'esquerra se suposa que és deficient perquè les línies que es creuen al centre són circulacions que evidencien que les persones de la casa, en "circular-hi" toparien les unes amb les altres, tot i que no ens consta que els ingressos per urgències dels accidents domèstics esmentats estiguin relacionats amb aquest problema. Per contra, l'habitatge de la dreta, molt més funcional, ha resolt el problema de la circulació i no s'hi produeixen encreuaments ni, per tant, accidents.

Si s'observa més detingudament l'habitatge criticat des de l'òptica de l'encreuament i si es compara amb la proposta "correcta" (...), descobrim que s'han corregit una sèrie de virtuts de la solució dolenta. Una és, sens dubte, la supressió de la peça central que tenia una funció molt més enllà de la simple virtut circulatòria, és a dir, era alguna cosa més que un distribuïdor. De fet, el petit vetllador amb tres cadires dibuixat en aquesta peça expressa que aquest espai podria servir per a alguna cosa més que per a topiar amb els altres. La mida permet aquests altres usos, cosa que la solució de la dreta ignora. Així mateix, aquesta peça central permet establir una cadena més proporcionada entre les peces de la casa, actua com un comodí de qualsevol i afavoreix una utilització de la casa amb portes obertes. Aquesta virtut es completa amb un altra no menys important: la mida més regular de les peces. Mentre que la "funcional" cau en l'equivocació d'especialitzar-les i d'adjudicar grandàries proporcionades a la seva funció, fet que comporta un error greu: són proporcionades a una sola funció, com per exemple dormir al petit dormitori o fer àpats ràpids al petit racó menjador.

Cal incidir en una cosa més que no pot passar per alt. La planta dolenta permet quelcom molt senzill: moblar les habitacions intercanviant els usos mentre que la funcional no ho permet. Senzillament la funcional és pitjor⁴⁸⁸.

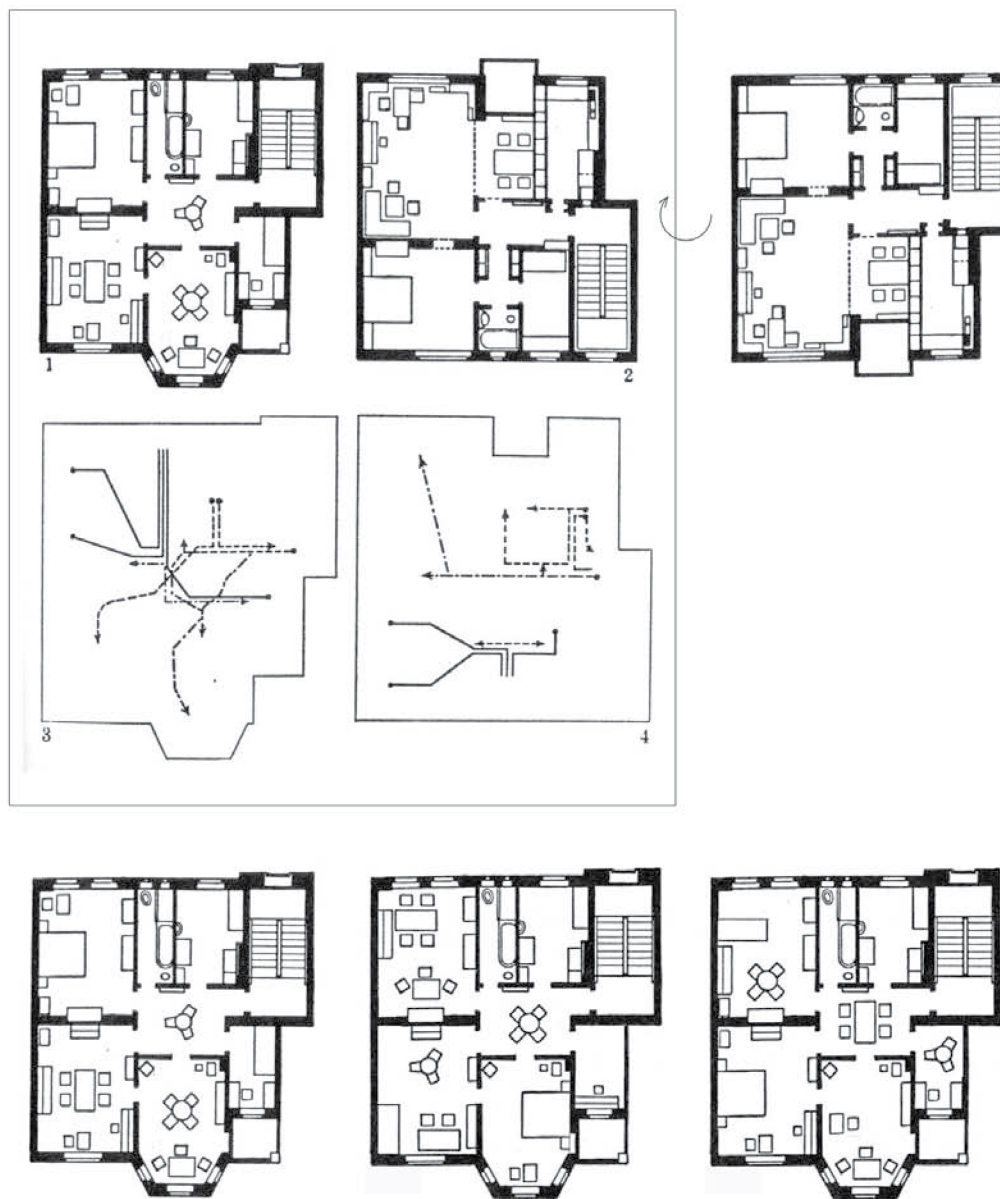

Figura 4.4. Planta Klein

Font: Monteys, Callís i Puigjaner 2006, 59

Aquestes observacions guarden relació amb les propostes realitzades per T. Sabater sobre la necessitat d'afrontar els canvis en els patrons de vida esdevinguts en les últimes dècades des de la concepció estructures habitacionals desjeraquitzaes:

⁴⁸⁸ Monteys, Callís, i Puigjaner 2006, 56-59

MATRIU INDIFERENCIADA. Desjerarquització, cohabitació simple i múltiple

(..)

Avui, en un programa de vida modest hi ha comparativament menys exigències de representació que reals necessitats d'espai individual, personal i propi, per a cadascun dels membres de l'agrupament familiar. Les feines «on-line», els horaris, avui ja ni unitaris ni homogenis (desincronització horària), la normalització de les relacions íntimes interindividuals per a un adolescent, els episodis d'instabilitat d'una parella, i d'altres, conformen un munt de raons per a minorar l'espai comú privat, per donar-lo als individus dins del domicili i/o treure'l del tàlem conjugal, per donar-lo als fills.

Fins aquí una bona raó per treballar amb matrius indiferenciades.

N'hi ha d'altres.

L'etern desig de renovar l'interior, reforçat per un consum ferotge, fa necessàries les estructures de màxim potencial de flexibilitat.

La millor és la flexibilitat inicial, aquella que presenta una matriu on l'intercanviabilitat d'usos i funcions es vegi aliviada de les servituds, sempre incòmodes, d'una complicada maniobra mobiliària.

La progressiva miniaturització del equips, altre cop nòmada, dins de la casa, la geometria variable de la família, l'augment de la solteria, però també de les dificultats financeres d'una emancipació real i, si més no, l'eventual benvinguda d'una companyia sense compromís individual, sense projecte de vida compartit, són, totes elles, raons per les quals no sigui en absolut ni casual, ni capritxós l'ús d'estructures habitacionals en cohabitació. Siguin aquestes simples o múltiples, les veiem escampades per campus universitaris, habitatges tutelats, vivendes dotacionals d'acollida i d'emergència.

Com a opció residencial generalista ho trobem més aviat incrustat com a novetat d'oci i vacances.

La lògica que respira és tant la d'una adaptació funcional, com la d'una apropiació simbòlica de l'espai disponible.

El resultat és la desrigidització de la vivenda, i una contribució a dilatar l'autonomia dels seus ocupants. El programa, una veritable configuració descentralitzada, participa de la tendència dita de multiequipament, o fenomen de personalització i difusió dels béns dins de la casa⁴⁸⁹.

Al fil d'aquests arguments, i perquè són un referent explícit pel propi autor, és mencionable de nou el treball de la sociòloga M. Eleb sobre l'habitatge, i concretament sobre el paper de les habitacions i la seva dimensió:

Hoy en día se puede percibir una tendencia a la reorganización de la vivienda desde el punto de vista de las zonas privadas y las públicas. El fin perseguido no es solamente permitir una buena apropiación de la vivienda por parte de los habitantes, sino proponer una división del espacio (trabajo eminentemente arquitectónico) que les permita estar juntos pero de manera separada (según la expresión de Haro en el Pan 14), miembros de una familia pero individuos autónomos. Por ejemplo, hacer más grande la habitación o ponerla en el centro de una entidad que comprenda espacios que le sean anexionados como el cuarto de baño, el despacho o galería, le dan una función más compleja, más pública, aunque permanezca privada durante la noche. Mientras que la polifuncionalidad de las habitaciones es deseada, las normas imponen superficies mínimas que reducen los usos. En las familias donde, actualmente el encuentro en torno a la mesa i en el estar tiene su valor pero donde cada uno

⁴⁸⁹ Sabater i Guasch 2007, 9-10

también vive a su ritmo, una habitación personal que permita múltiples actividades, incluido las ruidosas, es una aspiración.

Poder recibir a los amigos personales sin imponerlos a todo el grupo doméstico, poder estar en casa sin estar obligado a vivir constantemente en grupo, poder estar en la habitación sin la obligación de estar tendido en la cama porque su tamaño impide tener el más mínimo sillón... estas reivindicaciones o quejas son infinitas durante las entrevistas con habitantes de viviendas recientemente construidas. Son las de las jóvenes parejas que cohabitan, las de padres de adolescentes, pero también las de otros habitantes de diferentes clases sociales y edades. Estar mejor solo para estar mejor con los demás, no molestar, mejora las relaciones sociales. Es un tópico que se nos ha afirmado de manera recurrente. ¿Por qué no intentar volver a dar calidad a las habitaciones y libertad a los habitantes?⁴⁹⁰

En suma, els tres plantejaments exposats plantegen una visió crítica amb l'arquitectura domèstica recent que es extensible a la normativa d'habitabilitat que la fonamenta. Una visió que redunda en la idea que la flexibilitat de l'habitatge està vinculada a la superfície que s'assigna a cada estança i a la relació que estableix aquesta amb la resta de peces de la casa, dit d'una altra manera, a l'estructura habitacional.

En aquesta tessitura, cal remarcar que, sovint, la normativa s'erigeix un com un obstacle conceptual –al referir-se i prefixar un tipus d'habitatge determinat- i físic –al especificar unes superfícies mínimes- en l'assoliment d'una flexibilitat real. Esdevenint un element que no només no proporciona mesures que permetin fer efectiu l'objectiu d'adequació, sinó que imposa certes barreres a la seva consecució.

Especialment remarcable és el paper de la normativa d'habitabilitat vigent, que davant de la necessitat de considerar paràmetres que permetin *flexibilitzar* les exigències reglamentàries per adequar-les a les problemàtiques entorn a l'habitatge i a les dificultats en què es troba el sector, adopta mesures que restringeixen la possibilitat de *flexibilitzar* els habitatges, com les mencionades reduccions de superfície d'habitacions i altres dotacions.

4.3.2 ELS SERVEIS SOCIALS I L'ADEQUACIÓ

Enfront les problemàtiques presentades entorn a l'adequació dels habitatges a la diversitat de models de vida present a la societat catalana, els serveis socials poden erigir-se com una opció alternativa, tant en la vessant dels mecanismes reguladors de l'habitat, com en la plasmació real de models d'habitabilitat orientats a les especificitats dels col·lectius existents avui en dia.

Per desenvolupar aquesta hipòtesi cal revisar amb cert deteniment la normativa sectorial d'aquest àmbit presentada ja en aquest capítol, començant pel marc legislatiu vigent, la Llei 12/2007, d'11 d'octubre, de serveis socials.

Cal d'estacar d'entrada que aquesta Llei –i com ja ho havia fet la pionera Llei 26/1985, de 27 de desembre, de Serveis Socials-, arrenca el preàmbul fent menció a l'article 25 de la *Declaració Universal dels Drets humans*, article que, per altra banda i com s'ha exposat, consagra el dret a l'habitatge i és base del desenvolupament normatiu entorn aquest:

⁴⁹⁰ Eleb 1995, 50

*Tothom té dret a un nivell de vida que assegurï, a ell i a la seva família, la salut i el benestar, especialment quant a l'alimentació, el vestit, l'habitatge, l'assistència mèdica i els serveis socials necessaris (...)*⁴⁹¹.

Aquest article, juntament amb altres preceptes citats al preàmbul -l'article 14 de la *Carta social europea*, i els articles 9.2 i 10.1 de la Constitució espanyola de 1.978-, conflueixen en senyalar al conjunt de la societat, a tota persona o grup, a tothom, com a titulars del dret a accedir als serveis socials prestats pels poders públics. Fet que subratlla una primera premissa entorn a l'orientació universal dels serveis socials.

Seguidament el preàmbul es pronuncia amb major profunditat sobre aquesta qüestió senyalant que el serveis socials a Catalunya *és un sistema que cal dotar de cobertura universal i en el qual cal fer un reconeixement específic del dret subjectiu d'accés als serveis socials*⁴⁹². A través de la fórmula del dret subjectiu -entès com *un atribut, una facultat o una situació de poder que una persona posseeix, atorgada per una norma jurídica que el protegeix i tutela*⁴⁹³- la Llei cerca la consolidació de la universalitat del serveis, especialment en un moment on la realitat social es immersa en un procés de ràpida transformació:

*Les transformacions i les noves realitats que viu la societat catalana plantegen nous reptes que cal afrontar des del consens i la cooperació social i política. El creixement demogràfic accelerat dels darrers anys, l'envelliment de la població, la diversitat de les famílies i els nuclis de convivència, les noves bosses de pobresa, el risc de desigualtats personals, col·lectives o territorials, les situacions de dependència que viuen moltes persones i la complexitat que comporta per a les famílies, i els canvis en el mercat laboral en són alguns exemples*⁴⁹⁴.

Amb tot, el preàmbul avança les directrius del que serà un dels pilars centrals del serveis socials catalans, la universalitat. I així ho reflexa el primer article de la Llei:

Article 1. Objecte

*1. Aquesta llei regula i ordena el sistema de serveis socials amb la finalitat de garantir-hi l'accés universal per a fer efectiva la justícia social i promoure el benestar del conjunt de la població*⁴⁹⁵.

Fins aquí res més enllà de les intencions remarcades també per l'article 1 de la Llei 18/2007, del 28 de desembre, del dret a l'habitatge ja mencionades, en el sentit del reconeixement universal al dret a l'accés universal, bé als serveis socials, bé a l'habitatge. A partir d'aquest punt però la legislació d'un i altre sector emprenen camins divergents; mentre que la normativa d'habitatge es caracteritza per un absència significativa de referències a l'adequació, a l'assoliment de models habitacionals encarats a col·lectius específics o a la consideració de les circumstàncies pròpies de cada persona, la normativa de serveis socials desplega un ampli ventall d'arguments i precisions en favor de la consecució de l'objectiu de la universalitat.

En primer lloc, mitjançant l'enumeració a l'article 5 d'uns principis rectors fortament vinculats ja no només a aquest objectiu, sinó fent referència directa a totes les vessants que envolten el desenvolupament vital ple de qualsevol persona; principis que no són creació *ex-novo* d'aquesta llei sinó que en certa mesura són heretats de la llarga tradició normativa catalana entorn als serveis

⁴⁹¹ NNUU 1948, Art. 25

⁴⁹² Catalunya 2007d, Preàmbul

⁴⁹³ Vilà 2011, 172

⁴⁹⁴ Catalunya 2007d, Preàmbul

⁴⁹⁵ Catalunya 2007d, Art. 1

socials -Llei 26/1985, Art. 3; Decret Legislatiu 17/1994, Art. 6; Decret 27/2003, Art. 3-, i que es troben també en bona part dels marcs legislatius vigents en d'altres CCAA⁴⁹⁶.

Article 5 .Principis rectors del sistema públic dels serveis socials

El sistema públic de serveis socials es regeix pels principis següents:

- a) Universalitat: Els poders públics han de garantir a tothom el dret d'accés als serveis socials i llur ús efectiu en condicions d'igualtat, equitat i justícia redistributiva. Aquest principi no exclou, però, que l'accés es pugui condicionar al fet que els usuaris compleixin determinats requisits i paguin una contraprestació econòmica per assegurar la coresponsabilitat entre els usuaris i les administracions públiques i la sostenibilitat del sistema.*
- b) Igualtat: S'ha de poder accedir als serveis socials i s'han de poder utilitzar sense cap mena de discriminació arbitrària per raó de les circumstàncies personals, de gènere, socials o territorials. Tanmateix, aquest principi és compatible amb una discriminació positiva si aquesta es justifica en una recerca de la igualtat real i facilita la integració social. (...)*
- f) Globalitat: Els serveis socials han de donar resposta integral a les necessitats personals, familiars i socials considerant conjuntament els aspectes relatius a la prevenció, l'atenció, la promoció i la inserció.*
- g) Subsidiarietat: Inclou els principis de proximitat i descentralització. Els serveis socials s'han de prestar en l'àmbit personal més proper als usuaris. (...)*
- j) Normalització: Els serveis socials s'han de prestar a través dels mitjans habituals, evitant els serveis que separin les persones de llur unitat de convivència i de la comunitat o que no les hi integrin, a fi d'afavorir que s'insereixin en les activitats familiars, convivencials, laborals i socials. (...)*
- l) Atenció personalitzada i integral: Els serveis socials han d'assegurar una atenció personalitzada mitjançant la valoració integral de la situació personal, familiar i comunitària de l'usuari o usuària.*
- m) Respecte pels drets de la persona: Les actuacions en matèria de serveis socials han de respectar sempre la dignitat de la persona i els seus drets.*
- n) Foment de l'autonomia personal: Els serveis socials han de facilitar que les persones disposin de les condicions adequades per a desenvolupar els projectes vitals, dins la unitat de convivència que desitgin, d'acord amb la naturalesa dels serveis i llurs condicions d'utilització⁴⁹⁷.*

La presentació d'aquests principis operatius denota l'especial preocupació de l'àmbit dels serveis socials per fer front a la tasca que té encomanada des de l'aproximació a la realitat de la persona usuària en termes sistèmics, és a dir, considerant el conjunt de les circumstàncies personals de l'individu –inclosa la seva pròpia visió de si mateix i la seva vida- i de l'entorn social en el que cal mantenir o fomentar la seva inserció. En aquest sentit, els preceptes que fixa la Llei catalana guarden relació o s'anticipen al model d'intervenció que certs professionals del sector comencen a difondre a Espanya i que suposa un canvi radical respecte el model clàssic fins ara imperant: l'atenció integral centrada en la persona.

La atención integral centrada en la persona es la que se dirige a la consecución de mejoras en todos los ámbitos de la calidad de vida y el bienestar de la persona, partiendo del respeto pleno a su dignidad y derechos, de sus intereses y preferencias y contando con su participación efectiva⁴⁹⁸.

⁴⁹⁶ Vilà 2011, 135

⁴⁹⁷ Catalunya 2007d, Art. 5

⁴⁹⁸ Rodríguez 2010, 9

En segon lloc, la Llei 12/2007 contribueix a fer efectiva la universalització –entesa des de l'òptica de l'adequació-, desgranant amb major detall a quins col·lectius o grups s'adrecen amb especial atenció les prestacions socials en el camí a l'assoliment d'una societat més igualitària; fet que generalment caracteritza la normativa de serveis socials a Catalunya, doncs és present sigui en forma d'àrees d'actuació o a través de la pròpia definició de servei social en pràcticament totes les disposicions aprovades d'ençà els anys 80 –Llei 26/1985, art. 2 i 5; Decret 27/1987, art. 3; Llei 4/1994, art. 4; Decret Legislatiu 17/1994, art. 4 i 10; Decret 284/1996, art. 3-.

Article 7. Situacions amb necessitat d'atenció especial

Són destinataris dels serveis socials, especialment, les persones que estiguin en alguna o algunes de les situacions següents:

- a) Discapacitat física, psíquica o sensorial.*
- b) Malalties mentals i malalties cròniques.*
- c) Necessitat social, com les relacionades amb la manca d'habitatge o amb la desestructuració familiar.*
- d) Drogodependències i altres addiccions.*
- e) Violència i delinqüència juvenils.*
- f) Exclusió i aïllament socials.*
- g) Vulnerabilitat, risc o dificultat social per a la gent gran, la infància i l'adolescència.*
- h) Violència masclista i les diverses manifestacions de violència familiar.*
- i) Discriminació per raó de sexe, lloc de procedència, discapacitat, malaltia, ètnia, cultura o religió o per qualsevol altra raó.*
- j) Problemes de convivència i de cohesió social.*
- k) El fet d'haver estat víctima de delictes violents, un mateix o els familiars.*
- l) Sotmetiment a mesures d'execució penal, propi o dels familiars.*
- m) Condicions laborals precàries, desocupació i pobresa.*
- n) Urgències socials.*
- o) Emergències socials per catàstrofes.*
- p) Petició d'asil.*

Amb aquesta classificació la Llei avança un dels eixos que després articularan les prestacions de la Xarxa de Serveis Socials d'Atenció Pública, i que com es mencionava al punt 4.2.1, s'erigeix com a factor fonamental en l'adequació de les prestacions a la realitat social del país, a saber, en la transició d'un dret subjectiu de tots els ciutadans a la resposta precisa per cada una de les situacions existents caracteritzades per la necessitat de suport.

En tercer lloc, detallant a l'article 12 la relació de drets específics dels usuaris de serveis residencials, en especial aquells que contribueixen a un major grau d'adequació de les prestacions ofertes a les demandes concretes de cada persona usuària i a l'exercici lliure dels drets individuals. Relació que, per altra banda, ja era parcialment present en les disposicions anteriors de serveis socials si bé de forma menys extensa -Decret 27/1987, Art. 26; Decret 284/1996, Art. 5; Decret 176/2000, Art. 2; Decret 27/2003, Art. 11-.

Article 12. Drets específics dels usuaris de serveis residencials i diürns

1. Els usuaris de serveis residencials i diürns, a més dels drets que reconeixen els articles 8, 9 i 10, tenen dret a:

- a) L'exercici de la llibertat individual per a ingressar i romandre a l'establiment i per a sortir-ne, sens perjudici del que estableix la legislació vigent respecte als menors d'edat, les persones incapacitades i les persones sotmeses a mesures judicials d'internament. (...).*
- c) Rebre una atenció personalitzada d'acord amb llurs necessitats específiques.*

- d) Accedir a l'atenció social, sanitària, farmacèutica, psicològica, educativa i cultural i, en general, a l'atenció de totes les necessitats personals, per a aconseguir un desenvolupament personal adequat, en condicions d'igualtat respecte a l'atenció que reben els altres ciutadans.
- e) Comunicar i rebre lliurement informació per qualsevol mitjà de difusió de manera accessible.
- f) El secret de les comunicacions, llevat que es dicti una resolució judicial que el suspengui.
- g) La intimitat i la privacitat en les accions de la vida quotidiana, dret que ha d'ésser recollit pels protocols d'actuació i d'intervenció del personal del servei.
- h) Considerar com a domicili l'establiment residencial on viuen i mantenir la relació amb l'entorn familiar, convivencial i social, tot respectant les formes de vida actuals.
- i) Participar en la presa de decisions del centre que els afectin individualment o col·lectivament per mitjà del que estableix la normativa i el reglament de règim intern, i associar-se per a afavorir la participació.
- j) Accedir a un sistema intern de recepció, seguiment i resolució de suggeriments i queixes.
- k) Tenir objectes personals significatius per a personalitzar l'entorn on viuen, sempre que respectin els drets de les altres persones.
- l) Exercir lliurement els drets polítics, respectant el funcionament normal de l'establiment i la llibertat de les altres persones.
- m) Exercir la pràctica religiosa, respectant el funcionament normal de l'establiment i la llibertat de les altres persones. (...) ⁴⁹⁹.

Aquest article redunda en la idea de personalització de les ajudes i en el reconeixement dels drets inherents a totes les persones, inclús en detalls que poden semblar menors com el de tenir objectes personals significatius, però que a la fi poden ésser tan o més importants en l'èxit del servei o en el benestar de les persones usuàries que d'altres consideracions a priori més evidents, com la d'exercir lliurement els drets polítics per exemple. En aquest sentit, cal recordar el paper fonamental que juga el mobiliari en l'apropiació d'un espai, i que bé es pot il·lustrar amb el següent fragment redactat pel grup Habitar:

Si pudiéramos ver el interior de los apartamentos de un mismo edificio simultáneamente, nos daríamos cuenta de que siendo los mismos apartamentos parecen distintos al verlos cada uno con sus muebles. Los muebles son una extensión de sus ocupantes, como su ropa. Paradójicamente, los muebles –y, más precisamente, nuestros muebles– tienen la capacidad de convertir cualquier casa e incluso cualquier espacio en nuestra casa. Los muebles parecen estar por encima de los espacios; son los ingredientes para hacerlo habitable. Ver los mismos muebles cuando cambiamos de casa, en un espacio distinto, produce un efecto extraño y difícil de definir, si no es considerándolo precisamente como la extensión de nosotros mismos, como una manifestación de nuestro carácter⁵⁰⁰.

En quart lloc, consolidant a través de la *Cartera de serveis socials* dos aspectes essencials en l'adequació de les prestacions a la realitat social i, per tant, en la consecució de la universalitat.

Per una banda, la reafirmació d'un catàleg de prestacions d'unes dimensions inèdites en la història dels serveis socials a Catalunya, amb fins a 31 modalitats residencials, estructurades en 2 nivells d'atenció -Serveis socials bàsics i Serveis socials especialitzats-, i 9 àmbits específics -Serveis residencials d'estada limitada; Infància, adolescència i joventut; Persones grans amb dependència o risc social; Persones amb discapacitat intel·lectual; Persones amb discapacitat física; Persones amb problemàtica social derivada de malaltia mental; Persones amb drogodependències; Persones afectades pel VIH/SIDA; i Dones en situació de violència masclista i els seus fills i filles- (Taula 4.6).

⁴⁹⁹ Catalunya 2007d, Art. 12

⁵⁰⁰ Monteys et al. 2012, 23

Serveis socials

Destinataris

		Homes					Dones					
		Infants	Adolescents	Joves	Adults	Gent gran	Infants	Adolescents	Joves	Adults	Gent gran	
Població en general	Població en general	Població en general										
		Discapacitat intel·lectual										
		Discapacitat física										
		VIH / Sida										
		Malaltia mental										
		Drogodependència										
		Violència masclista	S91 / S92 S93 / S94	S91 / S92 S93 / S94				S91 / S92 S93 / S94	S91 / S92 S93 / S94	S91 / S92 S93 / S94	S91 / S92 S93 / S94	S91 / S92 S93 / S94
	Dependència	Població en general					S32					S32
		Discapacitat intel·lectual			S41 / S42 S43	S41 / S42 S43				S41 / S42 S43	S41 / S42 S43	
		Discapacitat física			S51 / S52 S53	S51 / S52 S53				S51 / S52 S53	S51 / S52 S53	
		VIH / Sida			S81 / S82	S81 / S82				S81 / S82	S81 / S82	
		Malaltia mental			S61 / S62 S63	S61 / S62 S63				S61 / S62 S63	S61 / S62 S63	
		Drogodependència			S71 / S72	S71 / S72	S71 / S72			S71 / S72	S71 / S72	S71 / S72
		Violència masclista										
	Risc social	Població en general	Població en general	S11 S21 / S22	S11 / S21 S22 / S23 S24 / S26	S11 / S12 S25 / S26	S11 S12	S11 S31 / S32 S33	S11 S21 / S22	S11 / S12 S22 / S23 S24 / S26	S11 S12	S11 S31 / S32 S33
			Discapacitat intel·lectual			S41 / S42	S41 / S42				S41 / S42	S41 / S42
			Discapacitat física			S51 / S52	S51 / S52				S51 / S52	S51 / S52
			VIH / Sida			S81 / S82	S81 / S82				S81 / S82	S81 / S82
Malaltia mental					S61 / S62	S61 / S62				S61 / S62	S61 / S62	
Drogodependència					S71 / S72	S71 / S72	S71 / S72			S71 / S72	S71 / S72	
Violència masclista												
Dependència		Població en general					S32					S32
		Discapacitat intel·lectual			S41 / S42	S41 / S42				S41 / S42	S41 / S42	
		Discapacitat física			S51 / S52	S51 / S52				S51 / S52	S51 / S52	
		VIH / Sida			S81 / S82	S81 / S82				S81 / S82	S81 / S82	
		Malaltia mental			S61 / S62	S61 / S62				S61 / S62	S61 / S62	
		Drogodependència			S71 / S72	S71 / S72	S71 / S72			S71 / S72	S71 / S72	
		Violència masclista										

- Llegenda**
- Serveis residencials d'estada limitada
 - Infància, adolescència i joventut
 - Persones grans amb dependència o risc social
 - Persones amb discapacitat intel·lectual
 - Persones amb discapacitat física
 - Persones amb problemàtica social derivada de malaltia mental
 - Persones amb drogodependències
 - Persones afectades pel VIH/SIDA
 - Dones en situació de violència masclista i els seus fills i filles
 - Població coberta indirectament per alguna de les prestacions de Serveis socials
- Fonts**
Generalitat de Catalunya

Taula 4.6. Serveis socials. Destinataris

Per l'altra, el desplegament d'un dels trets que, com s'ha exposat, caracteritzen la legislació d'aquest sector: l'especificació mil·limètrica de les condicions de totes les prestacions, mitjançant aportacions sistemàtiques en un llista d'ítems que ha anat incrementant-se amb el temps i la successió de normatives. Així, el Decret 142/2010, d'11 d'octubre, pel qual s'aprova la Cartera de Serveis Socials 2010-2011, defineix totes les prestacions de la Xarxa de Serveis Socials d'Atenció Pública –incloses les residencials- mitjançant els següents indicadors: identificació de la prestació, garantia, descripció/definició, objecte, funcions, tipologia, població destinatària, edat, forma de la prestació, perfil dels professionals, ràtios, estàndards de qualitat, criteris d'accés, i cost de referència, mòdul social i copagament màxim per part de les persones usuàries del servei per les prestacions de servei no gratuïtes.

<i>Prestació</i>	<i>1.1.3.2 Servei de residència temporal per a persones adultes en situació d'exclusió social</i>
<i>Garantia de la prestació</i>	<i>Prestació garantida.</i>
<i>Descripció</i>	<i>Servei d'acolliment residencial temporal i de suport a persones adultes en situació d'exclusió social que no disposen de condicions sociofamiliars i d'atenció per romandre al seu habitatge o que no en disposen.</i>
<i>Objecte</i>	<i>Acolliment residencial temporal, facilitant un entorn favorable, procurant el benestar de les persones ateses i facilitant la integració social, tot mantenint el màxim grau d'autonomia.</i>
<i>Funcions</i>	<i>Acolliment i convivència. Allotjament i manutenció. Bugaderia i repàs de la roba, si és el cas. Suport social. Cura de l'aspecte físic i del vestit. Programes d'activitats adreçats al manteniment de les aptituds i de la motivació, com també dels interessos i la integració laboral. Programes adreçats al manteniment de l'autonomia, com també de prevenció del deteriorament físicopsíquic. Atenció familiar adreçada a l'afavoriment de les relacions de la família amb la persona usuària i el seu entorn. Garantir l'assistència sanitària.</i>
<i>Tipologia de la prestació</i>	<i>Prestació de servei: servei bàsic.</i>
<i>Situació de la població destinatària</i>	<i>Greu risc social.</i>
<i>Edat població destinatària</i>	<i>De 18 a 65 anys.</i>
<i>Forma de prestació</i>	<i>En establiment residencial o mitjançant fórmules alternatives.</i>
<i>Perfils professionals</i>	<i>En el cas de prestació del servei mitjançant establiment: director/a responsable i 1 professional per torn, amb el perfil adequat. Suport social prestat pels serveis bàsics d'atenció.</i>
<i>Ràtios de professionals</i>	<i>Es disposarà de professionals suficients en nombre i perfil per a la prestació del servei.</i>
<i>Estàndards de qualitat</i>	<i>Els que estableixi el Pla de qualitat previst en la Llei de serveis socials per a aquesta prestació.</i>
<i>Criteris d'accés</i>	<i>a) l'acreditació de la situació de necessitat, d'acord amb els articles 8, 9 i 10 i l'Annex 2 del Decret 27/2003; b) el requisit d'edat establert en aquesta disposició; c) per a les persones estrangeres, els requisits establerts en la normativa vigent d'estrangeria i d'acollida i integració de les persones immigrades; d) la resta de requisits d'accés establerts en l'ordenament jurídic vigent⁵⁰¹.</i>

⁵⁰¹ Catalunya 2010c, Annex 1

Conflueixen doncs en la *Cartera de serveis socials* vigent dues tendències maximitzades: un ampli ventall de serveis adreçats a tots els col·lectius en situacions amb necessitat d'atenció especial, i un ampli esforç descriptiu, sobretot en aspectes que han de permetre l'especialització del servei o que, si més no, denoten un elevat grau de consciència respecte quines característiques diferencials presenten en relació a les circumstàncies de les persones usuàries.

En suma, l'àmbit dels serveis socials i el seu marc normatiu es presenta com un sector que en resposta a l'objectiu de la universalitat desplega un ampli ventall d'instruments legislatius enfocats a la consecució real d'aquest, aprofundint al llarg del seu articulat en aspectes que permeten ajustar, caracteritzar o personalitzar les respostes ofertes a les circumstàncies particulars de cada persona o grup demandant de suport. La normativa reguladora vigent –la Llei 12/2007 i el Decret 142/2010– suposa en aquest sentit el màxim exponent d'aquesta situació –cal recordar que la seva promulgació enceta l'etapa que s'ha vingut a denominar garantista–, però no es pot obviar que un bon nombre de les precisions que contenen en favor de la universalitat dels serveis tenen el seu origen en etapes anteriors, bé en la fase de desenvolupament del sector dels anys 80', bé en la fase de consolidació dels anys 90'. Aquesta circumstància remarca el compromís històric del serveis socials catalans amb l'adequació de les seves prestacions a una realitat social complexa i diversificada, en el sentit que, abordant aquest objectiu des de l'inici, progressivament s'han assolit cotes majors d'universalitat.

Paral·lelament a aquesta revisió general de la normativa, es poden detectar altres puntualitzacions d'interès des del punt de vista de l'adequació disperses en l'articulat de l'ampli context normatiu del sector.

Per exemple en el preàmbul del Decret 271/2003, de 4 de novembre, dels serveis d'acolliment residencial per a persones amb discapacitat:

La qualitat de vida de les persones depèn del moment evolutiu en el que es troben, el suport del que disposen i els entorns on es desenvolupen, és a dir de capacitats, oportunitats i suports. Depenent del moment evolutiu de les persones amb discapacitat, la seva necessitat de suport i les seves preferències, les persones poden disposar de diverses opcions de vida, sobretot en allò que pertoca al lloc de viure i amb qui viure, aspectes aquests relacionats amb la qualitat de vida. Els diferents llocs per viure estaran determinades per eleccions personals, però també per la necessitat i intensitat del suport necessari per tenir una vida amb qualitat. En aquest sentit es pot parlar d'un continu que aniria des de viure amb la família o en família, amb un suport extern com és l'atenció domiciliària, a viure de una forma independent amb suport extern especialitzat o a viure en habitatges amb suports interns com és el cas de les llars residències o de les mateixes residències. És a dir els suports que necessiten les persones amb discapacitats van des de els suports més naturals en el cas de persones amb més autonomia a suports de serveis en el cas de persones que requereixen més ajuda de tercers. La qualitat de vida de les persones que viuen en equipaments d'acolliment residencial depèn de tres factors:

- *Una construcció que possibiliti la privadesa i també la convivència.*
- *Uns serveis de suports adequats a les necessitats de les persones que hi viuen.*
- *Una organització dels serveis de suport o del suports de serveis orientada a les persones.*

És necessari, per tant, definir i regular un tipus d'estructura d'habitatges i residències i la definició i regulació de les condicions dels serveis de suport que s'han de donar, de manera que s'orienta l'actuació planificadora del sector dels serveis socials en l'àmbit de les persones amb discapacitats, en base a l'actual concepció de la discapacitat, al nou model d'atenció que s'estableix i a l'estreta i permanent cooperació entre l'administració i la societat civil⁵⁰².

⁵⁰² Catalunya 2003d, Preàmbul

En aquest fragment es posa de relleu que ja no només d'una persona a una altra, sinó per a una mateixa persona la resposta a les seves necessitats bàsiques –l'assoliment de una bona qualitat de vida- és variable i està vinculada al seu moment evolutiu. En el cas de les persones amb discapacitat les opcions de vida són diverses i es mouen en un ampli ventall de possibilitats que van des de cohabitar en família o de forma autònoma en un habitatge fins a residir en un centre o establiment especialitzat. En aquest punt la normativa planteja la necessitat de regular tots els aspectes implicats en la qualitat de vida, fent palesa l'exigència d'adequar les respostes a les necessitats de les persones, incloses les condicions dels establiments i dels serveis que s'hi presten.

O per exemple en l'Ordre de 5 d'abril de 1993, que es dedica a regular els habitatges tutelats per a gent gran:

El Pla integral de la gent gran (...) preveu l'augment del nombre d'establiments d'acolliment residencial de les persones que en tinguin necessitat, potenciant al màxim la realització de la persona i totes aquelles intervencions que possibilitin la seva autonomia durant el temps més llarg possible. Dins d'aquest conjunt d'accions per aconseguir que la persona gran no quedi marginada a causa del seu envelliment i que dugui a terme la seva vida quotidiana de forma normal, s'emmarca aquesta disposició sobre els habitatges tutelats. Es tracta d'oferir un habitatge adequat, estructuralment i funcionalment, a les característiques inherents al procés d'envelliment de les persones grans, que els permeti mantenir una vida activa i d'integració plena en la societat, quan no disposin de condicions socio-familiars o d'habitabilitat pertinents⁵⁰³. Una vegada més es fa incís en la voluntat d'oferir un habitatge adequat a cert col·lectiu, en aquest cas a les circumstàncies que caracteritzen el procés d'envelliment de les persones grans. En algunes ocasions oferir un habitatge adequat per esmenar situacions, cal fixar-s'hi, de manca d'habitabilitat pertinent en l'habitatge d'origen.

Els exemples exposats són una mostra més de l'especial preocupació dels legisladors per regular encertadament l'àmbit dels serveis socials en relació a l'adequació de les respostes ofertes a la societat. Es tracta primer de reconèixer la diversitat i després d'ajustar les prestacions públiques a les circumstàncies característiques de cada situació, utilitzant els recursos legislatius necessaris per definir apropiadament els serveis, tant des del punt de vista material com funcional.

■ Cap a una habitabilitat adequada

A la fi des de l'òptica de l'adequació, l'argumentació presentada sobre els serveis socials referma una posició alternativa a la legislació relativa a l'habitatge. Sortint d'un punt d'origen pròxim *-el dret de tota persona a accedir a un habitatge digne que sigui adequat⁵⁰⁴ versus el dret a l'accés als serveis socials com un dret subjectiu de caràcter universal⁵⁰⁵-*, els serveis socials recorren un camí d'un abast molt superior a l'habitatge, primer a nivell legislatiu i després a nivell real, esdevenint en un model de referència en la consecució de l'adequació.

Entre les manifestes diferències existents entre el sector de l'habitatge i el dels serveis socials, és necessari ressaltar certs aspectes més enllà del ja exposat esforç normatiu de reconeixement dels diferents perfils socials als quals es vol atendre; aspectes que ajuden a comprendre més afinadament els fonaments de l'adequació –sobre quins elements s'expressa- i el perquè de la incapacitat de l'habitatge per assolir aquest objectiu.

⁵⁰³ Catalunya 1993a, Preàmbul

⁵⁰⁴ Catalunya 2007a, Art. 1

⁵⁰⁵ Catalunya 2007d, Preàmbul

En primer lloc cal posar en evidència l'enfoc contraposat respecte les funcions que s'han de poder desenvolupar en un entorn habitable. Mentre que l'habitatge, com es desenvoluparà més extensament en el capítol 5, no es pronuncia més enllà de l'ambigu *satisfereix les necessitats personals ordinàries d'habitació*⁵⁰⁶, la legislació de serveis socials fa ús d'un ampli desplegament entorn a les funcions, sovint sota la forma de necessitats. Per recordar alguns elements clau d'aquesta trajectòria: com a principi rector figura la globalitat *-Els serveis socials han de donar resposta integral a les necessitats personals, familiars i socials (...)*⁵⁰⁷-, com a dret específic dels usuaris de serveis residencials es detalla el dret a *rebre una atenció personalitzada d'acord amb les necessitats específiques* i el dret a *accedir a l'atenció social, sanitària, farmacèutica, psicològica, educativa i cultural i, en general, a l'atenció de totes les necessitats personals, per aconseguir un desenvolupament personal adequat, en condicions d'igualtat respecte a l'atenció que reben els altres ciutadans*⁵⁰⁸, finalment, com a punt essencial de la *Cartera de serveis socials 2010-2011* i mecanisme de desenvolupament de les anteriors asseveracions, s'introdueix les funcions que han de poder-se desenvolupar en cada una de les diferents prestacions del sistema català.

Des d'aquesta perspectiva tot sembla apuntar que el reconeixement i l'enunciat de les funcions es presenta com un element fonamental per a l'assoliment de l'adequació de les respostes de l'àmbit dels serveis als seus usuaris, doncs probablement és en aquest camp on s'expressen d'una forma més integral les diferències entre un tipus o altra de situació personal, on es possible fixar la base argumental que després sostindrà les especificitats en la dimensió materials i assistencial. Fet que porta inevitablement a preguntar-se per què la normativa d'habitabilitat vigent obvia sistemàticament aquest enfoc, per què no es fa referència explícita en cap moment a les necessitats dels seus usuaris o a les funcions que un habitatge ha de facilitar. És potser cert que les dóna per suposades, com a naturalment cobertes a través de la disposició de la sèrie de condicions materials que regula? Si fos el cas, caldria prendre nota de l'exemple dels serveis socials, on el reconeixement de les necessitats dels usuaris i del conjunt ampli de funcions que han de poder exercir per aconseguir un desenvolupament personal adequat resulta primordial per assolir l'adequació efectiva, en el sentit literal i exacte del terme: *que precedeix servint d'origen, de fonament*⁵⁰⁹ de l'habitabilitat.

En segon lloc es mencionable un altre aspecte considerat als serveis socials que, si bé no disposa de la centralitat de les funcions, si que es presenta com un tret diferencial respecte la normativa d'habitatge que resulta rellevant de cara a l'adequació: la privacitat.

No representa cap descobriment que les prestacions de serveis socials, i especialment les residencials, són mecanismes substitutius o supletoris aplicats a realitats mancades de les condicions adequades per al desenvolupament vital ple, mecanismes que sovint impliquen canvis en la vida de les persones ateses -sobretot pel que fa a l'espai de residència-, que comporten, al seu torn, cert desarrelament de l'entorn social. EL marc legal vigent es pronuncia especialment sobre la necessitat de mitigar aquests efectes colaterals negatius respectant en la mesura del possible la forma de vida de la persona i la seva capacitat de decisió. En aquest sentit s'encamina l'expressió de la voluntat d'evitar *els serveis que separin les persones de llur unitat de convivència i de la comunitat o que no les hi integrin*⁵¹⁰, o la referència al dret dels usuaris a desenvolupar el seu projecte vital *dins de la unitat de convivència que desitgin*, i al dret a *l'exercici de la llibertat individual per a ingressar i*

⁵⁰⁶ Catalunya 2007a, Art. 3

⁵⁰⁷ Catalunya 2007d, Art. 5

⁵⁰⁸ Catalunya 2007d, Art. 12

⁵⁰⁹ IEC 2007

⁵¹⁰ Catalunya 2007d, Art. 5

*romandre a l'establiment i per a sortir-ne*⁵¹¹. Amb tot, es fa evident que l'acció dels serveis socials pot suposar conseqüències no especialment desitjades pels usuaris, com ara el fet d'haver-se de traslladar del seu domicili habitual a una prestació residencial en forma de habitatge amb suport, de llar residència o centre residencial.

Tanmateix, cal preguntar-se quin és el canvi substancial que implica aquest trasllat que afecta a la vida de la persona? Podria dir-se que les condicions materials d'una prestació de serveis socials no disten excessivament de les d'un habitatge convencional; al cap i a la fi, en ambdós es disposa d'espais per dormir, per a la higiene, per a l'alimentació, etc. sovint amb equips i utensilis idèntics – un llit, una banyera, una taula i uns coberts, etc.-. Certament el fet que no siguin exactament els mateixos afecta sensiblement a la persona, doncs no es pot obviar que existeix cert vincle entre aquesta i els seus objectes de sempre –d'aquí el dret a *tenir objectes personals significatius per a personalitzar l'entorn on viuen*⁵¹²-. Però potser el canvi no rau tan clarament en aquest factor com en el fet que quan s'esdevé en usuari d'un servei residencial tot l'univers de relacions socials també canvia, i amb ell, la possibilitat de control sobre l'entorn. L'habitació individual potser deixa de ser-ho, el bany pot passar a ésser un peça compartida amb d'altres usuaris, i el menjador es converteix sovint en un espai pròxim a l'ambient d'una cantina. És evident que del trànsit d'una *casa* a un allotjament compartit la privacitat personal se'n veu afectada -sovint, negativament afectada-, així com també varien les possibilitats de relació social. És per aquest motiu que la legislació en fa esment directe a través del dret a *la intimitat i la privacitat en les accions de la vida quotidiana*⁵¹³, o de l'apreciació que la qualitat de vida depèn d'un equipament residencial que *possibiliti la privadesa i també la convivència*⁵¹⁴; proporcionant la idea que per generar una resposta apropiada fos necessari articular espais habitables que guardessin la justa relació entre els seus usuaris, salvaguardant la intimitat per a certes activitats, i assegurant a l'hora uns espais de trobada compartits.

S'entreveu, amb tot, una especial preocupació en l'àmbit dels serveis socials per garantir la qualitat de vida de les persones usuàries, al capdavant, per garantir l'adequació de la resposta a les especificitats d'aquestes, a través del reconeixement que l'habitabilitat d'un allotjament depèn de les relacions socials que s'estableixin entre els seus cohabitants i de la privacitat resultant d'aquesta organització. És a dir, que l'adequació passa inexorablement per la privacitat, entesa com la capacitat de disposar d'intimitat i de controlar autònomament les condicions de l'entorn on s'habita.

Finalment, a la vista de les possibilitats que ofereix l'àmbit dels serveis socials, es preceptiu preguntar quin paper pot exercir l'adequació en la redefinició de l'habitabilitat, especialment en el camp de les funcions i de la privacitat. Reprenent el fil de la incapacitat de la normativa d'habitatge per fer efectiu el dret a un habitatge digne i adequat, no seria útil extrapolar els mecanismes legislatius d'afinació de les respostes en relació a la diversitat social? No seria útil parlar de funcions i de privacitat? i fins i tot, no seria útil apropiar-se de les característiques de les prestacions orientades a certs col·lectius àmpliament presents en el sector residencial convencional com la infància, la joventut, les persones discapacitades o la gent gran? I paral·lelament amb aquestes opcions, no seria l'adequació una via per fer més eficient el parc construït? Per ajustar al màxim els recursos disponibles i extreure'n la màxima utilitat possible?

⁵¹¹ Catalunya 2007d, Art. 12

⁵¹² Catalunya 2007d, Art. 12

⁵¹³ Catalunya 2007d, Art. 12

⁵¹⁴ Catalunya 2003d, Preàmbul

Capítol 5.

SERVEIS PENITENCIARIS

SERVEIS PENITENCIARIS

SUMARI I RESUM DEL CAPÍTOL

SUMARI I RESUM DEL CAPÍTOL	188
5.1 CAMP NORMATIU DE SERVEIS PENITENCIARIS.....	189
5.1.1 ÍNDEX NORMATIU	189
5.1.2 RESSENYA NORMATIVA.....	190
5.1.3 EVOLUCIÓ NORMATIVA	193
5.2 CATÀLEG DE MODELS D'HABITABILITAT DE SERVEIS PENITENCIARIS	195
5.2.1 ÍNDEX DE MODELS D'HABITABILITAT	195
5.2.1.1 MODELS ACTUALS	195
5.2.1.2 CONFORMACIÓ TEMPORAL.....	197
5.2.1.3 REGULACIÓ DE LES CONDICIONS.....	199
5.2.2 RESSENYA DELS MODELS D'HABITABILITAT	200
5.2.2.1 ESTABLIMENTS ORDINARIS DE RÈGIM TANCAT	200
5.2.2.2 ESTABLIMENTS ORDINARIS DE RÈGIM ORDINARI	200
5.2.2.3 ESTABLIMENTS ORDINARIS DE RÈGIM OBERT.....	201
5.2.2.4 ESTABLIMENTS ESPECIALS.....	201
5.2.2.5 JUSTÍCIA JUVENIL.....	202
5.2.3 PRESENCIA A CATALUNYA.....	202
5.3 DIALÈCTICA: LA COMPLETESA	205
5.3.1 L'ESCALA FUNCIONAL DE L'HABITATGE ADEQUAT	205
5.3.2 L'ESCALA FUNCIONAL DELS SERVEIS PENITENCIARIS.....	211

En aquest capítol s'analitza la legislació en matèria de serveis penitenciaris des del punt de vista de l'habitabilitat. En el punt 5.1 es presenta la legislació d'aquest sector, es procedeix a la selecció de disposicions que seran objecte d'estudi i se'n fa una primera anàlisi des del punt de vista de la seva evolució històrica, els models d'habitabilitat que regulen i els continguts específics que contenen. En el punt 5.2 es tracten en detall les diferents modalitats habitables de l'àmbit dels serveis penitenciaris, justificant l'elecció de cada una d'elles, el seu recorregut temporal, la normativa que els hi són d'aplicació, i finalment, proporcionant una síntesi de la informació obtinguda durant la recerca que es presenta posteriorment a l'Annex 1.3. En el punt 4.3 s'avança una primera discussió sobre la característica més singular dels allotjaments de serveis penitenciaris des del punt de vista de l'habitabilitat: la completesa.

SERVEIS PENITENCIARIS

5.1 CAMP NORMATIU DE SERVEIS PENITENCIARIS

5.1.1 ÍNDEX NORMATIU

Els serveis penitenciaris conformen un àmbit amb certa densitat normativa, si bé marcadament inferior al sector turístic i dels serveis socials. Així ho indiquen els valors de referència que retornen les bases de dades legislatives, el BOE identifica 248 entrades relacionades amb *instituciones penitenciarias*, i el DOGC detecta 95 disposicions relacionades amb *establiments penitenciaris*.

Seguint el mateix procés endegat en els altres sectors d'estudi, primerament s'ha identificat dintre del conjunt normatiu de serveis penitenciaris un llistat de disposicions que vertebraven el sector format per 38 documents distribuïts de la següent manera: A nivell estatal, 1 Constitución, 9 Leyes Orgánicas, 1 Ley, 13 Reales Decretos, 2 Decretos, i 3 Resoluciones; a nivell autonòmic català, 1 Estatut d'autonomia, 5 Lles i 4 Decrets.

» Sumari normatiu de serveis penitenciaris (Annex 1.3.1).

En una segona fase d'anàlisi s'ha procedit a la revisió de un grup més reduït integrat per 16 disposicions; el criteri utilitzat per realitzar conformar aquesta selecció ha estat el pes relatiu de cada una d'elles dintre del sector penitenciar i el paper jugat en la definició dels diferents models d'habitabilitat. De forma anàloga a la selecció empleada en els sectors turístic i de serveis socials, aquest criteri inclou el descart de totes aquelles disposicions prèvies a la democràcia. No obstant, i desmarcant-se dels altres sectors estudiats, en el camp normatiu delimitat estan incloses disposicions procedents de l'escala estatal, atenent a la situació diferencial que presenta aquest sector respecte les competències de cada administració.

En última instància, de les 16 disposicions detectades se n'han estudiat amb deteniment només 8, entenent que la resta són valuoses per a la recerca però que no són fonamentals en la definició dels models d'habitabilitat.

Normativa objecte d'estudi

- Ley Orgánica 1/1979, de 26 de septiembre, General Penitenciaria⁵¹⁵.
- Real Decreto 1201/1981, de 8 de mayo, por el que se aprueba el Reglamento Penitenciario⁵¹⁶.
- Llei 11/1985, de 13 de juny, de protecció de menors⁵¹⁷.
- Real Decreto 190/1996, de 9 de febrero, por el que se aprueba el Reglamento Penitenciario⁵¹⁸.
- Ley Orgánica 5/2000, de 12 de enero, reguladora de la responsabilidad penal de los menores⁵¹⁹.
- Llei 27/2001, de 31 de desembre, de justícia juvenil⁵²⁰.

⁵¹⁵ Espanya 1979

⁵¹⁶ Espanya 1981

⁵¹⁷ Catalunya 1985c

⁵¹⁸ Espanya 1996b

⁵¹⁹ Espanya 2000

⁵²⁰ Catalunya 2001b

- Real Decreto 1774/2004, de 30 de julio, por el que se aprueba el Reglamento de la Ley Orgánica 5/2000, de 12 de enero, reguladora de la responsabilidad penal de los menores⁵²¹.
- Decret 329/2006, de 5 de setembre, pel qual s'aprova el Reglament d'organització i funcionament dels serveis d'execució penal a Catalunya⁵²².

Normativa desestimada

- Constitución Española de 1978⁵²³.
- Decret 555/1983, de 15 de desembre, de creació de la Comissió d'Assistència Social Penitenciària⁵²⁴.
- Decret 162/1986, de 9 de maig, de desplegament de la Llei 11/1985, de 13 de juny, de Protecció de Menors, pel que fa al tractament i a la prevenció de la delinqüència infantil i juvenil i a la tutela⁵²⁵.
- Llei 5/1989, de 12 de maig, de creació del Centre d'Iniciatives per a la Reinserció⁵²⁶.
- Ley Orgánica 13/1995, de 18 de diciembre, sobre modificación de la Ley Orgánica General Penitenciaria⁵²⁷.
- Ley Orgánica 6/2003, de 30 de junio, de modificación de la Ley Orgánica 1/1979, de 26 de septiembre, General Penitenciaria⁵²⁸.
- Llei 23/2009, del 23 de desembre, del Centre d'Iniciatives per a la Reinserció⁵²⁹.
- Real Decreto 419/2011, de 25 de marzo, por el que se modifica el Reglamento Penitenciario, aprobado por el Real Decreto 190/1996, de 9 de febrero⁵³⁰.

5.1.2 RESSENYA NORMATIVA

■ **Ley Orgánica 1/1979, de 26 de septiembre, General Penitenciaria.**

Constitueix la norma marc del sistema penitenciari espanyol. Regula els establiments penitenciaris i els seus mitjans materials; estableix el règim penitenciari en relació a l'organització general, el treball, l'assistència sanitària, el règim disciplinari, les recompenses, els permisos de sortida, la informació, queixes i recursos, la comunicació i les visites, l'assistència religiosa, i la instrucció i educació; regula el tractament penitenciari i l'assistència pospenitenciària; i tracte sobre el Jutge de vigilància i els funcionaris penitenciaris. Cal destacar al respecte d'aquesta disposició i en relació a l'habitabilitat dels establiments penitenciaris que amb posterioritat a la seva aprovació el 1.979, s'han aprovat diverses modificacions certament rellevants –encara que hagin estat descartades del camp d'estudi–: En primer lloc la Ley Orgánica 13/1995, que modifica les condicions d'estada dels menors amb les seves a mares; en segon lloc la Ley Orgánica 6/2003, que altera les condicions d'accés a estudis universitaris. Període i àmbit de vigència: Disposició amb certs articles modificats i/o derogats, vigent des de 1.979 a l'Estat Espanyol. Referència: LO 1/1979.

⁵²¹ Espanya 2004

⁵²² Catalunya 2006b

⁵²³ Espanya 1978

⁵²⁴ Catalunya 1983d

⁵²⁵ Catalunya 1986c

⁵²⁶ Catalunya 1989b

⁵²⁷ Espanya 1995

⁵²⁸ Espanya 2003

⁵²⁹ Catalunya 2009d

⁵³⁰ Espanya 2011

■ **Real Decreto 1201/1981, de 8 de mayo, por el que se aprueba el Reglamento Penitenciario.**

Aprova el Reglament Penitenciari que estableix el règim general penitenciari dels establiments penitenciaris, de la llibertat dels penats, de la seguretat i la vigilància, de les conducció i trasllats, de les comunicacions, visites i recepció d'encàrrecs, de la disciplina, de la informació, les queixes i recursos, i de la participació dels interns en les activitats dels establiments. Regula les prestacions de l'administració relatives a l'assistència sanitària i higiènica, la instrucció i l'educació, l'assistència religiosa, el treball penitenciari, l'alimentació, el vestuari, l'equip i els utensilis, i l'adquisició voluntària d'articles autoritzats. I tracte el tractament penitenciari, els permisos de sortida, els beneficis penitenciaris, l'assistència social, els òrgans penitenciaris, i els serveis d'oficines i procediments econòmics, administratius i comptables. Període i àmbit de vigència: Disposició derogada amb certs articles vigents, vigent des de 1.981 fins a 1.996 a l'Estat Espanyol. Referència: RD 1201/1981.

■ **Llei 11/1985, de 13 de juny, de protecció de menors.**

Configura el primer marc legal modern per a poder aplicar les mesures de protecció i de reforma adoptades pels tribunals tutelars de menors, arran del traspàs de competències atorgat per Real Decreto 1292/1981. La llei estableix les disposicions generals i els principis rectors de la protecció de menors i pren tres àmbits diferents d'actuació: la prevenció de la delinqüència infantil i juvenil, el tractament de la delinqüència infantil i juvenil, i la tutela dels menors si manca la potestat del pare i de la mare o per un exercici inadequat d'aquesta o del dret de guarda i educació. Període i àmbit de vigència: Disposició derogada, vigent des de 1.985 fins a 2.001 a la Comunitat Autònoma de Catalunya. Referència: L1 11/1985.

■ **Real Decreto 190/1996, de 9 de febrero, por el que se aprueba el Reglamento Penitenciario.**

Aprova un nou Reglament Penitenciari amb l'objectiu de profunditzar en el principi d'individualització científica en l'execució del tractament penitenciari, potenciar i diversificar l'oferta d'activitats, promoure una obertura dels centres penitenciaris a la societat, redefinir el règim tancat, i regular amb amplitud els drets i deures dels reclusos, així com el seu accés a les prestacions de les administracions públiques.

En aquest sentit, estableix l'organització general en relació al ingrés en un establiment, a la llibertat i l'excarceració, a la conducció i trasllats, a les relacions amb l'exterior, a la informació, les queixes i recursos, a la participació dels interns en les activitats dels establiments, a la participació i col·laboració de les ONGs, i a la seguretat dels establiments. Tracta sobre el règim dels establiments penitenciaris –ordinari, obert, tancat i preventiu-, sobre la separació i classificació dels interns, sobre el tractament penitenciari –entre d'altres aspectes: formació, cultura, esport i activitats laborals i ocupacionals-, sobre els permisos de sortida, sobre les formes especials d'execució –centres d'inserció social, unitats dependents, establiments mixtes, departaments per joves, unitats de mares, unitats extrapenitenciàries, i unitats psiquiàtriques-, sobre la llibertat condicional i els beneficis penitenciaris, sobre les prestacions de l'Administració –assistència sanitària i higiene, acció social i assistència religiosa-, sobre el règim disciplinari, sobre l'organització dels centre penitenciaris, i finalment, sobre el règim econòmic i administratiu dels establiments penitenciaris.

Amb posterioritat a l'entrada en vigor d'aquest Reglament l'Administració estatal ha estimat necessari modificar o derogar certs articles del mateix; especialment important és l'acció del Real

Decreto 419/2011, ja que redefineix les condicions de la modalitat de règim tancat, l'atenció personalitzada dels interns i la situació dels menors de 21 anys.

Període i àmbit de vigència: Disposició amb certs articles modificats i/o derogats, vigent des de 1.996 a l'Estat Espanyol. Referència: RD 190/1996.

■ **Ley Orgánica 5/2000, de 12 de enero, reguladora de la responsabilidad penal de los menores.**

Norma marc de la justícia juvenil a Espanya, té *naturaleza formalmente penal pero materialmente sancionadora-educativa del procedimiento y de las medidas aplicables a los infractores menores de edad*. Estableix les regles en relació a l'àmbit d'aplicació de la llei, a les mesures aplicables als menors, a la instrucció del procediment judicial, a la sentència, al règim de recursos, a l'execució de les mesures, i a la responsabilitat civil. Període i àmbit de vigència: Disposició amb certs articles modificats i/o derogats, vigent des de 2.000 a l'Estat Espanyol. Referència: LO 5/2000.

■ **Llei 27/2001, de 31 de desembre, de justícia juvenil.**

Substitueix la Llei 11/1985 i estableix un nou marc legislatiu per la justícia juvenil en consonància amb la nova situació creada per la Ley Orgánica 5/2000. A aquests afectes regula l'objecte, la finalitat, l'àmbit d'aplicació, els principis rectors de la Llei, els drets dels menors i els joves, les competències de l'Administració de la Generalitat, l'execució de les mesures en medi obert i d'internament, el suport als processos individuals de reinserció, i finalment, les funcions d'inspecció i gestió de la informació. Període i àmbit de vigència: Disposició vigent des de 2.001 a la Comunitat Autònoma de Catalunya. Referència: L1 27/2001.

■ **Real Decreto 1774/2004, de 30 de julio, por el que se aprueba el Reglamento de la Ley Orgánica 5/2000, de 12 de enero, reguladora de la responsabilidad penal de los menores.**

Desplega reglamentàriament la Ley Orgánica 5/2000, regulant de forma més extensa certs aspectes de la justícia juvenil: l'actuació de la Policia Judicial i els equips tècnics, les regles per a l'execució de les mesures imposades als menors, i el règim disciplinari dels centres. Període i àmbit de vigència: Disposició vigent des de 2.004 a l'Estat Espanyol. Referència: RD 1774/2004.

■ **Decret 329/2006, de 5 de setembre, pel qual s'aprova el Reglament d'organització i funcionament dels serveis d'execució penal a Catalunya.**

Aquest Reglament estableix l'estructura orgànica i funcional dels centres penitenciaris de la Generalitat de Catalunya, així com l'organització i el funcionament de la resta de serveis d'execució penal que hi ha a Catalunya.

Regula els tipus d'establiments penitenciaris i les diverses unitats on es poden gestionar les formes especials d'execució; preveu la presència i la participació institucional i social, estableix l'organització general dels centres penitenciaris; regula l'administració i la gestió del personal encarregat de portar a terme l'activitat penitenciària, així com l'organització dels diversos serveis als centres penitenciaris; regula els models organitzatius de les prestacions singularment bàsiques de la institució: la salut, l'educació, el treball i els serveis socials; finalment, revisa el règim econòmic del funcionament ordinari dels centres penitenciaris.

Període i àmbit de vigència: Disposició vigent des de 2.006 a la Comunitat Autònoma de Catalunya.
Referència: D 329/2006.

» Anàlisi de la normativa de serveis penitenciaris (Annex 1.3.2).

5.1.3 EVOLUCIÓ NORMATIVA

■ Procés legislatiu

Vigència de les disposicions

Donada la limitada llista de normatives de serveis penitenciaris i justícia juvenil que regulen les condicions d'habitabilitat de les modalitats penitenciàries –i que venen a coincidir amb les disposicions de rang superior- la comprensió de l'estat de vigència d'aquestes és relativament simplificat.

Com ja s'apuntava en el punt 2.2.1.4, els serveis penitenciaris per adults s'articulen a nivell estatal a partir de 2 elements principals: la Ley Orgánica penitenciària aprovada el 1.979 i el Reglament que la desplega aprovat el 1.996 –que venia a substituir el primer Reglament de la democràcia del 1.981-. Per la seva banda, Catalunya té assumida la competència d'execució de la legislació estatal en matèria penitenciària, doncs així es preveu a l'Estatut d'autonomia de Catalunya de 2.006 -assumpció de competències que, cal dir, ja constava a l'anterior Estatut d'autonomia de l'any 1.979 i que és inèdita a la resta de l'estat-. Aquesta circumstància, juntament amb la transferència de béns i serveis de l'Estat en matèria d'administració penitenciària efectuat el 1.984, converteixen a l'Administració de la Generalitat de Catalunya en la responsable de l'exercici de les competències executives en matèria penitenciària. En aquest marc es situa l'aprovació l'any 2.006 del Reglament d'organització i funcionament dels serveis d'execució penal a Catalunya, com element clau en la gestió que s'efectua dels serveis penitenciaris en aquesta CCAA.

Pel que fa a l'àmbit de la justícia juvenil, la regulació s'inicia a Catalunya per via de la Llei 11/1985, única disposició vigent fins a l'aprovació del marc estatal contingut a la Ley Orgánica 2/2000. Amb posterioritat a aquest fet, l'Administració catalana procedeix a la revisió i adaptació al nou escenari mitjançant la Llei 27/2001, mentre que l'estatal aprova el Reglament de desplegament del sector amb el Real Decreto 1774/2004.

» Taula complementària 5.1. Serveis penitenciaris. Període de vigència de la normativa (Annex 2.4).

Formació del catàleg de modalitats

L'evolució del ventall de modalitats contemplades pels serveis penitenciaris presenta un recorregut notori dintre de les limitacions pròpies de l'àmbit, doncs d'ençà 1.979 s'han doblat les modalitats prestades, passant de 6 a 12 models. Comentari a part mereix l'àmbit de la justícia juvenil, que considera actualment 1 únic model habitable hereu del concebut el 1.985.

En l'evolució del ventall de models es clarament identificable el paper destacat que prenen la Ley Orgánica de 1.979 i el Reglament estatal desenvolupat el 1.996. La primera per ésser la disposició que assenta les bases del model actual i defineix les 3 modalitats principals dels establiments ordinaris -de règim obert, ordinari i tancat-, així com les 3 modalitats d'establiments especial. La segona per la remarcable voluntat de millorar l'acció dels serveis penitenciaris a partir del desenvolupament de les potencialitats més innovadores de la Ley Orgánica espanyola i, concretament, a partir d'una especialització en l'execució del tractament que s'avingui al principi

d'individualització científica present en la Ley Orgánica. En aquesta voluntat s'emmarca i s'origina l'ampliació del ventall fins amb 4 modalitats noves destinades a facilitar el paper de reinserció dels serveis penitenciaris.

» Taula complementària 5.2. Serveis penitenciaris. Nombre de modalitats regulades (Annex 2.4).

■ Contingut de la normativa

La complexa situació penitenciària heretada de l'etapa franquista va impulsar l'aprovació urgent d'un nou marc general basat en els preceptes consagrats per la Constitución española de 1.978. En aquest context es va redactar la Ley Orgánica 1/1979 General Penitenciària –primera Ley Orgànica de la democràcia-, fent front des de bon inici a la redefinició completa dels sectors, com així reflexa l'anàlisi dels continguts d'aquesta disposició. Amb posterioritat a aquest element clau de l'estructura legal penitenciària, a nivell estatal s'han desplegat 2 reglaments; el de 1.981 seguint el camí marcat per la llei que el precedia; el de 1.996 essent menys concret en les definicions generals però igualment precís en els aspectes relacionats amb el tractament, els drets i deures dels interès i les condicions dels establiments penitenciaris. A nivell català, com ja s'ha exposat, el 2.006 es va aprovar un Reglament propi que, recolzant-se en el suport legislatiu espanyol, es permet ser menys concret en alguns aspectes generals.

La legislació de justícia juvenil presenta uns trets lleugerament diferents degut principalment al rang de les disposicions aprovades; mentre que els serveis penitenciaris disposen d'una llei marc i tres reglaments de desplegament, la justícia juvenil a Catalunya es fonamenta en 3 Lleis generals –les catalanes de 1.985 i 2.001, i l'espanyola de 2.000-, i només 1 Reglament de desplegament –l'espanyol de 2.004-. Aquest escenari deriva en una definició reiterativa dels aspectes estudiats, a saber, pràcticament totes les disposicions aborden en termes generals la definició o els principis rectors del tractament de la delinqüència infantil i juvenil, dels centres de tractament, del règim d'internament, dels drets i els deures dels menors i joves, i de les condicions funcionals dels centres. En canvi, es denota una absència sistemàtica de articles dedicats a la definició de les condicions materials dels centres de tractament.

No obstant, la manca de sistematització de la legislació, així com, la heterogeneïtat dels orígens –estatal i autonòmic- i les finalitats –serveis penitenciaris i justícia juvenil-, deriven en un escenari en el qual és certament difícil establir una correlació entre les condicions específiques de les mesures de privació de llibertat regulades per cada disposició. El resultat de l'anàlisi comparada revela que les normatives de serveis penitenciaris de 1.979, 1.981, 1.996 i 2.006 guarden un elevat grau de correspondència, ja que es possible observar que regulen els mateixos aspectes, si bé, aquests no es troben recollits de forma sistemàtica per a cada una de les modalitats sinó que cal detectar les distintes condicions regulades que es troben disperses en l'articulat que, sovint, presenten intensitats també molt diferents. En canvi, la regulació de la modalitat única de justícia juvenil –realitzada en les normes de 1.985, 2.000, 2.001 i 2.004- és altament dispar a l'hora de determinar les seves condicions. De la lectura de les 4 disposicions es desprèn que no és possible establir un patró o regularitat, sinó que cada una d'elles es centra en aspectes diferents.

» Taula complementària 5.3. Serveis penitenciaris. Contingut de la normativa (Annex 2.4).

SERVEIS PENITENCIARIS

5.2 CATÀLEG DE MODELS D'HABITABILITAT DE SERVEIS PENITENCIARIS

5.2.1 ÍNDEX DE MODELS D'HABITABILITAT

5.2.1.1 MODELS ACTUALS

En l'àmbit dels serveis penitenciaris a Catalunya, el catàleg de models penitenciaris per adults considerats pel Govern de la Generalitat de Catalunya -com a òrgan executiu en matèria penitenciària- estan actualment determinats per la Ley Orgánica 1/1979 General Penitenciaria, com a marc estatal general, i pel Decret 329/2006, pel qual s'aprova el Reglament d'organització i funcionament dels serveis d'execució penal a Catalunya, a nivell català. En matèria de justícia juvenil, el catàleg de models penitenciaris està determinat per la Ley Orgánica 5/2000, reguladora de la responsabilidad penal de los menores, i per Llei 27/2001 de justícia juvenil.

Com s'observa en l'esquema (Taula 5.1), en l'àmbit penitenciari es donen simultàniament 7 eixos de classificació de les modalitats vinculades en bona mesura a la situació de la persona sotmesa a algun dels tipus de mesura de privació de llibertat:

- **Àmbit.** Es refereix als dos grans grups legals de mesures que sorgeixen sota la consideració de la frontera de la majoria d'edat de la persona.
- **Tipus.** En el cas dels serveis penitenciaris per adults, distingeix entre els establiments ordinaris orientats al compliment de les mesures cautelars de detenció i presó preventiva i a l'execució de les penes privatives de llibertat imposades per les autoritats judicials de la major part del presos, i aquells que tenen un caràcter fonamentalment assistencial i on es destinen aquells subjectes que requereixen un tractament assistencial tendent a la curació de les malalties o deficiències en la salut o a la millora dels condicionaments psicosocials que hagin incidit en l'activitat delictiva.
- **Mesura d'internament.** Fa atenció a la separació que s'ha de donar entre les persones que es troben en un establiment penitenciari sota règim preventiu i aquelles que l'ocupen per sentència judicial de pena privativa de llibertat.
- **Règim penitenciari:** Es refereix a les diverses modalitats de vida vinculades al grau de tractament penitenciari en el qual està classificat cada pres.
- **Forma d'execució:** Fa esment de les diverses possibilitats d'execució dintre d'un règim o establiment concret, i està relacionat principalment amb les característiques de la persona empresonada i del tractament penitenciari, si bé, en les opcions de règim obert, també concerneixen a les condicions de l'establiment.
- **Sexe:** Estableix la separació reglamentària entre els presos segons el seu sexe.
- **Edat:** Estableix la separació reglamentària entre els presos segons es tracti de majors o menors de 21 anys.

En l'elecció del que finalment s'anomenarà model d'habitabilitat s'han observat diverses consideracions. Pel que fa als serveis penitenciaris per adults, les distincions entre presos preventius i penats, entre homes i dones, i adults i joves, no s'han estimat com a vàlides a l'hora de determinar si són cada una d'elles models d'habitabilitat o simplement variacions d'un mateix model. O, dit d'una altra manera, es pot considerar que els establiments dedicats a cada un d'aquests perfils formen part d'una única modalitat, doncs el fet que es trobin separats no comporta canvis en el tipus de vida que duen a terme. Pel que fa a l'àmbit de la justícia juvenil, no s'han tingut en compte cap de les distincions que observa la legislació ja que, si bé els menors i joves han de estar separats per tipus de mesura, sexe i edat, i els règims de vida discerneixen entre diferents graus de

llibertat, a la pràctica tots resideixen en un mateix establiment i tenen garantida la satisfacció d'unes mateixes necessitats.

Serveis penitenciaris

Organigrama de modalitats

Àmbit	Tipus	Mesura d'internament	Règim penitenciari	Forma d'execució	Sexe	Edat	
Serveis penitenciaris	Establiments ordinaris	Preventius	Tancat	Unitats de règim tancat			P.1.1
				Departaments especials			P.1.2
			Ordinari	Unitats ordinaries	Unitats d'homes	Homes	P.2.1
					Joves	Joves	P.2.1
					Unitats de dones	Dones	P.2.1
				Unitats de mares	Joves	Joves	P.2.1
		Unitats de mares			P.2.2		
		Unitats de règim tancat			P.1.1		
		Penats	Tancat	Departaments especials			P.1.2
				Unitats de règim tancat			P.1.1
			Ordinari	Unitats ordinaries	Unitats d'homes	Homes	P.2.1
					Joves	Joves	P.2.1
	Unitats de dones				Dones	P.2.1	
	Unitats de mares			Joves	Joves	P.2.1	
				Unitats de mares			P.2.2
				Unitats mixtes			P.2.3
	Obert		Seccions obertes	Unitats d'homes	Homes	P.3.1	
				Joves	Joves	P.3.1	
				Unitats de dones	Dones	P.3.1	
			Centres oberts	Joves	Joves	P.3.1	
Centres oberts				P.3.2			
Unitats dependents				P.3.3			
Unitats extrapenitenciàries			P.3.4				
Establiments especials	Unitats hospitalàries			P.4.1			
	Unitats psiquiàtriques			P.4.2			
	Unitats d'atenció socio sanitària			P.4.3			
Justícia juvenil	Cautelars	Tancat	Homes	Menors	P.5.1		
				Joves	P.5.1		
			Dones	Menors	P.5.1		
				Joves	P.5.1		
		Semiobert	Homes	Menors	P.5.1		
				Joves	P.5.1		
			Dones	Menors	P.5.1		
				Joves	P.5.1		
		Obert	Homes	Menors	P.5.1		
				Joves	P.5.1		
			Dones	Menors	P.5.1		
				Joves	P.5.1		
	Sentenciats	Tancat	Homes	Menors	P.5.1		
				Joves	P.5.1		
			Dones	Menors	P.5.1		
				Joves	P.5.1		
		Semiobert	Homes	Menors	P.5.1		
				Joves	P.5.1		
			Dones	Menors	P.5.1		
				Joves	P.5.1		
		Obert	Homes	Menors	P.5.1		
				Joves	P.5.1		
			Dones	Menors	P.5.1		
				Joves	P.5.1		

- Llegenda**
- Establiments ordinaris de règim tancat
 - Establiments ordinaris de règim ordinari
 - Establiments ordinaris de règim obert
 - Establiments especials
 - Justícia juvenil

Fons
 Generalitat de Catalunya
 Gobierno de España

Taula 5.1. Serveis penitenciaris. Organigrama de modalitats

En conjunt i després d'haver realitzat aquests matisos, l'àmbit de serveis penitenciaris objecte d'estudi de la present recerca està format per 13 modalitats organitzades en 5 àmbits:

■ **Establiments ordinaris**

Règim tancat

- Mòdul de règim tancat
- Departament especial

Règim ordinari

- Establiment ordinari
- Unitat de mares
- Unitat o departament mixt

Règim obert

- Secció oberta
- Centre obert o Centre d'Inserció Social
- Unitat dependent
- Unitat extrapenitenciària

■ **Establiments especials**

- Centre, unitat o dependència hospitalària
- Centre, unitat o dependència psiquiàtrica
- Centre, unitat o dependència d'atenció socio sanitària

■ **Justícia juvenil**

- Centre educatiu

5.2.1.2 CONFORMACIÓ TEMPORAL

El catàleg actual no va néixer amb la primera legislació democràtica de 1.979, sinó que és el resultat de les aportacions de les successives disposicions aprovades a nivell estatal, aportacions centrades principalment en l'especialització de les modalitats originals i que s'emmarquen en el procés de individualització científica del tractament (Taula 5.2).

A nivell de serveis penitenciaris, la formació del ventall actual s'inicià el 1.979 amb la definició de les modalitats que formen el nucli central de l'àmbit: els establiments ordinaris de règim obert, ordinari i tancat. Addicionalment, la Ley Orgánica també contemplava els tres models d'establiments especials que avui en dia continuen vigents: els centres hospitalaris, els centres psiquiàtrics i els centres de rehabilitació social.

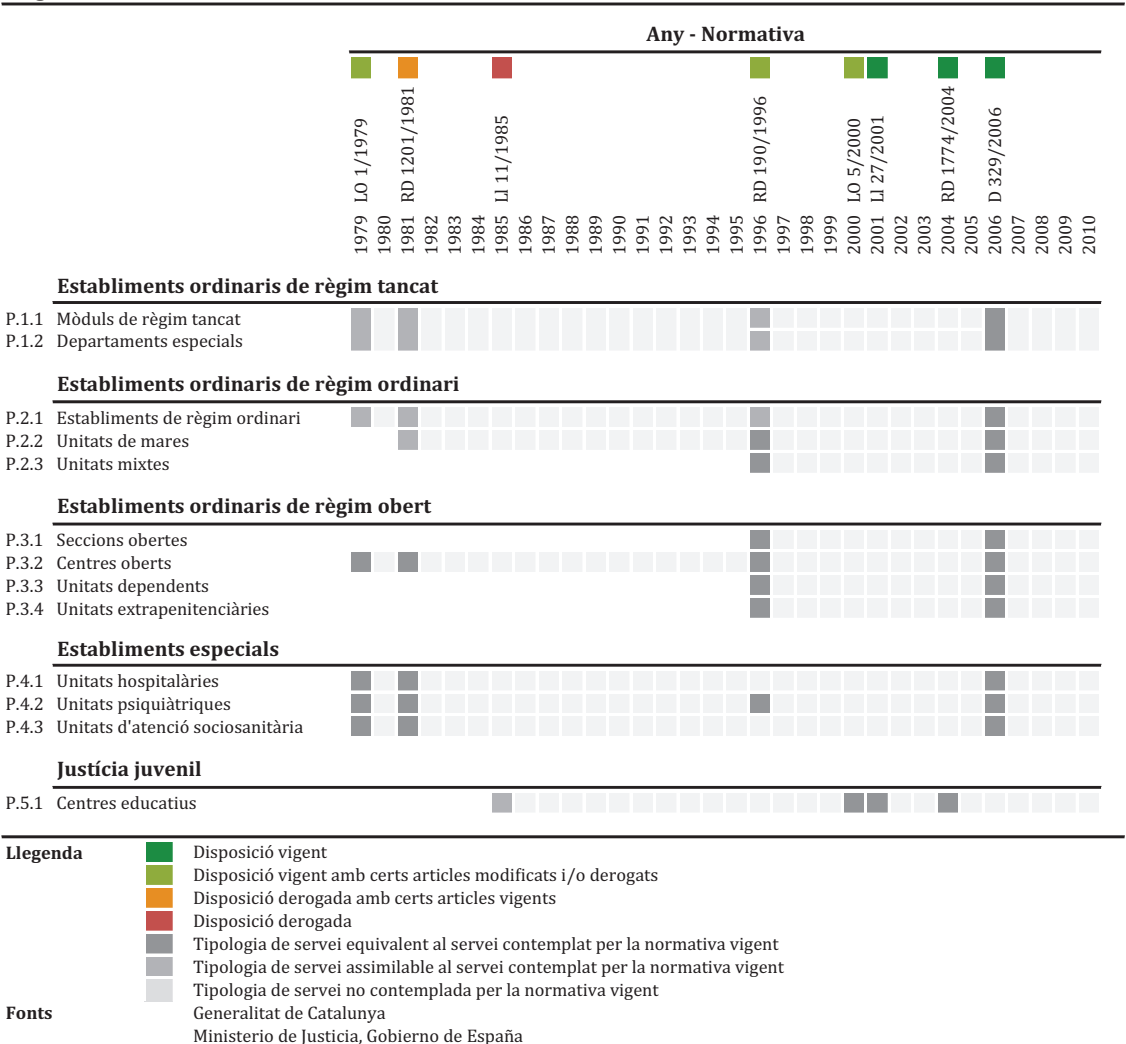
Prenent com a base de referència aquests tres models principals de tipus ordinari, les legislacions posteriors han anat introduint variacions específiques dintre de cada subgrup. El Reglament de 1.981 concretava la presència d'un model més dintre del règim ordinari, l'avui anomenada unitat de

mares. El Reglament de 1.996, conscient de l'importància de proporcionar *los medios necesarios para adaptar el tratamiento a las necesidades individuales de cada interno*⁵³¹, va crear fins a 4 noves formes especials d'execució: els departaments mixtes dintre del règim ordinari, i els centres oberts d'inserció social, les unitats dependents i les unitats extrapenitenciàries dintre del règim obert. Així mateix, va introduir un nou matís dintre del règim tancat al distingir entre els mòduls de règim tancat i els departaments especials. Finalment, el Reglament de 2.006 manté l'estructura creada pel Reglament espanyol vigent, exceptuant la no menció de la divisió dels establiments de règim tancat en mòduls de règim tancat i els departaments especials.

Pel que fa als models d'establiments especials, tant la norma de 1.981 com la de 2.006 han contemplat la mateixa classificació establerta per la Ley Orgánica de 1.979, mentre que el Reglament de 1.996 només mencionava les unitats psiquiàtriques penitenciàries.

A nivell de justícia juvenil i a diferència dels serveis per adults, s'observa una activitat legislativa molt més continguda, doncs les successives normes de 2.000, 2.001 i 2.004, han optat per cenyir les possibilitats a un únic model residencial, que a Catalunya es regula per la citada Llei de 1.985.

Serveis penitenciaris Regulació de les modalitats

Taula 5.2. Serveis penitenciaris. Regulació de les modalitats

⁵³¹ Espanya 1996b, Preàmbul

5.2.1.3 REGULACIÓ DE LES CONDICIONS

Les condicions que han de complir les diferents modalitats no es troben recollides en una única disposició, sinó que es necessària la lectura del conjunt de la normativa de l'àmbit per copsar-ne la totalitat (Taula 5.3).

Serveis penitenciaris

Regulació de les condicions de les modalitats

	Normativa							
	LO 1/1979	RD 1201/1981	LI 11/1985	RD 190/1996	LO 5/2000	LI 27/2001	RD 1774/2004	D 329/2006
Establiments ordinaris de règim tancat								
P.1.1 Mòduls de règim tancat	■	■	■	■	■	■	■	■
P.1.2 Departaments especials	■	■	■	■	■	■	■	■
Establiments ordinaris de règim ordinari								
P.2.1 Establiments de règim ordinari	■	■	■	■	■	■	■	■
P.2.2 Unitats de mares	■	■	■	■	■	■	■	■
P.2.3 Unitats mixtes	■	■	■	■	■	■	■	■
Establiments ordinaris de règim obert								
P.3.1 Seccions obertes	■	■	■	■	■	■	■	■
P.3.2 Centres oberts	■	■	■	■	■	■	■	■
P.3.3 Unitats dependents	■	■	■	■	■	■	■	■
P.3.4 Unitats extrapenitenciàries	■	■	■	■	■	■	■	■
Establiments especials								
P.4.1 Unitats hospitalàries	■	■	■	■	■	■	■	■
P.4.2 Unitats psiquiàtriques	■	■	■	■	■	■	■	■
P.4.3 Unitats d'atenció sociosanitària	■	■	■	■	■	■	■	■
Justícia juvenil								
P.5.1 Centres educatius	■	■	■	■	■	■	■	■

Llegenda	■	Disposició vigent
	■	Disposició vigent amb articles modificats i/o derogats
	■	Disposició derogada amb articles vigents
	■	Disposició derogada
	■	Regulació de les condicions materials
	■	Regulació de les condicions funcionals
Fons		Generalitat de Catalunya
		Gobierno de España

Taula 5.3. Serveis penitenciaris. Regulació de les condicions de les modalitats

A nivell de serveis penitenciaris per adults es desprenen dues conclusions de la lectura global: en primer lloc, i com s'ha esmentat, totes les disposicions aprovades contenen observacions sobre les condicions funcionals i materials dels establiments -si bé amb intensitats força diferents-, observacions que sovint redunden en aspectes ja mencionats en altres normatives de l'àmbit; en segon lloc, totes les disposicions estableixen les condicions de forma genèrica, és a dir, sense entrar a detallar condicions específiques per cada modalitat, exceptuant comptades ocasions -com certes observacions sobre les unitats de mares-.

A nivell de justícia juvenil cal posar de relleu la marcada diferència que s'observa a l'hora de precisar condicions funcionals i condicions materials. A l'abundant presència de condicions funcionals s'hi oposa l'escassa dedicació de les disposicions a l'hora de definir les condicions dels centres educatius; aspecte que en alguns casos es delega a les normatives de funcionament dels centres⁵³².

⁵³² Catalunya 2001, Art. 27

5.2.2 RESSENYA DELS MODELS D'HABITABILITAT

5.2.2.1 ESTABLIMENTS ORDINARIS DE RÈGIM TANCAT

■ Centre o mòdul de règim tancat

Modalitat penitenciària destinada a presos classificats en primer grau de tractament que mostrin una manifesta inadaptació al règim ordinari, que es complirà en cel·les individuals i es caracteritzarà per una limitació a les activitats en comú dels interns i per un major control i vigilància dels mateixos exigint, de manera especial, l'acatament de les mesures de seguretat, ordre i disciplina. Referència: P.1.1 Mòduls de règim tancat.

■ Departament especial

Modalitat penitenciària destinada a presos classificats en primer grau de tractament que hagin estat protagonistes o inductors d'alteracions regimentals molt greus, que hagin posta en perill la vida o la integritat dels funcionaris, autoritats, altres interns o persones alienes a la institució penitenciària i en els que s'evidenciï una perillositat extrema. Es complirà en cel·les individuals i es caracteritzarà per una limitació a les activitats en comú dels interns i per un major control i vigilància dels mateixos exigint, de manera especial, l'acatament de les mesures de seguretat, ordre i disciplina. Referència: P.1.2 Departaments especials.

5.2.2.2 ESTABLIMENTS ORDINARIS DE RÈGIM ORDINARI

■ Establiment de règim ordinari

Modalitat penitenciària adreçada a penats classificats en segon grau de tractament, a penats sense classificar i a detinguts i presos com a pas previ al règim obert (tercer grau) i a la llibertat condicional, que té per objectiu la custòdia dels encarcerats i la seva rehabilitació i reinserció social, i on els principis de seguretat, ordre i disciplina tenen la seva raó de ésser i el seu límit en l'assoliment d'una convivència ordenada. Referència: P.2.1 Establiments de règim ordinari.

■ Unitat de mares

Modalitat penitenciària destinada a l'execució de penes privatives de llibertat imposades per les autoritats judicials a mares que sol·liciten que els seus fills menors de 3 anys romanguin interns amb elles, i que es caracteritza per una especial atenció a les necessitats derivades del desenvolupament del menor: programació d'activitats formatives i lúdiques i de sortides a l'exterior, assistència en educació infantil, assistència pediàtrica, garantització de les hores de joc i les hores de son, i proveïment dels mitjans necessaris per la cura dels infants. Referència: P.2.2 Unitats de mares.

■ Unitat o departament mixt

Modalitat penitenciària destinada a la convivència de presos d'ambdós sexes sorgida en el marc del principi constitucional de protecció de la família en l'àmbit penitenciari que té la finalitat de pal·liar, en la mesura del possible, la desestructuració dels grups familiars que tinguin diversos membres a la presó. Referència: P.2.3 Unitats mixtes.

5.2.2.3 ESTABLIMENTS ORDINARIS DE RÈGIM OBERT

■ Secció oberta

Modalitat penitenciària adreçada a interns classificats en tercer grau de tractament que poden continuar el seu tractament en règim de semi llibertat, basat en l'atenuació de les mesures de control, l'autoresponsabilitat del pres i la normalització social i integració, tot proporcionant a l'intern, sempre que sigui possible, atenció per mitjà dels serveis generals de la comunitat per facilitar la seva participació plena i responsable en la vida familiar, social i laboral. Referència: P.3.1 Seccions obertes.

■ Centre obert o Centre d'Inserció Social

Modalitat penitenciària adreçada a interns classificats en tercer grau de tractament i a persones classificades en segon grau de tractament penitenciari que, per les seves circumstàncies personals i penitenciàries, estiguin capacitades per complir sense riscos la seva condemna en un règim de vida de semi llibertat, i les persones que acreditin un perllongat i consolidat procés personal d'inserció social que es vegi notòriament perjudicat amb l'ingrés a presó per complir la pena imposada. Els centres d'inserció social estan també destinats al seguiment de les penes no privatives de llibertat i al seguiment dels alliberats condicionals que hi tinguin adscrits. Donada la seva finalitat d'afavorir la reinserció social dels interns, els centres oberts es troben ubicats en nucli urbà, facilitant l'accés dels interns als transports públics, línies de comunicació i a la xarxa de recursos públics, com qualsevol altre ciutadà. Referència: P.3.2 Centres oberts.

■ Unitat dependent

Modalitat penitenciària adreçada a interns classificats en tercer grau de tractament dedicada a tasques de reinserció social, assistència i prestació de serveis de caràcter formatiu, laboral i de tractament gestionades de manera directa i preferent per associacions o organismes no penitenciaris, mitjançant instal·lacions residencials situades arquitectònicament fora dels recintes penitenciaris -tot i dependre administrativament dels establiments penitenciaris-, preferentment en habitatges ordinaris de l'entorn comunitari sense cap tipus de distinció externa relativa a la seva dedicació, regides pels principis d'especificitat i autonomia. Referència: P.3.3 Unitats dependents.

■ Unitat extrapenitenciària

Modalitat penitenciària adreçada a interns classificats en tercer grau de tractament que necessitin un tractament específic de caràcter educatiu o terapèutic per a la deshabitació de drogodependències i altres addiccions, desenvolupada en un centre de deshabitació o en un centre educatiu especial. Referència: P.3.4 Unitats extrapenitenciàries.

5.2.2.4 ESTABLIMENTS ESPECIALS

■ Centre, unitat o dependència hospitalària

Modalitat penitenciària de caràcter assistencial adreçada a acollir interns que requereixin una atenció sanitària especial, que s'hagin de sotmetre a intervencions quirúrgiques o que pateixin alguna afectació de la salut que faci necessari el seu tractament en instal·lacions adequades i idònies per tal de guarir les patologies esmentades. Referència: P.4.1 Unitats hospitalàries.

■ Centre, unitat o dependència psiquiàtrica

Modalitat penitenciària de caràcter assistencial adreçada a les persones que requereixin una atenció psiquiàtrica especial que, tot i haver comès un fet constitutiu de delictes o falta, s'hagi declarat l'exempció completa o incompleta de responsabilitat penal; o que, havent estat condemnats penalment, l'òrgan jurisdiccional penal acordi la imposició d'una mesura de seguretat per raó d'una malaltia mental sobrevinguda; i també per al diagnòstic i tractament de possibles anomalies o alteracions psiquiàtriques que hagin pogut detectar en els interns els serveis mèdics dels centres ordinaris. Es durà a terme en instal·lacions que atenguin criteris terapèutics i el foment del lleure i l'oci, disposin d'espai suficient pel desenvolupament de les activitats terapèutiques i rehabilitadores, i estiguin ubicades en emplaçaments que afavoreixin el contacte amb l'entorn familiar del pacient. Referència: P.4.2 Unitats psiquiàtriques.

■ Centre, unitat o dependència d'atenció socio sanitària

Modalitat penitenciària de caràcter assistencial adreçada a persones a les quals s'hagi imposat una pena o mesura de seguretat per raó de la seva dependència de substàncies que creïn addicció o per patir alteracions de la percepció per al seguiment dels programes adients per al seu guariment o millora, destinades a oferir tractaments i rehabilitació especialitzats, en mitjà residencial o no. Referència: P.4.3 Unitats d'atenció socio sanitària.

5.2.2.5 JUSTÍCIA JUVENIL

■ Centre educatiu

Modalitat penitenciària adreçada a acollir persones menors d'edat que havent comès un delictes se'ls hi hagi imposat un programa d'internament en règim tancat, semiobert o obert, que té per objectius fonamentals, juntament amb la custòdia, la integració i la reinserció social dels joves, mitjançant l'atenció socioeducativa individualitzada. Referència: P.5.1 Centres educatius.

>> Anàlisi dels models d'habitabilitat de serveis penitenciaris (Annex 1.3.3).

5.2.3 PRESÈNCIA A CATALUNYA

El sector penitenciar català representa un paper poc significatiu dintre del fons d'habitabilitat alternatiu a l'habitatge en termes generals, ja que la seva presència és clarament inferior a la del sector turístic i a la del sector dels serveis socials. Tanmateix, podria afirmar-se que es tracta del 3r sector amb major pes, si més no en termes d'estades anuals efectives. En conjunt, els serveis penitenciaris apleguen 34 centres (0,2%), 10.517 places (1,4%) i 3.980.471 estades anuals (4,0%).

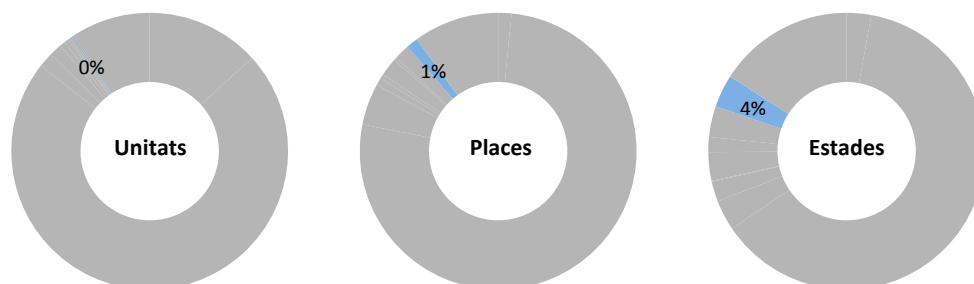

Figura 5.1. Serveis penitenciaris. Distribució d'unitats, places i estades dins dels allotjaments alternatius

Font: Elaboració pròpia

De forma anàloga als altres sectors estudiats, no existeix una distribució uniforme de places entre el ventall de modalitats penitenciàries, sinó que de nou una de les tipologies pren un paper central, concretament els establiments de règim ordinari. Aquest tipus d'internament concentra el 73,2% de les places disponibles (7.699 places), i deixa en un segon pla la resta de modalitats: les seccions obertes amb un 11,3% (1.187 places), els establiments de règim tancat amb un 5,2% (544 places), els centres oberts amb un 4,8% (504 places), els centres educatius amb un 2,8% (292 places), etc. A nivell de consum real d'aquestes places poques variacions són remarcables, doncs pràcticament totes les modalitats principals esmentades presenten un índex d'ocupació semblant – aproximadament entre el 95% i el 115%– (Figura 5.2).

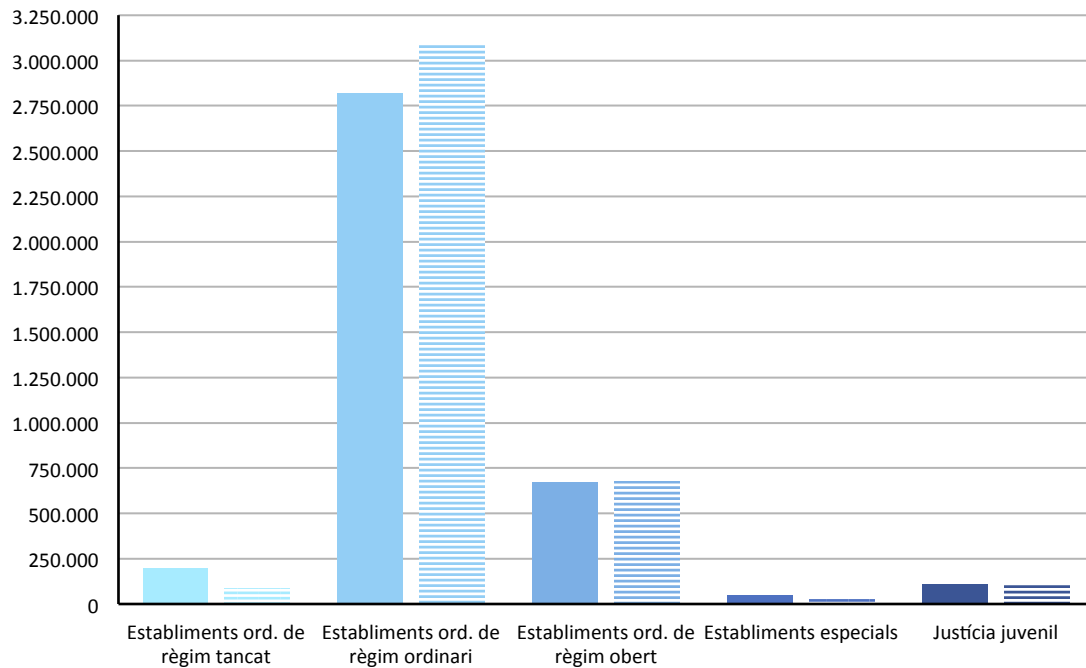

Figura 5.2. Serveis penitenciaris. Estades anuals potencials versus estades anuals efectivament consumides

Font: Elaboració pròpia

Pel que fa a la forma de prestació, el sector penitenciari és un clar exponent de les modalitats d'allotjament col·lectives, doncs de les 13 tipologies estudiades, només 1 pren la forma d'un habitatge convencional –les unitats dependents-. En termes quantitius, els models basats en la col·lectivitat congreguen el 98,6% de les places i de les pernотacions anuals, és a dir, pràcticament la totalitat del fons d'habitabilitat atribuïble a aquest sector.

Serveis penitenciaris

Dades detallades del sector

	Oferta			Consum			Ocupació	
	Centres	Places	Estades anuals (miles)	Ocupants	Estada mitjana	Estades anuals (miles)	Índex	
Establiments ordinaris de règim tancat								
P.1.1	Mòduls de règim tancat	11	544	198,6	231	365	84,3	42,46% (6/1)
P.1.2	Departaments especials							
	Subtotal	11	544	198,6	231	365	84,3	42,46%
Establiments ordinaris de règim ordinari								
P.2.1	Establiments de règim ordinari	11	7.699	2.810,1	8.440	365	3.080,6	109,62% (6)
P.2.2	Unitats de mares	1	24	8,8	13	365	4,7	54,17% (6/3)
P.2.3	Unitats mixtes	0	0	-	0	-	-	-
	Subtotal	11	7.723	2.818,9	8.453	365	3.085,3	109,45% (6/4)
Establiments ordinaris de règim obert								
P.3.1	Seccions obertes	9	1.187	433,3	1.118	365	408,1	94,19% (6/4)
P.3.2	Centres oberts	3	504	184,0	576	365	210,2	114,29% (6/4)
P.3.3	Unitats dependents	11	144	52,6	145	365	52,9	100,69% (6/4)
P.3.4	Unitats extrapenitenciàries	-	-	-	154	365	56,2	- (4)
	Subtotal	23	1.835	669,8	1.848	365	674,5	100,71% (4)
Establiments especials								
P.4.1	Unitats hospitalàries	1	35	12,8	20	365	7,3	57,14% (6)
P.4.2	Unitats psiquiàtriques	1	53	19,3	29	365	10,6	55,00% (6)
P.4.3	Unitats d'atenció socio sanitària	1	35	12,8	19	365	7,0	55,00% (6)
	Subtotal	3	123	44,9	68	365	25,0	55,61%
Justícia juvenil								
P.5.1	Centres educatius	6	292	106,6	305	365	111,3	104,45% (1)
	Subtotal	6	292	106,6	305	365	111,3	104,45%
Unitats	Centres; places; miles estades/any; usuaris/any; estades/usuaris-any; miles estades/any; %.							
Notes	123	Valors corresponents a dos o més modalitats						
	123	Valors calculats a partir de les dades originals						
Fonts	(1)	Departament de Justícia. Estadística bàsica. Execució penal. Desembre 2010						
	(3)	Departament de Justícia. Descriptors estadístics de serveis penitenciaris i rehabilitació						
	(4)	Departament de Justícia. Dades setmanals 29-12-10						
	(5)	Departament de Justícia. El model de rehabilitació a les presons catalanes						
	(6)	Departament de Justícia. Dades no publicades						

Taula 5.4. Serveis penitenciaris. Dades detallades del sector

SERVEIS PENITENCIARIS

5.3 DIALÈCTICA: LA COMPLETESA

En una primera aproximació conceptual a l'àmbit dels serveis penitenciaris, es revela d'especial importància les aportacions que poden realitzar-se al camp de l'habitatge des de la perspectiva de les necessitats o funcions que integren l'habitabilitat, doncs els serveis penitenciaris són un exemple intrínsecament complet, on la vida de les persones internes es desenvolupa pràcticament en la seva totalitat en aquestes institucions.

5.3.1 L'ESCALA FUNCIONAL DE L'HABITATGE ADEQUAT

La normativa d'habitabilitat dels habitatges, tant la vigent a Catalunya com a la resta de CCAA, neix com a resposta al conegut mandat constitucional inclòs en el ja citat article 47, que consagra el dret de tot espanyol a gaudir d'un habitatge digne i adequat⁵³³. Dret que a Catalunya concretament també es troba recollit a l'article 26 de l'Estatut d'autonomia aprovat el 2.006, i en l'article 1 de la Llei 18/2007, del 28 de desembre, del dret a l'habitatge.

És evident que la noció de dignitat o adequació de l'habitatge és multidimensional –una de les facetes, com s'ha vist ja, es correspon amb l'adequació a diferents destinataris o perfils socials-, però interessa ara desenvolupar-la des d'una vessant concreta que presenta inconsistències remarcables: el conjunt de necessitats o funcions compromeses amb l'habitatge adequat. Com ja s'avançava en la introducció d'aquesta recerca, resulta especialment difícil determinar les necessitats que ha de cobrir l'habitabilitat si és té només en consideració la normativa relacionada amb l'habitatge, bàsicament perquè en aquesta legislació *la habitabilidad se expresa directamente desde la definición de requerimientos sobre parámetros constructivos, esto es, desde la exigencia de unos bienes determinados en forma de espacios, de equipamientos, o de instalaciones y suministros, de manera que se enuncia sin una ordenación explícita de las necesidades básicas a cubrir puesto que no se aporta ninguna definición de habitabilidad que planteen las funciones o actividades humanas a las que se debe dar cobijo, ni la forma en que deben ser satisfechas*⁵³⁴.

Per una banda, la normativa marc catalana –la mencionada Llei 18/2007- no aporta major concreció que l'ambigu *satisfer llurs necessitats personals ordinàries d'habitació*:

Article 3. Definicions

Als efectes del que disposa aquesta llei, s'entén per:

*a) Habitatge: tota edificació fixa destinada a residir-hi persones físiques o emprada amb aquest fi, inclosos els espais i els serveis comuns de l'immoble en què està situat i els annexos que hi són vinculats, si té acreditat el compliment de les condicions d'habitabilitat que fixa aquesta llei i la normativa que la desplegui i compleix la funció social d'aportar a les persones que hi resideixen l'espai, les instal·lacions i els mitjans materials necessaris per a satisfer llurs necessitats personals ordinàries d'habitació*⁵³⁵.

Per l'altra, la lectura del preàmbul, els 20 articles, les cinc disposicions transitòries, la disposició derogatòria, les dues disposicions finals i els quatre annexos de la darrera disposició aprovada a

⁵³³ Arcas-Abella, Pagès-Ramon i Casals-Tres 2011, 79

⁵³⁴ Casals-Tres, Arcas-Abella i Cuchí 2013

⁵³⁵ Catalunya 2007a, Art. 3

Catalunya -el Decret 141/2012, de 30 d'octubre, pel qual es regulen les condicions mínimes d'habitabilitat dels habitatges i la cèdula d'habitabilitat-, no permet detectar l'enunciat explícit de cap necessitat en la forma que seria de preveure, per exemple: *en un habitatge els seus habitants han de poder desenvolupar la funció de cuinar i consumir aliments* –per utilitzar una de les funcions recollides en la definició de *vivienda* del *Censo de Población y Vivienda 2.001*-.

Malgrat aquesta circumstància adversa, es possible revisar per segona vegada la normativa per extreure les funcions que implícitament s'hi troben reconegudes, encara que no s'anuncien directament com a tals, sinó mitjançant la determinació d'alguna condició material relacionada. Principalment aquesta anàlisi s'ha d'emprendre a l'Annex 1. Condicions mínimes d'habitabilitat dels habitatges de nova construcció –apartats 2 i 3-, doncs es tracta del apartat que constitueix el cos principal de la norma i el que es troba més desenvolupat.

Del punt 2.1 al 2.4 i en el punt 3.4 es relaciona les condicions vinculades a l'accessibilitat de l'edifici i l'habitatge mitjançant l'afirmació que *tots els edificis plurifamiliars d'obra nova (...) han de disposar d'un itinerari accessible per accedir a cada un dels habitatges*, i l'especificació de tota una sèrie de condicions respecte dimensions dels espais, característiques d'escaleres i ascensors. Fet que comporta implícitament el reconeixement que tota persona usuària d'un habitatge ha de poder desplaçar-se pel seu interior i cap a l'exterior.

El punt 2.5 es dedica a la regulació de patis de ventilació i concreta, entre d'altres aspectes, que serveixen per ventilar i il·luminar una sèrie d'estances de l'edifici. El punt 3.6 relatiu a la façana mínima dicta que *aquesta façana ha d'oferir ventilació i il·luminació com a mínim a un dels espais de la zona d'ús comú de l'habitatge*. Per la seva banda, el punt 3.9 estableix que *els espais d'ús comú i les habitacions han de tenir ventilació i il·luminació natural directa des de l'exterior mitjançant obertures d'una superfície no inferior a 1/8 de la seva superfície útil comptabilitzada entre 0 i 2,5 m d'alçada respecte del paviment*. Amb tot, es desprèn la necessitat de les persones de poder respirar i de poder observar l'entorn a partir d'unes condicions lumíniques que ho facin possible.

El punt 2.7 exigeix la disposició de la *infraestructura comuna de telecomunicacions* fixada per la normativa vigent, mentre que el punt 3.15 demanda un *sistema d'accés als serveis de telecomunicacions de manera que l'habitatge pugui disposar, com a mínim, dels serveis especificats a la normativa que regula les infraestructures comunes de telecomunicacions*. Si bé aquests serveis no es troben recollits en la norma d'habitabilitat, es de preveure que atenen a les funcions de *comunicar-se* i *informar-se* que habitualment desenvolupen les persones envers l'exterior de l'habitatge.

El punt 3.1 inicia l'apartat dedicat als requisits d'habitabilitat exigibles als habitatges, i estableix que *tots els habitatges han de constar, com a mínim, d'una estança o sala d'estar menjador, una cambra higiènica i un equip de cuina; i tenir una superfície útil interior no inferior a 36 m². Quan l'estança sigui un únic espai haurà de permetre la compartimentació d'una habitació de 8 m², sense que la sala d'estar ni l'habitació perdin els seus requisits obligatoris*.

S'introdueix aquí la menció a diverses peces o equips de l'habitatge que després seran referenciades de forma recurrent.

En primer lloc la *sala d'estar menjador* –també relacionada amb els punts 3.5 i 3.7-, un espai destinat a *alimentar-se* i *hidratar-se* durant els àpats i suposadament a *socialitzar-se*, *esbargir-se*, *culturitzar-se*, *comunicar-se*, i *informar-se* a partir del contacte social amb la resta de membres de la unitat de convivència i/o altres persones, i fent ús dels equips i instal·lacions que normalment configuren aquesta estança.

En segon lloc l'*equip de cuina* o la *cuina* –segons es senyala també en els punts 3.3, 3.5, 3.7 i 3.15-, un espai dedicat òbviament a *cuinar* aliments, tal i com el seu propi nom indica i a tot el seguit d'operacions connexes.

En tercer lloc la *cambrà higiènica* –també citada als punts 3.3, 3.5, 3.11 i 3.15-, un espai que, pels equips que disposa, acull a l'hora les funcions d'*evacuar* les deposicions corporals i de *mantenir la higiene corporal*.

Finalment l'*habitació* –també mencionada als punts 3.3, 3.5, 3.8 i 3.10-, segurament l'espai més enigmàtic a tenor de les poques aclariments que ofereix la normativa però que es pot relacionar amb la funció bàsica de *dormir*, ja que en algun moment es refereix a un llit, i de *vestir*, donat que cal disposar d'un espai d'emmagatzematge individual en el seu interior. En aquest sentit, aquesta segona funció, sense saber amb exactitud si es desenvolupa en l'habitació, es troba reconeguda en altres punts vinculats al procés de tractament de la roba –punts 3.12 i 3.15-.

El punt 3.2, per la seva banda, especifica que els habitatges *disposaran d'elements arquitectònics que, tenint en compte la relació interior-exterior, proporcionin una resposta sostenible als requeriments climàtics*; fet que pressuposa la necessitat de les persones de *mantenir l'equilibri tèrmic*, encara que no ho expressi directament.

Fruit d'aquesta anàlisi de text en sorgeix una primera llista de funcions vinculades a l'habitabilitat o l'habitatge adequat, encara que en alguns casos aquest vincle sigui difús o poc contrastat per la manca d'informació relativa a quina finalitat –quina necessitat- s'orienta cada condició material especificada per la normativa (Taula 5.5).

Habitatge
Funcions

	Físiques								Socials				Instrumentals																
	Mantenir equilibri tèrmic	Respirar	Observar	Hidratar-se	Alimentar-se	Evacuar	Mantenir higiene corporal	Mantenir imatge personal	Vestir	Dormir / Descansar	Promocionar la salut	Estar a l'aire lliure	Practicar exercici	Practicar sexe	Comunicar-se	Socialitzar-se	Esbargir-se / Culturitzar-se	Educar-se	Informar-se	Sentir-se segur	Practicar religió	Adquirir bens bàsics	Emmagatzemar	Cuinar	Gestionar la roba	Gestionar residus	Mantenir l'espai i l'equip	Desplaçar-se	Treballar
Satisfactors																													
D 141/2012	3.2	2.5	2.5	3.1	3.1	3.1	3.1	3.1	3.1	3.1	3.1	3.1	3.1	3.1	2.7	3.1	3.1		2.7			3.10	3.1	3.12					2.1
		3.6	3.6	3.3	3.3	3.3	3.3	3.3	3.3	3.3	3.3					3.5	3.5						3.3	3.13					2.2
			3.9	3.9	3.5	3.5	3.5	3.5	3.5	3.5	3.5					3.7	3.7						3.5	3.15					2.3
					3.7	3.7	3.11	3.11		3.8	3.8												3.7						2.4
																													3.4
																													3.5

Notes 1.1 Punt de l'Annex 1. Condicions mínimes d'habitabilitat dels habitatges de nova construcció on s'especifica la funció
Fonts Generalitat de Catalunya

Taula 5.5. Habitatge. Funcions

A priori, més enllà de la discussió puntual que pugui originar alguna de les funcions mencionades, el resultat de l'anàlisi desemboca en un escenari marcadament evident on la relació de funcions que es poden desenvolupar en l'habitatge adequat podria ser invocada per qualsevol persona comuna, doncs no presenta ni absències rellevants ni funcions estranyes a l'ús habitual de l'habitatge.

No obstant, com ja es feia en la Introducció, cal recordar que la noció d'adequació no respon només a la concepció que emana de la legislació espanyola en matèria d'habitatge, sinó que disposa d'uns referents molt clars formulats a nivell internacional i, concretament, fruit del treball desenvolupat per les Nacions Unides.

Certament la definició del concepte d'habitatge digne i adequat no disposa a l'estat espanyol de cap altra document normatiu que les normatives en matèria d'habitabilitat, però a nivell internacional es poden trobar referents importants nascuts en el si de les Nacions Unides: Declaració Universal dels Drets Humans (article 25), Convenció Internacional sobre l'Eliminació de totes les Formes de Discriminació Racial, Pacte Internacional de Dret Econòmic, Socials i Culturals (article 11), Convenció sobre l'Eliminació de Totes les Formes de Discriminació Contra la Dona (article 14), Convenció sobre els Drets dels Nens (article 27), Declaració sobre el Dret al Desenvolupament (article 8).

La inclusió del dret a l'habitatge digne i adequat en la majoria de tractats internacionals ve impulsada pel reconeixement de l'habitatge com a element essencial en l'acompliment de la resta de drets fonamentals doncs és un component bàsic en el desenvolupament vital de tota persona⁵³⁶.

Així es pronunciava de forma recent R. Rolnik, Relatora de les Nacions Unides pel dret a l'habitatge adequat: *¿Pero cómo? ¿vivienda no es un producto? ¿vivienda no es una mercancía? ¿vivienda no es un producto financiero? no, no. Vivienda es un derecho humano. (...). ¿Cual es la idea? (...) si ustedes miraran en el titulo del mandato de la relatoría: Relatora para el derecho humano a la vivienda como elemento fundamental de una vida digna, de un estándar de vida digna; entonces la vivienda adecuada no es la vivienda, cuatro paredes, un techo, no, no... es la vivienda adecuada como puerta de entrada para los otros derechos humanos, el derecho a la salud, a la educación, al medio ambiente sano, a la libertad y diversidad cultural, al trabajo... todos los otros derechos (...). La vivienda no es la vivienda, la vivienda es una localización, una ubicación en el territorio a partir de la cual es posible para un individuo, una familia, una comunidad, un grupo "usufruir" los demás derechos económicos, sociales, civiles y políticos. Todo esto: estar incluido; estar incluido en el territorio quiere decir incluido en la ciudadanía. (...). Esto quiere decir que una casa linda producida por una constructora a 50 km de donde está la ciudad, sin tener la educación, la salud, la diversidad económica, la diversidad funcional..., no es adecuada, es otra cosa...⁵³⁷*

En efecte, les NNUU venen treballant en el concepte d'adequació des de la dècada dels 90' arran de la problemàtica que implicava la inexistència d'una definició acceptada i reconeguda dels elements compromesos amb el dret a l'habitatge adequat. La revisió de la *Observación general n. 4 relativa al derecho a una vivienda adecuada*⁵³⁸ de 1.991 i de l'*Informe del Relator Especial sobre la vivienda adecuada* de 2.003 i 2.008⁵³⁹, proporciona una llista de drets humans vinculats al dret a l'habitatge: 1. Seguridad de la tenencia; 2. Bienes y servicios públicos; 3. Bienes y servicios ambientales (incluidos la tierra y el agua); 4. Asequibilidad (incluido el acceso a la financiación); 5. Habitabilidad; 6. Accesibilidad (física); 7. Ubicación; 8. Adecuación cultural; 9. Garantía frente a la expoliación; 10. Información, capacidad y creación de capacidad; 11. Participación y posibilidad de expresión; 12. Reasentamiento; 13. Medio ambiente seguro; 14. Seguridad (física) y privacidad.

És oportú, en aquest sentit, desenvolupar dos dels punts mencionats citant les explicacions contingudes en el primer document de 1.991:

⁵³⁶ Casals-Tres i Arcas-Abella 2011, 1-2

⁵³⁷ Rolnik 2012

⁵³⁸ NNUU 1991

⁵³⁹ NNUU 2003; NNUU 2008

Disponibilidad de servicios, materiales, facilidades e infraestructura.

Una vivienda adecuada debe contener ciertos servicios indispensables para la salud, la seguridad, la comodidad y la nutrición. Todos los beneficiarios del derecho a una vivienda adecuada deberían tener acceso permanente a recursos naturales y comunes, a agua potable, a energía para la cocina, la calefacción y el alumbrado, a instalaciones sanitarias y de aseo, de almacenamiento de alimentos, de eliminación de desechos, de drenaje y a servicios de emergencia.

Lugar.

La vivienda adecuada debe encontrarse en un lugar que permita el acceso a las opciones de empleo, los servicios de atención de la salud, centros de atención para niños, escuelas y otros servicios sociales. Esto es particularmente cierto en ciudades grandes y zonas rurales donde los costos temporales y financieros para llegar a los lugares de trabajo y volver de ellos puede imponer exigencias excesivas en los presupuestos de las familias pobres. De manera semejante, la vivienda no debe construirse en lugares contaminados ni en la proximidad inmediata de fuentes de contaminación que amenazan el derecho a la salud de los habitantes.

Al mateix temps, el dret a l'habitatge digne i adequat es troba recollit també en documents articulats des de l'esfera municipal; com la *Carta Europea de Salvaguarda de Drets Humans a la Ciutat*, aprovada a Saint-Denis l'any 2.000, després de l'impuls donat per l'Ajuntament de Barcelona amb la convocatòria el 1.998 de la I Conferència de Ciutats pels Drets Humans:

Article XV

- 1. Tots els ciutadans i ciutadanes tenen dret a un habitatge digne, segur i salubre.*
- 2. Les autoritats municipals vetllen per l'existència d'una oferta adient d'habitatge i d'equipaments de barri per a tots els ciutadans i ciutadanes, sense distinció deguda al nivell d'ingressos. Aquests equipaments han de disposar d'estructures d'acolliment per als sense sostre que puguin garantir la seva seguretat i dignitat, com també d'estructures per a les dones víctimes de violència, en particular de violència domèstica, de maltractaments, i per a les que intenten fugir de la prostitució.*
- 3. Les autoritats municipals garanteixen el dret dels nòmades a residir en la ciutat en condicions compatibles amb la dignitat humana⁵⁴⁰.*

Des d'aquesta perspectiva l'habitatge adequat es presenta com aquell que observa certes condicions pròpies de l'edificació i, al mateix temps i entre d'altres aspectes, permet l'accés a una sèrie de recursos materials –aigua, energia, etc.- i a serveis i funcions indispensables per al desenvolupament de les persones –sanitat, higiene, educació, treball, etc.-.

Si bé aquest desenvolupament del concepte d'adequació no es troba recollit explícitament en la legislació espanyola, si que és cert que algunes veus ja apuntaven en els primers anys de la democràcia i recentment les repercussions del dret constitucional:

(...) el grado de dignidad y adecuación de la vivienda no sólo debe predicarse de la unidad-vivienda, sino de su entorno inmediato, y de modo especial del marco urbano o, en su caso, rural de inserción. De todo ello se deriva que el derecho a una vivienda digna y adecuada desemboca, finalmente, en la problemática del urbanismo y de la ordenación del territorio, únicas instancias que hacen posible la efectividad del referido derecho⁵⁴¹.

⁵⁴⁰ Carta Europea de Salvaguarda de Drets Humans a la Ciutat, Art 15

⁵⁴¹ Bassols 1983, 21. Citat a: Pisarello 2003, 85

El dret a un habitatge digne i adequat, reconegut a l'article 47 de la Constitució, s'examina habitualment com a dret de prestació, és a dir, com a exigència dels espanyols davant els poders públics a un habitatge ja sigui en propietat o de lloguer, i aquest és un aspecte del dret que és essencial i com a tal ha estat estudiat en profunditat, però no n'és l'únic. Efectivament, la perspectiva al servei de la llibertat del dret a un habitatge, no només d'aquest dret, sinó de tots els drets socials, hi té un paper primordial ja que és garantia de l'autonomia de l'individu.⁵⁴²

De fet, la Llei 18/2007 del dret a l'habitatge observa en part aquestes consideracions; primerament en el fragment del preàmbul i posteriorment en l'articulat de la disposició:

Es pretén garantir el dret a l'habitatge amb el benentès que aquest dret inclou l'entorn urbà en què s'integra. El text reconeix també que hi ha connexions entre el dret a l'habitatge digne i adequat i altres drets constitucionals que no són possibles sense el primer⁵⁴³.

Article 2. Finalitats

Les finalitats d'aquesta llei són:

a) Fer efectiu el dret a un habitatge digne i adequat, establert per la Constitució i per l'Estatut, i la resta de drets constitucionals connexos.

Article 3. Definicions

Als efectes del que disposa aquesta llei, s'entén per:

n) Cohesió social, des de la perspectiva de l'habitatge: el conjunt de condicions constructives i d'atribució dels habitatges que permeten la diversitat social sobre el territori, mitjançant l'existència d'un parc d'habitatges a preu assequible suficient per a tots els segments de població i la fixació de criteris d'adjudicació dels habitatges protegits que evitin la segregació espacial. La cohesió social comporta la barreja de l'ús residencial amb altres usos urbanístics i la barreja dels habitatges amb protecció oficial amb els altres habitatges, tant en els nous desenvolupaments urbanístics com en els processos de renovació urbana. Si l'habitatge és en un nucli de població, és també condició de cohesió social que tingui un entorn urbanitzat, accessible per a tothom, independentment de la diversitat de capacitats funcionals, i equipat, en els termes i amb les condicions que estableixen la legislació i la planificació territorials i urbanístiques. Aquest entorn ha de fer possible la mobilitat, les relacions socials i laborals i l'accés als serveis bàsics per a garantir l'efectivitat dels drets i deures constitucionals i estatutaris⁵⁴⁴.

En certa mesura, la definició d'habitatge adequat del Comitè de Drets Econòmics, Socials i Culturals i les consideracions sobre el dret constitucional, avançaven una condició que, arran de la necessitat d'adoptar les exigències sorgides de la condició de sostenibilitat, es troba avui en dia en plena discussió: L'habitatge no es pot entendre de forma desvinculada del seu entorn físic i social, perquè l'habitabilitat que socialment se li demana depèn de l'accés als serveis propis de la vida ciutadana⁵⁴⁵.

Malgrat la Llei 18/2007 representa un pas endavant en l'assoliment d'aquest horitzó, la realitat plasmada en la normativa d'habitabilitat demostra que l'orientació vigent no admet la condició urbana de l'habitabilitat, doncs es centra en la definició exclusiva dels elements inclosos en l'interior del recinte de l'habitatge.

⁵⁴² García 2009, 12

⁵⁴³ Catalunya 2007a, Preàmbul

⁵⁴⁴ Catalunya 2007a, Art. 2-3

⁵⁴⁵ Naredo i Cuchí 2007, 103

I encara si es posés l'atenció en la següent escala, l'urbanisme, per demostrar que en realitat si que es tenen en compte les funcions socialment exigibles com l'educació, la sanitat, la cultura, etc., es correria el perill de treure a la llum la difícil situació que resulta de l'encaix entre la legislació que regula el sòl d'equipaments –urbanística i d'escala autonòmica- i els serveis públics –de règim local i d'escala estatal-⁵⁴⁶. I la manca d'entesa entre aquesta i la d'habitatge, sobretot en relació a la regulació d'accessibilitat des de cada un dels domicilis a la xarxa d'equipaments i serveis públics. Doncs cal posar en evidència que amb excepció de la Orden de Viviendas Sociales de 1.976⁵⁴⁷, mai s'ha disposat d'una normativa que especifiqués les distàncies màximes entre els habitatges i els equipaments i serveis urbans⁵⁴⁸.

5.3.2 L'ESCALA FUNCIONAL DELS SERVEIS PENITENCIARIS

Davant la divergència d'orientacions que presenten la normativa a Catalunya –i la de la resta de l'Estat espanyol- vers el dret internacional, es possible referir-se el sector dels serveis penitenciaris en favor d'una aproximació de posicions respecte l'escala funcional del model d'habitabilitat, això és, el nombre de necessitats o funcions que cal contemplar.

A priori els serveis penitenciaris o la presó, com comunament se l'anomena, poden presentar-se com un exemple paradigmàtic idoni per encarar aquesta definició de quines són les necessitats vinculades a l'habitabilitat, donada la seva condició d'insula, de recinte tancat a l'exterior on es desenvolupa la vida *ordinària* d'una persona –dintre de l'excepcionalitat que representa una estada a la presó-. Fet que el diferencia d'altres models d'habitabilitat com el turístic o els serveis socials, que són oberts al trànsit de les persones vers la trama urbana, o que, per ésser espais de residencial temporal o per períodes extraordinaris –com les vacances-, sovint no requereixen disposar de totes les funcions lligades a una vida *normal*.

Tanmateix, aquesta condició d'institució total, en el sentit donat per E. Goffman *-lugar de residencia o trabajo, donde un gran número de individuos en igual situación, aislados de la sociedad por un periodo apreciable de tiempo, comparten en su encierro una rutina diaria, administrada formalment*⁵⁴⁹-, no es argumentable en el cas espanyol amb anterioritat a la legislació progressista aprovada el 1.979. Difícilment es podria posar d'exemple les condicions de vida imperants a les presons franquistes, per referir-se només al model precedent a l'actual.

Cal esperar a l'adveniment de la democràcia a Espanya per detectar un model penitenciari extrapolable en el camp de les funcions a la normativa d'habitabilitat, principalment gràcies a l'orientació que li va donar ja d'inici la mateixa Constitució espanyola de 1.978:

Artículo 25.2

Las penas privativas de libertad y las medidas de seguridad estarán orientadas hacia la reeducación y reinserción social y no podrán consistir en trabajos forzados. El condenado a pena de prisión que estuviere cumpliendo la misma gozará de los derechos fundamentales de este Capítulo, a excepción de los que se vean expresamente limitados por el contenido del fallo condenatorio, el sentido de la pena y la Ley penitenciaria. En todo caso, tendrá derecho a un trabajo remunerado y a los beneficios

⁵⁴⁶ Marsal 2010, 57

⁵⁴⁷ Espanya 1976

⁵⁴⁸ Casals-Tres, Arcas-Abella i Pagès-Ramon 2011, 29

⁵⁴⁹ Goffman 1961, 13

*correspondientes de la Seguridad Social, así como al acceso a la cultura y al desarrollo integral de su personalidad*⁵⁵⁰.

Com es desprèn de la lectura d'aquest article, la carta magna determina algunes condicions prèvies fins aleshores inèdites. En primer lloc, l'associació de les penes privatives de llibertat a la reeducació i reinserció socials dels interns, fet que marca un punt d'inflexió respecte el passat i que obra les portes a tot un nou model de tractament, especialment important des del punt de vista de les funcions que els presos poden desenvolupar durant la seva estada a la presó. En segon lloc, la conservació dels drets fonamentals continguts al capítol segon del títol I de la pròpia Constitució, si bé limitats, i que significa que d'entrada l'únic dret del que no gaudeixen les persones privades de llibertat és, precisa i exclusivament, la llibertat; fet que, per altra banda, no es pot obviar que també incapacita per al gaudiment d'altres drets, com la lliure elecció de residència, la lliure circulació pel territori nacional o a la intimitat. En tercer lloc, la menció directa d'algunes funcions que cal poder exercir en l'àmbit penitenciari -el treball remunerat, l'accés a la cultura i el desenvolupament integral de la persona- i que fonamenten en bona mesura la primera indicació relativa a la reeducació i reinserció social.

És des d'aquesta perspectiva que cal procedir a la revisió de la normativa penitenciària aprovada posteriorment, tant a nivell espanyol com català, ja que, com reconeix el Reglament aprovat a Catalunya el 2006 al principi del seu preàmbul, les premisses establertes per la Constitució espanyola de 1.978 van impregnar tota la legislació penitenciària des d'un bon inici, començant per la normativa marc dels serveis penitenciaris, la Ley Orgánica 1/1979 General penitenciària:

*La Ley Orgánica 1/1979, de 26 de setembre, general penitenciària, va ser una peça capital del nostre Estat de dret, i ha estat universalment reconeguda perquè va representar un gir històric en la política penitenciària en una doble direcció: d'una banda, el reconeixement de l'intern com a subjecte de drets i, d'altra banda, el fet de fer compatible, als centres penitenciaris, les finalitats de custòdia amb les més rellevants de reeducació i reinserció social dels penats, en aplicació de l'article 25.2 de la Constitució. Representava, per fi, l'aplicació de les Regles mínimes per al tractament de reclusos (Resolució 1984/1947, de 25 de maig, de Nacions Unides)*⁵⁵¹.

Efectivament, la lectura de la normativa espanyola -la mencionada Ley Orgánica 1/1979, i els reglaments aprovats per via del Real Decreto 1201/1981, i del Real Decreto 190/1996- confirma aquest extrem, doncs en totes elles es fa referència més o menys explícita o amb una fórmula o altra a que *las instituciones penitenciarias (...) tienen como fin primordial la reeducación y la reinserción social de los sentenciados a penas y medidas penales privativas de libertad*⁵⁵² -LO 1/1979, art. 1; RD 1201/1981, Art. 1; RD 190/1996, Art. 2- i que *los internos podrán ejercitar los derechos civiles, políticos, sociales, económicos y culturales, sin exclusión del derecho de sufragio, salvo que fuesen incompatibles con el objeto de su detención o el cumplimiento de la condena*⁵⁵³ -art. 3 de les tres legislacions referenciades-. Addicionalment els reglaments de 1.981 i 1.996 aporten una idea més, vinculada a aquesta visió del pres com a subjecte de dret inaugurada per la democràcia, i que es concreta en l'afirmació que l'intern *no se halla excluido de la sociedad, sino que continua formando parte de la misma* i que, en conseqüència, *la vida en prisión debe tomar como referencia la vida en libertad* -RD 1201/1981, Art. 4; RD 190/1996, Art. 3-, fent especial menció a que *la asistencia medica, religiosa, social, de instrucción y de trabajo y formación profesional, s'han de desenvolupar en análogas condiciones que de la vida libre* -RD 1201/1981, Art. 8-.

⁵⁵⁰ Espanya 1978, Art. 25

⁵⁵¹ Catalunya 2006b, Preàmbul.

⁵⁵² Espanya 1979, Art. 1

⁵⁵³ Espanya 1979, Art. 3

És des d'aquest marc conceptual que s'ha de procedir a revisar de forma sistemàtica les quatre disposicions principals dels serveis penitenciaris –les tres enunciades a nivell estatal, i el Decret 329/2006 a nivell autonòmic-, i des d'on és possible detectar quines funcions s'erigeixen com a pilars bàsics de la institució, en el sentit d'aquelles prestacions que li son singularment pròpies i bàsiques més enllà de les que usualment es poden trobar en la resta de modalitats d'habitabilitat.

La salut

L'assistència sanitària és una de les prestacions troncal del model penitenciari, doncs forma part inherent als drets constitucionals que cal garantir en l'interior dels centres: *La Administración penitenciaria velará por la vida, integridad y salud de los internos*⁵⁵⁴. La seva regulació es dur a terme mitjançant un capítol exclusiu en cada una de les quatre disposicions analitzades -LO 1/1979, Título II Capítulo III; RD 1201/1981, Título III Capítulo I; RD 190/1996, Título IX Capítulo I; D 329/2006, Título V Capítulo I-. En general, la normativa es focalitza tant en la vessant del reconeixement del dret a l'assistència integral, com en l'especificació de les condicions funcionals i materials adequades per fer-lo efectiu:

Artículo 207. Asistencia integral.

1. La asistencia sanitaria tendrá carácter integral y estará orientada tanto a la prevención como a la curación y la rehabilitación. Especial atención merecerá la prevención de las enfermedades transmisibles.

Artículo 208. Prestaciones sanitarias.

1. A todos los internos sin excepción se les garantizará una atención médico-sanitaria equivalente a la dispensada al conjunto de la población. Tendrán igualmente derecho a la prestación farmacéutica y a las prestaciones complementarias básicas que se deriven de esta atención.

Artículo 209. Modelo de atención sanitaria.

1. Atención primaria:

1.1 La atención primaria se dispensará con medios propios de la Administración Penitenciaria o ajenos concertados por la misma. Los Establecimientos penitenciarios contarán con un equipo sanitario de atención primaria que estará integrado, al menos, por un médico general, un diplomado en enfermería y un auxiliar de enfermería. Se contará igualmente, de forma periódica, con un psiquiatra y un médico estomatólogo u odontólogo.

1.2 Los Centros de mujeres dispondrán además de los servicios periódicos de un ginecólogo y, cuando convivan niños con sus madres, de un pediatra.

Artículo 213. Enfermerías y otras dependencias sanitarias.

*1. En los Establecimientos existirá un local destinado a enfermería, dotado de los medios materiales precisos para cubrir la asistencia médico-general y con una capacidad proporcional al número real de internos en el Centro. La enfermería deberá igualmente contar con el instrumental necesario para la asistencia de las especialidades más frecuentemente requeridas. Además, en los departamentos de mujeres habrá una dependencia con instrumental de obstetricia para atender, excepcionalmente, a las mujeres en los supuestos de parto. Igualmente, dispondrán de habitaciones destinadas al aislamiento sanitario de los pacientes que lo precisen*⁵⁵⁵.

Sovint sota l'àmbit de la salut les disposicions engloben altres funcions bàsiques que s'hi relacionen directament, com la higiene i l'alimentació. Així succeeix en els reglaments de 1.981, 1.996 i 2.006.

⁵⁵⁴ Espanya 1979, Art. 3

⁵⁵⁵ Espanya 1996b, Art. 208-209, 213.

Pel que fa a la higiene, l'exigència gira al voltant dels hàbits del propis interns i de les condicions de les instal·lacions i dependències del centre penitenciar, i en el cas del Reglament de 1.981 de forma especialment exhaustiva i entrant en aspectes circumdants com el tractament del vestuari o les condicions dels espais:

Sección segunda. Higiene, aseo y limpieza

Art. 148.

1. Los funcionarios cuidaran en sus respectivos departamentos de que los internos se laven diariamente y de que se afeiten, corten el pelo y muden de ropa con la frecuencia necesaria. Habrán de exigir que cada interno se bañe o duche al menos una vez por semana. La administración facilitara gratuitamente a los internos los servicios y artículos de aseo diario necesarios.

2. En los establecimientos de mujeres se facilitara a las internas los artículos necesarios de uso normal para la higiene intima.

3. Los servicios de peluquería y barbería serán organizados de forma que cubran las necesidades del establecimiento , permitiéndoseles a los internos utilizar máquinas de afeitarse de su propiedad que no impliquen riesgo para la seguridad del establecimiento.

Art. 149.

Tanto las dependencias destinadas al alojamiento nocturno de los reclusos como aquellas en que se desarrolle la vida en común, deberán satisfacer las necesidades de la higiene y estar acondicionadas de manera que el volumen de espacio, ventilación, agua, alumbrado y calefacción se ajuste a las condiciones climáticas de la localidad.

Art. 150.

Se organizaran ejercicios físicos que contribuyan al mantenimiento de la salud, y en todo caso los internos tendrán al menos una hora de paseo al aire libre.

Art. 151.

1. En todos los establecimientos existirá un servicio de lavandería para el lavado, limpieza y reparación de las ropas propiedad del interno y de las correspondientes a su equipo.

2. Las prendas de los internados en la enfermería serán objeto de un especial cuidado desde el punto de vista higiénico.

Art. 152.

Con la periodicidad que el medico determine se procederá a una completa desinfección y desinsectación de los locales y dependencias del establecimiento⁵⁵⁶.

Pel que fa a l'alimentació, en general la normativa analitzada es fixa en la qualitat i adequació de la dieta dels interns a les seves característiques o circumstàncies dins de l'establiment, sovint des d'enunciats genèrics:

Article 89. Alimentació

1. Els serveis sanitaris de l'establiment controlaran que l'alimentació dels/de les interns/es sigui equilibrada, que respongui a criteris adients de nutrició i que s'ajusti, en tot cas, a les exigències dietètiques de la població reclusa i a les especificitats de salut i que en respecti les conviccions personals i religioses⁵⁵⁷.

⁵⁵⁶ Espanya 1981, Art 148-152

⁵⁵⁷ Catalunya 2006b, Art 89

De nou, el Reglament de 1981 constitueix un cas diferencial que desenvolupa de forma particularment intensa les condicions d'una funció, precisant detalls molt més enllà del reconeixement al dret a l'alimentació:

Art. 220.

- 1. En todos los centros penitenciarios se proporcionara a los internos una alimentación convenientemente preparada y que responda en cantidad y calidad a las normas dietéticas y de higiene, teniendo en cuenta su estado de salud, la naturaleza del trabajo y, en la medida de lo posible, sus convicciones filosóficas y religiosas.*
- 2. La alimentación consistirá en raciones cocinadas distribuidas en desayuno, almuerzo y cena.*
- 3. Los internos dispondrán, en circunstancias normales, de agua potable a todas horas.*

Art. 222.

Todo interno devengara ración los días de ingreso y de salida. En cada establecimiento se suministraran, anualmente, comidas extraordinarias en las festividades de año nuevo. Nuestra señora de la merced y navidad. (...).

Art. 224.

La alimentación de los internos será variada, suficientemente y equilibrada en principios inmediatos de tal forma que proporcione, no solo la necesaria energía y resistencia orgánica, sino que permita una normal eficiencia física y mental. A tal fin, el número de gramos de proteínas no será inferior a 90 y el número de calorías de 3.000 en el racionado de los internos sanos; de 3.500, en los de los menores de veintiún años y mayores de sesenta, y de 4.000, en el de los internos carenciales y tuberculosos. El medico comprobara que el racionado diario figuren los alimentos con el suficiente contenido en aminoácidos esenciales, vitaminas y sales minerales que cubran las necesidades a que se refiere el párrafo primero de este artículo.

Art. 225.

Bajo la supervisión de los médicos de los establecimientos, los funcionarios encargados de los servicios de alimentación efectuaran diariamente las operaciones de cálculo de calorías, proteínas, grasas e hidratos de carbono para cada uno de los racionados. (...).

Art. 226.

En todos los establecimientos habrá un racionado común lo más variado posible. Se procurara que, teniendo en cuenta la diversidad de climas, costumbres alimenticias y otros motivos, en cada día de la semana no se repita el menú del almuerzo y que la cena cuente con un mínimo de tres, aunque el del desayuno se repita todos los días. (...)⁵⁵⁸.

L'educació

En el marc de la finalitat imposada constitucionalment vers la reeducació i reinserció social dels presos, l'educació en constitueix com un element fonamental dins del tractament penitenciari. Donada la seva importància, a la seva regulació es dediquen també capítols íntegres en les quatre normatives -LO 1/1979, Títol II Capítol X; RD 1201/1981, Títol III Capítol II; RD 190/1996, Títol V Capítol III; D 329/2006, Títol V Capítol II-. Tanmateix, sota aquesta denominació no només es fa referència a l'educació bàsica obligatòria, sinó que agrupa tot un programa de formació de la persona que abraça des d'estudis reglats, no reglats i la formació professional i ocupacional, fins a la promoció cultural i l'educació esportiva, en pro del desenvolupament integral de la persona.

⁵⁵⁸ Espanya 1981, Art 220, 222, 224-226

Les penes s'han d'orientar a la reeducació i reinserció social del penat. Aquest concepte cal que s'entengui com la possibilitat que es pot oferir a l'intern, que el temps que estigui a presó, li permeti millorar les seves condicions educatives, culturals, socials, laborals, etc., facilitant d'aquesta manera que quan surti tingui millors condicions per afrontar la vida i, sempre que sigui possible, evitar el delictes⁵⁵⁹.

De nou, el tractament de l'educació es realitza mitjançant instruccions orientades al reconeixement del dret –i, en alguns casos, del deure– a rebre una educació durant l'estada al centre penitenciari, i al mateix temps, mitjançant la determinació de les condicions precises per satisfer-lo:

Article 90. Serveis educatius

1. Els departaments competents en matèria d'execució penal i d'educació, des de la perspectiva de la formació integral de la persona, hauran de garantir l'accés de les persones internades als establiments penitenciaris als programes formatius, tant reglats com no reglats, de conformitat amb el sistema oficial d'educació.

Article 92. Obligacions del departament competent en matèria d'execució penal

Al departament competent en matèria d'execució penal li correspon la titularitat dels establiments penitenciaris i, per tant, de les seves dependències i equipaments. En aquest sentit:

- a) Haurà d'oferir les dependències en les quals s'haurà de dur a terme l'activitat docent en les condicions requerides perquè es puguin impartir els diversos nivells educatius i les modalitats d'ensenyament de les persones adultes, segons sigui procedent en cada cas.*
- b) Haurà de realitzar amb el seu propi personal i dotacions econòmiques la programació i gestió de les activitats culturals, inclosa la biblioteca, la formació professional ocupacional, les activitats esportives i qualsevol altra que formi part del itinerari formatiu de la persona interna, procurant la màxima coordinació i cooperació amb les activitats educativedocents reglades.*

Article 95. Centres docents i/o unitats educatives

1. En cada establiment penitenciari s'establiran els centres docents i/o les unitats educatives que es considerin necessaris en funció de les necessitats formatives que es detectin i del volum d'interns/es que hagin de rebre assistència educativa, i hauran de comptar amb les dotacions de professionals i amb els mitjans materials adients per dur a terme de manera adequada les diferents activitats que es programin⁵⁶⁰.

Cal assenyalar per últim que dintre del reconeixement al dret a l'educació, la normativa penitenciària inclou també el dret a accedir a llibres, revistes i altres mitjans informatius o recreatius o, el que és el mateix, el dret a informar-se:

Artículo 127. Bibliotecas.

- 1. En cada Establecimiento existirá una biblioteca y una sala de lectura bajo la responsabilidad del Maestro que se determine.*
- 2. Los internos podrán colaborar en la gestión de la biblioteca y proponer las adquisiciones que consideren oportunas, y tendrán derecho a la utilización de los fondos existentes en la misma.*

⁵⁵⁹ Gispert 2009, 179

⁵⁶⁰ Catalunya 2006b, Art. 90, 92, 95

Artículo 128. Disposición de libros y periódicos.

1. Asimismo, los internos tienen derecho a disponer de libros, periódicos y revistas de libre circulación en el exterior, con las limitaciones que, en casos concretos, aconsejen las exigencias del tratamiento individualizado, (...). También estarán informados a través de audiciones radiofónicas y televisivas⁵⁶¹.

El treball

L'activitat laboral remunerada forma el tercer pilar de prestacions de l'àmbit penitenciari, i, en aquest sentit, cal recordar que l'article 25.2 de la Constitució espanyola en fa menció directa en el marc d'una justícia no punitiva. Aquesta mesura té l'objectiu que l'intern assoleixi els coneixements i les eines que li permetin accedir a la societat i al mercat laboral, esdevenint un element normalitzador i socialitzador, bàsic per a la reinserció i l'esquivament posterior del delictes; al mateix temps, el treball remunerat és també considerat un factor clau de pacificació que permet minimitzar el risc de conflictes dins l'establiment, adquirir bens i productes, col·laborar en les càrregues familiars i afrontar deutes derivats del delictes. Novament, aquesta activitat mereix un capítol propi en cada una de les quatre legislacions analitzades -LO 1/1979, Título II Capítulo II; RD 1201/1981, Título III Capítulo IV; RD 190/1996, Título V Capítulo IV; D 329/2006, Título V Capítulo IV-. Dintre d'aquest camp, la normativa contempla múltiples variants, des del treball productiu o ocupacional -impresaria, fusteria, confecció, fleca, serralleria, etc.-, fins a les activitats artesanals, intel·lectuals i artístiques o el treball en els serveis interiors o auxiliars dels establiments -cuina, economat, bugaderia, manteniment, neteja, jardineria, perruqueria, etc.-. La regulació d'aquestes tasques s'enfoca de forma anàloga a les anteriors prestacions esmentades, a saber, incidint tant en el reconeixement del dret com en la definició de les condicions funcionals i materials adequades al desenvolupament de l'activitat:

Artículo veintiséis

El trabajo será considerado como un derecho y como un deber del interno, siendo un elemento fundamental del tratamiento.

Sus condiciones serán:

- a) No tendrá carácter aflictivo ni será aplicado como medida de corrección.*
- b) No atentará a la dignidad del interno.*
- c) Tendrá carácter formativo, creador o conservador de hábitos laborales, productivo o terapéutico, con el fin de preparar a los internos para las condiciones normales del trabajo libre.*
- d) Se organizará y planificará, atendiendo a las aptitudes y cualificación profesional, de manera que satisfaga las aspiraciones laborales de los reclusos en cuanto sean compatibles con la organización y seguridad del establecimiento.*
- e) Será facilitado por la administración.*
- f) Gozará de la protección dispensada por la legislación vigente en materia de Seguridad Social.*
- g) No se supeditará al logro de intereses económicos por la Administración.*

Artículo veintisiete

Dos. Todo trabajo directamente productivo que realicen los internos será remunerado y se desarrollará en las condiciones de seguridad e higiene establecidas en la legislación vigente.

Artículo treinta y tres

Uno. La Administración organizará y planificará el trabajo de carácter productivo en las condiciones siguientes:

- a) Proporcionará trabajo suficiente para ocupar en días laborables a los internos, garantizando el descanso semanal.*

⁵⁶¹ Espanya 1996b, Art. 127-128

- b) *La jornada de trabajo no podrá exceder de la máxima legal y se cuidará de que los horarios laborales permitan disponer de tiempo suficiente para la aplicación de los medios de tratamiento.*
- c) *Velará por que la retribución sea conforme al rendimiento, categoría profesional y clase de actividad desempeñada.*
- d) *Cuidará de que los internos contribuyan al sostenimiento de sus cargas familiares y al cumplimiento de sus restantes obligaciones, disponiendo el recluso de la cantidad sobrante en las condiciones que se establezcan reglamentariamente*⁵⁶².

Tanmateix cal observar aquesta prestació amb cautela, doncs com senyala el Tribunal Constitucional no es tracta d'un *verdadero derecho subjetivo perfecto del interno frente a la Administración*, sinó d'un *derecho de aplicación progresiva*⁵⁶³, l'eficàcia del qual depèn dels mitjans disponibles per l'Administració penitenciària tingui en cada moment⁵⁶⁴.

A la fi, són la salut, l'educació i el treball les tres funcions principals que caracteritzen el model d'habitabilitat implícit als serveis penitenciaris, funcions que en d'altres sectors no es troben reconegudes –com l'habitatge–, sovint per entendre's que pertanyen a l'esfera urbana, fora de l'àmbit de competències d'una habitabilitat encara reduïda a l'escala domèstica.

La realitat penitenciària, estadístiques en mà, demostra que aquestes tres prestacions es troben implantades al sistema català, amb més o menys fortuna o desigualtat en l'accés, però cal evidenciar que el canvi d'orientació promogut per la Constitució espanyola i la Ley Orgánica 1/1979 no va produir efectes immediats, sinó que s'ha desenvolupat al llarg d'un procés certament costós:

Quan es va aprovar la Llei penitenciària, dèiem d'una forma esquemàtica que teníem unes presons que des del punt de vista material pertanyien o són pròpies d'un país llatí, però que el règim i el respecte dels drets de l'intern eren d'un país escandinau.

De fet, a Catalunya, tal i com estaven els serveis penitenciaris l'any 1984, data del traspàs dels Serveis, en què la Generalitat es va fer càrrec de les competències en aquesta matèria, es podia dir clarament, que la Ley Orgánica General penitenciària era vigent, però no es podia complir. L'article 25 de la Constitució era una utopia. És aquell que diu que les penes privatives de llibertat restaran dirigides a la reeducació i a la reinserció social dels interns.

*Un exemple: dels 576 funcionaris penitenciaris traspassats, només hi havia 4 mestres d'EGB, 4 juristes, 5 psicòlegs i 15 de personal sanitari. La resta de personal es dedicava a tasques de vigilància. El tractament i la reinserció, per tant, eren absents dels centres penitenciaris. L'any 2003, la plantilla s'havia multiplicat per sis i els interns per tres. I la funció rehabilitadora era una realitat palpable*⁵⁶⁵.

En l'àmbit de la justícia juvenil, no es pot només que reafirmar la visió fins ara presentada; la lectura de la legislació vigent a Catalunya, la Llei 27/2001, de 31 de desembre, de justícia juvenil, fent-se ressò de la legislació per adults, recull seqüencialment els mateixos arguments i determinacions, des del reconeixement dels interns com a subjectes de dret, fins a l'observació del dret a l'assistència sanitària, a l'educació i al treball:

⁵⁶² Espanya 1979, Art. 26-27, 33

⁵⁶³ Tribunal Constitucional 1993

⁵⁶⁴ Fernández 2006, 103

⁵⁶⁵ Gispert 2009, 166

Article 5. Drets generals dels menors i els joves

Tots els menors i els joves als quals s'apliqui aquesta Llei gaudeixen dels drets i les llibertats que reconeixen a tothom la Constitució, els tractats internacionals ratificats per l'Estat espanyol i la resta de l'ordenament jurídic vigent, sempre que no estiguin expressament suspesos o restringits per l'autoritat judicial.

Article 15. Finalitat de l'activitat dels centres

L'activitat dels centres, (...), té com a objectius fonamentals la integració i la reinserció social dels menors i els joves sentenciats a mesures d'internament, mitjançant l'aplicació de programes eminentment educatius, i també la custòdia de tots els menors i els joves internats amb mesures cautelars o definitives.

Article 16. Principis de l'activitat dels centres

L'activitat dels centres propis i dels centres col·laboradors, (...), s'ha d'ajustar (...) als criteris d'actuació següents:

- a) La vida en el centre ha de prendre com a referència la vida en llibertat, i ha de reduir al màxim els efectes negatius que l'internament pot comportar per als menors o els joves o per a les famílies respectives.*

Article 19. Drets

A més dels drets que els articles 5 i 6 reconeixen als menors i els joves internats, aquests tenen els drets següents:

- a) Dret que l'activitat dels centres els respecti la personalitat, la llibertat ideològica i religiosa i els drets i els interessos legítims no afectats pel contingut de la resolució judicial, especialment els inherents a la minoria d'edat civil quan sigui el cas.*
- c) Dret que el departament del qual depenen els centres propis o amb el qual col·laboren els centres concertats vetlli per la vida, la integritat física i la salut dels internats, i que aquests no siguin sotmesos, en cap cas, a un tracte degradant o a maltractaments de paraula o d'obra, ni siguin objecte d'un rigor arbitrari o innecessari en l'aplicació de les normes.*
- d) Dret a rebre una educació i una formació integrals en tots els àmbits i a la protecció específica que per llur condició la llei estableix que se'ls ha de prestar.*
- f) Dret a l'exercici dels drets civils, polítics, socials, religiosos, econòmics i culturals que els corresponguin, llevat que siguin estrictament incompatibles amb la resolució judicial de què han estat objecte.*
- h) Dret a l'assistència sanitària gratuïta, a rebre l'ensenyament bàsic obligatori que els correspongui per edat, sigui quina sigui llur situació en el centre, i a una formació educativa o professional adequada.*
- l) Dret a una formació laboral apropiada, a un treball remunerat, d'acord amb el marc de la normativa laboral, adequat a l'edat i a la situació personal i contractual respectives, dels que, d'acord amb les disponibilitats del departament competent en la matèria i amb les aptituds personals, es puguin organitzar, i a rebre les prestacions socials que els corresponguin, una vegada hagin assolit l'edat requerida per la normativa laboral⁵⁶⁶.*

Altres funcions

Paral·lelament a aquestes tres funcions principals, la salut, l'educació i el treball –i a les que normativament es subjuguen a elles: la higiene, el vestit, l'alimentació, la promoció cultural, la pràctica d'esport, la consulta de mitjans informatius, etc.-, els serveis penitenciaris contemplen,

⁵⁶⁶ Catalunya 2001b, Art. 5, 15-16, 19

sovint extensament, altres funcions que cal remarcar per copsar en la seva globalitat el model d'habitabilitat implícit d'aquest sector.

A nivell de funcions que en la vida fora murs es donen a escala pública o col·lectiva, la legislació penitenciària contempla en primer lloc els serveis socials, com a dret inherent i especialment important en l'àmbit penitenciari donada la necessitat de enfortir el vincle dels interns amb el seu entorn:

Article 100. Serveis socials

1. El departament competent en matèria d'execució penal, des de la perspectiva del lliure i ple desenvolupament de la persona i dels col·lectius dins la societat, haurà de vetllar pel respecte dels drets dels usuaris de serveis i establiments socials reconeguts a les lleis i haurà de garantir als/a les interns/es i alliberats/ades condicionals l'accés a les prestacions assistencials i socials que, d'acord amb l'ordenament jurídic, els puguin correspondre⁵⁶⁷.

En segon lloc, l'assistència religiosa, dins del marc de salvaguarda dels drets constitucionals:

Artículo cincuenta y cuatro

La Administración garantizará la libertad religiosa de los internos y facilitará los medios para que dicha libertad pueda ejercitarse⁵⁶⁸.

En tercer lloc, l'adquisició de bens i productes, a través de la regulació dels economats i el servei de compra a l'exterior:

Article 114. Servei d'economat

Els economats dels centres penitenciaris seran un servei que donarà la institució penitenciària als/a les interns/es i que permetrà disposar d'un sistema d'adquisició de productes de naturalesa complementària als que facilita el departament competent en matèria d'execució penal⁵⁶⁹.

A nivell de funcions que habitualment es desenvolupen en l'esfera domèstica –i que es poden deduir, com s'ha vist, de la normativa d'habitabilitat-, la legislació penitenciària és també especialment rica; en aquest sentit, les indicacions aportades en relació a la higiene, l'alimentació o la consulta d'informació exterior en són un exemple. Addicionalment se'n consideren d'altres com mantenir l'equilibri tèrmic, respirar, observar, dormir, vestir, mantenir la imatge personal, emmagatzemar, entre d'altres:

Artículo trece

Los establecimientos penitenciarios deberán contar en el conjunto de sus dependencias con servicios idóneos de dormitorios individuales, enfermería, escuelas, bibliotecas, instalaciones deportivas y recreativas, talleres, patios, peluquería, cocina, comedor, locutorios individualizados, departamento de información al exterior, salas anejas de relaciones familiares y, en general, todos aquellos que permitan desarrollar en ellos una vida de colectividad organizada y una adecuada clasificación de los internos, en relación con los fines que en cada caso les están atribuidos.

⁵⁶⁷ Catalunya 2006b, Art. 100

⁵⁶⁸ Espanya 1979, Art. 54

⁵⁶⁹ Catalunya 2006b, Art. 114

Artículo diecinueve.

Dos. Tanto las dependencias destinadas al alojamiento nocturno de los reclusos como aquellas en que se desarrolle la vida en común deberán satisfacer las necesidades de la higiene y estar acondicionadas de manera que el volumen de espacio, ventilación, agua, alumbrado y calefacción se ajuste a las condiciones climáticas de la localidad.

Artículo veinte

Uno. El interno tiene derecho a vestir sus propias prendas, siempre que sean adecuadas u optar por las que le facilite el establecimiento, que deberán ser correctas, adaptadas a las condiciones climatológicas y desprovistas de todo elemento que pueda afectar a la dignidad del interno.

Artículo veintiuno

Uno. Todo interno dispondrá de la ropa necesaria para su cama y de mueble adecuado para guardar sus pertenencias⁵⁷⁰.

Amb tot, si es procedeix a una revisió sistemàtica de les quatre disposicions referenciades es pot elaborar una taula que reculli el conjunt de necessitats o funcions que es tenen en compte en l'àmbit dels serveis penitenciaris (Taula 5.6):

Serveis penitenciaris

Funcions

	Físiques										Socials						Instrumentals				Transversals																				
	Mantenir equilibri tèrmic	Respirar	Observar	Hidratar-se	Alimentar-se	Evacuar	Mantenir higiene corporal	Mantenir imatge personal	Vestir	Dormir / Descansar	Promocionar la salut	Estar a l'aire lliure	Practicar exercici	Practicar sexe	Comunicar-se	Socialitzar-se	Esbargir-se / Culturitzar-se	Educar-se	Informar-se	Sentir-se segur	Practicar religió	Adquirir bens bàsics	Emmagatzemar	Gestionar residus	Mantenir l'espai i l'equip	Desplaçar-se	Treballar	Allotjament	Retenció i custòdia	Reeducació i reinserció social	Assistència social	Exercir drets constitucionals	Preservar dignitat	Preservar intimitat							
Funcions o satisfactors																																									
LO 1/1979	19	19	19	19	13	19	19	13	20	13	3	13	13		13	4	13	24	58	3	24	24	21	29					13	4	1	1	74	3							
			21	21						21	36	24			51		24	55		41	25			36				24	13			59									
										25	37	25			53		25	56			54						26	19													
																	55											26	19												
																	57											29													
RD 190/1996	14	14			55	14	5		5	14	4		55	222	4	5	4	5	128	4	55	298	14	5		4	5	2	2	2	4	4	4	4							
					226		14		14	77	5		118		41		55	55								78	5	13						227							
										78	222	207	131		45		77	118							225	55	14														
										222		208			50		118	122									132														
										313	213				77		131	124								133															
										314							126																								
																	127																								
																	130																								
D 329/2006					89		125		125	125	68		2		2		2	2	15			114		66		108										100					
											73																														
																	90																								
																	92																								
																	95																								

Notes 1 Article de la disposició on s'especifica la funció
Fonts Generalitat de Catalunya
 Gobierno de España

Taula 5.6. Serveis penitenciaris. Funcions

⁵⁷⁰ Espanya 1979, Art. 13, 19, 20-21

■ Cap a una habitabilitat completa

La comparació d'aquest model d'habitabilitat amb l'inherent a la normativa d'habitatge posa de relleu el diferent abast de cada un d'ells; per una banda, l'habitatge es limita a observar funcions que es desenvolupen dins del seu recinte, obviant les consideracions sobre l'adequació desenvolupades pel dret internacional; per l'altra, els serveis penitenciaris despleguen a partir dels drets constitucionals tot un ventall de funcions bàsiques per al desenvolupament de la vida d'una persona.

És doncs el moment de preguntar-se si la integració de l'habitatge al territori, en tan que integració dels habitants a la ciutadania, reclamat insistentment des de la Relatoria de les Nacions Unides pel dret a l'habitatge adequat, no requereix el reconeixement de funcions més enllà de l'escala domèstica, si s'escau, seguint els passos de models com el penitenciari. Un reconeixement articulat des de l'enunciat d'aquest dret a l'accés a equipaments i serveis urbans essencials, com la salut, l'educació, la cultura, l'esport, l'adquisició de productes, o el treball –aquest últim encara que sigui com a *dret d'aplicació progressiva*-. I regulat mitjançant paràmetres mesurables, que relacionin a nivell urbà i/o territorial les variables implicades en l'accés als satisfactors d'aquestes necessitats socialment reconegudes, com la distància, el desnivell, la velocitat, la complexitat o perillositat del traçat, o el cost en recursos ambientals i econòmics.

Tanmateix, aquesta possibilitat no és plenament desenvolupable sense tenir en compte una qüestió essencial, i és que les diferències entre l'establiment penitenciari i l'habitatge apunten vers el conflicte ineludible ja enunciat per Z. Bauman entre llibertat i seguretat:

(...) sucede que la libertad y la seguridad, ambas igualmente acuciantes e indispensables, son difícilmente reconocibles sin fricciones, y la mayoría de las veces, fricciones considerables. Ambas cualidades son, simultáneamente, complementarias e incompatibles; la probabilidad de que entren en conflicto siempre ha sido y siempre será tan alta como la necesidad de que se reconcilien. Aunque se han intentado múltiples formas de convivencia humana en el curso de la historia, ninguna ha logrado encontrar una solución impecable a esta tarea, que equivale a una auténtica «cuadratura del círculo»⁵⁷¹.

En aquest sentit, l'habitabilitat dels establiments penitenciaris es presenta com un model complet a nivell funcional, complet perquè la manca de llibertat dels seus residents obliga a l'Administració a vetllar per a la satisfacció de tots els drets fonamentals recollits a la Constitució en un entorn concret, a la incorporació a la presó de totes les activitats que en altres situacions de llibertat es troben disperses a la ciutat, sovint sense el control públic que assegurí la seva presència o les faci efectivament accessibles. Així, mentre que en l'entorn penitenciari es proporciona màxima seguretat –en aquest cas, la seguretat de poder realitzar totes les funcions indispensables per a la vida digne reconeguda per la Constitució espanyola- a canvi de la mínima llibertat –i no només en la restricció de moviments o la intimitat, sinó expressada també a través de múltiples obligacions: higiene, horari, compliment de tasques, etc.-, en l'entorn urbà on s'insereix un habitatge les relacions s'equilibren, doncs l'augment de llibertat de moviments i d'elecció de forma de vida es produeix a l'hora que la seguretat de disposar de tot el necessari es veu minvada. Els serveis penitenciaris són segurament la màxima expressió de la tensió entre llibertat i seguretat, però no és menys cert que es també present en d'altres models d'habitabilitat com les institucions religioses –on la regla regula la vida monacal amb absoluta precisió-, o els allotjaments de l'exercit o la guàrdia

⁵⁷¹ Bauman 2003, 13

civil –on la fèrria disciplina a la que se sotmet als seus integrants sovint s’endinsava en el camp de l’adocrinament moral-.

Si bé, com precisa Z. Bauman, encara no s’ha trobat una solució impecable a aquest dilema, el cert és que entre la legislació d’una presó que obliga a que es disposi de tots els satisfactors necessaris perquè no es disposa de llibertat, i l’actual legislació en matèria d’habitatge que no garanteix la disponibilitat de tots els satisfactors perquè es disposa de llibertat, hauria de ésser possible trobar un punt intermedi que conjugi equilibradament la llibertat innegable de l’individu i la garantia de la satisfacció dels drets fonamentals a través de l’accés als satisfactors que els hi són propis –la garantia d’una habitabilitat socialment completa-.

Tal equilibri depèn indubtablement d’una ampla gama de factors, però en última instància recau en bona mesura en la capacitat d’organitzar la població per a que posi en comú els seus recursos a l’hora de satisfer les seves necessitats. En la presó aquesta apreciació s’observa amb facilitat: La garantia de la satisfacció de totes les necessitats dels retinguts es possible perquè existeix un model d’organització imposat per l’administració del centre que assegura la seva viabilitat en termes econòmics. Se sap en tot moment quin és el nombre mínim de persones necessaris que han de compartir certa funció per fer-la sostenible amb els recursos disponibles, així funcions com el dormir o la higiene es desenvolupen en cercles reduïts, i funcions com el tractament de la roba o l’alimentació es desenvolupen en cercles majors.

És per aquest motiu que el progrés vers una habitabilitat que contempli les funcions socialment exigibles per al desenvolupament d’una vida plena –amb la incorporació de drets fonamentals com l’educació o la salut-, serà necessàriament un procés en el qual s’haurà de discutir sobre l’organització de què i com es comparteix, de quins i a quina escala es conformen el satisfactors de cada funció, doncs la garantia de que cada un d’aquests satisfactors serà viable està vinculada als recursos disponibles, i, per tant, a la capacitat d’agrupar un nombre suficient de persones que els faci eficients.

Capítol 6.

**UNA REVISIÓ
CONSTRUCTIVA
DEL CONCEPTE
D'HABITABILITAT**

UNA REVISIÓ CONSTRUCTIVA DEL CONCEPTE D'HABITABILITAT SUMARI I RESUM DEL CAPÍTOL

SUMARI I RESUM DEL CAPÍTOL	226
6.1 SOBRE L'ESCALA FUNCIONAL	227
6.1.1 UNA POLIFONIA FUNCIONAL	227
6.1.1.1 ALLOTJAMENTS TURÍSTICS	227
6.1.1.2 SERVEIS SOCIALS	230
6.1.1.3 SERVEIS PENITENCIARIS	234
6.1.2 MÍNIM COMÚ MÚLTIPLE: LES FUNCIONS TRONCALS	237
6.1.3 MÀXIM COMÚ DIVISOR: LES FUNCIONS POSSIBLES	239
6.2 SOBRE ELS SATISFACTORS.....	246
6.2.1 LA UNITAT HABITACIÓ.....	246
6.2.2 LA UNITAT HABITATGE	249
6.2.3 LA UNITAT IMMOBLE	252
6.2.4 LA UNITAT VEÏNAT	259
6.3 SOBRE ELS MECANISMES NORMATIUS DE REGULACIÓ	262

En aquest capítol es procedeix a una revisió del concepte d'habitabilitat en base als coneixements obtinguts en l'anàlisi de la legislació sectorial d'allotjaments turístics, serveis penitenciaris i serveis socials i dels models d'habitabilitat que emanen d'aquesta. Dita revisió s'organitza en tres fases; en la primera es realitza una aproximació a l'habitabilitat des de les funcions considerades en cada un dels 3 sectors objecte d'estudi i s'empren una reflexió sobre quin paper juguen aquestes en la redefinició d'aquest concepte; en la segona s'exposen les estratègies alternatives proposades pels allotjaments analitzats en relació als satisfactors, tot comparant-les amb les desenvolupades en el marc de l'habitatge; en la tercera es canvia el camp de recerca i es procedeix a una revisió dels instruments legislatius des del punt de vista de l'enunciat de funcions o satisfactors i de la capacitat de regular l'habitabilitat durant la fase de residència dels seus habitants.

UNA REVISIÓ CONSTRUCTIVA DEL CONCEPTE D'HABITABILITAT SOBRE L'ESCALA FUNCIONAL

6.1

Cada un dels sectors estudiats, els allotjaments turístics, els serveis socials i els serveis penitenciaris, disposen del seu propi univers de funcions reconegudes, bé a través de la menció més o menys directa a la funció, bé a través de l'especificació d'un satisfactor vinculat. Es proposa ara un repàs sistemàtic d'aquests conjunts de funcions en vistes a definir des d'una anàlisi de la legislació un llistat de funcions implicades en l'habitabilitat.

6.1.1 UNA POLIFONIA FUNCIONAL

6.1.1.1 ALLOTJAMENTS TURÍSTICS

■ Funcions físiques

Mantenir l'equilibri tèrmic

Funció reconeguda entre 1.987 i 2.010 per 7 disposicions, principalment a través de l'ordenació de la calefacció i, recentment, a través de la refrigeració o climatització de les habitacions i les estances comunes. Com excepció, l'Ordre de 6 d'octubre de 1.987 i el Decret 100/1990 que senyalen que *els sostres i les parets disposaran d'aïllament tèrmic i acústic*.

Respirar

Funció reconeguda entre 1.982 i 2.010 per 9 disposicions, mitjançant el manament de disposar de ventilació directa a l'exterior o a cel obert sense tapar, sovint detallant també la superfície mínima de l'obertura. Aquest requeriment es desenvolupa per diferents espais dels allotjaments turístics, els serveis higiènics als càmpings, les habitacions als establiments hotelers, als apartaments turístics i als allotjaments rurals. En el cas de les cuines, aquesta funció s'expressa a través de l'obligatorietat d'una campana extractora.

Observar

Funció reconeguda entre 1.982 i 2.010 per 10 disposicions, a través de l'exigència de la il·luminació suficient, exigència que en múltiples casos es dona de forma vinculada a la ventilació. Com a excepció, el Decret 93/1986 associa la il·luminació a la infraestructura elèctrica i fixa que *els accessos, els vials, els jardins, els estacionaments i les zones exteriors d'ús comú estaran degudament il·luminades*, mentre que el Decret 183/2010 fixa per als establiments de càmping que *els accessos, els vials i les instal·lacions d'ús generals i obligatòries han d'estar degudament il·luminades*.

Hidratar-se

Funció reconeguda entre 1.982 i 2.010 per 12 disposicions, deduïble de l'ordenament del subministrament, la xarxa o les fonts d'aigua potable, i de la disponibilitat de serveis de menjador, bar o restaurant, d'espais com menjador o cuina, o d'equips com el minibar.

Alimentar-se

Funció reconeguda entre 1.982 i 2.010 per 12 disposicions, fonamentalment lligada a les mateixes disposicions dictades –ja mencionades per la funció de hidratació– en relació als serveis de menjars, bar o restaurant, d'espais com menjador o cuina, o d'equips com el minibar o tots els vinculats a l'espai de cuina –utensilis, coberts, parament, llenceria, aparell de cocció, microones, aigüera, frigorífic, etc.-.

Evacuar

Funció reconeguda entre 1.982 i 2.010 per 12 disposicions, a través de la presència de serveis higiènics i banys equipats amb inodors o evacuatoris, i sistemes de subministrament d'aigua i evacuació d'aigües residuals.

Mantenir la higiene corporal

Funció reconeguda entre 1.982 i 2.010 per 12 disposicions, a través de la presència dels mateixos espais i fluxes destinats a la funció d'evacuar deposicions –serveis higiènics i banys, subministrament d'aigua freda i calenta, i evacuació d'aigües residuals-, en aquest cas equipats amb rentamans o lavabos, banyeres o dutxes, bidets, tovallolers o penjadors, assecadors de cabell, barnús o sabatilles, i productes d'higiene personal –sabó, raspall de dents, pasta dentífrica, mocadors de paper, estris d'afaitar, productes d'higiene intima femenina, colònia, etc.-.

Mantenir la imatge personal

Funció reconeguda entre 1.982 i 2.010 per 3 disposicions, associada a l'exigència de disposar de *perruqueria de senyores i barberia* en els càmpings de màxima categoria entre els anys 1.982 i 2.010, i a la de *servei d'estètica i/o perruqueria* en els establiments hotelers de luxe a partir de 2.010.

Vestir

Funció reconeguda entre 1.982 i 2.010 per 8 disposicions, normalment de forma indirecta mitjançant l'especificació de serveis de bugaderia i planxa o de equips com un armari o espai per desar la roba.

Dormir

Funció reconeguda entre 1.983 i 2.010 per 9 disposicions, a través de múltiples referències que es mouen des de la menció directa a pernoctar, fins a la determinació d'habitacions-dormitori, llits individuals, dobles i lliteres, i serveis de preparació de l'habitació per dormir i de canvi de la roba del llit.

Promocionar la salut

Funció reconeguda entre 1.982 i 2.010 per 3 disposicions, per la definició als càmpings del *servei d'assistència mèdica assegurada* -entre 1.982 i 2.010-, de la sala de cures i de primers auxilis, i la farmaciola de primers auxilis, i als establiments hotelers per la possibilitat de disposar de serveis mèdics. Addicionalment, la Llei 13/2002 de Turisme de Catalunya demanda als municipis turístics la protecció de la salubritat pública i de la higiene en tot el terme municipal.

Estar a l'aire lliure

Funció reconeguda entre 1.982 i 2.010 per 3 disposicions, fonamentalment vinculada a la pràctica del càmping i a la menció d'espais i infraestructures lligades a activitats a l'exterior, com la pròpia parcel·la, les parc infantil o les pistes esportives.

Practicar exercici

Funció reconeguda entre 1.982 i 2.010 per 5 disposicions, fortament relacionada amb la possibilitat d'estar a l'aire lliure en instal·lacions esportives o piscines ubicades en càmpings, però també per l'especificació en els establiments turístics de la possible presència de servei de gimnàs i en els apartaments turístics per la presència de piscines.

■ Funcions socials

Comunicar-se

Funció reconeguda entre 1.982 i 2.010 per 8 disposicions, en un inici a través de l'exigència de telèfon o comunicació telefònica, bé d'ús general, bé en cabines, bé a les habitacions, i recentment a través de l'accés obert a Internet a tot establiment hotelier.

Socialitzar-se

Funció reconeguda entre 1.982 i 2.010 per 10 disposicions, principalment mitjançant l'obligatorietat d'espais col·lectius com *sales de reunió* o *salons socials comuns*, i d'espais privats com *sales d'estar* –en alguns casos combinada amb el menjador, la cuina i/o el dormitori-, *sales privades* o *salons*. Excepcionalment es senyala també l'equipament d'aquestes estances: *taula, butaques i cadires en quantitat suficient per als usuaris*.

Esbargir-se o culturitzar-se

Funció reconeguda entre 1.982 i 2.010 per 4 disposicions, vinculada a espais col·lectius presents als càmpings –sala de jocs de saló, parc infantil, piscina-, als establiments hotelers –piscina-, i als apartaments turístics –piscina-, i addicionalment a certs serveis, com el servei opcional d'animació diari detallat per als establiments hotelers.

Informar-se

Funció reconeguda entre 1.982 i 2.010 per 6 disposicions, en forma de disposició de sala de televisió –als càmpings de màxima categoria- o televisió i radio a les habitacions –als establiments hotelers i apartaments turístics-, o servei de premsa.

Sentir-se segur

Funció reconeguda entre 1.982 i 2.010 per 4 disposicions, essencialment en la modalitat de càmping, on s'especifiquen les condicions del tancament del recinte i del servei de vigilància. Al mateix temps, la Llei 13/2002 de Turisme de Catalunya fixa com a dret dels usuaris turístics *tenir garantida llur seguretat i la de llurs béns en els establiments i els serveis que utilitzin*, i l'obligació dels municipis turístics a prestar el servei de protecció civil i seguretat ciutadana.

■ Funcions instrumentals

Adquirir bens bàsics

Funció reconeguda entre 1.982 i 2.010 per 3 disposicions, en forma de *supermercat o espai destinat a la venda de queviures* en els establiments de càmping, si bé la darrera normativa, el Decret 183/2010, dispensa la seva presència si en l'entorn del mateixos existeix aquest servei.

Emmagatzemar

Funció reconeguda entre 1.983 i 2.010 per 6 disposicions, a través de l'ordenació d'equipament destinat a aquest fi com un armari per desar roba en les habitacions o per guardar estris de neteja personal en les estances de bany.

Gestionar residus

Funció reconeguda entre 1.982 i 1.989 per 6 disposicions, en forma de prestació del servei de recollida, d'emmagatzematge i, eventualment, de tractament de deixalles per part dels establiments.

Mantenir l'espai i l'equip

Funció reconeguda entre 1.982 i 2.010 per 7 disposicions, concretament adoptant el format de servei de neteja periòdica de les instal·lacions, espais comuns i unitats d'allotjament –la freqüència varia en funció de l'establiment-. En aquest sentit es pronuncia també el Decret 183/2010, al incloure el servei de neteja com una de les prestacions possibles dels serveis turístics. Al mateix temps, segons la Llei 13/2002 els establiments turístics tenen l'obligació d'efectuar les operacions necessàries de manteniment o reparació de locals, instal·lacions, mobiliari i estris per garantir el seu bon estat.

Desplaçar-se

Funció reconeguda entre 1.982 i 2.010 per 6 disposicions, mitjançant la definició de les característiques d'accessos i vials interiors en els càmpings, i de escales, ascensors, passadissos i portes en els establiments hotelers i apartaments turístics.

■ **Funcions transversals****Allotjament**

Funció reconeguda entre 1.982 i 2.010 per 9 disposicions, a través de la fórmula explícita d'enunciar per a totes i cada un de les modalitats turístiques que són establiments que estan destinats, ofereixen o presten servei d'allotjament. Addicionalment, així ho estableix també la Llei 13/2002 per a tots els establiments d'allotjament turístic:

Tenen la consideració d'establiment d'allotjament turístic els que, d'una manera habitual i amb caràcter professional, ofereixen als usuaris turístics, mitjançant preu, allotjament temporal que no constitueixi un canvi de residència per a la persona allotjada, d'acord amb les condicions i les característiques que siguin establertes per reglament⁵⁷².

>> Taula complementaria 6.1. Allotjaments turístics. Funcions reconegudes segons modalitat (Annex 2.5).

6.1.1.2 SERVEIS SOCIALS■ **Funcions físiques****Mantenir l'equilibri tèrmic**

Funció reconeguda entre 1.987 i 2.006 per 3 disposicions, principalment a través de l'ordenació de la calefacció i del mandat de protegir de les inclemències atmosfèriques en els establiments regulats per l'Ordre de 15 de juliol de 1987, però també de forma implícita a través del manament del Decret 271/2003 i del Decret 318/2006 referents a persones amb discapacitat que exigeix complir amb les requisits d'habitabilitat de la normativa vigent.

Respirar

Funció reconeguda entre 1.987 i 2.006 per 3 disposicions, mitjançant el manament en l'Ordre de 15 de juliol de 1987 de disposar de ventilació i renovació d'aire en sales i dependències tancades, bé de forma directa a l'aire lliure, bé mitjançant sistemes d'extracció mecànica o estàtica. Com a excepció, el Decret 271/2003 i del Decret 318/2006, determinen certa quantitat de volum d'aire de renovació (18-30 m³/h i persona).

⁵⁷² Catalunya 2002a, Art. 38

Observar

Funció reconeguda entre 1.987 i 2.006 per 3 disposicions, a través de l'exigència en l'Ordre de 15 de juliol de 1987 d'il·luminació suficient, il·luminació apropiada, il·luminació directa, o altres formes anàlogues; en algunes estances d'origen natural –sovint lligat a les obertures que també serveixen per ventilar- i en d'altres artificial. De nou, el Decret 271/2003 i del Decret 318/2006, operen diferentment i quantifiquen la il·luminació o il·luminància mínima en 300 lx.

Hidratar-se

Funció reconeguda entre 1.987 i 2.010 per 7 disposicions, deduïble de l'ordenament de la instal·lació d'aigua, i de la disponibilitat de funcions de menjador, alimentació bàsica, o manteniment, i d'espais i equips com menjador o cuina.

Alimentar-se

Funció reconeguda entre 1.987 i 2.010 per 7 disposicions, essencialment vinculada als mateixos satisfactors ja mencionats per la funció de hidratació: serveis de menjador, alimentació bàsica, o manteniment, i espais i com un menjador o una cuina.

Evacuar

Funció reconeguda entre 1.987 i 2.010 per 7 disposicions, a través de la presència de condicions materials com serveis o cambres higièniques equipades amb vàters i instal·lacions d'aigua i d'evacuació d'aigües residuals. I a través de la menció de funcions com la higiene o la higiene personal, i l'atenció o cura personal –que inclou el suport a l'evacuació de deposicions-.

Mantenir la higiene corporal

Funció reconeguda entre 1.987 i 2.010 per 7 disposicions, a través de la presència dels mateixos espais i fluxes destinats a la funció d'evacuar deposicions –serveis o cambres higièniques, subministrament d'aigua freda i calenta, i evacuació d'aigües residuals-, en aquest cas equipats amb punts d'aigua, lavabos, banyeres o dutxes. Així mateix, aquesta funció es nombrada directament, com en l'evacuació, en forma de higiene o higiene personal, i atenció o cura personal.

Mantenir la imatge personal

Funció reconeguda entre 1.996 i 2.010 per 2 disposicions, associada a la funció de suport a les persones adultes en situació d'exclusió social consistent en la cura de l'aspecte físic i el vestit o autoimatge.

Vestir

Funció reconeguda entre 1.987 i 2.010 per 7 disposicions, normalment de forma indirecta mitjançant l'especificació de serveis de bugaderia i repàs de la roba o de equips com armaris individuals als espais dormitoris, o bé de forma directa mitjançant la menció de funcions que inclouen el vestir com l'atenció o la cura personal, o la cura de l'aspecte físic i el vestit.

Dormir

Funció reconeguda entre 1.987 i 2.006 per 7 disposicions, a través de referències a espais dormitori, dormitoris, habitacions –simples o dobles-, o habitacions d'ús privat que serveixen de dormitori, equips com el llit, o de funcions com el descans.

Promocionar la salut

Funció reconeguda entre 1.987 i 2.010 per 6 disposicions, mitjançant tot un ventall de prestacions emparentades: atenció a la salut, atenció a la seguretat personal a la llar, atendre la salut, garantir l'assistència sanitària, manteniment de les funcions físiques i cognitives, prevenció del

deteriorament físic i psíquic, promoure el manteniment de la salut i hàbits de vida saludables, salut, suport sanitari, vetllar per la integritat i seguretat física.

■ Funcions socials

Comunicar-se

Funció reconeguda el 2.003 per 1 disposició que reclama la presència de telèfon inalàmbic en els serveis d'acolliment residencial per a persones amb discapacitat física.

Socialitzar-se

Funció reconeguda entre 1.982 i 2.010 per 10 disposicions, mitjançant certes condicions materials com *espais d'activitats i convivència, estances d'ús comú, o sales d'estar*, però principalment fent menció directa a la funció sota diferents fórmules: acompanyament i suport per a fomentar la integració comunitària, afavoriment de les relacions de la família amb la persona usuària, convivència, dinamització sociocultural, facilitar pautes de resolució de conflictes, foment de les relacions interpersonals i socials, manteniment i/o millorant els vincles familiars, potenciar el desenvolupament d'habilitats de relació, potenciar una educació integral pel que fa a la dimensió relacional, o promoure, establir i aplicar mesures d'inserció social i familiar.

Esbargir-se o culturitzar-se

Funció reconeguda entre 1.987 i 2.010 per 7 disposicions, vinculada a espais col·lectius que sovint també serveixen a la funció de socialitzar-se com *espais d'activitats i convivència, estances d'ús comú, o sales d'estar* i a funcions nombrades directament com dinamització sociocultural, o foment de l'oci i del lleure

Educar-se

Funció reconeguda entre 1.987 i 2.010 per 3 disposicions, en forma de disposició d'espais formatius tipus espais ocupacionals, pre-tallers, àrees d'orientació professional o activitats similars i de prestacions com acompanyament educatiu, atenció educativa, educació, potenciar una educació integral pel que fa a la dimensió personal i formativa, o promoure, establir i aplicar mesures tècniques educatives.

Informar-se

Funció reconeguda el 2.007 per 1 disposició, per la via dels reconeixement del *Dret a la informació en l'àmbit dels serveis socials* i del dret a *Comunicar i rebre lliurement informació per qualsevol mitjà de difusió de manera accessible*.

Sentir-se segur

Funció reconeguda el 2.010 per 1 disposició, essencialment en la modalitat d'Atenció i acolliment d'urgències per a dones en situació de violència masclista a través de la funció de *vetllar per la integritat i seguretat física de la dona i les seves filles i fills a càrrec*.

■ Funcions instrumentals

Emmagatzemar

Funció reconeguda entre 1.987 i 2.006 per 3 disposicions, a través de l'ordenació d'equipament destinat a aquest fi com un armari individual a les habitacions o espais dormitoris, o un espai d'emmagatzematge de queviures en un indret sec a la cuina.

Mantenir l'espai i l'equip

Funció reconeguda entre 1.993 i 2.010 per 3 disposicions, concretament adoptant en l'habitatge tutelat per gent gran el format d'higiene de l'establiment o higiene de l'habitatge.

Treballar

Funció reconeguda entre 1.996 i 2.010 per 2 disposicions, en forma de prestacions com integració laboral o promoure, establir i aplicar mesures d'inserció laboral, prestació del servei de recollida, d'emmagatzematge i, eventualment, de tractament de deixalles per part dels establiments.

Desplaçar-se

Funció reconeguda entre 1.987 i 2.006 per 3 disposicions, mitjançant la definició material d'accessos i recorreguts interiors –passadissos, escales, ascensors, portes, etc.-, i el mandat de complir els requisits d'accessibilitat segons la normativa vigent.

■ Funcions transversals

Allotjament

Funció reconeguda entre 1.987 i 2.010 per 8 disposicions, a través de la fórmula explícita d'enunciar-la directament.

Acolliment

Funció reconeguda entre 1.987 i 2.010 per 8 disposicions, a través de la fórmula explícita d'enunciar-la directament.

Guarda

Funció reconeguda entre 1.996 i 2.010 per 2 disposicions, a través de la fórmula explícita d'enunciar-la directament.

Cura personal

Funció reconeguda entre 1.996 i 2.010 per 5 disposicions, mitjançant diversos formats de funció: atenció o cura personal, atenció personal en les activitats de la vida diària, suport en les activitats de la vida diària, suport personal, o suport personal i domèstic bàsic.

Promoció de l'autonomia

Funció reconeguda entre 1.996 i 2.010 per 5 disposicions, de forma directa a través de l'enunciat de funcions tipus: facilitar la plena autonomia, independència i responsabilitat, foment dels hàbits d'autonomia personal, garantir l'acompanyament cap a l'autonomia personal, hàbits d'autonomia, manteniment de l'autonomia, oferir un servei d'acompanyament que permeti adquirir la plena autonomia personal i familiar, o promoure el desenvolupament de l'autonomia personal.

Atenció a la conducta

Funció reconeguda entre 1.996 i 2.010 per 4 disposicions, a partir de la menció de funcions com acompanyament i supervisió, assessorament i supervisió, atenció conductual, facilitar pautes d'autocontrol, facilitar pautes d'autocura, manteniment de les aptituds i de la motivació, potenciar el desenvolupament d'habilitats personals, o promoure la participació activa.

Suport social

Funció reconeguda entre 1.987 i 2.010 per 6 disposicions, mitjançant diverses fórmules: suport social, oferir una alternativa al medi familiar inexistent, deteriorat o en greu dificultat, o atenció psicològica, social i jurídica.

>> Taula complementaria 6.2. Serveis socials. Funcions reconegudes segons modalitat (Annex 2.5).

6.1.1.3 SERVEIS PENITENCIARIS

■ Funcions físiques

Mantenir l'equilibri tèrmic

Funció reconeguda entre 1.979 i 1.981 per 2 disposicions, principalment a través de l'ordenació de la calefacció: *Tanto las dependencias destinadas al alojamiento nocturno de los reclusos como aquellas en que se desarrolle la vida en común deberán (...) estar acondicionadas de manera que el volumen de (...) calefacción se ajuste a las condiciones climáticas de la localidad*⁵⁷³.

Respirar

Funció reconeguda entre 1.979 i 1.996 per 3 disposicions, mitjançant l'obligatorietat de la ventilació natural de l'establiment, especialment de les cel·les: *Las celdas y dormitorios colectivos deben contar con (...) [la] ventilación natural (...) suficiente para hacerlos habitables*⁵⁷⁴.

Observar

Funció reconeguda entre 1.979 i 1.996 per 3 disposicions, a través de l'exigència present en els mateixos articles que en la funció de respirar que demanden o bé un volum d'enllumenat acord amb les condicions climàtiques de la localitat llum, o bé llum suficient per fer habitables els espais.

Hidratar-se

Funció reconeguda entre 1.979 i 1.981 per 2 disposicions, mitjançant la menció directa a la disponibilitat d'aigua potable: *Los internos dispondrán, en circunstancias normales, de agua potable a todas las horas*⁵⁷⁵.

Alimentar-se

Funció reconeguda entre 1.979 i 2.006 per 4 disposicions, essencialment vinculada al dret a la salut i enunciativa de forma directa *-en todos los Centros penitenciarios se proporcionará a los internos una alimentación convenientemente preparada (...)*⁵⁷⁶ i mitjançant els satisfactors oportuns, com el menjador o la cuina.

Evacuar

Funció reconeguda entre 1.979 i 1.996 per 3 disposicions, a través de la presència o facilitació de condicions materials com els serveis higiènic i los *servicios y artículos de aseo diario necesarios*, i de mandats de que les instal·lacions *deberán satisfacer las necesidades de la higiene*.

Mantenir la higiene corporal

Funció reconeguda entre 1.979 i 1.996 per 3 disposicions, fonamentalment per les mateixes disposicions referides per la funció d'evacuació de deposicions, i al mateix temps per especificacions meridianament clares: *Por razones de higiene se exigirá un cuidadoso aseo personal*⁵⁷⁷.

⁵⁷³ Espanya 1979, Art. 19

⁵⁷⁴ Espanya 1996b, Art. 14.1

⁵⁷⁵ Espanya 1979, Art. 21.2

⁵⁷⁶ Espanya 1996b, Art. 221

⁵⁷⁷ Espanya 1979, Art. 19.3

Mantenir la imatge personal

Funció reconeguda el 1.979 per 1 disposició, associada a la presència d'una perruqueria dins dels establiments penitenciaris.

Vestir

Funció reconeguda entre 1.979 i 2.006 per 4 disposicions, mitjançant tot un ventall d'indicacions, des del vestir correctament com un dret i un deure, fins l'especificació detallada de la roba que s'ha de facilitar als interns o que poden disposar en l'interior de l'establiment, incloent la referència a un lloc o moble adequat per guardar les pertinences o a un servei de bugaderia.

Dormir

Funció reconeguda entre 1.979 i 1.996 per 3 disposicions, a través de referències a l'horari de descans *-el tiempo se distribuirá de manera que se garanticen ocho horas diarias para el descanso nocturno*⁵⁷⁸-, o dormitoris, i llits i la seva roba *-cama, colchon con funda, dos mantas, tres sabanas, una colcha, una almohada, dos fundas de almohada, dos toallas y un saco de lona con dispositivo de cierre*⁵⁷⁹.

Promocionar la salut

Funció reconeguda entre 1.979 i 2.006 per 4 disposicions dins de la protecció als drets constitucionals i articulada, com s'ha exposat en el punt 5.3.2, de forma directa com a dret i mitjançant tot un desplegament de condicions materials i funcionals.

Estar a l'aire lliure

Funció reconeguda entre 1.979 i 1.981 per 2 disposicions, principalment per la menció a uns espais de pati i al dret a disposar de 1 hora de passeig a l'aire lliure.

Practicar exercici

Funció reconeguda entre 1.979 i 2.006 per 4 disposicions, fortament relacionada amb l'àmbit de l'educació i materialitzada en activitats d'ordre esportiu i serveis esportius, tant les instal·lacions com els instruments necessaris per al desenvolupament de les activitats.

Practicar sexe

Funció reconeguda el 1.996 per 1 disposició, deduïble de la inclusió dins dels lots higiènics dels interns de preservatius i de la previsió de las *comunicaciones íntimas, familiares y de convivencia*⁵⁸⁰.

■ Funcions socials

Comunicar-se

Funció reconeguda entre 1.979 i 1.996 per 3 disposicions, que s'inicia amb el *derecho a las relaciones con el exterior*⁵⁸¹, o el *derecho a comunicar periódicamente, de forma oral y escrita, en su propia lengua, con sus familiares, amigos y representantes*⁵⁸² i s'organitza a partir de l'ordenació dels espais i equips adequats per resoldre aquesta funció.

⁵⁷⁸ Espanya 1979, Art. 25.2

⁵⁷⁹ Espanya 1981, Art. 401

⁵⁸⁰ Espanya 1996b, Art. 45

⁵⁸¹ Espanya 1996b, Art. 4

⁵⁸² Espanya 1996b, Art. 41

Socialitzar-se

Funció reconeguda entre 1.979 i 2.006 per 4 disposicions, mitjançant certes referències a la promoció dels valors de la convivència i a l'obligació de mantenir una *conducta correcta* o una *actitud de respeto y consideración* vers les autoritats i els companys d'internament.

Esbargir-se o culturitzar-se

Funció reconeguda entre 1.979 i 1.996 per 3 disposicions, vinculada a la conservació dels drets culturals i desenvolupada per la programació de *las actividades culturales (...) más adecuadas para conseguir el desarrollo integral de los internos*⁵⁸³ i la incentivació de la participació dels presos en l'organització d'aquestes, a més a més de la disposició de biblioteques i instal·lacions recreatives.

Educar-se

Funció reconeguda entre 1.979 i 2.006 per 4 disposicions dins de la protecció als drets constitucionals en forma de, com s'ha exposat en el punt 5.3.2, mandat directe per *garantir l'accés de les persones internades als establiments penitenciaris als programes formatius*⁵⁸⁴ i de definició de les condicions materials i funcionals adequades per desenvolupar-lo.

Informar-se

Funció reconeguda entre 1.979 i 2.006 per 4 disposicions, bàsicament mitjançant el dret a *disponer de libros, periódicos y revistas de libre circulación en el exterior* i a *estar informados a través de audiciones radiofónicas, televisivas y otras análogas*⁵⁸⁵.

Sentir-se segur

Funció reconeguda entre 1.979 i 2.006 per 4 disposicions, a través del dret a que l'Administració penitenciària vetlli per la seguretat dels interns i a l'orientació del règim disciplinari a garantir la seguretat i una convivència ordenada.

Practicar religió

Funció reconeguda entre 1.979 i 1.996 per 3 disposicions, per l'afirmació que *todos los internos tendrán derecho a dirigirse a una confesión religiosa registrada para solicitar su asistencia siempre que ésta se preste con respeto a los derechos de las restantes personas*⁵⁸⁶.

■ **Funcions instrumentals**

Adquirir bens bàsics

Funció reconeguda entre 1.979 i 2.006 per 4 disposicions, en forma del servei d'economat prestat per la institució penitenciària als interns i que permet *disposar d'un sistema d'adquisició de productes de naturalesa complementària als que facilita el departament competent en matèria d'execució penal*⁵⁸⁷ tals com comestibles que no precisin ésser cuinats, tabac, roba i productes d'higiene personal. Per a altres productes autoritzats no disponibles a l'economat es possible articular vies d'adquisició a l'exterior.

Emmagatzemar

Funció reconeguda entre 1.979 i 1.996 per 3 disposicions, a través de l'ordenació d'equipament destinat a aquest fi com un lloc o moble on els interns puguin guardar les seves pertinences.

⁵⁸³ Espanya 1996b, Art. 131

⁵⁸⁴ Catalunya 2006b, Art. 90

⁵⁸⁵ Espanya 1979, Art. 58

⁵⁸⁶ Espanya 1996b, Art. 230

⁵⁸⁷ Catalunya 2006b, Art. 114

Mantenir l'espai i l'equip

Funció reconeguda entre 1.979 i 2.006 per 4 disposicions, concretament adoptant la forma d'exigència a l'administració penitenciària de *tenir cura del manteniment i la conservació general de les instal·lacions, el mobiliari, el material i l'equipament*⁵⁸⁸ i a l'hora la forma de deure dels interns de realitzar les prestacions obligatòries encaminades a mantenir el bon ordre, neteja i higiene de l'establiment.

Treballar

Funció reconeguda entre 1.979 i 2.006 per 4 disposicions dins de la protecció als drets constitucionals a través, com s'ha exposat en el punt 5.3.2, de l'observació del treball com un dret i un deure dels interns i de l'organització d'activitats laborals dins dels establiments penitenciaris.

■ **Funcions transversals****Allotjament**

Funció reconeguda entre 1.979 i 1.996 per 3 disposicions, a través de la fórmula d'exigir el deure dels interns de romandre als establiments fins al moment de l'alliberació, i de garantir condicions d'habitabilitat als establiments, especialment a les cel·les on s'allotgen els presos.

Preservar la intimitat

Funció reconeguda entre 1.981 i 1.996 per 2 disposicions, pel mandat que garanteix *el derecho a que se preserve su dignidad, así como su intimidad, sin perjuicio de las medidas exigidas por la ordenada vida en prisión*⁵⁸⁹, i especialment en els àmbits de l'ingrés, dels registres, de l'estada a les cel·les, del treball i de l'assistència sanitària.

Retenció i custòdia

Funció reconeguda entre 1.979 i 1.996 per 3 disposicions, mitjançant l'enunciat de la retenció i custòdia de detinguts, presos i penats com a fi primordial de les institucions penitenciaris.

Assistència social

Funció reconeguda entre 1.979 i 2.006 per 4 disposicions, de forma directa com a fi primordial de les institucions penitenciaris i com a dret dels interns.

>> Taula complementaria 6.3. Serveis penitenciaris. Funcions reconegudes segons modalitat (Annex 2.5).

6.1.2 MÍNIM COMÚ MÚLTIPLE: LES FUNCIONS TRONCALS

La revisió de l'extensa normativa pròpia de cada un dels 3 àmbits estudiats desemboca en primer terme en la possibilitat d'establir una comparació entre les funcions que es troben reconegudes en cada un d'ells i de detectar un patró comú.

Aquest exercici vindria a ésser una primera aproximació empírica a una de les preguntes claus ja plantejada amb anterioritat: Quines activitats o funcions conformen l'habitabilitat? En aquest sentit, s'estima que el conjunt de funcions que es repeteixen sistemàticament en els allotjaments turístics, els serveis socials i els serveis penitenciaris poden conformar el nucli funcional de *l'habitar*, en tant representen 3 àmbits de màxima rellevància dins dels fons d'habitabilitat a Catalunya que, a

⁵⁸⁸ Catalunya 2006b, Art. 66

⁵⁸⁹ Espanya 1996b, Art. 4

diferència de l'habitatge, disposen d'una legislació compromesa amb l'abordatge de l'habitabilitat des de l'enunciat directe de les funcions que ha de facilitar.

>> Taula complementaria 6.4. Habitabilitat. Funcions troncal (Annex 2.5).

La posada en paral·lel de la sèrie de funcions considerades en cada sector denota l'existència d'un conjunt de funcions que es podrien anomenar troncal, per quan són presents en tots ells amb una intensitat molt elevada, bé a través de l'enunciat directe de la funció, bé a través d'un o més satisfactors associats a elles. Aquest conjunt de funcions troncal el componen:

Funcions físiques

- Mantenir l'equilibri tèrmic
- Respirar
- Observar
- Hidratar-se
- Alimentar-se
- Evacuar
- Mantenir higiene corporal
- Vestir
- Dormir

Funcions socials

- Comunicar-se
- Socialitzar-se
- Esbargir-se o culturitzar-se
- Informar-se
- Sentir-se segur

Instrumentals

- Emmagatzemar
- Mantenir l'espai i l'equip

El resultat d'aquesta comparativa situa les coordenades de l'habitabilitat en un camp previsible. No obstant, el valor d'aquest exercici no rau en la possibilitat de descobrir que l'habitar és quelcom massa diferent del que socialment es podria assumir, sinó en la de poder aventurar una llista de les funcions mínimes a les quals ha de donar resposta l'habitabilitat mitjançant un mètode basat en la pròpia normativa que regeix la societat. Si la normativa d'habitabilitat vigent a Catalunya no afronta el repte de definir-la des de les funcions que ha de facilitar, aquest estudi permet extreure una sèrie de funcions troncal a partir de legislacions d'espais habitables socialment acceptats. Fet essencial per apropar la possibilitat de redefinir l'habitabilitat des de la consideració de les funcions i per establir un llindar inferior en la demanda social d'habitabilitat: tothom hauria de poder exigir les condicions necessàries per poder desenvolupar aquesta sèrie de funcions o activitats.

Més enllà d'aquesta consideració, l'habitabilitat que emana de la comparació de les funcions realitzables en els allotjaments turístics, els serveis socials i els serveis penitenciaris segons la normativa sectorial, està conformada per una sèrie d'activitats que poden explicar-se des d'òptiques diferents.

En primer lloc, l'habitabilitat està vinculada a un conjunt de necessitats passives bàsiques per a la vida que sovint no són expressades directament però que es reconeixen a través de certs satisfactors: mantenir l'equilibri tèrmic, respirar i observar. Les tres són funcions autònomes

imprescindibles per a la vida que s'interrelacionen intensament amb l'habitabilitat per quan l'arquitectura constitueix o prefigura un entorn diferent al natural en constant intercanvi amb el cos humà, particularment en l'àmbit climàtic –confort tèrmic i qualitat de l'aire- i lumínic.

En segon lloc, l'habitabilitat s'aproxima fortament vers el conjunt d'activitats que integren les cures personals: alimentar-se, mantenir la higiene personal i fer ús del vàter, dormir i vestir-se. Activitats ja reconegudes estadísticament per l'Idescat en l'*Estadística en l'ús del temps*⁵⁹⁰ com les més participades i més extenses temporalment dins de la jornada de qualsevol persona resident a Catalunya, i normativament en l'àmbit dels serveis socials com a fonamentals dins de l'*activitat bàsica de la vida diària associada amb l'acompliment de les tasques elementals que permeten a una persona de viure amb una independència raonable*⁵⁹¹. Aquestes tasques estarien en el centre de la reproducció social esdevinguda dins de l'esfera domèstica, doncs es tracta de funcions imprescindibles per a regenerar l'individu diàriament.

En tercer lloc, l'habitabilitat es relaciona amb la necessitat de les persones d'integrar-se en un entorn social determinat, establint vincle amb altres persones i assimilant, reproduint o generant noves pautes culturals i de lleure. D'aquí neix el reconeixement a les funcions de comunicar-se, socialitzar-se, esbargir-se o culturitzar-se, i informar-se. I al mateix temps, es remarca el vincle de l'habitabilitat amb la sensació de seguretat, de protecció respecte factors interns i externs al recinte. En aquest sentit, s'apunta un primer lligam de l'habitabilitat amb la privacitat, entesa com el control sobre les condicions de l'entorn, inclòs l'accés de terceres persones i del flux d'informació interior-exterior.

En quart lloc, l'habitabilitat també és el reflex del procés inherent a la satisfacció d'una necessitat o el desenvolupament d'una activitat finalista que abraça fases instrumentals en les quals s'han de realitzar operacions prèvies o posteriors a l'acte en si. Operacions que no formen part del nucli essencial de la funció –com si seria alimentar-se- i que perfectament podrien delegar-se a altres persones –com el cuinar-, com de fet succeeix en molts casos. En aquest sentit, dues són les funcions instrumentals reconegudes, per una banda l'emmagatzematge com a resposta al requisit de guardar els equips, utensilis, parament, roba personal, etc. que no s'estan utilitzant en cert moment; per l'altra el manteniment de l'espai i l'equip com a reconeixement de la degradació entròpica que suporten aquestes condicions materials en la fase d'utilització i que cal esmenar abans de procedir a un nou ús –neteja de la llar, tractament de la roba, rentat d'estrís de cuina, etc.-.

En suma, es tracta d'assolir en base a la pròpia legislació d'una primera categoria de funcions que aspiri a ésser reconeguda explícitament com a bàsica per al proveïment de l'habitabilitat mínima, superant la manca de concreció de la normativa d'habitatge.

6.1.3 MÀXIM COMÚ DIVISOR: LES FUNCIONS POSSIBLES

Paral·lelament l'estudi comparatiu de les funcions considerades en les normatives sectorials dels 3 àmbits analitzats permet una segona reflexió sobre l'habitabilitat que gira al voltant de l'escala funcional possible, és a dir, d'aquelles funcions que sense ésser consensuades ni exigibles com a norma, són opcions que aporten valor extra o obren portes a una reconsideració de l'habitabilitat des de perspectives diferents a l'actual. En aquest sentit, la via que el punt 5.3 inaugurava des de

⁵⁹⁰ Idescat 2011.

⁵⁹¹ Generalitat de Catalunya. Departament d'Acció Social i Ciutadania 2010, 30

l'òptica dels serveis penitenciaris es veu ara refermada per a les aportacions del sector turístic i dels serveis socials.

Cal remarcar que no es tracta en cap cas de l'enunciat de funcions que no puguin ésser realitzades en l'àmbit de l'habitatge i la ciutat actuals, doncs efectivament la majoria de funcions que s'esmentaran es desenvolupen amb certa regularitat i facilitat en els entorns on resideix la ciutadania. Més aviat és una aproximació a la possibilitat de reconsiderar l'habitabilitat per enunciar-la com a demanda de les condicions precises per acomplir també amb aquestes funcions, augmentant el rang de funcions troncales o mínimes, o acceptant graus d'habitabilitat diferents en funció del nombre de funcions que facilita.

>> Taula complementaria 6.5. Habitabilitat. Funcions possibles (Annex 2.5).

Al marge de les funcions troncales detectades en el punt anterior, a la llum de l'anàlisi de la normativa dels 3 àmbits objecte d'estudi s'estima convenient considerar la possibilitat d'estendre l'habitabilitat envers les funcions següents per ser presents a una o més de les modalitats analitzades:

Funcions físiques

- Mantenir la imatge personal
- Promocionar la salut
- Estar a l'aire lliure
- Practicar exercici

Funcions socials

- Educar-se
- Practicar religió

Instrumentals

- Adquirir bens bàsics
- Gestionar residus
- Treballar
- Desplaçar-se

En la relació presentada figuren funcions de caire ben distint que cal valorar detingudament. Alguna bé podria ésser presents en la llista de funcions troncales de forma natural, com desplaçar-se, doncs la seva inclusió en l'habitabilitat bàsica ja es efectiva en la pròpia normativa d'habitabilitat dels habitatges –en forma de regulació de les característiques de escales, ascensors, portes, etc.-. La raó per la qual no és així en aquest estudi es deriva de que en algun dels sectors aquesta funció no està considerada actualment, així desplaçar-se no és una funció rellevant per a la legislació de serveis penitenciaris. Malgrat aquesta circumstància, en una aproximació qualitativa a les funcions de l'habitabilitat sembla plausible considerar-la com una funció necessària o indeslligable d'una habitabilitat mínima, doncs de ben segur que es desenvolupa en tots els espais habitables, inclús els serveis penitenciaris.

Per altra banda, entre les funcions possibles hi ha presents certes activitats que en l'actualitat no estan integrades en el marc de l'habitabilitat vigent però que si que tenen un reconeixement administratiu arran de la seva menció en la Constitució espanyola de 1.978 com a drets fonamentals o drets dels ciutadans (Títol I, Capítol II) o com a drets vinculats als principis rectoris de la política social i econòmica (Títol I, Capítol III):

Artículo 16.1. Se garantiza la libertad ideológica, religiosa y de culto de los individuos y las comunidades sin más limitación, en sus manifestaciones, que la necesaria para el mantenimiento del orden público protegido por la ley.

Artículo 27.1. Todos tienen el derecho a la educación. Se reconoce la libertad de enseñanza.

Artículo 35.1. Todos los españoles tienen el deber de trabajar y el derecho al trabajo, a la libre elección de profesión u oficio, a la promoción a través del trabajo y a una remuneración suficiente para satisfacer sus necesidades y las de su familia, sin que en ningún caso pueda hacerse discriminación por razón de sexo.

Artículo 43.1. Se reconoce el derecho a la protección de la salud.

Artículo 43.3. Los poderes públicos fomentarán la educación sanitaria, la educación física y el deporte. Asimismo facilitarán la adecuada utilización del ocio.

Artículo 51.1. Los poderes públicos garantizarán la defensa de los consumidores y usuarios, protegiendo, mediante procedimientos eficaces, la seguridad, la salud y los legítimos intereses económicos de los mismos⁵⁹².

En aquest sentit, la consideració de la pràctica de la religió i l'educació –com a drets fonamentals-, el treball –com a dret ciutadà-, i la promoció de la salut, la pràctica d'exercici i l'adquisició de bens bàsics –com drets o pràctiques a protegir o fomentar per part dels poders públics-, proporciona un primer argument per incorporar-los en una visió més amplia de l'habitabilitat, malgrat el grau de protecció que ofereix la Constitució espanyola presentí intensitats i garanties diferents⁵⁹³. Cal fer notar, addicionalment i com a reforç a aquesta possibilitat, que també l'Estatut d'Autonomia de Catalunya de 2.006 contempla parcialment aquestes funcions a través del *dret a una educació de qualitat i a accedir-hi en condicions d'igualtat*, del *dret a accedir en condicions d'igualtat a la cultura i al desenvolupament de llurs capacitats creatives individuals i col·lectives*, del *dret a accedir en condicions d'igualtat i gratuïtat als serveis sanitaris de responsabilitat pública*, o del *dret a formar-se i promoure's professionalment*⁵⁹⁴. No obstant, tot i el reconeixement que disposen en l'actualitat aquestes funcions, no es pot obviar que aquesta integració en bloc és matisable, doncs no totes aquestes funcions a la pràctica es troben emparades amb el mateix grau d'implicació pública.

En primer lloc, l'educació i la salut són les dues funcions amb una major protecció, ja que es troben reconegudes com a dret fonamental i com a dret vinculat a als principis rectoris de la política social i econòmica –i en el cas de l'educació també com a deure- i l'Administració disposa d'un sistema públic de proveïment d'ambdues articulats a tots els nivells, des de l'organització del sistema fins als recursos humans, tècnics i materials, al qual poden accedir gratuïtament tots els ciutadans.

En segon lloc la pràctica d'esport que, si bé no es perfila com un dret sinó com una activitat a fomentar, en canvi si disposa a Catalunya de tot un entramat públic que garanteix la disponibilitat d'equipaments públics destinats a aquest fi, des d'una Secretaria General de l'esport i un Pla director d'instal·lacions i equipaments esportius de Catalunya⁵⁹⁵, fins a una xarxa d'equipaments esportius públics fortament estesa pel territori.

⁵⁹² Espanya 1978, Art. 16, 27, 35, 43, 51

⁵⁹³ Espanya 1978, Art. 53

⁵⁹⁴ Catalunya 2006c, Art. 21-25

⁵⁹⁵ Catalunya 2005

En tercer lloc l'adquisició de béns bàsics que, malgrat no constitueix un dret ni una activitat a fomentar, si que disposa de certa protecció pública, té un reconeixement en forma d'Agència Catalana del Consum, i sobretot disposa d'un equipament públic adreçat a aquest fi: el mercat municipal. Equipament, cal recordar, obligatori segons la Llei municipal i de règim local de Catalunya⁵⁹⁶ per a municipis majors de 5.000 habitants.

En quart lloc el treball que, figura com a dret ciutadà i es remarca com objectiu públic –[los poderes públicos] *De manera especial realizarán una política orientada al pleno empleo*⁵⁹⁷-, però no és exigible com a dret subjectiu ni es troba defensat mitjançant el proveïment públic, menys encara en forma d'espais o instal·lacions públiques.

En cinquè lloc la pràctica religiosa que, si bé apareix en el capítol de drets fonamentals, cal entendre-la com la protecció del dret a la *llibertat religiosa*, és a dir, a la lliure elecció de culte; en cap cas com activitat exigible, doncs al cap i a la fi *ninguna confesión tendrá carácter estatal*⁵⁹⁸.

Aquests diferents graus de reconeixement públic que deriven de l'abast en la garantia de proveïment de les condicions per desenvolupar cada una d'aquestes funcions, permeten aproximar-se a una definició del límit entre el que socialment s'hauria de considerar necessari i el que no en termes d'habitabilitat. Per aquest grup de funcions la proposta es fonamenta en acceptar tan sols aquelles que efectivament disposen d'un sistema públic al darrera, i per tant acceptar l'educació, la salut, la pràctica d'esport i l'adquisició de béns bàsics com a pràctiques a incloure dins de l'habitabilitat, restant el treball i la pràctica de la religió fora d'aquest àmbit mínim.

L'assimilació d'aquesta ampliació, donada la naturalesa urbana d'aquestes funcions –en tant que es desenvolupen en enclavaments diferents dels immobles residencials-, implicaria una nova reflexió sobre una de les funcions ja esmentades: desplaçar-se. Si es considera necessari regular les característiques del sistema d'accés d'un edifici d'habitatges i dels habitatges mateixos en un context on l'habitabilitat té bàsicament l'escala domèstica, no caldria estendre aquesta regulació a l'espai urbà en el moment en que l'habitabilitat incorpora serveis públics? Regulació que òbviament no s'hauria de referir novament als paràmetres avui en dia ja legislats -supressió de barreres arquitectòniques-, sinó més aviat expressar-se en termes d'accessibilitat: cost d'accés derivat del temps i els recursos esmerçats. Aquest fet donaria una nova escala a la funció de desplaçar-se, entenent-la ara com una funció que abraça des del domicili fins a la trama urbana.

Finalment, en la relació de funcions possibles també hi son presents tres funcions que ni es troben reconegudes per la normativa d'habitabilitat vigent ni són detectables a la Constitució espanyola de 1.978: mantenir la imatge personal, estar a l'aire lliure i gestionar residus.

En relació a la primera, cal recordar que la seva valoració com a funció addicional a una habitabilitat mínima neix de la seva consideració en els allotjaments turístics –si bé com a funció opcional- i especialment en els serveis penitenciaris. En aquest sentit, malgrat que en un context tancat com el d'una presó la seva inclusió es fàcilment assumible com a imprescindible –igual que succeiria en d'altres modalitats aïllades d'estada permanent com monestirs i convents de clausura-; fixant la mirada en una habitabilitat desenvolupada en entorns urbans oberts, on el trànsit de persones és dóna sense restriccions, la seva acceptació com a funció necessària s'afebleix

⁵⁹⁶ Catalunya 2003e, Art. 67

⁵⁹⁷ Espanya 1978, Art. 40

⁵⁹⁸ Espanya 1978, Art. 16

pronunciadament. En qualsevol context d'habitabilitat obert, mantenir la imatge personal es assimilable a la resta de serveis ofertats i per tant no s'estima convenient una protecció especial.

En relació a les dues restants, estar a l'aire lliure i gestionar residus, cal posar l'accent en que es tracta de funcions fortament reconegudes a nivell públic, per una banda com a serveis mínims que els municipis han de prestar –recollida de residus en tots els municipis, i parc públic en els majors de 5.000 habitants-⁵⁹⁹, i per l'altra com a funcions que repercuteixen en l'espai urbà, així el sistema urbanístic local està integrat, entre d'altres, pels espais lliures públics -parcs, jardins, zones verdes i espais per a l'esbarjo, el lleure i l'esport- i pels serveis tècnics –com les infraestructures de gestió de residus-⁶⁰⁰. Amb tot, es remarca la conveniència d'incorporar ambdues funcions dins d'un programa d'habitabilitat mínim.

La conclusió que es desprèn d'aquest estudi comparat és que existeixen bases legislatives que legitimen la redefinició de l'habitabilitat envers la consideració d'un ventall de funcions sensiblement major que l'actual, passant de l'escala actual, la domèstica, a l'escala on realment s'expressen les activitats socialment demandades, la urbana. Aquesta ampliació estaria formada per les funcions: promocionar la salut, estar a l'aire lliure, practicar exercici, educar-se, adquirir bens bàsics, i gestionar residus. I al mateix temps, consideraria la funció de desplaçar-se com element clau en la garantia del proveïment d'aquestes altres, doncs a la fi les possibilitats d'accés des del domicili als serveis urbans representen la primera limitació en la disponibilitat d'aquests.

Com s'ha exposat, la justificació d'aquest procés de redefinició s'empara a nivell legislatiu i en primer lloc en les regulacions de models d'habitabilitat alternatius a l'habitatge que obren la porta a considerar una sèrie de funcions fins ara obviades per la normativa d'habitabilitat, amb especial èmfasis en l'àmbit dels serveis penitenciaris. En segon lloc, en el reconeixement constitucional al dret a exercir aquestes funcions -en la majoria dels casos-. Finalment, en el desenvolupament dels sistemes públics precisos per garantir les condicions adequades per al desenvolupament d'aquestes activitats, inclosa la seva previsió en el planejament urbanístic en forma de sistema urbanístic d'equipaments comunitaris i sistema urbanístic d'espais lliures públics.

La progressió vers aquest escenari, on l'habitabilitat adquirís l'escala real on es donen les activitats socials, l'escala urbana, significaria per una banda l'admissió que els processos que es produeixen dins de l'habitatge sovint no tenen aquest com a espai únic de referència:

(...) las propias actividades que acoge la casa no pueden entenderse desvinculadas de otras que suceden fuera de sus límites físicos y legales, y que inexorablemente forman parte del proceso de satisfacción de necesidades que se culmina dentro del espacio doméstico. Claro está que el acto de alimentarse, reconocido implícitamente en la exigencia normativa de disponer de un espacio equipado llamado cocina, se despliega a través de una sucesión de acciones que empiezan, en la mayoría de los casos, en el mercado, servicio público situado en la calle y, por lo tanto, fuera del alcance de la normativa de habitabilidad aunque su accesibilidad sea un factor determinante en los costes ambientales y económicos de satisfacer aquella necesidad.⁶⁰¹

Per l'altra, permetria assolir parcialment el dret constitucional de gaudir d'un habitatge digne i adequat -si més no en la vessant de la completesa del model d'habitabilitat que ofereix- en el marc de les coordenades definides pel dret internacional sobre l'habitatge adequat, entès com a porta

⁵⁹⁹ Catalunya 2003e, Art. 67

⁶⁰⁰ Catalunya 2010h, Art. 34

⁶⁰¹ Arcas-Abella, Pagès-Ramon i Casals-Tres 2011, 81-82

d'accés a la ciutadania i element clau en la garantia dels drets humans. No en va, la majoria de funcions observades es corresponen amb les demandes de les NNUU, especialment en relació a la ubicació com element clau de l'adequació d'un habitatge.

Ubicación

*La vivienda no es adecuada si no ofrece acceso a oportunidades de empleo, servicios de salud, escuelas, guarderías y otros servicios e instalaciones sociales, o si está ubicada en zonas contaminadas o peligrosas*⁶⁰².

Fet que addicionalment significaria un avançament envers un dret humà emergent⁶⁰³ que prolonga els drets habitacionals i que s'ha vingut a denominar *dret a la ciutat*, dret a un espai col·lectiu on es respectin els drets humans:

Segons l'article 1 de la Carta Europea de Salvaguarda dels Drets Humans a la Ciutat, aprovada a la ciutat francesa de Saint-Denis l'any 2000 i adoptada per més de 300 ciutats de tota Europa, el dret a la ciutat és el dret a «un espai col·lectiu que pertany a tots els seus habitants [els quals] tenen dret a trobar-hi les condicions per a la seva realització política, social i ecològica, cosa que comporta assumir també deures de solidaritat».

I, segons la Carta Mundial sobre el Dret a la Ciutat, text polític fruit del treball de diverses associacions llatinoamericanes i del Fòrum d'Autoritats Locals de Porto Alegre, el dret a la ciutat és «definit com l'ús fruit equitatiu de les ciutats dins els principis de sostenibilitat, democràcia i justícia social; és un dret col·lectiu dels habitants de les ciutats, especialment dels grups vulnerables i desfavorits, que els confereix legitimitat d'acció i d'organització, basat en els seus usos i costums, amb l'objectiu d'aconseguir el ple exercici del dret a un patró de vida adequat».

*Ens permetrem introduir una nova definició de dret a la ciutat que engloba característiques de les dues anteriors i que ens servirà per a l'anàlisi posterior. El dret a la ciutat és el dret de tota persona a viure en un espai col·lectiu, urbà o rural, amb una administració local triada democràticament que tingui al centre de les seves polítiques públiques el respecte dels drets humans de tots els seus habitants, i així s'asseguri la plena realització de la seva vida política, social, econòmica i mediambiental*⁶⁰⁴.

Pel que es desprèn d'aquestes definicions el dret a la ciutat inclou naturalment l'accés als equipaments i serveis, però com recorda D. Harvey primer, i G. Pisarello després, el dret a la ciutat no és només això:

*El derecho a la ciudad es mucho más que la libertad individual de acceder a los recursos urbanos: se trata del derecho a cambiarnos a nosotros mismos cambiando la ciudad. Es, además, un derecho común antes que individual, ya que esta transformación depende inevitablemente del ejercicio de un poder colectivo para remodelar los procesos de urbanización. La libertad de hacer y rehacer nuestras ciudades y a nosotros mismos es, como quiero demostrar, uno de nuestros derechos humanos más preciosos, pero también uno de los más descuidados*⁶⁰⁵.

És veritat, tal com afirma el geògraf nord-americà David Harvey, que en el context actual moltes d'aquestes exigències acostumen a perdre la seva dimensió transformadora. Segons Harvey, això es

⁶⁰² NNUU 2010, 4

⁶⁰³ Declaració Universal de Drets Humans Emergents, 2007

⁶⁰⁴ Guillén 2011, 21-22

⁶⁰⁵ Harvey 2008, 23

deu al fet que no desafien fonamentalment les lògiques de mercat neoliberals o les formes dominants de la legalitat o de l'acció estatal. El dret a la ciutat és, moltes vegades, concebut com un simple dret d'accés als recursos urbans i a l'espai públic tal com és. Però no com el dret a transformar-los, propiciant la seva democratització, la seva sostracció a les lògiques institucionals burocràtiques i la seva readaptació a escales més sostenibles⁶⁰⁶.

En aquest context és on pren màxim sentit la redefinició de l'habitabilitat vers un model d'escala urbana, un model enfocat des d'una lògica diferent a l'actual que reconegui els drets inherents a la ciutadania i que es desplegui conceptualment -com els serveis penitenciaris-, des de l'admissió d'aquests drets.

La conjugació d'aquesta nova perspectiva amb el fet que la ciutat existent haurà d'ésser l'escenari encarregat de proporcionar l'habitabilitat socialment necessària a partir d'ara -donades les restriccions imposades des de la sostenibilitat-, deriva en el sorgiment d'una nova forma de procedir. Si fins ara l'habitabilitat era una propietat binària que emanava de les condicions d'un espai principalment creat *ex-novo* que seguia les pautes marcades normativament, en el sentit que un espai era o no habitable segons els estàndards legislatius; en endavant l'habitabilitat haurà de ser llegida sobre el patrimoni existent i mesurada segons les possibilitats que ofereixi aquest patrimoni en relació a la satisfacció de cada una de les funcions enunciades. Un habitatge no serà habitable o no -sense matisos- només en funció de les seves pròpies condicions, sinó que serà més o menys habitable, o ho serà per un perfil determinat de població i no per una altre, depenent de les funcions que pugui garantir bé per les seves característiques actuals o potencials, bé per les condicions d'accés als serveis de l'entorn urbà on es trobi ubicat. Així si a nivell d'immoble no es pot garantir la supressió de barreres arquitectòniques, aquell edifici no podrà ésser considerat adequat per a persones amb problemes de mobilitat; o si a nivell urbà no es pot facilitar l'accés als equipaments educatius, aquell sector no podrà ésser habitable per infants i joves, però sí per persones adultes.

Una habitabilitat àmplia -estesa a les funcions urbanes mínimes-, facilitaria l'assoliment de millores en l'adequació, per quan seria possible catalogar el parc construït des de la consideració d'aspectes que avui resten fora de l'habitabilitat i que resulten claus per a molts sectors de la població, en el sentit que les condicions del propi habitatge no són suficients per caracteritzar-ne l'habitabilitat que proporciona, sinó que cal indagar en el seu entorn urbà per arribar a copsar globalment el seu potencial i les seves limitacions reals.

⁶⁰⁶ Pisarello 2011, 42

UNA REVISIÓ CONSTRUCTIVA DEL CONCEPTE D'HABITABILITAT

6.2 SOBRE ELS SATISFACTORS

L'anàlisi dels allotjaments turístics, serveis socials i serveis penitenciaris des de la perspectiva de l'habitabilitat permet també aproximar-se a l'esfera dels satisfactors de l'habitabilitat, en el sentit donat des d'un inici a aquest terme: *Conjunto altamente variable de condiciones materiales, servicios, actividades y relaciones que de forma conjugada ofrecen las utilidades precisas para la satisfacción de las necesidades*⁶⁰⁷.

La intenció que origina aquesta aproximació és la necessitat de contrastar el tant ben delimitat satisfactor que construeix la normativa d'habitabilitat vigent –l'habitatge- amb les estratègies articulades per la resta de sectors d'estudi, i detectar divergències o alternatives que possibilitin una redefinició de l'habitabilitat en el marc de la sostenibilitat.

6.2.1 LA UNITAT HABITACIÓ

Les alternatives als satisfactors propis de l'habitatge convencional que proposen els allotjaments estudiats enuncien un fenomen ja anticipat, l'habitabilitat no és pot inscriure únicament a l'escala de l'habitatge. No obstant, aquest canvi d'escala no només rau en la necessitat d'ampliar el marc per abraçar l'espai urbà, sinó que també es precisa en la consideració d'unitats menors a la de l'habitatge: l'habitació.

En aquest sentit es pronuncia la regulació de diversos dels allotjaments, i com a punt de llança, l'habitació d'hotel. Intuïtivament ja es pot preveure la importància d'aquesta entitat dins del model d'habitabilitat que es deriva d'un establiment hotel·ler, sobretot pel fet que constitueix l'únic espai d'ús autènticament privat dins de l'immoble, l'únic en el qual hom pot controlar la relació que estableix amb el seu entorn. A diferència de l'habitatge, on el transit des de la peça de màxima intimitat travessa diferents fases o àmbits amb privacitat decreixent abans d'arribar a l'espai públic, entès com un domini obert a tota la ciutadania, en l'hotel l'habitació és l'únic reducte on el grup de persones que l'habiten té capacitat d'autoregular-se, més enllà de la seva porta no es disposa de cap control, l'accés és obert al públic i gestionat per la direcció de l'establiment. De fet, a efectes constitucionals l'habitació d'hotel –i d'altres espais com els habitatges secundaris, els vehicles, les caravanes i té la consideració de domicili empresarial de les persones jurídiques⁻⁶⁰⁸, entès pel Tribunal Constitucional com un instrument de protecció de la vida privada, *como el espacio en el cual el individuo vive sin estar sujeto necesariamente a los usos y convenciones sociales y ejerce su libertad más íntima*⁶⁰⁹.

La lectura de la normativa ve a confirmar aquest extrem, l'habitabilitat es polaritza entre l'habitació privada i els espais comuns compartits amb altres usuaris, mentre que l'escala que en l'habitatge fa de medidora entre ambdós i acull un elevat nombre de funcions compartides entre el grup cohabitant, desapareix. Així l'habitació es configura com un pol amb una elevada autosuficiència, dotada amb sistema de climatització, un elevat ràtio de superfície –significativament major que l'habitatge-, peça de bany equipada, mobiliari per dormir i desar pertinences, comunicació amb l'exterior –telefònica i via internet-, televisió, minibar, i tot un desplegament de serveis:

⁶⁰⁷ Casals-Tres, Arcas-Abella i Cuchí 2013

⁶⁰⁸ Elvira 2003

⁶⁰⁹ Tribunal Constitucional 2002, II

d'esmorzars, de menjador –en les màximes categories-, d'habitacions, de neteja de l'estança i de preparació per dormir, i de bugaderia. Addicionalment la normativa també considera la possibilitat d'oferir suites, gran suites o junior suites, a la fi, habitacions complementades per un saló i opcionalment amb una petita cuina que amplien les possibilitats d'utilització d'aquesta entitat i que la doten d'una dimensió superior en l'àmbit de les funcions realitzables. En general, pot afirmar-se que l'habitació d'hotel esdevé una entitat anormalment equipada –en relació a l'habitació tipus d'un habitatge convencional- que atrau o aglutina funcions normalment situades en altres esferes; entitat que, per altra banda, seria difícilment organitzable des de la normativa d'habitatge, doncs aquest tipus d'unitats no es contempen com una unitat en si mateixa, sinó com una peça dependent o integrada en el domicili.

Malgrat el sector hotelier és el màxim exponent en el tractament d'una entitat menor a l'habitatge, la resta d'àmbits estudiats també aporten algunes nocions que cal revisar. Per una banda, els serveis socials contempen en els habitatges tutelats -estructures habitacionals molt pròximes a l'habitatge convencional- que l'habitació d'ús privat serveixi a les funcions de dormitori-sala, fet que la distingeix fortament de l'habitació enunciada en la normativa d'habitabilitat, concretament per la incorporació d'una funció, la de sala, que normalment es delega a l'esfera del grup cohabitant. Així la legislació de serveis socials reconeix que l'habitació és quelcom més complex que un *dormitori*, l'espai on es poden realitzar certes funcions de forma autònoma o autogovernada. Aquesta posició, si bé no disposa d'un reflex clar en d'altres modalitats residencials, es veu refermada per les declaracions contingudes en els preàmbuls de les lleis relatives a la privadesa, i especialment per l'afirmació ja mencionada anteriorment que la qualitat de vida de les persones que viuen en equipaments d'acolliment residencial depèn, entre d'altres factors, d'*una construcció que possibiliti la privadesa i també la convivència*⁶¹⁰. És en aquest sentit que l'habitació, unitat de màxima intimitat en tot model d'habitabilitat, àmbit on la persona resident pot recuperar la manca de privacitat derivada de l'arribada a una llar compartida, pren una especial rellevància i en certa mesura s'independitza de la unitat a la qual estava fins ara subjecte, l'habitatge.

Per l'altra, els serveis penitenciaris també contribueixen a propiciar aquesta visió de l'espai privat com una entitat per si mateixa, especialment a partir de la concepció de l'establiment penitenciari com un organisme format per cèl·lules:

Artículo 13. El principio celular.

1. *El sistema penitenciario estará orientado por el principio celular, de manera que cada interno disponga de una celda, salvo que sus dimensiones y condiciones de habitabilidad permitan, preservando la intimidad, alojar a más de una persona, en cuyo caso se podrá autorizar compartir celda a petición del interno, siempre que no existan razones de tratamiento, médicas, de orden o seguridad que lo desaconsejen.*
2. *Temporalmente, cuando la población penitenciaria supere el número de plazas individuales disponibles, se podrá albergar a más de un interno por celda.*
3. *En los establecimientos especiales y de régimen abierto podrán existir dormitorios colectivos, previa selección adecuada de los internos que los ocupen.*

Artículo 14. Habitabilidad.

1. *Las celdas y dormitorios colectivos deben contar con el espacio, luz, ventilación natural y mobiliario suficientes para hacerlos habitables, así como de servicios higiénicos.*
2. *Todo interno dispondrá de la ropa necesaria para su cama y uso personal y de un lugar adecuado para guardar sus pertenencias, aunque se encuentre compartiendo celda con otros.*

⁶¹⁰ Catalunya 2003d, Preàmbul

3. *La Administración velará para que en la distribución de los espacios y en la ornamentación de los edificios se cumplan los criterios generales de habitabilidad y comodidad*⁶¹¹.

Més enllà de que la realitat penitenciària desmenteix rotundament la viabilitat d'aquest principi – doncs la cel·la individual es una *rara avis* en el sistema penitenciari espanyol i català-, el cert és que el valor d'aquesta visió radica en la importància que pren la cel·la dins del model i la intensitat normativa que es dedica en la seva definició, molt lluny, certament, de l'espai dedicat a aquesta estança en la normativa d'habitabilitat vigent.

En suma, la revisió de la legislació dels allotjaments turístics, serveis socials i serveis penitenciaris, i especialment la dedicada als establiments hotelers, planteja dubtes fonamentats sobre l'actual consideració de l'habitatge com a entitat mínima de l'habitabilitat. Seria plausible acceptar que certes estances, per les seves característiques i pels serveis que les assisteixen, conformen unitats amb cert grau d'autonomia? Seria plausible acceptar que l'habitabilitat no es construeix a partir de l'habitatge, sinó com a organització d'estances? Seria plausible acceptar que aquestes estances interrelacionades no es troben ni tan sols dins d'un mateix recinte legal?

El cert és que l'aproximació a l'habitació com un subjecte arquitectònic, i no com la mera subdivisió d'un habitatge en espais, no només és defensable des de la interpretació de la normativa d'allotjaments alternatius, sinó que es possible detectar veus a favor d'aquesta condició dins del propi sector de l'habitatge. Serveixin d'exemples els autors ja citats amb anterioritat, que reflexionaven sobre l'estructura habitacionals i la seva incapacitat d'acollir diferents modes de vida.

Para proponer otra forma de pensar el bloque de viviendas, se debe partir de la premisa de que la casa no es ya una unidad compacta dentro del edificio: se trata de idear bloques que permitan dispersar la casa por él. La idea motriz podría ser reformular el concepto de condensador social de una manera distinta, reuniendo personas o grupos con nuevos vínculos familiares en lugar de unidades familiares compactas. Casa, estudio o despacho, apartamento de los hijos mayores o de los padres, trastero, taller de bricolaje e incluso estacionamiento del coche o la roulotte, o terraza particular en la cubierta, pueden estar dispersos por el edificio sin tener que conformar una casa compacta. (...).

Una casa así sería compatible con la definición de Gerardo Rangone de una casa difusa [Ragone, G., 1988. Case piccole e grandi città, Rassegna, n° 35, sept. 1988], una casa compuesta de piezas dispersas en el territorio, de acuerdo con el estilo de vida del individuo. (...).

*Para hacer posible la dispersión de algunas piezas de la casa en del conjunto del edificio, es necesario que éstas dispongan del equipamiento que garantice un cierta autonomía. (...). Por casa entendemos la suma de los espacios habitados por un grupo de individuos, con vínculos familiares o no. La habitación, como ya hemos visto, puede convertirse en una célula con entidad cuando está dotada de un equipo básico y, de hecho, hablar de casa o habitación se torna ambiguo en algunos casos, especialmente en las propuestas monoambientales*⁶¹².

Hàbitat satèl·lit

Entitat habitacional secundària, dependent d'una altra amb equipament complet. Un apartament principal i una cambra equipada que, sempre, tindria un accés diferenciats. Podria ser tan convenient per a un adolescent com per a una àvia. Convé pensar que la situació es farà reversible amb els anys. Tot això, òbviament, és vàlid en situació urbana intensiva, formant part d'un sistema immoble. Com a

⁶¹¹ Espanya 1996b, Art. 13-14

⁶¹² Monteys i Fuertes 2001, 144-147

estructura habitacional no funciona sobre la cohesió espacial, sinó sobre una atomització sense ruptures; implicant la dissociació definitiva entre les entitats física i simbòlica del domicili. Però també ho és en una situació suburbana, com a estructura pavellonària. Els australians m'hi diuen «Granny flats», i els italians «la casa della nonna»⁶¹³.

L'acceptació de la condició de l'habitació com unitat primària de l'habitabilitat, obrirà la porta seguidament a una nova qüestió: quins aspectes d'aquesta són els que li confereixen l'autonomia? És una habitació més independent perquè disposa d'unes condicions climàtiques apropiades i/o controlables per l'usuari a través de sistemes autònoms de condicionament? O perquè disposa d'unes dimensions que permeten la realització de múltiples activitats? O perquè està aprovisionada amb diferents mobiliaris i equips? O perquè està dotada d'un ventall complet de fluxs d'entrada i sortida –com l'aigua o l'energia elèctrica- i d'un control absolut sobre aquests? O perquè té annexionada altres estances, com un bany o un office, que li confereixen majors possibilitats? No és la intenció del present estudi respondre aquesta qüestió múltiple, doncs resta fora del camp de recerca, però si haver-la arribat a plantejar.

En darrera instància, serà la flexibilitat d'aquestes múltiples configuracions la que haurà de permetre una lectura més precisa del parc construït i la seva capacitat per oferir habitabilitats diverses, des d'habitacions independents fins a *cases difuses* o *hàbitats satèl·lit*.

6.2.2 LA UNITAT HABITATGE

Pel que fa a l'habitatge com a entitat bé es pot afirmar que en nombroses ocasions aquest és la unitat que conforma un model d'habitabilitat en els sectors estudiats. Per destacar-ne només un quants: apartaments turístics, masoveries o cases de poble independents, pisos assistits per a joves, pisos o llars amb suport per a diferents tipus de col·lectius en situacions de dependència o risc social, pisos pont, unitats dependents, etc.

Tanmateix, la revisió de les característiques dels allotjaments analitzats fixades normativament i el seu posterior contraposat amb les decretades per la normativa d'habitatge, permet fer emergir certes contradiccions que plantegen dubtes sobre la validesa dels valors que regeixen l'hàbitat residencial. És a dir, que el qüestionament de les premisses implícites a l'habitabilitat vigent no van lligades al paper de l'habitatge com a unitat, sinó a la definició material concreta que li atorga la normativa.

Pel que fa a l'espai, la qüestió més destacada està relacionada amb un dels paràmetres claus en la regulació de l'habitatge: la seva superfície i la de les diferents peces que el componen. L'anàlisi dels diferents models habitacionals que proposen cada establiment turístic permet descriure dues estratègies alternatives a la del habitatge; per una banda el càmping aporta un exemple diferencial ja que la superfície de la unitat privada no està determinada, sinó que queda subjecte a les característiques dels artefactes aportats pels propis usuaris –tendes, caravanes, etc.-; per l'altra l'hotel-apartament i l'apartament turístic –segons el Decret 183/2010- representen un model compositivament quasi idèntic a l'habitatge a nivell d'estances però amb una distribució de superfícies ben diferent de les de la normativa d'habitabilitat i fortament marcada per una tendència a la indiferenciació real de les peces, doncs l'àrea de les habitacions –entre 6 i 13m²- és pràcticament equivalent a la de la sala-menjador –entre 9 i 15m²-. Les masoveries i cases de poble

⁶¹³ Sabater i Guasch 2007, 4

independents en canvi, fixen valors menys homogenis però igualment diferents als de l'habitatge, essent les habitacions individuals de 8m² i les dobles de 12m², i la sala-menjador de 18m².

Les modalitats de serveis socials, per la seva banda, presenten decisions que s'aproximen a aquestes estratègies; en primer lloc, els habitatges tutelats –segons l'Ordre de 5 d'abril de 1993- no disposen de cap pronunciament entorn de la superfície d'aquest ni de les peces que el componen, presentant un nou exemple d'indeterminació; en segon lloc, els habitatges amb serveis comuns per a persones amb disminució –segons el Decret 271/2003-, seguint la mateixa tendència que els hotels-apartament i els apartaments turístics, tenen una regulació que fins a cert punt equipara les superfícies d'habitacions i peces comunes, doncs fixa en 8m² i 12m² la superfície mínima de les habitacions individuals i dobles respectivament, mentre que la sala-menjador ha de disposar de 2,5m² per resident, o el que és el mateix, de 10m² per un supòsit de 4 persones.

Aquesta situació contrasta fortament amb la regulació de l'habitatge, on s'observa la necessitat imperiosa de regular amb tota precisió les característiques superficials dels habitatges, regulant des de les superfícies mínimes fins a les figures inscrivibles, i la tendència a dotar de certa prioritització a l'espai de representació social enfront de l'espai individual; tendència que culmina en el darrer Decret aprovat –amb 6m² dedicats a habitació i 20m² als espais d'ús comú-, però que és resseguible al llarg de la història de la normativa d'habitatge a Espanya i Catalunya⁶¹⁴.

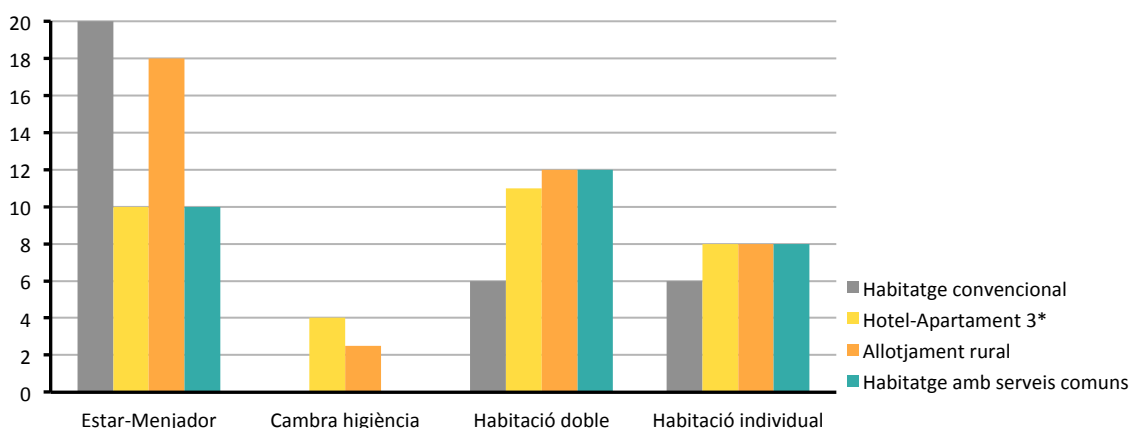

Figura 6.1. Distribució de superfície de les estances segons diferents modalitats habitables

Font: Elaboració pròpia.

Les preguntes que s'escauen en conseqüència són: Cal fixar certa superfície o pel contrari és un paràmetre que ha de quedar subjecte al compliment d'altres requisits? i paral·lelament: Els valors determinats normativament són fruit d'un procés defensable des de l'òptica de l'habitabilitat o pel contrari són completament arbitraris?

A priori, la variabilitat que han presentat els valors superficials normativa a normativa⁶¹⁵ ve a indicar que les motivacions dels agents reguladors no sempre estan lligades a la millora de l'habitabilitat, sinó a d'altres condicionants. D'exemple serveix la darrera disposició aprovada a Catalunya el 2.012, que sota el pretext de *flexibilitzar i adequar els nivells exigibles al context actual [de crisi en el sector de l'habitatge]*⁶¹⁶, revisa a la baixa l'anterior normativa aprovada tres anys

⁶¹⁴ Casals-Tres 2009, 55

⁶¹⁵ Casals-Tres 2009, 57-58

⁶¹⁶ Catalunya 2012, Preàmbul

abans i redueix, entre molts altres aspectes, la superfície mínima de les habitacions de 8-10m² a 6m².

El dubte sobre la idoneïtat de les característiques remarcades per la normativa d'habitabilitat s'estén inevitablement a d'altres aspectes més enllà de la superfície de les estances de l'habitatge.

A nivell d'equips tampoc es detectable un consens sobre quina és la dotació mínima d'un espai habitable. Si l'habitatge únicament ha de disposar d'un equip higiènic –vàter, rentamans, i dutxa o banyera-, d'un equip de cuina –aiguera, aparell de cocció, i sistema d'extracció de fums-, d'un equip de rentat de roba, d'un espai individual d'emmagatzematge tipus armari, i d'un porter automàtic, deu ésser perquè assumeix o confia que la racionalitat dels agents que l'habilitaran els durà a tenir en compte la necessitat de resoldre la ubicació d'altres equipaments mobiliaris i utensilis que si que són exigibles en d'altres normatives sectorials: mirall, prestatges, petit armari, tovalloler, i penjadors a la cambra higiènica; frigorífic, forn i/o microones, utensilis, parament, llenceria i espai d'emmagatzematge d'aliments a la cuina; butaques, taula, cadires o seients a la sala-menjador, llit individual o doble, tauleta de nit i cadira a l'habitació; televisió, telèfon i estris de neteja en algun lloc de l'habitatge.

Per què en l'habitatge convencional s'obvia qüestions tant bàsiques per la seva habitabilitat com un frigorífic, una taula o un llit? En aquest punt sorgeix l'evidència que la normativa d'habitatge s'enfoca a la determinació d'un objecte edificat que serà completat pels agents constructors i pels habitants, mentre que d'altres modalitats d'habitabilitat es regulen com a models de gestió en els quals cal protegir l'usuari mitjançant la definició fins a l'extrem de les possibilitats de l'administració de cada establiment. Així per un apartament turístic o un establiment rural cal especificar minuciosament totes les dotacions, doncs cal que l'usuari -ocupant temporal de l'allotjament sense possibilitat ni voluntat de fer-se càrrec de la gestió del mateix- el pugui trobar en condicions de plena disponibilitat en el moment de l'entrada.

Aquest raonament s'estén fins a l'extrem en els serveis penitenciaris, degut a que el resident es troba sota règim penitenciari i no té la possibilitat d'accedir a bens i productes comercialitzats a l'exterior de forma directa. En aquest cas la normativa reguladora redunda en aspectes encara més essencials de l'equipament, sobretot aquells vinculats a la pròpia persona, fent esment de la dotació que ha de facilitar el centre i el seu període de renovació, i dels límits en la tinença o acumulació de béns. A Catalunya, per via d'Instrucció, es troba regulada la disposició d'aliments, de roba –roba interior, mitjons, samarretes, camises, jerseis, pantalons, pijames, xandalls, jaquetes i abrics, guants, barnús, barret, bufanda, corbata, calçat, etc.-, objectes de valor i d'ornament personal –anell, rellotge, petita bijuteria, ulleres de sol, cinturó, gorra-, higiene personal –tallaungles, pinces, raspall de dents, maquinetes d'afaitar, desodorant-, medicaments, material de llibreria i escolar –llibres, revistes, propaganda, llibretes, sobres, paper, fotos, targetes de felicitació i postals, bolígrafs, regles-, instruments musicals, bosses d'esport i necessers, equips informàtics, electrodomèstics –televisió, radio, reproductor de música, ventilador, flexo, gerra reescalfadora, base amb preses elèctriques-, mobiliari i estris de la cel·la –llit, matalàs i funda, coixí, escombria, recollidor, pal de fregar, cubell, paperera-⁶¹⁷. El valor d'aquesta tasca rau en l'aproximació a les vores de l'habitabilitat que realitza la normativa; si la normativa d'habitabilitat ni s'aventura a mencionar l'obligació de disposar d'un llit -moble necessari per realitzar una de les funcions primordials de l'habitar, pernoctar-, la normativa de serveis penitenciaris aborda el llistat exhaustiu d'aquelles condicions materials vinculades al desenvolupament vital d'una persona, donant mesura de fins a quin punt l'habitabilitat escapa del simple anunciat de les característiques d'un espai.

⁶¹⁷ Catalunya 2010i; Catalunya 2010j

A nivell de flux d'entrada i sortida i d'instal·lacions de conducció d'aquests es reproduïx en certa manera el mateix escenari difús, doncs els tres sectors estudiats i el de l'habitatge dissenteixen en el nombre i tipus de flux i instal·lacions que han d'abastir l'habitabilitat. Al marge de que en la realitat tots 4 sectors segurament disposen a la gran majoria de les seves unitats habitables de tota la infraestructura necessària, el cert és que la normativa no troba un punt comú de trobada. Pel que fa a l'aigua es dóna el consens de fixar-la reglamentàriament, si bé sota diferents enunciats –en forma de flux o en forma d'instal·lació-, i per a diferents equipaments –en general, per a aparells sanitaris, per aparells de cuina, per aparells de rentat de la roba, etc.-. Pel que fa a l'electricitat, no es menciona en totes les modalitats –establiments hotelers, apartaments turístics, i serveis penitenciaris- i quan es fa pren formes diverses, des de mecanismes com endolls i interruptors, fins a instal·lació elèctrica i d'il·luminació, o servei d'electricitat. O pel que fa al sistema d'evacuació d'aigües residuals, la normativa vigent només el cita en el cas dels establiments de serveis socials i de l'habitatge. En general la comparativa a aquest nivell posa de relleu la manca d'homogeneïtat a l'hora d'enfocar reglamentàriament quins són els flux i instal·lacions precises, i com s'han de distribuir en les diferents estances.

Es pot concloure que a l'escala de l'habitatge la revisió de la legislació d'allotjaments turístics, serveis socials i serveis penitenciaris, aporta consideracions que posen en entredit la legitimitat dels paràmetres fixats per la normativa d'habitabilitat vigent, tant des d'un punt de vista quantitatiu, és a dir, del valor concret, com qualitatiu, del perquè es regula o del perquè no es regula. Circumstància que obra la porta a revisar si s'escau l'enfoc vigent en vistes a una redefinició de l'habitabilitat que s'expressi des de les funcions que ha d'allotjar i els col·lectius als quals va adreçada.

6.2.3 LA UNITAT IMMOBLE

Enfront de l'habitatge, la majoria de les modalitats d'habitabilitat analitzades dels àmbits d'allotjaments turístics, serveis socials i serveis penitenciaris són exemples d'estructures que abracen una escala superior: la unitat immoble o l'establiment. Fent un breu repàs: càmpings, establiments hotelers, centres d'acolliment, llars residència, centres residencials o residències assistides, establiments penitenciaris, unitats extrapenitenciàries, centres educatius, entre d'altres.

L'habitatge, com a bé immoble legalment reconegut, o la llar o unitat familiar, com a agrupació de persones unides generalment per afecte o filiació que habita en un mateix domicili, posa en comú els seus recursos i s'organitza quotidianament com a unitat de convivència⁶¹⁸, són entitats de difícil detecció en els allotjaments mencionats, sobretot en aquells que l'estada és permanent o imposada judicialment.

Més aviat, en aquests allotjaments l'habitabilitat no es troba articulada sota la figura de l'habitatge o la unitat familiar, sinó que recorre a nivell espacial a l'immoble i a nivell social al col·lectiu coresident, o el que sota la terminologia de l'INE s'anomenarien *viviendas colectivas* per una banda, i *hogares compartidos* i/o *Instituciones* per l'altra:

⁶¹⁸ Alberdi 1999, 83

Vivienda colectiva

*Vivienda destinada a ser habitada por un colectivo, es decir, por un grupo de personas sometidas a una autoridad o régimen común no basados en lazos familiares ni de convivencia. La vivienda colectiva puede ocupar sólo parcialmente un edificio o, más frecuentemente, la totalidad del mismo.*⁶¹⁹

Hogar colectivo

Se define el hogar colectivo como el conjunto de personas que residen en un establecimiento colectivo no institucional (pensiones, hoteles, casas de huéspedes, residencias, residencias militares, residencias de estudiantes, colegios mayores y otros centros de enseñanza en régimen de internado) así como aquellas que residen en una vivienda familiar compartida por más de cinco personas independientes entre sí, que utilizan alguna habitación a título exclusivo y no tienen un presupuesto común.

Institución

*Se define la institución a efectos de esta encuesta, como el conjunto de personas que residen en un establecimiento colectivo institucional (asilos y residencias de ancianos, instituciones sanitarias, instituciones religiosas -conventos, monasterios-, prisiones, correccionales, centros de acogida, hospicios...)*⁶²⁰.

En comparació amb l'habitatge i en termes de funcions, els allotjaments col·lectius operen generalment mitjançant tres estratègies distintes en funció del desplaçament d'aquestes en l'escala de privacitat; estratègies que cal copsar també des de la repercussió que tenen en termes de consum de recursos.

■ L'esfera íntima

En primer lloc certes funcions es mantenen dins del cercle unipersonal o de grup reduït, principalment el descans nocturn i la higiene personal. Així ho demostra l'exigència normativa d'habitacions o dormitoris individuals o dobles, i d'estances de bany vinculades a elles o d'ús privatiu per a un grup definit.

Malgrat no sempre aquesta circumstància és garantitzable, la qüestió que es percep en aquest cas és l'existència d'una qualitat, la intimitat, que és socialment arbitrada, en el sentit que existeixen uns límits socialment exigibles a l'hora de compartir certes funcions. De fet, en les disposicions analitzades es menciona explícitament la necessitat de dotar d'intimitat a les funcions de dormir i la higiene. Per exemple, en els establiments penitenciaris, on la cel·la ha de ser d'ús individual *salvo que sus dimensiones y condiciones de habitabilidad permitan, preservando la intimidad, alojar a más de una persona*⁶²¹; o en els serveis socials, on *tots els banys de l'equipament estaran dissenyats de forma que sigui preservada la intimitat de les persones ateses*⁶²². Aquesta observació seria extensible a l'acció de vestir-se, donat que normalment és una activitat lligada al canvi de roba abans o després de dormir o de satisfer la higiene corporal, i que la normativa reconeix reiteradament l'exigència de disposar d'un armari *individual*.

Generalment el desenvolupament d'aquest conjunt de funcions més enllà de l'esfera íntima o de la formada per cert nombre de persones concretes comporta una disminució significativa del confort i s'observa com una disfunció o com una anormalitat transitòria; només cal posar d'exemple els dormitoris col·lectius –de campaments militars, albergs, refugis o situacions d'emergència- o els banys compartits –en els càmpings o instal·lacions públiques- per evocar aquest efecte. I, de fet, en

⁶¹⁹ INE 2001b, 22

⁶²⁰ INE 2001c

⁶²¹ Espanya 1996b, Art. 13

⁶²² Catalunya 2003d, Annex 3

l'àmbit de l'habitatge la tendència històrica general que s'observa ha estat la de passar de situacions on el dormitori era un espai compartit per tota la família i el bany era la *comuna* –un equip compartit amb tot el veïnat-, a situacions on l'habitació esdevé en la majoria dels casos individual i el bany un espai d'ús privatiu per a certs membres de la unitat familiar, com el matrimoni.

■ L'esfera col·lectiva

En segon lloc certes funcions s'exporten al domini col·lectiu, compartint-se els satisfactors dins de grups de persones que escapen a la definició d'unitat familiar per quan no són grups formats de mutu acord, sinó el resultat d'agrupar persones que comparteixen alguna circumstància, bé passar un període vacacional, bé requerir suport institucional, bé estar sota mesura judicial de retenció. En concret cal referir-se a les funcions d'alimentar-se, socialitzar-se, esbargir-se o culturitzar-se, i informar-se, i als satisfactors associats a aquestes activitats presents en aquests allotjaments: menjadors, cuines, sales de reunió, salons socials comuns, sales d'estar, espais d'activitats i convivència, estances d'ús comú, sales de jocs, instal·lacions recreatives, biblioteques, sales de televisió, etc.

L'existència d'aquests satisfactors dóna mesura de la viabilitat social de l'operació de desplaçar la reproducció de les funcions mencionades des de la unitat familiar a una unitat social major, tot hi la pèrdua de privacitat derivada. De fet, només cal observar la realitat quotidiana per trobar altres exemples al marge dels allotjaments estudiats que corroboren aquesta possibilitat: un restaurant -on es pot realitzar un àpat compartint espai amb desenes de persones desconegudes-, un bar -on es pot esmorzar i fins hi tot veure un partit de futbol-, una biblioteca pública, un casal cultural, un centre cívic, un parc públic o una plaça són satisfactors àmpliament utilitzats per la societat, sovint de forma més intensa que els propis habitatges. Amb tot, la idea que s'apunta en relació a la privacitat és que, si bé algunes funcions requereixen un tractament estricte de les seves condicions –com el descans nocturn o la higiene-, per a un bon nombre de funcions existeix certa flexibilitat social a l'hora de desenvolupar-les en ambients diferents, des de l'esfera de la unitat familiar fins a la de l'espai col·lectiu o públic.

Paral·lelament, els satisfactors col·lectius presents als allotjaments turístics, als serveis socials i als serveis penitenciaris enfocats a funcions que també es reproduïxen a l'habitatge posen de relleu un altre aspecte diferencial. Si són viables satisfactors especialitzats com sales de jocs, instal·lacions recreatives, biblioteques, o sales de televisió, és perquè la dimensió del col·lectiu que en fa ús és suficient. I aquest fet és crucial en l'habitabilitat, doncs a la fi l'habitabilitat és el resultat de la gestió al llarg del temps dels recursos disponibles per a cert nombre de persones. És l'aplicació del principi d'economia d'escala a allotjaments que alberguen desenes, centenars o milers de persones el que possibilita que aquests disposin d'equipaments impensables a l'escala domèstica habitual. Cal recordar en aquest sentit que els allotjaments estudiats, no és només que disposin d'una biblioteca completa –enfront d'una prestatgeria amb un nombre reduït de llibres ubicada en un racó de l'habitatge-, sinó que en alguns casos la concentració de persones és suficientment elevada per permetre l'atracció en el seu si d'instal·lacions orientades a la satisfacció de necessitats pròpies de l'espai urbà, com una escola, un centre d'atenció sanitària, un centre de treball, o una instal·lació poliesportiva. Fet que acaba per dibuixar aquests allotjaments com el resultat d'un doble moviment que convergeix a l'escala col·lectiva, per una banda el de les funcions domèstiques –que es desplacen des d'un àmbit de major privacitat, la unitat familiar-, i per l'altra el de les funcions urbanes –que es desplacen des d'un àmbit de menor privacitat, la ciutadania-.

En aquest sentit, es ineludible vincular l'habitabilitat, en termes de quantes i quines funcions facilita, amb l'estructura social que la sustenta i la demanda al mateix temps, amb quantes persones hi ha al darrera esmerçant recursos i quantes obtenint-ne una utilitat precisa. I vincular-la també al

càlcul dels recursos que implica mantenir cada una de les estructures possibles, avaluant el cost ambiental que implica descentralitzar certa funció –fer-la més privada- respecte solucions basades en la col·lectivització. Per posar dos exemples, quina diferència hi ha entre disposar d'un equip de rentat de roba a cada domicili respecte fer ús d'un rentadora comunitària, o quina diferència hi ha entre instal·lar un sistema de generació d'ACS a cada habitatge respecte un sistema comunitari per a un immoble o, fins hi tot, una illa.

Al fil d'aquest escenari no es pot obviar que l'ampliació dels grups de posada en comú de recursos i d'ús col·lectiu de satisfactors exigeix, en la majoria dels casos, la dictaminació per part d'una autoritat de certes regles en l'àmbit de les pràctiques orientades a garantir la seva operativitat, fet que redunda en la indissoluble relació existent entre el model d'habitabilitat i el model social. Així ho evidencia la importància i extensió de la relació de deures dels usuaris fixada normativament, l'existència de reglaments de règim intern i de normes de comportament que regeixen les activitats en tots els allotjaments estudiats, normalment presidides per les *regles usuales de convivència social* o les *regles de la bona convivència i d'higiene*, i pel respecte als satisfactors que els establiments ofereixen -establiments, instal·lacions, béns i serveis- i a la resta d'usuaris.

■ L'esfera aliena

En tercer lloc certes funcions passen del domini personal al domini de tercers, prenent la forma de serveis. Normativament aquest canvi es tradueix en la desaparició de tota una sèrie de requeriments sobre un determinat satisfactor –la cuina, per exemple- i la irrupció d'un breu enunciat exigencial en format de servei –servei de menjars, en aquest cas-.

(...) entre los alojamientos socialmente admitidos se identifican diversas soluciones habitables basadas en servicios en lugar de ser expresadas sobre condiciones materiales, de modo que en lugar de especificar directamente y sin margen de variación las características de unos espacios, bienes e infraestructuras, se reconoce de forma genérica la necesidad de poder solventar unas funciones, dejando abiertas sus posibles soluciones materiales. Así, la concreción y rigidez de las condiciones físicas y materiales de la actual normativa de la vivienda, contrasta fuertemente con el enunciado exigencial de la mayoría de las legislaciones de alojamientos que se limitan a especificar la presencia de determinados servicios. Servicios que, en muchos casos, no son anexos sino que son considerados básicos para la habitabilidad, como son la alimentación –resuelta en los establecimientos hoteleros-, la limpieza de la ropa –contemplado en el camping- o el mantenimiento del propio espacio habitable –considerado en la mayoría de establecimientos turísticos-.⁶²³

El primer exemple el proporcionen els establiments hotelers amb el servei de menjador o restaurant, el de bugaderia i el de manteniment i neteja de les unitats privades; els establiments rurals, on la necessitat d'alimentar-se està coberta bé per un servei d'esmorzars –en els allotjaments compartits-, bé per una cuina equipada amb tots els paraments i utensilis necessaris per a la preparació d'aliments –en els allotjaments independents-; o els càmpings on ja des de les primeres normatives catalanes es contemplava un ampli ventall de serveis, a saber, l'Ordre de 14 d'abril de 1982 enuncitava els càmpings de la categoria de luxe havien de reunir els següents serveis:

a) De recepció. b) D'assistència mèdica amb visita diària i servei assegurat d'ATS o infermer. c) Telefònic: un aparell, amb cabina individual, per cada 200 parcel·les. d) De bugaderia i planxa. e) Rentat de cotxes. f) Vigilància diürna i nocturna. g) Custòdia de valors en caixa forta. h) Recollida i

⁶²³ Casals-Tres, Arcas-Abella i Pagès-Ramon 2010, 26-27

distribució diària de correspondència. (...). i) Venda de premsa nacional i estrangera. j) Servei de càmping-gas.⁶²⁴

En l'àmbit dels serveis socials i dels serveis penitenciaris s'observa una dinàmica paral·lela, especialment en relació a la preparació d'aliments, el tractament de la roba, la cura de la salut, la neteja i manteniment de les instal·lacions, o l'adquisició de productes. Tots ells, serveis que en un moment o altre ja han estat mencionats amb anterioritat i que formen part inexorablement de l'oferta d'habitabilitat.

Amb tot, l'explicitació de la possibilitat que l'habitabilitat depengui de serveis, enlloc de satisfactors concrets, obra la porta a un debat àmpliament discutit centrat en els modes de reproducció social de la societat capitalista que resulta clau per a la discussió:

Nuestra sociedad procura las condiciones materiales y servicios precisos para obtener las utilidades demandadas a través de tres mecanismos con reglas de acceso, objetivos (oikos-nomos/crematística) y eficiencias en el uso de recursos distintas: La familia o comunidad (reciprocidad), el sector público (derechos de ciudadanía), el mercado (poder adquisitivo). (...).

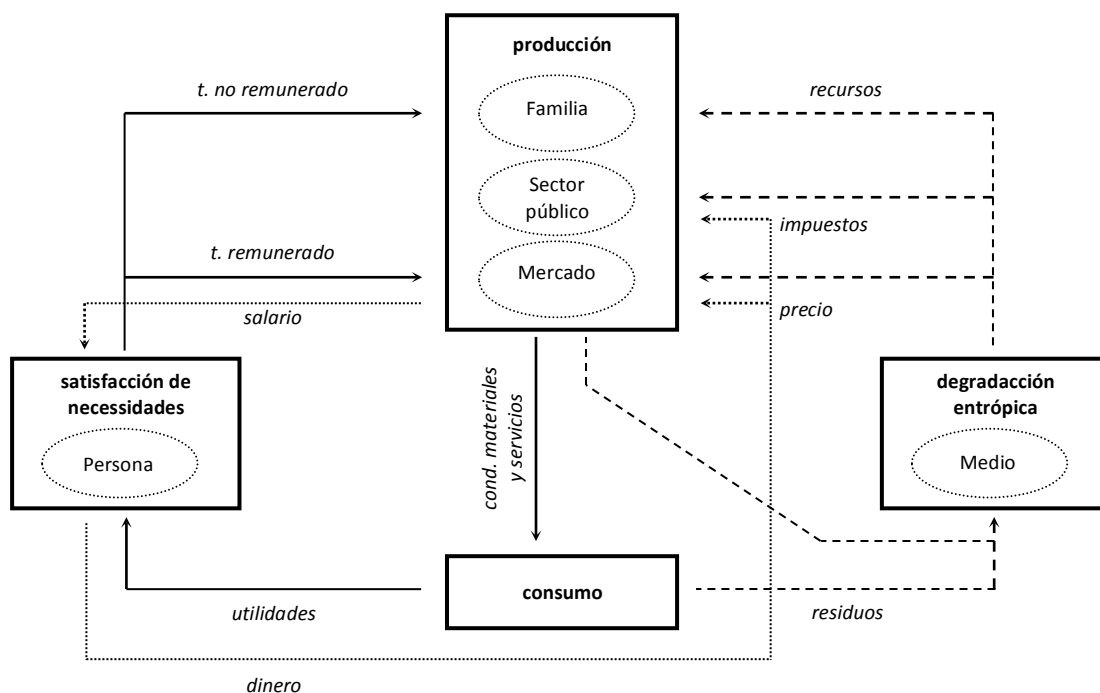
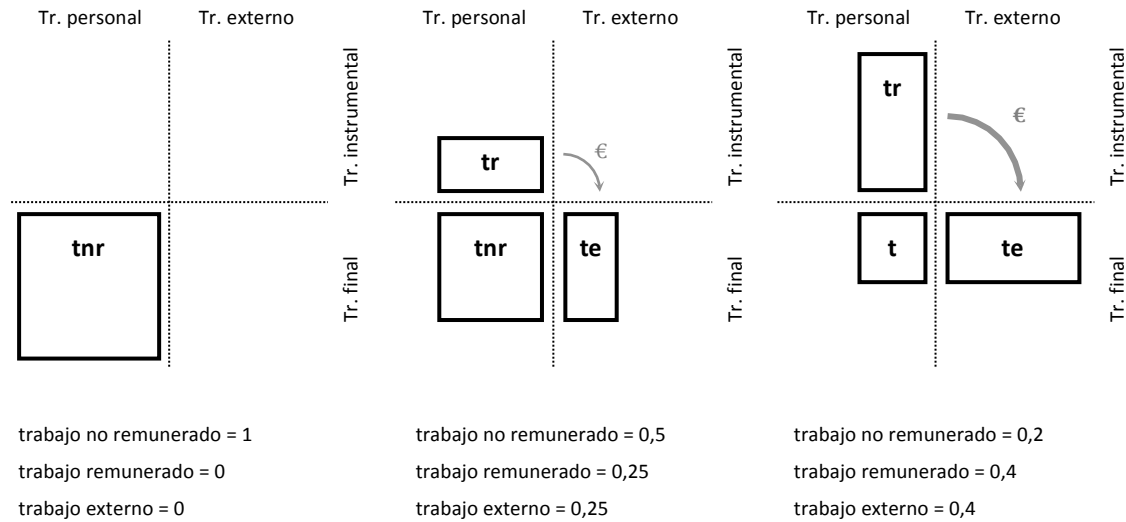

Figura 6.2. Sistema de reproducció social

Font: Casals-Tres i Arcas-Abella 2011, 2-3

En funció del nivell de renda, es possible accedir a distintes vies de proveure de condicions materials y servicios; las rentas altas pueden conseguir satisfactores que requieren poco trabajo no remunerado (ahorradores de tiempo), mientras que las rentas bajas deberán invertir más horas de trabajo no remunerado para salvar la distancia entre ingresos y nivel de satisfacción de necesidades socialmente impuesto; en cierta medida, el trabajo no remunerado equilibra el nivel de renta y la satisfacción de necesidades. El nivel de renta permite externalizar en mayor o menor medida las funciones instrumentales, es decir, aquellas que no están vinculadas directamente a la persona –cocinar, mantenimiento del hogar y el vestido, etc.-.

⁶²⁴ Catalunya 1982a, Art. 12

Figura 6.3. Tres escenaris de treball

Font: Casals-Tres i Arcas-Abella 2011, 2-3

El nivel de externalización de funciones instrumentales implica cierto grado de eficiencia en el uso de recursos –y en la generación de residuos–, pues conlleva la posibilidad de especialización y de aplicación de economías de escala. Lo que lleva a la pregunta: ¿Para cada nivel de renta existe una estrategia específica de búsqueda de eficiencia?⁶²⁵

La indagació en la naturalesa del treball, i en les seves possibilitats d'externalització, permet l'aproximació a dos aspectes.

Per una banda, posa de relleu que existeixen dos tipus de funcions. Aquelles que són finals i indeslligables de la pròpia persona, en el sentit que ningú més les pot realitzar en substitució d'un mateix: respirar, alimentar-se, higienitzar-se, dormir, vestir, practicar esport, socialitzar-se, esbargir-se, culturitzar-se, educar-se, informar-se, etc. I aquelles que són instrumentals i es poden delegar, en el sentit que la seva realització forma part d'un procés que condueix a la satisfacció d'una necessitat bàsica, i que perfectament es pot encarregar a tercers: la preparació dels aliments, el tractament de la roba, el manteniment de la llar, etc.

El valor d'aquesta distinció radica en que permet entendre l'evolució de dos processos contraposats, mentre que per les funcions finals la privacitat és un element clau, i d'aquí deriva l'aspiració a disposar dels satisfactors d'una forma el més privada possible en funció dels recursos disponibles -l'habitació individual, el bany en suite, el gimnàs a casa, el jardí privat, etc.-, per a les funcions instrumentals l'ambició passa per poder-les encomanar a un servei, restant la privacitat com un element irrellevant, doncs ningú s'interroga sobre de qui seran els mitjans que comparteixen rentadora amb les samarretes que hom a confiat a un servei de bugaderia, o per a qui serà el bistec que comparteix planxa amb el que hom consumirà en un restaurant. Per aquest últim motiu, els serveis representen un mecanisme de col·lectivització que comporta menys conflictivitat social, doncs a diferència dels satisfactors compartits –com els mencionats menjadors, cuines, sales d'estar, espais d'activitats i convivència, etc.- en aquest cas no es dona la coincidència en un mateix espai de les persones usuàries, ni la necessitat de compartir estris, equips o mobiliari, ni la d'afrontar usos inadequats d'aquests o incompetències horàries.

⁶²⁵ Casals-Tres i Arcas-Abella 2011, 2-3

La dualitat existent entre funcions es reflexa bé en certes modalitats d'habitabilitat estudiades com l'hotel, on la progressió en la qualitat de l'allotjament es manifesta en la incorporació en l'àmbit més privat, l'habitació, de funcions estrictament finals –com alimentar-se, consumir begudes, disposar de roba neta, observar la televisió o accedir a internet- a través d'equips o instal·lacions i, sobretot, a través de serveis que s'encarreguen de totes les fases instrumentals prèvies o posteriors –com la preparació d'aliments i la subsegüent neteja dels plats, el subministrament de begudes, o el tractament de la roba-. Per dir-ho d'una altra manera, un hotel no es considerarà més satisfactori per incorporar una rentadora a l'habitació o un equip de neteja de l'estança, sinó per proporcionar els serveis precisos per alliberar a la persona d'aquestes obligacions.

Fet que sens dubte contrasta fortament amb la idea d'habitatge adequat que es desprèn de la normativa d'habitabilitat, on el reconeixement de certes dotacions s'observa com un pas endavant. Així succeeix per exemple en el Decret 55/2009 quan remarca que: *Com a elements diferencials més significatius respecte de les normatives existents, es pot destacar (...) el reconeixement de dotacions necessàries, com ara l'emmagatzematge o el rentat de roba (...)*⁶²⁶.

Per l'altra banda, la consideració de la possibilitat d'externalitzar funcions desvinculades de la pròpia persona redunda en la reflexió iniciada sobre l'economia d'escala aplicada a l'habitabilitat. De nou, si els allotjaments del sector turístic, els serveis socials i els serveis penitenciaris poden oferir als seus residents certs serveis és perquè la dimensió del col·lectiu que hi resideix fa viable el sistema en termes de recursos econòmics. Malgrat aquesta observació pot ésser posada en dubte per a les prestacions de caire públic o protegit –com les finançades per l'Administració en els serveis socials i els penitenciaris-, és inqüestionable que els allotjaments turístics, com a sector subjecte al lliure mercat, representen models d'habitabilitat basats en serveis d'inexorable rendibilitat.

En aquest sentit cal posar l'accent en el paper decisiu que juga l'administració d'un establiment turístic –i segurament també la d'altres establiments socials o penitenciaris- per convertir la satisfacció de necessitats vinculades amb l'habitar en un sistema de màxima eficiència, que procuri el major confort al menor cost possible. Administració molt influència, de ben segur, per la dimensió de l'establiment, per el nombre d'usuaris potencials, doncs res tenen a veure en termes de gestió de serveis les possibilitats d'un hotel de poques habitacions respecte la d'un complex hotelier, on el volum de treball generat per atendre al usuaris és molt superior. De nou, es posa de manifest la centralitat d'aquest paràmetre –el del nombre de persones que comparteixen certa funció- en la definició dels marges d'eficiència possibles de l'habitabilitat.

La conjunció d'ambdós aspectes, la pressió nul·la que exerceix la privacitat sobre els serveis i l'eficiència d'aquests en el desenvolupament d'una funció, permet apuntar aquest mecanisme com una opció a considerar seriosament en el camí vers la reducció de l'impacte ambiental de l'habitabilitat. Si la col·lectivització de satisfactors presenta dificultats derivades dels conflictes socials que pot desencadenar el fet d'haver de compartir amb el veïnat certs espais o equipaments –malgrat en certes cultures occidentals com la germànica és un fenomen normalitzat i, fins hi tot, senyal de confort-, la possibilitat de recorre a serveis pot presentar una avantatge important. Una avantatge, no obstant, que cal matisar en tres sentits:

En primer lloc, perquè la substitució de condicions materials per serveis comporta una pèrdua de autonomia de la unitat d'allotjament, en el sentit que es passa a dependre de la pervivència en el temps d'un sistema extern, no controlat pels mateixos usuaris que en gaudeixen. Malgrat aquesta

⁶²⁶ Catalunya 2009a, Preàmbul

circumstància no representa un factor positiu, no és menys cert que la realitat demostra que ja s'ha produït al llarg de la història en diversos camps, com per exemple en el de l'aigua; on abans es disposava d'un pou que abastia un habitatge o un immoble, ara es confia en el servei d'aigua potable d'una companyia pública o privada. La qüestió es situa per tant en la capacitat d'una societat i de l'Administració que l'ordena per garantir el funcionament de certes infraestructures, fet que implica associar encara més habitabilitat amb gestió al llarg del temps.

En segon lloc, perquè com s'ha mencionat els serveis comporten un augment del cost en termes de renda que no totes les unitats familiars –ni totes les societats- poden assumir, doncs part del treball de consum realitzat en el si de la família es desplaça al mercat, convertit-se en treball productiu remunerat realitzat per tercers. Fet que explica en certa mesura la insistència normativa en introduir a l'habitatge les dotacions que permetin un màxim desenvolupament de les tasques no remunerades. En aquest sentit, s'ha de delimitar clarament un límit en l'expansió dels serveis o, si més no, detectar les resistències socials, econòmiques i polítiques existents, ja que el desplaçament de la línia divisòria entre treball remunerat i treball no remunerat constitueix un autèntic canvi cultural:

Un dato significativo a tener muy en cuenta es el siguiente: las horas totales dedicadas por las mujeres a cualquier otra actividad distinta a cuidar de ellas mismas parece ser bastante parecida entre países que, como Suecia e Italia, tienen actualmente "tasas de actividad" mercantil femeninas distintas. Eso significa que la demarcación entre trabajos remunerados y no remunerados se desplaza en uno y otro lugar. En España o Italia las mujeres trabajan muchas menos horas en actividades mercantiles fuera del hogar, porque trabajan muchas más horas al año en actividades no mercantiles en el ámbito doméstico. En Suecia una provisión mucho más generosa de servicios públicos de sostén a las familias (...) permite a más mujeres trabajar más horas fuera del hogar a cambio de un salario (...)⁶²⁷.

En tercer lloc, perquè el camp d'abast dels serveis es limita a les funcions instrumentals, restant les funcions finals fora del procés d'augment d'eficiència derivat de la col·lectivització a través d'aquest sistema. Fet que finalment comporta l'obligació de reobrir el debat sobre la necessitat d'abordar estratègies centrades en aquestes funcions finalistes; si la demanda de sostenibilitat restringirà progressivament la disponibilitat de recursos, serà possible mantenir el nivell d'individualització actual? O caldrà afrontar processos de col·lectivització que permetin l'obtenció d'habitabilitat amb la màxima eficiència a tots els nivells de funcions? I, derivat d'aquest escenari, quines seran les escales adequades per desenvolupar cada una d'aquestes funcions?

6.2.4 LA UNITAT VEÏNAT

En última instància, l'estudi sobre la normativa dels allotjaments turístics, els serveis socials i els serveis penitenciaris desemboca en l'escala urbana de l'habitabilitat en diversos sentits; ja d'entrada com a següent baula del debat iniciat sobre quina és l'escala apropiada per satisfer cada necessitat o desenvolupar cada activitat en un marc caracteritzat per la demanda de sostenibilitat.

Seguint la mateixa lògica emprada en el punt anterior es preceptiu preguntar-se sobre quin paper juga el barri en l'obtenció d'habitabilitat. Si l'immoble resulta clau per a certs models d'habitabilitat, doncs aquesta és la unitat sobre la qual s'ha planificat el desenvolupament de les activitats socials que acull, es possible plantejar que per a altres models sigui el barri qui respongui a les demandes

⁶²⁷ Tello 2006, 64

socials? Sens dubte hi ha aspectes que ara per ara resulten difícils d'imaginar, com ara menjadors veïnals, però no és menys cert que la realitat històrica i contemporània brinda exemples significatius: les cases de banys va ésser en el seu moment els únics espais destinats a la neteja del cos; els safareigs abans i les bugaderies ara –en referència a les *laundry* anglosaxones- són espais socialment acceptats; i, entrant en el camp dels fluxos de recursos, els sistemes de proveïment d'energia com els *district heating* o la cogeneració es troben en plena expansió. No s'ha de perdre de vista que l'agregació de la demanda és fonamental per al desenvolupament d'economies d'escala i l'increment d'eficiència dels processos, i, en aquest sentit, la unitat veïnat pot resultar més apropiada que plantejaments basats en unitats menors.

Conjuntament amb aquesta argumentació, nascuda arran de les preguntes que susciten els mateixos exemples analitzats en els punts anteriors, com es mencionava, es donen altres circumstàncies que es refereixen al barri en el sentit d'espai imprescindible per al desenvolupament de tota persona.

En primer lloc, en els allotjaments turístics es reconeix la possibilitat d'eludir l'exigència de certs equipaments si en el seu entorn urbà pròxim en disposa d'un d'equivalent. Així en els càmpings el supermercat o l'espai destinat a la venda de queviures *no és obligatori si a menys d'un quilòmetre del càmping existeix aquesta oferta*⁶²⁸; o en els hotels es pot ascendir de categoria si es disposa de gimnàs, piscina climatitzada, spa, centre d'estètica i/o perruqueria, o aparcament *a l'establiment o a menys de 100 metres*⁶²⁹. Fet que per una banda, valida al barri com emplaçament apropiat per a certes funcions, i per l'altra introdueix una qüestió clau que anteriorment ja s'havia apuntat: les dotacions a nivell urbà seran o no acceptables en funció del cost d'accés a elles des del lloc de residència, en aquest cas, en funció de la distància física del traçat viari.

En segon lloc, en els serveis socials, i concretament en la Llei 12/2007, es recull un dret dels usuaris inèdit fins aleshores que resulta essencial des del punt de vista de la integració a la societat: *Considerar com a domicili l'establiment residencial on viuen i mantenir la relació amb l'entorn familiar, convivencial i social, tot respectant les formes de vida actuals*⁶³⁰. Ressorgeix aquí el domicili, *el lloc on legalment es considera establerta una persona (...) per al compliment dels seus deures, per a l'exercici dels seus drets, per a la localització jurídica, etc.*⁶³¹, i amb ell la idea que l'habitabilitat es projecta, es materialitza i es proporciona atenent un esquema concret de persones ubicades arreu del territori. És a partir de l'empadronament, l'acte de comunicació del domicili habitual, que es registre el lloc concret on se suposa que hom resideix –que hi viu la major part del temps de l'any⁶³²- i des d'on en generen una sèrie de drets i deures administratius vinculats a la ciutadania que s'expressen en l'entorn urbà d'aquesta residència. A nivell d'equipaments i serveis públics, la resposta als drets constitucionals a l'educació, i a la salut, i als mandats relacionats amb la pràctica d'esport i l'adquisició de béns bàsics com els aliments, es troba íntimament vinculada a la distribució de la població que emana del padró municipal *-lo que se espera del padrón es (...) que permita conocer la población real de un municipio, a partir de la cual es posible programar y organizar los transportes públicos, los servicios educativos, sanitarios, sociales, etc. (...)*⁶³³- i amb la generació d'àmbits d'influència, de ratis d'abast de cada una de les dotacions públiques urbanes en funció de la seva capacitat i la seva ubicació. En certa manera, el reconeixement d'un allotjament residencial com a domicili ve a confirmar les paraules de R. Rolnik que afirmen que *la vivienda es*

⁶²⁸ Catalunya 2010b, Art. 52-53

⁶²⁹ Catalunya 2010b, Annex II

⁶³⁰ Catalunya 2007d, Art. 12

⁶³¹ IEC 2007

⁶³² Espanya 1985, Art. 16

⁶³³ Solanes 2004, 4

una localización, una ubicación en el territorio a partir de la cual es posible para un individuo, una familia, una comunidad, un grupo "usufruir" los demás derechos económicos, sociales, civiles y políticos, i que l'accés a la ciutadania es dona a través de l'accés al territori⁶³⁴, en definitiva a l'habitabilitat que emana dels satisfactors socialment demandats i espacialment situats.

En tercer lloc, en els serveis penitenciaris es fa referència al paper que juga l'entorn urbà i dotacional a través de dues observacions. Per una banda, malgrat sovint els establiments penitenciaris constitueixen una espècie de reducte autònom –de forma similar als monestirs regits per la regla benedictina-, en certs tipus d'allotjament on l'interès recau en potenciar la capacitat d'inserció social del pres un dels factors prioritaris és la seva ubicació en relació a la trama urbana: *Les unitats dependents (...) consistiran en instal·lacions residencials situades arquitectònicament fora dels recintes penitenciaris, preferentment en habitatges ordinaris de l'entorn comunitari, regides pels principis d'especificitat i autonomia⁶³⁵.* Per l'altra, en els centres d'internament de justícia juvenil la ubicació del mateix en relació al domicili d'origen del menor o jove i als equipaments públics resulta clau. Cal recordar que l'activitat dels centres *té com a objectius fonamentals la integració i la reinserció social dels menors i els joves⁶³⁶* i, en aquest sentit, es prioritari mantenir o fomentar el vincle amb els seus familiars i coneguts –reconeixent el dret a *ésser internats en el centre més adequat entre els més pròxims a llur domicili⁶³⁷*-, i potenciar *activitats que signifiquin per al menor veure's com a part activa de la societat, procurant que assisteixin als centres escolars de la zona i que utilitzin els recursos existents en la comunitat per a les activitats esportives, recreatives i de lleure⁶³⁸.* Amb tot, es desprèn que en l'àmbit dels serveis penitenciaris, bé per adults, bé per menors i joves, la reinserció social depèn del grau de relació que s'estableix amb l'entorn i de la intensitat d'ús dels recursos públics, resultant essencial en aquest punt la integració de l'establiment en un barri que ho faciliti.

Com a síntesi, es destacable l'al·lusió a la dimensió urbana de l'habitabilitat realitzada per la normativa dels allotjaments turístics, dels serveis socials i dels serveis penitenciaris en les seves múltiples vessants, des de la distància com a factor limitant en la capacitat d'accés als equipaments i serveis, fins a la reflexió entorn al domicili com a element clau en la integració social, en el gaudiment ple de la ciutadania, en l'obtenció de l'habitabilitat socialment necessària. Tota l'argumentació presentada justifica finalment preguntar-se si no és el moment ara de plantejar-se una nova visió de la realitat que des del concepte d'habitabilitat integri tots els elements precisos per abordar la satisfacció efectiva de les necessitats bàsiques dins d'un marc que concordi amb l'exigència sostenibilista de tancament dels cicles materials.

⁶³⁴ Rolnik 2012

⁶³⁵ Catalunya 2006b, Art. 4

⁶³⁶ Catalunya 2001b, Art. 15

⁶³⁷ Catalunya 2001b, Art. 19

⁶³⁸ Catalunya 1985c, Art. 32

6.3 UNA REVISIÓ CONSTRUCTIVA DEL CONCEPTE D'HABITABILITAT SOBRE ELS MECANISMES NORMATIUS DE REGULACIÓ

■ Funcions o satisfactors?

L'observació de la legislació d'allotjaments turístics, serveis socials i serveis penitenciaris a través de l'òptica de les funcions també permet l'aproximació a una qüestió ja plantejada al llarg de la recerca i que resulta clau en la redefinició de l'habitabilitat: Les funcions de l'habitabilitat s'han d'enunciar explícitament com a tals, o implícitament a través de satisfactors?

Com ja s'ha exposat, la lectura de la normativa d'habitabilitat vigent –el document que al capdavant estableix les bases conceptuals d'aquesta– revela que en l'actualitat la visió predominant és que l'habitabilitat no requereix ésser explicada des de l'enunciat de les funcions, sinó que el mecanisme legislatiu de definició d'aquesta és l'especificació d'una sèrie de requeriments sobre les condicions materials dels espais, dels equips, dels fluxs i les instal·lacions.

Tanmateix aquesta opció no és la única vigent, doncs la normativa analitzada referent a d'altres allotjaments presents a Catalunya proporciona instruments alternatius a la hora de definir l'habitabilitat d'un recinte.

Com a model més representatiu figura la legislació de serveis socials; principalment perquè, com es mencionava al punt 4.1.3, en aquest sector el fil conductor en la definició de les característiques de les prestacions ofertades a la població ha estat històricament les condicions funcionals d'aquestes, restant les condicions materials com una vessant secundària.

La lectura de la normativa revela que d'ençà 1.987 les condicions funcionals de les prestacions residencials han estat revisades i/o ampliades fins a set ocasions, la més recent en motiu de l'aprovació de la *Cartera de serveis socials 2010-2011*. És a dir, que ha existit una especial preocupació de l'Administració per actualitzar cíclicament els criteris que concreten cada modalitat des de la òptica funcional.

Al mateix temps, les condicions materials vigents són les fixades per l'Ordre de 15 de juliol de 1987, excepció feta de modificacions puntuals referides a certes modalitats com les adreçades a persones amb discapacitat. Fet que provoca que fins a 15 de les 31 modalitats actuals estiguin regulades per unes normatives que van ésser aprovades amb anterioritat a la creació de les pròpies modalitats. I que demostra, o bé que els criteris establerts ara fa 26 anys van ésser suficientment avançats com per considerar-se avui en dia vàlids, o bé que les característiques materials no representen l'eix central en la definició de l'habitabilitat, sinó que són un aspecte subjecte en tot moment a les exigències procedents d'un altra dimensió d'aquesta, les condicions funcionals.

Tanmateix l'exemplaritat de la normativa de serveis socials no finalitza en aquesta predilecció de les condicions funcionals davant de les materials, sinó que s'estén a un nivell encara més bàsic, que rau en el nomenament directe i explícit de les funcions que han de poder desenvolupar-se en cada una de les modalitats d'allotjament. Així ho determina i ho fa efectiu el Decret 142/2010 de forma sistemàtica, culminant una dinàmica iniciada el 1.987:

(...) la cartera, en aplicació del que disposa la llei conté els indicadors següents: identificació de la prestació, garantia, descripció/definició, objecte, funcions, tipologia, població destinatària, edat, forma de la prestació, perfil dels professionals, ràtios, estàndars de qualitat i criteris d'accés⁶³⁹.

Amb aquesta distinció s'assoleix el cas d'una legislació que precisa per una banda l'objectiu últim de tota habitabilitat, que és facilitar el desenvolupament de certes funcions; i per l'altra determina les condicions per fer-ho, principalment condicions funcionals i, en segon terme, condicions materials. És el cas, per tant, d'un procés que s'inicia des de la finalitat i des d'aquí es prologa vers la definició de l'escenari adequat; un procés, cal dir, contrari al de la normativa d'habitatge, que procedeix directament a la determinació d'unes solucions materials sense haver explicat primer el sentit d'aquestes, les funcions a les quals s'orienten.

- >> Taula complementaria 6.6. Serveis socials. Funcions reconegudes directament (Annex 2.5).
- >> Taula complementaria 6.7. Serveis socials. Funcions reconegudes a través de satisfactors (Annex 2.5).

L'àmbit dels serveis socials esdevé un referent ineludible en el camí cap al reconeixement de les funcions de l'habitabilitat i, al mateix temps, representa un model normatiu amb un nivell de sistematització en la definició de cada prestació sense comparativa entre la resta de legislació sectorial. Tanmateix, es possible extreure també alguns exemples que avalen aquesta aproximació a l'enunciat de l'habitabilitat en el camp dels serveis penitenciaris, sobretot arran del reconeixement dels drets i els deures inherents als presos i la definició de les obligacions de l'Administració:

Artículo veintiuno

Dos. La Administración proporcionará a los internos una alimentación controlada por el Médico, convenientemente preparada y que responda en cantidad y calidad a las normas dietéticas y de higiene, teniendo en cuenta su estado de salud, la naturaleza del trabajo y, en la medida de lo posible, sus convicciones filosóficas y religiosas. Los internos dispondrán, en circunstancias normales, de agua potable a todas las horas.

Artículo veinticinco

Uno. En todos los establecimientos penitenciarios regirá un horario, que será puntualmente cumplido.
Dos. El tiempo se distribuirá de manera que se garanticen ocho horas diarias para el descanso nocturno y queden atendidas las necesidades espirituales y físicas, las sesiones de tratamiento y las actividades formativas laborales y culturales de los internos⁶⁴⁰.

Artículo 4. Derechos.

2. En consecuencia, los internos tendrán los siguientes derechos:
a) Derecho a que la Administración penitenciaria vele por sus vidas, su integridad y su salud (...).
e) Derecho a las relaciones con el exterior previstas en la legislación.
f) Derecho a un trabajo remunerado, dentro de las disponibilidades de la Administración penitenciaria.

Artículo 5. Deberes.

e) Observar una adecuada higiene y aseo personal, corrección en el vestir y acatar las medidas higiénicas y sanitarias establecidas a estos efectos.
g) Participar en las actividades formativas, educativas y laborales definidas en función de sus carencias para la preparación de la vida en libertad⁶⁴¹.

⁶³⁹ Catalunya 2010c, Preàmbul

⁶⁴⁰ Espanya 1979, Art. 21, 25

Article 90. Serveis educatius

1. Els departaments competents en matèria d'execució penal i d'educació, des de la perspectiva de la formació integral de la persona, hauran de garantir l'accés de les persones internades als establiments penitenciaris als programes formatius, tant reglats com no reglats, de conformitat amb el sistema oficial d'educació⁶⁴².

Aquests són alguns dels fragments presents a la legislació penitenciària que aporten un enfocament distint a la normativa d'habitabilitat vigent, per quan es fan explícites les activitats que es desenvolupen en els establiments. Cal recordar en aquest sentit que l'organització dels centres existents i inclús la planificació de nous centres s'aborda des d'una legislació sensiblement mancada d'una definició exhaustiva de les condicions materials dels mateixos –en comparació amb la resta de normes sectorials analitzades–, essent l'especificació de funcions el pilar central en la tasca d'execució.

En conclusió, es posa de manifest que els mecanismes actuals de definició de l'habitabilitat emprats per la normativa d'habitatge basats en la vessant material de la mateixa no representen la *norma*, doncs en altres sectors es detecta un esforç notori per abordar aquesta tasca des de l'enunciat de la finalitat, des del reconeixement explícit de les funcions que han d'ésser desenvolupables en el marc de l'habitabilitat. Fet que repercuteix en la possibilitat de convertir l'habitabilitat en un enunciat exigencial que fixi objectius o horitzons mínims però no els camins per assolir-los, en una qualitat heterogènia caracteritzada des de les diferents demandes de cada col·lectiu present a la societat –a través de les funcions precises per a cada un d'ells– i no com resultat d'un marc físic predeterminat normativament.

■ Objectes construïts o models de gestió?

En darrera instància, la normativa d'allotjaments turístics, de serveis socials i de serveis penitenciaris també permet l'aproximació a un nou escenari marcadament diferent de l'actual en termes d'instruments legislatius. Si la normativa d'habitabilitat es caracteritza per centrar-se principalment en la definició de les condicions materials de l'habitatge i l'edifici residencial, la resta de normatives analitzades amplien aquest marc regulador per abraçar altres vessants essencials en el funcionament dels establiments: Les condicions d'estada dels usuaris i les condicions de gestió de l'administració dels allotjaments.

En relació a la primera, cal posar de relleu l'extensió i la centralitat de les disposicions dedicades a regular tot el que succeeix dintre del període d'allotjament referent als usuaris: els drets, els deures, les condicions d'aprofitament de les instal·lacions i els serveis –fixades pels reglaments interns–, etc. A diferència de l'habitatge, on sembla que el dret constitucional a la inviolabilitat del domicili s'estengui a la legislació, en d'altres modalitats d'allotjament les normatives sectorials no tan sols regulen les accions prèvies i posteriors a l'ocupació –com les condicions d'accés, el vincle entre administradors i arrendataris, els actes de transmissió, etc.– sinó que s'aventuren a determinar certes prescripcions que afecten al propi nus de l'habitar, a les accions esdevingudes durant la residència.

En relació a la segona, en el marc d'unes prestacions de responsabilitat pública –com els serveis socials i els serveis penitenciaris– o de protecció de l'usuari –com els allotjaments turístics–, es fa necessari vetllar pel bon funcionament dels establiments, fet que inclou l'administració dels

⁶⁴¹ Espanya 1996b, Art. 4-5

⁶⁴² Catalunya 2006b, Art. 90

mateixos i la viabilitat econòmica. Així, bona part de les disposicions estudiades d'aquests sectors s'adrecen a la definició del sistema administratiu, definició necessària per garantir l'operativitat de les prestacions al llarg del temps: l'organització interna –l'estructura, els òrgans unipersonals i col·legiats-, les competències i les tasques encomanades, el personal o els professionals que l'integren, la coordinació amb altres ens, la gestió dels serveis prestats, etc. Per altra banda, també es regula el règim econòmic, incidint sobre aspectes com el finançament o el patrimoni dels establiments; circumstància que redunda en l'especial preocupació dels legisladors per organitzar un sistema capaç d'operar al llarg del temps.

Amb tot, s'esbossa una concepció de l'habitabilitat diferent de l'actual, passant d'una normativa enfocada principalment a la regulació de les característiques materials d'uns productes de mercat i dels mecanismes d'accés i transmissió d'aquests, a una normativa que entén que l'habitabilitat és una qualitat que s'obté de la gestió en el temps d'una sèrie de recursos materials, econòmics i humans, a una normativa que traça un procés on concorren certes condicions materials –com en l'habitatge- però també altres elements imprescindibles com el finançament –al capdavall, els recursos disponibles- o el treball que cal administrar més enllà de la fase de constitució.

Capítol 7.

CONCLUSIONS

CONCLUSIONS SUMARI I RESUM DEL CAPÍTOL

	SUMARI I RESUM DEL CAPÍTOL	268
7.1	CONCLUSIONS GENERALS	269
7.2	LÍNIES DE RECERCA A DESENVOLUPAR.....	277

En aquest capítol es presenta de forma ordenada el conjunt de conclusions que es deriven de la recerca exposada en el present document, fent especial incidència en les raons que justifiquen la redefinició de l'habitabilitat i les principals directrius d'aquesta redefinició. En segona instància es presenten també les línies de recerca a desenvolupar més destacades que sorgeixen a partir de la tasca realitzada.

CONCLUSIONS

7.1 CONCLUSIONS GENERALS

En el marc d'una societat que inexorablement haurà de conjugar la demanda d'unes condicions d'habitabilitat que permetin la reproducció social amb la restricció progressiva del flux disponible de recursos i de la capacitat emissiva de residus contaminants, resulta necessària una redefinició de la mateixa noció d'habitabilitat, doncs qualsevol actuació orientada a l'augment d'eficiència d'un procés ha d'iniciar-se forçosament per la pròpia reconsideració de la seva finalitat, de la utilitat que té la intenció de proporcionar.

Les aportacions que s'han realitzat al llarg d'aquest document, sustentades en una visió àmplia dels models habitables a Catalunya i, fonamentalment, en l'anàlisi de la legislació d'allotjaments turístics, serveis socials i serveis penitenciaris, permeten extreure una sèrie de conclusions relacionades amb l'habitabilitat i la seva redefinició.

En primer lloc, la prospecció de models habitables de Catalunya desplegada al capítol 2 evidencia que l'habitatge no constitueix la única habitabilitat possible doncs, més enllà de les consideracions conceptuals que realitza l'INE sobre els tipus i naturaleses de las *viviendas*, el resultat del cens d'habitabilitat posa de relleu que, si bé l'habitatge és la figura predominant a nivell d'oferta, els allotjaments alternatius són una realitat més que palpable que engloba fins al 4,5% de les places disponibles i el 3,6% de les pernoctacions anuals efectives.

Malgrat el paper d'aquests allotjaments no sigui preeminent a Catalunya en termes quantitativs, la valoració des del punt de vista dels usuaris demostra que aproximadament el 84% de la població resident en habitatges va pernoctar durant 15 dies de mitjana en allotjaments alternatius; fet que vindria a remarcar que la seva utilització constitueix un fenomen habitual inclús per a persones que resideixen la major part de l'any en un habitatge. A aquest ús esporàdic però socialment molt extens d'aquests allotjaments caldria sumar un important col·lectiu de persones que hi resideixen de forma permanent, és a dir, que l'han adoptat com la seva normal forma de vida. Amb tot, els allotjaments alternatius es presenten com un tipus d'habitabilitat que disposa d'un elevat grau d'acceptació social, bé per a períodes determinats, bé per estades permanents.

La percepció entorn a l'àmplia acceptació social dels allotjaments alternatius a l'habitatge que revela la valoració estadística de la realitat catalana, es veu sens dubte reforçada en el pla administratiu per la presència de normatives sectorials extensament desenvolupades, especialment des del punt de vista de l'habitabilitat que proporcionen aquests allotjaments. La intensitat legislativa observada en el camp dels allotjaments turístics, els serveis socials i els serveis penitenciaris és la punta de llança d'una realitat que prova que aquests entorns, a més a més de disposar d'una important presència entre la ciutadania, suposen opcions habitables amb un ampli reconeixement per part dels poders públics, tant en l'actualitat i com històricament.

Aquest conjunt d'apreciacions condueixen a concloure que:

- **L'habitabilitat no es pot continuar identificant només amb l'habitatge, doncs és una utilitat també disponible en un extens ventall d'allotjaments alternatius presents a Catalunya àmpliament reconeguts a nivell social i legislatiu.**

Aquesta és la conclusió més destacada de la primera fase del treball –sintetitzada al capítol 2-; conclusió que, al seu torn, actua a mode de palanca de canvi envers la redefinició de l'habitabilitat.

Si l'habitabilitat és una qualitat vinculada a un ampli conjunt de modalitats d'allotjament amb condicions disperses, és possible continuar sostenint la seva concepció en base a les característiques d'un habitatge? Si l'habitabilitat és l'element vertebrador de tots els entorns on és socialment acceptable viure, sobre quins elements s'ha d'articular o definir aquest concepte?

En la dimensió real, per una banda, la prospectiva realitzada entorn a la diversitat de models d'habitabilitat posa de manifest que conjuntament amb l'habitatge coexisteixen un nombre de grups d'allotjaments amb característiques específiques: allotjaments militars, allotjaments turístics, instal·lacions juvenils, institucions religioses, refugis, residències d'estudiants, persones sense sostre, serveis hospitalaris, serveis penitenciaris i serveis socials. Allotjaments que presenten, com s'explica al capítol 2, divergències notòries respecte l'habitatge en múltiples vessants; per començar, en un dels paràmetres més significatius: la dimensió del col·lectiu cohabitant. Efectivament, com demostra el cens d'habitabilitat dut a terme, els allotjaments alternatius són mostra de realitats socialment acceptades que constitueixen un model d'organització social distint a l'habitatge, doncs la mitjana de places per establiment d'aquests allotjaments es situa vora les 35. Mitjana que en realitat encobreix des de modalitats altament denses –com els establiments penitenciaris, els càmpings o els hospitals–, fins a opcions basades en l'habitatge –com allotjaments militars, apartaments turístics, o els serveis de pisos assistits per col·lectius en dificultats–, passant òbviament per tota una gama de models residencials de dimensions que oscil·len entre els 100 i els 12 usuaris. Fet que redunda en que l'habitabilitat no es pot basar tan sols amb la unitat habitatge perquè, en realitat, pot prendre un ampli rang de dimensions del col·lectiu que cohabita en un allotjament, des de la tradicional unitat familiar òbviament, i fins a opcions de centenars de persones.

En la dimensió normativa, per altra banda, l'anàlisi de la legislació d'allotjaments turístics, serveis socials i serveis penitenciaris reafirma la crítica efectuada al concepte d'habitabilitat vigent basat en la regulació d'una sèrie de paràmetres físics vinculats amb els espais, els equips, els fluxos i les infraestructures de l'habitatge i l'edifici residencial. Els arguments que sostenen aquesta visió crítica, com s'exposa al capítol 6, es basen en la manca de consens normatiu sobre quins són els aspectes materials que cal regular i quins no, i quin és el valor apropiat que la normativa ha d'adoptar. Qüestió que, a la fi, posa en entredit la legitimitat de les condicions determinades per la normativa d'habitabilitat en termes qualitius i quantitius en el camp de l'habitatge, però que encara és més discutible si el que es planteja és un escenari en el qual l'habitabilitat ha d'ésser l'element vertebrador de tot el conjunt d'espais de residència socialment admissibles.

Des d'aquesta perspectiva es fa evident que els satisfactors són un element des d'on resulta inviable articular una habitabilitat global que integri tot el ventall d'opcions presents a la societat, i que la normativa vigent difícilment pot actuar d'exemple envers la redefinició d'aquest concepte, doncs precisament són els satisfactors el seu mitjà d'expressió del que constitueix un espai habitable.

Malgrat la dissensió dominant en l'àmbit dels satisfactors, l'anàlisi realitzada en la segona fase del treball consistent en detectar articulacions normatives de l'habitabilitat que representin alternatives a la concepció vigent que emana de la legislació en matèria d'habitatge, permet aventurar que existeix un camp on es possible detectar cert consens entre totes les visions normatives de l'habitabilitat: les funcions.

Efectivament, tal i com es raona en el punt 6.1, en el camp de les funcions és recognoscible un nucli essencial d'activitats troncales que són presents de forma particularment intensa en totes les modalitats estudiades: Mantenir l'equilibri tèrmic; respirar; observar; hidratar-se; alimentar-se; evacuar; vestir, dormir; comunicar-se; socialitzar-se; esbargir-se o culturitzar-se; emmagatzemar; mantenir l'espai i l'equip.

La relació exposada representa una primera aproximació a la pregunta formulada de bon inici relativa a quines són les funcions bàsiques de l'habitabilitat i, sobretot, suposa la localització d'un camp on s'evidencia que l'habitabilitat és una qualitat que precedeix la conformació de qualsevol solució habitable, sigui un habitatge, un allotjament turístic, una prestació residencial de serveis socials o un centre penitenciari; una qualitat que resulta de l'acord social pres sobre quin paper juga la utilitat de l'edificació –com a immoble i com a trama urbana- i que marca el punt de sortida comú, la demanda social mínima sobre la qual s'han d'organitzar totes les possibles modalitats habitables que una societat pugui legislar, projectar, materialitzar i habitar; una qualitat que, portant aquesta argumentació fins a l'extrem, seria detectable en tota mena de recintes malgrat aquests no estiguin vinculats a les funcions domèstiques: un espai de treball, una aula de formació, un pavelló poliesportiu o un vehicle són també entorns susceptibles de ésser avaluats des de la perspectiva de les funcions que faciliten, de l'habitabilitat que proporcionen o haurien de proporcionar al seus usuaris.

En favor d'aquest canvi de visió cal recordar que el trencament respecte l'enfocament normatiu vigent de l'habitabilitat centrat en els satisfactors materials que suposa aquesta apreciació, de fet, no representa una estratègia aliena a la pròpia normativa catalana, doncs en l'àmbit dels serveis socials existeixen instruments legislatius que no només releguen les condicions materials a un segon terme, essent les condicions funcionals l'eix estructurat de cada modalitat, sinó que es conceben des de l'enunciat explícit de les funcions socials que han de poder desenvolupar les persones, des de l'enunciat de la finalitat de l'habitabilitat.

Per tots els arguments exposats es pot concloure que:

-
- **L'habitabilitat és una demanda que s'articula al voltant d'un conjunt bàsic de funcions que marquen el llindar mínim socialment exigible en qualsevol circumstància i que opera de nexa entre el reconeixement dels drets fonamentals i la conformació de qualsevol opció habitable disponible per una societat.**
-

Fet que directament equival a nivell legislatiu a l'afirmació que seria possible i, fins i tot, preceptiu disposar d'una normativa marc de l'habitabilitat; d'una normativa que actués de medidora entre la carta magna d'un estat on es reconeixen els drets bàsics dels seus ciutadans –en aquests cas, la Constitució espanyola o l'Estatut d'Autonomia de Catalunya-, i la legislació sectorial que regula la materialització de cada una de les diferents opcions habitables socialment admeses; d'una normativa que establís les directrius precises per garantir que l'hàbitat resultant de l'activitat d'una societat, i especialment del procés urbanitzador, sigui coherent amb els drets humans inherents de tota persona, amb els drets vinculats a la plena realització de la seva vida política, social, econòmica i mediambiental.

Aquesta és la conclusió principal de la segona fase de treball –desenvolupada del capítol 3 al 6-; conclusió i a la vegada tan sols principi del procés que ha de desembocar en la redefinició de l'habitabilitat. Tanmateix, com a resultat de la tasca que el present document exposa, es possible apuntar algunes aportacions més en relació a l'articulació d'una habitabilitat marc. En aquest sentit, l'anàlisi efectuada sobre els allotjaments turístics, els serveis socials i els serveis penitenciaris ja proporciona algunes claus per a la redefinició de l'habitabilitat.

Els serveis penitenciaris analitzats al capítol 5 són el pretext per reobrir la discussió entorn a les funcions de l'habitabilitat, discussió indubtablement pertinent per la centralitat d'aquestes en l'articulació d'un nou concepte d'habitabilitat. En aquest sentit, els serveis penitenciaris i, sobretot,

els establiments de règim ordinari, representen un model on la privació de llibertat a la que són sotmesos els seus usuaris ha fet necessari que l'Administració arbitri quines funcions són bàsiques per a l'habitabilitat. El resultat de la transposició dels drets fonamentals recollits en la Constitució espanyola desemboca, en aquest cas, en un model d'habitabilitat clarament marcat en termes funcionals pel que s'ha convingut denominar *completesa*, en el sentit d'un ampli ventall de funcions que abraça des de les tradicionals funcions domèstiques ja reconegudes en la legislació de l'habitatge fins a funcions habitualment desenvolupades a escala urbana –com la sanitat, l'educació o el treball-. Així, a l'hora que es precis disposar d'una definició de mínims entorn a les funcions de l'habitabilitat que serveixi de base de referència per a qualsevol modalitat habitable, els serveis penitenciaris plantegen la possibilitat d'ampliar aquest camp envers un conjunt més ampli de funcions vinculades als drets fonamentals.

L'exploració d'aquesta possibilitat, no obstant, no s'ha contingut tan sols a l'àmbit dels serveis penitenciaris, sinó que en el punt 6.1 s'ha desplegat també en la resta d'àmbits objecte d'estudi amb la finalitat de dotar de major solidesa a l'argumentació. L'estudi comparat de les funcions realitzables en cada un dels 3 sectors estudiats ha posat en evidència que les apreciacions sorgides en l'àmbit penitenciarí són extensibles als altres dos, i que juntament amb les funcions mínimes comunes, és detectable una sèrie de funcions possibles que apunten la necessitat d'ampliar el marc de l'habitabilitat per a que esdevingui un camp de geometria variable que abracci la dimensió urbana: promocionar la salut, estar a l'aire lliure, practicar exercici, educar-se, informar-se, adquirir béns bàsics, gestionar residus i desplaçar-se. La inclusió d'aquestes funcions a l'habitabilitat es troba legitimada per una banda per ésser presents a la normativa de certs allotjaments d'aquests tres sectors objecte d'estudi i, per l'altra, per estar reconegudes en d'altres esferes legislatives de rang superior; en primer lloc en la Constitució espanyola de 1.978 i en segon lloc en el desenvolupament de sistemes públics d'assistència a la ciutadania en aquestes matèries, inclosa la seva previsió en el planejament urbanístic.

La redefinició de l'habitabilitat com una demanda vertebrada entorn al reconeixement d'un grup ampli de funcions, des d'aquelles que són troncal fins aquelles que són legislativament exigibles, inevitablement entraria a qüestionar la concepció vigent, a plantejar dubtes sobre la coherència dels habitatges actuals envers la necessitat de satisfer aquest requeriment social d'habitabilitat global. Tanmateix, es pot veure també al revés, una habitabilitat concebuda des de totes les funcions que el poder públic –com a representant de la societat- considera necessàries per a una vida digne, l'hauria de fer esdevenir un instrument apropiat per assolir el dret constitucional i estatutari a gaudir d'un habitatge digne i adequat, entès des de la perspectiva traçada pel dret internacional –i especialment per les Nacions Unides- que vincula habitatge i ciutadania, en el sentit d'ubicació en el territori que opera a mode de porta d'entrada als equipaments i serveis urbans que faciliten el compliment dels drets econòmics, socials, culturals, civils i polítics reconeguts en els pactes internacionals.

- **L'habitabilitat s'ha d'ampliar des de l'actual visió inscrita en el camp de les funcions domèstiques envers el camp de les funcions urbanes pròpies de la ciutadania que defineixen una vida socialment digne.**

Els serveis socials estudiats al capítol 4, per la seva banda, susciten una aproximació a l'habitabilitat des d'un altra pla distint, i a l'hora interrelacionat amb el camp de les funcions: el de l'*adequació*. Si l'habitabilitat és la utilitat socialment demandada pel conjunt de la població per al desenvolupament de les funcions socials que defineixen una vida digne, i aquesta població és una realitat social diversa, formada per persones en circumstàncies vitals que demanen solucions ben diferents, no seria preceptiu enfocar l'habitabilitat com una noció vinculada necessàriament a l'adequació, a la generació de respostes adequades a cada situació?

Aquesta qüestió porta a preguntar-se, al seu torn, sobre l'eficàcia del model d'habitatge que emana de la normativa vigent davant d'aquesta diversitat de demandes, sobre si s'ha d'aspirar a disposar d'un habitatge flexible capaç d'allotjar tot tipus de situacions vitals o, contràriament, cal conformar un catàleg d'habitatges, a la fi, d'habitabilitats diverses orientades a diferents demandes socials.

La legislació de serveis socials es decanta indiscutiblement per la segona proposició i ofereix un exemple d'un sector que partint en el camp de l'adequació d'unes premisses universalistes pròximes a les de l'habitatge *-el dret a l'accés als serveis socials com un dret subjectiu de caràcter universal versus el dret de tota persona a accedir a un habitatge digne que sigui adequat-* assoleix un nivell de desenvolupament normatiu i real d'un abast molt superior, desplegant primer un ampli reconeixement de situacions diferents i generant després un ventall de satisfactors ajustats a aquesta diversitat. Fet que contrasta marcadament respecte l'habitatge resultant de les normativa vigent d'habitabilitat doncs, malgrat hauria d'ésser digne i *adequat* –com remarca constantment la legislació–, es caracteritza per l'evitació de la referència directa als col·lectius que formen la societat catalana i per la creació de respostes materials desproveïdes de matisos, com si l'habitabilitat que tenen la intenció de proporcionar fos independent de les demandes concretes que cada persona pot exercir sobre aquest recinte i només depengués de les seves pròpies característiques físiques.

Els allotjaments turístics analitzats al capítol 3, en aquesta línia, aporten un cas paral·lel de sector que proporciona una habitabilitat diversificada, ratificant en certa mesura les apreciacions sorgides arran de l'anàlisi dels serveis socials. Efectivament la *progressivitat* és un principi que articula la majoria de modalitats d'allotjaments presents en el sector turístic, i que advoca per una habitabilitat diversificada, per una habitabilitat que disposi de graus, de diferents variants en la conformació dels satisfactors que la integren i, sobretot, del ventall de funcions que es faciliten. Apreciació que, de nou, posa de relleu la contradicció de disposar d'una normativa que regula fins a 7 categories diferents d'establiments hotelers, i a l'hora d'una normativa d'habitabilitat que no distingeix cap mecanisme de categorització de l'habitatge, especialment quan els primers són establiments on s'hi resideix pocs o cap dia al final de l'any, i en canvi els segons són el principal espai de residència d'una societat manifestament diversa.

- **L'habitabilitat no es pot continuar conceben com una propietat que emana exclusivament de les característiques d'un habitatge, sinó que s'haurà de redefinir com una demanda social d'accés als satisfactors apropiats per a tots i cada un dels ciutadans, una demanda, per tant, que requerirà la consecució de respostes diversificades que siguin adequades a les diferents situacions vitals presents en la societat.**

L'assoliment de l'adequació mitjançant el reconeixement de la multiplicitat de demandes diferents presents en la societat i la posterior generació de respostes diverses i precises, es presenta com una consideració clau per a l'habitabilitat. En aquest sentit, s'haurà de veure afavorida per un marc funcional ampliat a les funcions urbanes; mentre que les condicions d'un habitatge sovint són insuficients per catalogar-lo apropiadament segons el grau d'adequació que presenten davant dels diferents perfils poblacionals, les característiques d'un barri són definitives en la caracterització dels allotjaments, en l'avaluació de l'habitabilitat que proporcionen, doncs moltes de les diferències existents entre les persones s'expressen en l'ús distint dels satisfactors ubicats a aquesta escala.

Aquesta circumstància cobra un especial importància quan es conjuga amb el fet que en endavant l'habitabilitat s'haurà d'obtenir en la seva pràctica totalitat del patrimoni ja construït. El previsible decrement demogràfic, el sobredimensionament actual del parc residencial i la limitació social a l'ús de recursos i a l'emissió de residus, són factors que condueixen a pensar que el paper de la nova construcció, a diferència del succeït en dècades anteriors, haurà de ser residual enfront la ciutat existent. Aquesta visió es veu reafirmada per les dades obtingudes en el cens d'habitabilitat que

dibuixen un escenari on la intensitat d'ús del patrimoni edificat es troba lluny del seu màxim potencial, doncs l'índex d'ocupació dels allotjaments alternatius es situa aproximadament en el 36%, i el de l'habitatge en una forquilla d'entre el 22% i el 45%. Percentatges que apunten vers una situació d'elevada ineficiència del fons de servei, és a dir, del conjunt de materials duradors que formen un edifici i que aporten o tenen el potencial d'aportar un servei, en aquest cas, l'habitabilitat. En aquest escenari l'adequació es revela com un element cabdal, doncs si es pogués articular una habitabilitat diversificada, organitzada en graus i que cerqués o admetés solucions diferents per a cada una de les situacions personals de la societat, a l'hora es disposaria d'un instrument de lectura més precís, amb més capacitat per obtenir la màxima utilitat de les condicions actuals d'un patrimoni que presenta índexs d'ocupació sensiblement baixos però que al mateix temps ofereix un grau de resistència al canvis substancial, sempre lligats a grans inversions en recursos.

El resultat de les aportacions puntualitzades fins aquí desemboquen en una habitabilitat que necessàriament haurà de ser enfocada a escala urbana des de i vers el patrimoni construït, en una habitabilitat que haurà d'abandonar el seu camp actual d'expressió, l'habitatge i, concretament, l'habitatge de nova construcció, per encomanar-se al conjunt de satisfactors actuals –o potencialment generables- distribuïts per l'espai urbà als quals accedeix cada persona amb l'objectiu de realitzar una funció concreta.

És des d'aquesta perspectiva que, al llarg del document i especialment en el capítol 6, es manifesta la importància de la ubicació de l'individu en relació al territori que habita, fet que marca la posició geogràfica des de la qual s'accedeix a la realització dels drets ciutadans en forma d'organització espacial del satisfactors que conformen el sistema públic d'equipaments i serveis. Perquè al capdavall cal recordar que l'accessibilitat és un factor caracteritzant de l'habitabilitat, i especialment d'una habitabilitat completa a nivell de funcions. Així per a cada perfil d'individu seran acceptables unes condicions d'accés particulars en funció de diferents factors, principalment del cost en temps i en recursos que es deriva del traçat –de la distància- que separa el satisfactor del punt d'origen, i del sistema de mobilitat empleat; però també de qüestions més subtils com el desnivell –fonamental per a determinats mitjans de transport com la bicicleta o certes persones com la gent gran o amb dificultats de mobilitat-, la seguretat del trajecte –essencial en els camins escolars, per exemple-, o les barreres arquitectòniques. L'incompliment d'alguna d'aquestes condicions –un temps d'accés excessiu, un trajecte altament perillós, un cost econòmic desproporcionat, etc.- pot derivar finalment en la impossibilitat de fer ús d'un determinat satisfactor malgrat aquest sigui present en l'entorn on s'habita; fet que implica inevitablement certa pèrdua d'habitabilitat.

- **L'habitabilitat està caracteritzada per la ubicació de la persona en un lloc del territori i per les condicions d'accés des d'aquest punt a cada un dels satisfactors que permeten el desenvolupament del conjunt complet de funcions pròpies d'habitar.**

Al mateix temps, l'anàlisi efectuada en el capítol 6 també indica que, paral·lelament a l'estructura resultant de les condicions d'accés a cada un dels satisfactors, es sobreposa una segona estructura igual o més decisiva per a l'habitabilitat, l'estructura social de privacitat. Si és fonamental el cost d'accés a cada un dels satisfactors, no ho és menys el nombre de persones que comparteixen la utilitat d'aquest, doncs existeix una qualitat socialment arbitrada i normativament reconeguda, la intimitat, que regula la capacitat de desplaçar cada funció entre esferes de privacitat diferent, capacitat especialment crítica quan l'àmbit que s'abraça supera els límits de l'habitatge i adopta l'escala urbana, del conjunt de la ciutadania.

Així per a certes funcions és socialment exigible que es puguin reproduir en l'àmbit més íntim –com el dormir, la higiene o el vestit-, en canvi, per d'altres es possible plantejar escenaris més flexibles, on la seva realització es produeix conjuntament amb la unitat familiar o, fins hi tot, amb col·lectius majors –com l'alimentació, el foment de la salut, la pràctica d'esport, la socialització, l'accés a la cultura, etc.-. En relació a aquesta qüestió, al llarg del document també sorgeix l'apreciació que en funció de la naturalesa final o instrumental de l'activitat la privacitat juga un paper distint, si per les funcions finals la tendència històrica és basa en la individualització dels satisfactors, per les funcions instrumentals l'aspiració es centra en poder-les delegar a terceres persones, a serveis on la intimitat no resulta rellevant.

Amb tot, es perfila la possibilitat d'enfocar l'habitabilitat com una progressió de satisfactors amb nivell de privacitat decreixent; sortint de l'espai de major intimitat, l'habitació, s'accedeix successivament a la resta d'estances de l'habitatge compartides amb la unitat de convivència, a les dotacions comunitàries de l'immoble, als equipaments i serveis urbans del veïnat, etc., és a dir, a àmbits accessibles per col·lectius cada cop més grans on la privacitat –el control que hom pot exercir sobre l'entorn- és gradualment menor. Fet que implica que l'habitabilitat haurà de deixar de referir-se a l'habitatge, ja no tan sols com escala, sinó també com a unitat bàsica, doncs esdevindrà una propietat vinculada a l'estructura habitacional resultant de l'organització de les cèl·lules de màxima intimitat, les habitacions.

- **L'habitabilitat s'organitza a través d'una estructura social basada en el nivell de privacitat resultant de l'acte de compartir cada satisfactor entre diferent nombre de persones, des de les condicions que procura la cèl·lula de màxima intimitat, l'habitació, fins a les obtingudes en els serveis públics d'accés obert a tota la ciutadania.**

Aquesta darrera observació, més enllà de subratllar la importància del factor social de l'habitabilitat i la seva indestriabilitat respecte la vessant material dels satisfactors, permet aproximar-se al rol que exerceixen els recursos en la generació de l'habitabilitat socialment demandada. Si bé a la pregunta plantejada de bon inici de com es modifica el binomi satisfactors-organització social en funció del volum de recursos disponible no se li pot donar una resposta concloent, el que sí que s'entreveu com a resultat de l'estudi normatiu dels allotjaments alternatius és que l'habitabilitat es el vèrtex d'un triangle definit en els altres dos extrems per l'estructura de privacitat –derivada de l'organització social- i pel flux entròpic disponible –determinat per la capacitat d'obtenció de recursos i d'emissió de residus al medi-. Així, poc tenen a veure l'habitabilitat d'un habitatge inserit en un entorn urbà amb l'habitabilitat d'un centre penitenciari de règim ordinari situat en un entorn rural, doncs ambdós models ni ofereixen la satisfacció de les mateixes necessitats, ni disposen de la mateixa estructura de col·lectivització de satisfactors, ni comporten el consum del mateix volum de recursos. Mentre que el primer polaritza el desenvolupament de funcions en dos àmbits amb nivells de privacitat oposats –l'habitatge i l'espai públic-, el segon les reuneix pràcticament totes en una sola esfera intermèdia, la formada pel col·lectiu de l'establiment.

La qüestió de fons que es posa de relleu és que existeix un vincle indissoluble entre els tres factors enunciats –habitabilitat, privacitat i recursos- que genera fortes interdependències. Si l'objectiu es satisfer certes necessitats que requereixen un volum elevat de recursos –com la sanitat o l'educació-, cal congrega cert nombre de persones per a que esmercin recursos conjuntament. Si l'objectiu es disposar de molta intimitat en la satisfacció de certes necessitats –com el descans nocturn o la higiene-, cal invertir una gran quantitat de recursos. Si l'objectiu es reduir el flux de recursos precisos per satisfer certes necessitats, cal incidir sobre l'estructura de privacitat.

Malgrat l'eficiència en la satisfacció d'una necessitat depèn de molts altres factors –com per exemple, el cost en recursos d'accedir a ells-, en general les experiències analitzades revelen que l'economia d'escala és un principi bàsic per a l'habitabilitat; en funció de l'estructura social de privacitat –quantes persones comparteixen o estan disposades a compartir cada funció- serà possible o no disposar de certs satisfactors de l'habitabilitat, i serà possible o no aspirar a certs llindars de consum de recursos; la tendència que es pot descriure seria que el nivell de privacitat és inversament proporcional al nivell de satisfacció i directament proporcional al nivell de recursos implicats: a major privacitat, menors satisfactors i/o major consum de recursos.

- **L'habitabilitat és una variable vinculada simultàniament a l'estructura social i al flux de recursos disponible, de manera que les limitacions que afecten a un dels termes repercuteixen en la configuració dels altres.**

La comprensió d'aquesta connexió a tres bandes resultarà cabdal en l'escenari actual caracteritzat per la progressiva limitació social del flux disponible de recursos i de la capacitat emissiva de residus contaminants. A diferència del succeït fins ara, en endavant els recursos seran un factor decreixent dins de l'equació; fet que comportarà el replantejament dels altres dos termes: o bé es cerquen nous satisfactors que impliquin un impacte ambiental menor –fins a l'extrem de fer-ne desaparèixer algun-, o bé s'altera l'estructura social per formar grups majors en la satisfacció de certes necessitats.

Aquesta apreciació posa de relleu el paper clau que desenvolupen els poders públics com a planificadors de l'habitabilitat. Per una banda, el reconeixement del vincle entre habitabilitat i recursos s'haurà de fer explícit en la normativa reguladora d'aquesta matèria mitjançant límits concrets, superant les disposicions imprecises fins ara contemplades en la legislació. Si els recursos seran un factor fortament limitant de l'habitabilitat es probable que a nivell d'habitatge calgui plantejar estratègies més transformadores que la millora de les característiques dels tancaments o el rendiment de les instal·lacions.

Per l'altra, a nivell de societat el fenomen que explica que la formació de grups de persones com a unitats econòmiques és fonamental per a la reproducció social, deriva en la necessària organització pública de certs serveis –com l'educació o la sanitat-, doncs la descentralització d'aquestes funcions a esferes menors repercutiria en un cost en recursos impossible de sostenir. És per aquest motiu que davant d'una davallada dels recursos disponibles cal sospesar detingudament quines funcions pot o no pot deixar d'exercir el poder públic, doncs en certs casos és l'única escala social que disposa d'un número suficient de persones que garanteix que la satisfacció d'una necessitat en doni dins d'un marge assumible d'eficiència.

Amb tot, s'apunta la idea general que l'habitabilitat s'haurà de gestionar atenent a les limitacions socials del flux disponible de recursos i de la capacitat emissiva de residus contaminants, i planificant a totes les escales –des de l'habitació i l'habitatge fins a la ciutat i el territori- les solucions materials i les organitzacions socials més eficients en la satisfacció de les necessitats bàsiques.

CONCLUSIONS

7.2 LÍNIES DE RECERCA A DESENVOLUPAR

Des de la present tesi es possible aventurar un sèrie de noves línies de recerca a desenvolupar que contribueixin a la redefinició de l'habitabilitat que exigeix la demanda sostenibilista. Els principals temes són:

- Aprofundir en el coneixement dels allotjaments alternatius a l'habitatge presents a Catalunya que no han estat objecte d'estudi: Allotjaments militars, instal·lacions juvenils, institucions religioses, refugis, residències d'estudiants, i serveis hospitalaris, entre d'altres. L'objectiu d'aquesta recerca seria ampliar la base conceptual de l'habitabilitat, donant cabuda dins del seu marc a tot aquest conjunt de models habitables. Especialment rellevant resulta la determinació de les funcions que es poden realitzar en cada un d'ells, doncs aquest és el camp en comú de tots el models que cal contrastar en primera instància.
- Desenvolupar la possibilitat d'articular una normativa marc de l'habitabilitat, estudiant tant la seva viabilitat jurídica en el context actual, com els fonaments teòrics sobre els quals s'ha de basar. En aquest sentit, es proposa un estudi aprofundit sobre el ítems que es desprenen de la recerca presentada que permeti donar resposta a les principals preguntes que es plantegen a part d'ara:

Una habitabilitat adequada a les demandes socials sostinguda en la diversificació de respostes; quin seria el ventall poblacional que cal considerar? quin seria el catàleg d'habitabilitats que s'hauria de generar?

Una habitabilitat estesa a escala urbana que faciliti l'accés a tota la sèrie de satisfactors socialment necessaris; quins són els factors que limiten l'accés? la distància? el temps? el cost econòmic? el cost en recursos? quin és el llindar de la inaccessibilitat per a cada un d'ells?

Una habitabilitat conjugada amb l'organització social; quins són els límits en el desplaçament de les funcions entre diferents esferes de privacitat? quina és la naturalesa d'aquests límits? són límits físics, socials, i/o administratius?

Una habitabilitat supeditada a les limitacions socials del flux disponible de recursos i de la capacitat emissiva de residus contaminants; quin límit absolut s'ha d'imposar a la satisfacció de l'habitabilitat? quin és el mecanisme d'imposició d'aquest límit? com afectarà a la pròpia habitabilitat i a l'organització social que la sustenta?

BIBLIOGRAFIA

BIBLIOGRAFIA SUMARI DEL CAPÍTOL

SUMARI DEL CAPÍTOL	280
BIBLIOGRAFIA GENERAL	281
BIBLIOGRAFIA NORMATIVA.....	295

BIBLIOGRAFIA

BIBLIOGRAFIA GENERAL

Acite. Análisis del sector de colegios mayores [en línea]. 2002 [Data de consulta: gener 2013] Disponible a: <<http://www.acite.org/eess.htm>>

Aguiar, F. Teoría de las necesidades: Una tipología. *Revista Internacional de Sociología*, 1996, núm. 13, p. 135-146.

Alberdi, I. *La nueva familia española*. Madrid: Taurus, 1999. 389 p. ISBN 8430603492.

Aleman, C. Una perspectiva de los servicios sociales en España. 1993. *Alternativas. Cuadernos de Trabajo Social*, 1993, núm. 2. p. 195-205.

D'Alençon, R [et al.]. Parámetros y estándares de habitabilidad: calidad en la vivienda, el entorno inmediato y el conjunto habitacional. A: Universidad Católica de Chile. *Camino al Bicentenario. Propuestas para Chile: Concurso Políticas Públicas 2008*. Santiago de Chile: Universidad Católica de Chile, Capítol IX, p. 271-304.

Alonso, L. E. La producción social de la necesidad. *Economistas*, 1986, vol. 4, núm. 18, p. 26-31.

Álvarez, Antonio. *La Ilustración y la reforma de la universidad en la España del siglo XVIII*. Madrid: Instituto Nacional de Administración Pública, 1988. 349 p. ISBN 8470884670.

Álvarez, Santiago. El debate de las necesidades en la era de la globalización: un análisis del patrón de consumo alimentario español en los últimos veinticinco años. Tesis doctoral, Universidad Complutense de Madrid, Departamento de Economía Aplicada I, 2001. [<http://eprints.ucm.es/tesis/cee/ucm-t25412.pdf>]

Ametller, A. *Codi Bàsic De Legislació Penitenciària*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Justícia, 2001. ISBN 8439354010.

Aragó, I. *Els Hospitals a Catalunya*. Barcelona: Imp. Altés, 1967. 189 p.

Arcas-Abella, J. Habitabilitat comparada: de l'habitatge als allotjaments turístics. Cuchí, A (dir.). 2009. Tesina de Màster, Màster Arquitectura Energia i Medi Ambient, Universitat Politècnica de Catalunya [<http://upcommons.upc.edu/handle/2099.1/15320>].

Arcas-Abella, J.; Pagès-Ramon, A.; Casals-Tres, M. El futuro del hábitat: Repensando la habitabilidad desde la sostenibilidad. El caso español. *Revista INVI*, 2011, vol. 26, núm. 72, p. 65-94.

Arrels Fundació. Les persones sense llar [en línea]. 2012. [Data de consulta: gener 2013] Disponible a: <<http://www.arrellsfundacio.org/ca/que-sabem/sense-llar>>

Barceló, A. Los costes sociales y ecológicos del crecimiento económico. *Mientras tanto*, 1991, núm. 45, p. 45-60.

Barker, T. [et al.]. Resumen Técnico. A: B. Metz [et al.] (eds.). *El Cambio Climático 2007: Mitigación. Contribución del Grupo de Trabajo III al Cuarto Informe de Evaluación del Panel Intergubernamental de Expertos sobre Cambio Climático*. Cambridge i New York: Cambridge University Press, 2007.

Bassols, M. Consideración sobre el derecho a la vivienda en la Constitución española de 1978. *Revista de Derecho Urbanístico*, 1983, núm. 85. p. 167-188.

Baudrillard, J. *La génesis ideológica de las necesidades*. Barcelona: Anagrama, 1976. 78 p. ISBN 8433907409.

Bayón, F. *Ordenación de alojamientos y restauración*. Madrid: Síntesis, 1992. ISBN 8477381429.

Bayón, F. *50 Años del turismo español: Un análisis histórico y estructural*. Madrid: Centro de Estudios Ramón Areces, 1999. ISBN 8480043725.

Bión, W. *Les colonies de vacances. Mémoire historique et statistique*, Paris: Ch. Delagrave-Hachette et Ca., 1887.

Boyd, A. *La vida en un monasterio medieval*. Los Berrocales del Jarama: Akal, 1990. ISBN 8476005407.

Burgos, F. Evolución histórica de la legislación penitenciaria en España. *Anales de la Universidad de Cádiz*, 1996, núm. 11. p. 253-266.

Cals, J; Miguel, A. *Turismo y política turística en España: una aproximación*. Barcelona: Ariel, 1974. ISBN 8434460629.

Carabias, A. M. *El Colegio Mayor de Cuenca en el siglo XVI: Estudio institucional*. Salamanca: Ediciones Universidad de Salamanca, 1983. 218 p. ISBN 8474812208.

Carpintero, O.; Naredo, J. M. El metabolismo de la economía española. A: Hailweil, B.; Mastny, L. (dir.). *La situación del Mundo 2004: La sociedad de consumo. Informe anual del Worldwatch Institute sobre el progreso hacia la sociedad sostenible*. Barcelona: Icaria, Centro de Investigación para la Paz, 2004, p. 321-349.

Carta Europea de Salvaguarda de Drets Humans a la Ciutat, II Conferència Europea de Ciutats pels Drets Humans. Saint-Denis: 2000.

Casado, D. *Leyes de servicios sociales del siglo XXI*. Madrid: Fundación FOESSA, 2010. ISBN 9788484404859.

Casado, D.; Guillén, E. *Introducción a los servicios sociales*. Madrid: Popular, 1997. ISBN 8478841849.

Casado, D.; Guillén, E. *Manual de servicios sociales*. Madrid: Editorial CCS, 2001. 291 p. ISBN 8483164442.

Casals-Tres, M. L'evolució de l'habitabilitat normativa a Catalunya (1850-2009). Cuchí, A (dir.). 2009. Tesina de Màster, Màster Arquitectura Energia i Medi Ambient, Universitat Politècnica de Catalunya [<http://upcommons.upc.edu/handle/2099.1/15319>].

Casals-Tres, M. Estudi comparat de les normatives d'habitabilitat a Espanya. Cuchí, A (dir.). 2011. Treballs previs per a l'Informe GTR 2011.

Casals-Tres, M.; Arcas-Abella, J. La habitabilidad desde una perspectiva procesual. Cuchí, A (dir.). 2011.

Casals-Tres, M.; Arcas-Abella, J., Dimensió social: Cap a una habitabilitat urbana? Comentaris sobre la proposta de modificació del Decret 55/2009, de 7 d'abril, sobre les condicions d'habitabilitat dels habitatges i la cèdula d'habitabilitat, i del Decret Legislatiu 1/2010, de 3 d'agost, pel qual s'aprova el Text refós de la Llei d'urbanisme. 2011. Informe per a AuS.

Casals-Tres, M.; Arcas-Abella, J.; Pagès-Ramon, A. Habitabilidad, un concepto en crisis: Sobre su redefinición orientada hacia la sostenibilidad. *Informes de la Construcción*, 2011, vol. 63, núm. Extra, p. 21-32.

Castro, M. E. Habitabilidad, medio ambiente y ciudad. A: *II Congreso Latinoamericano: El habitar. Una orientación para la investigación proyectual*. México: Universidad Autónoma Metropolitana, 1999.

Ceballos, M. M. *La regulación jurídica de los establecimientos hoteleros*. Madrid: Marcial Pons, 2002. ISBN 8472489329.

Cerezo, A. I.; García, E. (coords.). La prisión en España: Una perspectiva criminológica. Granada: Comares, 2007, 419 p. ISBN 9788498362916.

Chombart de Lauwe, P.-H. *Hombres y ciudades*. Barcelona: Labor, 1976. 289 p. ISBN 8433524127.

Colavides, F.; Salas, J. Por un plan cosmopolita de habitabilidad básica. *Revista INVI*, 2005, vol. 20, núm. 53, p. 226-229.

Colectivo IOE. Las necesidades sociales: un debate necesario. *Documentación Social*, 1988, vol. 71, p. 109-120.

Comisión Mundial sobre el Medio Ambiente y el Desarrollo (CMMAD). *Nuestro futuro común*. Madrid: Alianza Editorial, 1988. 460 p. ISBN 8420695742.

Cortés, L. *La cuestión residencial. Bases para sociología del habitar*. Madrid: Fundamentos, 1995. 414 p. ISBN 8424507096.

Cortés, L. *Pensar la vivienda*. Madrid: Talasa, 1995. 182 p. ISBN 8488119356.

Cortés, L. La crisis de la vivienda. *Documentación Social*, 2005, núm. 138, p. 81-100.

Cortes Generales. Defensor del Pueblo. *Informe anual 1988 y debates en las Cortes Generales*. Madrid: Publicaciones del Congreso de los Diputados, 1988. 443 p. ISBN 8450587832.

Cortes Generales. Tribunal de Cuentas. Informe de fiscalización del proceso de extinción y liquidación del patronato de viviendas de la guardia civil y de la posterior gestión de su patrimonio inmobiliario destinado a la venta. Boletín Oficial de las Cortes Generales, 2003, núm. 430, p. 2-25.

Cuchí, A.; Wadel, G.; Rivas, P. *Cambio Global España, 2020/50: Sector edificación: la imprescindible reconversión del sector frente al reto de la sostenibilidad*. Madrid: Fundación General de la Universidad Complutense, 2010. 248 p. ISBN 9788461404575.

Cuchí, A.; Pagès, A. *Sobre una estrategia para dirigir al sector de la edificación hacia la eficiencia en la emisión de gases de efecto invernadero*. Madrid: Ministerio de la Vivienda, 2007. 143 p.

Daly, H. E. Criterios operativos para el desarrollo sostenible. A: Daly, H. E. [et al.]. *Crisis ecológica y sociedad*. Valencia: Germanía, 1997, p. 15-23.

Declaració Universal de Drets Humans Emergents. Fòrum Universal de les Cultures 2007. Monterrey: 2007.

Delgado, B (coord.). *Historia de la educación en España y América*. Vol. 1, La Educación en la Hispania antigua y medieval. Madrid: Ediciones SM, 1992-1994. 686 p. ISBN 8471123746.

Díez, I. Los Colegios Mayores: presente y futuro. *Anuario jurídico y económico escurialense*, 2003, núm. 36, p. 619-668.

Doyal, L.; Gough, I. *Teoría de las necesidades humanas*. Barcelona: Icaria, 1994. 406 p. ISBN 8474262186.

Duran, M.-A. *La ciudad compartida: Conocimiento, afecto y uso*. Madrid: Consejo Superior de los Colegios de Arquitectos de España, 1998, 245 p. ISBN 8492260920.

Duro, J. A. [et al]. Estimació del PIB turístic per Catalunya, marques i comarques 2005-2008. Grup de Recerca d'Indústria i Territori. Departament d'Economia. Universitat Rovira i Virgili, 2010.

Eleb, M. Formas de vida emergentes y hábitat. A: Melgarejo, M (dir.). *Nuevos Modos de habitar*. Valencia: Colegio Oficial de Arquitectos de la Comunidad Valenciana, 1996, p. 45-56.

Elizalde, A.; Martí, M.; Martínez, F. A. Una revisión crítica del debate sobre las necesidades humanas desde el Enfoque Centrado en la Persona. *Polis, Revista de la Universidad Bolivariana*, 2006, vol. 5, núm. 15.

Elvira, A. Sinopsis Artículo 18 [en línia]. Constitución española, 2003 [Data de consulta: febrer 2013] Disponible a: <<http://www.congreso.es/consti/constitucion/indice/sinopsis/sinopsis.jsp?art=18&tipo=2>>

Embodas, J. *Refugis de Catalunya*. Barcelona: Unió Excursionista de Catalunya, 2001. 24 p. ISBN 8485678311.

Enciso, E. ¿Habitar y habitabilidad = placer? [en línia]. *Dialogando Arquitectura n°3. Colegio académico de la licenciatura en arquitectura UNAM*, México D.F. 2005 [Data de consulta: febrer 2012] Disponible a: <<http://dialogandoarq.unam.mx/P%E1gina%203%20dialogando/P%E1ginas%20Web/Habitar%20y%20Habitabilidad.htm>>

Espinoza, A. E.; Gómez-Azpeitia, G. Hacia una concepción socio-física de la habitabilidad: espacialidad, sustentabilidad y sociedad. *Palapa*, 2010, vol. 5, núm. 10, p. 59-69.

Esteve, R; Fuentes, R. *Economía, historia e instituciones del turismo en España*. Madrid: Pirámide, 2000. ISBN 8436815033.

Federació d'Entitats Excursionistes de Catalunya (FEEC). Els refugis de muntanya: Breu apunt històric [en línia]. [Data de consulta: gener 2013] Disponible a: <<http://www.feec.es/refugis>>

Fernández, Santiago. El campamento de verano como unidad educativa singular. Tesis doctoral, Universidad Politécnica de Madrid, Facultad de Ciencias de la Actividad Física y el Deporte (INEF), 1991.

Fernández, Pilar. *El trabajo de los internos en establecimientos penitenciarios*. Valencia: Tirant lo Blanch, 2006, 590 p. ISBN 8484565009.

Fischer-Kowalski, M.; Hüttler, W. Society's metabolism: the intellectual history of materials flow analysis, part II, 1970-1998. *Journal of Industrial Ecology*, 1998, vol. 2, núm. 4, p. 107-129.

Fischer-Kowalski, M. Society's metabolism: the intellectual history of materials flow analysis, part I, 1860-1970. *Journal of Industrial Ecology*, 1998, vol. 2, núm. 1, p. 61-77.

Flores, D. Competitividad sostenible de los espacios naturales protegidos como destinos turísticos: un análisis comparativo de los parques naturales Sierra de Aracena y Picos de Aroche y Sierras de Cazorla, Segura y Las Villas. Barroso, M. (dir.). Tesis doctoral, Universidad de Huelva, Departamento de Economía General y Estadística, 2007 [<http://tdx.cesca.cat/handle/10803/18720>].

Foucault, M., Vigilar y castigar: nacimiento de la prisión. Madrid: Siglo XXI, 1978, 314 p. ISBN 8432303321.

Fraile, P. El castigo y el poder. Espacio y lenguaje de la cárcel. *GEO Crítica*, 1985, núm. 57.

Fulcarà, M. D. *La Residència d'Estudiants de Catalunya (1921-1939)*. Barcelona: UBe, 2011. 176 p. ISBN 9788447535194.

Full Tècnic d'Equipaments Esportius. Generalitat de Catalunya. Direcció General de l'Esport. El refugi de muntanya, un suport bàsic per a les activitats esportives en medi natural. Núm. 13. Esplugues de Llobregat: Generalitat de Catalunya. Direcció General de l'Esport, 1999.

Gallent, M. Historia e historia de los hospitales. *Revista d'història medieval*, 1996, núm. 7. p. 179-191.

García, R. Els drets fonamentals socials i el dret a un habitatge com a drets funcionals de llibertat. *Revista catalana de dret públic*, 2009, núm. 38. p. 12-19.

Garrison, F. H. Historia de la Medicina: Con cronología médica y datos bibliográficos, 4ª ed. México D.F.: Editorial Interamericana, 1966. 664 p.

Generalitat de Catalunya. Departament de Justícia. *Estadística bàsica d'execució penal* [en línia]. 2010. [Consulta: maig-novembre 2012]. Disponible a: <http://www20.gencat.cat/docs/Justicia/Home/%C3%80mbits/Reinserci%C3%B3%20i%20serveis%20peni/Serveis%20penitenciaris/Butllet%C3%AD%20estad%C3%ADstic%20sems/butlleti_serveis_penitenciaris_desembre2010.pdf>

Generalitat de Catalunya. Departament de Justícia. *Dades Setmanals: 27-10-10*. 2010.

Generalitat de Catalunya. Departament de Justícia. *Descriptors estadístics de serveis penitenciaris i rehabilitació* [en línia]. 2012. [Consulta: maig-novembre 2012]. Disponible a: <http://www.gencat.cat/justicia/estadistiques_serveis_penitenciaris/>

Generalitat de Catalunya. Departament d'Acció Social i Ciutadania. *Diccionari de serveis socials*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament d'Acció Social i Ciutadania, 2010, 168 p.

Generalitat de Catalunya. Departament d'Acció Social i Ciutadania. *Normativa catalana de serveis socials i drets de ciutadania 2007-2010*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament d'Acció Social i Ciutadania, 2010, 500 p.

Generalitat de Catalunya. Departament de Benestar Social i Família, Mapa de Serveis Socials de Catalunya: Actualització de dades bàsiques [en línia]. 2010. [Consulta: maig-novembre 2012]. Disponible a: <<http://www20.gencat.cat/portal/site/bsf/menuitem.cb7c44c1c72cf6b43f6c8910b0c0e1a0/?vgnextoid=c6af7569cbe2f210VgnVCM2000009b0c1e0aRCRD&vgnnextchannel=c6af7569cbe2f210VgnVCM2000009b0c1e0aRCRD&vgnnextfmt=default>>

Generalitat de Catalunya. Direcció General de Joventut. Cercador de residències d'estudiants i col·legis majors [en línia]. 2012. [Consulta: maig-novembre 2012]. Disponible a: <<http://www6.gencat.net/joventut/scripts/ResidenciesASPApp/WebContent/index.asp>>

Generalitat de Catalunya. Direcció General de Turisme. *Catalunya Turística en Xifres 2010* [en línia]. 2010. [Consulta: maig-novembre 2012]. Disponible a: <<http://www20.gencat.cat/portal/site/empresaiocupacio/menuitem.49b75306c54a7f11a6740d63b0c0e1a0/?vgnextoid=167882e649c10310VgnVCM2000009b0c1e0aRCRD&vgnnextchannel=167882e649c10310VgnVCM2000009b0c1e0aRCRD&vgnnextfmt=default>>

Generalitat de Catalunya. Servei Català de la Salut. *Memòria del CatSalut 2010* [en línia]. 2010. [Consulta: maig-novembre 2012]. Disponible a: <http://www10.gencat.cat/catsalut/cat/publicacions_memories.htm>

Generalitat de Catalunya. Servei Català de la Salut. *Tipus d'hospitals* [en línia]. 2012. [Consulta: gener 2013]. Disponible a: <www10.gencat.net/catsalut///cat/servcat_hospitalaria_tip.htm>

Generalitat de Catalunya. Secretaria General de l'Esport. Cens d'Equipaments Esportius de Catalunya [en línia]. 2012. [Consulta: maig-novembre 2012]. Disponible a: <<http://www20.gencat.cat/portal/site/sge/menuitem.fa8dda5bedfb984a21740d63b0c0e1a0/?vgnnextchannel=fb893508962f110VgnVCM1000000b0c1e0aRCRD&vgnextoid=fb893508962f110VgnVCM1000000b0c1e0aRCRD>>

Georgescu-Roegen, N. *La Ley de la Entropía y el proceso económico*. Madrid: Fundación Argentaria, 1996. 545 p. ISBN 8477749736.

Gispert, N. *Obra de Govern de la Generalitat de Catalunya 1980-2003. Justícia: Un servei públic i social*. Barcelona: Centre d'Estudis Jordi Pujol, 2009. 258 p.

Goffman, E. *Asylums. Essays on the Social Situation of Mental Patients and Other Inmates*. Aldine, 1961. ISBN 9780202300009.

Gough, I. El enfoque de las capacidades de M. Nussbaum: Un análisis comparado con nuestra teoría de las necesidades humanas. *Papeles de relaciones ecosociales y cambio global*, 2007, núm. 100, p. 177-202.

Goycoolea, R.; Paz, M. "Ciudades armoniosas" de UN-HABITAT. Nuevas perspectivas para el entendimiento de la habitabilidad básica. *Boletín de la Real Academia Geográfica*, 2009, núm 145, p. 163-182.

Granero, C.; Lesmes, J. C. Los campamentos de verano como modelo de actividades de tiempo libre juvenil [en línea]. 2009. [Consulta: diciembre 2012]. Disponible a: <<http://www.injuve.es/observatorio/ocio-y-tiempo-libre/los-campamentos-de-verano-como-modelo-de-actividades-de-tiempo-libre-juvenil>>

Granshaw, L.; Porter, R. (eds.). *The Hospital in history*. London: Routledge, 1988. 273 p. ISBN 0415056039.

Guardia Civil. La fundación [en línea]. 2012. [Consulta: octubre 2012]. Disponible a: <http://www.guardiacivil.es/es/institucional/historiaguacivil/La_Fundacion.html>

Guillén, A. El dret a la ciutat, dret emergent. A: *Sèrie Drets Humans Emergents 7: El dret a la ciutat*. Barcelona: Institut de Drets Humans de Catalunya, 2011, p. 16-27.

Harvey, D. El derecho a la ciudad. *New Left Review*, 2008, núm. 53. p. 23-39.

Heller, A. *Teoría de las necesidades en Marx*. Barcelona: Península, 1986. 184 p. ISBN 8429714472.

Hojeando la prensa: De La Correspondencia de España. *La Vanguardia*, 5 novembre 1910, p. 6.

Huesca, A. Servicios sociales en las Fuerzas Armadas. *Cuadernos de Trabajo Social*, 1994, núm. 7. p. 275-284.

Institut d'Estadística de Catalunya (Idescat). Enquesta demogràfica 2007 [en línea]. 2007. [Consulta: octubre 2012]. Disponible a: <<http://www.idescat.cat/cat/poblacio/ed/ed.html>>

Institut d'Estadística de Catalunya (Idescat). Instal·lacions juvenils 2010 [en línea]. 2007. [Consulta: octubre 2012]. Disponible a: <<http://www.idescat.cat/pub/?id=aec&n=811&t=2010&x=10&y=15>>

Institut d'Estadística de Catalunya (Idescat). Enquesta de l'ús del temps 2010-2011 [en línea]. 2012. [Consulta: octubre 2012]. Disponible a: <<http://www.idescat.cat/cat/societat/qualitat/eut.html>>

Institut d'Estadística de Catalunya (Idescat). Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població 2011 [en línea]. 2011. [Consulta: octubre 2012]. Disponible a: <<http://www.idescat.cat/cat/societat/qualitat/ecvhp.html>>

Instituto de Mayores y Servicios Sociales (Imserso). Las personas mayores en España: Informe 2008 [en línea]. 2008 [Consulta: octubre 2012]. Disponible a: <<http://www.imsersomayores.csic.es/estadisticas/informemayores/informe2008/index.html>>

Instituto Nacional de Estadística (INE). Censo de Población y Viviendas 2001 [en línea]. 2001 [Consulta: setembre-diciembre 2012]. Disponible a: <<http://www.ine.es/jaxi/menu.do?type=pcaxis&path=%2Ft20/e242&file=inebase&L=0>>

Instituto Nacional de Estadística (INE). Censo de Población y Viviendas 2001. Proyecto censal 2001. Definiciones censales básicas [en línea]. 2001 [Consulta: setembre-novembre 2012]. Disponible a: <<http://www.ine.es/censo2001/6.pdf>>

Instituto Nacional de Estadística (INE). Panel de Hogares de la Unión Europea. Metodología general. Conceptos y definiciones [en línea]. 2001 [Consulta: diciembre 2012]. Disponible a: <<http://www.ine.es/daco/daco42/panelhog/notaphoge.htm>>

Instituto Nacional de Estadística (INE). Encuesta sobre las personas sin hogar. Año 2010 (centros) [en línea]. 2001 [Consulta: octubre 2012]. Disponible a: <<http://www.ine.es/jaxi/menu.do?type=pcaxis&path=/t25/p454/e01/a2010/&file=pcaxis>>

Instituto Nacional de Estadística (INE). Demografía, población. 5 d'octubre de 2012. Comunicació via correu electrònic.

Panel Intergubernamental del Cambio Climático (IPCC). *Climate Change 2007: Mitigation of Climate Change. Contribution of Working Group III to the Fourth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change*. Cambridge i New York: Cambridge University Press, 2007. 851 p.

Institut d'Estudis Catalans (IEC). Diccionari de la llengua catalana. 2a edició. Barcelona: Edicions 62, 2007. 1762 p. ISBN 9788429762921.

Jackson, T.; Marks, N. Consumo, bienestar sostenible y necesidades. un examen de los patrones de gasto en Gran Bretaña 1954-1994. *Ecología Política*, 2006, vol. 12, p. 67-88.

Jiménez, S.; Prats, Ll. El turismo en Cataluña: evolución histórica y retos de futuro. *PASOS. Revista de turismo y patrimonio cultural*, 2006, vol. 4, núm. 2, p. 153-174.

Jirón, P. [et al.] Bienestar *habitacional*. *Guía de diseño para un hábitat residencial sustentable*. Santiago de Chile: Instituto de la Vivienda de la Universidad de Chile (INVI), 2004. 124 p. ISBN 9561904446.

Kemeny, J. *Housing and social theory*. London i New York: Routledge, 1992. 192 p. ISBN 041506273X.

La higiene en Madrid. *ABC*, 24 octubre 1908, p. 14.

Landázuri, A. M.; Mercado, S. J. Algunos factores físicos y psicológicos relacionados con la habitabilidad interna de la vivienda. *Medio Ambiente y Comportamiento Humano*, 2004, vol. 5, núm. 1 y 2, p. 89-113.

Las Casas que matan. *La Vanguardia*, 7 juny 1907, p. 6.

Leal, J; Cortés, L. *La dimensión de la ciudad*. Madrid: Centro de Investigaciones Sociológicas, 1995. ISBN 8474762200.

Lévi-Strauss, C. *Las estructuras elementales del parentesco*. Barcelona: Paidós, 1981. 575 p. ISBN 8475091008.

Lleure. Associació de Cases de colònies i Albergos de Catalunya (ACCAC). Núm. 46. Barcelona: ACCAC, 2011.

López, María Luz. El hospital como objeto histórico: Los acercamientos a la historia hospitalaria. *Revista d'història medieval*, 1996, núm. 7. p. 192-204.

- López, Rafael. *Senderisme, camins i senyals*. Tarragona: Arola, 1999. 307 p. ISBN 8495134233.
- Malinowski, B.; Frazer, J. G.; Desmots, A. *Los argonautas del pacífico occidental: un estudio sobre comercio y aventura entre los indígenas de los archipiélagos de la Nueva Guinea Melanésica*. Barcelona: Península, 2000. ISBN 8483072912.
- Marsal, M. Els llandars de lo públic. L'equipament bàsic per a les diferents escales urbanístiques a Catalunya i Alemanya. Font, A. (dir.). Tesi doctoral, Universitat Politècnica de Catalunya, Departament d'Urbanisme i Ordenació del Territori, 2008 [<http://hdl.handle.net/10803/6968>].
- Marsal, M. Ll. *La cosa pública i l'urbanisme. O per què tenim els equipaments que tenim*. Lleida: Pagès Editors, 2010. p. 278. ISBN 9788497799638.
- Martín, I. La política de regulación y fomento de los alojamientos turísticos. *Quaderns de Política Econòmica*, 1994, vol. 7, maig-agost, p. 73-92.
- Martínez, Manuel. *Radiografía del Colegio Mayor*. Madrid: Playor, 1978. 63 p. ISBN 8435901440.
- Martínez, Javier. El monasterio como ámbito de la vida cotidiana: espacios y funciones. *Codex Aquilarensis cuadernos de investigación del Monasterio de Santa María la Real Aguilar de Campoo (Palencia)*, 1992, núm. 4, p. 75-98.
- Masoliver, A. *Historia del monaquismo cristià*. Vol. III. Els segles XIX i XX, el monaquisme oriental, el monaquisme femení. Montserrat: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1981. p. 326. ISBN 8472023982.
- Max-Neef, M.; Elizalde, A.; Hopenhayn, M. *Desarrollo a escala humana: conceptos, aplicaciones y algunas reflexiones*. Barcelona: Icaria, 1994. 148 p. ISBN 8474262178.
- Ministerio de Defensa. Instituto de Vivienda, Infraestructura y Equipamiento de la Defensa (Invied). Memoria de Actividades 2011 [en línia]. 2011 [Consulta: octubre 2012]. Disponible a: <<http://www.invied.mde.es/01-invied/memoria-2011/>>
- Ministerio de Fomento. Vivienda libre. Número de viviendas libres terminadas. Serie 1991-2011 [en línia]. 2011 [Consulta: octubre 2012]. Disponible a: <<http://www.fomento.gob.es/BE2/?nivel=2&orden=32000000>>
- Miranda, M. J. Los censos de la vivienda y la forma de uso de estas. *Anales de Geografía de la Universitat complutense*, 1987, núm. 7. p. 461-469.
- Montcada, J. O. El cuartel como vivienda colectiva en España y sus posesiones durante el siglo XVIII. *Scripta Nova*, 2003, vol. VII, núm. 146.
- Monteys, X.; Fuertes, P. Casa collage: un ensayo sobre la arquitectura de la casa. Barcelona: Gustavo Gili, 2001. 151 p. ISBN 8425218691.
- Monteys, X.; Callís, E.; Puigjaner, A. Distribució és un terme massa estret!. *Quaderns d'arquitectura i urbanisme*, 2006, núm. 250, p. 56-67.
- Monteys, X. [et al.]. *Rehabitar en nueve episodios*. Madrid: Ministerio de Fomento, 2012. 391 p. ISBN 9788461600540.

Moré, D. *La Vida en los faros de España: El Cuerpo de Torreros de Faros o de Técnicos Mecánicos de Señales Marítimas (1851-1992)*. Barcelona: Museu Marítim de Barcelona, Angle Editorial, 2010. 443 p. ISBN 9788415002383.

Muntañola, J. *Arquitectura de les presons*. Barcelona: Edicions UPC, 1997. ISBN 8483011956.

Naciones Unidas (NNUU). *Declaración Universal de Derechos Humanos*. París: Asamblea General de las Naciones Unidas, 1948.

Naciones Unidas (NNUU); Comité de Derechos Económicos, Sociales y Culturales. *Observación General N° 4 sobre el derecho a una vivienda adecuada*. 1991.

Naciones Unidas (NNUU); KOTHARI, Miloon. *Derechos económicos, sociales y culturales: Informe del Relator Especial sobre una vivienda adecuada, como parte del derecho a un nivel de vida adecuado y sobre el derecho de no discriminación, Sr. Miloon Kothari, presentado de conformidad con la resolución 2002/2 de la Comisión. E/CN.4/2003/5*. 2003.

Naciones Unidas (NNUU); KOTHARI, Miloon. *Promoción y protección de todos los derechos humanos, civiles, políticos, económicos, sociales y culturales, incluido el derecho al desarrollo: Informe del Relator Especial sobre la vivienda adecuada como elemento integrante del derecho a un nivel de vida adecuado y sobre el derecho de no discriminación a este respecto, Sr. Miloon Kothari. A/HRC/7/16*. 2008.

Naciones Unidas (NNUU). *Outcome of the work of the Ad Hoc Working Group on long-term Cooperative Action under the Convention. Advance unedited version. Draft decision -/ CP.16*. [en línea]. Cancún: The United Nations Climate Change Conference in Cancun, COP 16 / CMP 6, 2010. 29 p. [Data de consulta: 2 marzo 2011]. Disponible a: <http://unfccc.int/files/meetings/cop_16/application/pdf/cop16_lca.pdf>

Naciones Unidas (NNUU). Oficina del alto comisionado de las naciones unidas para los derechos humanos. El derecho humano a una vivienda adecuada. *Folletos informativos sobre los derechos humanos*. 21 (Rev.1), 2010. ISSN 1014-5567.

Naredo, J. M. Perspectivas de la vivienda. *Información Comercial Española*, 2004, núm. 815, p. 143-154.

Naredo, J. M. Necesidad y pobreza: reflexiones conceptuales y algunas cautelas estadísticas. *Papeles de relaciones ecosociales y cambio global*, 2008, núm. 102, p. 39-45.

Naredo, J. M.; Cuchí, A. El libro verde de medio ambiente urbano en el ámbito de la edificación. A: *Libro verde de medio ambiente urbano*. Madrid: Ministerio de Medio Ambiente, 2007, p. 88-112.

Naredo, J. M.; Valero, A. (dir.). *Desarrollo económico y deterioro ecológico*. Madrid: Fundación Argenteria, 1999. 388 p. ISBN 8477749817.

Navascués, P; Mora, D. *Monasterios en España: Arquitectura y vida monástica*. Barcelona: Lunwerg, 2000. ISBN 8477825602.

Nørgard, J. S. Consumer efficiency in conflict with GDP growth. *Ecological Economics*, 2006, núm. 57, p. 15-29.

Nussbaum, M. C. Capacidades humanas y justicia social. En defensa del esencialismo aristotélico. A: Riechmann, J. (Coord.). *Necesitar, desear, vivir. Sobre necesidades, desarrollo humano, crecimiento económico y sustentabilidad*. Madrid: Los libros de la Catarata, 1998, p. 43-104.

Nussbaum, M. C. Human capabilities, female human beings. A: Nussbaum, M. C.; Glover, J. (eds.). *Women, Culture and Development: a study of human capabilities*. Oxford: Clarendon Press, 1995, p. 61-104.

Observatorio de la Sostenibilidad en España. Sostenibilidad en España 2009 [en línea]. 2009 [Consulta: gener 2013]. Disponible a: <<http://www.sostenibilidad-es.org/informes/informes-anales/sostenibilidad-en-espana-2009>>

Oliver, P. Origen y evolución histórica de la pena de prisión [en línea]. 2010 [Consulta: octubre 2012]. Disponible a: <www.uclm.es/profesorado/poliver/pdf/desorden/historiaPrision.pdf>

Organización Mundial de la Salud (OMS). *Principios de higiene de la vivienda*. Genève: Organización Mundial de la Salud, 1990. 44 p. ISBN 9243561278.

Pagès-Ramon, A. Caracterització del sector de l'edificació des del punt de vista de les emissions de GEI. Cuchí, A. (dir.). Tesis doctoral, Universitat Politècnica de Catalunya, Departament de Construccions Arquitectòniques I, 2012 [<http://hdl.handle.net/10803/81468>].

Pedró, F. *Rasos de Peguera: les colònies a Catalunya 1893-1975*. Barcelona: Don Bosco, 1983. 104 p. ISBN 8423617890.

Pelegrí, X. *El sistema català de serveis socials (1977-2007): cultura i política*. Barcelona: Departament d'Acció Social i Ciutadania, 2010. 264 p. ISBN 9788439385400.

Pellejero, C. (dir.). *Historia de la economía del turismo en España*. Madrid: Cívitas, 1999. 193 p. ISBN 8447013405.

Pisarello, G. *Vivienda para todos: Un derecho en (de)construcción*. Barcelona: Icaria, 2003. 284 p. ISBN 847426684X.

Pisarello, G. El derecho a la vivienda como derecho social: implicaciones constitucionales. *Revista catalana de dret públic*, 2009, núm. 38. p. 1-13.

Pisarello, G. Del dret a l'habitatge al dret a la ciutat: avatars d'una història. A: *Sèrie Drets Humans Emergents 7: El dret a la ciutat*. Barcelona: Institut de Drets Humans de Catalunya, 2011, p. 29-51.

Pladevall, A. *Els monestirs catalans*. Barcelona : Destino, 1978. 390 p. ISBN 8423305112.

Presas, J. *Els refugis de Catalunya i Andorra*. Barcelona: Proa, 1995. 184 p. ISBN 8482560581.

Puig, E.; Vila, J. M. *100 anys de colònies de vacances a Catalunya (1893-1993)*. Barcelona: Editorial Mediterrània, 2006. ISBN 9788483346785.

Real Academia Española. *Diccionario de la lengua española*. 22ª ed. Madrid: Espasa Calpe, 2001. ISBN 9788423968138.

Reventós, J. *Història dels hospitals de Catalunya*. Vol. 1, Els Hospitals i la societat catalana. Barcelona: Editorial Hacer, 1996. 174 p. ISBN 8488711174.

Riechmann, J. Desarrollo sostenible: La lucha por la interpretación. A: Riechman, J. [et al.]. *De la economía a la ecología*. Madrid: Trotta, 1995, p. 11-36.

Rodríguez, Juan Felix. Las colonias escolares municipales madrileñas (1910-1936). Canes, F. (dir.). Tesis doctoral, Universidad Complutense de Madrid, Departamento de Teoría e Historia de la Educación, 2001 [<http://eprints.ucm.es/5356/>].

Rodríguez, Raquel. Infrautilización del parque de viviendas en España: aparición de viviendas vacías y secundarias. *Boletín CF+S*, 2005, núm. 29/30.

Rodríguez, Pilar. La atención integral centrada en la persona: Principios y criterios que fundamentan un modelo de intervención en discapacidad, envejecimiento y dependencia. *Informes Portal Mayores*, 2010, núm. 106.

Roigé, X. Antropología y transformaciones de la familia. A: Prat, J.; Martínez, A. (dir.) *Ensayos de Antropología Cultural*. Madrid: Ariel, 1996.

Roigé, X. [et al.]. Noves famílies, noves identitats. *Revista d'etnologia de Catalunya*, 2008, núm. 32.

Roldán, H. *Historia de la Prisión en España*. Barcelona: Publicaciones del Instituto de Criminología de Barcelona, 1988. 256 p. ISBN 8476653034.

Rolnik, R. Derecho a la vivienda adecuada. Conferència inaugural de la III Edición del Curso El Derecho a una Vivienda Digna: Repensar las políticas públicas con una mirada a Europa pronunciada el 2 de març de 2012 a l'Observatori DESC, Barcelona.

Roma, F. L'excursionisme a Catalunya: 1876-1939 [en línia]. 2009 [Consulta: gener 2013]. Disponible a: <<http://www.francescroma.net/web/social.pdf>>.

Sabater, T.; Guasch, R. *Nous descriptors: nous operadors projectuals. Materials de l'assignatura Hàbitat Dissociat*. Sant Cugat del Vallès: Escola d'Arquitectura del Vallès, 2007. 31 p. ISBN 9788461105892.

Salas, J.; Colavides, F. La enseñanza de la Habitabilidad Básica en la ETSAM. Una mirada al frente. A: *IX Reunión ULACAV*. Asunción: Red Universitaria Latinoamericana de Cátedras de Vivienda, 2003.

Sales, A. Diagnosi 2011: La situació de les persones sense llar a Barcelona el 8 de novembre de 2011 i l'evolució dels serveis residencials [en línia]. 2011 [Consulta: octubre 2012]. Disponible a: <www.bcn.cat/barcelonainclusiva/ca/2012/4/xarxa2_diagnosi2011.pdf>

Sánchez, J.-E. Espacio geográfico y espacio social: Necesidades y vivienda. *Vivienda y sociedad*, 1994, núm. 1-2, p. 139-160.

Sánchez, M. [et al.]. *Estudi sobre la població gitana de Catalunya*. Fundació Pere Tarrés, 2003.

Sapena, F.; Torres, N. Els establiments penitenciaris i el seu funcionament. A: García, R.; Tamarit, J. M. (coords.). *Dret Penitenciari*. Material docent de la UOC. Barcelona: Universitat Oberta de Catalunya, 2009.

Sarcey, F. Prólogo. A: Bión, W. *Les colonies de vacances. Mémoire historique et statistique*, Paris: Ch. Delagrave-Hachette et Ca., 1887.

Segalen, M. *Antropología histórica de la familia*. Madrid: Taurus, 1992. 264 p. ISBN 8430602313.

Segalen, M. Famílies i generacions a Europa en el segle XXI. Un nou esperit de família?. *Revista d'etnologia de Catalunya*, 2008, núm. 32, p. 10-19.

Sempere, J. Necesidades, desigualdades y sostenibilidad ecológica. *Cuadernos Bakeaz*, 2002, núm. 53, p. 1-8.

Sempere, J. La explosion de las necesidades en el marco del sistema socioeconómico. *Revista Papeles*, 2008, núm. 102, p. 103-109.

Sempere, J. *Mejor con menos: Necesidades, explosión consumista y crisis ecológica*. Barcelona: Crítica, 2009. ISBN 9788474238662.

Sen, A. Poor, relatively speaking. *Oxford Economic Papers*, 1983, vol. 35, núm. 2, p. 153-169.

Sen, A. *Poverty and famines: An essay on entitlement and deprivation*. Oxford: Oxford University Press, 1982. 270 p. ISBN 0198284632.

Serra, Miquel. *Alojamiento universitario: Guía de los colegios mayores, complejos residenciales y residencias universitarias públicas*. Barcelona: Publicacions de la Universitat de Barcelona, 1998. 322 p. ISBN 8447520390.

Serra, Rafael; Coch, H. *Arquitectura y energía natural*. Barcelona: Edicions UPC, 2001. ISBN 8483014971.

Solanes, A. La realidad local de la inmigración: el padrón municipal como forma de integración. *Cuadernos Electrónicos de Filosofía del Derecho*, 2004, núm. 10.

Solar, J. J. *La Guardia Civil: Casas Cuartel en España*. Barcelona: Lunwerg, 1998. 167 p. ISBN 8477825688.

Stahel, A. Las necesidades humanas y la (re)producción de la pobreza por el desarrollo económico moderno. *Ecología política*, 2002, núm. 23, pp. 141-152.

Tamarit, J. M.; Torres, N. El dret penitenciari. A: García, R.; Tamarit, J. M. (coords.). *Dret Penitenciari*. Material docent de la UOC. Barcelona: Universitat Oberta de Catalunya, 2009.

Tello, E. *La Historia cuenta: del crecimiento económico al desarrollo humano sostenible*. Barcelona: Fundació nous horitzons, 2006. 378 p. ISBN 8496356310.

Tribunal Constitucional. Sentencia 17/1993, de 18 de enero. *Boletín Oficial del Estado*, 12 de febrero de 1993, núm. 37, p. 68.

Tribunal Constitucional. Sentencia 10/2002, de 17 de enero de 2002. *Boletín Oficial del Estado*, 8 de febrero de 2002, núm. 34, p. 56.

Trilla, J. La educación en el tiempo libre en Cataluña. Una mirada descriptiva y proyectiva. A: *II Congreso de Perspectives de l'Educació en el Lleure*. Barcelona: 2007.

Turnes, A. L. Historia y Evolución de los hospitales en las diferentes culturas [en línea]. 2009 [Consulta: gener 2013]. Disponible a: <<http://www.smu.org.uy/dpmc/hmed/historia/instituciones/>>

Valladares, R.; Chávez, M. E.; Moreno, S. Elementos de la habitabilidad urbana. A: *Seminario Internacional de Arquitectura y Vivienda 2008*. México: Universidad Autónoma de Yucatán, 2008.

Viguer, J. Régimen jurídico y desarrollo urbanístico de las residencias universitarias. *Actualidad jurídica Uría Menéndez*, 2011, núm. Extra, p. 155-162.

Vilà, A. Els serveis socials a Catalunya: Una visió històrica. Marquès, S. (dir.). Tesi doctoral, Universitat de Girona, Departament de Pedagogia, 2003 [<http://hdl.handle.net/10803/7966>].

Vilà, A. Serveis socials: Fonaments. Barcelona: Universitat Oberta de Catalunya, 2010. 246 p. ISBN 9788469324905.

Vilà, A. *Serveis socials: aspectes històrics, institucionals i legislatius*. Barcelona: Universitat Oberta de Catalunya, 2011. 304 p. ISBN 9788497889766.

Wrigley, E.A. *Gentes, ciudades y riqueza. La transformación de la sociedad tradicional*. Barcelona : Editorial Crítica, 1992. 476 p. ISBN 8474235286.

Xicoina. Anàlisi i diagnosi ambiental dels refugis del PNAP. Boada, M [et al.] (tutors). 2008. Projecte de final de carrera, Llicenciatura de Ciències Ambientals, Universitat Autònoma de Barcelona [<http://ddd.uab.cat/record/45449?of=hd>].

Zimmerling, R. Necesidades básicas y relativismo moral. *Doxa: Cuadernos de filosofía del derecho*, 1990, núm. 7, p. 35-54.

Zulaica, L.; Celemín, J. P. Análisis territorial de las condiciones de habitabilidad en el periurbano de la ciudad de Mar del Plata (Argentina), a partir de la construcción de un índice y de la aplicación de métodos de asociación espacial. *Revista de Geografía Norte Grande*, 2008, núm. 41, p. 129-146.

BIBLIOGRAFIA

BIBLIOGRAFIA NORMATIVA

Catalunya. Decret de 21 d'octubre de 1978, sobre assignació de competències en matèria de Turisme. *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, 21 d'octubre de 1978, núm. 9, p. 100.

Catalunya. Decret de 18 de desembre de 1978, de regulació de l'exercici de les competències en matèria de Turisme pels òrgans de la Generalitat de Catalunya. *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, 1 de març de 1979, núm. 16, p. 193.

Catalunya. Decret 290/1980, d'11 de desembre, per a l'elaboració del Mapa de Serveis Socials de Catalunya. *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, 23 de desembre de 1980, núm. 102, p. 1596.

Catalunya. Ordre de 14 d'abril de 1982, establint la normativa per a la instal·lació, obertura, classificació i funcionament dels establiments dedicats a la pràctica del càmping. *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, 14 de maig de 1982, núm. 223, p. 1125.

Catalunya. Decret 55/1982, de 4 de febrer, sobre ordenació de la pràctica del càmping i dels establiments dedicats a aquest fi. *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, 14 d'abril de 1982, núm. 214, p. 912.

Catalunya. Decret 365/1983, de 4 d'agost, pel qual es crea la modalitat d'allotjament turístic "Residència-Casa de Pagès". *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, 9 de setembre de 1983, núm. 362, p. 2300.

Catalunya. Ordre de 6 d'octubre de 1983, per la qual s'estableix la normativa per a l'obertura i funcionament de les residències-cases de pagès. *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, 16 de novembre de 1983, núm. 381, p. 2993.

Catalunya. Llei 12/1983, de 14 de juliol, d'administració institucional de la sanitat i de l'assistència i els Serveis Socials de Catalunya. *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, 15 de juliol de 1983, núm. 345, p. 1756.

Catalunya. Decret 555/1983, de 15 de desembre, de creació de la Comissió d'Assistència Social Penitenciària. *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, 20 de gener de 1984, núm. 400, p. 139.

Catalunya. Decret 269/1985, de 19 de setembre, sobre l'ordenació de cases de colònies i albergs de joventut. *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, 9 d'octubre de 1985, núm. 598, p. 3267.

Catalunya. Ordre de 25 de setembre de 1985, per la qual s'estableix la normativa per a l'obertura i funcionament de Cases de Colònies i Albergs de Joventut. *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, 6 de novembre de 1985, núm. 609, p. 3475.

Catalunya. Llei 11/1985, de 13 de juny, de protecció de menors. *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, 26 de juny de 1985, núm. 556, p. 2107.

Catalunya. Llei 26/1985, de 27 de desembre, de Serveis Socials. *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, 10 de gener de 1986, núm. 634, p. 35.

Catalunya. Decret 93/1986, de 20 de març, pel qual s'estableixen els requisits mínims d'infraestructura en els allotjaments turístics. *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, 25 d'abril de 1986, núm. 677, p. 1218.

Catalunya. Ordre d'11 de juliol de 1986, per la qual s'estableixen els requisits per a la instal·lació i el funcionament dels càmpings. *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, 30 de juliol de 1986, núm. 717, p. 2445.

Catalunya. Decret 162/1986, de 9 de maig, de desplegament de la Llei 11/1985, de 13 de juny, de Protecció de Menors, pel que fa al tractament i a la prevenció de la delinqüència infantil i juvenil i a la tutela. *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, 16 de juny de 1986, núm. 700, p. 2065.

Catalunya. Decret 176/1987, de 9 d'abril, pel qual s'estableixen normes sobre l'ordenació i la classificació dels establiments d'allotjament turístic sotmesos al règim d'hoteleria. *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, 1 de juny de 1987, núm. 846, p. 2158.

Catalunya. Ordre de 6 d'octubre de 1987, per la qual s'estableixen els requisits tècnics i els serveis mínims exigibles als establiments hotelers en els seus diferents grups, modalitats, categories i especialitats. *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, 26 d'octubre de 1987, núm. 939, p. 129.

Catalunya. Decret 27/1987, de 29 de gener, d'ordenació dels serveis socials de Catalunya. *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, 9 de març de 1987, núm. 801, p. 565.

Catalunya. Ordre de 15 de juliol de 1987, de desplegament de les normes d'autorització administrativa de serveis i establiments de serveis socials i de funcionament del Registre d'Entitats, Serveis i Establiments Socials, fixades al Decret 27/1987, de 29 de gener. *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, 17 d'agost de 1987, núm. 878, p. 3289.

Catalunya. Decret 193/1989, de 17 de juliol, pel qual s'estableixen les normes sobre l'ordenació i la classificació dels apartaments turístics. *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, 1 de setembre de 1989, núm. 1189, p. 3489.

Catalunya. Llei 5/1989, de 12 de maig, de creació del Centre d'Iniciatives per a la Reinserció. *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, 17 de maig de 1989, núm. 1143, p. 2068.

Catalunya. Decret 100/1990, de 20 de març, pel qual es fixen els requisits tècnics mínims dels apartaments turístics. *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, 11 de maig de 1990, núm. 1290, p. 1871.

Catalunya. Llei 15/1990, de 9 de juliol, d'ordenació sanitària de Catalunya. *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, 30 de juliol de 1990, núm. 1324, p. 3660.

Catalunya. Llei 38/1991, de 30 de desembre, d'instal·lacions destinades a activitats amb infants i joves. *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, 20 de gener de 1992, núm. 1543, p. 292.

Catalunya. Ordre de 5 d'abril de 1993, per la qual es modifica l'Ordre de 15 de juliol de 1987, de desplegament de les normes d'autorització administrativa de serveis i establiments de serveis socials i de funcionament del Registre d'entitats, serveis i establiments socials, fixades al Decret 27/1987, de 29 de gener. *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, 3 de maig de 1993, núm. 1740, p. 3121.

Catalunya. Ordre de 19 de novembre de 1993, per la qual es modifica l'Ordre de 15 de juliol de 1987, de desplegament de les normes d'autorització administrativa de serveis i establiments de serveis socials i de funcionament del Registre d'entitats, serveis i establiments socials, fixades al Decret 27/1987, de 29 de gener. *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, 27 de desembre de 1993, núm. 1837, p. 8475.

Catalunya. Decret 276/1994, de 14 d'octubre, d'aprovació del Reglament d'instal·lacions destinades a activitats de lleure amb infants i joves. *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, 31 d'octubre de 1994, núm. 1966, p. 7048.

Catalunya. Llei 4/1994, de 20 d'abril, d'administració institucional, de descentralització, de desconcentració i de coordinació del sistema català de serveis socials. *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, 29 d'abril de 1994, núm. 1890, p. 2929.

Catalunya. Decret Legislatiu 17/1994, de 16 de novembre, pel qual s'aprova la refosa de les lleis 12/1983, de 14 de juliol, 26/1985, de 27 de desembre, i 4/1994, de 20 d'abril, en matèria d'assistència i serveis socials. *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, 13 de gener de 1994, núm. 1997, p. 198.

Catalunya. Decret 53/1994, de 8 de febrer, sobre el règim de preus, reserves i serveis complementaris en establiments d'allotjament turístic. *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, 23 de març de 1994, núm. 1876, p. 2051.

Catalunya. Decret 214/1995, de 27 de juny, pel qual es regula la modalitat d'allotjament turístic anomenada residència-casa de pagès. *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, 7 d'agost de 1995, núm. 2085, p. 5973.

Catalunya. Decret 284/1996, de 23 de juliol, de regulació del Sistema Català de Serveis Socials. *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, 30 de juliol de 1996, núm. 2237, p. 8210.

Catalunya. Decret 163/1998, de 8 de juliol, d'apartaments turístics. *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, 14 de juliol de 1998, núm. 2680, p. 8662.

Catalunya. Resolució de 30 de novembre de 1998, per la qual s'estableixen els criteris ambientals per a l'atorgament del distintiu de garantia de qualitat ambiental als càmpings. *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, 11 de desembre de 1998, núm. 2784, p. 15311.

Catalunya. Resolució de 9 de maig de 2000, per la qual s'estableixen els criteris ambientals per a l'atorgament del distintiu de garantia de qualitat ambiental als establiments hotelers. *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, 5 de juny de 2000, núm. X, p. X.

Catalunya. Decret 176/2000, de 15 de maig, de modificació del Decret 284/1996, de 23 de juliol, de regulació del Sistema Català de Serveis Socials. *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, 26 de maig de 2000, núm. 3148, p. 6734.

Catalunya. Resolució de 28 de febrer de 2001, per la qual s'estableixen els criteris ambientals per a l'atorgament del distintiu de garantia de qualitat ambiental a les residències-casa de pagès. *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, 13 de març de 2001, núm. 3346, p. 3674.

Catalunya. Llei 27/2001, de 31 de desembre, de justícia juvenil. *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, 15 de gener de 2001, núm. 3553, p. 792.

Catalunya. Llei 13/2002, de 12 de juny, de Turisme de Catalunya. *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, 3 de juny de 2002, núm. 3669, p. 11950.

Catalunya. Resolució MAB/1565/2002, de 16 de maig, per la qual s'estableixen els criteris ambientals per a l'atorgament del distintiu de garantia de qualitat ambiental als càmpings. *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, 6 de juny de 2002, núm. 3651, p. 10225.

Catalunya. Ordre TIC/313/2003, de 8 de juliol, per la qual es modifica l'Ordre de 6 d'octubre de 1987 per la qual s'estableixen els requisits tècnics i els serveis mínims exigibles als establiments hotelers en els seus diferents grups, modalitats, categories i especialitats. *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, 15 de juliol de 2003, núm. 3925, p. 14069.

Catalunya. Decret 140/2003, de 10 de juny, d'aprovació del Reglament d'instal·lacions destinades a activitats amb infants i joves. *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, 18 de juny de 2003, núm. 3907, p. 12494.

Catalunya. Decret 27/2003, de 21 de gener, de l'atenció social primària. *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, 5 de febrer de 2003, núm. 3815, p. 2066.

Catalunya. Decret 271/2003, de 4 de novembre, dels serveis d'acolliment residencial per a persones amb discapacitat. *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, 19 de novembre de 2003, núm. 4013, p. 22620.

Catalunya. Decret legislatiu 2/2003, de 28 d'abril, pel qual s'aprova el Text refós de la Llei municipal i de règim local de Catalunya. *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, 20 de maig de 2003, núm. 3887, p. 10237.

Catalunya. Resolució MAH/901/2004, de 19 de març, per la qual s'estableixen els criteris ambientals per a l'atorgament del distintiu de garantia de qualitat ambiental als establiments hotelers. *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, 16 d'abril de 2004, núm. 4113, p. 7074.

Catalunya. Resolució MAH/1806/2004, de 16 de juny, per la qual s'estableixen els criteris ambientals per a l'atorgament del distintiu de garantia de qualitat ambiental als establiments de turisme rural. *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, 30 de juny de 2004, núm. 4164, p. 12546.

Catalunya. Decret 95/2005, de 31 de maig, pel qual s'aprova el Pla director d'instal·lacions i equipaments esportius de Catalunya. *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, 2 de juny de 2005, núm. 4397, p. 15886.

Catalunya. Decret 313/2006, de 25 de juliol, que regula els establiments de turisme rural. *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, 27 de juliol de 2006, núm. 4685, p. 33781.

Catalunya. Decret 329/2006, de 5 de setembre, pel qual s'aprova el Reglament d'organització i funcionament dels serveis d'execució penal a Catalunya. *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, 7 de setembre de 2006, núm. 4714, p. 37902.

Catalunya. Ley Orgánica 6/2006, de 19 de julio, de reforma del Estatuto de Autonomía de Cataluña. *Boletín Oficial del Estado*, 20 de juliol de 2006, núm. 172, p. 27269.

Catalunya. Llei 13/2006, de 27 de juliol, de prestacions socials de caràcter econòmic. *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, 4 d'agost de 2006, núm. 4691, p. 34503.

Catalunya. Decret 318/2006, de 25 de juliol, dels serveis d'acolliment residencial per a persones amb discapacitat. *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, 27 de juliol de 2006, núm. 4685, p. 33802.

Catalunya. Llei 18/2007, del 28 de desembre, del dret a l'habitatge. *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, 9 de gener de 2007, núm. 5044, p. 1609.

Catalunya. Resolució MAH/4041/2007, de 30 de novembre, per la qual s'estableixen els criteris ambientals per a l'atorgament del distintiu de garantia de qualitat ambiental als establiments hotelers. *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, 22 de gener de 2007, núm. 5053, p. 5558.

Catalunya. Resolució MAH/1239/2007, d'11 d'abril, per la qual s'estableixen els criteris ambientals per a l'atorgament del distintiu de garantia de qualitat ambiental als càmpings. *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, 4 de maig de 2007, núm. 4876, p. 15654.

Catalunya. Llei 12/2007, d'11 d'octubre, de serveis socials. *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, 18 d'octubre de 2007, núm. 4990, p. 37788.

Catalunya. Decret 151/2008, de 29 de juliol, pel qual s'aprova la Cartera de Serveis Socials 2008-2009. *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, 31 de juliol de 2008, núm. 5185, p. 59988.

Catalunya. Decret 55/2009, de 7 d'abril, sobre les condicions d'habitabilitat dels habitatges i la cèdula d'habitabilitat. *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, 9 d'abril de 2009, núm. 5357, p. 30061.

Catalunya. Resolució MAH/2151/2009, de 15 de juliol, per la qual s'estableixen els criteris ambientals per a l'atorgament del distintiu de garantia de qualitat ambiental en els establiments de turisme rural. *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, 29 de juliol de 2009, núm. 5431, p. 60093.

Catalunya. Llei 18/2009, del 22 d'octubre, de salut pública. *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, 30 d'octubre de 2009, núm. 5495, p. 81070.

Catalunya. Llei 23/2009, del 23 de desembre, del Centre d'Iniciatives per a la Reinserció. *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, 30 de desembre de 2009, núm. 5536, p. 97032.

Catalunya. Resolució MAH/4161/2010, de 20 de desembre, per la qual s'estableixen els criteris ambientals per a l'atorgament del distintiu de garantia de qualitat ambiental als càmpings. *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, 31 de desembre de 2010, núm. 5787, p. 94527.

Catalunya. Decret 183/2010, de 23 de novembre, d'establiments d'allotjament turístic. *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, 26 de novembre de 2010, núm. 5764, p. 86712.

Catalunya. Decret 142/2010, d'11 d'octubre, pel qual s'aprova la Cartera de Serveis Socials 2010-2011. *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, 20 d'octubre de 2010, núm. 5738, p. 76196

Catalunya. Decret 13/2010 del Pla pel dret a l'habitatge 2009-2012. *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, 11 de febrer de 2010, núm. 5565, p. 9379.

Catalunya. Decret 164/2010, de 9 de novembre, de regulació dels habitatges d'ús turístic. *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, 15 de novembre de 2010, núm. 5755, p. 83444.

Catalunya. Acord GOV/156/2010, de 3 d'agost, pel qual s'aprova el Pla Estratègic de Serveis Socials 2010-2013. *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, 25 d'octubre de 2010, núm. 5741, p. 77881.

Catalunya. Ordre ASC/471/2010, de 28 de setembre, per la qual es regulen les prestacions i els i les professionals de l'assistència personal a Catalunya. *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, 8 d'octubre de 2010, núm. 5731, p. 73926.

Catalunya. Decret Legislatiu 1/2010, de 3 d'agost, pel qual s'aprova el Text refós de la Llei d'urbanisme. *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, 5 d'agost de 2010, núm. 5686, p. 61305.

Catalunya. Instrucció 2/2010, reguladora dels objectes autoritzats i prohibits per a les persones internes als centres penitenciaris de Catalunya. Generalitat de Catalunya. Departament de Justícia.

Catalunya. Instrucció 3/2010, reguladora de la tinença i procediment d'adquisició d'equips informàtics i aparells electrodomèstics per part dels interns dels centres penitenciaris de Catalunya. Generalitat de Catalunya. Departament de Justícia.

Catalunya. Resolució TES/3100/2011, de 22 de desembre, per la qual s'estableixen els criteris ambientals per a l'atorgament del distintiu de garantia de qualitat ambiental als establiments hotelers. *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, 1 de febrer de 2011, núm. 6057, p. 4083.

Catalunya. Resolució TES/3020/2011, de 19 de desembre, per la qual s'estableixen els criteris ambientals per a l'atorgament del distintiu de garantia de qualitat ambiental en els establiments de turisme rural. *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, 9 de gener de 2012, núm. 6040, p. 646.

Catalunya. Decret 141/2012, de 30 d'octubre, pel qual es regulen les condicions mínimes d'habitabilitat dels habitatges i la cèdula d'habitabilitat. *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, 2 de novembre de 2012, núm. 6245, p. 53432.

Espanya. Real decreto declarando que la guardia civil depende del ministerio de la Guerra en lo concerniente á su organización, personal, disciplina, material y percibo de sus haberes, y del ministerio de la Gobernación por lo relativo á su servicio peculiar y movimientos. *Gaceta de Madrid*, de 14 de mayo de 1844, núm. 3530, p. 1.

Espanya. Real decreto aprobando el reglamento para el servicio de la Guardia civil. *Gaceta de Madrid*, de 10 de octubre de 1844, núm. 3679, p. 1.

Espanya. Circular nº 156. Instrucciones para las revistas de inspección en el Cuerpo. 1848.

Espanya. Real Orden de 29 de julio de 1852, Cartilla del Guardia Civil. *Gaceta de Madrid*, 1852.

Espanya. Circular nº 443. Instrucciones sobre el acuartelamiento. 1853.

Espanya. Real orden dictando disposiciones relativas al fomento de las colonias escolares. *Gaceta de Madrid*, 27 de julio de 1892, núm. 209, p. 353.

Espanya, Real Decreto de 25 de febrero de 1928, por el que se crea el Patronato de Casas Militares. *Gaceta de Madrid*, 1828.

Espanya. Real orden disponiendo se entiendan cumplidas las condiciones higiénicas que marca el artículo 7º. del Real decreto de 23 de Febrero de 1924 cuando por el respectivo Ayuntamiento se

haya concedido la licencia de alquiler, documento de habitabilidad u otro análogo que aquél expida. *Gaceta de Madrid*, de 7 de diciembre de 1929, núm. 341, p. 1537.

Espanya. Orden de 16 de marzo de 1937, del M.^o de Gobernación, por la que se crea la cédula de habitabilidad. 1937.

Espanya. Decreto de 21 de septiembre de 1942 por el que se organizan los Colegios Mayores Universitarios. *Boletín Oficial del Estado*, de 1 de octubre de 1942, núm. 274, p. 7763.

Espanya. Orden de 14 de junio de 1957 acordada en Consejo de Ministros por la que se regula la Hostelería. *Boletín Oficial del Estado*, de 3 de agosto de 1957, núm. 198, p. 684.

Espanya. Decreto 477/1961, de 16 de marzo, por el que se desvinculan de la Asociación Mutua Benéfica de la Guardia Civil las actividades propias del Patronato de Viviendas de dicho Instituto. *Boletín Oficial del Estado*, de 28 de marzo de 1961, núm. 74, p. 4749.

Espanya. Orden de 24 de julio de 1961 por la que se aprueba el Reglamento por el que ha de regirse el Patronato de Viviendas de la Guardia Civil. *Boletín Oficial del Estado*, de 5 de septiembre de 1961, núm. 212, p. 12973.

Espanya. Orden de 28 de junio de 1966 por el que se aprueba la regulación turística de los campamentos de turismo. *Boletín Oficial del Estado*, de 10 de agosto de 1966, núm. 190, p. 10420.

Espanya. Orden de 17 de enero de 1967 por la que se aprueba la ordenación de los apartamentos, bungalows y otros alojamientos similares de carácter turístico. *Boletín Oficial del Estado*, de 28 de enero de 1967, núm. 24, p. 1216.

Espanya. Orden de 19 de junio de 1968, por la que se dictan normas sobre la clasificación de los establecimientos hoteleros. *Boletín Oficial del Estado*, de 7 de agosto de 1968, núm. 189, p. 11687.

Espanya. Decreto 3787/1970, de 19 de diciembre, por el que se dictan normas sobre los requisitos mínimos de infraestructura en los alojamientos turísticos. *Boletín Oficial del Estado*, de 18 de enero de 1971, núm. 15, p. 727.

Espanya. Decreto 2780/1973, de 19 de octubre, por el que se regulan los Colegios Mayores Universitarios. *Boletín Oficial del Estado*, de 10 de noviembre de 1973, núm. 270, p. 21721.

Espanya. Orden por la que se aprueban las Normas Técnicas de Diseño y Calidad de las Viviendas Sociales. *Boletín Oficial del Estado*, de 10 de diciembre de 1976, núm. 296, p. 24605.

Espanya. Constitución Española. *Boletín Oficial del Estado*, de 29 de diciembre de 1978, núm. 311, p. 29313.

Espanya. Ley Orgánica 1/1979, de 26 de septiembre, General Penitenciaria. *Boletín Oficial del Estado*, de 5 de octubre de 1979, núm. 239, p. 23180.

Espanya. Real Decreto 1949/1980, de 31 de julio, sobre traspasos de servicios del Estado a la Generalidad de Cataluña en Materia de Sanidad y Servicios y Asistencia Sociales. *Boletín Oficial del Estado*, de 1 de octubre de 1980, núm. 236, p. 21802.

Espanya. Real Decreto 1201/1981, de 8 de mayo, por el que se aprueba el Reglamento Penitenciario. *Boletín Oficial del Estado*, 23 de junio de 1981, núm. 149, p. 14357.

Espanya. Real Decreto 3093/1982, de 15 de octubre, sobre ordenación de los establecimientos hoteleros. *Boletín Oficial del Estado*, de 22 de noviembre de 1982, núm. 280, p. 32020.

Espanya. Real Decreto 1634/1983, de 15 de junio, por el que se establecen las normas de clasificación de los establecimientos hoteleros. *Boletín Oficial del Estado*, de 17 de junio de 1983, núm. 144, p. 17008.

Espanya. Ley Orgánica 11/1983, de 25 de agosto, de Reforma Universitaria. *Boletín Oficial del Estado*, de 1 de septiembre de 1983, núm. 209, p. 24034.

Espanya. Ley 7/1985, de 2 de abril, Reguladora de las Bases del Régimen Local. *Boletín Oficial del Estado*, de 3 de abril de 1985, núm. 80, p. 8945.

Espanya. Ley Orgánica 2/1986, de 13 de marzo, de Fuerzas y Cuerpos de Seguridad. *Boletín Oficial del Estado*, de 14 de marzo de 1986, núm. 63, p. 9604.

Espanya. Orden general, núm. 15, de 5 de febrero de 1988.

Espanya. Real Decreto 1751/1990, de 20 de diciembre, por el que se crea el Instituto para la Vivienda de las Fuerzas Armadas, se suprimen el Patronato de Casas Militares del Ejército de Tierra, el Patronato de Casas de la Armada, el Patronato de Casas del Ejército del Aire y se dictan normas en materia de viviendas militares. *Boletín Oficial del Estado*, de 22 de enero de 1991, núm. 19, p. 2236.

Espanya. Orden General número 54, dada en Madrid el día 8 de agosto de 1994, modificada por la Orden General número 6, del día 24 de marzo de 2000. Asunto: Regulación de pabellones en la Guardia Civil.

Espanya. Ley Orgánica 13/1995, de 18 de diciembre, sobre modificación de la Ley Orgánica General Penitenciaria. *Boletín Oficial del Estado*, de 19 de diciembre de 1995, 302, p. 36231.

Espanya. Real Decreto 1885/1996, de 2 de agosto, de estructura orgánica básica del Ministerio del Interior. *Boletín Oficial del Estado*, de 6 de agosto de 1996, núm. 189, p. 24234

Espanya. Real Decreto 190/1996, de 9 de febrero, por el que se aprueba el Reglamento Penitenciario. *Boletín Oficial del Estado*, de 15 de febrero de 1996, núm. 40, p. 5380.

Espanya. Real Decreto 341/1997, de 7 de marzo, por el que se modifica el Real Decreto 1885/1996, de 2 de agosto, de estructura orgánica básica del Ministerio del Interior. *Boletín Oficial del Estado*, de 8 de marzo de 1997, núm. 58, p. 7698.

Espanya. Ley 26/1999, de 9 de julio, de medidas de apoyo a la movilidad geográfica de los miembros de las Fuerzas Armadas. *Boletín Oficial del Estado*, de 10 de julio de 1999, núm. 164, p. 26222.

Espanya. Ley Orgánica 5/2000, de 12 de enero, reguladora de la responsabilidad penal de los menores. *Boletín Oficial del Estado*, de 13 de enero de 2000, núm. 11, p. 1422.

Espanya. Ley Orgánica 6/2001, de 21 de diciembre, de Universidades. *Boletín Oficial del Estado*, de 24 de diciembre de 2001, núm. 307, p. 49400.

Espanya. Orden General número 20, dada en Madrid el día 11 de diciembre de 2002 Asunto: Modificación de la Orden General número 54, dada en Madrid el día 8 de agosto de 1994, sobre regulación de pabellones en la Guardia Civil.

Espanya. Ley Orgánica 6/2003, de 30 de junio, de modificación de la Ley Orgánica 1/1979, de 26 de septiembre, General Penitenciaria. *Boletín Oficial del Estado*, de 1 de julio de 2003, núm. 156, p. 25273.

Espanya. Real Decreto 1774/2004, de 30 de julio, por el que se aprueba el Reglamento de la Ley Orgánica 5/2000, de 12 de enero, reguladora de la responsabilidad penal de los menores. *Boletín Oficial del Estado*, de 30 de agosto de 2004, núm. 209, p. 30127.

Espanya. Orden General número 5, dada en Madrid el día 19 de mayo de 2005. Regulación de pabellones oficiales en la Guardia Civil. *Boletín Oficial de la Guardia Civil*, de 31 de mayo de 2005, núm. 15, p. 1.

Espanya. Ley 39/2006, de 14 de diciembre, de Promoción de la Autonomía Personal y Atención a las personas en situación de dependencia. *Boletín Oficial del Estado*, de 15 de diciembre de 2006, núm. 299, p. 44142.

Espanya. Real Decreto 1030/2006, de 15 de septiembre, por el que se establece la cartera de servicios comunes del Sistema Nacional de Salud y el procedimiento para su actualización. *Boletín Oficial del Estado*, de 16 de septiembre de 2006, núm. 222, p. 32650.

Espanya. Real Decreto 2066/2008, de 12 de diciembre, por el que se regula el Plan Estatal de Vivienda y Rehabilitación 2009-2012. *Boletín Oficial del Estado*, de 24 de diciembre de 2008, núm. 309, p. 51909.

Espanya. Real Decreto 1286/2010, de 15 de octubre, por el que se aprueba el Estatuto del organismo autónomo Instituto de Vivienda, Infraestructura y Equipamiento de la Defensa. *Boletín Oficial del Estado*, de 23 de octubre de 2010, núm. 257, p. 89460.

Espanya. Real Decreto 419/2011, de 25 de marzo, por el que se modifica el Reglamento Penitenciario, aprobado por el Real Decreto 190/1996, de 9 de febrero. *Boletín Oficial del Estado*, de 26 de marzo de 2011, núm. 73, p. 32108.

Annex 1

**DOCUMENTS
D'ANÀLISI**

DOCUMENTS D'ANÀLISI

SUMARI DEL CAPÍTOL

SUMARI DEL CAPÍTOL	306
A1.1 ALLOTJAMENTS TURÍSTICS.....	307
A1.1.1 SUMARI NORMATIU	307
A1.1.1.1 ESTAT ESPANYOL.....	307
A1.1.1.2 COMUNITAT AUTÒNOMA DE CATALUNYA	307
A1.1.2 ANÀLISI DE LA NORMATIVA	309
A1.1.3 ANÀLISI DELS MODELS D'HABITABILITAT	315
A1.1.3.1 CÀMPINGS.....	315
A1.1.3.2 ESTABLIMENTS HOTELERS.....	316
A1.1.3.3 APARTAMENTS TURÍSTICS.....	319
A1.1.3.4 ESTABLIMENTS RURALS.....	320
A1.2 SERVEIS SOCIALS	323
A1.2.1 SUMARI NORMATIU	323
A1.2.1.1 ESTAT ESPANYOL.....	323
A1.2.1.2 COMUNITAT AUTÒNOMA DE CATALUNYA	323
A1.2.2 ANÀLISI DE LA NORMATIVA	324
A1.2.3 ANÀLISI DELS MODELS D'HABITABILITAT	333
A1.2.3.1 SERVEIS RESIDENCIALS D'ESTADA LIMITADA	333
A1.2.3.2 INFÀNCIA, ADOLESCÈNCIA I JOVENTUT	335
A1.2.3.3 PERSONES GRANS AMB DEPENDÈNCIA O RISC SOCIAL.....	341
A1.2.3.4 PERSONES AMB DISCAPACITAT INTEL·LECTUAL.....	344
A1.2.3.5 PERSONES AMB DISCAPACITAT FÍSICA.....	348
A1.2.3.6 PERSONES AMB PROBLEMÀTICA SOCIAL DERIVADA DE MALALTIA MENTAL.....	351
A1.2.3.7 PERSONES AMB DROGODEPENDÈNCIES	354
A1.2.3.8 PERSONES AFECTADES PEL VIH/SIDA	356
A1.2.3.9 DONES EN SITUACIÓ DE VIOLÈNCIA MASCLISTA I ELS SEUS FILLS I FILLES.....	358
A1.3 SERVEIS PENITENCIARIS.....	362
A1.3.1 SUMARI NORMATIU	362
A1.3.1.1 ESTAT ESPANYOL.....	362
A1.3.1.2 COMUNITAT AUTÒNOMA DE CATALUNYA	363
A1.3.2 ANÀLISI DE LA NORMATIVA	363
A1.3.3 ANÀLISI DELS MODELS D'HABITABILITAT	368
A1.3.3.1 ESTABLIMENTS ORDINARIS DE RÈGIM TANCAT	368
A1.3.3.2 ESTABLIMENTS ORDINARIS DE RÈGIM ORDINARI	370
A1.3.3.3 ESTABLIMENTS ORDINARIS DE RÈGIM OBERT	373
A1.3.3.4 ESTABLIMENTS ESPECIALS.....	378
A1.3.3.5 JUSTÍCIA JUVENIL	381

DOCUMENTS D'ANÀLISI

A1.1 ALLOTJAMENTS TURÍSTICS

A1.1.1 SUMARI NORMATIU

A1.1.1.1 ESTAT ESPANYOL

- Orden de 14 de junio de 1957 acordada en Consejo de Ministros por la que se regula la Hostelería.
- Orden de 28 de junio de 1966 por el que se aprueba la regulación turística de los campamentos de turismo.
- Orden de 17 de enero de 1967 por la que se aprueba la ordenación de los apartamentos, bungalows y otros alojamientos similares de carácter turístico.
- Orden de 19 de junio de 1968, por la que se dictan normas sobre la clasificación de los establecimientos hoteleros.
- Decreto 3787/1970, de 19 de diciembre, por el que se dictan normas sobre los requisitos mínimos de infraestructura en los alojamientos turísticos.
- Orden de 12 de febrero de 1972 por la que se modifica la sección segunda del capítulo IV de la ordenación de los apartamentos, "bungalows" y otros alojamientos similares de carácter turístico.
- Orden de 14 de marzo de 1975 por la que se dictan normas complementarias sobre clasificación de los apartamentos y otros alojamientos de carácter turístico.
- Orden de 15 de septiembre de 1978 sobre régimen de precios y reservas en alojamientos turísticos.
- Orden de 4 de octubre de 1979, sobre régimen de precios y reservas en alojamientos turísticos.
- Orden de 31 de marzo de 1980, por la que se modifica la Orden Ministerial de 25 de septiembre de 1979, sobre prevención de incendios en establecimientos turísticos.
- Real Decreto 2545/1982, de 27 de agosto, sobre creación de campamentos de turismo (campings).
- Real Decreto 2877/1982, de 15 de octubre, sobre ordenación de apartamentos y viviendas vacacionales.
- Real Decreto 3093/1982, de 15 de octubre, por el que se dictan normas sobre sobre ordenación de los establecimientos hoteleros.
- Real Decreto 1634/83, de 15 de junio, por el que se establecen las normas de clasificación de los establecimientos hoteleros.
- Real Decreto 39/2010, de 15 de enero, por el que se derogan diversas normas estatales sobre acceso a actividades turísticas y su ejercicio.

A1.1.1.2 COMUNITAT AUTÒNOMA DE CATALUNYA

- Decret de 21 d'octubre de 1978, sobre assignació de competències en matèria de Turisme.
- Decret de 18 de desembre de 1978, de regulació de l'exercici de les competències en matèria de Turisme pels òrgans de la Generalitat de Catalunya
- Decret de 26 de març de 1979, de creació dels serveis dependents de la Direcció General de Turisme de la Generalitat.
- Decret 55/1982, de 4 de febrer, sobre ordenació de la pràctica del càmping i dels establiments dedicats a aquest fi.
- Ordre de 14 d'abril de 1982, establint la normativa per a la instal·lació, obertura, classificació i funcionament dels establiments dedicats a la pràctica del càmping.
- Decret 365/1983, de 4 d'agost, pel qual es crea la modalitat d'allotjament turístic "Residència-Casa de Pagès".
- Ordre de 6 d'octubre de 1983, per la qual s'estableix la normativa per a l'obertura i funcionament de les residències-cases de pagès
- Decret 167/1985, de 23 de maig, pel qual es determina el procediment per a l'autorització dels establiments dedicats a la pràctica del càmping.
- Decret 93/1986, de 20 de març, pel qual s'estableixen els requisits mínims d'infraestructura en els allotjaments turístics.
- Ordre d'11 de juliol de 1986, per la qual s'estableixen els requisits per a la instal·lació i el funcionament dels càmpings.
- Decret 176/1987, de 9 d'abril, pel qual s'estableixen normes sobre l'ordenació i la classificació dels establiments d'allotjament turístic sotmesos al règim d'hoteleria.

- Ordre de 6 d'octubre de 1987, per la qual s'estableixen els requisits tècnics i els serveis mínims exigibles als establiments hotelers en els seus diferents grups, modalitats, categories i especialitats.
- Decret 193/1989, de 17 de juliol, pel qual s'estableixen les normes sobre l'ordenació i la classificació dels apartaments turístics.
- Decret 194/1989, de 17 de juliol, pel qual es regulen les empreses dedicades al lloguer d'apartaments turístics.
- Decret 100/1990, de 20 de març, pel qual es fixen els requisits tècnics mínims dels apartaments turístics.
- Ordre de 24 de juliol de 1991, de modificació de l'Ordre d'11 de juliol de 1986, per la qual s'estableixen els requisits per a la instal·lació i el funcionament dels càmpings.
- Ordre de 22 de gener de 1992, de modificació de l'Ordre d'11 de juliol de 1986, per la qual s'estableixen els requisits per a la instal·lació i el funcionament dels càmpings.
- Decret 53/1994, de 8 de febrer, sobre el règim de preus, reserves i serveis complementaris en establiments d'allotjament turístic.
- Decret 196/1995, de 27 de juny, pel qual es deroguen diversos articles del Decret 167/1985, de 23 de maig, i l'Ordre d'11 de juliol de 1986.
- Decret 211/1995, de 27 de juny, pel qual es crea l'especialitat d'hostatgeria com a establiment hotelier.
- Decret 214/1995, de 27 de juny, pel qual es regula la modalitat d'allotjament turístic anomenada residència-casa de pagès.
- Decret 163/1998, de 8 de juliol, d'apartaments turístics.
- Resolució de 30 de novembre de 1998, per la qual s'estableixen els criteris ambientals per a l'atorgament del distintiu de garantia de qualitat ambiental als càmpings.
- Resolució de 9 de maig de 2000, per la qual s'estableixen els criteris ambientals per a l'atorgament del distintiu de garantia de qualitat ambiental als establiments hotelers.
- Ordre de 19 de desembre de 2000, de derogació de l'article 10.2 de l'Ordre d'11 de juliol de 1986, per la qual s'estableixen els requisits per a la instal·lació i el funcionament dels càmpings.
- Resolució de 28 de febrer de 2001, per la qual s'estableixen els criteris ambientals per a l'atorgament del distintiu de garantia de qualitat ambiental a les residències-casa de pagès.
- Resolució MAB/1565/2002, de 16 de maig, per la qual s'estableixen els criteris ambientals per a l'atorgament del distintiu de garantia de qualitat ambiental als càmpings.
- Llei 13/2002, de 21 de juny, de turisme de Catalunya.
- Ordre TIC/313/2003, de 8 de juliol, per la qual es modifica l'Ordre de 6 d'octubre de 1987 per la qual s'estableixen els requisits tècnics i els serveis mínims exigibles als establiments hotelers en els seus diferents grups, modalitats, categories i especialitats.
- Resolució MAH/901/2004, de 19 de març, per la qual s'estableixen els criteris ambientals per a l'atorgament del distintiu de garantia de qualitat ambiental als establiments hotelers.
- Resolució MAH/1806/2004, de 16 de juny, per la qual s'estableixen els criteris ambientals per a l'atorgament del distintiu de garantia de qualitat ambiental als establiments de turisme rural.
- Decret 313/2006, de 25 de juliol, que regula els establiments de turisme rural.
- Resolució MAH/1239/2007, d'11 d'abril, per la qual s'estableixen els criteris ambientals per a l'atorgament del distintiu de garantia de qualitat ambiental als càmpings.
- Resolució MAH/4041/2007, de 30 de novembre, per la qual s'estableixen els criteris ambientals per a l'atorgament del distintiu de garantia de qualitat ambiental als establiments hotelers.
- Resolució MAH/2151/2009, de 15 de juliol, per la qual s'estableixen els criteris ambientals per a l'atorgament del distintiu de garantia de qualitat ambiental en els establiments de turisme rural.
- Decret 164/2010, de 9 de novembre, de regulació dels habitatges d'ús turístic.
- Decret 183/2010, de 23 de novembre, d'establiments d'allotjament turístic.
- Resolució MAH/4161/2010, de 20 de desembre, per la qual s'estableixen els criteris ambientals per a l'atorgament del distintiu de garantia de qualitat ambiental als càmpings
- Resolució TES/3020/2011, de 19 de desembre, per la qual s'estableixen els criteris ambientals per a l'atorgament del distintiu de garantia de qualitat ambiental en els establiments de turisme rural.
- Resolució TES/3100/2011, de 22 de desembre, per la qual s'estableixen els criteris ambientals per a l'atorgament del distintiu de garantia de qualitat ambiental als establiments hotelers.

A1.1.2 ANÀLISI DE LA NORMATIVA

- **Decret 55/1982, de 4 de febrer, sobre ordenació de la pràctica del càmping i dels establiments dedicats a aquest fi**

Referència

D 55/1982.

Àmbit de vigència

Comunitat Autònoma de Catalunya.

Període de vigència

Disposició derogada. Vigent des de 1982 fins a 2010.

Descripció

Ordena la pràctica del càmping i els establiments dedicats a aquest fi, pronunciant-se sobre la definició de càmping i de lliure acampada, les competències del Departament de Comerç i Turisme, el procés d'autorització d'instal·lació i obertura d'un establiment.

Modalitats regulades

Càmpings.

Font

Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya (DOGC), núm. 214, p. 912.

- **Ordre de 14 d'abril de 1982, establint la normativa per a la instal·lació, obertura, classificació i funcionament dels establiments dedicats a la pràctica del càmping**

Referència

O 14-04-1982.

Àmbit de vigència

Comunitat Autònoma de Catalunya.

Període de vigència

Disposició derogada. Vigent des de 1982 fins a 1986.

Descripció

Desenvolupa el Decret 55/1982 regulant d'una manera més detallada tant els requisits i els serveis mínims exigibles als establiments de càmping, en les seves diferents categories i modalitats, com les característiques de llur funcionament, deures del personal envers la clientela i drets i deures dels usuaris.

Modalitats regulades

Càmpings.

Font

Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya (DOGC), núm. 223, p. 1125.

- **Decret 365/1983, de 4 d'agost, pel qual es crea la modalitat d'allotjament turístic "Residència-Casa de Pagès"**

Referència

D 365/1983.

Àmbit de vigència

Comunitat Autònoma de Catalunya.

Període de vigència

Disposició derogada. Vigent des de 1983 fins a 2006.

Descripció

Crea la modalitat d'allotjament turístic Residència-Casa de Pagès, establint certes condicions sobre la seva ubicació i circumstàncies del propietari, i regulant les competències del Departament de Comerç i Turisme i del Departament d'Agricultura, Ramaderia i Pesca.

Modalitats regulades

Residències-Casa de Pagès.

Font

Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya (DOGC), núm. 362, p. 2300.

- **Ordre de 6 d'octubre de 1983, per la qual s'estableix la normativa per a l'obertura i funcionament de les residències-cases de pagès**

Referència

O 06-10-1983.

Àmbit de vigència

Comunitat Autònoma de Catalunya.

Període de vigència

Normativa amb articles modificats i/o derogats. Vigent des de 1983.

Descripció

Desplega el Decret 365/1983 regulant més àmpliament els requisits i els serveis mínims exigibles a la modalitat turística Residència-Cases de Pagès i les seves característiques de funcionament.

Modalitats regulades

Residències-Casa de Pagès.

Font

Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya (DOGC), núm. 381, p. 2993.

- **Decret 93/1986, de 20 de març, pel qual s'estableixen els requisits mínims d'infraestructura en els allotjaments turístics**

Referència

D 93/1986.

Àmbit de vigència

Comunitat Autònoma de Catalunya.

Període de vigència

Normativa derogada. Vigent des de 1986 fins a 2008.

Descripció

Estableix uns serveis bàsics comuns a tots els establiment d'allotjaments turístic, dictant les condicions mínimes que ha de disposar el subministrament d'aigua potable, el subministrament d'energia elèctrica, l'evacuació d'aigües residuals, la recollida i tractament de deixalles i els estacionaments, així com donant indicacions respecte les mesures tendents a la supressió de les barreres arquitectòniques.

Modalitats regulades

Allotjaments turístics: Càmpings, establiments hoteleres, apartaments turístics, residències-casa de pagès.

Font

Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya (DOGC), núm. 677, p. 1218.

- **Ordre d'11 de juliol de 1986, per la qual s'estableixen els requisits per a la instal·lació i el funcionament dels càmpings**

Referència

O 11-07-1986.

Àmbit de vigència

Comunitat Autònoma de Catalunya.

Període de vigència

Normativa derogada. Vigent des de 1986 fins a 2010.

Descripció

Subsitueix definitivament l'Ordre de 14 d'abril de 1982 establint unes noves condicions per als establiments dedicats a la pràctica del càmping. La disposició aborda la regulació dels requisits i els serveis mínims exigibles als establiments de càmping, en les seves diferents categories i modalitats, així com les característiques de funcionament, els deures del personal envers els usuaris, i els drets i deures d'aquests.

Modalitats regulades

Càmpings.

Font

Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya (DOGC), núm. 717, p. 2445.

- **Decret 176/1987, de 9 d'abril, pel qual s'estableixen normes sobre l'ordenació i la classificació dels establiments d'allotjament turístic sotmesos al règim d'hoteleria**

Referència

D 176/1987.

Àmbit de vigència

Comunitat Autònoma de Catalunya.

Període de vigència

Normativa derogada. Vigent des de 1987 fins a 2010.

Descripció

Modifica la vigent ordenació per a l'autorització i classificació dels allotjaments turístics sotmesos al règim d'hoteleria en la línia marcada per altres països de la Comunitat Europea, afavorint el confort dels equipaments i la qualitat dels serveis que es presten en els establiments hotelers. La disposició dicta en relació a l'estructuració dels establiments en grups i modalitats, a les normes de classificació en categories i a les normes d'obertura.

Modalitats regulades

Establiments hotelers.

Font

Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya (DOGC), núm. 846, p. 2158.

- **Ordre de 6 d'octubre de 1987, per la qual s'estableixen els requisits tècnics i els serveis mínims exigibles als establiments hotelers en els seus diferents grups, modalitats, categories i especialitats**

Referència

O 06-10-1987.

Àmbit de vigència

Comunitat Autònoma de Catalunya.

Període de vigència

Normativa derogada. Vigent des de 1987 fins a 2010.

Descripció

Desenvolupa el Decret 176/1987 en relació als requisits i els serveis mínims exigibles als establiments hotelers en les seves diferents grups, modalitats, categories i especialitzacions possibles.

Modalitats regulades

Establiments hotelers.

Font

Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya (DOGC), núm. 939, p. 129.

■ **Decret 193/1989, de 17 de juliol, pel qual s'estableixen les normes sobre l'ordenació i la classificació dels apartaments turístics**

Referència

D 193/1989.

Àmbit de vigència

Comunitat Autònoma de Catalunya.

Període de vigència

Normativa derogada. Vigent des de 1989 fins a 1998.

Descripció

Ordena i classifica els apartaments turístics definint les diferents qualificacions i categories possibles, i els serveis mínims inclosos en la prestació, i regulant el procés d'obtenció de l'autorització d'obertura.

Modalitats regulades

Apartaments turístics.

Font

Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya (DOGC), núm. 1189, p. 3489.

■ **Decret 100/1990, de 20 de març, pel qual es fixen els requisits tècnics mínims dels apartaments turístics**

Referència

D 100/1990.

Àmbit de vigència

Comunitat Autònoma de Catalunya.

Període de vigència

Normativa derogada. Vigent des de 1990 fins a 1998.

Descripció

Desplega el Decret 193/1989 fixant les condicions i els requisits mínims que han de reunir els apartaments turístics en les seves diferents modalitats i categories, així com el règim d'infraccions.

Modalitats regulades

Apartaments turístics.

Font

Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya (DOGC), núm. 1290, p. 1871.

■ **Decret 214/1995, de 27 de juny, pel qual es regula la modalitat d'allotjament turístic anomenada residència-casa de pagès**

Referència

D 214/1995.

Àmbit de vigència

Comunitat Autònoma de Catalunya.

Període de vigència

Normativa derogada. Vigent des de 1995 fins a 2006.

Descripció

Redefineix les condicions de la modalitat turística Residència-Casa de Pagès establertes per l'anterior Ordre de 6 d'octubre de 1983, dictant una nova ordenació en tres grups i les seves característiques, les normes d'obertura, els requisits tècnics i els serveis complementaris dels establiments, les normes comunes de funcionament i el règim sancionador.

Modalitats regulades

Residències-Casa de pagès.

Font

Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya (DOGC), núm. 2085, p. 5973.

■ **Decret 163/1998, de 8 de juliol, d'apartaments turístics**

Referència

D 163/1998.

Àmbit de vigència

Comunitat Autònoma de Catalunya.

Període de vigència

Normativa derogada. Vigent des de 1998 fins a 2010.

Descripció

Estableix una nova regulació que té per objecte ordenar la comercialització dels apartaments turístics, establir els seus requisits i els de les empreses que els exploten, substituint el Decret 193/1989 i el Decret 100/1990. La disposició defineix la modalitat d'apartament turístic i les seves característiques tècniques i funcionals en funció del seu tipus i es pronuncia sobre les empreses explotadores d'aquests.

Modalitats regulades

Apartaments turístics.

Font

Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya (DOGC), núm. 2680, p. 8662.

■ **Llei 13/2002, de 21 de juny, de turisme de Catalunya**

Referència

Ll 13/2002.

Àmbit de vigència

Comunitat Autònoma de Catalunya.

Període de vigència

Normativa amb articles modificats i/o derogats. Vigent des de 2002.

Descripció

Defineix el marc general d'ordenació del sector turístic a Catalunya, fent incís en: l'objecte i l'àmbit d'aplicació de la Llei, les definicions dels conceptes que s'hi utilitzen i les finalitats que han de perseguir l'Administració i els subjectes turístics en l'activitat que desenvolupen; els recursos turístics, la seva classificació i la definició dels mecanismes per a promoure'ls; els subjectes turístics, la seva definició, classificació i els seus drets i deures essencials; les competències i l'organització de les administracions turístiques; i, finalment, l'exercici de les potestats inspectores i sancionadores de les administracions.

Modalitats regulades

Allotjaments turístics: Càmpings, establiments hoteleres, apartaments turístics, establiments de turisme rural.

Font

Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya (DOGC), núm. 3669, p. 11950.

■ **Ordre TIC/313/2003, de 8 de juliol, per la qual es modifica l'Ordre de 6 d'octubre de 1987 per la qual s'estableixen els requisits tècnics i els serveis mínims exigibles als establiments hotelers en els seus diferents grups, modalitats, categories i especialitats**

Referència

O TIC/313/2003.

Àmbit de vigència

Comunitat Autònoma de Catalunya.

Període de vigència

Normativa derogada. Vigent des de 2003 fins a 2010.

Descripció

Redefineix els requisits tècnics i funcionals exigits als establiments turístics dictats per l'Ordre de 6 d'octubre de 1987, en vista a actualitzar-los i dotar de major flexibilitat segons el criteri i l'especialitat de cada establiment.

Modalitats regulades

Establiments hotelers.

Font

Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya (DOGC), núm. 3925, p. 14069.

■ **Decret 313/2006, de 25 de juliol, que regula els establiments de turisme rural**

Referència

D 313/2006.

Àmbit de vigència

Comunitat Autònoma de Catalunya.

Període de vigència

Normativa derogada. Vigent des de 2006 fins a 2010.

Descripció

Estableix un nou marc d'ordenació dels establiments de turisme rural, derogant el Decret 365/1983 i el Decret 214/ 1995. La disposició defineix les característiques bàsiques dels allotjaments rurals, els diferents grups i modalitats possibles i els seus requisits tècnics, els serveis, les normes per a l'obertura, les normes comunes de funcionament i el règim sancionador.

Modalitats regulades

Establiments de turisme rural.

Font

Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya (DOGC), núm. 4685, p. 33781.

■ **Decret 183/2010, de 23 de novembre, d'establiments d'allotjament turístic**

Referència

D 183/2010.

Àmbit de vigència

Comunitat Autònoma de Catalunya.

Període de vigència

Disposició vigent des de 2010.

Descripció

Redefineix el marc normatiu dels allotjaments turístics a Catalunya amb la voluntat d'iniciar un procés de racionalització, sistematització i actualització de la normativa, abordant, per primera vegada, de forma conjunta tots els tipus d'establiments possibles que fins al moment disposaven de normes específiques. El Decret disposa de una primera part on es tracta la regulació transversal dels elements comuns que caracteritzen el servei d'allotjament turístic, determinant la naturalesa dels serveis turístics d'allotjament, els mecanismes i garanties respecte de la seva comercialització, els sistemes i processos de control de l'activitat, així com els instruments de coordinació de les administracions a aquest efecte. En la segona part es dicta la regulació tècnica específica que correspon a cada grup i modalitat d'allotjament turístic.

Modalitats regulades

Allotjaments turístics: Càmpings, establiments hotelers, apartaments turístics, establiments de turisme rural.

Font

Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya (DOGC), núm. 5764, p. 86712.

A1.1.3 ANÀLISI DELS MODELS D'HABITABILITAT

A1.1.3.1 CÀMPINGS

■ Càmping

Referència

Referència: T.1.1 Càmping.

Descripció

Establiment destinat a la convivència temporal i agrupada de persones a l'aire lliure per motius turístics, mitjançant tendes de campanya, caravanes, autocaravanes i altres albergs mòbils o mitjançant bungalows, en espais d'ús públic subdividits en unitats d'acampada, equipats amb certes instal·lacions col·lectives i serveis mínims, i degudament delimitats.

Destinatari

- Situació: Població en general.

Condicions d'accés

Com a local d'ús públic, *l'accés i la permanència en els establiments turístics són lliures per als usuaris que n'hagin contractat els serveis i no es poden restringir per raó de raça, sexe, religió, opinió o qualsevol altra condició o circumstància personal o social*. No obstant, no està permès l'accés als establiments amb finalitats diferents a la del gaudi pacífic del servei que s'hi presta i la permanència està supeditada al:

- Compliment del reglament d'ús o règim interior i de les regles de la bona convivència i d'higiene.
- Respecte a les instal·lacions, els béns i els serveis que les empreses turístiques posin a disposició dels usuaris.

Període de permanència

Temporal, amb un màxim de 11 mesos.

Forma de prestació

En espai lliure degudament equipat i delimitat

Categories

La normativa vigent estableix quatre categories d'establiments:

- Luxe ****
- Primera ***
- Segona **
- Tercera *

Funcions

Expressades directament

- Funcions físiques: Alimentar-se; promocionar la salut.
- Funcions socials: Sentir-se segur.
- Funcions instrumentals: Gestionar residus; mantenir l'espai i l'equip; desplaçar-se.
- Funcions transversals: Allotjament.

Expressades indirectament a través de satisfactors

- Funcions físiques: Respirar; observar; hidratar-se; alimentar-se; evacuar; mantenir la higiene corporal; mantenir la imatge personal; vestir; promocionar la salut; estar a l'aire lliure; practicar exercici.
- Funcions socials: Comunicar-se; socialitzar-se; esbargir-se o culturitzar-se; informar-se; sentir-se segur.
- Funcions instrumentals: Adquirir bens bàsics; gestionar residus; mantenir l'espai i l'equip; desplaçar-se.
- Funcions transversals: -.

Cost econòmic

Sense dades.

Presència

- Centres o unitats: 362 centres
- Places: 236.667 places

- Oferta anual: 86.383.455 estades/any
- Ocupants: 2.470.000 usuaris
- Estada mitjana: 5,48 estades/usuari·any
- Consum anual: 13.542.000 estades/any
- Ocupació: 15,6%

A1.1.3.2 ESTABLIMENTS HOTELERS

■ **Hostal o pensió**

Referència

Referència: T.2.1 Hostal.

Descripció

Establiment adreçat a usuaris turístics que presta de forma habitual el servei d'allotjament temporal en habitacions en règim de lloguer i amb o sense altres serveis de caràcter complementari, però que, tant per la dimensió de l'establiment com per l'estructura, característiques i tipologia dels serveis, no arriben als nivells exigits reglamentàriament per al Grup Hotels.

Destinatari

- Situació: Població en general.

Condicions d'accés

Com a local d'ús públic, *l'accés i la permanència en els establiments turístics són lliures per als usuaris que n'hagin contractat els serveis i no es poden restringir per raó de raça, sexe, religió, opinió o qualsevol altra condició o circumstància personal o social*. No obstant, no està permès l'accés als establiments amb finalitats diferents a *la del gaudi pacífic del servei que s'hi presta i la permanència està supeditada al:*

- Compliment del reglament d'ús o règim interior i de les regles de la bona convivència i d'higiene.
- Respecte a les instal·lacions, els béns i els serveis que les empreses turístiques posin a disposició dels usuaris.

Període de permanència

Temporal, amb un màxim de 11 mesos.

Forma de prestació

En establiment residencial.

Càterories

Única.

Funcions

Expressades directament

- Funcions físiques: Alimentar-se.
- Funcions socials: Sentir-se segur.
- Funcions instrumentals: Gestionar residus; mantenir l'espai i l'equip; desplaçar-se.
- Funcions transversals: Allotjament.

Expressades indirectament a través de satisfactors

- Funcions físiques: Mantenir l'equilibri tèrmic; respirar; observar; hidratar-se; alimentar-se; evacuar; mantenir la higiene corporal; vestir; dormir; practicar exercici.
- Funcions socials: Comunicar-se; socialitzar-se.
- Funcions instrumentals: Emmagatzemar; gestionar residus; mantenir l'espai i l'equip; desplaçar-se.
- Funcions transversals: Allotjament.

Cost econòmic

Sense dades.

Presència

- Centres o unitats: 1.130 centres
- Places: 31.165 places
- Oferta anual: 11.375.225 estades/any
- Ocupants: 1.150.000 usuaris

- Estada mitjana: 2,18 estades/usuari·any
- Consum anual: 2.510.000 estades/any
- Ocupació: 22,1%

■ Hotel

Referència

Referència: T.2.2 Hotel.

Descripció

Establiment que ofereix als usuaris turístics de forma habitual i mitjançant preu el servei d'allotjament temporal en habitacions amb servei de neteja diària i amb o sense altres serveis de caràcter complementari.

Destinatari

- Situació: Població en general.

Condicions d'accés

Com a local d'ús públic, *l'accés i la permanència en els establiments turístics són lliures per als usuaris que n'hagin contractat els serveis i no es poden restringir per raó de raça, sexe, religió, opinió o qualsevol altra condició o circumstància personal o social*. No obstant, no està permès l'accés als establiments amb finalitats diferents a *la del gaudi pacífic del servei que s'hi presta i la permanència està supeditada al:*

- Compliment del reglament d'ús o règim interior i de les regles de la bona convivència i d'higiene.
- Respecte a les instal·lacions, els béns i els serveis que les empreses turístiques posin a disposició dels usuaris.

Període de permanència

Temporal, amb un màxim de 11 mesos.

Forma de prestació

En establiment residencial.

Categories

La normativa vigent estableix set categories d'establiments:

- Gran Luxe.
- Cinc estrelles.
- Quatre estrelles superior.
- Quatre estrelles.
- Tres estrelles.
- Dos estrelles.
- Una estrella.

Funcions

Expressades directament

- Funcions físiques: Alimentar-se.
- Funcions socials: Sentir-se segur.
- Funcions instrumentals: Gestionar residus; mantenir l'espai i l'equip; desplaçar-se.
- Funcions transversals: Allotjament.

Expressades indirectament a través de satisfactors

- Funcions físiques: Mantenir l'equilibri tèrmic; respirar; observar; hidratar-se; alimentar-se; evacuar; mantenir la higiene corporal; mantenir la imatge corporal; vestir; dormir; promocionar la salut; practicar exercici.
- Funcions socials: Comunicar-se; socialitzar-se, esbargir-se o culturitzar-se; informar-se.
- Funcions instrumentals: Emmagatzemar; gestionar residus; mantenir l'espai i l'equip; desplaçar-se.
- Funcions transversals: Allotjament.

Cost econòmic

Sense dades.

Presència (*)

- Centres o unitats: 1.695 centres
- Places: 255.784 places

- Oferta anual: 93.361.160 estades/any
 - Ocupants: 14.630.000 usuaris
 - Estada mitjana: 2,94 estades/usuari·any
 - Consum anual: 42.974.000 estades/any
 - Ocupació: 46,0%
- * Dades corresponents a la modalitat d'hotels i d'hotels-apartament.

■ Hotel-Apartament

Referència

Referència: T.2.3 Hotel-Apartament.

Descripció

Establiment que ofereix als usuaris turístics de forma habitual i mitjançant preu el servei d'allotjament temporal en apartaments dotats, com a mínim, amb l'equip necessari per a la conservació, elaboració i consum d'aliments i amb servei de neteja diària, i amb o sense altres serveis de caràcter complementari.

Destinataris

- Situació: Població en general.

Condicions d'accés

Com a local d'ús públic, *l'accés i la permanència en els establiments turístics són lliures per als usuaris que n'hagin contractat els serveis i no es poden restringir per raó de raça, sexe, religió, opinió o qualsevol altra condició o circumstància personal o social*. No obstant, no està permès l'accés als establiments amb finalitats diferents a *la del gaudi pacífic del servei que s'hi presta i la permanència està supeditada al:*

- Compliment del reglament d'ús o règim interior i de les regles de la bona convivència i d'higiene.
- Respecte a les instal·lacions, els béns i els serveis que les empreses turístiques posin a disposició dels usuaris.

Període de permanència

Temporal, amb un màxim de 11 mesos.

Forma de prestació

En establiment residencial.

Categories

La normativa vigent estableix set categories d'establiments:

- Gran Luxe.
- Cinc estrelles.
- Quatre estrelles superior.
- Quatre estrelles.
- Tres estrelles.
- Dos estrelles.
- Una estrella.

Funcions

Expressades directament

- Funcions físiques: Alimentar-se.
- Funcions socials: Sentir-se segur.
- Funcions instrumentals: Gestionar residus; mantenir l'espai i l'equip; desplaçar-se.
- Funcions transversals: Allotjament.

Expressades indirectament a través de satisfactors

- Funcions físiques: Mantenir l'equilibri tèrmic; respirar; observar; hidratar-se; alimentar-se; evacuar; mantenir la higiene corporal; mantenir la imatge corporal; vestir; dormir; promocionar la salut; practicar exercici.
- Funcions socials: Comunicar-se; socialitzar-se, esbargir-se o culturitzar-se; informar-se.
- Funcions instrumentals: Emmagatzemar; gestionar residus; mantenir l'espai i l'equip; desplaçar-se.
- Funcions transversals: Allotjament.

Cost econòmic

Sense dades.

Presència (*)

- Centres o unitats: 1.695 centres
 - Places: 255.784 places
 - Oferta anual: 93.361.160 estades/any
 - Ocupants: 14.630.000 usuaris
 - Estada mitjana: 2,94 estades/usuari·any
 - Consum anual: 42.974.000 estades/any
 - Ocupació: 46,0%
- * Dades corresponents a la modalitat d'hotels i d'hotels-apartament.

A1.1.3.3 APARTAMENTS TURÍSTICS**■ Apartament turístic****Referència**

Referència: T.3.1 Apartament turístic.

Descripció

Establiment adreçat a usuaris turístics que ofereix en condicions d'immediata disponibilitat i mitjançant preu unitats d'allotjament per estades de dies, setmanes o mesos.

Destinatari

- Situació: Població en general.

Condicions d'accés

Com a local d'ús públic, *l'accés i la permanència en els establiments turístics són lliures per als usuaris que n'hagin contractat els serveis i no es poden restringir per raó de raça, sexe, religió, opinió o qualsevol altra condició o circumstància personal o social*. No obstant, no està permès l'accés als establiments amb finalitats diferents a *la del gaudi pacífic del servei que s'hi presta i la permanència està supeditada al:*

- Compliment del reglament d'ús o règim interior i de les regles de la bona convivència i d'higiene.
- Respecte a les instal·lacions, els béns i els serveis que les empreses turístiques posin a disposició dels usuaris.

Període de permanència

Temporal, amb un màxim de 11 mesos.

Forma de prestació

En establiment residencial.

Categories

La normativa vigent estableix set categories d'establiments:

- Gran Luxe.
- Cinc estrelles.
- Quatre estrelles superior.
- Quatre estrelles.
- Tres estrelles.
- Dos estrelles.
- Una estrella.

FuncionsExpressades directament

- Funcions físiques: Alimentar-se.
- Funcions socials: Sentir-se segur.
- Funcions instrumentals: Gestionar residus; mantenir l'espai i l'equip; desplaçar-se.
- Funcions transversals: Allotjament.

Expressades indirectament a través de satisfactors

- Funcions físiques: Mantenir l'equilibri tèrmic; respirar; observar; hidratar-se; alimentar-se; evacuar; mantenir la higiene corporal; vestir; dormir; practicar exercici.
- Funcions socials: Comunicar-se; socialitzar-se, esbargir-se o culturitzar-se; informar-se.
- Funcions instrumentals: Emmagatzemar; gestionar residus; mantenir l'espai i l'equip; desplaçar-se.
- Funcions transversals: Allotjament.

Cost econòmic

Sense dades.

Presència

- Centres o unitats: 10.619 unitats
- Places: 47.772 places
- Oferta anual: 17.436.780 estades/any
- Ocupants: 707.861 usuaris
- Estada mitjana: 7,69 estades/usuaris·any
- Consum anual: 5.445.612 estades/any
- Ocupació: 31,2%

A1.1.3.4 ESTABLIMENTS RURALS■ **Masia o Casa de poble compartida****Referència**

Referència: T.4.1 Masia/casa comp.

Descripció

Habitatge unifamiliar integrat en edificacions preexistents anteriors a 1950 que respecten la tipologia arquitectònica de la zona, i situat bé en el si d'una explotació agrícola, ramadera o forestal o bé dins de nuclis de població de menys de 1.000 habitants, que comparteix el titular amb els usuaris turístics i on es presta de forma habitual i mitjançant preu el servei d'allotjament en règim d'habitacions i, com a mínim, d'esmorzar.

Destinatari

- Situació: Població en general.

Condicions d'accés

Com a local d'ús públic, *l'accés i la permanència en els establiments turístics són lliures per als usuaris que n'hagin contractat els serveis i no es poden restringir per raó de raça, sexe, religió, opinió o qualsevol altra condició o circumstància personal o social*. No obstant, no està permès l'accés als establiments amb finalitats diferents a *la del gaudi pacífic del servei que s'hi presta* i la permanència està supeditada al:

- Compliment del reglament d'ús o règim interior i de les regles de la bona convivència i d'higiene.
- Respecte a les instal·lacions, els béns i els serveis que les empreses turístiques posin a disposició dels usuaris.

Període de permanència

Limitat, amb un màxim de 90 dies.

Forma de prestació

En habitatge unifamiliar.

Categories

Única.

FuncionsExpressades directament

- Funcions físiques: Hidratar-se; alimentar-se.
- Funcions socials: Sentir-se segur.
- Funcions instrumentals: Gestionar residus; mantenir l'espai i l'equip.
- Funcions transversals: Allotjament.

Expressades indirectament a través de satisfactors

- Funcions físiques: Mantenir l'equilibri tèrmic; respirar; observar; hidratar-se; alimentar-se; evacuar; mantenir la higiene corporal; vestir; dormir.
- Funcions socials: Comunicar-se; socialitzar-se.
- Funcions instrumentals: Emmagatzemar; gestionar residus; mantenir l'espai i l'equip.
- Funcions transversals: Allotjament.

Cost econòmic

Sense dades.

Presència (*)

- Centres o unitats: 2.029 unitats
- Places: 15.845 places
- Oferta anual: 5.783.425 estades/any
- Ocupants: 299.000 usuaris
- Estada mitjana: 3,02 estades/usuari·any
- Consum anual: 902.000 estades/any
- Ocupació: 15,6%

* Dades corresponents a la modalitat d'establiments de turisme rural que agrupa a les Masies o Casa de poble compartides i a les Masoveries o Casa de poble independent.

- **Masoveria o Casa de poble independent**

Referència

Referència: T.4.2 Masoveria/casa ind.

Descripció

Habitatge unifamiliar integrat en edificacions preexistents anteriors a 1950 que respecten la tipologia arquitectònica de la zona, i situat bé en el si d'una explotació agrícola, ramadera o forestal o bé dins de nuclis de població de menys de 1.000 habitants, on es presta als usuaris turístics de forma habitual i mitjançant preu el servei d'allotjament en règim de casa sencera.

Destinatari

- Situació: Població en general.

Condicions d'accés

Com a local d'ús públic, *l'accés i la permanència en els establiments turístics són lliures per als usuaris que n'hagin contractat els serveis i no es poden restringir per raó de raça, sexe, religió, opinió o qualsevol altra condició o circumstància personal o social*. No obstant, no està permès l'accés als establiments amb finalitats diferents a la del gaudi pacífic del servei que s'hi presta i la permanència està supeditada al:

- Compliment del reglament d'ús o règim interior i de les regles de la bona convivència i d'higiene.
- Respecte a les instal·lacions, els béns i els serveis que les empreses turístiques posin a disposició dels usuaris.

Període de permanència

Limitat, amb un màxim de 90 dies.

Forma de prestació

En habitatge unifamiliar.

Càterories

Única.

FuncionsExpressades directament

- Funcions físiques: Hidratar-se; alimentar-se.
- Funcions socials: Sentir-se segur.
- Funcions instrumentals: Gestionar residus; mantenir l'espai i l'equip.
- Funcions transversals: Allotjament.

Expressades indirectament a través de satisfactors

- Funcions físiques: Mantenir l'equilibri tèrmic; respirar; observar; hidratar-se; alimentar-se; evacuar; mantenir la higiene corporal; vestir; dormir.
- Funcions socials: Comunicar-se; socialitzar-se.
- Funcions instrumentals: Emmagatzemar; gestionar residus; mantenir l'espai i l'equip.
- Funcions transversals: Allotjament.

Cost econòmic

Sense dades.

Presència (*)

- Centres o unitats: 2.029 unitats
- Places: 15.845 places

- Oferta anual: 5.783.425 estades/any
- Ocupants: 299.000 usuaris
- Estada mitjana: 3,02 estades/usuari·any
- Consum anual: 902.000 estades/any
- Ocupació: 15,6%

* Dades corresponents a la modalitat d'establiments de turisme rural que agrupa a les Masies o Casa de poble compartides i a les Masoveries o Casa de poble independent.

DOCUMENTS D'ANÀLISI

A1.2 SERVEIS SOCIALS

A1.2.1 SUMARI NORMATIU

A1.2.1.1 ESTAT ESPANYOL

- Ley Orgánica 4/1979, de 18 de diciembre, de Estatuto de Autonomía de Cataluña.
- Real Decreto 1949/1980, de 31 de julio, sobre traspasos de servicios del Estado a la Generalidad de Cataluña en Materia de Sanidad y Servicios y Asistencia Sociales.
- Real Decreto 1517/1981, de 8 de julio, sobre traspasos de servicios de la Seguridad Social a la Generalidad de Cataluña en materia de Seguridad Social (INSALUD e INSERSO).
- Real Decreto 46/1993, de 15 de enero, sobre ampliación de medios patrimoniales traspasados a la Generalidad de Cataluña en materia de Sanidad, Servicios y Asistencia Sociales, y de Seguridad Social (INSALUD e INSERSO), (Instituto «Guttman»).
- Ley 39/2006, de 14 de diciembre, de Promoción de la Autonomía Personal y Atención a las personas en situación de dependencia.
- Ley Orgánica 3/2007, de 22 de marzo, para la igualdad efectiva de mujeres y hombres.
- Real Decreto 504/2007, de 20 de abril, por el que se aprueba el baremo de valoración de la situación de dependencia establecido por la Ley 39/2006, de 14 de diciembre, de promoción de la autonomía personal y atención a las personas en situación de dependencia.

A1.2.1.2 COMUNITAT AUTÒNOMA DE CATALUNYA

- Decret 290/1980, d'11 de desembre, per a l'elaboració del Mapa de Serveis Socials de Catalunya.
- Llei 12/1983, de 14 de juliol, d'administració institucional de la sanitat i de l'assistència i els Serveis Socials de Catalunya.
- Llei 26/1985, de 27 de desembre, de Serveis Socials.
- Decret 27/1987, de 29 de gener, d'ordenació dels serveis socials de Catalunya.
- Ordre de 15 de juliol de 1987, de desplegament de les normes d'autorització administrativa de serveis i establiments de serveis socials i de funcionament del Registre d'Entitats, Serveis i Establiments Socials, fixades al Decret 27/1987, de 29 de gener.
Ordre de 19 de març de 1993, per la qual s'amplien i es detallen les condicions funcionals mínimes que han de complir els centres de dia per a gent gran.
- Ordre de 5 d'abril de 1993, per la qual es modifica l'Ordre de 15 de juliol de 1987, de desplegament de les normes d'autorització administrativa de serveis i establiments de serveis socials i de funcionament del Registre d'entitats, serveis i establiments socials, fixades al Decret 27/1987, de 29 de gener.
- Ordre de 19 de novembre de 1993, per la qual es modifica l'Ordre de 15 de juliol de 1987, de desplegament de les normes d'autorització administrativa de serveis i establiments de serveis socials i de funcionament del Registre d'entitats, serveis i establiments socials, fixades al Decret 27/1987, de 29 de gener.
- Llei 4/1994, de 20 d'abril, d'administració institucional, de descentralització, de desconcentració i de coordinació del sistema català de serveis socials.
- Decret Legislatiu 17/1994, de 16 de novembre, pel qual s'aprova la refosa de les lleis 12/1983, de 14 de juliol, 26/1985, de 27 de desembre, i 4/1994, de 20 d'abril, en matèria d'assistència i serveis socials.
- Decret 135/1995, de 24 de març, de desplegament de la Llei 20/1991, de 25 de novembre, de promoció de l'accessibilitat i de supressió de barreres arquitectòniques, i d'aprovació del Codi d'accessibilitat.
- Decret 284/1996, de 23 de juliol, de regulació del Sistema Català de Serveis Socials.
- Decret 176/2000, de 15 de maig, de modificació del Decret 284/1996, de 23 de juliol, de regulació del Sistema Català de Serveis Socials.
- Decret 27/2003, de 21 de gener, de l'atenció social primària.
- Decret 182/2003, de 22 de juliol, de regulació dels serveis d'acolliment diürn de centres de dia per a gent gran.

- Decret 271/2003, de 4 de novembre, dels serveis d'acolliment residencial per a persones amb discapacitat.
- Estatut d'autonomia de Catalunya de 2006.
- Decret 318/2006, de 25 de juliol, dels serveis d'acolliment residencial per a persones amb discapacitat.
- Llei 12/2007, d'11 d'octubre, de serveis socials.
- Decret 151/2008, de 29 de juliol, pel qual s'aprova la Cartera de Serveis Socials 2008-2009.
- Acord GOV/156/2010, de 3 d'agost, pel qual s'aprova el Pla Estratègic de Serveis Socials 2010-2013
- Ordre ASC/471/2010, de 28 de setembre, per la qual es regulen les prestacions i els i les professionals de l'assistència personal a Catalunya
- Decret 142/2010, d'11 d'octubre, pel qual s'aprova la Cartera de Serveis Socials 2010-2011.

A1.2.2 ANÀLISI DE LA NORMATIVA

■ Decret 27/1987, de 29 de gener, d'ordenació dels Serveis Socials de Catalunya

Referència

Referència: D 27/1987.

Àmbit de vigència

Comunitat Autònoma de Catalunya.

Període de vigència

Disposició derogada. Vigent des de 1987 fins a 1996.

Descripció

Defineix i ordena les entitats, serveis i establiments de serveis socials, i desenvolupa aspectes com: règim d'autoritzacions, registre, avaluació, inspecció, règim jurídic, drets dels usuaris i procediment sancionador. Crea i estructura el Registre d'Entitats, Serveis i Establiments Socials.

Modalitats regulades

L'article 4 del decret estableix que els establiments residencials dels serveis socials poden ser: Residències d'estada limitada; Llars-Residència; o Residències assistides.

Condicions regulades

Aquesta disposició no especifica les condicions dels diferents models.

Font

Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya (DOGC), núm. 801, p. 565.

■ Ordre de 15 de juliol de 1987, de desplegament de les normes d'autorització administrativa de serveis i establiments de serveis socials i de funcionament del Registre d'Entitats, Serveis i Establiments Socials, fixades al Decret 27/1987, de 29 de gener

Referència

O 15-07-1987.

Àmbit de vigència

Comunitat Autònoma de Catalunya.

Període de vigència

Normativa amb articles modificats i/o derogats. Vigent des de 1987.

Descripció

Regula el procediment de l'autorització administrativa que requereixen els serveis i establiments de serveis socials per tal de ser oberts al públic, per modificar-ne l'estructura funcional o la capacitat assistencial, per trasllat d'ubicació, per canvi de titularitat i pel cessament temporal o definitiu del funcionament.

Estableix un índex de tipologia de serveis i establiments socials i determina les condicions funcionals per a cada un d'ells (Annex 1). Redactat modificat parcialment per l'Ordre de 5 d'abril de 1993.

Estableix les condicions materials mínimes que han de reunir els serveis i establiments socials per ser autoritzats (Annex 2). Redactat modificat parcialment per l'Ordre de 19 de novembre de 1993.

Modalitats regulades

L'Annex 1.2 -Tipologia de serveis i establiments socials- determina les prestacions previstes pel Sistema Català de Serveis Socials. En concret, les que són rellevants per la present recerca són les contingudes en el punt 2.2.2 -Acolliment residencial-: Residències d'estada limitada; i Residències (Llars-residències per a la infància i adolescència, Llars-residències per a persones disminuïdes, residències per a persones disminuïdes, Llars-residències per a gent gran).

Condicions regulades

Aquesta disposició constitueix la primera normativa a Catalunya que regula en matèria de condicions de les diferents prestacions; i, concretament, en relació a les condicions materials continua essent el document de referència.

En primer terme defineix una sèrie de condicions funcionals -Annex 1.1- entre les quals destaquen les aplicables als establiments d'acolliment residencial: Reglament de règim interior; Fitxa socio-sanitària; Organització higiènic-sanitària; Contractes; i Atenció mèdica.

En segon lloc, procedeix a la definició dels serveis i establiments i condicions específiques -Annex 1.3- especificant per cada modalitat la seva definició, els destinataris als quals va dirigida, els serveis que ofereix, i el personal que hi participa.

Finalment, detalla les condicions materials mínimes -Annex 2- que han de complir els establiments de serveis socials. Cal mencionar que el contingut de l'Annex 2 d'aquesta norma continua vigent en l'actualitat pràcticament en la seva totalitat, doncs tan sols el punt 5.2.4 referent als espais dormitoris dels establiments ha estat modificat posteriorment (Ordre de 19 de novembre de 1993).

Font

Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya (DOGC), núm. 878, p. 3289.

- **Ordre de 5 d'abril de 1993, per la qual es modifica l'Ordre de 15 de juliol de 1987, de desplegament de les normes d'autorització administrativa de serveis i establiments de serveis socials i de funcionament del Registre d'entitats, serveis i establiments socials, fixades al Decret 27/1987, de 29 de gener**

Referència

0 05-04-1993.

Àmbit de vigència

Comunitat Autònoma de Catalunya.

Període de vigència

Normativa vigent des de 1993.

Descripció

Introdueix una nova subsecció dedicada als habitatges tutelats dins la Secció de serveis socials d'acolliment residencial; com també la seva definició i condicions específiques a nivell funcional i material dins l'annex 1 de l'Ordre de 15 de juliol de 1987.

Modalitats regulades

Habitatge tutelats per a gent gran.

Condicions regulades

La disposició té la finalitat d'introduir una nova modalitat al redactat de l'Ordre de 15 de juliol de 1987 i, en aquest sentit, pren l'estructura de dita Ordre detallant la definició, els destinataris, els serveis, i el personal. No obstant, a diferència de l'Ordre que modifica, en l'apartat de definició aquesta disposició s'ocupa de definir certes condicions materials de la modalitat. Així en els punts 3.2.2.3.b i 3.2.2.3.c es nombre la composició mínima a nivell d'estances que ha de formar un habitatge tutelat.

Font

Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya (DOGC), núm. 1740, p. 3121.

- **Ordre de 19 de novembre de 1993, per la qual es modifica l'Ordre de 15 de juliol de 1987, de desplegament de les normes d'autorització administrativa de serveis i establiments de serveis socials i de funcionament del Registre d'entitats, serveis i establiments socials, fixades al Decret 27/1987, de 29 de gener**

Referència

O 19-11-1993.

Àmbit de vigència

Comunitat Autònoma de Catalunya.

Període de vigència

Normativa vigent des de 1993.

Descripció

Modifica el punt 5.2.4 de l'Annex 2 de l'Ordre de 15 de juliol de 1987 referent a les condicions materials mínimes dels espais dormitoris.

Modalitats regulades

Donat que es tracta de una modificació d'una Ordre anterior, s'entén que les noves condicions especificades són aplicables al conjunt de modalitats regulades per l'Ordre modificada: Residències d'estada limitada; i Residències (Llars-residències per a la infància i adolescència, Llars-residències per a persones disminuïdes, residències per a persones disminuïdes, Llars-residències per a gent gran).

Condicions regulades

Principalment, ates el redactat d'ambdues normes, l'objectiu de l'Ordre és modificar les condicions materials dels espais dormitoris, introduint la possibilitat de disposar de lliteres en determinades circumstàncies.

Font

Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya (DOGC), núm. 1837, p. 8475.

- **Llei 4/1994, de 20 d'abril, d'administració institucional, de descentralització, de desconcentració i de coordinació del sistema català de serveis socials**

Referència

Ll 4/1994.

Àmbit de vigència

Comunitat Autònoma de Catalunya.

Període de vigència

Disposició derogada. Vigent des de 1994 fins a 2007.

Descripció

Crea el Sistema Català de Serveis Socials i la Xarxa Bàsica de Serveis Socials de Responsabilitat Pública, la qual integra els diferents serveis i establiments que les administracions públiques de Catalunya han de mantenir obligatòriament a disposició dels ciutadans.

Estableix la distribució funcional dels serveis socials en nivells d'atenció (un primer nivell de serveis socials d'atenció primària, un segon nivell de serveis socials especialitzats i un tercer nivell de serveis socials especialitzats d'abast superior i major especificitat) i sectoritza els serveis socials en àmbits territorials d'actuació (Àrea bàsica de serveis socials, Sector comarcal de serveis socials, Sector regional de serveis socials, Àmbit territorial de Catalunya).

Reordena l'administració institucional dels serveis socials i regula la coordinació, la col·laboració i la cooperació en la programació i la gestió d'aquests serveis entre les diferents institucions públiques i privades de la Xarxa Bàsica.

Modalitats regulades

L'article 4 de la disposició determina els serveis que han d'integrar els serveis socials d'atenció primària i els d'atenció especialitzada. Cal destacar a efectes d'aquesta recerca el següents serveis: Serveis residencials d'estada limitada; Habitatges amb serveis comuns per a persones amb disminució; Serveis de centres residencials per a gent gran; Habitatges tutelats per a gent gran; Serveis de centres d'acolliment per a la infància i l'adolescència; Serveis de centres residencials

d'acció educativa; Serveis residencials d'estada limitada per a dones maltractades; Serveis de centres residencials per a persones amb disminució; i Serveis residencials d'atenció a toxicòmans.

Condicions regulades

Aquesta disposició no especifica les condicions dels diferents models.

Font

Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya (DOGC), núm. 1890, p. 2929.

- **Decret Legislatiu 17/1994, de 16 de novembre, pel qual s'aprova la refosa de les lleis 12/1983, de 14 de juliol, 26/1985, de 27 de desembre, i 4/1994, de 20 d'abril, en matèria d'assistència i serveis socials**

Referència

DL 17/1994.

Àmbit de vigència

Comunitat Autònoma de Catalunya.

Període de vigència

Disposició derogada. Vigent des de 1994 fins a 2007.

Descripció

Refon els redactats de la Llei 12/1983, la Llei 26/1985 i la Llei 4/1994, definint els objectius, els principis rectoris i els drets d'accés dels usuaris, estructurant funcionalment i territorialment el Sistema Català de Serveis Socials (estructura, àrees d'actuació, nivells d'atenció i sectorització), definint la Xarxa Bàsica de Serveis Socials de Responsabilitat Pública, determinant a quines administracions públiques de Catalunya els en pertoca la titularitat, la gestió i el finançament, i definint la coordinació del Sistema Català de Serveis Socials.

Modalitats regulades

L'article 11 de la disposició recupera el redactat de la Llei 4/1994 i determina els serveis que han d'integrar els serveis socials d'atenció primària i els d'atenció especialitzada. Novament cal destacar a efectes d'aquesta recerca el següents serveis: Serveis residencials d'estada limitada; Habitatges amb serveis comuns per a persones amb disminució; Serveis de centres residencials per a gent gran; Habitatges tutelats per a gent gran; Serveis de centres d'acolliment per a la infància i l'adolescència; Serveis de centres residencials d'acció educativa; Serveis residencials d'estada limitada per a dones maltractades; Serveis de centres residencials per a persones amb disminució; i Serveis residencials d'atenció a toxicòmans.

Condicions regulades

Aquesta disposició no especifica les condicions dels diferents models.

Font

Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya (DOGC), núm. 1997, p. 198.

- **Decret 284/1996, de 23 de juliol, de regulació del Sistema Català de Serveis Socials**

Referència

Referència: D 284/1996.

Àmbit de vigència

Comunitat Autònoma de Catalunya.

Període de vigència

Disposició amb certs articles modificats i/o derogats. Vigent des de 1996.

Descripció

Desplega el Decret Legislatiu 17/1994, derogant l'anterior marc normatiu dictat pel Decret 27/1987 i establint un nou marc reglamentari per Sistema Català de Serveis Socials.

Regula els nivells d'atenció social del Sistema, el concepte d'entitat de servei social, els drets i obligacions dels usuaris, la tipologia de serveis i establiments socials i les prestacions econòmiques, les obligacions de les entitats de serveis socials i el règim general de preus.

Regula la Xarxa Bàsica de Serveis Socials de Responsabilitat Pública, el règim de col·laboració amb la iniciativa privada i la planificació pública en matèria de serveis socials.

Actualitza les condicions funcionals i la tipologia dels serveis i establiments socials (Annex). Redactat modificat pel Decret 176/2000.

Modalitats regulades

La disposició especifica en el seu Annex l'índex de la tipologia dels serveis socials del Sistema Català de Serveis Socials. Del conjunt de serveis nombrats es destaca: Servei d'acolliment residencial d'urgència; Servei de residència temporal per a persones adultes en situació de marginació; Serveis de Centres d'acolliment per a la infància i l'adolescència; Serveis de Centres residencials d'acció educativa (Centres residencials, Llars funcionals i Pisos per a joves de 16 a 18 anys); Serveis residencials d'estada limitada per a dones maltractades; Habitatges amb servies comuns per a persones amb disminució (Llars amb servei de suport i Llars residència); Serveis de centres residencials per a persones amb disminució; Serveis de centre residencials per a gent gran (Serveis de llar residència i Serveis de residència assistida); Habitatges tutelats per a gent gran; Serveis residencials d'atenció a toxicòmans; i Pisos assistits per a joves majors de 18 anys.

Condicions regulades

Seguidament a la seva enumeració, la disposició procedeix a la descripció de cada una de les modalitats. Adoptant una estructura similar a disposicions anteriors, el present Decret detalla la definició de la modalitat, els seus objectius, les seves funcions, els seus destinataris i el personal.

Font

Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya (DOGC), núm. 2237, p. 8210.

■ **Decret 176/2000, de 15 de maig, de modificació del Decret 284/1996, de 23 de juliol, de regulació del Sistema Català de Serveis Socials**

Referència

Referència: D 176/2000.

Àmbit de vigència

Comunitat Autònoma de Catalunya.

Període de vigència

Disposició vigent des de 2000.

Descripció

Modifica el Decret 284/1996 en relació a la definició d'entitats i establiments socials, els drets dels usuaris, la llibertat d'ingrés en establiment residencial, l'autorització dels serveis i establiments privats, les obligacions de les entitats titulars de serveis socials, el personal, la qualificació de les entitats de serveis socials, el règim general de preus, el registre d'entitats, serveis i establiments socials, i el procediment sancionador. Així mateix modifica certes tipologies de serveis socials contingudes a l'annex del decret citat.

Modalitats regulades

La disposició regula certes tipologies ja enunciades en el Decret 284/1996, introduint alguna nova modalitat: Serveis residencials d'estada limitada per a dones maltractades (Cases d'acolliment i Pisos amb suport); Serveis de centres residencials per a gent gran (Servei de llar residència i Servei de residència assistida); i Serveis residencials d'atenció a toxicòmans.

Condicions regulades

Novament el decret s'estructura en definició, objectius, funcions, destinataris i personal.

Font

Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya (DOGC), núm. 3148, p. 6734.

■ **Decret 27/2003, de 21 de gener, de l'atenció social primària**

Referència

Referència: D 27/2003.

Àmbit de vigència

Comunitat Autònoma de Catalunya.

Període de vigència

Disposició vigent des de 2003.

Descripció

Regula l'atenció social primària dins el marc establert pel Decret legislatiu 17/1994 i la seva normativa de desplegament, establint els principis bàsics d'actuació, l'àmbit territorial d'actuació, les competències de les administracions públiques catalanes, els conceptes de persones destinatàries, estat de necessitat i criteris d'accés als Serveis Socials, els drets i les obligacions de les persones destinatàries, les tipologies de serveis socials d'atenció primària, la coordinació, cooperació i col·laboració en l'àmbit de l'atenció social primària, i els recursos humans, mitjans materials i finançament.

Modalitats regulades

Donada la finalitat de regular els serveis socials d'atenció primària, la present disposició només involucra els Serveis residencials d'estada limitada (Annex 1).

Condicions regulades

El Decret adopta l'habitual estructura de definició, objectius, funcions, destinataris i personal, incorporant en darrer terme les condicions materials. No obstant, aquest apartat no fa referència específica a aquestes, sinó que enuncia que seran les mateixes establertes per la normativa vigent per als serveis de centres residencials.

Adicionalment aquest decret aporta altres condicions materials generals als serveis socials, si bé, la seva contribució és pot qualificar de poc rellevant i clarament excèntrica respecte el camp d'estudi de la investigació. L'article 19 –Mitjans materials- estableix per als serveis d'atenció social primària l'exigència de disposar d'una senyal identificativa a l'exterior de l'establiment i de la *dotació informàtica suficient, de la compatibilitat de sistemes informàtics i de connexió telemàtica per garantir la gestió eficient de la seva tasca quotidiana, la gestió d'expedients administratius i la gestió del coneixement.*

Font

Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya (DOGC), núm. 3815, p. 2066.

■ **Decret 271/2003, de 4 de novembre, dels serveis d'acolliment residencial per a persones amb discapacitat**

Referència

Referència: D 271/2003.

Àmbit de vigència

Comunitat Autònoma de Catalunya.

Període de vigència

Disposició derogada. Vigent des de 2003 fins a 2006.

Descripció

Estableix i regula el suport que es presta en els serveis d'acolliment residencial per a persones amb discapacitat dels habitatges amb serveis comuns per a persones amb disminució i dels serveis de centres residencials per a persones amb disminució del Sistema Català de Serveis Socials i de la Xarxa Bàsica de Serveis Socials de Responsabilitat Pública en relació a: Persones usuàries, intensitat del servei, drets i accés als serveis (àrees de valoració), condicions funcionals i materials dels serveis.

Modalitats regulades

La present disposició modifica les modalitats anunciades en el Decret 284/1996, substituint-les per les següents: Serveis d'acolliment residencial per a persones amb discapacitat física que requereixen suport intermitent o limitat; Serveis d'acolliment residencial per a persones amb discapacitat física que requereixen suport extens o generalitzat; Serveis d'acolliment residencial per a persones amb discapacitat psíquica que requereixen suport intermitent o limitat; i Serveis d'acolliment residencial per a persones amb discapacitat psíquica que requereixen suport extens o generalitzat

Condicions regulades

S'ocupa de regular les condicions funcionals (Annex 2) i les condicions materials (Annex 3) de les 4 modalitats enunciades. En relació a les primeres, determina els serveis bàsics i opcionals, i el personal necessari. En relació a les segones, principalment el document recull exigències sobre la composició i dimensionat de les estances, els equips i les condicions de il·luminació i ventilació de l'establiment.

Font

Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya (DOGC), núm. 4013, p. 22620.

■ **Decret 318/2006, de 25 de juliol, dels serveis d'acolliment residencial per a persones amb discapacitat**

Referència

Referència: D 318/2006.

Àmbit de vigència

Comunitat Autònoma de Catalunya.

Període de vigència

Normativa vigent des de 2006.

Descripció

Normativa que deroga el Decret 271/2003, i estableix un nou marc per al suport que es presta en els serveis d'acolliment residencial per a persones amb discapacitat dels habitatges amb serveis comuns per a persones amb disminució i dels serveis de centres residencials per a persones amb disminució del Sistema Català de Serveis Socials i de la Xarxa Bàsica de Serveis Socials de Responsabilitat Pública en relació a: Persones usuàries, intensitat del servei, drets i accés als serveis (àrees de valoració), condicions funcionals i materials dels serveis.

Respecte el decret derogat, presenta canvis principalment en: l'eina de valoració de la discapacitat, la definició dels i de les professionals d'atenció directa, i el conjunt de condicions materials i funcionals dels equipaments.

Modalitats regulades

El Decret fa referència a les mateixes modalitats de la disposició que ve a substituir: Serveis d'acolliment residencial per a persones amb discapacitat física que requereixen suport intermitent o limitat; Serveis d'acolliment residencial per a persones amb discapacitat física que requereixen suport extens o generalitzat; Serveis d'acolliment residencial per a persones amb discapacitat psíquica que requereixen suport intermitent o limitat; i Serveis d'acolliment residencial per a persones amb discapacitat psíquica que requereixen suport extens o generalitzat

Condicions regulades

El document adopta la mateixa estructura que el decret anterior, i es centra en especificar els serveis bàsics i opcionals, i el personal necessària de cada modalitat (Annex 2), i en definir les condicions materials de les mateixes (Annex 3), aportant criteris sobre la composició i dimensionat de les estances, els equips i les condicions de il·luminació i ventilació de l'establiment.

Font

Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya (DOGC), núm. 4685, p. 33802.

■ **Llei 12/2007, d'11 d'octubre, de serveis socials**

Referència

Ll 12/2007.

Àmbit de vigència

Comunitat Autònoma de Catalunya.

Període de vigència

Disposició vigent des de 2007.

Descripció

Regula i ordena el sistema de serveis socials, derogant l'anterior marc normatiu fixat pel Decret Legislatiu 17/1994:

Defineix els objectius i les finalitats dels serveis socials, desenvolupa els principis rectors, i estableix les situacions amb necessitat d'atenció, i els drets i els deures dels usuaris dels serveis socials.

Regula el sistema de serveis socials de responsabilitat pública i n'ordena l'estructura, les funcions i les prestacions. Introdueix la Cartera de serveis socials com a instrument per a assegurar l'accés a les prestacions garantides del sistema de serveis socials i inclou un catàleg de serveis que ha de constituir la guia per elaborar-la.

Estableix el règim competencial i organitzatiu regulant les competències de les administracions públiques, l'organització territorial dels serveis, la planificació dels serveis socials, la coordinació i la col·laboració interadministratives, i el paper dels professionals en els serveis socials.

Regula la participació cívica en tots els nivells dels serveis socials, el finançament, el paper de la iniciativa privada social i mercantil, la formació i la recerca, la qualitat dels serveis, i la inspecció, el control i el règim sancionador.

Modalitats regulades

La Llei detalla un ampli catàleg de modalitats, adoptant prestacions ja existents i incorporant-ne de noves (Annex). Entre aquest ampli ventall destaquen: Servei d'acolliment residencial d'urgència; Servei de residència temporal per a persones adultes en situació de marginació; Servei de centre d'acolliment; Servei de Centre Residencial d'Acció Educativa (CRAE); Servei de Centre Residencial d'Educació Intensiva (CREI); Servei de pis assistit per a joves de 16 a 18 anys; Servei de pis assistit per a joves majors de 18 anys; Servei de residència o pis per a joves vinculats a programes d'inserció laboral; Servei de centre de nit per a persones grans amb dependència o risc social; Servei de llar residència per a gent gran de caràcter temporal o permanent; Servei de residència assistida per a gent gran de caràcter temporal o permanent; Servei d'habitatge tutelat per a gent gran de caràcter temporal o permanent; Servei de centre de nit per a persones amb discapacitat intel·lectual; Servei de llar amb suport o llar residència temporal o permanent per a persones amb discapacitat intel·lectual; Servei de centre residencial temporal o permanent per a persones amb discapacitat intel·lectual; Servei de centre de nit per a persones amb discapacitat física; Servei de llar amb suport o llar residència temporal o permanent per a persones amb discapacitat física; Servei de centre residencial temporal o permanent per a persones amb discapacitat física; Servei de centre de nit per a persones amb problemàtica social derivada de malaltia mental; Servei de llar residència temporal o permanent per a persones amb problemàtica social derivada de malaltia mental; Servei de llar amb suport temporal o permanent per a persones amb problemàtica social derivada de malaltia mental; Servei de residència assistida temporal o permanent per a persones amb problemàtica social derivada de malaltia mental; Servei de centre de nit per a persones afectades pel virus VIH/SIDA; Servei temporal de llar amb suport per a persones afectades pel virus VIH/SIDA; Servei temporal de llar residència per a persones afectades pel virus VIH/SIDA; Servei de casa d'acolliment per a dones en situació de violència masclista i per als seus fills; Servei de pis amb suport per a dones en situació de violència masclista i per als seus fills; Servei de pis pont per a dones en situació de violència masclista i per als seus fills; i Servei de llar amb suport per a persones amb drogodependències.

Condicions regulades

Aquesta disposició no especifica les condicions dels diferents models.

Font

Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya (DOGC), núm. 4990, p. 37788.

■ **Decret 151/2008, de 29 de juliol, pel qual s'aprova la Cartera de Serveis Socials 2008-2009**

Referència

Referència: D 151/2008.

Àmbit de vigència

Comunitat Autònoma de Catalunya.

Període de vigència

Disposició derogada. Vigent des de 2008 fins a 2010.

Descripció

Defineix, per a cada prestació de la Xarxa de Serveis Socials d'Atenció Pública, el seu tipus, la població a què va destinada, l'establiment o l'equip professional que l'ha de gestionar, els perfils i

les ràtios de professionals de l'equip, els estàndards de qualitat i els criteris d'accés, així com, per a les prestacions de servei no gratuïtes, el cost de referència, el mòdul social i el copagament.

Modalitats regulades

La disposició, basant-se en el catàleg definit per la Llei 12/2007, detalla un ampli ventall de modalitats: Servei d'acolliment residencial d'urgència; Servei de residència temporal per a persones adultes en situació de marginació; Servei de centre d'acolliment; Servei de Centre Residencial d'Acció Educativa (CRAE); Servei de Centre Residencial d'Educació Intensiva (CREI); Servei de pis assistit per a joves de 16 a 18 anys; Servei de pis assistit per a joves majors de 18 anys; Servei de residència o pis per a joves vinculats a programes d'inserció laboral; Servei de llar residència per a gent gran de caràcter temporal o permanent; Servei de residència assistida per a gent gran de caràcter temporal o permanent; Servei d'habitatge tutelat per a gent gran de caràcter temporal o permanent; Servei de llar amb suport per a persones amb discapacitat intel·lectual amb necessitat de suport intermitent; Servei de llar residència temporal o permanent per a persones amb discapacitat intel·lectual; Servei de centre residencial temporal o permanent per a persones amb discapacitat intel·lectual; Servei de llar amb suport per a persones amb discapacitat física amb necessitat de suport intermitent; Servei de llar residència temporal o permanent per a persones amb discapacitat física; Servei de centre residencial temporal o permanent per a persones amb discapacitat física; Servei de llar residència temporal o permanent per a persones amb problemàtica social derivada de malaltia mental; Servei de llar amb suport temporal o permanent per a persones amb problemàtica social derivada de malaltia mental; Servei de residència assistida temporal o permanent per a persones amb problemàtica social derivada de malaltia mental; Servei de llar amb suport per a persones amb drogodependències; Servei residencial per a persones amb drogodependències; Servei temporal de llar amb suport per a persones afectades pel virus VIH/SIDA; Servei temporal de llar residència per a persones afectades pel virus VIH/SIDA; Servei d'atenció i acolliment d'urgència per a dones en situació de violència masclista i per als seus fills i filles; Servei d'acolliment i recuperació per a dones en situació de violència masclista i per als seus fills i filles; Servei de pis amb suport per a dones en situació de violència masclista i per als seus fills i filles; i Servei de pis pont per a dones en situació de violència masclista i per als seus fills i filles.

Condicions regulades

A diferència de disposicions anteriors, la Cartera de serveis socials, estableix una detallada definició de les condicions de cada modalitat, especificant: Descripció, garantia de la prestació, situació de la població destinatària, edat població destinatària, forma de prestació, perfils professionals, ràtios de professionals, estàndards de qualitat, i criteris d'accés - normativa reguladora.

Font

Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya (DOGC), núm. 5185, p. 59988.

■ **Decret 142/2010, d'11 d'octubre, pel qual s'aprova la Cartera de Serveis Socials 2010-2011**

Referència

Referència: D 142/2010.

Àmbit de vigència

Comunitat Autònoma de Catalunya.

Període de vigència

Normativa vigent des de 2010.

Descripció

Determina el conjunt de prestacions de serveis, econòmiques i tecnològiques de la Xarxa de Serveis Socials d'Atenció Pública, i indica els objectius a assolir al final del període 2010-2011. La cartera té com a destinataris les persones que es troben en situacions amb necessitat d'atenció especial, com són, entre d'altres, les persones amb dependència o discapacitat, malaltia mental, amb drogodependència i amb altres addiccions, la violència i delinqüència juvenil, o les sotmeses a mesures d'execució penal, vulnerabilitat, risc o dificultat social per a la gent gran, la infància i l'adolescència, exclusió o urgència social, les víctimes de violència masclista, discriminació o pobresa.

Defineix, per a cada prestació, la garantia, la descripció, l'objecte, les funcions, la tipologia, la població destinatària, l'establiment o equip professional que l'ha de gestionar, els perfils i les ràtios

de professionals de l'equip, els estàndards de qualitat i els criteris d'accés, així com, per les prestacions de servei no gratuïtes, el cost de referència, el mòdul social i el copagament.

Modalitats regulades

La disposició, seguint els criteris marcats per l'anterior cartera, enumera les següents modalitats: Servei d'acolliment residencial d'urgència; Servei de residència temporal per a persones adultes en situació d'exclusió social; Servei de centre d'acolliment; Servei de Centre Residencial d'Acció Educativa (CRAE); Servei de Centre Residencial d'Educació Intensiva (CREI); Servei de pis assistit per a joves de 16 a 18 anys; Servei de pis assistit per a joves majors de 18 anys; Servei de residència o pis per a joves vinculats a programes d'inserció laboral; Servei de llar residència per a gent gran de caràcter temporal o permanent; Servei de residència assistida per a gent gran de caràcter temporal o permanent; Servei d'habitatge tutelat per a gent gran de caràcter temporal o permanent; Servei de llar amb suport per a persones amb discapacitat intel·lectual amb necessitat de suport intermitent; Servei de llar residència temporal o permanent per a persones amb discapacitat intel·lectual; Servei de centre residencial temporal o permanent per a persones amb discapacitat intel·lectual; Servei de llar amb suport per a persones amb discapacitat física amb necessitat de suport intermitent; Servei de llar residència temporal o permanent per a persones amb discapacitat física; Servei de centre residencial temporal o permanent per a persones amb discapacitat física; Servei de llar amb suport temporal o permanent per a persones amb problemàtica social derivada de malaltia mental; Servei de llar residència temporal o permanent per a persones amb problemàtica social derivada de malaltia mental; Servei de residència assistida temporal o permanent per a persones amb problemàtica social derivada de malaltia mental; Serveis de pis amb suport per a persones amb drogodependències; Serveis de comunitat terapèutica per a persones amb drogodependències; Servei temporal de llar amb suport per a persones afectades pel virus VIH/SIDA; Servei temporal de llar residència per a persones afectades pel virus VIH/SIDA; Servei d'atenció i acolliment d'urgència per a dones en situació de violència masclista i per als seus fills i filles; Servei d'acolliment i recuperació per a dones en situació de violència masclista i per als seus fills i filles; Servei de pis amb suport per a dones en situació de violència masclista i per als seus fills i filles; i Servei de pis pont per a dones en situació de violència masclista i per als seus fills i filles.

Condicions regulades

La Cartera 2010-2011, adoptant parcialment l'estructura de l'anterior cartera detalla: Garantia de la prestació, descripció/definició, objecte, funcions, tipologia de la prestació, situació de la població destinatària, edat població destinatària, forma de prestació, perfils professionals, ràtios de professionals, estàndards de qualitat, i criteris d'accés - normativa reguladora.

Font

Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya (DOGC), núm. 5738, p. 76196.

A1.2.3 ANÀLISI DELS MODELS D'HABITABILITAT

A1.2.3.1 SERVEIS RESIDENCIALS D'ESTADA LIMITADA

■ **Servei d'acolliment residencial d'urgència**

Referència

S.1.1 Acolliment residencial d'urgència.

Descripció

Servei d'acolliment residencial temporal adreçat a la població general que en casos puntuals i d'urgència supleix la llar familiar oferint cobertura a les necessitats bàsiques d'allotjament.

Destinatari

- Situació: Població en greu risc social.
- Edat: Població general.

Condicions d'accés

- L'existència de situació de necessitat.

- Per a les persones estrangeres, els requisits establerts en la normativa vigent d'estrangeria i d'acollida i integració de les persones immigrades.

Període de permanència

Temporal.

Forma de prestació

En establiment residencial o mitjançant fórmules alternatives.

Categories

Única.

Funcions

Expressades directament

- Funcions físiques: Menjador; higiene; descans; promocionar la salut.
- Funcions socials: Convivència; esbargir-se o culturitzar-se; educar-se.
- Funcions instrumentals: -.
- Funcions transversals: Allotjament; acolliment; atenció psicològica, social i educativa; suport social.

Expressades indirectament a través de satisfactors

- Funcions físiques: Mantenir equilibri tèrmic; respirar; observar; hidratar-se; alimentar-se; evacuar; mantenir la higiene corporal; vestir; dormir o descansar.
- Funcions socials: Socialitzar-se; esbargir-se o culturitzar-se.
- Funcions instrumentals: Desplaçar-se.
- Funcions transversals: -.

Cost econòmic

Sense dades.

Presència (*)

- Centres o unitats: 41 centres
- Places: 1.151 places
- Oferta anual: 420.115 estades/any
- Ocupants: 9.483 usuaris
- Estada mitjana: 33,61 estades/usuari·any
- Consum anual: 318.749 estades/any
- Ocupació: 75,87%

* Dades corresponents a Serveis residencials d'estada limitada, que agrupa els Serveis d'acolliment residencial d'urgència i els Serveis d'acolliment temporal per a persones adultes en situació de marginació.

■ **Servei de residència temporal per a persones adultes en situació d'exclusió social**

Referència

S.1.2 Residència temporal.

Descripció

Servei d'acolliment residencial temporal i de suport a persones adultes en situació d'exclusió social que no disposen de condicions sociofamiliars i d'atenció per romandre al seu habitatge o que no en disposen que té per objecte facilitar un entorn favorable, procurant el benestar de les persones ateses, i promoure la integració social, tot mantenint el màxim grau d'autonomia .

Destinatari

- Situació: Població en greu risc social.
- Edat: De 18 a 65 anys.

Condicions d'accés

- L'acreditació de la situació de necessitat.
- El requisit d'edat establert per aquesta prestació.
- Per a les persones estrangeres, els requisits establerts en la normativa vigent d'estrangeria i d'acollida i integració de les persones immigrades.

Període de permanència

Temporal.

Forma de prestació

En establiment residencial o mitjançant fórmules alternatives.

Categories

Única.

FuncionsExpressades directament

- Funcions físiques: Manutenció; higiene; cura de l'aspecte físic i del vestit; bugaderia i repàs de la roba; descans; prevenció del deteriorament físic; prevenció del deteriorament psíquic; garantir l'assistència sanitària.
- Funcions socials: Convivència; atenció familiar adreçada a l'afavoriment de les relacions de la família amb la persona usuària i el seu entorn; atenció psicològica, social i educativa.
- Funcions instrumentals: Programes d'activitats adreçats a la integració laboral.
- Funcions transversals: Allotjament; acolliment; programes adreçats al manteniment de l'autonomia; programes d'activitats adreçats al manteniment de les aptituds i de la motivació, com també dels interessos; suport social.
- Funcions addicionals: Atenció jurídica.

Expressades indirectament a través de satisfactors

- Funcions físiques: Mantenir equilibri tèrmic; respirar; observar; hidratar-se; alimentar-se; evacuar; mantenir la higiene corporal; vestir; dormir o descansar.
- Funcions socials: Socialitzar-se; esbargir-se o culturitzar-se.
- Funcions instrumentals: Desplaçar-se.
- Funcions transversals: -.

Cost econòmic

Sense dades.

Presència (*)

- Centres o unitats: 41 centres
- Places: 1.151 places
- Oferta anual: 420.115 estades/any
- Ocupants: 9.483 usuaris
- Estada mitjana: 33,61 estades/usuari-any
- Consum anual: 318.749 estades/any
- Ocupació: 75,87%

* Dades corresponents a Serveis residencials d'estada limitada, que agrupa els Serveis d'acolliment residencial d'urgència i els Serveis d'acolliment temporal per a persones adultes en situació de marginació.

A1.2.3.2 INFÀNCIA, ADOLESCÈNCIA I JOVENTUT■ **Servei de centre d'acolliment****Referència**

S.2.1 Centre d'acolliment.

Descripció

Servei residencial d'estada limitada i d'atenció immediata per a infants i adolescents que han de ser separats del seu nucli familiar mentre es realitza el diagnòstic de la situació de desemparament i es determina la mesura que cal aplicar (1 i 2).

Destinatari

- Situació: Infants i adolescents en risc o situació de desemparament.
- Edat: De 0 a 18 anys.

Condicions d'accés

- Desemparament del menor.

Període de permanència

Temporal.

Forma de prestació

En establiment residencial.

Categories

Única

FuncionsExpressades directament

- Funcions físiques: Alimentació; higiene; vestuari; descans; cura de la salut física; cura de la salut psíquica.
- Funcions socials: Socialitzar-se; lleure; exercir l'educació.
- Funcions instrumentals: -
- Funcions transversals: Allotjament; acolliment; exercir la guarda; suport social.
- Funcions addicionals: Fer el diagnòstic en centre i les valoracions especialitzades que no es poden abordar des del territori del menor, tenint en compte els corresponents informes de derivació; formulació de les propostes de mesura de protecció adients: retorn a la família biològica, acolliment familiar simple o preadoptiu o acolliment en un centre residencial.

Expressades indirectament a través de satisfactors

- Funcions físiques: Mantenir equilibri tèrmic; respirar; observar; hidratar-se; alimentar-se; evacuar; mantenir la higiene corporal; vestir; dormir o descansar.
- Funcions socials: Socialitzar-se; esbargir-se o culturitzar-se.
- Funcions instrumentals: Desplaçar-se.
- Funcions transversals: -.

Cost econòmic

Sense dades.

Presència

- Centres o unitats: 22 centres
 - Places: 585 places
 - Oferta anual: 213.525 estades/any
 - Ocupants: 673 usuaris
 - Estada mitjana: 365 estades/usuari·any
 - Consum anual: 245.645 estades/any
 - Ocupació: 115,04% (*)
- * Valor d'ocupació >100% donat que, davant la manca de dades, s'ha estimat una estada mitjana que probablement és superior a la real.

- **Servei de centre residencial d'acció educativa (CRAE)**

Referència

S.2.2 CRAE.

Descripció

Servei d'acolliment residencial temporal per a menors de zero a divuit anys sota mesura de tutela o guarda administrativa mentre no poden retornar amb la seva família o en cas que no tinguin una família d'acollida, que ofereix un recurs alternatiu a un medi familiar inexistent, deteriorat o amb greus dificultats per cobrir les seves necessitats bàsiques i que té per objectiu donar resposta a situacions i necessitats educatives i assistencials que requereixen una especialització tècnica en la seva guarda i educació alternativa a la seva família d'origen.

Destinatari

- Situació: Infants i adolescents amb mesura administrativa d'acolliment simple en institució.
- Edat: De 0 a 18 anys.

Condicions d'accés

- Desempament del menor.

Període de permanència

Temporal.

Forma de prestació

En establiment residencial.

Categories

Única

FuncionsExpressades directament

- Funcions físiques: Alimentació; higiene; vestuari; descans; cura de la salut.
- Funcions socials: Exercir l'educació; promoure, establir i aplicar mesures tècniques educatives i d'inserció social i familiar; lleure.
- Funcions instrumentals: Promoure, establir i aplicar mesures d'inserció laboral.
- Funcions transversals: Allotjament; acolliment; exercir la guarda; suport social.
- Funcions addicionals: Coordinar-se amb els serveis socials bàsics, amb professionals d'altres sistemes de benestar social, amb les entitats associatives i amb les que actuen en l'àmbit dels serveis especialitzats.

Expressades indirectament a través de satisfactors

- Funcions físiques: Mantenir equilibri tèrmic; respirar; observar; hidratar-se; alimentar-se; evacuar; mantenir la higiene corporal; vestir; dormir o descansar.
- Funcions socials: Socialitzar-se; esbargir-se o culturitzar-se.
- Funcions instrumentals: Desplaçar-se.
- Funcions transversals: -.

Cost econòmic

Sense dades.

Presència

- Centres o unitats: 101 centres
- Places: 1.898 places
- Oferta anual: 692.770 estades/any
- Ocupants: 673 usuaris
- Estada mitjana: 365 estades/usuari·any
- Consum anual: 245.645 estades/any
- Ocupació: 105,85% (*)

* Valor d'ocupació >100% donat que, davant la manca de dades, s'ha estimat una estada mitja que probablement és superior a la real.

- **Servei de centre residencial d'educació intensiva (CREI)**

Referència

S.2.3 CREI.

Descripció

Servei residencial d'acolliment d'estada limitada adreçat a adolescents d'entre dotze i divuit anys tutelats per l'Administració de la Generalitat de Catalunya que presenten alteracions conductuals, que té com a objectiu cobrir les necessitats assistencials i proporcionar sistemes d'educació intensiva mitjançant una especialització tècnica alternativa en la seva cura i atenció.

Destinatari

- Situació: Adolescents i joves, tutelats pel servei territorial corresponent d'Atenció a la Infància i l'Adolescència, que presenten alteracions conductuals que requereixen d'uns sistemes d'educació intensiva.
- Edat: De 12 a 18 anys.

Condicions d'accés

- Desempament del menor.

Període de permanència

Temporal.

Forma de prestació

En establiment residencial.

Categories

Única

FuncionsExpressades directament

- Funcions físiques: -.
- Funcions socials: Exercir l'educació; promoure, establir i aplicar mesures tècniques educatives i d'inserció social i familiar.
- Funcions instrumentals: Promoure, establir i aplicar mesures d'inserció laboral.
- Funcions transversals: Exercir la guarda.
- Funcions addicionals: Coordinar-se amb els serveis socials bàsics, amb professionals d'altres sistemes de benestar social, amb les entitats associatives i amb les que actuen en l'àmbit dels serveis especialitzats.

Cost econòmic

Sense dades.

Presència

- Centres o unitats: 3 centres
- Places: 78 places
- Oferta anual: 28.470 estades/any
- Ocupants: sense dades
- Estada mitjana: sense dades
- Consum anual: sense dades
- Ocupació: sense dades

- **Servei de pis assistit per a joves de setze a divuit anys**

Referència

S.2.4 Pis assistit joves 16-18 anys.

Descripció

Servei d'habitatge de caràcter assistencial i educatiu per a joves entre 16 i 18 anys amb mesura d'acolliment simple en institució, per a qui es considera necessari iniciar un procés de desinternament progressiu per assolir la majoria d'edat amb la capacitat suficient per obtenir la integració social, tot i oferint guarda, educació i preparació per a la vida autònoma i mantenint-se la tutela i control per part de l'entitat pública de protecció de menors.

Destinatari

Situació: Joves menors d'edat tutelats/ades que han estat en centres d'acció educativa de l'Administració de la Generalitat de Catalunya.

Edat: De 16 a 18 anys.

Condicions d'accés

- Desempament del menor.

Període de permanència

Temporal.

Forma de prestació

Habitatge amb serveis comuns.

Categories

Única

FuncionsExpressades directament

- Funcions físiques: Alimentació; higiene; vestuari; descans; cura de la salut física; cura de la salut psíquica.
- Funcions socials: Exercir l'educació; promoure, establir i aplicar mesures tècniques educatives i d'inserció social i familiar.
- Funcions instrumentals: Promoure, establir i aplicar mesures d'inserció laboral.
- Funcions transversals: Allotjament; acolliment; exercir la guarda; promoció de l'autonomia; suport social.
- Funcions addicionals: Preparar el desinternament dels menors atesos de forma gradual i progressiva; coordinar-se amb els serveis socials bàsics, amb professionals d'altres sistemes de

benestar social, amb les entitats associatives i amb les que actuen en l'àmbit dels serveis especialitzats.

Expressades indirectament a través de satisfactors

- Funcions físiques: Mantenir equilibri tèrmic; respirar; observar; hidratar-se; alimentar-se; evacuar; mantenir la higiene corporal; vestir; dormir o descansar.
- Funcions socials: Socialitzar-se; esbargir-se o culturitzar-se.
- Funcions instrumentals: Desplaçar-se.
- Funcions transversals: -.

Cost econòmic

Sense dades.

Presència (*)

- Centres o unitats: 74 unitats
- Places: 348 places
- Oferta anual: 127.020 estades/any
- Ocupants: 326 usuaris
- Estada mitjana: 365 estades/usuari-any
- Consum anual: 118.990 estades/any
- Ocupació: 93,68%

* Dades corresponents al conjunt de pisos de serveis socials, que agrupa el Servei de pis assistit per a joves de setze a divuit anys, el Servei de pis assistit per a joves majors de divuit anys, i el Servei de residència o pisos per a persones joves vinculades a programes d'inserció laboral.

■ **Servei de pis assistit per a joves majors de divuit anys**

Referència

S.2.5 Pis assistit joves majors 18 anys.

Descripció

Servei d'habitatge per a joves entre 18 i 21 anys extutelats i sense recursos propis ni familiars que en arribar a la majoria d'edat surten de les institucions on han estat acollits, que proporciona les eines que necessiten per obrir-se camí en els àmbits social i laboral.

Destinatari

- Situació: Joves sense recursos propis, ni familiars, en especial joves que en arribar a la majoria d'edat surten de les institucions on han estat acollits.
- Edat: De 18 a 21 anys.

Condicions d'accés

- Joves que no tinguin recursos propis per assolir una autonomia global i que a partir d'un consentiment i compromís exprés, mostrin una clara motivació, responsabilitat, voluntarietat i capacitat d'esforç per a la seva inserció sociocultural.

Període de permanència

Temporal.

Forma de prestació

Habitatge amb serveis comuns.

Categories

Única

Funcions

Expressades directament

- Funcions físiques: Promocionar la salut.
- Funcions socials: Socialitzar-se; potenciar una educació integral dels joves pel que fa a la dimensió personal, relacional i formativa.
- Funcions instrumentals: Potenciar una educació integral dels joves pel que fa a la dimensió laboral.
- Funcions transversals: Guarda; oferir una alternativa al medi familiar inexistent, deteriorat o en greu dificultat; oferir un acompanyament educatiu durant el procés d'assoliment de l'autonomia personal.

- Funcions addicionals: Coordinar-se amb els serveis socials bàsics, amb professionals d'altres sistemes de benestar social, amb les entitats associatives i amb les que actuen en l'àmbit dels serveis especialitzats.

Cost econòmic

Sense dades.

Presència (*)

- Centres o unitats: 74 unitats
- Places: 348 places
- Oferta anual: 127.020 estades/any
- Ocupants: 326 usuaris
- Estada mitjana: 365 estades/usuari·any
- Consum anual: 118.990 estades/any
- Ocupació: 93,68%

* Dades corresponents al conjunt de pisos de serveis socials, que agrupa el Servei de pis assistit per a joves de setze a divuit anys, el Servei de pis assistit per a joves majors de divuit anys, i el Servei de residència o pisos per a persones joves vinculades a programes d'inserció laboral.

- **Servei de residència o pisos per a persones joves vinculades a programes d'inserció laboral**

Referència

S.2.6 Residència/pisos inserció laboral.

Descripció

Servei residencial per a per a persones treballadores de 16 a 18 anys tutelades per l'Administració de la Generalitat de Catalunya i per persones de 18 a 20 anys extutelades, que pretén donar resposta a situacions i necessitats assistencials, educatives i laborals que requereixen una especialització tècnica en la inserció laboral dels joves tutelats i extutelats amb l'objectiu de facilitar la seva autonomia i reforçar la seva independència per tal de finalitzar amb èxit el seu procés d'integració social.

Destinatari

- Situació: Joves menors d'edat (16 a 18) tutelats/ades per l'Administració de la Generalitat de Catalunya i per majors d'edat (18 a 20) extutelats/ades.
- Edat: De 16 a 20 anys.

Condicions d'accés

- Menors d'edat: desemparament.
- Majors d'edat: Joves que no tinguin recursos propis per assolir una autonomia global i que a partir d'un consentiment i compromís exprés, mostrin una clara motivació, responsabilitat, voluntarietat i capacitat d'esforç per a la seva inserció sociocultural.

Període de permanència

Temporal.

Forma de prestació

En establiment residencial.

Categories

Única.

Funcions

Expressades directament

- Funcions físiques: -.
- Funcions socials: Exercir l'educació.
- Funcions instrumentals: Promoure, establir i aplicar mesures d'inserció laboral.
- Funcions transversals: Exercir la guarda; promocionar l'autonomia.
- Funcions addicionals: Coordinar-se amb els serveis socials bàsics, amb professionals d'altres sistemes de benestar social, amb les entitats associatives i amb les que actuen en l'àmbit dels serveis especialitzats.

Cost econòmic

Sense dades.

Presència (*)

- Centres o unitats: 74 unitats
- Places: 348 places
- Oferta anual: 127.020 estades/any
- Ocupants: 326 usuaris
- Estada mitjana: 365 estades/usuari-any
- Consum anual: 118.990 estades/any
- Ocupació: 93,68%

* Dades corresponents al conjunt de pisos de serveis socials, que agrupa el Servei de pis assistit per a joves de setze a divuit anys, el Servei de pis assistit per a joves majors de divuit anys, i el Servei de residència o pisos per a persones joves vinculades a programes d'inserció laboral.

A1.2.3.3 PERSONES GRANS AMB DEPENDÈNCIA O RISC SOCIAL

- **Servei de llar residència per a gent gran de caràcter temporal o permanent**

Referència

S.3.1 Llar residència.

Descripció

Servei d'acolliment residencial de caràcter temporal o permanent per a persones grans amb un grau d'autonomia suficient per a les activitats de la vida diària però que requereixen un determinat nivell d'organització i suport personal, que té l'objectiu principal de facilitar un entorn substitutori de la llar (1 i 2).

Destinatari

- Situació: Risc social.
- Edat: 65 i més anys.

Condicions d'accés

- L'acreditació de la situació de necessitat.
- L'acreditació de la situació de dependència, si és el cas.
- El requisit d'edat establert per a aquesta prestació.
- La residència en un municipi de Catalunya.
- Per a les persones estrangeres, els requisits establerts en la normativa vigent d'estrangeria i d'acollida i integració de les persones immigrades.
- L'abonament del preu públic, si és el cas.

Període de permanència

Temporal.

Forma de prestació

Alternativa a la llar. La llar residència consta d'un habitatge amb serveis comuns i d'un equip professional de manera que s'asseguri la presència permanent i continuada durant les vint-i-quatre hores del dia.

Categories

Única.

FuncionsExpressades directament

- Funcions físiques: Manutenció; evacuar; mantenir la higiene corporal.
- Funcions socials: Convivència; esbargir-se o culturitzar-se.
- Funcions instrumentals: -.
- Funcions transversals: Allotjament; acolliment; substituir la llar; suport personal; suport social.
- Funcions addicionals: -.

Expressades indirectament a través de satisfactors

- Funcions físiques: Mantenir equilibri tèrmic; respirar; observar; hidratar-se; alimentar-se; evacuar; mantenir la higiene corporal; vestir; dormir o descansar.
- Funcions socials: Socialitzar-se; esbargir-se o culturitzar-se.

- Funcions instrumentals: Desplaçar-se.
- Funcions transversals: -.

Cost econòmic

847,24 euros/usuari-mes.

Presència (*)

- Centres o unitats: 1.227 centres
- Places: 60.205 places
- Oferta anual: 21.974.825 estades/any
- Ocupants: 30.132 usuaris
- Estada mitjana: 365 estades/usuari-any
- Consum anual: 10.998.180 estades/any
- Ocupació: 53,73 %

* Dades corresponents al conjunt de residències de serveis socials, que agrupa el Servei de llar residència per a gent gran de caràcter temporal o permanent, i el Servei de residència assistida per a gent gran de caràcter temporal o permanent. Els valors de consum i ocupació, davant la manca de dades de 2010, corresponen al mes de gener de 2007.

■ **Servei de residència assistida per a gent gran de caràcter temporal o permanent**

Referència

S.3.2 Residència assistida.

Descripció

Servei d'acolliment residencial i d'assistència integral de caràcter permanent o temporal per a persones grans amb dependències que no tenen un grau d'autonomia suficient per realitzar les activitats de la vida diària, que necessiten supervisió constant i que tenen una situació sociofamiliar que requereix la substitució de la llar, que té per objecte facilitar un entorn adequat i adaptat a les necessitats d'assistència i afavorir la recuperació i el manteniment del màxim grau d'autonomia personal i social.

Destinatari

- Situació: Dependència i/o risc social.
- Edat: 65 anys i més.

Condicions d'accés

- L'acreditació de la situació de necessitat.
- L'acreditació de la situació de dependència, si és el cas.
- El requisit d'edat establert per a aquesta prestació.
- La residència en un municipi de Catalunya.
- Per a les persones estrangeres, els requisits establerts en la normativa vigent d'estrangeria i d'acollida i integració de les persones immigrades.
- L'abonament del preu públic, si és el cas.

Període de permanència

Temporal o permanent.

Forma de prestació

En establiment residencial.

Categories

La Cartera de serveis socials 2010-2011 preveu tres categories de prestacions vinculades al grau de dependència de les persones usuàries i que es diferencien pels ràtios de professionals:

- Categoria 1: Servei de residència assistida per a gent gran amb risc social de caràcter temporal o permanent.
- Categoria 2: Servei de residència assistida per a gent gran de caràcter temporal o permanent. Grau II.
- Categoria 3: Servei de residència assistida per a gent gran de caràcter temporal o permanent. Grau III.

FuncionsExpressades directament

- Funcions físiques: Manutenció; higiene personal; bugaderia i repàs de la roba; manteniment de les funcions físiques i cognitives; garantir l'assistència sanitària.
- Funcions socials: Convivència; dinamització sociocultural; atenció familiar adreçada a l'afavoriment de les relacions de la família de la persona usuària amb el seu entorn.
- Funcions instrumentals: -
- Funcions transversals: Allotjament; acolliment; atenció personal en les activitats de la vida diària; hàbits d'autonomia; suport social.
- Funcions addicionals: -

Cost econòmic

- Categoria 1: 1.384,88 euros/usuari-mes
- Categoria 2: 1.595,06 euros/usuari-mes
- Categoria 3: 1.869,41 euros/usuari-mes

Presència (*)

- Centres o unitats: 1.227 centres
- Places: 60.205 places
- Oferta anual: 21.974.825 estades/any
- Ocupants: 30.132 usuaris
- Estada mitjana: 365 estades/usuari-any
- Consum anual: 10.998.180 estades/any
- Ocupació: 53,73 %

* Dades corresponents al conjunt de residències de serveis socials, que agrupa el Servei de llar residència per a gent gran de caràcter temporal o permanent, i el Servei de residència assistida per a gent gran de caràcter temporal o permanent. Els valors de consum i ocupació, davant la manca de dades de 2010, corresponen al mes de gener de 2007.

- **Servei d'habitatge tutelat per a gent gran de caràcter temporal o permanent**

Referència

S.3.3 Habitatge tutelat.

Descripció

Servei d'acolliment alternatiu per a persones grans autònomes, les circumstàncies sociofamiliars de les quals no els permeten romandre a la pròpia llar, que s'ofereix en conjunts d'habitatges, reduïts o complets, en número variable i amb estances d'ús comú i sense barreres arquitectòniques, on els residents comparteixen tasques i despeses i, optativament, poden viure amb els cònjuges o parelles i amb les persones que en depenguin. L'objectiu d'aquest servei és dotar a les persones grans d'un habitatge adequat i practicable que faciliti la màxima independència personal, constitueix el domicili habitual i afavoreixi la vida comunitària i la integració social.

Destinatari

- Situació: Risc social.
- Edat: 65 i més anys.

Condicions d'accés

- L'acreditació de la situació de necessitat.
- L'acreditació de la situació de dependència, si és el cas.
- El requisit d'edat establert per a aquesta prestació.
- La residència en un municipi de Catalunya.
- Per a les persones estrangeres, els requisits establerts en la normativa vigent d'estrangeria i d'acollida i integració de les persones immigrades.
- L'abonament del preu públic, si és el cas.

Període de permanència

Temporal.

Forma de prestació

Alternativa a la llar, habitatge amb estances d'ús comú.

Categories

Única.

FuncionsExpressades directament

- Funcions físiques: Manutenció (opcional); bugaderia (opcional); promocionar la salut.
- Funcions socials: Socialitzar-se.
- Funcions instrumentals: Higiene de l'habitatge (opcional).
- Funcions transversals: Allotjament; acolliment; suport personal; promoció de l'autonomia.
- Funcions addicionals: -.

Expressades indirectament a través de satisfactors

- Funcions físiques: Hidratar-se; alimentar-se; evacuar; mantenir la higiene corporal; dormir o descansar.
- Funcions socials: Socialitzar-se; esbargir-se o culturitzar-se.
- Funcions instrumentals: -.
- Funcions transversals: -.

Cost econòmic

283,71 euros/usuari·mes.

Presència

- Centres o unitats: 44 unitats
- Places: 2.761 places
- Oferta anual: 1.007.765 estades/any
- Ocupants: sense dades
- Estada mitjana: sense dades
- Consum anual: sense dades
- Ocupació: sense dades

A1.2.3.4 PERSONES AMB DISCAPACITAT INTEL·LECTUAL

- **Servei de llar amb suport per a persones amb discapacitat intel·lectual amb necessitat de suport intermitent**

Referència

S.4.1 Llar amb suport.

Descripció

Servei d'acolliment alternatiu adreçat a persones amb discapacitat intel·lectual d'entre 18 i 65 anys amb un bon grau d'autonomia personal però que necessiten un suport intermitent quan les seves circumstàncies personals, socials i familiars ho fan aconsellable, que es desenvolupa en un habitatge ordinari, integrat a l'entorn comunitari, que constitueix el domicili habitual de les persones usuàries, i que pretén afavorir la màxima independència, autonomia personal i social.

Destinatari

- Situació: Dependència i/o risc social.
- Edat: De 18 a 65 anys.

Condicions d'accés

- L'acreditació de la situació de necessitat.
- L'acreditació de la situació de dependència, si és el cas.
- El requisit d'edat establert per a aquesta prestació.
- La residència en un municipi de Catalunya.
- Per a les persones estrangeres, els requisits establerts en la normativa vigent d'estrangeria i d'acollida i integració de les persones immigrades.
- L'abonament del preu públic, si és el cas.

Període de permanència

Temporal.

Forma de prestació

Alternativa a la llar, habitatge ordinari. (1)

Categories

Única

FuncionsExpressades directament

- Funcions físiques: Manutenció; atenció a la salut i a la seguretat personal a la llar.
- Funcions socials: Convivència i foment de les relacions interpersonals i socials; foment de l'oci i del lleure.
- Funcions instrumentals: -
- Funcions transversals: Allotjament; acolliment; atenció o cura personal; foment dels hàbits d'autonomia personal; assessorament i supervisió; atenció conductual.

- Funcions addicionals: -

Expressades indirectament a través de satisfactors

- Funcions físiques: Mantenir l'equilibri tèrmic; respirar; observar; hidratar-se; alimentar-se; evacuar; mantenir la higiene corporal; vestir; dormir o descansar.
- Funcions socials: Socialitzar-se; esbargir-se o culturitzar-se.
- Funcions instrumentals: Emmagatzemar; desplaçar-se.
- Funcions transversals: -

Cost econòmic

437,96 euros/usuari·mes

Presència

- Centres o unitats: 5 unitats
- Places: 23 places
- Oferta anual: 8.395 estades/any
- Ocupants: 23 usuaris
- Estada mitjana: 365 estades/usuari·any
- Consum anual: 8.395 estades/any
- Ocupació: 100%

- **Servei de llar residència temporal o permanent per a persones amb discapacitat intel·lectual**

Referència

S.4.2 Llar residència.

Descripció

Servei d'acolliment residencial, de caràcter temporal o permanent, adreçat a persones amb un grau de discapacitat intel·lectual igual o superior al 33% amb necessitat de suport, que necessiten la provisió d'un servei substitutori de la llar pel fet de ser impossible o desaconsellable viure a la pròpia llar, i que té per objecte afavorir i potenciar les habilitats d'autonomia personal, de la llar, oci, lleure i la vida comunitària dels usuaris.

Destinatari

- Situació: Dependència i/o risc social.
- Edat: De 18 a 65 anys.

Condicions d'accés

- L'acreditació de la situació de necessitat.
- L'acreditació de la situació de dependència, si és el cas.
- El requisit d'edat establert per a aquesta prestació.
- La residència en un municipi de Catalunya.
- Per a les persones estrangeres, els requisits establerts en la normativa vigent d'estrangeria i d'acollida i integració de les persones immigrades.
- L'abonament del preu públic, si és el cas.

Període de permanència

Temporal.

Forma de prestació

Alternativa a la llar (1), equipament d'acolliment residencial (2).

Categories

La Cartera de serveis socials 2010-2011 preveu sis categories de prestacions vinculades al grau d'intensitat de suport que requereixen les persones usuàries i que es diferencien pels ràtios de professionals:

- Categoria 1: Servei de llar residència temporal o permanent per a persones amb discapacitat intel·lectual amb necessitat de suport intermitent.
- Categoria 2: Servei de llar residència temporal o permanent per a persones amb discapacitat intel·lectual amb necessitat de suport limitat.
- Categoria 3: Servei de llar residència temporal o permanent per a persones amb discapacitat intel·lectual amb necessitat de suport limitat (trastorns de conducta).
- Categoria 4: Servei de llar residència temporal o permanent per a persones amb discapacitat intel·lectual amb necessitat de suport extens.
- Categoria 5: Servei de llar residència temporal o permanent per a persones amb discapacitat intel·lectual amb necessitat de suport extens (trastorns de conducta).
- Categoria 6: Servei de llar residència temporal o permanent per a persones amb discapacitat intel·lectual amb necessitat de suport generalitzat.

Funcions

Expressades directament

- Funcions físiques: Manutenció; evacuar; mantenir la higiene corporal; atenció a la salut i a la seguretat personal a la llar.
- Funcions socials: Convivència i foment de les relacions interpersonals i socials; foment de l'oci i del lleure.
- Funcions instrumentals: -
- Funcions transversals: Allotjament; acolliment; atenció o cura personal; foment dels hàbits d'autonomia personal; assessorament i supervisió; atenció conductual; suport social.
- Funcions addicionals: -

Expressades indirectament a través de satisfactors

- Funcions físiques: Mantenir l'equilibri tèrmic; respirar; observar; hidratar-se; alimentar-se; evacuar; mantenir la higiene corporal; vestir; dormir o descansar.
- Funcions socials: Socialitzar-se; esbargir-se o culturitzar-se.
- Funcions instrumentals: Emmagatzemar; desplaçar-se.
- Funcions transversals: -.

Cost econòmic

- Categoria 1: 1.202,96 euros/usuari-mes
- Categoria 2: 2.204,85 euros/usuari-mes
- Categoria 3: 2.337,60 euros/usuari-mes
- Categoria 4: 2.337,60 euros/usuari-mes
- Categoria 5: 2.717,81 euros/usuari-mes
- Categoria 6: 2.533,40 euros/usuari-mes

Presència

- Centres o unitats: 217 centres
- Places: 2.943 places
- Oferta anual: 1.074.195 estades/any
- Ocupants: 2.857 usuaris (*)
- Estada mitjana: 365 estades/usuari-any
- Consum anual: 1.042.760 estades/any
- Ocupació: 97,07%

* Davant la manca de valors desagregats, valors estimats a partir de la repartició ponderada del consum de Servei de llar residència temporal o permanent de discapacitat de intel·lectuals i/o físics.

- **Servei de centre residencial temporal o permanent per a persones amb discapacitat intel·lectual**

Referència

S.4.3 Centre residencial.

Descripció

Servei d'acolliment residencial d'atenció ininterrompuda durant les 24 hores del dia, de caràcter temporal o permanent, adreçat a persones amb discapacitat intel·lectual amb necessitat de suport extens o generalitzat que necessiten la provisió d'un servei substitutori de la llar pel fet de ser impossible o desaconsellable viure a la pròpia llar, que té la funció de facilitar un entorn adequat i adaptat a les necessitats del usuari i potenciar el desenvolupament autònom de les aptituds bàsiques de la vida diària i instrumentals.

Destinatari

- Situació: Dependència.
- Edat: De 18 a 65 anys.

Condicions d'accés

- L'acreditació de la situació de necessitat.
- L'acreditació de la situació de dependència, si és el cas.
- El requisit d'edat establert per a aquesta prestació.
- La residència en un municipi de Catalunya.
- Per a les persones estrangeres, els requisits establerts en la normativa vigent d'estrangeria i d'acollida i integració de les persones immigrades.
- L'abonament del preu públic, si és el cas.

Període de permanència

Temporal o permanent.

Forma de prestació

En establiment residencial.

Categories

La Cartera de serveis socials 2010-2011 preveu quatre categories de prestacions vinculades al grau d'intensitat de suport que requereixen les persones usuàries i que es diferencien pels ràtios de professionals:

- Categoria 1: Servei de centre residencial temporal o permanent per a persones amb discapacitat intel·lectual amb necessitat de suport extens.
- Categoria 2: Servei de centre residencial temporal o permanent per a persones amb discapacitat intel·lectual amb necessitat de suport extens (trastorns de conducta)
- Categoria 3: Servei de centre residencial temporal o permanent per a persones amb discapacitat intel·lectual amb necessitat de suport generalitzat.
- Categoria 4: Servei de centre residencial temporal o permanent per a persones amb discapacitat intel·lectual amb necessitat de suport generalitzat (amb problemes de salut o de salut mental afegits).

FuncionsExpressades directament

- Funcions físiques: Manutenció; evacuar; mantenir la higiene corporal; atenció a la salut i a la seguretat personal a la llar.
- Funcions socials: Convivència i foment de les relacions interpersonals i socials; foment de l'oci i del lleure.
- Funcions instrumentals: -
- Funcions transversals: Allotjament; acolliment; substituir la llar; atenció o cura personal; foment dels hàbits d'autonomia personal; assessorament i supervisió; atenció conductual; suport social.
- Funcions addicionals: -

Expressades indirectament a través de satisfactors

- Funcions físiques: Mantenir l'equilibri tèrmic; respirar; observar; hidratar-se; alimentar-se; evacuar; mantenir la higiene corporal; vestir; dormir o descansar.
- Funcions socials: Comunicar-se; socialitzar-se; esbargir-se o culturitzar-se.
- Funcions instrumentals: Emmagatzemar; desplaçar-se.
- Funcions transversals: -.

Cost econòmic

- Categoria 1: 3.141,93 euros/usuari-mes
- Categoria 2: 3.612,27 euros/usuari-mes
- Categoria 3: 3.141,93 euros/usuari-mes

- Categoria 4: 3.431,84 euros/usuari-mes

Presència

- Centres o unitats: 81 centres
- Places: 3.330 places
- Oferta anual: 1.215.450 estades/any
- Ocupants: sense dades
- Estada mitjana: sense dades
- Consum anual: sense dades
- Ocupació: sense dades

A1.2.3.5 PERSONES AMB DISCAPACITAT FÍSICA

- **Servei de llar amb suport per a persones amb discapacitat física amb necessitat de suport intermitent**

Referència

S.5.1 Llar amb suport.

Descripció

Servei d'acolliment alternatiu adreçat a persones amb discapacitat física d'entre 18 i 65 anys amb un bon grau d'autonomia personal però que necessiten un suport intermitent quan les seves circumstàncies personals, socials i familiars ho fan aconsellable, que es desenvolupa en un habitatge ordinari, integrat a l'entorn comunitari, que constitueix el domicili habitual de les persones usuàries, i que pretén afavorir la màxima independència, autonomia personal i social.

Destinatari

- Situació: Dependència i/o risc social.
- Edat: De 18 a 65 anys.

Condicions d'accés

- L'acreditació de la situació de necessitat.
- L'acreditació de la situació de dependència, si és el cas.
- El requisit d'edat establert per a aquesta prestació.
- La residència en un municipi de Catalunya.
- Per a les persones estrangeres, els requisits establerts en la normativa vigent d'estrangeria i d'acollida i integració de les persones immigrades.
- L'abonament del preu públic, si és el cas.

Període de permanència

Temporal.

Forma de prestació

Alternativa a la llar, habitatge ordinari.

Categories

Única.

Funcions

Expressades directament

- Funcions físiques: Manutenció; atenció a la salut i a la seguretat personal a la llar.
- Funcions socials: Convivència i foment de les relacions interpersonals i socials; foment de l'oci i del lleure.
- Funcions instrumentals: -
- Funcions transversals: Allotjament; acolliment; atenció o cura personal; foment dels hàbits d'autonomia personal; assessorament i supervisió; atenció conductual.
- Funcions addicionals: -

Expressades indirectament a través de satisfactors

- Funcions físiques: Mantenir l'equilibri tèrmic; respirar; observar; hidratar-se; alimentar-se; evacuar; mantenir la higiene corporal; vestir; dormir o descansar.
- Funcions socials: Socialitzar-se; esbargir-se o culturitzar-se.
- Funcions instrumentals: Emmagatzemar; desplaçar-se.
- Funcions transversals: -.

Cost econòmic

536,66 euros/usuari·mes.

Presència

- Centres o unitats: 1 unitat
 - Places: 3 places
 - Oferta anual: 1.095 estades/any
 - Ocupants: 2 usuaris
 - Estada mitjana: 365 estades/usuari·any
 - Consum anual: 1.095 estades/any
 - Ocupació: 100%
- **Servei de llar residència temporal o permanent per a persones amb discapacitat física**

Referència

S.5.2 Llar residència.

Descripció

Servei d'acolliment residencial, de caràcter temporal o permanent, adreçat a persones amb un grau de discapacitat física igual o superior al 33% amb necessitat de suport, que necessiten la provisió d'un servei substitutori de la llar pel fet de ser impossible o desaconsellable viure a la pròpia llar, i que té per objecte afavorir i potenciar les habilitats d'autonomia personal, de la llar, oci, lleure i la vida comunitària dels usuaris.

Destinatari

- Situació: Dependència i/o risc social.
- Edat: De 18 a 65 anys.

Condicions d'accés

- L'acreditació de la situació de necessitat.
- L'acreditació de la situació de dependència, si és el cas.
- El requisit d'edat establert per a aquesta prestació.
- La residència en un municipi de Catalunya.
- Per a les persones estrangeres, els requisits establerts en la normativa vigent d'estrangeria i d'acollida i integració de les persones immigrades.
- L'abonament del preu públic, si és el cas.

Període de permanència

Temporal o permanent.

Forma de prestació

Alternativa a la llar (1), equipament d'acolliment residencial (2).

Categories

La Cartera de serveis socials 2010-2011 preveu dues categories de prestacions vinculades al grau d'intensitat de suport que requereixen les persones usuàries i que es diferencien pels ràtios de professionals:

- Categoria 1: Servei de llar residència temporal o permanent per a persones amb discapacitat física amb necessitat de suport intermitent.
- Categoria 2: Servei de llar residència temporal o permanent per a persones amb discapacitat física amb necessitat de suport limitat.

FuncionsExpressades directament

- Funcions físiques: Manutenció; evacuar; mantenir la higiene corporal; atenció a la salut i a la seguretat personal a la llar.
- Funcions socials: Convivència i foment de les relacions interpersonals i socials; foment de l'oci i del lleure.
- Funcions instrumentals: -
- Funcions transversals: Allotjament; acolliment; atenció o cura personal; foment dels hàbits d'autonomia personal; assessorament i supervisió; atenció conductual; suport social.
- Funcions addicionals: -

Expressades indirectament a través de satisfactors

- Funcions físiques: Mantenir l'equilibri tèrmic; respirar; observar; hidratar-se; alimentar-se; evacuar; mantenir la higiene corporal; vestir; dormir o descansar.
- Funcions socials: Socialitzar-se; esbargir-se o culturitzar-se.
- Funcions instrumentals: Emmagatzemar; desplaçar-se.
- Funcions transversals: -.

Cost econòmic

- Categoria 1: 1.004,23 euros/usuari-mes
- Categoria 2: 3.190,97 euros/usuari-mes

Presència

- Centres o unitats: 5 centres
- Places: 30 places
- Oferta anual: 10.950 estades/any
- Ocupants: 29 usuaris (*)
- Estada mitjana: 365 estades/usuari-any
- Consum anual: 10.630 estades/any
- Ocupació: 97,07%

* Davant la manca de valors desagregats, valors estimats a partir de la repartició ponderada del consum de Servei de llar residència temporal o permanent de discapacitat de intel·lectuals i/o físics.

■ **Servei de centre residencial temporal o permanent per a persones amb discapacitat física**

Referència

S.5.3 Centre residencial.

Descripció

Servei d'acolliment residencial d'atenció ininterrompuda durant les 24 hores del dia, de caràcter temporal o permanent, adreçat a persones amb discapacitat física amb necessitat de suport extens o generalitzat que necessiten la provisió d'un servei substitutori de la llar pel fet de ser impossible o desaconsellable viure a la pròpia llar, que té la funció de facilitar un entorn adequat i adaptat a les necessitats del usuaris i potenciar el desenvolupament autònom de les aptituds bàsiques de la vida diària i instrumentals.

Destinatari

- Situació: Dependència.
- Edat: De 18 a 65 anys.

Condicions d'accés

- L'acreditació de la situació de necessitat.
- L'acreditació de la situació de dependència, si és el cas.
- El requisit d'edat establert per a aquesta prestació.
- La residència en un municipi de Catalunya.
- Per a les persones estrangeres, els requisits establerts en la normativa vigent d'estrangeria i d'acollida i integració de les persones immigrades.
- L'abonament del preu públic, si és el cas.

Període de permanència

Temporal.

Forma de prestació

En establiment residencial.

Categories

La Cartera de serveis socials 2010-2011 preveu dues categories de prestacions vinculades al grau d'intensitat de suport que requereixen les persones usuàries i que es diferencien pels ràtios de professionals:

- Categoria 1: Servei de centre residencial temporal o permanent per a persones amb discapacitat física amb necessitat de suport extens.

- Categoria 2: Servei de centre residencial temporal o permanent per a persones amb discapacitat física amb necessitat de suport generalitzat.

Funcions

Expressades directament

- Funcions físiques: Manutenció; evacuar; mantenir la higiene corporal; atenció a la salut i a la seguretat personal a la llar.
- Funcions socials: Convivència i foment de les relacions interpersonals i socials; foment de l'oci i del lleure.
- Funcions instrumentals: -
- Funcions transversals: Allotjament; acolliment; substituir la llar; atenció o cura personal; foment dels hàbits d'autonomia personal; assessorament i supervisió; atenció conductual; suport social.
- Funcions addicionals: -

Expressades indirectament a través de satisfactors

- Funcions físiques: Mantenir l'equilibri tèrmic; respirar; observar; hidratar-se; alimentar-se; evacuar; mantenir la higiene corporal; vestir; dormir o descansar.
- Funcions socials: Comunicar-se; socialitzar-se; esbargir-se o culturitzar-se.
- Funcions instrumentals: Emmagatzemar; desplaçar-se.
- Funcions transversals: -.

Cost econòmic

- Categoria 1: 2.953,17 euros/usuari-mes
- Categoria 2: 3.190,97 euros/usuari-mes

Presència

- Centres o unitats: 19 centres
- Places: 468 places
- Oferta anual: 170.820 estades/any
- Ocupants: sense dades
- Estada mitjana: sense dades
- Consum anual: sense dades
- Ocupació: sense dades

A1.2.3.6 PERSONES AMB PROBLEMÀTICA SOCIAL DERIVADA DE MALALTIA MENTAL

- **Servei de llar amb suport temporal o permanent per a persones amb problemàtica social derivada de malaltia mental**

Referència

S.6.1 Llar amb suport.

Descripció

Servei d'acolliment alternatiu adreçat a persones amb malaltia mental amb un bon grau d'autonomia personal però que necessiten un suport extern eventual en el procés d'inclusió social, que es desenvolupa en un habitatge ordinari integrat en una comunitat de propietaris i que constitueix el domicili habitual de les persones usuàries, i té per objecte facilitar un entorn substitutiu a la llar adequat i adaptat a les necessitats d'assistència de la persona que permeti potenciar l'autonomia personal i social, afavorint la integració a la vida comunitària i la integració social en un entorn normalitzat.

Destinatari

- Situació: Dependència i/o risc social.
- Edat: De 18 a 65 anys.

Condicions d'accés

- L'acreditació de la situació de necessitat, prèvia derivació del servei públic de salut mental competent.
- L'acreditació de la situació de dependència, si és el cas.
- El requisit d'edat establert per a aquesta prestació.
- La residència en un municipi de Catalunya durant 5 anys, dos dels quals immediatament anteriors a la data de presentació de la sol·licitud.

- Per a les persones estrangeres, els requisits establerts en la normativa vigent d'estrangeria i d'acollida i integració de les persones immigrades.
- L'abonament del preu públic, si és el cas.

Període de permanència

Temporal.

Forma de prestació

Alternativa a la llar, habitatge ordinari.

Categories

Única.

Funcions

Expressades directament

- Funcions físiques: Manutenció; atenció a la salut i a la seguretat personal a la llar.
- Funcions socials: Convivència i foment de les relacions interpersonals i socials; foment de l'oci i del lleure.
- Funcions instrumentals: -
- Funcions transversals: Allotjament; acolliment; substituir la llar; foment dels hàbits d'autonomia personal.
- Funcions addicionals: -.

Cost econòmic

691,74 euros/usuari·mes

Presència

- Centres o unitats: 84 unitats
- Places: 335 places
- Oferta anual: 122.275 estades/any
- Ocupants: 189 usuaris
- Estada mitjana: 365 estades/usuari·any
- Consum anual: 68.985 estades/any
- Ocupació: 56,42%

■ **Servei de llar residència temporal o permanent per a persones amb problemàtica social derivada de malaltia mental**

Referència

S.6.2 Llar residència.

Descripció

Servei d'acolliment residencial d'atenció permanent i flexible durant les 24 hores del dia, de caràcter temporal o permanent, adreçat a persones amb malaltia mental de llarga evolució i problemàtica social greu, que ofereix suport d'un equip multidisciplinari de professionals i té la finalitat de facilitar un entorn substitutiu de la llar adequat i adaptat a les necessitats d'assistència de la persona que permeti potenciar l'autonomia personal i social, afavorint la integració a la vida comunitària.

Destinatari

- Situació: Dependència i/o risc social.
- Edat: De 18 a 65 anys.

Condicions d'accés

- L'acreditació de la situació de necessitat, prèvia derivació del servei públic de salut mental competent.
- L'acreditació de la situació de dependència, si és el cas.
- El requisit d'edat establert per a aquesta prestació.
- La residència en un municipi de Catalunya durant 5 anys, dos dels quals immediatament anteriors a la data de presentació de la sol·licitud.
- Per a les persones estrangeres, els requisits establerts en la normativa vigent d'estrangeria i d'acollida i integració de les persones immigrades.
- L'abonament del preu públic, si és el cas.

Període de permanència

Temporal o permanent.

Forma de prestació

Alternativa a la llar (1), establiment d'atenció permanent (2).

Categories

Única.

FuncionsExpressades directament

- Funcions físiques: Manutenció; atenció a la salut i a la seguretat de la llar.
- Funcions socials: Convivència i foment de les relacions interpersonals i socials; foment de l'oci i del lleure.
- Funcions instrumentals: -
- Funcions transversals: Allotjament; acolliment; substituir la llar; suport personal, acompanyament i supervisió; foment dels hàbits d'autonomia personal.
- Funcions addicionals: -

Cost econòmic

1.785,17 euros/usuari·mes.

Presència

- Centres o unitats: 35 centres
 - Places: 1.120 places
 - Oferta anual: 408.800 estades/any
 - Ocupants: 952 usuaris
 - Estada mitjana: 365 estades/usuari·any
 - Consum anual: 347.480 estades/any
 - Ocupació: 85,00%
- **Servei de residència assistida temporal o permanent per a persones amb problemàtica social derivada de malaltia mental**

Referència

S.6.3 Residència assistida.

Descripció

Servei d'acolliment residencial d'atenció ininterrompuda durant les 24 hores del dia, de caràcter temporal o permanent, adreçat a persones amb malaltia mental de llarga evolució, problemàtica social i en situació de dependència, que ofereix un major suport d'atenció psiquiàtrica i de salut i té la finalitat de facilitar un entorn substitutiu a llar adequat i adaptat a les necessitats d'assistència integral de la persona que permeti potenciar l'autonomia personal i social, afavorint la integració a la vida comunitària.

Destinatari

- Situació: Dependència.
- Edat: De 18 a 65 anys.

Condicions d'accés

- L'acreditació de la situació de necessitat, prèvia derivació del servei públic de salut mental competent.
- L'acreditació de la situació de dependència, si és el cas.
- El requisit d'edat establert per a aquesta prestació.
- La residència en un municipi de Catalunya durant 5 anys, dos dels quals immediatament anteriors a la data de presentació de la sol·licitud.
- Per a les persones estrangeres, els requisits establerts en la normativa vigent d'estrangeria i d'acollida i integració de les persones immigrades.
- L'abonament del preu públic, si és el cas.

Període de permanència

Temporal o permanent.

Forma de prestació

En establiment residencial.

Categories

Única.

FuncionsExpressades directament

- Funcions físiques: Manutenció; atenció a la salut i a la seguretat de la llar; suport sanitari.
- Funcions socials: Convivència i foment de les relacions interpersonals i socials; foment de l'oci i del lleure.
- Funcions instrumentals: -
- Funcions transversals: Allotjament; acolliment; substituir la llar; suport personal, acompanyament i supervisió; foment dels hàbits d'autonomia personal.
- Funcions addicionals: -

Cost econòmic

Sense dades (pendent de desplegament normatiu).

Presència

- Centres: sense dades
- Places: sense dades
- Oferta anual: sense dades
- Ocupants: sense dades
- Estada mitjana: sense dades
- Consum anual: sense dades
- Ocupació: sense dades

A1.2.3.7 PERSONES AMB DROGODEPENDÈNCIES

- **Servei de pis amb suport per a persones amb drogodependències**

Referència

S.7.1 Llar amb suport.

Descripció

Servei d'acolliment alternatiu adreçat a persones amb drogodependències que es desenvolupa en un habitatge ordinari i que dona suport als processos de tractament, rehabilitació i d'inserció social, i ofereix atenció integral de les persones mitjançant plans individuals de tractament amb diferents graus d'intensitat, segons la situació de les persones usuàries, amb l'objectiu de promoure la seva reincorporació al medi familiar i/o a l'entorn social.

Destinatari

- Situació: Dependència i/o risc social.
- Edat: A partir de 18 anys.

Condicions d'accés

- L'acreditació de la situació de necessitat.
- La residència en un municipi de Catalunya.
- Per a les persones estrangeres, els requisits establerts en la normativa vigent d'estrangeria i d'acollida i integració de les persones immigrades.

Període de permanència

Temporal.

Forma de prestació

Alternativa a la llar, habitatge ordinari.

Categories

La Cartera de serveis socials 2010-2011 preveu dues categories de prestacions vinculades al grau d'intensitat de suport que requereixen les persones usuàries i que es diferencien pels ràtios de professionals:

- Categoria 1: Servei de pis amb suport per a persones amb drogodependències, baixa intensitat.
- Categoria 2: Servei de pis amb suport per a persones amb drogodependències, alta intensitat.

FuncionsExpressades directament

- Funcions físiques: Alimentació bàsica; promoure el manteniment de la salut i hàbits de vida saludables; adquisició d'habilitats i capacitats personals per a aconseguir mantenir l'abstinència i prevenir les recaigudes.
- Funcions socials: Promoure la participació activa; acompanyament i suport per a fomentar la integració comunitària; potenciar el desenvolupament d'habilitats de relació, manteniment i/o millorant els vincles familiars i terapèutics; facilitar pautes de resolució de conflictes.
- Funcions instrumentals: -
- Funcions transversals: Facilitar allotjament; promoure el desenvolupament de l'autonomia personal; potenciar el desenvolupament d'habilitats personals; facilitar pautes d'autocura i autocontrol.
- Funcions addicionals: -

Cost econòmic

- Categoria 1: 1.252,82 euros/usuari-mes
- Categoria 2: 1.461,01 euros/usuari-mes

Presència

- Centres o unitats: 32 unitats
- Places: 290 places
- Oferta anual: 105.850 estades/any
- Ocupants: sense dades
- Estada mitjana: sense dades
- Consum anual: sense dades
- Ocupació: sense dades

■ Servei de comunitat terapèutica per a persones amb drogodependències**Referència**

S.7.2 Comunitat terapèutica.

Descripció

Servei d'acolliment residencial amb caràcter transitori adreçat a persones amb dependència de l'alcohol i d'altres drogodependents que, procurant un règim d'autogestió com a eina socialitzadora, proporciona acolliment, cura i vida comunitària amb l'objectiu d'aconseguir una millora en el control i extinció de la drogodependència i de facilitar la seva integració social durant el procés de rehabilitació.

Destinatari

- Situació: Dependència i/o risc social.
- Edat: A partir de 18 anys.

Condicions d'accés

- L'acreditació de la situació de necessitat.
- La residència en un municipi de Catalunya.
- Per a les persones estrangeres, els requisits establerts en la normativa vigent d'estrangeria i d'acollida i integració de les persones immigrades.

Període de permanència

Temporal.

Forma de prestació

En establiment residencial.

Categories

La Cartera de serveis socials 2010-2011 preveu tres categories de prestacions vinculades al grau d'intensitat de suport que requereixen les persones usuàries i que es diferencien pels ràtios de professionals:

- Categoria 1: Servei de comunitat terapèutica per a persones amb drogodependències, baixa intensitat.
- Categoria 2: Servei de comunitat terapèutica per a persones amb drogodependències, mitja intensitat.

- Categoria 3: Servei de comunitat terapèutica per a persones amb drogodependències, alta intensitat.

Funcions

Expressades directament

- Funcions físiques: Alimentació bàsica; evacuar; mantenir la higiene corporal; dormir o descansar; promoure el manteniment de la salut i hàbits de vida saludables; adquisició d'habilitats i capacitats personals per a aconseguir mantenir l'abstinència i prevenir les recaigudes.
- Funcions socials: Promoure la participació activa; acompanyament i suport per a fomentar la integració comunitària; potenciar el desenvolupament d'habilitats de relació, manteniment i/o millorant els vincles familiars i terapèutics; facilitar pautes de resolució de conflictes; esbargir-se o culturitzar-se.
- Funcions instrumentals: -
- Funcions transversals: Facilitar allotjament; acolliment; substituir la llar; promoure el desenvolupament de l'autonomia personal; potenciar el desenvolupament d'habilitats personals; facilitar pautes d'autocura i autocontrol.
- Funcions addicionals: Proporcionar els recursos terapèutics suficients per permetre una intervenció professional àmplia, intensiva i integral sobre la problemàtica socio sanitària derivada de la drogodependència; potenciar la vinculació i adhesió a la xarxa d'atenció a les drogodependències.

Cost econòmic

- Categoria 1: 1.461,00 euros/usuari-mes
- Categoria 2: 1.543,36 euros/usuari-mes
- Categoria 3: 2.051,03 euros/usuari-mes

Presència

- Centres o unitats: 38 centres
- Places: 992 places
- Oferta anual: 362.080 estades/any
- Ocupants: sense dades
- Estada mitjana: sense dades
- Consum anual: sense dades
- Ocupació: sense dades

A1.2.3.8 PERSONES AFECTADES PEL VIH/SIDA

- **Servei temporal de llar amb suport per a persones afectades pel virus VIH/SIDA**

Referència

S.8.1 Llar amb suport.

Descripció

Servei d'acolliment alternatiu per a persones afectades del VIH i malalties de sida amb risc social que es desenvolupa en un habitatge ordinari i que dona suport als processos de tractament, rehabilitació i d'inserció social, i ofereix atenció integral i una rehabilitació personal individualitzada, amb la finalitat de facilitar i promoure la seva reincorporació a l'entorn social.

Destinatari

- Situació: Dependència i/o risc social.
- Edat: De 18 a 65 anys.

Condicions d'accés

- L'acreditació de la situació de necessitat.
- La residència en un municipi de Catalunya.
- Per a les persones estrangeres, els requisits establerts en la normativa vigent d'estrangeria i d'acollida i integració de les persones immigrades.

Període de permanència

Temporal.

Forma de prestació

Alternativa a la llar, habitatge ordinari.

Categories

La Cartera de serveis socials 2010-2011 preveu dues categories de prestacions vinculades al grau d'intensitat de suport que requereixen les persones usuàries i que es diferencien pels ràtios de professionals:

- Categoria 1: Servei temporal de llar amb suport per a persones afectades pel virus VIH/SIDA, baixa intensitat.
- Categoria 2: Servei temporal de llar amb suport per a persones afectades pel virus VIH/SIDA, alta intensitat.

FuncionsExpressades directament

- Funcions físiques: Alimentació bàsica; atendre la salut i acompanyar a la persona en el seu propi procés; promoure el manteniment de la salut i hàbits de vida saludables.
- Funcions socials: Promoure la participació activa; acompanyament i suport per a fomentar la integració comunitària; potenciar el desenvolupament d'habilitats de relació, manteniment i/o millorant els vincles familiars i terapèutics.
- Funcions instrumentals: -.
- Funcions transversals: Facilitar allotjament; promoure el desenvolupament de l'autonomia personal; potenciar el desenvolupament d'habilitats personals.
- Funcions addicionals: Facilitar informació per garantir la prevenció.

Cost econòmic

- Categoria 1: 1.252,82 euros/usuari-mes
- Categoria 2: 1.461,00 euros/usuari-mes

Presència

- Centres o unitats: sense dades
- Places: sense dades
- Oferta anual: sense dades
- Ocupants: sense dades
- Estada mitjana: sense dades
- Consum anual: sense dades
- Ocupació: sense dades

■ Servei temporal de llar residència per a persones afectades pel virus VIH/SIDA**Referència**

S.8.2 Llar residència.

Descripció

Servei d'acolliment residencial d'atenció a persones infectades pel VIH i malalties de sida, no terminals, que es trobin en situació de vulnerabilitat social, que substitueix la llar i garanteix el seguiment i la intervenció professional àmplia, intensiva i integral en el seu procés terapèutic, amb l'objectiu de millorar la qualitat de vida i la salut de les persones usuàries i de potenciar la inserció sociolaboral en la mesura que sigui possible.

Destinatari

- Situació: Dependència i/o risc social.
- Edat: De 18 a 65 anys.

Condicions d'accés

- L'acreditació de la situació de necessitat.
- La residència en un municipi de Catalunya.
- Per a les persones estrangeres, els requisits establerts en la normativa vigent d'estrangeria i d'acollida i integració de les persones immigrades.

Període de permanència

Temporal.

Forma de prestació

En establiment residencial.

Categories

Única.

Funcions

Expressades directament

- Funcions físiques: Alimentació bàsica; atendre la salut i acompanyar a la persona en el seu propi procés; promoure el manteniment de la salut i hàbits de vida saludables.
- Funcions socials: Promoure la participació activa; acompanyament i suport per a fomentar la integració comunitària; millorar els vincles familiars i terapèutics; facilitar pautes de resolució de conflictes; treballar.
- Funcions instrumentals: -.
- Funcions transversals: Facilitar allotjament; substituir la llar; promoure el desenvolupament de l'autonomia personal; facilitar pautes d'autocura i autocontrol.
- Funcions addicionals: Potenciar la vinculació i adhesió als tractaments; facilitar informació per garantir la prevenció.

Cost econòmic

2.051,03 euros/usuari-mes.

Presència

- Centres o unitats: sense dades
- Places: sense dades
- Oferta anual: sense dades
- Ocupants: sense dades
- Estada mitjana: sense dades
- Consum anual: sense dades
- Ocupació: sense dades

A1.2.3.9 DONES EN SITUACIÓ DE VIOLÈNCIA MASCLISTA I ELS SEUS FILLS I FILLES

■ **Servei d'atenció i acolliment d'urgències**

Referència

S.9.1 Atenció i acolliment d'urgències.

Descripció

Servei d'acolliment residencial temporal, de curta durada, per a dones que estan o han estat sotmeses a situacions de violència masclista i, si és el cas, a llurs filles i fills, amb l'objectiu d'oferir un espai d'acollida i seguretat confortable, que respecti la seva intimitat, i de garantir la seva seguretat personal i facilitar recursos personals i socials que permetin una resolució de la situació de crisi.

Destinatari

- Situació: Dones que pateixen qualsevol forma de violència masclista en l'àmbit de la parella, l'àmbit familiar o l'àmbit social o comunitari en la manifestació d'agressions sexuals, de tràfic i explotació sexual, de mutilació genital femenina o risc de patir-la i de matrimoni forçós.

Condicions d'accés

- Els establerts en la Llei 5/2008, de 24 d'abril, del dret de les dones a eradicar la violència masclista.

Període de permanència

Temporal.

Forma de prestació

En establiment residencial.

Categories

Única.

Funcions

Expressades directament

- Funcions físiques: Hidratar-se; alimentar-se; evacuar; mantenir la higiene corporal; dormir o descansar; vetllar per la integritat i seguretat física.
- Funcions socials: Socialitzar-se; esbargir-se o culturitzar-se; educar-se; sentir-se segur.

- Funcions transversals: Allotjament; Oferir un espai de d'acollida immediat i temporal que permeti la reflexió per tal que pugui prendre aquelles decisions més adequades per sortir de la situació de violència viscuda; suport social.
- Funcions addicionals: Acompanyar la dona en les diferents gestions que hagi d'efectuar durant la seva estada al servei; treballar en coordinació amb els serveis i recursos de la xarxa integral del territori per tal d'oferir a la dona una atenció i acompanyament integral en tot el seu procés de recuperació.

Expressades indirectament a través de satisfactors

- Funcions físiques: Mantenir equilibri tèrmic; respirar; observar; hidratar-se; alimentar-se; evacuar; mantenir la higiene corporal; vestir; dormir o descansar.
- Funcions socials: Socialitzar-se; esbargir-se o culturitzar-se.
- Funcions instrumentals: Desplaçar-se.

Cost econòmic

Sense dades.

Presència

- Centres o unitats: sense dades
- Places: sense dades
- Oferta anual: sense dades
- Ocupants: sense dades
- Estada mitjana: sense dades
- Consum anual: sense dades
- Ocupació: sense dades

■ **Serveis d'acolliment i recuperació**

Referència

S.9.2 Acolliment i recuperació.

Descripció

Servei d'acolliment residencial temporal per a dones en situació de violència masclista i, si és el cas, a llurs filles i fills dependents, que requereixen un espai de protecció a causa de la situació de risc, que ofereix atenció integral per a possibilitar el procés de recuperació i reparació, tot vetllant per llur autonomia (1 i 2).

Destinatari

- Situació: Dones que pateixen qualsevol forma de violència masclista en l'àmbit de la parella, l'àmbit familiar o l'àmbit social o comunitari en la manifestació d'agressions sexuals, de tràfic i explotació sexual, de mutilació genital femenina o risc de patir-la i de matrimoni forçós.

Condicions d'accés

- Els establerts en la Llei 5/2008, de 24 d'abril, del dret de les dones a eradicar la violència masclista.

Període de permanència

Temporal.

Forma de prestació

En establiment residencial.

Categories

Única.

Funcions

Expressades directament

- Funcions físiques: Hidratar-se; alimentar-se; evacuar; mantenir la higiene corporal; dormir o descansar; vetllar per la integritat i seguretat física.
- Funcions socials: Socialitzar-se; esbargir-se o culturitzar-se; educar-se; sentir-se segur.
- Funcions transversals: Allotjament; Oferir un espai de d'acollida immediat i temporal que permeti la reflexió per tal que pugui prendre aquelles decisions més adequades per sortir de la situació de violència viscuda; substituir la llar, és a dir, totes aquelles actuacions que fan referència a la vida quotidiana de la dona i llurs infants durant l'estada al servei; promocionar l'autonomia; suport social.

- Funcions addicionals: Dissenyar, juntament amb la dona, un itinerari de recuperació psicosocial per a ella i els seus fills i filles; oferir una atenció individualitzada i específica que faciliti el treball amb les dones i els seus fills i filles envers aquells aspectes vinculats als processos de recuperació de la situació de maltractament viscuda; coordinar les actuacions amb els diferents recursos de la xarxa d'atenció i recuperació integral i la xarxa de recursos comunitària per tal de garantir l'acompanyament de la dona en el seu procés cap a l'autonomia.

Expressades indirectament a través de satisfactors

- Funcions físiques: Mantenir equilibri tèrmic; respirar; observar; hidratar-se; alimentar-se; evacuar; mantenir la higiene corporal; vestir; dormir o descansar.
- Funcions socials: Socialitzar-se; esbargir-se o culturitzar-se.
- Funcions instrumentals: Desplaçar-se.

Cost econòmic

Sense dades.

Presència

- Centres o unitats: 6 centres
- Places: 50 places
- Oferta anual: 18.250 estades/any
- Ocupants: 145 persones
- Estada mitjana: sense dades
- Consum anual: sense dades
- Ocupació: sense dades

■ **Servei de pis amb suport**

Referència

S.9.3 Pis amb suport.

Descripció

Servei d'acolliment temporal per a dones en situació de violència masclista i a llurs filles i fills a càrrec, que han hagut d'abandonar el domicili familiar i que disposen de recursos personals i econòmics per fer front a aquesta situació però amb el suport personal, psicològic i jurídic de professionals del servei.

Destinatari

- Situació: Dones que pateixen qualsevol forma de violència masclista en l'àmbit de la parella, l'àmbit familiar o l'àmbit social o comunitari en la manifestació d'agressions sexuals, de tràfic i explotació sexual, de mutilació genital femenina o risc de patir-la i de matrimoni forçós.

Condicions d'accés

- Els establerts en la Llei 5/2008, de 24 d'abril, del dret de les dones a eradicar la violència masclista.

Període de permanència

Temporal.

Forma de prestació

En establiment.

Categories

Única.

Funcions

Expressades directament

- Funcions físiques: Dormir o descansar.
- Funcions socials: Socialitzar-se; esbargir-se o culturitzar-se.
- Funcions transversals: Allotjament; acolliment; cura personal; Facilitar la plena autonomia, independència i responsabilitat de les dones que han de deixar casa seva per estar en una situació de violència masclista; oferir un servei d'acompanyament que permeti a les dones i llurs infants adquirir la plena autonomia personal i familiar; suport social.

Cost econòmic

Sense dades.

Presència (*)

- Centres o unitats: 11 unitats
- Places: 38 places
- Oferta anual: 13.870 estades/any
- Ocupants: 64 persones
- Estada mitjana: sense dades
- Consum anual: sense dades
- Ocupació: sense dades

* Dades corresponents al conjunt de pisos de serveis socials, que agrupa el Servei de pis amb suport, i el Servei de pis pont.

- **Servei de pis pont**

Referència

S.9.4 Pis pont.

Descripció

Servei d'acolliment temporal per a dones en situació de violència masclista i a llurs filles i fills a càrrec de continuació del procés iniciat als serveis d'acolliment amb l'objectiu de continuar el pla de treball i facilitar la plena integració sociolaboral, mitjançant un suport personal, psicològic, mèdic, social, jurídic i de lleure, dut a terme per professionals especialitzats.

Destinatari

- Situació: Dones que pateixen qualsevol forma de violència masclista en l'àmbit de la parella, l'àmbit familiar o l'àmbit social o comunitari en la manifestació d'agressions sexuals, de tràfic i explotació sexual, de mutilació genital femenina o risc de patir-la i de matrimoni forçós.

Condicions d'accés

- Els establerts en la Llei 5/2008, de 24 d'abril, del dret de les dones a eradicar la violència masclista.

Període de permanència

Temporal.

Forma de prestació

En establiment.

Categories

Única.

FuncionsExpressades directament

- Funcions físiques: Promocionar la salut.
- Funcions socials: Socialitzar-se; esbargir-se o culturitzar-se.
- Funcions instrumentals: Treballar.
- Funcions transversals: Acolliment; cura personal; facilitar la plena autonomia, independència i responsabilitat de les dones que han de deixar casa seva per estar en una situació de violència masclista; oferir un servei d'acompanyament que permeti a les dones i llurs infants adquirir la plena autonomia personal i familiar; suport social.

Cost econòmic

Sense dades.

Presència (*)

- Centres o unitats: 11 unitats
- Places: 38 places
- Oferta anual: 13.870 estades/any
- Ocupants: 64 persones
- Estada mitjana: sense dades
- Consum anual: sense dades
- Ocupació: sense dades

* Dades corresponents al conjunt de pisos de serveis socials, que agrupa el Servei de pis amb suport, i el Servei de pis pont.

DOCUMENTS D'ANÀLISI

A1.3 SERVEIS PENITENCIARIS

A1.3.1 SUMARI NORMATIU

A1.3.1.1 ESTAT ESPANYOL

- Constitución española de 1978.
- Ley Orgánica 1/1979, de 26 de septiembre, General Penitenciaria.
- Ley Orgánica 4/1979, de 18 de diciembre, de Estatuto de Autonomía de Cataluña.
- Real Decreto 1201/1981, de 8 de mayo, por el que se aprueba el Reglamento Penitenciario.
- Real Decreto 1292/1981, de 5 de junio, sobre traspaso de servicios del Estado a la Generalidad de Cataluña en materia de protección de menores.
- Real Decreto 3482/1983, de 29 de diciembre, sobre traspasos de servicios del Estado a la Generalidad de Cataluña en materia de Administración Penitenciaria.
- Real Decreto 787/1984, de 28 de marzo, de reforma parcial del Reglamento Penitenciario.
- Real Decreto 1436/1984, de 20 de junio, sobre normas provisionales de coordinación de las Administraciones Penitenciarias.
- Ley 21/1987, de 11 de noviembre, por la que se modifican determinados artículos del Código Civil y de la Ley de Enjuiciamiento Civil en materia de adopción.
- Ley orgánica 13/1995, de 18 de diciembre, sobre modificación de la Ley Orgánica General Penitenciaria.
- Real Decreto 190/1996, de 9 de febrero, por el que se aprueba el Reglamento Penitenciario.
- Real Decreto 690/1996, de 26 de abril, por el que se establecen las circunstancias de ejecución de las penas de trabajo en beneficio de la comunidad y arresto de fin de semana.
- Ley Orgánica 5/2000, de 12 de enero, reguladora de la responsabilidad penal de los menores.
- Ley Orgánica 7/2000, de 22 de diciembre, de modificación de la Ley Orgánica 10/1995, de 23 de noviembre, del Código Penal, y de la Ley Orgánica 5/2000, de 12 de enero, reguladora de la Responsabilidad Penal de los Menores, en relación con los delitos de terrorismo.
- Resolución de 6 de marzo de 2001, de la Dirección General de Instituciones Penitenciarias, por la que se actualizan las consignaciones económicas para la alimentación de los internos.
- Ley Orgánica 5/2003, de 27 de mayo, por la que se modifica la Ley Orgánica 6/1985, de 1 de julio, del Poder Judicial; la Ley Orgánica 1/1979, de 26 de septiembre, General Penitenciaria, y la Ley 38/1988, de 28 de diciembre, de Demarcación y de Planta Judicial.
- Ley Orgánica 6/2003, de 30 de junio, de modificación de la Ley Orgánica 1/1979, de 26 de septiembre, General Penitenciaria.
- Ley Orgánica 7/2003, de 30 de junio, de medidas de reforma para el cumplimiento íntegro y efectivo de las penas.
- Real Decreto 1774/2004, de 30 de julio, por el que se aprueba el Reglamento de la Ley Orgánica 5/2000, de 12 de enero, reguladora de la responsabilidad penal de los menores.
- Resolución de 1 de diciembre de 2004, de la Dirección General de Instituciones Penitenciarias, por la que se actualizan las consignaciones económicas para la alimentación de los internos.
- Real Decreto 515/2005, de 6 de mayo, por el que se establecen las circunstancias de ejecución de las penas de trabajos en beneficio de la comunidad y de localización permanente, de determinadas medidas de seguridad, así como de la suspensión de la ejecución de las penas privativas de libertad.
- Ley Orgánica 8/2006, de 4 de diciembre de 2006, por la que se modifica la Ley Orgánica 5/2000, de 12 de enero, reguladora de la responsabilidad penal de los menores.
- Real Decreto 710/2006, de 9 de junio, de desarrollo de los Acuerdos de Cooperación firmados por el Estado con la Federación de Entidades Religiosas Evangélicas de España, la Federación de Comunidades Judías de España y la Comisión Islámica de España, en el ámbito de la asistencia religiosa penitenciaria.
- Resolución de 25 de marzo de 2008, de la Dirección General de Instituciones Penitenciarias, por la que se actualizan las consignaciones económicas para la alimentación de los internos.
- Real Decreto 419/2011, de 25 de marzo, por el que se modifica el Reglamento Penitenciario, aprobado por el Real Decreto 190/1996, de 9 de febrero.
- Real Decreto 840/2011, de 17 de junio, por el que se establecen las circunstancias de ejecución de las penas de trabajo en beneficio de la comunidad y de localización permanente en centro

penitenciario, de determinadas medidas de seguridad, así como de la suspensión de la ejecución de la penas privativas de libertad y sustitución de penas.

A1.3.1.2 COMUNITAT AUTÒNOMA DE CATALUNYA

- Decret 555/1983, de 15 de desembre, de creació de la Comissió d'Assistència Social Penitenciària.
- Llei 11/1985, de 13 de juny, de protecció de menors.
- Decret 162/1986, de 9 de maig, de desplegament de la Llei 11/1985, de 13 de juny, de Protecció de Menors, pel que fa al tractament i a la prevenció de la delinqüència infantil i juvenil i a la tutela.
- Llei 12/1988, de 21 de novembre, de modificació de la Llei 11/1985, de 13 de juny, de protecció de menors.
- Llei 5/1989, de 12 de maig, de creació del Centre d'Iniciatives per a la Reinserció.
- Decret 209/1989, de 3 de juliol, pel qual s'aproven els estatuts del Centre d'Iniciatives per a la Reinserció.
- Llei 27/2001, de 31 de desembre, de justícia juvenil.
- Decret 329/2006, de 5 de setembre, pel qual s'aprova el Reglament d'organització i funcionament dels serveis d'execució penal a Catalunya.
- Estatut d'autonomia de Catalunya de 2006.
- Llei 23/2009, del 23 de desembre, del Centre d'Iniciatives per a la Reinserció.

A1.3.2 ANÀLISI DE LA NORMATIVA

■ Ley Orgánica 1/1979, de 26 de septiembre, General Penitenciaria.

Referència

LO 1/1979.

Àmbit de vigència

Estat Espanyol.

Període de vigència

Disposició amb certs articles modificats i/o derogats. Vigent des de 1979.

Descripció

Constitueix la norma marc del sistema penitenciari espanyol. Regula els establiments penitenciaris i els seus mitjans materials; estableix el règim penitenciari en relació a la organització general, el treball, l'assistència sanitària, el règim disciplinari, les recompenses, els permisos de sortida, la informació, queixes i recursos, la comunicació i les visites, l'assistència religiosa, i la instrucció i educació; regula el tractament penitenciari i l'assistència pospenitenciària; i tracte sobre el Jutge de vigilància i els funcionaris penitenciaris.

Modalitats regulades

La Llei estableix una primera classificació en l'article 7 basada en tres grans grups: *Establecimientos de preventivos*, *Establecimientos de cumplimiento de penas*, i *Establecimientos especiales*. I posteriorment detalla en l'article 9 i 10 que dintre del segon es donaran 3 tipus: *Régimen abierto*, *régimen ordinario* i *régimen cerrado*. Adicionalment es concreta que homes i dones, i adults i joves hauran d'organitzar-se separatament. Finalment l'article 11 es dedica als establiments especials i distingeix 3 tipus diferents: *Centros hospitalarios*, *Centros psiquiátricos*, i *Centros de rehabilitación social*.

Condicions regulades

A nivell general, la normativa especifica al llarg de tot el seu articulat les condicions que han complir els establiments penitenciaris, sense entrar a definir detalladament les característiques de les modalitats que enuncia. Val a dir que la seva lectura és una tasca complexa per quan el text no està articulat des de la definició de cada modalitat i no disposa d'apartats específics, i per tant cal fer un esforç per detectar les condicions que es troben disseminades en pràcticament tots els capítols. En síntesi, es menciona la descripció, els objectius, les funcions que han de poder exercir-se dintre dels establiments, els destinataris, el personal, la forma de prestació i les condicions materials.

Font

Boletín Oficial del Estado (BOE), núm. 239, p. 23180.

■ **Real Decreto 1201/1981, de 8 de mayo, por el que se aprueba el Reglamento Penitenciario.**

Referència

RD 1201/1981.

Àmbit de vigència

Estat Espanyol.

Període de vigència

Disposició derogada amb certs articles vigents. Vigent des de 1981 fins a 1996.

Descripció

Aprova el Reglament Penitenciari que estableix el règim general penitenciari dels establiments penitenciaris, de la llibertat dels penats, de la seguretat i la vigilància, de les conducció i trasllats, de les comunicacions, visites i recepció d'encàrrecs, de la disciplina, de la informació, les queixes i recursos, i de la participació dels interns en les activitats dels establiments. Regula les prestacions de l'administració relatives a l'assistència sanitària i higiènica, la instrucció i l'educació, l'assistència religiosa, el treball penitenciari, l'alimentació, el vestuari, l'equip i els utensilis, i l'adquisició voluntària d'articles autoritzats. I tracte el tractament penitenciari, els permisos de sortida, els beneficis penitenciaris, l'assistència social, els òrgans penitenciaris, i els serveis d'oficines i procediments econòmics, administratius i comptables.

Modalitats regulades

Adoptant l'estructura de la Ley Orgánica 1/1979, la present disposició estableix als l'articles 19, 24, 38 i 56 que els establiments penitenciaris estaran organitzats en: *establecimientos de preventivos (de régimen ordinario i cerrado)*, *establecimientos de cumplimiento de penas (de régimen abierto, ordinario i cerrado)*, i *establecimientos especiales (Centros hospitalarios, Centros psiquiátricos, i Centros de rehabilitación social)*. I de nou es fa esment que homes i dones, i adults i joves hauran de complir les seves penes separatament. No obstant, aquesta disposició introdueix una nova modalitat respecte el marc general, es tracta del *departamento o habitación especial* dedicat a dones que hagin ingressat als centres en qualitat de detingudes o presses i que portin amb si fills que no hagin assolit la edat d'escolaritat obligatòria.

Condicions regulades

El reglament aporta en el seu articulat, i de forma genèrica per a totes les modalitats: la descripció, els objectius, les funcions, els destinataris, el personal, la forma de prestació i les condicions materials. No obstant, cal posar de relleu que, a diferència de la Ley Orgánica 1/1979, l'estructura del document permet una interpretació més acurada d'aquestes, poden identificar títols i capítols dedicats a certs aspectes com a les prestacions o serveis de l'Administració (Títol 3), les condicions materials mobles (Títol 9, Capítol 5).

Font

Boletín Oficial del Estado (BOE), núm. 149, p. 14357.

■ **Llei 11/1985, de 13 de juny, de protecció de menors.**

Referència

Ll 11/1985.

Àmbit de vigència

Comunitat Autònoma de Catalunya.

Període de vigència

Disposició derogada. Vigent des de 1985 fins a 2001.

Descripció

Configura el primer marc legal modern per a poder aplicar les mesures de protecció i de reforma adoptades pels tribunals tutelars de menors, arran del traspàs de competències atorgat per Real Decreto 1292/1981. La llei estableix les disposicions generals i els principis rectors de la protecció de menors i pren tres àmbits diferents d'actuació: la prevenció de la delinqüència infantil i juvenil,

el tractament de la delinqüència infantil i juvenil, i la tutela dels menors si manca la potestat del pare i de la mare o per un exercici inadequat d'aquesta o del dret de guarda i educació.

Modalitats regulades

La llei estableix una classificació precisa dels centres de tractament de menors segons el règim (Art. 38), resultant rellevants per aquesta recerca els centres de règim tancat.

Condicions regulades

Aporta una breu descripció de la modalitat on s'esmenten condicions relatives als destinataris, les condicions materials i el personal.

Font

Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya (DOGC), núm. 556, p. 2107.

■ **Real Decreto 190/1996, de 9 de febrero, por el que se aprueba el Reglamento Penitenciario.**

Referència

RD 190/1996.

Àmbit de vigència

Estat Espanyol.

Període de vigència

Disposició amb certs articles modificats i/o derogats. Vigent des de 1996.

Descripció

Aprova un nou Reglament Penitenciari amb l'objectiu de profunditzar en el principi d'individualització científica en la execució del tractament penitenciari, potenciar i diversificar la oferta d'activitats, promoure una obertura dels centres penitenciaris a la societat, redefinir el règim tancat, i regular amb amplitud els drets i deures dels reclusos, així com el seu accés a les prestacions de les administracions públiques.

En aquest sentit, estableix la organització general en relació al ingrés en un establiment, a la llibertat i la excarceració, a la conducció i trasllats, a les relacions amb l'exterior, a la informació, les queixes i recursos, a la participació dels interns en les activitats dels establiments, a la participació i col·laboració de les ONGs, i a la seguretat dels establiments. Tracta sobre el règim dels establiments penitenciaris –ordinari, obert, tancat i preventiu–, sobre la separació i classificació dels interns, sobre el tractament penitenciari –entre d'altres aspectes: formació, cultura, esport i activitats laborals i ocupacionals–, sobre els permisos de sortida, sobre les formes especials d'execució –centres d'inserció social, unitats dependents, establiments mixtes, departaments per joves, unitats de mares, unitats extrapenitenciàries, i unitats psiquiàtriques–, sobre la llibertat condicional i els beneficis penitenciaris, sobre les prestacions de l'Administració –assistència sanitària i higiene, acció social i assistència religiosa–, sobre el règim disciplinari, sobre la organització dels centre penitenciaris, i finalment, sobre el règim econòmic i administratiu dels establiments penitenciaris.

Modalitats regulades

El *Reglamento Penitenciario* de 1996 estableix una organització basada en l'herència de l'anterior reglament de 1981, si bé no disposa de un article que especifiqui de forma tant meridiana aquesta estructura. De l'articulat es desprèn que els establiments penitenciaris poden acollir 3 tipus de règims: *régimen abierto* (Art. 80), *régimen ordinario* (Art. 76) i *régimen cerrado* (Art. 89). Respecte el règim obert, la disposició preveu la existència de 3 tipus: *Centros Abiertos o de Inserción Social*, *Secciones Abiertas*, i *Unidades Dependientes*. Adicionalment contempla, com a forma especial d'execució per a presos de 3r grau, les *Unidades extrapenitenciarias*. Respecte el règim ordinari, el reglament considera també 2 formes especials d'execució: Les *Unidades de madres* –modalitat heretada de l'anterior reglament– i els *Departamentos mixtos*. Cal afegir en aquest punt que els presos preventius els hi serà d'aplicació, en termes generals, el règim ordinari. Respecte el règim tancat, la disposició detalla l'existència de dues modalitats de vida: els *Módulos de régimen cerrado* i els *Departamentos especiales*. Finalment, també es concreta les característiques de les *Unidades Psiquiátricas penitenciarias*, com a forma especial d'execució. Val a dir que, el present reglament també fa esment de la necessària separació entre homes i dones, i adults i joves.

Condicions regulades

De forma anàloga a les anteriors disposicions analitzades, el reglament estatal vigent proporciona especificacions sobre la descripció, els objectius, les funcions, els destinataris, el personal, la forma de prestació i les condicions materials. I, progressant en la línia de l'anterior reglament, es possible detectar apartats del text específics per a cada un d'ells. No obstant, aquesta disposició és la primera en la qual es possible trobar un apartat específic sobre cada una de les modalitats, on es troben recollides condicions pròpies de cada un d'ells (Títol 3 i Títol 7).

Font

Boletín Oficial del Estado (BOE), núm. 40, p. 5380.

■ **Ley Orgánica 5/2000, de 12 de enero, reguladora de la responsabilidad penal de los menores.**

Referència

LO 5/2000.

Àmbit de vigència

Estat Espanyol.

Període de vigència

Disposició amb certs articles modificats i/o derogats. Vigent des de 2000.

Descripció

Norma marc de la justícia juvenil a Espanya, té *naturaleza formalmente penal pero materialmente sancionadora-educativa del procedimiento y de las medidas aplicables a los infractores menores de edad*. Estableix les regles en relació a l'àmbit d'aplicació de la llei, a les mesures aplicables als menors, a la instrucció del procediment judicial, a la sentència, al règim de recursos, a l'execució de les mesures, i a la responsabilitat civil.

Modalitats regulades

La llei determina l'existència de *Centros para la ejecución de las medidas privativas de libertad* (Art. 54), detallant que es tracta de centres específics per a menors infractors, diferents dels previstos per la legislació penitenciària per a l'execució de condemnes penals i mesures cautelars privatives de llibertat imposades a majors d'edat penal.

Condicions regulades

En relació als centres, es proporciona una acurada llista de drets i deures dels menors que bé és traduïble a les funcions que s'han de poder exercir en el seu interior.

Font

Boletín Oficial del Estado (BOE), núm. 11, p. 1422.

■ **Llei 27/2001, de 31 de desembre, de justícia juvenil.**

Referència

Ll 27/2001.

Àmbit de vigència

Comunitat Autònoma de Catalunya.

Període de vigència

Disposició vigent des de 2001.

Descripció

Substitueix la Llei 11/1985 i estableix un nou marc legislatiu per la justícia juvenil en consonància amb la nova situació creada per la Ley Orgánica 5/2000. A aquests afectes regula l'objecte, la finalitat, l'àmbit d'aplicació, els principis rectoris de la Llei, els drets dels menors i els joves, les competències de l'Administració de la Generalitat, l'execució de les mesures en medi obert i d'internament, el suport als processos individuals de reinserció, i finalment, les funcions d'inspecció i gestió de la informació.

Modalitats regulades

La disposició es refereix al reglament dels centre per a menors i joves infractors (Art. 17).

Condicions regulades

Les condicions regulades per llei es refereixen als destinataris, a l'objecte, a les condicions funcionals, en certa mesura a les condicions materials, i al personal. Si bé, cal detectar totes aquestes qüestions al llarg de l'articulat.

Font

Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya (DOGC), núm. 3553, p. 792.

- **Real Decreto 1774/2004, de 30 de julio, por el que se aprueba el Reglamento de la Ley Orgánica 5/2000, de 12 de enero, reguladora de la responsabilidad penal de los menores.**

Referència

RD 1774/2004.

Àmbit de vigència

Estat Espanyol.

Període de vigència

Disposició vigent des de 2004.

Descripció

Desplega reglamentàriament la Ley Orgánica 5/2000, regulant de forma més extensa certs aspectes de la justícia juvenil: l'actuació de la Policia Judicial i els equips tècnics, les regles per a l'execució de les mesures imposades als menors, i el règim disciplinari dels centres.

Modalitats regulades

Entre d'altres mesures la disposició regula els *centros para la ejecución de las medidas privativas de libertad*.

Condicions regulades

Com a normativa de desplegament de la Ley Orgánica 5/2000, contempla un definició més precisa de les condicions dels centres d'internament, en aquest sentit es regula l'objecte, les funcions, i els destinataris.

Font

Boletín Oficial del Estado (BOE), núm. 209, p. 30127.

- **Decret 329/2006, de 5 de setembre, pel qual s'aprova el Reglament d'organització i funcionament dels serveis d'execució penal a Catalunya.**

Referència

D 329/2006.

Àmbit de vigència

Comunitat Autònoma de Catalunya.

Període de vigència

Disposició vigent des de 2006.

Descripció

Aquest Reglament estableix l'estructura orgànica i funcional dels centres penitenciaris de la Generalitat de Catalunya, així com l'organització i el funcionament de la resta de serveis d'execució penal que hi ha a Catalunya.

Regula els tipus d'establiments penitenciaris i les diverses unitats on es poden gestionar les formes especials d'execució; preveu la presència i la participació institucional i social, estableix l'organització general dels centres penitenciaris; regula l'administració i la gestió del personal encarregat de portar a terme l'activitat penitenciària, així com l'organització dels diversos serveis als centres penitenciaris; regula els models organitzatius de les prestacions singularment bàsiques de la institució: la salut, l'educació, el treball i els serveis socials; finalment, revisa el règim econòmic del funcionament ordinari dels centres penitenciaris.

Modalitats regulades

En sintonia amb la legislació estatal, el reglament català adopta una estructura basada en una primera divisió entre establiments ordinaris i establiments especials (Art. 3). Dintre dels establiments ordinaris es contemplen 3 tipus de règim (obert, ordinari i tancat) i 4 formes especials d'execució: Unitats de mares, Unitats o departaments mixtos, Unitats extrapenitenciàries, i Unitats dependents (Art. 4). Dintre dels establiments especials el Reglament observa 3 modalitats distintes: Centres, unitats o dependències hospitalàries, Centres, unitats o dependències psiquiàtriques, Centres, unitats o dependències d'atenció sociosanitària (Art. 5). La disposició també fa esment, si bé no tant clarament com la legislació espanyola, de la separació entre homes i dones, i adults i joves.

Condicions regulades

La normativa catalana, concient de la cobertura que proporciona la legislació estatal, no adopta un caràcter sistemàtic en la definició de les modalitats. Si bé es possible trobar referències a les ja mencionades especificacions sobre la descripció, els objectius, les funcions, els destinataris, el personal, la forma de prestació i les condicions materials, val a dir que les aportacions són disperses i, sovint, escasses.

Font

Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya (DOGC), núm. 4714, p. 37902.

A1.3.3 ANÀLISI DELS MODELS D'HABITABILITAT**A1.3.3.1 ESTABLIMENTS ORDINARIS DE RÈGIM TANCAT**■ **Centres o mòduls de règim tancat****Referència**

P.1.1 Mòduls de règim tancat.

Descripció

Modalitat penitenciària destinada a presos classificats en primer grau de tractament que mostrin una manifesta inadaptació al règim ordinari, que es complirà en cel·les individuals i es caracteritzarà per una limitació a les activitats en comú dels interns i per un major control i vigilància dels mateixos exigint, de manera especial, l'acatament de les mesures de seguretat, ordre i disciplina. (Art 10 01.79 y Art. 90 i 91 190.1996).

Destinataris

- Situació: Encarcerats preventius i penats.
- Règim penitenciari: Primer grau.

Condicions d'accés

- Decisió d'encarcerament imposada per autoritat judicial.
- Manifesta inadaptació al règim ordinari.

Període de permanència

Limitat. Fins a la finalització dels motius que van motivar el seu ingrés al règim tancat i puguin ser admesos al règim ordinari.

Forma de prestació

En centre o mòdul penitenciari.

Categories

Única.

FuncionsExpressades directament

- Funcions físiques: Alimentar-se; evacuar; mantenir higiene corporal; vestir; dormir; promocionar la salut; practicar exercici.
- Funcions socials: Comunicar-se; socialitzar-se; esbargir-se i culturitzar-se; educar-se; informar-se; sentir-se segur; practicar religió.
- Funcions instrumentals: Adquirir bens bàsics; mantenir l'espai i l'equip; treballar.

- Funcions transversals: Allotjament; Assistència social; reeducació i reinserció social; retenció i custòdia.
- Funcions addicionals: Custòdia de valors.
Expressades indirectament a través de satisfactors
- Funcions físiques: Mantenir equilibri tèrmic; respirar; veure; hidratar-se; alimentar-se; evacuar; mantenir higiene corporal; mantenir imatge personal; vestir; dormir; promocionar la salut; estar a l'aire lliure; practicar exercici; practicar sexe.
- Funcions socials: Comunicar-se; esbargir-se i culturitzar-se; educar-se; informar-se; practicar religió.
- Funcions instrumentals: Emmagatzemar; mantenir l'espai i l'equip; treballar.
- Funcions transversals: Allotjament.
- Funcions addicionals: -

Cost econòmic

2369,33 euros/persona·mes.

Presència (*)

- Centres o unitats: 11 centres
- Places: 544 places
- Oferta anual: 198.560 estades/any
- Ocupants: 231 usuaris
- Estada mitjana: 365 estades/usuari·any
- Consum anual: 84.315 estades/any
- Ocupació: 42,46%

* Dades corresponents a la modalitat de règim tancat, que agrupa els Mòduls de règim tancat i els Departaments especials.

■ Departaments especials**Referència**

P.1.2 Departaments especials.

Descripció

Modalitat penitenciària destinada a presos classificats en primer grau de tractament que hagin estat protagonistes o inductors d'alteracions regimentals molt greus, que hagin posta en perill la vida o la integritat dels funcionaris, autoritats, altres interns o persones alienes a la institució penitenciària i en els que s'evidenciï una perillositat extrema. Es complirà en cel·les individuals i es caracteritzarà per una limitació a les activitats en comú dels interns i per un major control i vigilància dels mateixos exigint, de manera especial, l'acatament de les mesures de seguretat, ordre i disciplina.

Destinatari

- Situació: Encarcerats preventius i penats.
- Règim penitenciari: Primer grau.

Condicions d'accés

- Decisió d'encarcerament imposada per autoritat judicial.
- Protagonitzar o induir alteracions regimentals molt greus, consistents en incendis, motins, destrucció d'instal·lacions, enfrontaments, amenaces, coaccions, agressions, etc.
- Qualificació de perillositat extrema.

Període de permanència

Limitat. Fins a la finalització dels motius que van motivar el seu ingrés al règim tancat i puguin ser admesos al règim ordinari.

Forma de prestació

En mòdul penitenciari.

Categories

Única.

FuncionsExpressades directament

- Funcions físiques: Alimentar-se; evacuar; mantenir higiene corporal; vestir; dormir; promocionar la salut; practicar exercici.
- Funcions socials: Comunicar-se; socialitzar-se; esbargir-se i culturitzar-se; educar-se; informar-se; sentir-se segur; practicar religió.
- Funcions instrumentals: Adquirir bens bàsics; mantenir l'espai i l'equip; treballar.
- Funcions transversals: Allotjament; Assistència social; reeducació i reinserció social; retenció i custòdia.
- Funcions addicionals: Custòdia de valors.

Expressades indirectament a través de satisfactors

- Funcions físiques: Mantenir equilibri tèrmic; respirar; veure; hidratar-se; alimentar-se; evacuar; mantenir higiene corporal; mantenir imatge personal; vestir; dormir; promocionar la salut; estar a l'aire lliure; practicar exercici; practicar sexe.
- Funcions socials: Comunicar-se; esbargir-se i culturitzar-se; educar-se; informar-se; practicar religió.
- Funcions instrumentals: Emmagatzemar; mantenir l'espai i l'equip; treballar.
- Funcions transversals: Allotjament.
- Funcions addicionals: -

Cost econòmic

2369,33 euros/persona·mes.

Presència (*)

- Centres o unitats: 11 centres
- Places: 544 places
- Oferta anual: 198.560 estades/any
- Ocupants: 231 usuaris
- Estada mitjana: 365 estades/usuari·any
- Consum anual: 84.315 estades/any
- Ocupació: 42,46%

* Dades corresponents a la modalitat de règim tancat, que agrupa els Mòduls de règim tancat i els Departaments especials.

A1.3.3.2 ESTABLIMENTS ORDINARIS DE RÈGIM ORDINARI■ **Establiments de règim ordinari****Referència**

P.2.1 Establiments de règim ordinari.

Descripció

Modalitat penitenciària adreçada a penats classificats en segon grau de tractament, a penats sense classificar i a detinguts i presos com a pas previ al règim obert (tercer grau) i a la llibertat condicional, que té per objectiu la custòdia dels encarcerats i la seva rehabilitació i reinserció social, i on els principis de seguretat, ordre i disciplina tenen la seva raó de ésser i el seu límit en l'assoliment d'una convivència ordenada.

Destinatari

- Situació: Encarcerats preventius i penats.
- Règim penitenciari: Segon grau.

Condicions d'accés

- Decisió d'encarcerament imposada per autoritat judicial.

Període de permanència

Limitat. Fins a la reunir les condicions per l'accés al règim obert.

Forma de prestació

En centre o mòdul penitenciari.

Categories

- Mòdul d'homes.
- Mòdul de dones.
- Mòdul de joves.
- Mòdul geriàtric.
- Departament d'Atenció Especialitzada (DAE).
- Mòdul de participació i convivència.

FuncionsExpressades directament

- Funcions físiques: Alimentar-se; evacuar; mantenir higiene corporal; vestir; dormir; promocionar la salut; practicar exercici.
- Funcions socials: Comunicar-se; socialitzar-se; esbargir-se i culturitzar-se; educar-se; informar-se; sentir-se segur; practicar religió.
- Funcions instrumentals: Adquirir bens bàsics; mantenir l'espai i l'equip; treballar.
- Funcions transversals: Allotjament; Assistència social; reeducació i reinserció social; retenció i custòdia.
- Funcions addicionals: Custòdia de valors.

Expressades indirectament a través de satisfactors

- Funcions físiques: Mantenir equilibri tèrmic; respirar; veure; hidratar-se; alimentar-se; evacuar; mantenir higiene corporal; mantenir imatge personal; vestir; dormir; promocionar la salut; estar a l'aire lliure; practicar exercici; practicar sexe.
- Funcions socials: Comunicar-se; esbargir-se i culturitzar-se; educar-se; informar-se; practicar religió.
- Funcions instrumentals: Emmagatzemar; mantenir l'espai i l'equip; treballar.
- Funcions transversals: Allotjament.
- Funcions addicionals: -

Cost econòmic

2369,33 euros/persona·mes.

Presència

- Centres o unitats: 11 centres
- Places: 7.699 places
- Oferta anual: 2.810.135 estades/any
- Ocupants: 8.440 usuaris
- Estada mitjana: 365 estades/usuari·any
- Consum anual: 3.080.600 estades/any
- Ocupació: 109,62%

■ **Unitats de mares****Referència**

P.2.2 Unitats de mares.

Descripció

Modalitat penitenciària destinada a l'execució de penes privatives de llibertat imposades per les autoritats judicials a mares que sol·liciten que els seus fills menors de 3 anys romanguin interns amb elles, i que es caracteritza per una especial atenció a les necessitats derivades del desenvolupament del menor: programació d'activitats formatives i lúdiques i de sortides a l'exterior, assistència en educació infantil, assistència pediàtrica, garantització de les hores de joc i les hores de son, i proveïment dels mitjans necessaris per la cura dels infants.

DestinatariPreses

- Sexe: Dones.
- Situació: Encarcerats penats.
- Règim penitenciari: Segon grau.

Menors

- Edat: De 0 a 3 anys.

Condicions d'accés

- Decisió d'encarcerament imposada per autoritat judicial.
- Acreditar degudament la filiació.
- Acreditar que la permanència del menor al centre no comporta cap risc.

Període de permanència

- Preses: Limitat. Mentre el menor romanguí al centre.
- Menors: Limitat, amb un màxim de 3 anys.

Forma de prestació

En mòdul penitenciari.

Categories

Única.

FuncionsExpressades directament

- Funcions físiques: Alimentar-se; evacuar; mantenir higiene corporal; vestir; dormir; promocionar la salut; practicar exercici.
- Funcions socials: Comunicar-se; socialitzar-se; esbargir-se i culturitzar-se; educar-se; informar-se; sentir-se segur; practicar religió.
- Funcions instrumentals: Adquirir bens bàsics; mantenir l'espai i l'equip; treballar.
- Funcions transversals: Allotjament; Assistència social; reeducació i reinserció social; retenció i custòdia.
- Funcions addicionals: Custòdia de valors.

Expressades indirectament a través de satisfactors

- Funcions físiques: Mantenir equilibri tèrmic; respirar; veure; hidratar-se; alimentar-se; evacuar; mantenir higiene corporal; mantenir imatge personal; vestir; dormir; promocionar la salut; estar a l'aire lliure; practicar exercici; practicar sexe.
- Funcions socials: Comunicar-se; esbargir-se i culturitzar-se; educar-se; informar-se; practicar religió.
- Funcions instrumentals: Emmagatzemar; mantenir l'espai i l'equip; treballar.
- Funcions transversals: Allotjament.
- Funcions addicionals: -

Cost econòmic

2369,33 euros/persona·mes.

Presència

- Centres o unitats: 1 unitat
- Places: 24 places
- Oferta anual: 8.760 estades/any
- Ocupants: 13 usuaris
- Estada mitjana: 365 estades/usuari·any
- Consum anual: 4.745 estades/any
- Ocupació: 54,17%

Unitats o departaments mixtos**Referència**

P.2.3 Unitats mixtes.

Descripció

Modalitat penitenciària destinada a la convivència de presos d'ambdós sexes sorgida en el marc del principi constitucional de protecció de la família en l'àmbit penitenciari que té la finalitat de pal·liar, en la mesura del possible, la desestructuració dels grups familiars que tinguin diversos membres a la presó.

Destinatari

- Situació: Encarcerats preventius i penats.
- Règim penitenciari: Segon grau.

Condicions d'accés

- Decisió d'encarcerament imposada per autoritat judicial.
- Proposta de la Junta de Tractament.
- Consentiment del pres.
- No haver estat condemnat per un delictes contra la llibertat sexual.

Període de permanència

Limitat. Fins a la reunir les condicions per l'accés al règim obert.

Forma de prestació

En centre o mòdul penitenciari.

Categories

Única.

FuncionsExpressades directament

- Funcions físiques: Alimentar-se; evacuar; mantenir higiene corporal; vestir; dormir; promocionar la salut; practicar exercici.
- Funcions socials: Comunicar-se; socialitzar-se; esbargir-se i culturitzar-se; educar-se; informar-se; sentir-se segur; practicar religió.
- Funcions instrumentals: Adquirir bens bàsics; mantenir l'espai i l'equip; treballar.
- Funcions transversals: Allotjament; Assistència social; reeducació i reinserció social; retenció i custòdia.
- Funcions addicionals: Custòdia de valors.

Expressades indirectament a través de satisfactors

- Funcions físiques: Mantenir equilibri tèrmic; respirar; veure; hidratar-se; alimentar-se; evacuar; mantenir higiene corporal; mantenir imatge personal; vestir; dormir; promocionar la salut; estar a l'aire lliure; practicar exercici; practicar sexe.
- Funcions socials: Comunicar-se; esbargir-se i culturitzar-se; educar-se; informar-se; practicar religió.
- Funcions instrumentals: Emmagatzemar; mantenir l'espai i l'equip; treballar.
- Funcions transversals: Allotjament.
- Funcions addicionals: -

Cost econòmic

2369,33 euros/persona·mes.

Presència

- Centres: 0 centres
- Places: 0 places
- Oferta anual: 0 estades/any
- Ocupants: 0 usuaris
- Estada mitjana: -
- Demanda anual: 0 estades/any
- Ocupació: -

A1.3.3.3 ESTABLIMENTS ORDINARIS DE RÈGIM OBERT■ **Seccions obertes****Referència**

P.3.1 Seccions obertes.

Descripció

Modalitat penitenciària adreçada a interns classificats en tercer grau de tractament que poden continuar el seu tractament en règim de semi llibertat, basat en l'atenuació de les mesures de control, l'autoresponsabilitat del pres i la normalització social i integració, tot proporcionant a l'intern, sempre que sigui possible, atenció per mitjà dels serveis generals de la comunitat per facilitar la seva participació plena i responsable en la vida familiar, social i laboral.

Destinatari

- Situació: Encarcerats penats.
- Règim penitenciari: Tercer grau.

Condicions d'accés

- Decisió d'encarcerament imposada per autoritat judicial.

Període de permanència

Limitat. Fins a reunir les condicions per obtenir la llibertat condicional.

Forma de prestació

En mòdul penitenciari.

Categories

- Règim obert comú.
- Règim obert restringit.

FuncionsExpressades directament

- Funcions físiques: Alimentar-se; evacuar; mantenir higiene corporal; vestir; dormir; promocionar la salut; practicar exercici.
- Funcions socials: Comunicar-se; socialitzar-se; esbargir-se i culturitzar-se; educar-se; informar-se; sentir-se segur; practicar religió.
- Funcions instrumentals: Adquirir bens bàsics; mantenir l'espai i l'equip; treballar.
- Funcions transversals: Allotjament; Assistència social; reeducació i reinserció social; retenció i custòdia.
- Funcions addicionals: Custòdia de valors.

Expressades indirectament a través de satisfactors

- Funcions físiques: Mantenir equilibri tèrmic; respirar; veure; hidratar-se; alimentar-se; evacuar; mantenir higiene corporal; mantenir imatge personal; vestir; dormir; promocionar la salut; estar a l'aire lliure; practicar exercici; practicar sexe.
- Funcions socials: Comunicar-se; esbargir-se i culturitzar-se; educar-se; informar-se; practicar religió.
- Funcions instrumentals: Emmagatzemar; mantenir l'espai i l'equip; treballar.
- Funcions transversals: Allotjament.
- Funcions addicionals: -

Cost econòmic

2369,33 euros/persona·mes.

Presència

- Centres o unitats: 9 unitats
- Places: 1.187 places
- Oferta anual: 433.255 estades/any
- Ocupants: 1.118 usuaris
- Estada mitjana: 365 estades/usuari·any
- Consum anual: 408.070 estades/any
- Ocupació: 94,19%

- **Centres oberts o Centres d'Inserció Social**

Referència

P.3.2 Centres oberts.

Descripció

Modalitat penitenciària adreçada a interns classificats en tercer grau de tractament i a persones classificades en segon grau de tractament penitenciari que, per les seves circumstàncies personals i penitenciàries, estiguin capacitades per complir sense riscos la seva condemna en un règim de vida de semi llibertat, i les persones que acreditin un perllongat i consolidat procés personal d'inserció social que es vegi notòriament perjudicat amb l'ingrés a presó per complir la pena imposada. Els centres d'inserció social estan també destinats al seguiment de les penes no privatives de llibertat i al seguiment dels alliberats condicionals que hi tinguin adscrits. Donada la seva finalitat d'afavorir la reinserció social dels interns, els centres oberts es troben ubicats en nucli urbà, facilitant l'accés

dels interns als transports públics, línies de comunicació i a la xarxa de recursos públics, com qualsevol altre ciutadà.

Destinatari

- Situació: Encarcerats penats.
- Règim penitenciari: Tercer grau.

Condicions d'accés

- Decisió d'encarcerament imposada per autoritat judicial.

Període de permanència

Limitat. Fins a reunir les condicions per obtenir la llibertat condicional.

Forma de prestació

En centre penitenciari.

Categories

Única.

Funcions

Expressades directament

- Funcions físiques: Alimentar-se; evacuar; mantenir higiene corporal; vestir; dormir; promocionar la salut; practicar exercici.
- Funcions socials: Comunicar-se; socialitzar-se; esbargir-se i culturitzar-se; educar-se; informar-se; sentir-se segur; practicar religió.
- Funcions instrumentals: Adquirir bens bàsics; mantenir l'espai i l'equip; treballar.
- Funcions transversals: Allotjament; Assistència social; reeducació i reinserció social; retenció i custòdia.
- Funcions addicionals: Custòdia de valors.

Expressades indirectament a través de satisfactors

- Funcions físiques: Mantenir equilibri tèrmic; respirar; veure; hidratar-se; alimentar-se; evacuar; mantenir higiene corporal; mantenir imatge personal; vestir; dormir; promocionar la salut; estar a l'aire lliure; practicar exercici; practicar sexe.
- Funcions socials: Comunicar-se; esbargir-se i culturitzar-se; educar-se; informar-se; practicar religió.
- Funcions instrumentals: Emmagatzemar; mantenir l'espai i l'equip; treballar.
- Funcions transversals: Allotjament.
- Funcions addicionals: -

Cost econòmic

2369,33 euros/persona·mes.

Presència

- Centres o unitats: 3 centres
- Places: 504 places
- Oferta anual: 183.960 estades/any
- Ocupants: 576 usuaris
- Estada mitjana: 365 estades/usuari·any
- Consum anual: 210.240 estades/any
- Ocupació: 114,29%

■ **Unitats dependents**

Referència

P.3.3 Unitats dependents.

Descripció

Modalitat penitenciària adreçada a interns classificats en tercer grau de tractament dedicada a tasques de reinserció social, assistència i prestació de serveis de caràcter formatiu, laboral i de tractament gestionades de manera directa i preferent per associacions o organismes no penitenciaris, mitjançant instal·lacions residencials situades arquitectònicament fora dels recintes penitenciaris –tot i dependre administrativament dels establiments penitenciaris-, preferentment

en habitatges ordinaris de l'entorn comunitari sense cap tipus de distinció externa relativa a la seva dedicació, regides pels principis d'especificitat i autonomia.

Destinatari

- Situació: Encarcerats penats.
- Règim penitenciari: Tercer grau.

Condicions d'accés

- Decisió d'encarcerament imposada per autoritat judicial.
- Aprovació de la Junta de Tractament
- Estabilització de la conducta positiva, superació de conducta addictiva, tenir treball o possibilitats laborals en l'entorn de la ubicació de la unitat.
- Acceptació prèvia i expressa de l'intern de la normativa de la unitat.

Període de permanència

Limitat. Fins a reunir les condicions per obtenir la llibertat condicional.

Forma de prestació

En establiment residencial, preferentment en habitatges.

Categories

Única.

Funcions

Expressades directament

- Funcions físiques: Alimentar-se; evacuar; mantenir higiene corporal; vestir; dormir; promocionar la salut; practicar exercici.
- Funcions socials: Comunicar-se; socialitzar-se; esbargir-se i culturitzar-se; educar-se; informar-se; sentir-se segur; practicar religió.
- Funcions instrumentals: Adquirir bens bàsics; mantenir l'espai i l'equip; treballar.
- Funcions transversals: Allotjament; Assistència social; reeducació i reinserció social; retenció i custòdia.
- Funcions addicionals: Custòdia de valors.

Expressades indirectament a través de satisfactors

- Funcions físiques: Mantenir equilibri tèrmic; respirar; veure; hidratar-se; alimentar-se; evacuar; mantenir higiene corporal; mantenir imatge personal; vestir; dormir; promocionar la salut; estar a l'aire lliure; practicar exercici; practicar sexe.
- Funcions socials: Comunicar-se; esbargir-se i culturitzar-se; educar-se; informar-se; practicar religió.
- Funcions instrumentals: Emmagatzemar; mantenir l'espai i l'equip; treballar.
- Funcions transversals: Allotjament.
- Funcions addicionals: -

Cost econòmic

2369,33 euros/persona·mes.

Presència

- Centres o unitats: 11 unitats
- Places: 144 places
- Oferta anual: 52.560 estades/any
- Ocupants: 145 usuaris
- Estada mitjana: 365 estades/usuari·any
- Demanda anual: 52.925 estades/any
- Ocupació: 100,69%

■ **Unitats extrapenitenciàries**

Referència

P.3.4 Unitats extrapenitenciàries.

Descripció

Modalitat penitenciària adreçada a interns classificats en tercer grau de tractament que necessitin un tractament específic de caràcter educatiu o terapèutic per a la deshabitació de drogodependències i altres addiccions, desenvolupada en un centre de deshabitació o en un centre educatiu especial.

Destinatari

- Situació: Encarcerats penats.
- Règim penitenciari: Tercer grau.

Condicions d'accés

- Decisió d'encarcerament imposada per autoritat judicial.
- Aprovació del Centre Directiu
- Consentiment i compromís exprés de l'intern d'observar el règim de vida de la unitat d'acollida.

Període de permanència

Limitat. Fins a reunir les condicions per obtenir la llibertat condicional.

Forma de prestació

En establiment extrapenitenciari rural o urbà.

Categories

Única.

FuncionsExpressades directament

- Funcions físiques: Alimentar-se; evacuar; mantenir higiene corporal; vestir; dormir; promocionar la salut; practicar exercici.
- Funcions socials: Comunicar-se; socialitzar-se; esbargir-se i culturitzar-se; educar-se; informar-se; sentir-se segur; practicar religió.
- Funcions instrumentals: Adquirir bens bàsics; mantenir l'espai i l'equip; treballar.
- Funcions transversals: Allotjament; Assistència social; reeducació i reinserció social; retenció i custòdia.
- Funcions addicionals: Custòdia de valors.

Expressades indirectament a través de satisfactors

- Funcions físiques: Mantenir equilibri tèrmic; respirar; veure; hidratar-se; alimentar-se; evacuar; mantenir higiene corporal; mantenir imatge personal; vestir; dormir; promocionar la salut; estar a l'aire lliure; practicar exercici; practicar sexe.
- Funcions socials: Comunicar-se; esbargir-se i culturitzar-se; educar-se; informar-se; practicar religió.
- Funcions instrumentals: Emmagatzemar; mantenir l'espai i l'equip; treballar.
- Funcions transversals: Allotjament.
- Funcions addicionals: -

Cost econòmic

2369,33 euros/persona·mes.

Presència

- Centres o unitats: Sense dades
- Places: Sense dades
- Oferta anual: Sense dades
- Ocupants: 154 usuaris
- Estada mitjana: 365 estades/usuari-any
- Consum anual: 56.210 estades/any
- Ocupació: Sense dades

A1.3.3.4 ESTABLIMENTS ESPECIALS

■ Centres, unitats o dependències hospitalàries

Referència

P.4.1 Unitats hospitalàries.

Descripció

Modalitat penitenciària de caràcter assistencial adreçada a acollir interns que requereixin una atenció sanitària especial, que s'hagin sotmetre a intervencions quirúrgiques o que pateixin alguna afectació de la salut que faci necessari el seu tractament en instal·lacions adequades i idònies per tal de guarir les patologies esmentades.

Destinatari

- Situació: Encarcerats preventius i penats.
- Règim penitenciari: Qualsevol grau.

Condicions d'accés

- Decisió d'encarcerament imposada per autoritat judicial.
- Patir alguna afectació a la salut que requereixi una atenció sanitària especial.

Període de permanència

Limitat. Fins a la superació de la patologia orgànica.

Forma de prestació

En establiment especial.

Categories

Única.

Funcions

Expressades directament

- Funcions físiques: Alimentar-se; evacuar; mantenir higiene corporal; vestir; dormir; promocionar la salut; practicar exercici.
- Funcions socials: Comunicar-se; socialitzar-se; esbargir-se i culturitzar-se; educar-se; informar-se; sentir-se segur; practicar religió.
- Funcions instrumentals: Adquirir bens bàsics; mantenir l'espai i l'equip; treballar.
- Funcions transversals: Allotjament; Assistència social; reeducació i reinserció social; retenció i custòdia.
- Funcions addicionals: Custòdia de valors.

Expressades indirectament a través de satisfactors

- Funcions físiques: Mantenir equilibri tèrmic; respirar; veure; hidratar-se; alimentar-se; evacuar; mantenir higiene corporal; mantenir imatge personal; vestir; dormir; promocionar la salut; estar a l'aire lliure; practicar exercici; practicar sexe.
- Funcions socials: Comunicar-se; esbargir-se i culturitzar-se; educar-se; informar-se; practicar religió.
- Funcions instrumentals: Emmagatzemar; mantenir l'espai i l'equip; treballar.
- Funcions transversals: Allotjament.
- Funcions addicionals: -

Cost econòmic

2369,33 euros/persona·mes.

Presència

- Centres o unitats: 1 centre
- Places: 35 places
- Oferta anual: 12.775 estades/any
- Ocupants: 20 usuaris
- Estada mitjana: 365 estades/usuari·any
- Consum anual: 7.300 estades/any
- Ocupació: 57,14%

■ Centres, unitats o dependències psiquiàtriques

Referència

P.4.2 Unitats psiquiàtriques.

Descripció

Modalitat penitenciària de caràcter assistencial adreçada a les persones que requereixin una atenció psiquiàtrica especial que, tot i haver comès un fet constitutiu de delictes o falta, s'hagi declarat l'exempció completa o incompleta de responsabilitat penal; o que, havent estat condemnats penalment, l'òrgan jurisdiccional penal acordi la imposició d'una mesura de seguretat per raó d'una malaltia mental sobrevinguda; i també per al diagnòstic i tractament de possibles anomalies o alteracions psiquiàtriques que hagin pogut detectar en els interns els serveis mèdics dels centres ordinaris. Es durà a terme en instal·lacions que atenguin criteris terapèutics i el foment del lleure i l'oci, disposin d'espai suficient pel desenvolupament de les activitats terapèutiques i rehabilitadores, i estiguin ubicades en emplaçaments que afavoreixin el contacte amb l'entorn familiar del pacient.

Destinatari

- Situació: Encarcerats preventius i penats.
- Règim penitenciari: Qualsevol grau.

Condicions d'accés

- Decisió d'encarcerament imposada per autoritat judicial.
- Patir una alteració psiquiàtrica que requereixi una atenció especial.

Període de permanència

Limitat. Fins a la superació de la patologia psiquiàtrica.

Forma de prestació

En establiment especial.

Categories

Única.

Funcions

Expressades directament

- Funcions físiques: Alimentar-se; evacuar; mantenir higiene corporal; vestir; dormir; promocionar la salut; practicar exercici.
- Funcions socials: Comunicar-se; socialitzar-se; esbargir-se i culturitzar-se; educar-se; informar-se; sentir-se segur; practicar religió.
- Funcions instrumentals: Adquirir bens bàsics; mantenir l'espai i l'equip; treballar.
- Funcions transversals: Allotjament; Assistència social; reeducació i reinserció social; retenció i custòdia.
- Funcions addicionals: Custòdia de valors.

Expressades indirectament a través de satisfactors

- Funcions físiques: Mantenir equilibri tèrmic; respirar; veure; hidratar-se; alimentar-se; evacuar; mantenir higiene corporal; mantenir imatge personal; vestir; dormir; promocionar la salut; estar a l'aire lliure; practicar exercici; practicar sexe.
- Funcions socials: Comunicar-se; esbargir-se i culturitzar-se; educar-se; informar-se; practicar religió.
- Funcions instrumentals: Emmagatzemar; mantenir l'espai i l'equip; treballar.
- Funcions transversals: Allotjament.
- Funcions addicionals: -

Cost econòmic

2369,33 euros/persona·mes.

Presència

- Centres o unitats: 1 centre
- Places: 53 places
- Oferta anual: 19.345 estades/any
- Ocupants: 29 usuaris
- Estada mitjana: 365 estades/usuari·any

- Consum anual: 10.640 estades/any
- Ocupació: 55,00%

■ Centres, unitats o dependències d'atenció socio sanitària

Referència

P.4.3 Unitats d'atenció socio sanitària.

Descripció

Modalitat penitenciària de caràcter assistencial adreçada a persones a les quals s'hagi imposat una pena o mesura de seguretat per raó de la seva dependència de substàncies que creïn addicció o per patir alteracions de la percepció per al seguiment dels programes adients per al seu guariment o millora, destinades a oferir tractaments i rehabilitació especialitzats, en mitjà residencial o no.

Objecte

Execució de les penes privatives de llibertat imposades per les autoritats judicials per a casos que requereixin una atenció especial relativa a dependències a substàncies addictives.

Destinatari

- Situació: Encarcerats preventius i penats.
- Règim penitenciari: Qualsevol grau.

Condicions d'accés

- Decisió d'encarcerament imposada per autoritat judicial.
- Patir una dependència a substàncies addictives que requereixi una atenció especial.

Període de permanència

Limitat.

Forma de prestació

En establiment especial.

Categories

Única.

Funcions

Expressades directament

- Funcions físiques: Alimentar-se; evacuar; mantenir higiene corporal; vestir; dormir; promocionar la salut; practicar exercici.
- Funcions socials: Comunicar-se; socialitzar-se; esbargir-se i culturitzar-se; educar-se; informar-se; sentir-se segur; practicar religió.
- Funcions instrumentals: Adquirir bens bàsics; mantenir l'espai i l'equip; treballar.
- Funcions transversals: Allotjament; Assistència social; reeducació i reinserció social; retenció i custòdia.
- Funcions addicionals: Custòdia de valors.

Expressades indirectament a través de satisfactors

- Funcions físiques: Mantenir equilibri tèrmic; respirar; veure; hidratar-se; alimentar-se; evacuar; mantenir higiene corporal; mantenir imatge personal; vestir; dormir; promocionar la salut; estar a l'aire lliure; practicar exercici; practicar sexe.
- Funcions socials: Comunicar-se; esbargir-se i culturitzar-se; educar-se; informar-se; practicar religió.
- Funcions instrumentals: Emmagatzemar; mantenir l'espai i l'equip; treballar.
- Funcions transversals: Allotjament.
- Funcions addicionals: -

Cost econòmic

2369,33 euros/persona·mes.

Presència

- Centres o unitats: 1 centre
- Places: 35 places
- Oferta anual: 12.775 estades/any
- Ocupants: 19 usuaris
- Estada mitjana: 365 estades/usuari·any

- Consum anual: 7.026 estades/any
- Ocupació: 55,00%

A1.3.3.5 JUSTÍCIA JUVENIL

■ Centres educatius

Referència

P.5.1 Centres educatius.

Descripció

Modalitat penitenciària adreçada a acollir persones menors d'edat que havent comès un delicte se'ls hi hagi imposat un programa d'internament en règim tancat, semiobert o obert, que té per objectius fonamentals, juntament amb la custòdia, la integració i la reinserció social dels joves, mitjançant l'atenció socioeducativa individualitzada.

Destinatari

- Situació: Interns amb mesures cautelars o definitives.
- Règim penitenciari: tancat, semiobert o obert.
- Edat: De 14 a 17 anys.

Condicions d'accés

- Decisió d'internament imposada per autoritat judicial.

Període de permanència

Limitat.

Forma de prestació

En establiment educatiu.

Categories

Única.

Funcions

Expressades directament

- Funcions físiques: Alimentar-se, hidratar-se; mantenir higiene corporal; vestir; dormir; promocionar la salut; estar a l'aire lliure; practicar exercici.
- Funcions socials: Comunicar-se; socialitzar-se; esbargir-se i culturitzar-se; educar-se; informar-se; sentir-se segur; practicar religió.
- Funcions instrumentals: Mantenir l'espai i l'equip; treballar.
- Funcions transversals: Allotjament; Assistència social; reeducació i reinserció social; retenció i custòdia.
- Funcions addicionals: -.

Expressades indirectament a través de satisfactors

- Funcions físiques: Vestir; dormir.
- Funcions socials: -.
- Funcions instrumentals: Emmagatzemar.
- Funcions transversals: -.
- Funcions addicionals: -.

Cost econòmic

Sense dades.

Presència

- Centres o unitats: 6 centres
- Places: 292 places
- Oferta anual: 106.580 estades/any
- Ocupants: 305 usuaris
- Estada mitjana: 365 estades/usuari·any
- Consum anual: 111.325 estades/any
- Ocupació: 104,45%

Annex 2

**TAULES
COMPLEMENTÀRIES**

TAULES COMPLEMENTÀRIES SUMARI DEL CAPÍTOL

SUMARI	384
A2.1 LA DIVERSITAT D'HABITABILITATS A CATALUNYA	385
A2.2 ALLOTJAMENTS TURÍSTICS	396
A2.3 SERVEIS SOCIALS	399
A2.4 SERVEIS PENITENCIARIS	402
A2.5 UNA REVISIÓ CONSTRUCTIVA DEL CONCEPTE D'HABITABILITAT	405

A2.1 TAULES COMPLEMENTÀRIES LA DIVERSITAT D'HABITABILITATS A CATALUNYA

Ús del temps

Participació i durada mitjana de les activitats diàries detallades

	Participació	Temps empleat
Cures personals		
Dormir	99,96%	8:40
Àpats i begudes	99,69%	2:05
Altres cures personals	95,59%	0:45
Subtotal	99,98%	11:33
Treball remunerat		
Treball principal i secundari	32,07%	7:37
Activitats relacionades amb el treball	8,12%	1:04
Subtotal	34,15%	7:24
Estudis		
Estudis no especificats	-	-
Escola, institut o universitat	9,25%	5:37
Estudis durant el temps lliure	4,36%	2:14
Subtotal	12,80%	4:51
Llar i família		
Activitats amb la llar i la família no especificades	3,67%	1:22
Activitats culinàries	68,62%	1:20
Manteniment de la llar	50,13%	1:11
Confecció i preparació de la roba	18,72%	1:04
Jardineria i atenció d'animals	13,02%	1:32
Construcció i reparacions	3,19%	1:35
Compres i serveis	39,72%	1:09
Gestions de la llar	2,63%	0:46
Atenció dels nens membres de la llar	21,34%	2:03
Ajuda a adults membres de la llar	3,48%	1:37
Subtotal	85,59%	3:29
Treballs voluntaris i reunions		
Treballs voluntaris al servei d'una organització	1,05%	2:07
Ajudes informals a altres llars	6,89%	2:02
Activitats participatives	4,18%	1:21
Subtotal	11,50%	1:54
Vida social i diversió		
Vida social	41,01%	1:30
Diversió i cultura	5,70%	2:21
Oci passiu	32,83%	1:23
Subtotal	62,51%	1:56
Esports i activitats a l'aire lliure		
Exercici físic	39,98%	1:54
Exercici productiu	0,52%	3:05
Activitats relacionades amb els esports	0,55%	0:34
Subtotal	40,34%	1:56
Aficions i informàtica		
Arts i aficions	3,08%	1:38
Informàtica	23,46%	1:33
Jocs	9,32%	1:52
Subtotal	31,82%	1:51
Mitjans de comunicació		
Lectura	21,14%	1:14
Mirar la televisió, el vídeo o el DVD	78,68%	2:23
Escollir la ràdio o gravacions	3,45%	1:14
Subtotal	83,61%	2:37
Trajectes i ús del temps no especificat		
Subtotal	85,13%	1:31
Unitats	% de les persones; hh:mm empleats per les persones que realitzen l'activitat	
Fonts	Idescat, Enquesta de l'ús del temps 2010-2011	

Taula complementària 2.1. Ús del temps. Participació i durada mitjana de les activitats diàries detallades

Habitatges militars**Dades principals del sector**

	Oferta						Consum		Ocupació	
	1960	1970	1980	1990	1999	2011	1999	2011	1999	2011
Habitatges militars										
Barcelona	780	1376	1349	996	736	-	599	-	81,4%	-
Girona	280	304	310	350	168	-	132	-	78,6%	-
Lleida	103	228	153	150	97	-	56	-	57,7%	-
Tarragona	106	212	64	190	114	-	78	-	68,4%	-
Catalunya	1.269	2.120	1.876	1.686	1.115	522	865	391	77,6%	74,9%
Espanya	14.836	35.173	37.188	47.272	38.884	12.413	32.577	9.907	83,8%	79,8%
	(a)	(b)	(c)	(c)						
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(5)	(6)		
Unitats	Habitatges; habitatges; habitatges; habitatges; habitatges; habitatges; habitatges; habitatges; %; %.									
Notes	123 Valors calculats a partir de les dades originals									
	(a) Suma dels habitatges del Ministerio del Ejercito i del Ministerio del Aire									
	(b) Suma dels habitatges del Ministerio del Ejercito, el Ministerio de Marina i del Ministerio del Aire									
	(c) Suma dels habitatges del Ejercito de tierra, la Armada i el Ejercito del Aire									
Fonts	(1) Alto Estado Mayor, Anuario Estadístico militar, año 1960.									
	(2) Alto Estado Mayor, Anuario Estadístico militar, año 1970.									
	(3) Ministerio de Defensa, Anuario Estadístico militar, año 1980.									
	(4) Ministerio de Defensa, Anuario Estadístico militar, año 1990.									
	(5) Ministerio de Defensa, Anuario Estadístico militar, año 1999.									
	(6) Inviad, Memoria de actividades 2011.									

Taula complementària 2.2. Habitatges militars. Dades principals del sector**Pabellones de la Guardia Civil****Dades principals del sector**

	Oferta					Estat de conservació 2010				
	1963	1970	1980	1986	2010	Bueno	Regular	Malo	Deficiente	Inhabitable
Pabellones de la Guardia Civil										
Barcelona	1.290	1.364	1.782	1.661	1.234	730	404	47	17	36
Girona	574	544	722	701	499	159	119	123	5	93
Lleida	321	297	484	459	391	241	127	9	0	14
Tarragona	396	421	499	589	472	239	134	43	4	52
Catalunya	2.581	2.626	3.487	3.410	2.596	1.369	784	222	26	195
Espanya	29.065	29.521	34.187	36.759	-	-	-	-	-	-
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(5)	(5)	(5)	(5)	(5)
Unitats	Habitatges; habitatges; habitatges; habitatges; habitatges; habitatges; habitatges; habitatges; habitatges; habitatges.									
Notes	123 Valors calculats a partir de les dades originals									
Fonts	(1) Alto Estado Mayor, Anuario Estadístico militar, año 1963.									
	(2) Alto Estado Mayor, Anuario Estadístico militar, año 1970.									
	(3) Ministerio de Defensa, Anuario Estadístico militar, año 1980.									
	(4) Ministerio de Defensa, Anuario Estadístico militar, año 1986.									
	(5) Dirección General de la Guardia civil									

Taula complementària 2.3. Pabellones de la Guardia Civil. Dades principals del sector

Allotjaments turístics

Dades principals del sector

	Oferta			Usuaris	Consum		Ocupació	
	Centres	Places	Estades anuals		Estada mitjana	Estades anuals	Índex	
Establiments hotelers								
Catalunya	2.825	286.249	104.480.885	15.780.000	2,88	45.484.000	43,5%	(1)
Espanya	14.838	1.398.900	510.598.500	82.161.000	3,26	268.021.000	52,5%	(2)
Apartaments turístics								
Catalunya	10.619	47.772	17.436.780	707.861	7,69	5.445.612	31,2%	(2)
Espanya	120.823	434.971	158.764.415	8.149.319	7,28	59.291.298	30,97%	(2)
Càmpings								
Catalunya	362	236.667	86.383.455	2.470.000	5,48	13.542.000	15,7%	(1)
Espanya	736	485.772	177.306.780	6.139.000	5,06	31.088.000	17,5%	(2)
Establiments rurals								
Catalunya	2.029	15.845	5.783.425	299.000	3,02	902.000	15,6%	(1)
Espanya	14.320	130.882	47.771.930	2.666.000	2,88	7.674.000	16,1%	(2)
Allotjaments turístics								
Catalunya	15.835	586.533	214.084.545	19.256.861	3,39	65.373.612	30,54%	
Espanya	150.717	2.450.525	894.441.625	99.115.319	3,69	366.074.298	40,93%	
Unitats	Centres; places; estades/any; usuaris/any; estades/usuaris-any; estades/any; %.							
Notes	123 Valors calculats a partir de les dades originals							
Fonts	(1) Direcció General de Turisme, Departament d'Empresa i Ocupació. Catalunya Turística en Xifres 2010							
	(2) INE. Encuesta de Ocupación de Apartamentos Turísticos 2010							

Taula complementària 2.4. Allotjaments turístics. Dades principals del sector

Instal·lacions juvenils

Dades principals del sector

	Any										
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Cases de colònies											
Instal·lacions	229	234	237	232	226	219	217	214	216	217	217
Places	17.986	18.432	18.926	18.559	18.347	18.035	18.000	18.022	18.324	18.900	19.523
Albergs de joventut											
Instal·lacions	51	61	65	73	75	84	88	93	98	103	114
Places	5.050	5.685	5.970	7.061	7.654	8.865	9.218	10.232	10.981	11.962	12.583
Granges escola o aules de natura											
Instal·lacions	33	35	35	35	35	39	38	38	31	31	28
Places	3.239	3.428	2.648	3.412	3.412	3.642	3.590	3.659	2.901	2.813	2.453
Campaments juvenils											
Instal·lacions	9	10	11	16	17	18	19	19	22	22	21
Places	853	853	1.003	1.613	1.733	2.692	2.498	2.498	2.678	2.678	2.593
Catalunya											
Instal·lacions	322	340	348	356	353	360	362	364	367	373	380
Places	27.128	28.398	28.547	30.645	31.146	33.234	33.306	34.411	34.884	36.353	37.152
Unitats	Instal·lacions; places										
Fonts	Direcció General de Joventut, Departament de Benestar Social i Família.										

Taula complementària 2.5. Instal·lacions juvenils. Dades principals del sector

Institucions religioses

Dades principals del sector

	Edificis segons nombre de persones del col·lectiu							Persones	
	Fins a 4	De 5 a 9	De 10 a 14	De 15 a 24	De 25 a 49	De 50 a 99	100 o més		Total
Institucions religioses									
Barcelona	31	63	56	37	21	4	5	217	5.325
Girona	17	17	12	8	1	0	0	55	460
Lleida	4	6	5	6	2	1	0	24	349
Tarragona	2	10	7	4	4	1	1	29	557
Catalunya	54	96	80	55	28	6	6	325	6.691
Espanya	412	807	669	484	202	66	25	2.665	41.137
Unitats	Habitatges; habitatges; habitatges; habitatges; habitatges; habitatges; habitatges; habitatges; persones.								
Fonts	INE, Censo de Población y Viviendas 2001.								

Taula complementària 2.6. Institucions religioses. Dades principals del sector

Refugis

Dades principals del sector

	Any											
	1910	1920	1930	1940	1950	1960	1970	1980	1990	2000	2008	2010
Refugis segons CEEC												
Refugis alberg												29
Refugis guardats												72
Refugis bivac												39
Total												140
Refugis segons FEEC												
Refugis alberg												41
Refugis guardats												48
Refugis bivac												58
Refugis indeterminats												12
Total												159
Refugis segons UEC												
Refugis	1	2	3	6	8	18	29	39	51	64	70	
Unitats	Refugis											
Fonts	Departament de la Presidència, Secretaria General de l'esport, Cens d'Equipaments Esportius de Catalunya Xicoina, Anàlisi i diagnosi ambiental dels refugis del PNAP											

Taula complementària 2.7. Refugis. Dades principals del sector

Residències d'estudiants

Dades principals del sector

	Segons INE		Segons Acite		Segons DGJ
	Colegios mayores, residencias de estudiantes	Colegios mayores	Residencias de estudiantes	Total	Colegis majors i residències
Comunitat Autònoma					
Andalucía	51	28	97	125	
Aragón	17	11	0	11	
Asturias (Principado de)	8	3	13	16	
Balears (Illes)	8	0	6	6	
Canàries	7	0	41	41	
Cantabria	5	2	0	2	
Castilla y León	70	16	160	176	
Castilla-La Mancha	12	0	41	41	
Cataluña	44	12	111	123	109
Comunidad Valenciana	33	12	48	60	
Extremadura	10	2	34	36	
Galícia	27	6	20	26	
Madrid (Comunidad de)	56	48	62	110	
Murcia (Región de)	5	2	6	8	
Navarra (Comunidad Foral de)	13	9	20	29	
País Vasco	23	5	27	32	
Rioja (La)	3	0	6	6	
Ceuta	0	0	6	6	
Melilla	1	0	0	0	
Total	393	156	698	854	
	(1)	(2)	(2)	(2)	(3)

Unitats	Establiments
Fonts	(1) INE, Censo de Població y Vivienda 2001
	(2) Acite, Análisis del Sector de Colegios Mayores, 2002
	(3) Direcció General de Joventut, 2012

Taula complementària 2.8. Residències d'estudiants. Dades principals del sector

Serveis penitenciaris

Dades principals del model

	Oferta			Consum			Ocupació
	Centres	Places	Estades anuals	Usuaris	Estada mitjana	Estades anuals	Índex
Establiments ordinaris de règim tancat							
Catalunya	11	544	198.560	231	365	84.315	42,5% (1/6)
Establiments ordinaris de règim ordinari							
Catalunya	11	7.723	2.818.895	8.453	365	3.085.345	109,5% (4/6)
Establiments ordinaris de règim obert							
Catalunya	23	1.835	669.775	1.848	365	674.520	100,7% (4)
Establiments especials							
Catalunya	3	123	44.895	68	365	24.966	55,6% (6)
Justícia juvenil							
Catalunya	6	292	106.580	305	365	111.325	104,5% (1)
Serveis penitenciaris							
Catalunya	34	10.517	3.838.705	10.905	365	3.980.471	103,69%

Unitats	Centres; places; estades/any; usuaris/any; estades/usuaris-any; estades/any; %.
Notes	123 Valors calculats a partir de les dades originals
Fonts	(1) Departament de Justícia. Estadística bàsica. Execució penal. Desembre 2010
	(3) Departament de Justícia. Descriptors estadístics de serveis penitenciaris i rehabilitació
	(4) Departament de Justícia. Dades setmanals 29-12-10
	(5) Departament de Justícia. El model de rehabilitació a les presons catalanes
	(6) Departament de Justícia. Dades no publicades

Taula complementària 2.9. Serveis penitenciaris. Dades principals del sector

Serveis socials

Dades principals del sector

	Oferta			Usuaris	Consum		Ocupació	
	Centres	Places	Estades anuals		Estada mitjana	Estades anuals	Índex	
Serveis residencials d'estada limitada								
Catalunya	41	1.151	420.115	9.483	33,61	318.749	75,9%	(1/2)
Infància, adolescència i joventut								
Catalunya	200	2.909	1.061.785	3.091	365	1.128.170	106,3%	(1) (a)
Persones grans amb dependència o risc social								
Catalunya	1.271	62.966	22.982.590	33.829	365	12.347.753	53,7%	(1/2/4) (b)
Persones amb discapacitat intel·lectual, discapacitat física o malaltia mental								
Catalunya	447	8.252	3.011.980	7.742	365	2.825.778	93,8%	(1/2/3) (c)
Persones amb drogodependències								
Catalunya	70	1.282	467.930	-	-	-	-	(1)
Persones afectades pel VIH/SIDA								
Catalunya	-	-	-	-	-	-	-	(1)
Dones en situació de violència masclista i els seus fills i filles								
Catalunya	17	88	32.120	209	-	-	-	(1) (d)
Serveis socials								
Catalunya	2.046	76.648	27.976.520	54.354	-	16.620.451	60,5%	(d)
Unitats	Centres; places; estades/any; usuaris/any; estades/usuaris-any; estades/any; %.							
Notes	123 Valors calculats a partir de les dades originals							
	(a) Al consum s'ha estimat les dades dels CREI							
	(b) Al consum s'ha estimat les dades dels Habitatges tutelats							
	(c) A la oferta manca la informació de les Residències assistides per a persones amb problemàtica derivada de malaltia mental; al consum s'han estimat les dades de les Residències per a persones amb discapacitats intel·lectuals i/o físiques							
	(d) A la oferta manca la informació dels serveis d'Atenció i acolliment d'urgències							
	(e) La ocupació correspon a la mitjana de les modalitats de les quals es disposa de informació sobre la oferta i el consum							
Fonts	(1) Departament de Benestar social i família, Mapa de serveis socials 2010.							
	(2) Departament de Benestar social i família, dades del departament no publicades							
	(3) Institut d'Estadística de Catalunya, Anuari 2010.							
	(4) Imsero. Las personas mayores en España, Informe 2008.							

Taula complementària 2.10. Serveis socials. Dades principals del sector

Censo de Población y Viviendas 2001

Dades principals segons tipus de col·lectiu

Tipo de colectivo	Viviendas según nº de viviendas				Personas según clase de vivienda principal		
	1 a 4	5 a 19	20 o más	total	Viviendas familiares convencionales	Alojamientos	Viviendas colectivas
Hoteles, pensiones, albergues...	130	57	15	202	0	0	3.109
Colegios mayores, residencias de estudiantes	30	12	2	44	0	0	804
Residencias de trabajadores	26	1	3	30	0	0	531
Internados, academias y escuelas militares, seminarios.	44	9	5	58	0	0	641
Hospitales generales y especiales de corta estancia	6	0	0	6	0	0	58
Hospitales psiquiátricos	21	47	1	69	0	0	2.284
Hospitales de larga estancia	81	18	1	100	0	0	2.229
Asilos o residencias de ancianos	470	104	17	591	0	0	12.995
Instituciones para personas con discapacidades	59	6	8	73	0	0	1.737
Albergues para marginados sociales	17	2	0	19	0	0	293
Otras instituciones de asistencia social a la infancia...	78	17	4	99	0	0	3.817
Instituciones religiosas (monasterios, abadías...)	238	60	27	325	0	0	6.691
Establecimientos militares (cuarteles...)	27	9	13	49	0	0	1.049
Instituciones penitenciarias	5	1	0	6	0	0	260
Otro tipo de colectivo	74	20	16	110	0	0	2.246
No es aplicable	0	0	0	0	6.304.175	191	0
Total	1.306	363	112	1.781	6.304.175	191	38.744

Unitats Habitats; habitatges; habitatges; habitatges; persones; persones; persones

Fonts INE, Censo de Población y Vivienda 2001.

Taula complementària 2.11. Censo de Población y Viviendas 2001. Dades principals segons tipus de col·lectiu

Cens d'habitabilitat

Distribució d'habitatges segons ús, superfície i dimensió de la llar

	Habitatges segons núm. de persones a la llar				Habitatges	
	1	2	3	4 i més	Subtotal	Percentatge
Habitatges principals						
Menys de 40m2	10.899	6.228	1.349	1.765	23.665	0,8% (c)
De 40 a 59m2	71.307	87.915	35.187	28.855	223.264	7,7% (c)
De 60 a 79m2	213.611	310.971	197.834	177.282	899.593	31,2% (c)
De 80 a 99m2	160.883	290.211	226.481	217.347	894.923	31,0% (c)
De 100 a 119m2	50.029	105.871	81.894	93.831	331.522	11,5% (c)
120m2 i més	55.634	161.921	127.980	172.611	518.146	17,9% (c)
Subtotal	562.363	963.116	670.725	691.691	2.887.895	100% (a)
Habitatges secundaris						
Menys de 40m2	-	-	-	-	4.724	0,8% (c)
De 40 a 59m2	-	-	-	-	44.564	7,7% (c)
De 60 a 79m2	-	-	-	-	179.562	31,2% (c)
De 80 a 99m2	-	-	-	-	178.630	31,0% (c)
De 100 a 119m2	-	-	-	-	66.173	11,5% (c)
120m2 i més	-	-	-	-	103.424	17,9% (c)
Subtotal	-	-	-	-	576.435	100% (b)
Habitatges buits						
Menys de 40m2	-	-	-	-	4.155	0,8% (c)
De 40 a 59m2	-	-	-	-	39.197	7,7% (c)
De 60 a 79m2	-	-	-	-	157.935	31,2% (c)
De 80 a 99m2	-	-	-	-	157.115	31,0% (c)
De 100 a 119m2	-	-	-	-	58.203	11,5% (c)
120m2 i més	-	-	-	-	90.967	17,9% (c)
Subtotal	-	-	-	-	507.007	100% (b)

Unitats % de les persones; hh:mm empleats per les persones que realitzen l'activitat

Notes (a) Valor total procedent de l'estadística Estimación del parque de viviendas, serie 2010

(b) Valor estimat a partir de la distribució del Censo de Población y Viviendas 2001

(c) Valors estimats a partir de la distribució de l'Enquesta demogràfica 2007

Fonts Ministerio de Fomento, Estimación del parque de viviendas, serie 2010

Idescat, Enquesta demogràfica 2007

INE, Censo de Población y Viviendas 2001

Taula complementària 2.12.

Cens d'habitabilitat. Distribució d'habitatges segons ús, superfície i dimensió de la llar

Cens d'habitabilitat

Estàndard normatiu de superfície mitjana d'habitatge per persona

		Superfície de l'habitatge segons núm. de persones i habitacions					
		2 P / 1 H	3 P / 2 H	4 P / 2 H	5 P / 3 H	6 P / 3 H	7 P / 4 H
Normativa estatal							
Viviendas	O 29/2/1944	26	32	36	42	46	52
R. Limitada	O 12/7/1955	30	30	30	42	45	53
V.P. Oficial	O 20/5/1969	40	50	50	60	60	70
V. Sociales	O 24/11/1976	36	46	56	66	76	86
V.P. Oficial	OM 21/2/1981	40	50	50	60	60	70
Sup. mitjana segons tipus d'habitatge		34	42	44	54	57	66
Sup. mitjana per persona segons tipus d'habitatge		17	14	11	11	10	9
Sup. mitjana per persona		11,97					
Normativa autonòmica							
Astúries	D 39/1998	28	36	39	45	48	54
Illes Balears	D 145/1997	29	30	34	41	46	53
Canàries	D 117/2006	25	35	45	55	65	75
Cantàbria	D 141/1991	30	33	37	43	47	53
Catalunya	D 55/2009	40	44	46	57	57	69
Extremadura	D 195/1999	35	45	45	60	60	70
Galícia	D 311/1992	50	60	60	80	80	90
Navarra	DF 5/2002	30	38	40	50	52	64
La Rioja	D 51/2002	30	39	41	49	51	59
València	O 22/4/1991	30	40	40	55	55	70
Sup. mitjana segons tipus d'habitatge		33	40	43	53	56	66
Sup. mitjana per persona segons tipus d'habitatge		16	13	11	11	9	9
Sup. mitjana per persona		11,62					
Unitats	m2; m2/persona						
Fonts	Casals-Tres, M., Estudi comparat de les normatives d'habitabilitat a Espanya. Treballs previs per l'Informe GTR 2011						

Taula 2.13. Cens d'habitabilitat. Estàndard normatiu de superfície mitjana d'habitatge per persona

Cens d'habitabilitat

Places potencials de l'escenari alt (12m2/persona)

	Habitatges	Superfície		Places	
	Total parc construït	Per habitatge	Total parc construït	Per habitatge	Total parc construït
Habitatges principals					
Menys de 40m2	23.665	30	709.959	1,0	23.665
De 40 a 59m2	223.264	50	11.163.178	4,2	930.265
De 60 a 79m2	899.593	70	62.971.535	5,8	5.247.628
De 80 a 99m2	894.923	90	80.543.031	7,5	6.711.919
De 100 a 119m2	331.522	110	36.467.420	9,2	3.038.952
120m2 i més	518.146	175	90.675.523	14,6	7.556.294
Subtotal	2.891.113	97,7	282.530.647	8,1	23.508.723
Habitatges secundaris					
Menys de 40m2	4.724	30	141.711	1,0	4.724
De 40 a 59m2	44.564	50	2.228.213	4,2	185.684
De 60 a 79m2	179.562	70	12.569.361	5,8	1.047.447
De 80 a 99m2	178.630	90	16.076.700	7,5	1.339.725
De 100 a 119m2	66.173	110	7.279.038	9,2	606.586
120m2 i més	103.424	175	18.099.184	14,6	1.508.265
Subtotal	577.077	97,7	56.394.207	8,1	4.692.432
Habitatges buits					
Menys de 40m2	4.155	30	124.642	1,0	4.155
De 40 a 59m2	39.197	50	1.959.838	4,2	163.320
De 60 a 79m2	157.935	70	11.055.452	5,8	921.288
De 80 a 99m2	157.115	90	14.140.351	7,5	1.178.363
De 100 a 119m2	58.203	110	6.402.318	9,2	533.527
120m2 i més	90.967	175	15.919.239	14,6	1.326.603
Subtotal	507.572	97,7	49.601.841	8,1	4.127.255
Unitats	Habitatges; m2/habitatge; m2; places/habitatge; places				
Fonts	Casals-Tres, M., Estudi comparat de les normatives d'habitabilitat a Espanya. Treballs previs per l'Informe GTR 2011 Ministerio de Fomento, Estimación del parque de viviendas, serie 2010 Idescat, Enquesta demogràfica 2007 INE, Censo de Población y Viviendas 2001				

Taula complementària 2.14. Cens d'habitabilitat. Places potencials de l'escenari alt (12m2/persona)

Cens d'habitabilitat

Distribució de la població segons superfície mitjana per persona

	Superfície d'habitatge per persona										
	< 12m2	12 a 20m2	20 a 25m2	25 a 30m2	30 a 35m2	35 a 40m2	40 a 45m2	45 a 50m2	50 a 60m2	60 a 80m2	> 80m2
Catalunya											
Població	72.042	1.142.536	1.169.814	891.106	853.462	674.871	543.014	503.691	554.866	521.745	535.843
Percentatge	1,0%	15,3%	15,7%	11,9%	11,4%	9,0%	7,3%	6,7%	7,4%	7,0%	7,2%
Unitats	persones; %										
Fonts	Ministerio de Fomento, Estimación del parque de viviendas, serie 2010 Idescat, Enquesta demogràfica 2007 INE, Censo de Población y Viviendas 2001										

Taula complementària 2.15.

Cens d'habitabilitat. Distribució de la població segons superfície mitjana per persona

Cens d'habitabilitat

Places potencials de l'escenari baix (24m2/persona)

	Habitatges		Superfície		Places	
	Total parc construït	Per habitatge	Total parc construït	Per habitatge	Total parc construït	Per habitatge
Habitatges principals						
Menys de 40m2	23.665	30	709.959	1,0	23.665	
De 40 a 59m2	223.264	50	11.163.178	2,1	465.132	
De 60 a 79m2	899.593	70	62.971.535	2,9	2.623.814	
De 80 a 99m2	894.923	90	80.543.031	3,8	3.355.960	
De 100 a 119m2	331.522	110	36.467.420	4,6	1.519.476	
120m2 i més	518.146	175	90.675.523	7,3	3.778.147	
Subtotal	2.891.113	97,7	282.530.647	4,1	11.766.194	
Habitatges secundaris						
Menys de 40m2	4.724	30	141.711	1,0	4.724	
De 40 a 59m2	44.564	50	2.228.213	2,1	92.842	
De 60 a 79m2	179.562	70	12.569.361	2,9	523.723	
De 80 a 99m2	178.630	90	16.076.700	3,8	669.862	
De 100 a 119m2	66.173	110	7.279.038	4,6	303.293	
120m2 i més	103.424	175	18.099.184	7,3	754.133	
Subtotal	577.077	97,7	56.394.207	4,1	2.348.578	
Habitatges buits						
Menys de 40m2	4.155	30	124.642	1,0	4.155	
De 40 a 59m2	39.197	50	1.959.838	2,1	81.660	
De 60 a 79m2	157.935	70	11.055.452	2,9	460.644	
De 80 a 99m2	157.115	90	14.140.351	3,8	589.181	
De 100 a 119m2	58.203	110	6.402.318	4,6	266.763	
120m2 i més	90.967	175	15.919.239	7,3	663.302	
Subtotal	507.572	97,7	49.601.841	4,1	2.065.705	
Unitats	Habitatges; m2/habitatge; m2; places/habitatge; places					
Fonts	Ministerio de Fomento, Estimación del parque de viviendas, serie 2010 Idescat, Enquesta demogràfica 2007 INE, Censo de Población y Viviendas 2001					

Taula complementària 2.16. Cens d'habitabilitat. Places potencials de l'escenari alt (12m2/persona)

Cens d'habitabilitat

Població resident en habitatges

	Població	
	Persones	Percentatge
Catalunya		
Població empadronada	+ 7.512.381	+ 100%
Població universitària forània resident a Catalunya	+ 6.952	+ 0,09%
Població universitària resident a l'estranger	- 5.150	- 0,07%
Població resident en Allotjaments militars	- 8.658	- 0,11%
Població resident en Institucions religioses	- 6.691	- 0,09%
Població resident en Serveis socials	- 44.662	- 0,59%
Població sense sostre	- 5.014	- 0,07%
Població resident en habitatges	7.449.158	99,16%
Unitats	persones; %	
Fons	Idescat, Padró continu 2010 Cens d'allotjaments alternatius	

Taula complementària 2.17. Cens d'habitabilitat. Població resident en habitatges

Cens d'habitabilitat

Distribució de la població segons superfície de l'habitatge i dimensió de la llar

	Població segons núm. de persones a la llar				Població		
	1	2	3	4 i més	Subtotal	Percentatge	Persones per llar
Habitatges principals							
Menys de 40m ²	10.899	12.455	4.048	7.118	34.520	0,5%	1,46
De 40 a 59m ²	71.307	175.829	105.560	116.397	469.094	6,4%	2,10
De 60 a 79m ²	213.611	621.941	593.501	715.132	2.144.185	29,4%	2,38
De 80 a 99m ²	160.883	580.423	679.444	876.748	2.297.498	31,5%	2,57
De 100 a 119m ²	50.029	211.742	245.683	378.501	885.956	12,2%	2,67
120m ² i més	55.634	323.841	383.939	696.291	1.459.705	20,0%	2,82
Subtotal	562.363	1.926.232	2.012.175	2.790.187	7.290.956	100%	2,52
Percentatge	7,7%	26,4%	27,6%	38,3%	100,0%		
Unitats	persones; persones; persones; persones; persones; %; persones/habitatge						
Fons	Ministerio de Fomento, Estimación del parque de viviendas, serie 2010 Idescat, Enquesta demogràfica 2007						

Taula complementària 2.18.

Cens d'habitabilitat. Distribució de la població segons superfície de l'habitatge i dimensió de la llar

Cens d'habitabilitat

Ús de les segones residències

	2a residència a Catalunya		2a residència fora de Catalunya		3a residència a Catalunya	Percentatge
	Llars	Persones	Llars	Persones	Llars	
Població empadronada a Catalunya						
Menys de 40	1.078	1.590	376	554		0,43%
De 40 a 59	13.701	29.191	4.775	10.174		5,41%
De 60 a 79	67.349	163.562	23.472	57.003		26,59%
De 80 a 99	69.504	182.296	24.223	63.532		27,44%
De 100 a 119	34.944	95.647	12.179	33.334		13,80%
120 i més	66.733	193.083	23.257	67.292		26,34%
Total	253.309	665.369	88.281	231.890	80.782	
Percentatge	74,2%		25,8%			
Població empadronada fora de Catalunya						
Menys de 40	1.105	1.631				0,43%
De 40 a 59	14.052	29.939				5,41%
De 60 a 79	69.074	167.753				26,59%
De 80 a 99	71.285	186.966				27,44%
De 100 a 119	35.840	98.098				13,80%
120 i més	68.443	198.030				26,34%
Total	259.799	682.417				
Unitats	Llars; persones; llars; persones; llars					
Fons	Ministerio de Fomento, Estimación del parque de viviendas, serie 2010 Idescat, Enquesta demogràfica 2007 Idescat, Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població 2011					

Taula complementària 2.19. Cens d'habitabilitat. Ús de les segones residències

Cens d'habitabilitat

Estades anuals als habitatges principals

	Població	Estades anuals	
		Per persona	Total
Catalunya			
Habitatges principals potencial	7.449.158	365	+ 2.718.942.584
Habitatges secundaris a Catalunya			- 49.464.295
Habitatges secundaris fora de Catalunya			- 17.238.950
Allotjaments turístics a Catalunya			- 15.687.000
Allotjaments turístics fora de Catalunya			- 70.300.000
Serveis penitenciaris			- 3.980.471
Serveis social			- 318.749
Instal·lacions juvenils			-
Refugis			- 124.642
Residències d'estudiants			- 3.469.841
Serveis hospitalaris			- 3.775.630
Habitatges principals real	7.449.158	342,9	2.554.583.005
Unitats	estades anuals		
Fonts	Idescat, Padró continu 2010 Cens d'allotjaments alternatius		

Taula complementària 2.20. Cens d'habitabilitat. Població resident en habitatges

Cens d'habitabilitat

Estades anuals als habitatges secundaris

	2a residència a Catalunya			2a residència fora de Catalunya		
	Llars	Persones	Estades anuals	Llars	Persones	Estades anuals
Població empadronada a Catalunya						
Menys de 30 dies	66.171	173.812	3.476.234	23.061	60.576	1.211.513
De 30 a 90 dies	117.093	307.568	18.454.109	40.808	107.192	6.431.497
De 91 a 150 dies	52.770	138.613	16.633.528	18.391	48.308	5.797.001
De 151 a 300 dies	14.507	38.106	8.573.771	5.056	13.280	2.988.071
Més de 300 dies	2.768	7.271	2.326.654	965	2.534	810.869
Total	253.309	665.369	49.464.295	88.281	231.890	17.238.950
Percentatge						
Població empadronada fora de Catalunya						
Menys de 30 dies		178.265	3.565.302			
De 30 a 90 dies		315.449	18.926.942			
De 91 a 150 dies		142.164	17.059.714			
De 151 a 300 dies		39.082	8.793.450			
Més de 300 dies		7.457	2.386.268			
Total	259.799	682.417	50.731.675			
Unitats	Llars; persones; estades anuals; llars; persones; estades anuals					
Fonts	Ministerio de Fomento, Estimación del parque de viviendas, serie 2010 INE, Censo de Población y Vivienda 2001					

Taula complementària 2.21. Cens d'habitabilitat. Estades anuals als habitatges secundaris

A2.2 TAULES COMPLEMENTÀRIES ALLOTJAMENTS TURÍSTICS

Allotjaments turístics

Període de vigència de la normativa

		Cronologia																																		
		1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010						
Normativa																																				
	D 55/1982	■			■																												■	C		
	O 14-04-1982	■			■	■																													C	
	D 365/1983		■																															■	ER	
	O 06-10-1983		■																																ER	
	D 93/1986					■																												■	AT	
	O 11-07-1986					■																												■	C	
	D 176/1987					■																												■	EH	
	O 06-10-1987					■																												■	EH	
	D 193/1989																																		■	AP
	D 100/1990																																		■	AP
	D 214/1995																																		■	ER
	D 163/1998																																		■	AP
	Ll 13/2002																																		■	T
	O TIC/313/2003																																		■	EH
	D 313/2006																																		■	ER
	D 183/2010																																		■	AT

Llegenda	
■	Aprovació de la disposició
■	Modificació de la disposició
■	Derogació de la disposició excepte certs articles
■	Derogació de la disposició
T	Disposició que fa referència al sector turístic
AT	Disposició que fa referència als allotjaments turístics
C	Disposició que fa referència als càmpings
EH	Disposició que fa referència als establiments hotelers
AP	Disposició que fa referència als apartaments turístics
ER	Disposició que fa referència als establiments rurals

Fonts Generalitat de Catalunya

Taula complementària 3.1. Allotjaments turístics. Període de vigència de la normativa

Allotjaments turístics

Nombre de modalitats regulades

		Nombre de modalitats										
		01	02	03	04	06	07	08	09	10		
Normativa	Any											
■	D 55/1982	1982	■	■	■	■	■	■	■	■	■	C
■	O 14-04-1982		■	■	■	■	■	■	■	■	■	C
■	D 365/1983	1983	■	■	■	■	■	■	■	■	■	ER
■	O 06-10-1983		■	■	■	■	■	■	■	■	■	ER
		1984	■	■	■	■	■	■	■	■	■	
		1985	■	■	■	■	■	■	■	■	■	
■	D 93/1986	1986	■	■	■	■	■	■	■	■	■	AT
■	O 11-07-1986		■	■	■	■	■	■	■	■	■	C
■	D 176/1987	1987	■	■	■	■	■	■	■	■	■	EH
■	O 06-10-1987		■	■	■	■	■	■	■	■	■	EH
		1988	■	■	■	■	■	■	■	■	■	
■	D 193/1989	1989	■	■	■	■	■	■	■	■	■	AP
		1990	■	■	■	■	■	■	■	■	■	
■	D 100/1990	1991	■	■	■	■	■	■	■	■	■	AP
		1992	■	■	■	■	■	■	■	■	■	
		1993	■	■	■	■	■	■	■	■	■	
		1994	■	■	■	■	■	■	■	■	■	
■	D 214/1995	1995	■	■	■	■	■	■	■	■	■	ER
		1996	■	■	■	■	■	■	■	■	■	
		1997	■	■	■	■	■	■	■	■	■	
■	D 163/1998	1998	■	■	■	■	■	■	■	■	■	AP
		1999	■	■	■	■	■	■	■	■	■	
		2000	■	■	■	■	■	■	■	■	■	
		2001	■	■	■	■	■	■	■	■	■	
■	LI 13/2002	2002	■	■	■	■	■	■	■	■	■	T
■	O TIC/313/2003	2003	■	■	■	■	■	■	■	■	■	EH
		2004	■	■	■	■	■	■	■	■	■	
		2005	■	■	■	■	■	■	■	■	■	
■	D 313/2006	2006	■	■	■	■	■	■	■	■	■	ER
		2007	■	■	■	■	■	■	■	■	■	
		2008	■	■	■	■	■	■	■	■	■	
		2009	■	■	■	■	■	■	■	■	■	
■	D 183/2010	2010	■	■	■	■	■	■	■	■	■	AT

Llegenda	
■	Disposició vigent
■	Disposició vigent amb certs articles modificats i/o derogats
■	Disposició derogada amb certs articles vigents
■	Disposició derogada
■	Modalitats vigents en l'any de referència regulades per la disposició indicada
■	Modalitats vigents en l'any de referència regulades per la disposició indicada, i posteriorment desestimades
■	Modalitats vigents en l'any de referència
T	Disposició que fa referència al sector turístic
AT	Disposició que fa referència als allotjaments turístics
C	Disposició que fa referència als càmpings
EH	Disposició que fa referència als establiments hotelers
AP	Disposició que fa referència als apartaments turístics
ER	Disposició que fa referència als establiments rurals

Fonts Generalitat de Catalunya

Taula complementària 3.2. Allotjaments turístics. Nombre de modalitats regulades

Allotjaments turístics

Contingut de la normativa

		Definicions								Contingut					Cond.			
		recursos turístics	activitat turística	serveis turístics	alotjaments turístics	càmpings	establiments hotelers	apartaments turístics	establiments rurals	habitatge ús turístic	modalitats	categories	destinatari/dret d'accés	condicions d'accés	drets dels usuaris	deures dels usuaris	condicions funcionals	condicions materials
Normativa																		
■	D 55/1982																	C
■	O 14-04-1982																	C
■	D 365/1983																	ER
■	O 06-10-1983																	ER
■	D 93/1986																	AT
■	O 11-07-1986																	C
■	D 176/1987																	EH
■	O 06-10-1987																	EH
■	D 193/1989																	AP
■	D 100/1990																	AP
■	D 214/1995																	ER
■	D 163/1998																	AP
■	Ll 13/2002																	T
■	O TIC/313/2003																	EH
■	D 313/2006																	ER
■	D 183/2010																	AT

Llegenda

■ Disposició vigent

■ Disposició vigent amb articles modificats i/o derogats

■ Disposició derogada amb articles vigents

■ Disposició derogada

T Disposició que fa referència al sector turístic

AT Disposició que fa referència als allotjaments turístics

C Disposició que fa referència als càmpings

EH Disposició que fa referència als establiments hotelers

AP Disposició que fa referència als apartaments turístics

ER Disposició que fa referència als establiments rurals

Fonts

Generalitat de Catalunya

Taula complementària 3.3. Allotjaments turístics. Contingut de la normativa

A2.3 TAULES COMPLEMENTÀRIES SERVEIS SOCIALS

Serveis socials

Període de vigència de la normativa

Normativa	Cronologia																								
	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999		2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
D 27\1987	■									■															SS
O 15-07-1987	■						■																		SS
O 05-04-1993							■																		PG
O 19-11-1993							■																		SS
Ll 4/1994							■																		SS
DL 17/1994							■														■				SS
D 284/1996										■															SS
D 176/2000															■										SS
D 27/2003																	■								SSB
D 271/2003																	■								PD
D 318/2006																				■					PD
Ll 12/2007																				■					SS
D 151/2008																					■				SS
D 142/2010																							■		SS

Llegenda	
■	Aprovació de la disposició
■	Modificació de la disposició
■	Derogació de la disposició excepte certs articles
■	Derogació de la disposició
SS	Disposició que fa referència als serveis socials
SSB	Disposició que fa referència als serveis socials bàsics
PG	Disposició que fa referència als serveis socials de l'àmbit de les persones gran
PD	Disposició que fa referència als serveis socials de l'àmbit de les persones amb discapacitat
Fonts	Generalitat de Catalunya

Taula complementària 4.1. Serveis socials. Període de vigència de la normativa

Serveis socials

Nombre de modalitats regulades

		Nombre de modalitats																																			
		01	02	03	04	05	06	07	08	09	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31					
Normativa	Any																																				
■	D 27\1987																																				SS
■	O 15-07-1987																																				SS
	1988																																				
	1989																																				
	1990																																				
	1991																																				
	1992																																				
■	O 05-04-1993																																				PG
■	O 19-11-1993																																				SS
■	Ll 4/1994																																				SS
■	DL 17/1994																																				SS
	1995																																				
■	D 284/1996																																				SS
	1997																																				
	1998																																				
	1999																																				
■	D 176/2000																																				SS
	2001																																				
	2002																																				
■	D 27/2003																																				SSB
■	D 271/2003																																				PD
	2004																																				
	2005																																				
■	D 318/2006																																				PD
■	Ll 12/2007																																				SS
■	D 151/2008																																				SS
	2009																																				
■	D 142/2010																																				SS
	2010																																				

Llegenda

- Disposició vigent
- Disposició vigent amb certs articles modificats i/o derogats
- Disposició derogada amb certs articles vigents
- Disposició derogada
- Modalitats vigents en l'any de referència regulades per la disposició indicada
- Modalitats vigents en l'any de referència regulades per la disposició indicada, i posteriorment desestimades
- Modalitats vigents en l'any de referència
- SS Disposició que fa referència als serveis socials
- SSB Disposició que fa referència als serveis socials bàsics
- PG Disposició que fa referència als serveis socials de l'àmbit de les persones gran
- PD Disposició que fa referència als serveis socials de l'àmbit de les persones amb discapacitat

Fonts
Generalitat de Catalunya

Taula complementària 4.2. Serveis socials. Nombre de modalitats regulades

Serveis socials

Contingut de la normativa

		Definicions						Contingut				Cond.		
		sistema públic de s.s.	s.s. bàsics	s.s. especialitzats	servei social	entitat de s.s.	establiments de s.s.	tipologies de s.s.	destinatari/dret d'accés	condicions d'accés	drets dels us.	deures/obligacions dels us.	condicions funcionals	condicions materials
Normativa														
	D 27\1987													SS
	O 15-07-1987													SS
	O 05-04-1993													PG
	O 19-11-1993													SS
	LI 4/1994													SS
	DL 17/1994													SS
	D 284/1996													SS
	D 176/2000													SS
	D 27/2003													SSB
	D 271/2003													PD
	D 318/2006													PD
	LI 12/2007													SS
	D 151/2008													SS
	D 142/2010													SS

Llegenda

- Disposició vigent
- Disposició vigent amb articles modificats i/o derogats
- Disposició derogada amb articles vigents
- Disposició derogada
- SS Disposició que fa referència als serveis socials
- SSB Disposició que fa referència als serveis socials bàsics
- PG Disposició que fa referència als serveis socials de l'àmbit de les persones gran
- PD Disposició que fa referència als serveis socials de l'àmbit de les persones amb discapacitat

Fonts

Generalitat de Catalunya

Taula complementària 4.3. Serveis socials. Contingut de la normativa

Serveis socials

Condicions regulades

		Condicions regulades												
		Condicions materials	Descripció / Definició	Serveis / Funcions	Destinatari / Situació	Personal / Perfils professionals	Objectius / Objecte	Edat dels destinataris	Ràtios de professionals	Garantia de la prestació	Tipologia de la prestació	Forma de prestació	Estàndards de qualitat	Criteris d'accés
Normativa														
	D 27\1987													
	O 15-07-1987													
	O 05-04-1993													
	O 19-11-1993													
	LI 4/1994													
	DL 17/1994													
	D 284/1996													
	D 176/2000													
	D 27/2003													
	D 271/2003													
	D 318/2006													
	LI 12/2007													
	D 151/2008													
	D 142/2010													

Llegenda

- Disposició vigent
- Disposició vigent amb articles modificats i/o derogats
- Disposició derogada amb articles vigents
- Disposició derogada

Fonts

Generalitat de Catalunya

Taula complementària 4.4. Serveis socials. Condicions regulades

A2.4 TAULES COMPLEMENTÀRIES SERVEIS PENITENCIARIS

Serveis penitenciaris

Període de vigència de la normativa

Normativa	Cronologia																																			
	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010				
LO 1/1979	■																																		SP	
RD 1201/1981			■																																	SP
LI 11/1985							■																													JJ
RD 190/1996																																				SP
LO 5/2000																																				JJ
LI 27/2001																																				JJ
RD 1774/2004																																				JJ
D 329/2006																																				SP

Llegenda

- Aprovació de la disposició
- Modificació de la disposició
- Derogació de la disposició excepte certs articles
- Derogació de la disposició
- SP Disposició que fa referència als serveis penitenciaris
- JJ Disposició que fa referència a la justícia juvenil

Fonts
Gobierno de España, Generalitat de Catalunya

Taula complementària 5.1. Serveis penitenciaris. Període de vigència de la normativa

Serveis penitenciaris

Nombre de modalitats regulades

		Nombre de modalitats																
		01	02	03	04	05	06	07	08	09	10	11	12	13	14	15		
Normativa	Any																	
■	LO 1/1979	1979																SP
		1980																
■	RD 1201/1981	1981																SP
		1982																
		1983																
		1984																
■	LI 11/1985	1985																JJ
		1986																
		1987																
		1988																
		1989																
		1990																
		1991																
		1992																
		1993																
		1994																
		1995																
■	RD 190/1996	1996																SP
		1997																
		1998																
		1999																
■	LO 5/2000	2000																JJ
		2001																JJ
■	LI 27/2001	2002																
		2003																
		2004																
		2005																
■	RD 1774/2004	2004																JJ
		2005																
■	D 329/2006	2006																SP
		2007																
		2008																
		2009																
		2010																

Legenda	
■	Disposició vigent
■	Disposició vigent amb certs articles modificats i/o derogats
■	Disposició derogada amb certs articles vigents
■	Disposició derogada
■	Modalitats vigents en l'any de referència regulades per la disposició indicada
■	Modalitats vigents en l'any de referència regulades per la disposició indicada, i posteriorment desestimades
■	Modalitats vigents en l'any de referència
SP	Disposició que fa referència als serveis penitenciaris
JJ	Disposició que fa referència a la justícia juvenil
Fonts	Generalitat de Catalunya

Taula complementària 5.2. Serveis penitenciaris. Nombre de modalitats regulades

Serveis penitenciaris
Contingut de la normativa

		Definicions	Contingut	Cond.	
		activitat penitenciària	regims penitenciaris o d'internament	condicions funcionals	
		tractament delinqüència inf. i juv.	tipologies d'establiments	condicions materials	
		institucions penitenciaris	drets dels interns		
		establiment penitenciarí	deures dels interns		
		establiment ordinari			
		establiment especial			
		centres de tractament			
Normativa					
LO 1/1979					SP
RD 1201/1981					SP
LI 11/1985					JJ
RD 190/1996					SP
LO 5/2000					JJ
LI 27/2001					JJ
RD 1774/2004					JJ
D 329/2006					SP
Llegenda	■	Disposició vigent			
	■	Disposició vigent amb articles modificats i/o derogats			
	■	Disposició derogada amb articles vigents			
	■	Disposició derogada			
	SP	Disposició que fa referència als serveis penitenciaris			
	JJ	Disposició que fa referència a la justícia juvenil			
Fonts		Generalitat de Catalunya			
		Gobierno de España			

Taula complementària 5.3. Serveis penitenciaris. Contingut de la normativa

TAULES COMPLEMENTÀRIES

A2.5 UNA REVISIÓ CONSTRUCTIVA DEL CONCEPTE D'HABITABILITAT

Allotjaments turístics

Funcions reconegudes segons modalitat

	Físiques										Socials						Instrumentals				Tr.									
	Mantenir equilibri tèrmic	Respirar	Observar	Hidratar-se	Alimentar-se	Evacuar	Mantenir higiene corporal	Mantenir imatge personal	Vestir	Dormir / Descansar	Promocionar la salut	Estar a l'aire lliure	Practicar exercici	Practicar sexe	Comunicar-se	Socialitzar-se	Esbargir-se / Culturitzar-se	Educar-se	Informar-se	Sentir-se segur	Practicar religió	Adquirir bens bàsics	Emmagatzemar	Gestionar residus	Mantenir l'espai i l'equip	Treballar	Desplaçar-se	Allojament		
Càmpings																														
T.1.1																														
Establiments hotelers																														
T.2.1																														
T.2.2																														
T.2.3																														
Apartaments turístics																														
T.3.1																														
Establiments rurals																														
T.4.1																														
T.4.2																														
Fonts	Generalitat de Catalunya																													

Taula complementària 6.1. Allotjaments turístics. Funcions reconegudes segons modalitat

Serveis socials

Funcions reconegudes segons modalitat

	Físiques	Socials	Instrumentals	Transversals
Mantenir equilibri tèrmic				
Respirar				
Observar				
Hidratar-se				
Alimentar-se				
Evacuar				
Mantenir higiene corporal				
Mantenir imatge personal				
Vestir				
Dormir / Descansar				
Promocionar la salut				
Estar a l'aire lliure				
Practicar exercici				
Practicar sexe				
Comunicar-se				
Socialitzar-se				
Esbargir-se / Culturitzar-se				
Educar-se				
Informar-se				
Sentir-se segur				
Practicar religió				
Adquirir bens bàsics				
Emmagatzemar				
Gestionar residus				
Mantenir l'espai i l'equip				
Treballar				
Desplaçar-se				
Al·lotjament				
Acolliment				
Guarda				
Substituir la llar				
Cura personal				
Promoció autonomia				
Atenció conducta				
Suport social				
Serveis residencials d'estada limitada				
S.1.1				
S.1.2				
Infància, adolescència i joventut				
S.2.1				
S.2.2				
S.2.3				
S.2.4				
S.2.5				
S.2.6				
Persones grans amb dependència o risc social				
S.3.1				
S.3.2				
S.3.3				
Persones amb discapacitat intel·lectual				
S.4.1				
S.4.2				
S.4.3				
Persones amb discapacitat física				
S.5.1				
S.5.2				
S.5.3				
Persones amb problemàtica social derivada de malaltia mental				
S.6.1				
S.6.2				
S.6.3				
Persones amb drogodependències				
S.7.1				
S.7.2				
Persones afectades pel VIH/SIDA				
S.8.1				
S.8.2				
Dones en situació de violència masclista i els seus fills i filles				
S.9.1				
S.9.2				
S.9.3				
S.9.4				

Fonts Departament de Benestar social i Família, Generalitat de Catalunya

Taula complementària 6.2. Serveis socials. Funcions reconegudes segons modalitat

Serveis penitenciaris

Funcions reconegudes segons modalitat

	Físiques	Socials	Instrumentals	Trans.
Mantenir equilibri tèrmic				
Respirar				
Observar				
Hidratar-se				
Alimentar-se				
Evacuar				
Mantenir higiene corporal				
Mantenir imatge personal				
Vestir				
Dormir / Descansar				
Promocionar la salut				
Estar a l'aire lliure				
Practicar exercici				
Practicar sexe				
Comunicar-se				
Socialitzar-se				
Esbargir-se / Culturar-se				
Educar-se				
Informar-se				
Sentir-se segur				
Practicar religió				
Adquirir bens bàsics				
Emmagatzemar				
Gestionar residus				
Mantenir l'espai i l'equip				
Treballar				
Desplaçar-se				
Al·lotjament				
Preservar la intimitat				
Retenció i custòdia				
Assistència social				
Establiments ordinaris de règim tancat				
P.1.1				
P.1.2				
Establiments ordinaris de règim ordinari				
P.2.1				
P.2.2				
P.2.3				
Establiments ordinaris de règim obert				
P.3.1				
P.3.2				
P.3.3				
P.3.4				
Establiments especials				
P.4.1				
P.4.2				
P.4.3				
Justícia juvenil				
P.5.1				

Fonts Generalitat de Catalunya; Gobierno de España

Taula complementària 6.3. Serveis penitenciaris. Funcions reconegudes segons modalitat

Serveis socials

Funcions reconegudes directament

	Físiques	Socials	Instrumentals	Transversals
Mantenir equilibri tèrmic				
Respirar				
Observar				
Hidratar-se				
Alimentar-se				
Evacuar				
Mantenir higiene corporal				
Mantenir imatge personal				
Vestir				
Dormir / Descansar				
Promocionar la salut				
Estar a l'aire lliure				
Practicar exercici				
Practicar sexe				
Comunicar-se				
Socialitzar-se				
Esbargir-se / Cultivitzar-se				
Educar-se				
Informar-se				
Sentir-se segur				
Practicar religió				
Adquirir bens bàsics				
Emmagatzemar				
Gestionar residus				
Mantenir l'espai i l'equip				
Treballar				
Desplaçar-se				
Al·lotjament				
Acolliment				
Guarda				
Substituir la llar				
Cura personal				
Promoció autonomia				
Atenció conducta				
Suport social				
Serveis residencials d'estada limitada				
S.1.1				
S.1.2				
Infància, adolescència i joventut				
S.2.1				
S.2.2				
S.2.3				
S.2.4				
S.2.5				
S.2.6				
Persones grans amb dependència o risc social				
S.3.1				
S.3.2				
S.3.3				
Persones amb discapacitat intel·lectual				
S.4.1				
S.4.2				
S.4.3				
Persones amb discapacitat física				
S.5.1				
S.5.2				
S.5.3				
Persones amb problemàtica social derivada de malaltia mental				
S.6.1				
S.6.2				
S.6.3				
Persones amb drogodependències				
S.7.1				
S.7.2				
Persones afectades pel VIH/SIDA				
S.8.1				
S.8.2				
Dones en situació de violència masclista i els seus fills i filles				
S.9.1				
S.9.2				
S.9.3				
S.9.4				

Fonts Departament de Benestar social i Família, Generalitat de Catalunya

Taula 6.6. Serveis socials. Funcions reconegudes directament

Serveis socials

Funcions reconegudes a través de satisfactors

	Físiques	Socials	Instrumentals	Transversals
Mantenir equilibri tèrmic				
Respirar				
Observar				
Hidratar-se				
Alimentar-se				
Evacuar				
Mantenir higiene corporal				
Mantenir imatge personal				
Vestir				
Dormir / Descansar				
Promocionar la salut				
Estar a l'aire lliure				
Practicar exercici				
Practicar sexe				
Comunicar-se				
Socialitzar-se				
Esbargir-se / Culturar-se				
Educar-se				
Informar-se				
Sentir-se segur				
Practicar religió				
Adquirir bens bàsics				
Emmagatzemar				
Gestionar residus				
Mantenir l'espai i l'equip				
Treballar				
Desplaçar-se				
Allojament				
Acolliment				
Guarda				
Substituir la llar				
Cura personal				
Promoció autonomia				
Atenció conducta				
Suport social				
Serveis residencials d'estada limitada				
S.1.1				
S.1.2				
Infància, adolescència i joventut				
S.2.1				
S.2.2				
S.2.3				
S.2.4				
S.2.5				
S.2.6				
Persones grans amb dependència o risc social				
S.3.1				
S.3.2				
S.3.3				
Persones amb discapacitat intel·lectual				
S.4.1				
S.4.2				
S.4.3				
Persones amb discapacitat física				
S.5.1				
S.5.2				
S.5.3				
Persones amb problemàtica social derivada de malaltia mental				
S.6.1				
S.6.2				
S.6.3				
Persones amb drogodependències				
S.7.1				
S.7.2				
Persones afectades pel VIH/SIDA				
S.8.1				
S.8.2				
Dones en situació de violència masclista i els seus fills i filles				
S.9.1				
S.9.2				
S.9.3				
S.9.4				

Fonts Departament de Benestar social i Família, Generalitat de Catalunya

Taula 6.7. Serveis socials. Funcions reconegudes a través de satisfactors

